

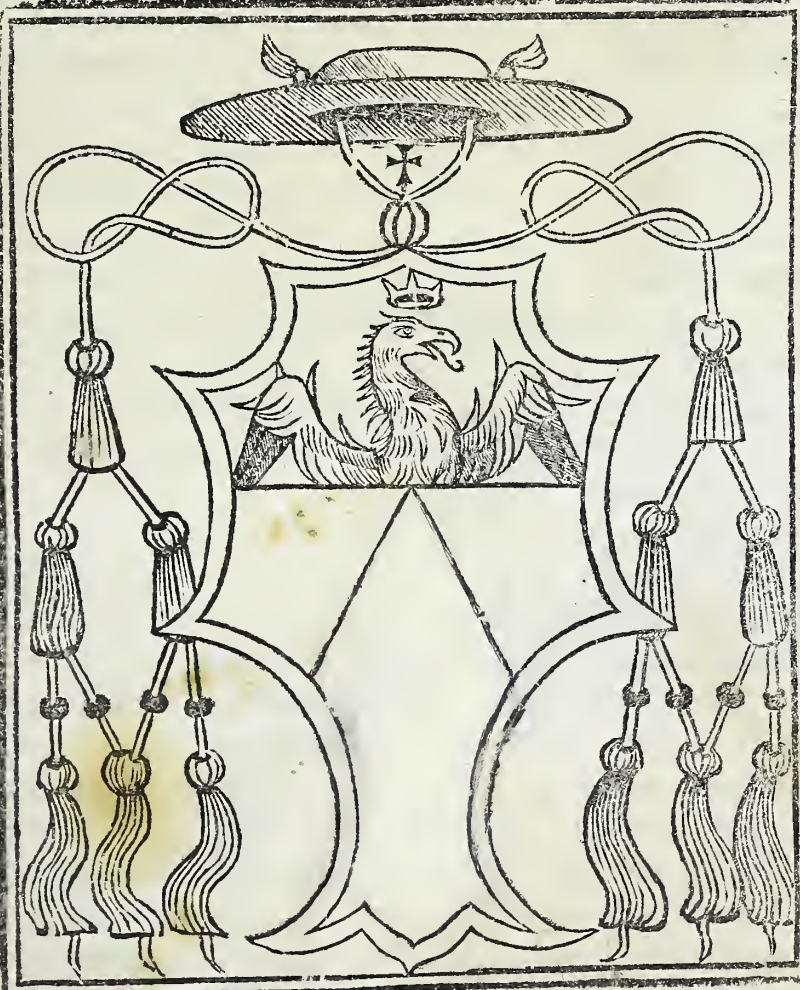
370

Digitized by the Internet Archive
in 2015

<https://archive.org/details/decachordvmchris00vige>

MARCI VIGERII SAONEN
SIS SAN. MARIAE TRANS
TIBE. PRAESBI. CAR. SENO
GALLIEN. DECA CHORDVM
CHRISTIANVM IVLIO. II.
PONT. MAX. DICATVM.

Capita Primi libri

De annunciatione Virginis prologus.	Cap. i. car. iiii.
de angelis in genere.	cap. ii. car. iiii.
De angelo Gabriele in specie.	cap. iii. car. v.
De deo.	cap. iiii. car. vi.
De operatione dei.	cap. v. car. vii.
De magnitudine dei.	cap. vi. car. viii.
De dei amplitudine.	cap. vii. car. viii.
De mysterio nominis Galileæ.	cap. viii. car. ix.
De sanctæ Mariæ excellentia.	cap. ix. car. x.
De uirginitate an sit uirtus.	cap. x. car. xi.
De uirginitatis excellentia.	cap. xi. car. xiii.
De incarnationis tempore.	cap. xii. car. xiii.
De coniugii Mariæ excellentia.	cap. xiii. car. xiiii.
De mysterio nominis Ioseph.	cap. xiiii. car. xiiii.
De ueracitate Mariæ & Ioseph.	cap. xv. car. xv.
De mysterio nominis Dauid.	cap. xvi. car. xv.
De dignitate nominis Maria.	cap. xvii. car. xv.
De apparitione angelorum: & in specie quomodo apparuerit Angelus Gabriel Virgini Mariæ.	cap. xviii. car. xvi.
De uestitu: & ornatu angeli Gabrielis.	cap. xix. car. xviii.
+ De legatorum partibus: & legationis audientium: & de dignitate salutationis angelicæ.	cap. xx. car. xviii.
De gratiis sanctæ Virginis.	cap. xxi. car. xviii.
De benedictione quid sit.	cap. xxii. car. xix.
De Mariæ turbatione.	cap. xxiii. car. xix.
De ordine orationis Gabrielis ad Virginem.	cap. xxiiii. car. xix.
De uero regno Christi: & eius excellentia	cap. xxv. car. xxi.
De responsione Virginis Angelo data	cap. xxvi. car. xxii.
De claratione narrationis suæ p Gabrielelem.	cap. xxvii. car. xxii.
De obumbratione Virginis mariæ a spū sancto.	cap. xxviii. car. xxiii.
De cōclusionē confirmationis factæ per Angelū.	cap. xxix. car. xxiiii.
De probatione conclusionis.	cap. xxx. car. xxiiii.
De probatione eiusdem conclusionis.	cap. xxxi. car. xxv.
De Mariæ Virginis responsione.	cap. xxxii. car. xxvi.

Capita secundi libri.

De Natiuitate domini prologus.	cap. i. car. xxvii.
	aa ii

De officio Ioannis euangelistæ.	cap.ii. car.xxvii.
De testimonio utriusq; Ioannis.	cap.iii. car.xxvii.
De conuenientia & differentia nominis principio in exordio genesis & Ioannis euangelio.	cap.iiii. car.xxviii.
De Moyfi & Ioannis exordio.	cap.v. car.xxix.
De natura uerbi in genere & in specie.	cap.vi. car.xxix.
De uerbo hominis.	cap.vii. car.xxx.
De uerbo Angelorum.	cap.viii. car.xxxii.
Species intelligibilis finita quomodo infinitum possit ostendere.	cap.ix. car.xxxiiii.
De uerbo secundo Angelorum.	cap.x. car.xxxiiii.
De uerbo Angelorū perfectissimo: & de uerbo domini Iesu.	cap.xi. car.xxxiiii.
De uerbo dei quid non sit: & quid de illo capere pos- simus.	cap.xii. car.xxxv.
Verbum dei uere generari esseq; filium dei.	cap.xiii. car.xxxv.
De differentibus modis essen di uerbi dei.	cap.xiiii. car.xxxvi.
De numero & ordine dictionū a Ioanne in quattuor primis propositio- nibus sui euangelii positarum.	cap.xv. car.xxxvi.
De trinitatis omnipotentia.	cap.xvi. car.xxxvii.
Ratio ideaz; uñ cōstat sine deo nihil posse fieri.	cap.xvii. car.xxxviii.
Quod gratia dei omnibus creaturis est necessaria: sed maxime rationalibus	cap.xviii. car.xxxix.
Dei beneficentiam bruta non excludere: nec uita carere.	cap.xix. car.xl.
Gratiam gratū facientē oibus hominibus a deo tribui.	cap.xx. car.xl.
De officio utriusq; Ioannis.	cap.xxi. car.xl.
De pura & prima luce.	cap.xxii. car.xli.
Dei uerbum qui deus est mundo sub lunari quomodo continetur.	cap.xxiii. car.xli.
Gratiam dei bonis & malis imissam non æqualiter in illis operari.	cap.xxiiii. car.xlii.
Saluatorem qui receperunt & quomodo receperūt.	cap.xxv. car.xlii.
De spiritali hominum regeneratione.	cap.xxvi. car.xliii.
De formatione Iesu in utero uirginis.	cap.xxvii. car.xliii.
Solutio difficultatum Iesu conceptioni & natiui- tati obstantium.	cap.xxviii. car.xliii.

Declaratio per exemplum quomodo uerbum caro factum sit.	cap. xxviii. car. xliiii.
Ad quid uerbum caro factum sit: ut habitator in domo.	cap. xxx. car. xlv.
De unigeniti dei & Virginis gloria natiuitatis.	cap. xxxi. car. xlv.
De ratione uirginitatis conseruatae in Mariae conceptu & sospitate in parturiendo.	cap. xxxii. car. xlvi.
De foelicitate & gloria Mariae in partu.	cap. xxxiii. car. xlvii.
A quo sit natiuitatis Iesu gloria.	cap. xxxiiii. car. xlix.

Capita tertii libri.

De Circumcisione domini prologus.	cap. i. car. li.
Circumcidi cur uoluerit Iesus.	cap. ii. car. li.
Expositio epistolae Pauli: quae legitur in die circūcisionis	cap. iii. car. liii.
Circumcisionem animae publice & intrepide assumendam retinendam uero secrete.	cap. iiii. car. liii.
Circumcisio secundum carnem quare sit abolita.	cap. v. car. liii.
Circumcisionem secundum carnem non esse legis Mosaicae statutam. & tempus eius.	cap. vi. car. lv.
Circumcisio cur septem peractis diebus fieret.	cap. vii. car. lv.
Iesus cur in circumcissione dictus sit filius Virginis.	cap. viii. car. lyi.

Capita quarti libri.

De Epiphania prologus.	cap. i. car. lix.
Quis debeat adorari.	cap. ii. car. lix.
De ratione & natura stellae a magis uisae: & astrologo- rum uanitate.	cap. iii. car. lx.
Stellas non efficere: neque ostendere posse quae astrolo- gi putant.	cap. iiii. car. lxi.
Adorationi quae praemittere oporteat.	cap. v. car. lxii.
Natiuitatis Iesu locum magna ratione fecit deus discere magos ab Herode & proceribus iudeorum.	cap. vi. car. lxiii.
Expositio lectionis Surge illuminare. & eius concordia cum euangelio: concludens responsionem ad quaesitum.	cap. vii. car. lxiiii.
De inconsulta Herodis & iudeorum turbatione: expositio euangelii.	cap. viii. car. lxiiii.

De Herodis sibiq; similium perfidia: & pœna.	cap. ix. car. lxy.
De nimia Herodis superbia: & stulta astutia respondendo Magis.	cap. x. car. lxyi.
De imitandis Magis egressis patriam: & abeuntibus ab Herode: ut adorerent saluatorem natum.	cap. xi. car. lxxvii.
De lumine fidei: & spiritus hilaritate: modoq; & loco ueræ adorationis.	cap. xii. car. lxxviii.
De præsidio sanctorum in adoratione quærendo.	cap. xiii. car. lxxviii.
De præmittendis adorationi sumatim collectis ex euangelii & prophetiæ declaratione.	cap. xiiii. car. lxxviii.
De Magorum prostratione dum adorant.	cap. xv. car. lxxix.
De ratione adorandi a Dauid in psalmis tradita.	cap. xvi. car. lxxx.
De thesauris aperiendis coram adorato domino Iesu Christo.	cap. xvii. car. lxxx.
De elemosyna ultro offerenda.	cap. xviii. car. lxxxi.
Oblationi Magorum oratio accommodata.	cap. xix. car. lxxxii.
Magorum adorationi accommodatæ/accommodata Virginitatis responsio.	cap. xx. car. lxxxii.
Alia Magorum oratio partem saltem thesaurorum suorum acceptari petentium.	cap. xxi. car. lxxxiii.
Quale aurum: thus: mirram ue offerre adorando conueniat.	cap. xxii. car. lxxxiii.

Capita Quinti libri.

L. purificatione prologus.	cap. i. car. lxxvi.
De diffinitione purificationis & pñtationis.	cap. ii. car. lxxvi.
Declaratio cerimoniarum in purificatione a lege statutarum.	cap. iii. car. lxxvii.
De ratione triginta trium dierum purgationi minori pro partu masculino assignatorum.	cap. iiii. car. lxxix.
De rone munerum oblatorū purgationis lege.	cap. v. car. lxxix.
De lege purgationis in spiritu seruanda.	cap. vi. car. lxxix.
Declaratio euangelii quantum ad historiam purgationis attinet.	cap. vii. car. lxxx.
De pñtatiōe Iesu declaratio euāgelii simul & legis.	cap. viii. car. lxxx.
De mysterio quinque siclorum: quibus masculi redimebantur primogeniti.	cap. ix. car. lxxxxi.

De commendatione & attestacione purificationis & præsentationis.	cap.x. car.lxxxii.
De ratione spiritus sancti:quem euangelista scribit fuisse in Simeone.	cap.xi. car.lxxxiii.
Spūs sanctus quō fuerit in Simeone.	cap.xii. car.lxxxiiii.
De ratione attestandi a Simeone suscepta.	cap.xiii. car.lxxxv.
De uera pñitate Ioseph erga dñm Iesū Christū.	cap.xiiii. car.lxxxvi.
De Simeonis deuotione & pietate.	cap.xv. car.lxxxvii.
Cantici Simeonis expositio:& primus attestacionis & cōmendacionis articulus.	cap.xvi. car.lxxxviii.
Attestacionis & cōmēdacionis secūdus articulus.	cap.xvii. car.lxxxviiii.
Dominum Iesum Christum esse omnium hominum redemptorem.	cap.xviii. car.lxxxviiii.
Dominum Iesum Christum esse omnium hominum autorem fœlicitatis & fontem.	cap.xix. car.lxxxix.
De sufficiētia & efficacia meritoꝝ dñi Iesu Christi.	cap.xx. car.lxxxix.
Solutio difficultatis quæ uī eē in dictis Simeonis.	cap.xxi. car.xc.

Capita sexti libri.

De accessu saluatoris ad patiendū prologus.	cap.i. car.xci.
Quæ inuoluntaria dici possunt:aut ignoranter fieri: aut uiolenter.	cap.ii. car.xci.
Dominum Iesum ex operibus ostendisse se non ignorauisse ad quid accederet palmarum die.	cap.iii. car.xcii.
Dominum Iesum Christum non coactum accessisse Hierusalem instantæ passionis tempore.	cap.iiii. car.xciii.
De humili accessu domini Iesu ad patiendū.	cap.v. car.xciii.
De imitanda domini Iesu humilitate Pauli testimonio & doctrina.	cap.vi. car.xciii.
De gloria accessus Iesu in Hierusalem palmæ die.	cap.vii. car.xcvi.
De plausu turbarum Christum comitantium incedentem Hierusalem ad patiendum.	cap.viii. car.xcvi.
De dignitate nominis Iesu.	cap.ix. car.xcvi.
De tempore uniuersalis glorificationis Iesu.	cap.x. car.xcvii.

Capita septimi libri.

De passione Christi prologus.	cap. i.	car. xcix.
Necessitas passionis Christi qualis fuerit.	cap. ii.	car. xcix.
Pœnarum tantas acerbitates qua ratione pro nobis susceperit dominus deus noster.	cap. iii.	car. c.
De ueritate passionis Christi.	cap. iiii.	car. ci.
De primo dolore Christi ante passionem uero/licet imaginario.	cap. v.	car. cii.
De ratione sudoris domini Iesu: dum in agonia positus oraret in horto.	cap. vi.	car. ciii.
De dolore Iesu in passione iam positi.	cap. vii.	car. ciii.
De tristitia & causis eius in genere.	cap. viii.	car. ciiii.
De domini Iesu Christi tristitia a cœna ultima usq; ad finem orationis in horto.	cap. ix.	car. cv.
Soluuntur difficultates: quæ Christum pati noluisse confirmare uidentur.	cap. x.	car. cvi.
De dolore sanctæ Matris domini instante passionis tempore ab imaginatione nascente.	cap. xi.	car. cvii.
De ratione doloris Matris domini in cœna legali: & in ultima filii sui.	cap. xii.	car. cviii.
De ratione doloris matris dñi in cruce pendentis.	cap. xiii.	car. cyiii.
Sanctam domini matrem in suo dolore: uel tristitia nõ esse lamentatam.	cap. xiiii.	car. cyiii.
De qualitate doloris: & tristitiæ sanctæ Mariæ imminente passione filii: & dum esset in cruce.	cap. xy.	car. cx.
Distributio passionis dñi nostri Iesu Christi.	cap. xvi.	car. cxi.
Apparatus: siue antecedentium Christi passionem distributio.	cap. xvii.	car. cxi.
Narratio admonitionis ex euangelio.	cap. xviii.	car. cxi.
Declaratio narrationis prædictæ.	cap. xix.	car. cxii.
De uirtute & ratione baptismi: & contritionis: eorumq; contubernio.	cap. xx.	car. cxiii.
De admonitionis domini Iesu utilitate in humilitate fundata/& ipsius humilitatis præstantia.	cap. xxi.	car. cxiiii.
De humilitatis exēplo p dñm Iesum tradito.	cap. xxii.	car. cxiiii.
De figura & prophetia baptismi præsagiente: & de imitando humilitatis exemplo a dño dato.	cap. xxiii.	car. cxiiii.
Admonitio facta a domino Iesu de studio humilitatis		

amplectendo.

cap. xxiiii. car. cxv.

Admonitionis factæ ratio: & utilitas.

cap. xxv. car. cxvi.

De cœnantibus cum domino Iesu ultimam cœnam: &

munus ab eo accipientibus.

cap. xxvi. car. cxvi.

Declaratio narrationis prædictæ.

cap. xxvii. car. cxvi.

De sermone domini munus antecedente.

cap. xxviii. car. cxviii.

De uino in potum dato discipulis ante muneris exhibi-
tionem.

cap. xxix. car. cxviii.

An dominus Iesus suæ matris lauerit pedes: sicut aposto-

lorum pedes in ultima cœna.

cap. xxx. car. cxix.

De gratis duabus actis a domino Iesu: dum fregit pa-
nem: quem in se conuertit.

cap. xxxi. car. cxix.

Siue creatus sit mundus: siue æternus: a prima tamen causa primâ ma-
teriam sine adminiculo uersari fatendū est.

cap. xxxii. car. cxix.

Tres aliæ gratiæ: quas fecit dominus Iesus frangendo pa-
nem: & in se conuertendo.

cap. xxxiii. car. cxx.

Alia gratia a Christo facta: dum panem consecrauit &
uinum.

cap. xxxiiii. car. cxxi.

Confirmatio & declaratio eorum: quæ proxime dicta
sunt.

cap. xxxv. car. cxxii.

De pñtia corporis Christi in sacramēto altaris.

cap. xxxvi. car. cxxiii.

De ratione accipiendi eucharistiæ sacramentū.

cap. xxxvii. car. cxxiiii.

De multimoda ratione accipiēdi eucharistiā.

cap. xxxviii. car. cxxv.

Declarantur supradicta: & concluditur eucharistiæ excel-
lencia super omnia sacramenta.

cap. xxxix. car. cxxvi.

De excellentia eucharistiæ secundum suas causas: & modum essendi. Et
primo secundum efficientem causam.

cap. xl. car. cxxvii.

De excellentia eucharistiæ secundum quatuor genera
causarum.

cap. xli. car. cxxvii.

Præfatio ad lectores de ratione scribendi domini testa-
mentum excusatoria.

cap. xlii. car. cxxviii.

De mentis constantia domini saluatoris in exordio testa-
menti sui.

cap. xliii. car. cxxix.

Testamentum domini Iesu.

cap. xliiii. car. cxxix.

De dispositione legatorum & testamēto domini in genere: & de fide in
specie: ut de primo legato.

cap. xlv. car. cxxxiii.

De fructu fidei: & utilitatibus cōsequētibus illā.

cap. xlyi. car. cxxxv.

De obedientia.	cap. xlvii. car. cxxxvi.
De pace hæreditario iure: & donationis titulo hominibus a domino Iesu relicta & donata.	cap. xlviii. car. cxxxvii.
De spiritualibus bonis tm̄ quare dominus Iesus condat testamentum.	cap. xlix. car. cxxxix.
De ratione conferuandi pacem a domino Iesu Christo testamenti iure relictam & donatam.	cap. l. car. cxxxix.
De secundo fundamento pacis.	cap. li. car. cxxxix.
De nutrientibus: augētibus: & cōseruātibus pacē.	cap. lii. car. cxl.
De primo nutrimento pacis.	cap. liii. car. cxl.
De secundo nutrimento pacis.	cap. liiii. car. cxli.
Declaratio studii: & operis paci incūbentium.	cap. lv. car. cxli.
De charitate secunda hæreditatis parte in ordine: sed potissima intentione.	cap. lvi. car. cxli.
De forma charitatis.	cap. lvii. car. cxlii.
Quod excellenter dilexerit suos dñs Iesus.	cap. lviii. car. cxliii.
De patientia amplectenda ad cōseruationē pacis.	cap. lix. car. cxliii.
De p̄seuerantia patientiæ retinēda in aduersis.	cap. lx. car. cxlv.
Epilogus legatorū iure hæreditatis relictorum.	cap. lxi. car. cxlvii.
De institutione testamenti executoris.	cap. lxii. car. cxlviii.
De institutione fideicōmissarii: tutoris: curatoris: & executoris testamenti domini nostri Iesu Christi.	cap. lxiii. car. cxlvii.
Distributio passionis domini Iesu secundum eius executionem.	cap. lxiiii. car. cxlix.
Narratio orationis.	cap. lxv. car. cxlix.
Distributio orationis: & partium declaratio.	cap. lxvi. car. cl.
Sequestratio.	cap. lxvii. car. cl.
Oratio.	cap. lxviii. car. cli.
Admonitio.	cap. lxix. car. cli.
Iteratio orationis.	cap. lxx. car. cli.
Concordia euangelistarum.	cap. lxxi. car. clii.
Figura orationis dñi Iesu in horto cōstituti.	cap. lxxii. car. cliii.
De oratione dñi in horto prophetia Dauid.	cap. lxxiii. car. cliii.
Captura.	cap. lxxiiii. car. cliiii.
Capturæ distributio.	cap. lxxv. car. cliiii.
Capturæ declaratio.	cap. lxxvi. car. cliiii.
Prophetia Dauid de captura domini Iesu.	cap. lxxvii. car. clv.

Figura studii capiendi dominum Iesum	cap. lxxviii. car. clvi.
Proditio.	cap. lxxix. car. clvi.
Admonitio.	cap. lxxx. car. clvi.
Præsentatio: siue exhibitio.	cap. lxxx. car. clvi.
Prohibitio defensionis.	cap. lxxxii. car. clvii.
Dominum Iesum uirtute alicuius constellationis captum non esse.	cap. lxxxiii. car. clviii.
Examinum distributio.	cap. lxxxiiii. car. clx.
Examinis narrati declaratio.	cap. lxxxv. car. clx.
De interrogatione facta ab Anna dño saluatori.	cap. lxxxvi. car. clxi.
Rñsio dñi Iesu Annæ interrogationibus reddita.	cap. lxxxvii. car. clxi.
De temeritate ministri Iesum a lapa pcutientis.	cap. lxxxviii. car. clxii.
Prophetia de temeritate ministri percussoris: & de eius castigatione.	cap. lxxxix. car. clxii.
Secundum examen Caypha præsidente.	cap. xc. car. clxiii.
Distributio & declaratio secundi examinis Caypha præ sidente.	cap. xci. car. clxiii.
Testium conquisitionis declaratio.	cap. xcii. car. clxiiii.
Interrogationis declaratio.	cap. xciii. car. clxv.
Responsionis Christi declaratio.	cap. xciiii. car. clxvi.
Responsionis comprobatio declaratur.	cap. xc. car. clxvi.
Responsionis detestatio declaratur.	cap. xcvi. car. clxvii.
Respondentis damnatio.	cap. xcvii. car. clxvii.
Vexatio declaratur.	cap. xcviii. car. clxviii.
Prophetia de huiusmodi examine.	cap. xcix. car. clxviii.
Concentus ex dissonis.	cap. c. car. clxix.
Figura secundi examinis: & eius declaratio.	cap. ci. car. clxix.
Vexationis declaratio.	cap. cii. car. clxx.
Concentus ex dissonis.	cap. ciii. car. clxx.
Prophetia de pœnis post secundum examen domino Iesu infectis.	cap. ci. car. clxxi.
Figuræ harum pœnarum.	cap. cv. car. clxxi.
Examinis tertii distributio: & enerratio.	cap. cvi. car. clxxii.
Adductio in prætorium declaratur.	cap. cvii. car. clxxii.
Cauillationes exponuntur.	cap. cviii. car. clxxii.
Criminum prolationis declaratio.	cap. cix. car. clxxiii.
Cauillationū & accusationū iniquarū prophetia.	cap. cx. car. clxxiii.

Figura de cauillis & accusatiōe iudeorū cōtra Iesū.	cap. cxi.	car. clxxiiii.
Quarti secundum ordinem examinis declaratio: quod secundum est a iudice Pilato factum.	cap. cxii.	car. clxxiiii.
De ueritate interroganti Pilato cur ueritas non responderit.	cap. cxiii.	car. clxxvi.
Concentus ex dissonis.	cap. cxiiii.	car. clxxvi.
Præfatio in tractatum de ueritate extra causam habitum: sed non sine causa.	cap. cxv.	car. clxxvii.
Quid sit uerum.	cap. cxvi.	car. clxxvii.
De scientia angelorum.	cap. cxvii.	car. clxxxii.
Secunda Pilati de Iesu sententia liberatoria.	cap. cxviii.	car. clxxxiiii.
Iterata accusatio Iesu a pōtificibus coram Pilato.	cap. cxix.	car. clxxxv.
Tertia Pilati de Iesu sententia remissoria.	cap. cxx.	car. clxxxv.
Distributio quinti examinis: qui pro numero iudicum tertius uenit.	cap. cxxi.	car. clxxxv.
Declaratio tertii examinis.	cap. cxxii.	car. clxxxv.
Prophetia de sententiis remissoriis: & accusatorum iniquitate.	cap. cxxiii.	car. clxxxvi.
Condemnationis primæ contra Iesum a Pilato diffinitæ narratio: & distributio.	cap. cxxiiii.	car. clxxxviii.
Delusionis Iesu a militibus narratio.	cap. cxxv.	car. clxxxviii.
Executionis distributæ declaratio.	cap. cxxvi.	car. clxxxviii.
Secunda Pilati contra Iesum sententia.	cap. cxxvii.	car. clxxxviii.
Crudelis iudeorum proteruitæ declaratio.	cap. cxxviii.	car. cxc.
Pilati inconstantia: siue leuitas: & pusillanimitas.	cap. cxxviiii.	car. cxc.
Vltimus conatus Pilati pro liberando Iesu. & ultima contra Iesum sententia.	cap. cxxx.	car. cxcii.
Figura liberationis Barabæ: & damnationis domini Iesu.	cap. cxxxi.	car. cxciii.
Prophetia de iniquitate Pilati: Herodis: & iudeorū in damnatione domini Iesu.	cap. cxxxii.	car. cxciii.
Executio sētentiæ ultimæ cōtra dominum Iesum lata.	cap. cxxxiii.	car. cxciii.
Commiseratio pia.	cap. cxxxiiii.	car. cxciii.
Societas data domino Iesu eunti ad Crucem.	cap. cxxxv.	car. cxcv.
Domini Iesu Cruci affixio dura & inusitata.	cap. cxxxvi.	car. cxcv.
De titulo supra domini Iesu caput in Cruce		

posito.	cap. cxxxvii. car. cxcvi.
Improbatio tituli.	cap. cxxxviii. car. cxcvii.
Improperatio.	cap. cxxxix. car. cxcviii.
Improperationis declaratio: & primo a carnificibus illata.	cap. cxl. car. cxcviii.
Declaratio blasphemiarum a p̄tereuntibus contra crucifixū Iesum dictarum.	cap. cxli. car. cxcviii.
Illusionū & blasphemiarū pontificū & sacerdotū declaratio.	cap. cxlii. car. cxciii.
Codicilli domini Iesu Christi: prima particula.	cap. cxliii. car. cci.
Secunda particula codicillorum domini Iesu & eius declaratio.	cap. cxliiii. car. ccii.
Declaratio narrationis p̄dictæ.	cap. cxlv. car. ccii.
Tertia codicilli particula	cap. cxlvi. car. ccv.
Quarta codicilli particula & eius declaratio	cap. cxlvii. car. ccix.
De tenebris factis passionis t̄p̄e & declaratio earū.	cap. cxlviii. car. ccx.
Declaratio uerborum. s. deus meus: deus meus: ut quid dereliquisti me.	cap. cxlviii. car. ccxii.
De uelo tēpli scisso & ultima condēnatōe dñi Iesu.	cap. cl. car. ccxii.

Capita octauī libri.

De Resurrectiōe prologus	cap. i. car. ccxiiii.
De Resurrectiōe in ḡn̄e: & p̄rio qd nomē sonet	cap. ii. car. ccxiiii.
De hominis resurrectione qd sit.	cap. iii. car. ccxv.
De possibilitate resurrectionis	cap. iiiii. car. ccxv.
Quid sit domini Iesu Christi Resurrectio	cap. v. car. ccxv.
De ratione unionis naturæ diuinæ cum humana ī domino Iesu Christo.	cap. vi. car. ccxvii.
De serie resurrectionis domini Iesu	cap. vii. car. ccxviii.

Capita noni libri.

De Ascensione prologus.	cap. i. car. ccxx.
De Ascensiōe ī genere. & secundum nomen quid illa significet.	cap. ii. car. ccxx.
De ratione secundum quā dominus Iesus ascendit in cœlum.	cap. iii. car. ccxxi.
Ascensionis domini Iesu amplior declaratio.	cap. iiiii. car. ccxxi.
De ratione loci unde ascendit dominus Iesus: & de ratione temporis quo ascendit.	cap. v. car. ccxxii.

De ratione concentus ascensionis domini nostri in cruce ad ascensionem in celo.	cap. vi. car. ccxxii.
De ratione obsequii domino Iesu Christo ascēdē- ti præstiti.	cap. vii. car. ccxxiii.
De lætitia ascensus siue ascensionis domini Iesu Christi.	cap. viii. car. ccxxiiii.
Benedictionum lætitia.	cap. ix. car. ccxxiiii.
Lætitia uisionis.	cap. x. car. ccxxvi.
Capita decimi libri.	
De spiritu sancto prologus.	cap. i. car. ccxxvii.
Distributio dicendorum de spiritu sancto secundum nomen.	cap. ii. car. ccxxix.
Angeli tā boni q̄ mali: & animæ hominū: spiritus nomen rite fortiūtur sed nō ita pprie sicut tertia ī trinitate p̄sona.	cap. iii. car. ccxxx.
De ratione personæ in genere.	cap. iiii. car. ccxxxi.
De ratione personæ diuinæ.	cap. v. car. ccxxxii.
De numero: nomine: & effendi modo diuinarum personarum.	cap. vi. car. ccxxxiii.
De generatione diuina: a quo: p̄ quid: & quomodo fiat.	cap. vii. car. ccxxxiiii.
De processione Spiritus sancti. & quid sit.	cap. viii. car. ccxxxiiii.
De ratione nominum spiritui sancto in sacris litteris attributorum.	cap. ix. car. ccxxxv.
De ratione personarum diuinarum unde sunt tres: non plures: uel pauciores.	cap. x. car. ccxxxvi.
De processione spiritus sancti a patre & filio.	cap. xi. car. ccxxxvi.
de processione spiritus sancti a filio: ipsius filii testimonia.	cap. xii. car. ccxxxix.
De missione spiritus sancti.	cap. xiii. car. ccxli.
declaratio iam dictorum. & quorū dicta sint ostensio.	cap. xiiii. car. ccxliii.
de ratione missionis spiritus sancti in triplici uisibili specie.	cap. xv. car. ccxliiii.
De ratione missionis spiritus sancti in columbæ- specie: in flatus halitu: & igneis linguis.	cap. xvi. car. ccxliiii.

Marci Vigerii Saonensis Sanctæ Mariæ Transtiberim Præbyteri Cardinalis Senogalliensis in Decachordum Christianū/ad Iuliū.ii.Pōt.Max.

Præfatio.

Ecachordum christianū Beatissime pater tibi potissimum dedicare debui/nō solum quia Christi locum tenes inter homines/ & canticorū christianorum ubiq; gentium primus modulator existis. Sed etiam quia de feracissima doctrinarū sylua Sixti quarti pont. max. patruī tui/præceptoris & pr̄is mei optimi ligna concidi: ac de ipsius Sixti uirtutum officina securim accepi: qua ligna conciderem: & instrumenta quibus ea dolarem/infleterem/componerē/atq; in psalterii decē chordarum formam adducerem/ab eo mihi porrecta sunt:tāto optimi p̄ceptoris studio/ut non tam discipulū q̄ filium ad diuinā philosophiā uideretur instruere. Tu quoq; p̄ sancte quod patruus tuus in me plātauerat:crescere & tua munificentia fructum afferre fecisti. Nam cū primū inter christianæ religionis cardines assumptus es/me egenum & uilibus indutum uestimētis/decētiōribus induisti/indicans qualem me de proximo reddi/& in quo ordine constitui tua opera uelles. Paulo.n. post cū ex prima ad regem gallorum legatione re bene gesta rediisses: primo sacrosanatu reate habito te auctore Sixtus me Senogalliēsi ecclesiæ episcopum præfecit: unde mihi facultates ad theologiæ studia prosequenda abūde suppeditatæ sunt. Omitto publica munera/quibus postea me sæpissime decorasti. Hoc unū tacere nō possum q̄ ubi patruī locum/idest Pon. max. quartus ab illo affectus es/mox arcis Sācti angeli de urbe custodia me præfectum esse uoluisti. Existimo ut cōmodius opi incepto insisterē/& meis me studiis. i. disciplinis a Sixto acceptis copiosius instruerem. Et nūc p̄ sancte q̄ opi finem imposui me sacrosanctis Cardinibus ecclesiæ christianæ tua sola clemētia & in me profusa beneficētia ascripsisti. Quod quid aliud fuit q̄ laboribus & studiis meis in Decachordi huius fabrica congestis grām simul & auctoritatē contribuere? Accipe igit' beatissime p̄ de fructibus plantulæ/quā plantauit patruus tuus Sixtus Ponti. Max. tu Cardinalis irrigasti/& Ponti. Max. ita auxisti/ut professio mea plus ab homine sperare nō possit. Verum quia meritis de me tuis/ tuiq; animi splendore fructus tenuitatis meæ digni esse nō possunt:tua Iulia clementia dignos facias supplico. Nā Iulius a quo tibi nomē ē parua sæpe munera/& ai grati pusilla indicia gratāter accepit & maxima existimauit. Et dñs Iesus Christus/cuius officio inter hoīes amplissime fungis duo æra minuta in Gazofiliatū dñi a paupere uidua missa/deo nō minus grata fuisse confirmat:q̄ auri talenta oblata per diuites.

Eiusdem ad Lectores præfatio.

Deus canticum nouum cātabo tibi in psalterio Decachordo psallā tibi. Cantandi ratio: quæ uno nomine musica nuncupatur: parium: dispariumq; uocū: aut sonorū in unum concentū est aggregatio: & quasi cōspiratio unioq; perfecta: unde & numerus sonorus dicta est. Quā multorum hominū uocibus: aut instrumētorum sonis: his grauibus: illis acutis: aliis quasi mediis una conficitur melodia: singulis quos complectitur sonis: aut uocibus: auditu lōge suauior: ueluti si multa aromata in unū condimentū adducta sint: illud singulorū quidem odorē: & saporē acutius sentiētibus redolet: singulis uero olfatu: gustu ue suauius. Sed quale est canticū hoc nouum/ quod nos cantare/ quale ue Decachordum/ in quo nos cantare Dauit rex talis ac tantus inuitat? Canticum nouum est canticum gratiæ noui testamenti: cuius inter incunabula angelus grām præfatus est/ dum Virginem salutans dicere incepit. Aue gratia plena. Decachordū psalterium est decem festi dies/ quos Christiana religio ad gratiarum actiones de redēptionis beneficio/ suo redemptori accuratius habendas domino Iesu Christo quot annis in perpetuum consecrauit. Et profecto quemadmodum per decem harmonicas chordas in unum certa ratione collectas per Decachordum/ psalterium infinitarum pene melodiarum concentus exprimitur: ita per decem dies saluatoris nostri recensendis magnalibus solemnius dedicatos Christiana mens conditoris & redemptoris sui surgit ad laudes/ & de innumeris eius beneficiis per denarium festorum dierum numerum gratias agit. In hoc igitur Decachordo psalterio. deo nostro nouū canticum psallituri chordarum iprimis nomina teneamus: deinceps singularum cōcentum & rationē eminentissimam/ saluberrimam & iocundissimam agnoscamus. Annunciatio siue ut apertius christiane dicam incarnatio filii dei ex Virgine nascituri in humana substātia/ hoc nostro/ immo regali prophetico/ ac sacrosanctæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ Decachordo primæ chordæ obtinet rationem. Natiuitas secundæ. Tertiæ circuncisio. Epiphania quartæ. Quintæ præsentatio. Sextæ palmarum solemnitatis. Septimæ passionis dies. Resurrectio domini Iesu sonoram facit octauā. Ascensionis eius gloria sentitur in nona. Decimam perficit exuberantia gratiarum/ quibus apostoli ditati sunt die penthecostes. Quando in linguis igneis super eos spiritus sanctus adueniens mentes eorum flamma ardentissimæ charitatis accendit. Linguas uero inaudita ditauit eloquentia. Vnde in fines orbis terræ eorum uerba processerūt: & Decachordi psalterii de quo agere intendimus

intendimus sonus omni melodia delectabilior per eos in omnē terram
 auditus est. Nemo iam spero admirabitur q̄ lucubrationes has meas de
 cem christianæ religionis diebus festis solēnioribus decantandis accom
 modatas Decachordum christianum inscripserim. Nihil enim nisi decē
 chordas Christiani psalterii scribens pulso: & cōcinendas aut dum con
 cinuntur audiendas trado. Si quid uero de philosophorum riuulis ad
 hæc adductum inueneris lector: ad concentum & melodiā nostri: quin
 potius regii prophetici & Christiani Decachordi adductū accipe quæso.
 Quod si minus efficaciter minus ue decēter effeci: ueniam præsta. Vin
 citur enim omnis sermo rerum multitudine: magnitudine & eminētia:
 quæ per hoc ipsum Decachordum psalterium resonant in ecclesia sãcto
 rum. Iubilo propterea in hoc mirifico instrumento deo meo in timore
 & cum tremore cano q̄ maximo quia me indignum psaltem & cantorē
 raucum agnosco. Et non ut re dignum tanta aliquid efficiam sed ut ad
 melius concinendum posterī assurgāt utcunq; ualeo pulso. Iam primū
 a me pulsata chordæ sonum suauissimum & salutiferum attendite: &
 deinceps aliarum: ita enim uim uigorem & concentum earum suauissi
 mum: nobisq; utilissimum agnoscetis.

DE ANNUNTIATIONE VIRGINIS PROLOGVS.

XCELLENTEM LEGATIONIS GR
 tiam: quam angelus ad Mariam missus: a salu
 tatione cœpit exponere: nulla unq̄ lingua po
 tuit pro minima parte recēdere: nullū ingeniū
 assecutū se fuisse potuit gloriari. Quis enim
 mundi cōplementū/ & integrū ornamētum/
 aut uerbis explicuisse/ aut mēte se penitus atti
 gisse confidat: Cuius primordiorū uel minu
 tissimas particulas philosophi q̄tūlibet ingeniosi & studiis indagandarū
 naturæ rerum intentissimi: certa rōne assequi non potuerūt. Socrates cū
 per omnem uitam reꝝ scientiæ incubuisset/ se hoc unum scire professus
 est: nihil scire. Plato ad particularia descendētib; describēda: silentium
 indixit: quia de illis quid certum afferri posset credidit ignorari. Aristote
 les ultimas rerū differentias nobis monstrauit ignotas: & ad sublimiora
 naturæ mysteria indagāda nos quasi talpas aut noctuas existimauit. Nō
 agitur per hanc p̄stantissimam legationē de prima rerum mundi conge
 rie/ indigestaq; mole aggreganda: nō de suarum partium discretiōe: nō
 de earū ad certos numeros/ mensuras/ ponderaq; conuentu: ad quæ ple
 ne dignoscenda nullum adhuc puenit ingenium. Et si forte q̄spiam ho
 rum se notitiā assecutum fuisse existimauit/ nemo certe inuentus est ha
 ctenus/ qui se cogitare posse p̄sumperit: quō fabricator mundi deus ille
optimus maximus: quo maius aut magis cogitari nō potest: qui sine tē
pore semper fuit: & eē nunq̄ incepit/ añ nouem supra nonaginta qua
dringentos ac mille annos sit factus homo: tot. n. nūc annoꝝ curricula
reoluuntur ab ea legatiōe fœlicissima/ quam hodie celebramus: p̄ quā
filius dei deus uerus descendit in uterū Virginis: cui ab angelo dictū est.
 Aue &c. Ea certe legatione suam ultimam p̄fectionē mundus accēpit:
 qñ architectus mundi dei filius/ patris æterni sapiētiaꝝ speculum/ & ima
 go/ suo extremo opi se coniunxit. Nam quemadmodū circulus tunc in
 cipit esse p̄fectus/ qñ lineæ qua concluditur initium iungitur extremo:
 ita creaturarū series & uarietas impmutabilis/ ac certus ordo quo crea
 omnia connectunt/ & inuicem reoluuntur (ut suam aliqñ ultimā per
 fectionem assequeretur) Erat consentaneū primum increatum ue prin
 cipium ultimæ creaturæ sociari. Dei igit̄ sapiētia: quæ obliquari nō pōt:
 ars cui nihil decidere: nihil aduici possibile est: quæ sibi ipsi est rectitudo
 pennis: uerbū suum qd̄ erat in principio: principiū per quod facta sunt

legatio angeli ad mariam

A

inuenit hōs factus

omnia: homini qui teste Moyse oibus iā creatis formatus est: p hanc ipsam legationē sociavit/atq; cōiunxit: effecitq; ut idem deus ipse qui eēt æternus: certo tpe cū hoīe de Virginis utero nasceret: deus simul & hō: fieretq; principiū finis: unde finis uniuersi principium rex oīum dicitur & eēt. Omnes igit' creaturas hanc ipsam quā colimus legationem decet maxime uenerari: qñ oēs suam pfectionem inde fuerunt consecutæ. Sed pter cæteras angeli & homines eam maximo studio colere debent: qñ præter uniuersi pfectiōem: specialia & ppria munera/& amplissima quidem per hanc obtinuerunt. Angelorū numerus: qui fuerat minutus inde suppetias accēpit: homo qui ex toto perierat: repatus est: & restitutus in itegrum: euasit in melius. Nempe q antea amicus dei per iustitiā originalem fuerat institutus: & se sua culpa eo munere spoliauerat: huius legationis bñficio pro innata iustitia grām: pro amicitia adoptionē: & ius filii naturalis est affecutus a deo/qñ hominis filius/dei filius est factus. Maius adhuc munus audite quæso & cognoscite quemadmodum plusq; maximū honoris gradū huius annūciationis: huius legationis fauore/quam colimus affecutus est homo. Deum genuit a quo fuerat ipse creatus. Fuit hodie certe uirgo Maria mī filii dei effecta: q deus ē uerus. Audi qd illi āgelus dicat. Hic/hic inq; filio ex te nasciturus/erit magnus & filius altissimi uocabitur. Non falso: neq; n. te decet o Gabriel studio adulationis eē mentitum. Vocabit' uere/quia erit ab æterno filius dei altissimi: qui humillimæ Virginis filius nasce't in tpe. Ita hō qui in mundi primordio paulo erat secundum naturam minoratus ab angelis: hac die secundum grām deū generat: & rex constituit' angelorū. In dño Iesu Christo/qui est splendor gloriæ & figura substantiæ dei: cui ab initio dixit p̄r. Filius meus es tu: ego hodie. i. in æternitate quæ semp̄ p̄sens ē: hodieq; non cessans genui te. Ex sacratissima uero Virgine huius annūciationis quā colimus bñficio: genitus est hodie post elapsos annos quinq; milia centum ac nonaginta nouem a mundi creatione iuxta Bedæ supputationem. Vtranq; igitur genituram in hac annunciatione celebrandam rex & ppheta decantans in cythara non īmerito dixit. Tronus tuus deus in sæculum sæculi: secundū æternam generationē: secundum tpaneam uero/Virga æqtatis uirga regni tui. De radice nēpe Iessæ uirga æqtatis ac totius rectitudinis egressa est/de qua flos Christus ascēdit: & fuit iustitia cingulum lumborū eius: fidelq; cinctorium renū eius qui pro salute totius humani generis crucē quasi impii sedem super humerū portare non recusauit. Propter quod & deus exaltauit illum: & eo donauit nomine: quod est sup omne nomen. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur cœ

B

C

in us hō finis

deus aut hō factus

angelus p̄r ad uirginē

in dño christo genui

in us christi factus

atur cœlestium: terrestrium: & infernorum: & omnis lingua confiteatur q̄ dñs Iesus Christus: cuius conceptus hodie initia celebramus: est in gloria dei patris. Huius igitur fœlicissimi primordii: huius cōplementi: huius legatiōis hoc loco decorē imprimis. Deiceps ordinē attēdite quæso.

De angelis in genere.

Onstat certe legatiōis decus dignitate nuncii: maiestate principis illū mittētis: eminētia ac gloria excipiētis: & causæ splendore: cuius grā destinatur. Sit q̄tūlibet qui legat oratores magnus princeps & gloriosus: sit imensus impio is ad quē mittit: q̄to cā dignior fuerit: nisi nūcius industria: nobilitate: auctoritateq; p̄polleat: decori legationis tm̄ semp erit detractū: q̄tum nuncio defuerit dignitatis. sit nūcius omni ex pte sublimis: nisi a magno sit principe destinatus: non erit legatio satis gloriosa. Sint ambo sublimes: si ad plebeū uel mediæ sortis principem legatio dirigat' / non erit adhuc satis splēdida. Sint tres isti pro modulo p̄stantissimi / opus est adhuc cām eē p̄stantem: ne sit ridiculū tales & tantos principes: se ipsis: ac tam insigni oratore minus digna tractare. Ita q̄tum his quatuor seu cuilibet ex his defuerit dignitatis / tm̄ cōstabit legationem minus eē existimādam. At legatio quam ueneramur / quatuor hęc habet omni splēdore decora: quæ euangelista narrante & a nuncii dignitate incipiēte pdiscite. Missus est Gabriel angelus / oī hoīe robusto robustior: omni ueloci uelocior: non auro: nō gēmis ornatus: sed imarcessibili / & inseparabili fœlicitate redimitus: quæ gēmx cuiuslibet nitore: est longe splēdidior. Omni p̄terea sapiente hoīe sapiētior est: callet non ciuilia / non pontificia iura tm̄: non moralem philosophiā / non sermocinalē / non naturalē / nō n̄ras quas dicimus artes liberales: nō Theologiā hęc n̄ram: cui si fides desit: nihil iam cōstat / ut nos tenet: nouit oīa quæ cōtinet mundus: nō aliquo creato maḡo docēte: sed ipso creatore sciētias oēs / illi ab initio tribuente: & in suæ sapiētix infallibilis speculo particulariū ueritates ita mōstrante / ut iā de illis dubitare uel incertus eē nō possit. Vide q̄ sit hic nūcius bōis naturæ uenerādus: nullo eget cibo / nulla domo / nulla ueste / nullo uehiculo / sua mens innixa deo: sibi hęc oīa p̄stat: ægrotare nō pōt: fallere nescit: nullæ tendiculæ: nullæ fraudes illū circūuenire sufficiunt: talis est secūdū naturā institutus: & a deo creatore taliter confirmatus: ut nullo cōmodo indigeat unq̄: nulla molestia illū uel ex minima pte attingere ualeat. maior est ergo oī hoīe: nulla dignitas regia: nulla impatoria maiestas: nulla gloria pontificia illi poterit adæquari. Hi p̄fecto oēs hominū ministri sunt egētes hoībus: q̄bus cū impare uident' inseruiūt uere: ambulant: armanē: sudant p̄liantes: nusq̄

D

Legandus q̄to cā dignior

E

Angelus suū

angelus fœlicitatis

F

quiescunt in obsequium regni reges/ & imperatores: occurrere nāq; ho-
stibus semp illis est aīo: & subditos cōseruare. Quid hoc ē aliud quāso
q̄ hominibus inseruire: Pontifices regum & populi errata fatagunt mo-
derari: a uitiorum incitamentis: ad uiam uirtutis traducere: & in ea con-
seruare assidue student: populis ac principibus semp inuigilant: illorum
grā (si recte fungant' officio) noctes ducūt in sōnes: sudant plerunq; nō
minus mente q̄ corpore: dum uīā dei in ueritate docēt. Fac utrosq; prin-
cipes dico/ atq; pōtīfices a subditis deserī: qualis eorum erit infœlicitas.
Omnium infœlicissimum est excidere regno ac gloria. Adde nunc fortu-
næ pericula: quæ hanc regni gloriā/ & pontificiam auctoritatē semp ue-
xant & conturbant: sæpe etiam subuertunt & in nihilum redigunt: cum
maxime stare uident'. Adice subditorū quibus reges & pontifices inser-
uiunt: ingritudinem: qui bonitatē & clementiā principum semp deri-
dent: seueritatē semp oderūt. Huius nuncii nō est incūbere talibus offi-
ciis: angelus. i. dei minister & nūcius est. Et profecto (qm̄ seruire deo re-
gnare ē) sunt plusq; reges: illi spūs fœlicitate plenissimi: q̄ in sublimibus
cœli ministeriis deo inseruiūt: sine labore: sine tedio: nō ad principis ali-
quam comoditatē: cui nihil pōt accedere cōmodi: sed ad ipsorū lætitiā/
gaudium & indicibilem cōmoditatē. Tanto igit' dignior secundū natu-
ram est nūcius/ hodie ad sacrā Virginem missus omni rege (qm̄ in rege
laudant' uires corporis/ & animi dotes) q̄to est omni hoīe robustior/ agi-
lior/ uiuacior/ prudentior/ sapientior. Quanto minus falli pōt: minus
fallere ei opus est: q̄to præterea oprabilius & dignius est deo principi sū-
mo optimo/ maximo seruire: q̄ stolidæ plebis tractare negocia/ atq; diri-
gere. Satis apparet nunciū legationis huius quam hodie colimus: fuisse
supra hoīes omni dignitate redimitum. Meminerimus nūc illum inter
beatos spūs fuisse dignissimum. Ita constabit dignitati nuncii hac in le-
gatione nihil adiici potuisse: quod inter creaturas sit numeratū. Diony-
sio areopagita magistro tres constat eē in angelis hierarchias. i. ordines sa-
cros/ & singulas tribus choris esse contentas: constat etiam singulos ordi-
nes & ordinū choros simul & sigillatim angelos dici: & tñ secundū cho-
ros oēs ordines eorū appropriata nomina sortitos eē. Vltimum uero cho-
rum inferiorem solius angeli noīe designari. Itaq; est angelus iuxta Dio-
nysum nomen generis & naturæ cōis: dum oēs sbæ sine corpore cōsistē-
tes: intellectu & uoluntate cōstantes/ christiano noīe sunt angeli nuncu-
patæ. Est etiam quasi nomē speciei & naturæ particularis: qm̄ spirituum
beatorū chorū: cuius est dei decreta erga particulares & priuatos homi-
nes dirigere & moderari. idem Dionysius appellauit angelos nominum
penuria

regni labori / atq; p̄uirtu

regni labori / atq; p̄uirtu

regni labori / atq; p̄uirtu

regni labori / atq; p̄uirtu

penuria: uel potius humani ingenii tenuitate id faciente quæ tñ excusabilis est quoniã angeli superiores: horum officio quotiens deus iubeat funguntur. Ita qui nomen ab ope imposuit ordinibus angelorum: nomẽ proprium illi ordini nõ dedit: cuius opus uidit omnibus eẽ cõmune. Efflet hic opepretium hierarchiarum noĩa & ipsarum per choros distributiones adducere: sed quoniã nos ad alia uocat solẽnitatis ratio: & cum de sancti Michaelis apparitiõẽ tractabimus: huic rei locus erit accõmodatior. Per suasum nunc habeamus nouem ordines angelorum sic eẽ dispositos ut quemadmodum hierarchia superior natura & gratia præstantior est inferiori: ita i qualibet Hierarchia chorus superior sit inferiori dignitate & muneris rõne præstantior. Adhuc in eodẽ choro hæc eadem ratio uigere credenda est. Sicut. n. euntibus ad imperfectum. i. magis accedentibus ad materiam: semp est maior imperfectio: ita accedentibus magis ad formam & efficientem ac finientem causam: maior est perfectionis cumulus.

De angelo Gabriele in specie.

a Angelum qui missus est hodie ad sanctam Virginẽ de sublissima hierarchia duabus eminẽte: & sublimiori huius hierarchiæ choro: sui uero chori spũm eminentissimum fuisse: nunc si potero uobis rõne monstrabo. Qui ruinæ humani generis dedit initium: fuit pculdubio oĩum dæmonum pessimus: draco ille magnus quo duce aduersus pietatẽ factum erat paulo añ plium magnũ in cælo. Nam qui ruinæ angelorum p id plium cãm dederat/ & sui sibiq; adhærentiũ loco/ hoies sufficiens uidebat: conatus est inde totis uiribus hoĩem deturbare: uñ ipse fuerat pfligatus. Est certe peculiare inuidiæ ppositum: bono quod amiserit neminẽ uelle potiri: mallegq; nõ eẽ: q̃ alicuius unq; cedere usui. Ut igitur ruinæ hoĩs instauratio rñderet/ consentaneum fuit optimũ angelum: opus repationis mulieri psuadere: nisi crediderimus sanctorum angelorum charitatem erga hoies minus ardere: q̃ cõtra nos ardeat dæmonum inuidia: nisi etiam psuasum habuerimus excellentissimum oĩum angelorum: sui collegii repationẽ quasiuisse frigidius: q̃ pessimus dæmonũ illã ardentius phibere conatus sit. Quãto p̃terea opus est factu difficilius: tanto copiosiora & grauiora testimonia ad eius psuadendã possibilitarẽ oportet adhiberi. Huius porro legatiõis opus/ oẽm excedit creaturæ uirtutẽ: estq; creditu longe facilius mundum esse creatũ: q̃ creatorẽ mundi tenuem fieri creaturã. Debit igitur sublimissimæ creaturæ testimonio astrui. Adice q; si gratiam examiamus/ nulla unq; grã maior apparuit: q̃ deũ in utero foeminæ hoĩem fieri: maxime uero grã nuncius q; esse põt accõmodatior q̃ creatura g̃tissima grãm facienti. Nulla aut tũc deo erat

H

ordines angelorum nouo

I

*quoniam g̃tissimus cum
angelorum zuma*

K

D. n. f. h. s. f. n. f. d.

gratior creatura: q̄ oīum angelor̄ eminentissimus: quare illū decuit hāc
grām nunciare. Et adhuc media tāto extremis oportet eē uiciniora: q̄to
illa ab inuicē magis distāt. Deus & hō extrema/legatiōe iūgenda/maxie
distant. Nihil aut̄ est deo p̄pinquius secūdū naturā optimo angelo qui
Christo dño erat p̄pinquissimus mox futurus scđm grām. In noie nanq̄
dñi Iesu oē genu flectēdum erat. Ipseq̄ Iesus ascēsurus erat in gloriā dei
p̄ris: & eius humanitati inter oēs angelos eminētissimus p̄pinquior esse
debebat. Excellētissimæ quoq̄ charitatis opus quis rectius potuit nūcia-
re: quo ministro cōpleri decuit magis/q̄ creatura sup oēs quæ tunc erāt
charitate plenissima: Supremus tertiæ hierarchiæ angelor̄ chorus chari-
tate a Dionysio areopagita p̄pollere monstra: & inter illos excellentissi-
mus/ea altius flagrare credēdus est. Huius uero legatiōis effectus a chari-
tate erat: q̄ parē h̄re nō pōt: ergo eius nunciū decuit eē angelū tertiæ hie-
rarchiæ oībus sui chori spiritibus eminentē. Qui p̄ter hāc pacem cōpo-
nere studēt: & principis iniuriā resarci: q̄to dissidiū diutius pdurauit/ &
acrius incruduit/ptibus magis affectos solēt adhibere ministros. Huius
legationis finis est dei gloriā secūdū q̄ in creaturis elucere dignoscit̄ in
cœlo & in terra restituere & resarcire pacē inter deum & hoīes: iter ange-
los itē & hoīes componere: cuius rei inditium est manifestū q̄ nascente
dño Iesu Christo sancti angeli cantauerūt. Gloria in excelsis deo: & ī terra
pax hoībus bonæ uolūtatis. Quis dei gloriæ studiosior est: q̄ seraphin
princeps: Quis sanctos angelos: q̄s hoīes maiori amore p̄sequit̄ q̄ ille
angelus qui primus est inter amantes ardētissime: Hunc igit̄ consenta-
neum est huic legationi fuisse destinātū. Nuncium ēt in re omniū maxi-
me insolita & inaudita decet partibus maxime eē domesticum: ut rei no-
uitatē releuet familiaritas mediatoris. Huius annūciationis opus: nouū
est & isolitum illud qđ fecit dñs super terram. Fœmina nempe in ea cir-
cūdedit uirum. Spūs aut̄ in eminentissimo choro angelor̄ supeminens
deo est familiariter pro n̄ro intelligendi modulo cōiunctissimus: hic ēt
Virgini Mariæ (qđ nouerat dei sapientia) futurus erat p̄pinquissimus:
qm̄ exaltanda erat de pximo sup omnes choros angelor̄ ad cœlestia re-
gna/atq̄ filio suo sic socianda: ut statim post filiū posita in supremo an-
gelor̄ choro eminentissimo illic angelo añiret: eētq̄ illi quasi collega glo-
riæ q̄ post eam sup oēs creaturas diuīo ardebat amore. Quare pro rōne
ordinis: ut releuatio hominis ruinæ rñderet/pro studii paritate: ut sicut
pessimus dæmonū suis obseq̄ studens obfuit nobis/ita optimus angelo
rū suis cōsulēs nobis eēt auxilio: pro difficultate negotii: ut q̄to opus mi-
nus credibile/magisq̄ ipossibile uidebat̄/nūcii/auctōritate fieri posse cō

nunciū caritas

qui nūciū ē christi

magis in

staret: pro gr̃a magnitudine: ut maximã gr̃am gratissimi ministerio nũ-
 cii: non tm̃ genus humanum: sed orbis terrarũ uniuersus assequeret: pro
 extremorũ distantia: ut maxime inter se distãtia medio illis maxime pro
 pinquo adducerent in unum/pro charitatis in opatione eminentia: ut
 summum charitatis effectũ charissima deo creatura nunciaret: pro finis
 intentione: ut opus annunciaret nuncius: qui eius fructum ardētissime
 expectaret: pro rei nouitate: ut rem insolitam penitus maxime familiaris
 utriq; parti aptius pertractaret. Consentaneũ uidetur angelum hũc/qui
 ad Virginem missus est omniũ qui in celo sunt beatorũ spũm esse glo-
 riosissimum. Hoc & ipsa nominis rō m̃ifestat. Sonat enim Gabriel/ut
 Hieronymus scribit/uirtus mea deus: uel fortitudo dei: seu confortauit
 me deus: aut cõfortatio mea deus: quorũ primum: tertiuũ/ & quartum: q̃
 uis sono uocis differant: re tm̃ conueniunt: qm̃ uirtutis est confortare: &
 confortationem amplissimã afferre uirtutem/ uirtuosus expitur in dies.
 Quis sibi quãso rectius p̃t dicere deum afferre uirtutẽ: q̃s se a deo ue-
 rius asserat confortatum: q̃s dicat efficacius deum eẽ cõfortationẽ suã?
 q̃ spũs ille seraphicus: inter quem & deũ nullus est mediator: Certe hie-
 rarchicus ordo inter intelligentias maxime inde cõstare dignoscit/ q̃ in
 feriores dei munera per supiores recipiunt: & q̃to est angelus superior/ tan-
 to minus ab angelis/ plus a deo illum constat accipe. Angelus igitur om-
 nium eminentissimus: ab aliis angelis nihil assequitur: deo illi p̃stante om-
 nia: quare deum dicere uerissime potest uirtutem eẽ & confortationem
 suam: & per antonomasiam se prædicare a deo præ omnibus suis partici-
 palibus confortatum. Quod uero secũda interpretatione dicit Hiero-
 nymus Gabriel resonare fortitudo dei/ si recte intelligat/ nõ sic accipi po-
 test/ ut deus per illum fortior euadat: quoniam nullo extrinseco fit deus
 melior. Dicit ergo fortitudo dei: nõ quasi forma qua deus sit fortis: sed
 quia dei fortitudo maxime demonstrat: sicut elegantissimum opus arti-
 ficis p̃fectissimi: artis dñ & artificis uirtus: qa utriusq; uirtutẽ oñdit: non
 efficit/ manifestat/ non causat: sed ab ipso artifice effectũ est: & artis rōne
 causat. Porro cũ apud ueteres fortitudo generalis eẽt norma uirtutum:
 ut qui fortis habitus eẽt: omnes uirtutes cõplexus esse uideretur: nõ im-
 merito Gabriel dñ fortitudo dei: qm̃ dei bñficentissima uirtus in illo ma-
 xime & purissime sine alterius creaturæ admiculo cumulatissime declara-
 tur. Itaq; si nuncio q̃ hanc ad legationẽ quam colimus exequẽdã missus
 est/ sui nominis rō plene cõstat: illum oportet oĩum angelorũ fuisse excel-
 lentissimum: cum illi p̃fectissime sit deus uirtus & confortatio: & per ex-
 cellentiã sit cõfortatus a deo/ sitq; ipse fortitudo dei: in quo. s. dei forti-

Gabriel yd sct

M

N

fortitudo dei x̃m̃m̃ cõfortatio

tudo & uirtus uniuersa maxime demonstratur. Hic igitur spūs q̄ dei est summa (ut diximus) uirtus & confortatio: qui est dei fortitudo: cōfortatus a deo/in quo diuinæ fortitudinis uigor sine intermedio amplissime splendet: huius legationis nūcius & orator eē debuit: quæ ad uniuersam uirtutem p̄ficiendam: ad angelorum & hominum confortationem & fortitudinem instaurandam destinata est. Et de nuncii dignitate diximus hactenus: qui ingressus ad Virginem dixit. Aue &c.

De deo.

- O** Ius qui hunc excellentissimū nuncium destinauit: gloriā si possumus iam inspiciamus. Missus est angelus. Gabriel a deo. A rege: Minime: sed ab eo/qui terribilis ē apud reges terræ: regibus p̄sidente: cui non tm̄ homines: sed etiā angeli seruiūt. A pontifice maximo: adhuc minus: hic sacerdos corruptibilis ē: circūdatus infirmitate: q̄ quemadmodū pro populo: ita pro se ipso offerat dona & sacrificia p̄ peccatis: qui licet ip̄atoribus b̄ndicat: id agit ut uicarius: non ut primus. P̄sident papa in ecclesia militati ut uicarius: deus est cuius gerit uices: q̄ ecclesiā militantē q̄nq̄ fluctuare p̄mittit: triūphantē sine turbie: sine fluctu: sine mentis angustia: sūma cum tranquillitate: & bonorū oīum affluentia moderat: falli p̄t: falliturq̄ sæpe papa. Deus neq̄ falli: neq̄ frustrari uisus est unq̄. Si regum legationes pro regni amplitudine celebres sunt/ si impatorū legationes pro auctoritatis maiestate regiis p̄feruntur/ si papæ legationes oīum p̄stantissimæ pro sanctitatis opinione/ proq̄ favore religionis. Deus regnat p̄ uniuersum terræ orbē: eius impio subiecta sūt subterranea: terrestria: atq̄ cœlestia: sanctus ē sanctorū: & totius religiōis p̄manens/ & nunq̄ defecturus princeps: quare si mittentē inspicias: eius legationē oīum uidebis excellentissimam. Vis adhuc scire q̄tus sit deus: cogita quid sit. Deus est ex nominis significatione actu semper operās: ignis ue cōburens. Hinc dñs Iesus Christus dixit. Ignem ueni mittere in terram: & qd̄ uolo nisi ut ardeat? Quod uero se facturū dixerat: manifestissime cōpleuit: q̄n̄ discipulis oībus cōgregatis in unum apparuerūt paulo post ascensionē dispartitæ linguæ tanq̄ ignis/ seditq̄ supra singulos eorū: & repleti sunt spū. s. Sed redeamus un̄ discessimus. Deus & actu opans idē sonant: sed qd̄ operat? Bonū. Bona etenim arbor nō p̄t malos fructus facere: neq̄ a bōa cā malus unq̄ surgit effectus. Optimi certe est optima adducere: optimorū uero oīum est deus condimentū: quare operationes & opa dei optima eē negare nō possumus. Hinc ē q̄ Moyses deo plenus dixit. Vidit deus cūcta quæ fecerat: & erāt ualde bōa. Si quæris q̄n̄ opatur? Rñ deo. Semp. Non opatur hodie aut cras: quia nō habet
- cras neq̄

uirtus

papa ē christi uicarius
falli nō potest. Et

quis quid

quis ipse son

quis opatur

cras neq; heri: cui semp est hodie: semp nunc. Deus igit' qui est supra tēpus: & sine tpe: qui est ante sæcula: qui æternus est. Si qd' imo quicquid opatur: nunq̄ definit opari: & licet opata ptranseant: licet creaturæ uariētur: deus tñ inuariabilis est: sicut apte monstrabimus in sermone penthecostes de spūs sancti missione tractantes. Non q̄scit deus qa fatigari nō pōt. Labor. n. nascit' uel a debilitate uirtutis/ uel a resistētia rei circa quā operando uersatur. Dei uirtus est robustissima: immēsiq; uigoris: illi resistere non sufficit aliqua creatura: immo neq; omnes simul. Deus non dormit quia sensu caret corporeo: cuius est soporem excipere. Homo diuertitur ab opere: ut cibum sumat: p se ipsum durat deus: utpote cui nihil decidere pōt: nihil per cibationem addi necesse est: ab uno opere per aliud & ppter aliud non distrahit': non detinetur: quo minus opa una/ unoq; opandi contextu simul operet' uniuersa: qm̄ uirtus eius infinita finiri aliquo finito ope nō pōt. Ista est igitur plena dei nominis rō: actu uno pfectissimo: infinitoq; semper opans: nunq̄ cessans: operans autem bonum immo optimum: ubiq; gētium: ubiq; terrarū/ & in oibus rebus.

De operatione dei.

Ed quō uerū erit qd' dixit Moyse: Requit deus die septimo: si semper opatur: Q̄ uo etiā uez erit qd' ueritas dicit: P̄r meus usq; modo operat' & ego operor. Nō. n. usq; modo opari quēpiam dixeris: q̄ nunq̄ cessat ab ope. Q̄ n̄ dicit Moyse. Cōpleuitq; deus die septimo opus suū: non debet intelligi hoc septimo die aliqd' creaturarum pfectiōem complēs deum addidisse creatis. Oīa. n. sex diebus ad pfectum adducta fuisse: eodē Moysē paulo añ scribēte docemur. Cōplere ergo deū die septio opus suū: est illū creaturis die septio nihil adiicere amplius: ut Moyse ipse declarat: ut liqueat qualis a se sit pfectio: die septimo de rebus p̄dicata creatis: qualis etiā req̄s creatoris ea die fuerit: ne sit in ambiguo: ab uniuerso ope qd' patrarat tandem illū requeuisse commemorat. Si igit' cessare a patrato ope est req̄s patratoris. Si hæc requies est res patratas esse pfectas: satis constat rerum pfectionem quam scribit Moyse: die septimo factam: non eē aliud q̄ rebus creatis nihil amplius ea die uel in posterum superadduci. Cum autem ad omnes creaturas efficiendas & conseruandas sit una operatio: ac ita una: q; plures esse oīno non possint (ut oñdemus temporaneam spūs sancti missionē in sermone penthecostes declarādo) eadē opatione illum cōseruare qua pducit necesse est. Non cessat aut conseruare: ergo opari non cessat. Cessat tamē operatio sup aliquod transire: in quo prius uersata est. Veluti ignis feruere faciens aquam: & in feruore cōseruans ubi iam feruere incœperit.

ds o sume hie

Q

ds nō quiescit

R

Quiescit. i. cessat calorem immittere. Quia illam amplio- rem cape non sufficit. Non desinit autem idem ignis calidam feruentemque aquam prestare continue & tamen una actio est/ quae calorem inducit: & conseruat inductum. Sic & paleam aquae feruenti immerfam calefacit ignis/ non noua opera sed iam facta/ dum per feruorem quae aquae supinduxit/ paleam calefacit. Ita per omnia deus requirit. i. destitit die septimo nouam perfectionem creaturis inducere: quia tamen dederat die sexta: quantum illae cape poterant. Non requirit tributam conseruare: quia sicut aqua ab igne remota mox defruet: breuique calorem amittit: & redit ad pristinam societatem sibi frigiditatem/ ita si a dei conseruatione dimoueatur creatura: mox feruorem & calorem. i. omnem perfectionem amittit: & in nihilum uel in confusam materiam de qua sumpta est: uertitur. Si quis item in speculo aspiciat continue: & interim in eo nouae presententur imagines/ priores abscedant: desinet uidere priores quae abierunt: nouas quae supinductae sunt uidere incipiet: rursus priores uidebit mutatas: si illae remanentes uariantur: neque alium siue nouum actum uidendi suscipiet. Ita operatio diuina non transit/ non cessat/ aut incipit. Transierunt autem creata omnia: cessant: & incipiunt: quae eius essentiae & operationi presentantur & comparantur sub ea fluxus ratione qua imagines lucent in speculo: quod mutatis imaginibus non mutatur. Requirit ergo deus ab opere die septimo: quoniam eius operatio super nouas rerum species: non transiuit ut fierent. Permanens in opere: quoniam creaturas conseruare non desinit: quoniam per species iam creatas illas uariavit: uariatque quotidie: eadem penitus operatione qua cuncta creauit. Hoc eodem sensu opus est intelligi: quod dixit dominus Iesus Christus. Pater meus operatur usque modo & ego oportet. Non sic enim dicit ut post modum non operentur. Quoniam per incarnati uerbi mysterium operabantur ambo cum sancto. scilicet humani generis redemptionem quoad uerbum erat inter homines homo passibilis. Deinde iam factae redemptionis conseruationem operari non cessant: quis ultra non redimat. Deus ergo sic requiescit ab opere: ut semper sit in opere: sic operatur usque modo: ut postea nunquam desinat operari. Nunc quoniam principis excellentissimi est: ante omnia se prestare beneficium: haec porro beneficentia opere maxime constat. Deus qui in omnibus bona omnia semper operatur (sicut nomen eius importat) uere princeps omnium excellentissimus est. Huius excellentiam alia quoque ipsius nominis significatio manifestat: ignis namque consumens deus sonant uidetur: attestationibus Moyses legis latore sapientissimo: atque Paulo legis emulatore & euangelii praedicatione celeberrimo. Cessat ab opere terra multoties: quae semper torpet: nisi hominum coeli uel beneficio aliquid operari cogatur: ubi ea posueris: illic penitus iuenies immotam. Aqua quae terra mobilior licet sit: tamen

fit: tamen & ipsa concluditur & ociatur & marcescit sæpe: nisi motus bñ
 ficio conseruetur. Aer facile mobilis est: non sine difficultate clauditur:
 clausus uero marcescere usq; ad pestilentiam inferendam comptus est.
 Ignis nulla rōne quiescere pōt: non marcescere: nō cessare ab ope: aut. n.
 calefacit aut illuminat: aut ardet: aut cōsumit: aut simul hæc oīa facit: cō
 cludi nō pōt diu: & certe illum facilius extingues q̄ diu includas: q̄to. n.
 magis tegit̄: tanto magis æstuat. Hic si sub cinere uel alia materia clau
 sus extinguit̄: non sua natura: sed imbecillitate materiæ: cui fuerit socia
 tus id patit̄. Huius rei argumentū ē: qđ in aliqua materia diutius/in ali
 qua breuius durat: cū. n. utrobiqu; sit par ignis sba/nō ē cur illa utrobiqu;
 pari mō non duret/nisi q̄ materiæ nō sunt pares. Quare si igni materiā
 dederis: quæ illum ppetuo ferre sufficiat/nunq̄ extinctū: nunq̄ ociosum
 inuenies. Hinc ego existimo ignem inferni extingui nō posse: & crucia
re ppetuo: qm̄ materia in qua ardet semp durat. Sed quorsum hæc? Ne
 deum ignē hunc imersum materiæ crederemus: qui materiæ defectu cō
 sumit̄. Vbi igit̄ dictū est deū eē ignē merito adiecit Moyses: adiecit Pau
 lus apostolus consumentem: consumit qđem oīa: se ipso penitus imuta
 to. Certe sicut nulla res ē: quæ se ipsam gignat ut sit/ita nulla pōt eē quæ
 se ipsam cōsumat oīno. Deus ergo q̄ ignis consumēs p antonomasiā dr̄:
 a nullo consumit̄: non. n. cōsumitur ab eo qđ ipse cōsumit: neq; ipse se
 cōsumit: qa incōsumptibilis est/ semp idem pmanens: & oīno se hñs ut
 prius: ppetua æternitate penitus imutabilis. Cū ergo deus sit actu semp
 omnia in oībus bona & bene opans: sic in illis opatur/ut nullum entiū
 aliqd operet̄ in illo. Consumit ergo oīa: mutat & uersat: a nullo ullate
 nus cōmutatus: sic intelligendo deū esse actu opantē ignemq; consumē
 tem apparebit ex parte q̄ magnus sit deus: qui Gabrielem angelū mittit.

De magnitudine dei.

u Is scire melius q̄tus sit iste deus: Est quo maius cogitari nō pōt.
 Quis est quæso qui oīa cogitare sufficiat: Numeramaris hare
 nam: pluuia guttas: terræ puluerem: herbar; folia: radicum pō
 dera: arborum frondes: ramorum figuras: sint hæc minima scitu non di
 gna. Numeramrerestrium animalū effigies: & membroꝝ uarietates: nu
 mera pisciū diuersitates: iuncturas: & squamas: numeramauium formas:
 plumas & pennas. Sint hæc minus digna: & ad quæ intellectus hoīs no
 lit intendere: numeramstellas cœli suorūq; motuum rōnes & pōdera: nu
 mera hoīum effigies: mores & cogitatus: numeram si potes capillos: uillos
 minutias cōpagū corporis tui: certe nō potes. Actu opans deus: ignisq; cō
 burēs & cōsumens: oīa numerat hæc: maior est et̄ oībus istis. Quid ita?

V

mussel

Quia omnium efficiens causa: & cuius gratia fiunt omnia: maior est effectu quocumque tempore: & melior. Actum operans: omnia haec consumens ut libet ac uersans: illis est causa essendi: crescendi: standi: decrescendi: & deficiendi. Maior ergo est quam quibusvis hominum cogitatione assequi possit: immo uero quam quilibet angelus cogitare sufficiat: neque Gabriel ipse: qui a deo missus est hodie: cogitare potest ad integrum magnitudinem dei. Quoniam & ipse finitus: tantas uarietates rerum quas attulimus numerare & certa ratione simul assequi non potest. Si uis exploratum habere quantum & qualis sit/que hodie Gabrielem ad Virginem misit: cogita quantum uolibet magnam quantum uolibet bonum potes: & dic deum melius esse illo: non duplum aut quadruplum: sed in infinitum. Ut primum uero modum aliquem statueris/certus esto: id longe minus esse quam deus. Est. n. deus ita magnus quod eo maius ne dum cogitari: sed imaginari quidem non potest: omnium autem cogitatio ab homine uel ab angelo idem ipse qui cogitauit maius sufficit cogitare. Duplum. n. ac triplum: & per numeros quoslibet augmentum: cogitata a se rei potest (ut exprimur) nostrum quisque cogitare. Quare si deo maius cogitari non potest: deum nulla creatura poterit cogitare: quod si forte ratione te aliqua aut modo existimas: deus quanto sit: quid sit: quantus/qualis uel sit agnouisse: falleris certe. Et ne ego te decepim fateor plane & affirmo nihil me dixisse: neque ab aliquo posse dici: quid sit deus: uel quid dei magnitudinem aut bonitatem attingere possit. Ab illo plus distat omnia: quae eius declarandae imensitatis gratia attuli: quam omnes simul cogitare possimus. Fateor palam me plene deum non cognoscere: & cognoscere non posse: certissime scio: & hoc unum habeo persuasum/intelligere non posse quod sit deus. Quo quanto modo scintilla tenuissima totius ignis ardorem in se poterit concludere? Certe quicquid mens capit/finem habet: & quicquid ego intelligo/hoc ego finio: atque mentis meae ambitu concludo. Deum autem qui infinitus est: cuius magnitudo & uigor a nobis plus distat: quam totus ignis qui in mundo est a uagante fauilla: quanto mente nostra (quae lucis totius scintilla uix est) cape poterimus? Si caligant ad lumen solis huius corporei oculi corporis/Quomodo mentis oculi durare poterunt ad ignem illum intellectualis fulgorem: cuius est cuncta perficere: atque consumere? Persuasum igitur habeamus eum qui hodie angelum Gabrielem misit ad Virginem/omnium quae excellentiam aliquam habent esse praestantissimum: quia maius eo intelligi non potest: immo magnum est quod intelligi iam non potest.

De amplitudine dei.

Y

h Accagnouit ille qui dixit. Deus est sphaera intellectualis cuius centrum ubique est: & circumferentia nusquam. Sphaera solidissima figura est: sibi que simillima sine angulis constans: cuius principium: medium: aut finem

aut finem assignare nullius: quoniam uniformis ubique est: & partium multitudine a se omnino non discrepat. Deum igitur (si cui rei assimilari poterit) maxime speram. id est ad speram similitudinem esse dicemus. Est enim solidissimus: quod stabilis in se manens dat cuncta moveri: sibi quoque simillimus semper/semper æqualis/quoniam infinitus. Unde ex distatibus siue differentibus integrari non poterit. Sicut neque spera quæ non nisi conformi lineæ incurvatiõe cõsurgit. Nullos habet Deus angulos: nullas intersectiões: nullas latebras: nullas umbras: quia est lux omnia illuminans: cuius oculis nuda sunt omnia & apta. Principium in illo unum sit nusquam agnoscitur: nusquam finis/cuius sit gratia/nisi sui: ante omnia tempora est: sine tempore: cum omni tempore durat: omnem cõm antecedit: quia omnium est finis & facit omnia: sed & intellectualis est: & mole carens: penitus inextensus: intellectualis immo intellectus est: & intelligens semper. Est ergo deus spera: non quæ linea aliqua geometrica cõstet: non figura corporea: sed secundum mentem. Spera est intellectualis quoniam se ipsum a se ipso: per se ipsum intelligit: & omnia quocumque & quocumque distantia in se ipso: a se ipso: & per se ipsum intelligit: uolens se: se ipso: in se ipso: & propter se ipsum ita uolens sicut intelligit. Ita quoniam per intellectualem uirtutem in eo incipit in quo terminat: in eo terminat in quo incipit intelligere simul & uelle: quasi spera est rediens in se ipsum uno actu intelligendi atque uolendi: nulli tamen principium habet uel finem esse dandi aut operandi: quia ab infinito incipit: & in illud redit: sine principio & sine fine. Spera igitur intellectualis accommodatissime dictus est deus: quoniam quidem spera per unicam lineam completur & in se redit: hic per unicam substantiam: & unicam mentis operam: a substantia non diuersam est perfectus & in se cuncta reducens: dum cuncta uult ut intelligit. Vult inquit ut intelligit esse uolenda: intelligit ut uult ea esse intelligibilia: & illa talia fiunt dum creantur ab eo: talia permanent ubi creata sunt: qualia intellecta ab illo uolitaque fuerunt. Neque enim aliam esse dandi formulam habet omnis mundus uel habere poterit: quod dei artificis sapientissimi infallibilis artis ratione illi induxit & esse constituit. Sed hæc spera quam philosophus intellectualem magnam ratione diffiniuit: maiori adhuc a spera corporea sepauit. Spera corporea centrum habet in medio positum: est enim centrum indiuisibile quantitatis extremum speræ corporeæ: a quo omnes lineæ ductæ ad suam speram circūferentiam sunt æquales: quod esse non posset si punctum quod nomen centri a geometris assecutum est/in medio æque distanti undique a circūferentia: non maneret: quod in circulo hic figurato est facile oculis cernere: & manibus mensurare. Non sic hæc spera intellectualis: non habet centrum in medio: sed ubique. Quid ita? Quoniam centrum minimum est in spera: adeoque paucillimum: ut nulla pars speræ dici merito possit: cum tamen sit in eius medio cõ-

stitutum: & quicquid rerum creaturarum ubiq; est ab hac intellectuali spe-
 ra concluditur: qñ in illa secundū uirtutē: aut eminentiā continetur: &
 quīs sit aliquid eius: ut centrū est aliquid in sphaera: pars tñ eius esse nō po-
 test: sicut centrū pars nō est sphaera. Omnis etiā creatura deo compata tan-
 tundem distat ab eo: qm̄ cū singulae finitae sint: deus uero penitus infini-
 tus existat: ab infinito oēs infinite distare necesse est. Quare autem singula
 uel simul oīa infinite distāt ab aliquo/ & que distare ab illo necesse ē: nisi
 infinitas distātiās: has maiores has ue mīores existimauerimus. Quare
 rectissime dictū est: huius sphaerae intellectualis/ quare deus est centrū ubiq;
 manere: & circūferentiā nusq; eē: qm̄ a centro ad circūferentiā est aliqua
 determinata mensura: at a creaturis singulis/ & simul oibus ad deū nulla
 est/ neq; esse pōt mēsurā statuta: ad imensum. n. quare mēsurā statui unq;
 poterit mēsurator? Circūferētia huius sphaerae intellectualis (quare deus ē)
 caret etiā mensura extrinseca: cuius. n. circūferētia in aliquo loco est: id
 loco finit: deus aut q loco non capit: quō loco finiri existimabit? Neq;
 uero cētri rōne sphaera hac intellectualis alicubi eē poterit: sicut maximam
 sphaeram dixere philosophi in aliquo loco ideo eē repositā/ quia habet de-
 terminatū centrū: nullibi habet determinatū centrū sphaera quare deus est:
 sed ubiq; ita nusq; erit determinata sua circūferētia: erit uero ubiq; tota:
 sed penitus incōclusa. Vide nūc (si potes) quātus sit qui misit angelum
 Gabrielē ad sanctam Virginē: est oīa continens: oibus se prābēs ut sint:
 omnia quare sunt scintilla eius uel minima dici nō possunt: omnia creat:
 regit: moderatur & substinet: sustentatus a nullo/ oibus imperat creatu-
 ris: nulla uero creatura neq; simul oēs legē aut modū illi imponere pñt.
 Cogita si potes hanc intellectualem sphaeram: cogita centroꝝ eius numerosi-
 tatem: cogita circūferētiaē immensitatē: cognosces principē hanc lega-
 tionem destinantem esse omnium maximum quod cogitare possit om-
 nis creatura: immo uero magnum quod omnes simul cogitare nō pñt.

De mysterio nominis Galileæ.

A a Ntea q̄ ad declarādā magnitudinem ac dignitatem eius prin-
 cipis accedamus/ ad quā deus optimus maxius angelū excellen-
 tissimū legatū hodie destinauit: de loco ad quē missus est aliqd
 in mediū afferamus: qm̄ neq; hic uacare mysterio credēdus ē: qm̄ Lucas
 euāgelista tā acurate illū describit. In ciuitatē nāq; Galileæ cui nomē Na-
 zareth dicēs. Prouinciam primo: deinde ciuitatē scribit: quia a cōibus ad
 propria descēdendo consentaneū est narrationē texere. Prouinciā igitur
 nomen primo inspiciamus. Galilea nomē est qđ rota uel uolubilis uel
 trāsmearis: aut trāsmigratio facta teste Hieronymo sonare uidetur. Erat
 homo om-

homo oīum eminentissimus in rota uersatili creatæ sub luna naturæ institutus a deo: qm̄ ei datum ab initio fuerat: præesse uolucris coeli: piscibus maris: oībusq; bestiis uniuersæ terræ: idē uero sua culpa deiectus: positus ī rota fortunæ: & illic iussus de sudore uultus sui pane uesci suo: innumeris est pressus angustiis: dū post studiosam terræ culturā pro expectata messe spinas sæpe ac tribulos recolegit. Certe nisi fuisset Adæ peccatum: nullum ius in hoīe fortuna unq; sibi uendicasset: qn̄ per originalem iustitiā certa rōne moderatus appetitus/paucis minimisq; cōtētus: fortuitis bonis nō inhiasset: imo uero fortuna penitus in rebus hominū non fuisset: qn̄ certa rōne egissent hoīes omnia. Nihil ignorāter: nihil temere: nihil uiolenter quæ sunt fortunæ radices quisq; hominum esset aggressus. Tolle ignorantia/fortunā substulisti: tolle temeritatē: tolle uim: tolle metum: fortunæ uires penitus eneruasti. Nullū. n. numē abest si sit prudentia: sed nos te facimus fortuna deā: cœloq; locamus. Ita quoniā pro sua culpa precipitatus est homo in ignorantia: un̄ temerarius ibecillis: meticulosus: & (ut uno uerbo dixerimus) imprudens effectus: rotā fortunæ subintrauit: quæ nūc pro temeritate nra: nūc ibecillitate: nunc metu: qbus iuoluihur & rotamur assidue: nobis abutēs: sūma nra infimis: infima sūmis uersare lætatur. De hac miseriæ & istabilitatis rota uolēs nos eripe deus: & p grām ad naturæ institutæ formā reſtitudinēq; traducē/patriā ad quā destinabat: huius rei grā nunciū suum nomē h̄re uoluit: quod rotā siue uolubile designaret. Significaret p̄terea transmeans: siue transmigratiōnē: ut oēs intelligerent eū qui sua culpa se trāsmigrauerat a rota rectæ rationis institutæq; naturæ: ad rotam fortuitæ calamitatis oī prudentia destitutæ: huius legationis beneficio transmigratiōnē accipe ad solidā grām. Sed dices: & opus huius legationis impletū est: & nihilominus rota fortunæ rotamur: imo præcipitatur assidue. Culpa tua ē. Q n̄ te p legis euāgelicæ obseruantia in græ rota nō cōtines: legē dei spinis: Christianus es nomine nō re: spē tuā quæso ubi locasti? In diuitiis: uoluptatibus: aut honoribus sæculi. Iacta super dño Iesu Christo cogitātū tuū noli nimis de craftio eē sollicitus: uiue hodie: uiue modice & modeste: uiue secūdū iura naturæ: illa paucis minimisq; cōtēta ē. Si ad naturā uixeris/nunq; eris sub rota fortunæ: si ad opinionē/sine certo numero fortuito rotaberis semp/iactaberis & precipitaberis. Vide angelū eē missū in Galileā puincia/qd̄ nomen rotæ significatū: & trāsmēatis importate: ut a fortuitis sepatus te trāfferas ad naturalia desideria: p grām mediatoris hodie annūciati & stabilē māsiōnē in rota gloriæ sempiternæ cōquiras. Cui nomē Nazareth: flos uel uirgultum: siue sanctitas & cōsecratio.

hōis p̄cipitatur & ḡtra

peccati q̄ d̄ s̄

B

C

D

Item unctio uel munditia: siue custodiēs: aut sepatio eodē Hieronymo interprete significat: ut intelligamus a qua rota ad quā nos per hanc legationem trāsire cōueniat: qualis ue trāsitus nř futurus sit. Missus ī Nazareth angelū euangelista magna rōne cōmemorat. A prioribus nempe uitæ affectibus: turpitudīe plenis: supuacua semper ambiētibus ad florē parsimonia: & sobrietatis redolētiā: a rigido obstinatiōis stipite: ab alto supbiæ trunco: ad pœnitentiæ & humilitatis uirgultū flexibile: a rapacitate insatiabilis auaritiæ: ad liberalitatē elemosynæ: a fetore luxuriæ: ad consecratā deo cōtinentiā: sanctis angelis semp amicā ab unctioe imūdorū cōdimentorū: a fucis faciei: ad munditiā naturalem transitus est faciēdus: ut dicere possit angelus nobis ad custodiam aīæ nostræ datus. Aue Maria &c. Hæc de ratione nominis prouinciæ ac ciuitatis ad quam missus est hodie nuncius Gabriel angelus dicta sufficiant.

De sanctæ Mariæ excellentia.

Ignitatem principis hanc tantā legationem excipiētis amplissimam eē Lucas euangelista declarat. Ab illo igit hanc non a me pdiscite quæso. Ad quam: ad qualem: ad quantam o euāgelista dominam: hæc legatio destinatur? Ad Virginē despōsatam uiro: cui nomen erat Ioseph: de domo Dauit: & nomē uirginis Maria. Prima huius dominae excellentia: uirginitas est: non secundum carnem tantū: hæc. n. omnibus fœminis innascitur: gregale bonum est: & nullius meriti: nisi illam prudentia moderetur. Testem habemus hic copiosissimū dominū Iesum Christum: cuius parabola uirgīes fatuas excludit a nuptiis: solas prudentes cum sponso animæ nostrarū amantissimo epulari: & nuptias celebrari demonstrat. Multæ sæculis antecedentibus mulieres fuerāt: quæ a uiro nunq̄ cognitæ: uitā morte mutauerūt penitus integræ: nullā tamen pro sua uirginitate uirtutis famā sacris litteris sunt affecutæ. Multæ nostra ætate puellæ moriuntur inuptæ: quibus uirginitas nulli ornamento putatur accedere: qm̄ corpore tm̄ uirgines: & ad tempus: nō animo se illibatas perpetuo conseruandi uitæ finem attigerunt. Nullam in sacris litteris legimus mulierem ante Mariam: ante hanc sacratissimā dominam ab angelo Gabriele hodie uisitātā: salutātā: monitā & psuasam cui uirginitas tribuatur honori. Oēs. n. ante illā nubere: & maris amplexu liberos procreare aīo habebant: uirginitatem suā corruptori homini: oēs cum per ætatē legemq; liceret credere præsto erant. Verecūdia legū: timore parentū: non uoluntate: nō proposito uirgines eo usq; pseuerabant: donec secundū legem: & parentū arbitrium illā deponere permetterentur. Virginitas carni harum aliqñ inerat: menti aberat semp. Maria uero

uero quam ab initio semel carni natura dedit corporis integritatem stu-
 diose continuit: & diligenter ppetuo conseruauit: non ætas: non lex: nō
 parentes illam in uirginitate tenuerunt: sed uoluntas & animi magnitu-
 do: qbus uiri cōsuetudine: solatio ue liberorū se non exstimaui egere: ia-
 ctauit sup dño curam suā: neq; subire dubitauit legis maledictū/ se totā
 deo cōmittens: cuius spiritu qui agunt: legi non sunt obnoxii: itaq; uir-
 ginitatis uoto sola inter priores puellas: se totam deo ppetuo cōsecrauit.
 Singulare est hoc Mariæ priuilegiū: quo sup omnes fœminas est glorio-
 sissima: quo añ illā nulla meruit dici uirgo: oēs añ Mariam mulieres ma-
 ritalis saltē copulæ desiderio sunt corruptæ/Maria se ipsa teste pro sancti-
 tate pudicitia mentiri nesciente uirū non agnouit: & ppetuo (si deo pla-
 ceret) nō cognoscere instituit/O excellētissima inter oēs fœminas: quæ
 qd' usus ignorauit: lex nō excogitauit: natura uix substinet: corporis ite-
 gritatem: & animi puritatem pio immutabiliq; pposito cōplexa est. Ma-
 gna est ergo hæc: & inter puellarum matronarūq; uirtutes/ prima princi-
 pis huius dignitas: ad quā hodierna die Gabriel angelus orator accedit.
 Virgo est mente penitus cōfirmata: deoq; deuota. Virginitas mentis cor-
 pus eius ppetua in uirginitate seruabit. Non est gregalis mulier: non mu-
 liebri mouet affectu. Debilitas sexus: carnisq; conditio in muliere fragi-
 lissima: diffidentia uirium ad se defendendū: puellas ac matronas faciūt
 sine culpa uiri desiderare cōsortium: seq; tum bñ: honesteq; locatas & in-
 tuto cōstitutatas existimare/cum amant' a uiro: cuius rei grā se totas illi ex-
 hibent obsequētes: & in omnibus sedulo famulant': p̄sertim si uirum in-
 dustriū: aliqua ue insigni uirtute pstantem fuerūt affecutæ: si bñ moratæ
 sint: non proteruæ: non procaces. Est certe maxima laus matronæ/quasi
 ppriam uitam colere uirum suū. Mores bñ instituti in ciuitatibus: qui a
 naturæ linea discedere nequeunt/expostulant: ut qa ad uitæ cōmodita-
 tes consequendas & ad fugienda ac ppulsanda picula fœmina sibi non
 sufficit: & indiget uiro: illi se libēter associet: & exhibeat obsequentē: sed
 hæc uirtus earū est: qbus non concedit': ad culmen uirtutis ascēdere. Ani-
 mi magnitudo quæ hoīem facit heroicū: qd' latine (ut existimo) sonat
 principibus ascribendū/ uirtuti heroicæ deditū sufficere sibi facit ad oīa:
 qñ per sapientiā uidet sapientissimum deum: qui solus ab initio pduxit
 uniuersa: non minus solū illi posse sufficere ad uitæ necessitates suppedi-
 tandas/ q̄ suffecerit ab initio ad tribuendā uitam. Añcedentes igit' mulie-
 res (scdm mores hominum) oēs in hoīe spauerunt/ & aliūde q̄ a deo au-
 xilium sibi conqrere studuerūt. Maria cogitatum suū penitus iactauit in
 dño: & naturæ uires supegressa: nihil sibi deficere posse spauit: Si oīum

F

rerum deo copiosissimo largitori se cōmitteret. Hac igitur ratione uirginitatem seruare constituit: ut deus eēt illi añ omnia: qui uere est melius q̄ oīa. Vñ illi soli cum p̄pheta cantat. Mihi aut̄ adhærere deo bonum est: ponere in dño deo sp̄em meam. Nouerat mulierem nuptam. i. nuptias consumantē: & cum uiro in m̄rimonio pseuerātem/cogitare quæ sæculi sunt: & eē sollicitā placere marito suo. Q̄ d' licet culpabile minime sit/tñ studium est aī/intra imp̄fectionis angustias se trudētis. Quæ autē in nupta est. i. nuptiis nō occupata; neq; se occupare p̄ponēs usibus nuptiarum/cogitat quæ dñi sunt oīpotentis: nō quæ fragilis hoīs: cogitat quō placeat deo regi sæculor̄; uisibili/imortali/impturbabili/& penitus imp̄passibili. Nō studet carneo homini subdito sæculi ptātibus: carnis affectibus: naturæ defectibus: fortunæ sæuissimis ac incertissimis casibus: caduco/mortali/moribundo. Nouerat Maria oēm carnem eē fænum: suam ipsius pulchritudinē: suā iuuentutem quā elegantissimam quasi florem agri esse meminerat. Mane nitore uegetam & uigentem: uespere occidam/pallētem: laxam: rugosam: futuram & marcidam. Hæc apud hoīes durare non posse: apud deum p̄petuo mansura intelligebat. Nihil apud illum decidere: nihil in deterius mutatum iri formidabat: apud quē oīa uiuunt: & in melius cōmutantur. Agnouit q̄tūlibet p̄stantē uiribus: decorum ue iuuenta maritū: senectute q̄nq; exhauriendū: morte tollēdū: noluit igit̄ florem suæ iuuentutis pulcherrimum illi tribuere: qui p̄priū conseruare non posset: noluit fragilitatem suam baculo (ut aiunt) arundineo sustentari: se deo dicare constituit penitus integram: qualem ille ab initio creare dignatus fuerat. Ita si deus dignaret̄ acceptare uirginitatem suam: corpus: animam: & uitam dei creatoris sui penitus esse constituit obsequiis mancipatam. Hoc est qd' Lucas dicit uno uerbo. Ad Virginem: Vbi sapientiæ: magnanimitatisq; dotibus Maria cognoscit̄ amplissime decorata: & cui merito dicatur. Aue &c.

De uirginitate an sit uirtus.

s Cio apud plerosq; nō satis cōstare uirginitatem eē uirtutē: cōtra quos: qm̄ Hieronymus copiosissime disputauit: ego tanti uiri industriæ qd' adiicerē nihil certe hñs: satis duxi hor̄ nimis studentiu nuptiis argumentatiōes quasi p̄ summā recensere: & oñdere esse fallaces. Virtutē hi dicūt a natura non tribui: sed acq̄ri oportere p̄ studiū opandi. Virtutē itē amissā recupari aliquō posse: imo sæpe cumulatius recuperatam fuisse cōfirmant Petri apostolor̄ principis exemplo: q post negationem fidelior est effectus. Virtutē itē plurimū utilitatis rebus publicis & priuatis asserre p̄dicant: Cū e cōtra in hoīe: simulq; cū hoīe uirginitatem nasci

tatem nasci exploratum sit. Nulla præterea opatione uirginitas acquiratur. Amissa recuperari nõ possit/sterilis præterea sit & fructu penitus uacua. Quare non magis inter uirtutes: quàm sterilis arbor inter plântas foelices cõnumeranda uideat. Isti primis duabus argumentationibus fallunt: hoc ideo/que uirginitatem in sola corporis integritate reponunt. Hoc quale sit iam supra monstrauius. Non dicitur uirtutem uirginitatis hãre mente corrupta fœmina: cuius corpus integrum manet. Virginem cõmendabilem oportet sanctam eẽ mente & corpore: nõ mea sed apostoli Pauli snia/immo Iesu Christi: que fatuas uirgines in sola carnis integritate gloriantes/repudiatas a sponso uirginitatis ondit. Licet igitur uirginitatis aliquid natura producat in carne & cum carne nascẽtis/hoc tamen exiguum est: & quasi materia cui nisi accedat integritatis electio: & firma p̄seuerandi uolũtas/recta rone moderata/nunquam ad uirtutis gradum puenisse credenda est. Nõ est enim Christo docente uirtuosa uirginitas sine prudẽtia. Prudentia porro uirtutum est norma: quã natura nõ p̄fert: sed mens in bonis exercitata cogitatibus sibi cõquirat. Ita non est uirginitas a natura: sed a sancto pposito supra naturam eleuato tributa: quoniam naturæ uires excedit: carnem eẽ & carnis desideria superare. Ad uirginitatem igitur nõ puenit ociose: sed multo labore: multo studio: multis angustiis. Nam si circa difficile uirtus negotium hãre p̄dicatur: quod quæso potest eẽ difficilius quam se ipsum uincere: naturæ impetum rapidissimum in se ipso compescere: coniugii solacia desp̄icere: & liberorum dulcedinem asp̄nari. Magno ad hæc conamine: magno studio: & longa est opus p̄seuerantia. Quæ alias uirtutes impugnat extra nos sunt posita: quod uirginitatem insectatur in nobis nascit: nobiscum est semp̄: necunde quæritur/ultra se offert: etiã nobis inuitis p̄sto est. Si uirtutis materiã a uirtuoso cõfici oportere nuptiarum existimauerint/somniabunt mere: & minus dicent quam pueriles nugas. Nõ. n. erit liberalis neque magnificus: qui pecuniã disptiendã ipse nõ cuderit: imo qui argentum & aurum non effoderit: nõ conflauerit: non aliquo suo labore parauerit: non erit temperans quod cibos/potus/que tactum delectantia: a quibus abstineat: uel quibus bene utatur sibi non fuerit fabricatus. Virtutis formam uirtuosum operari materiã a natura uel ab arte congrere opus est. Ita materiã uirginitatis uirgo accipit a natura: formam ipsa sibi per bonã uoluntatem inducit. que uero uirginitas amissa resurgere nequeat: materiæ defectus effecit. Recupantur aliæ uirtutes: quoniam abeuntibus illis earum materia necessario non amittit: & si fuerit amissa recuperabilis est. Desinat quod eẽ liberalis: non necessario illi desinit eẽ liberalitatis materia: nõ. n. ab eo necessario recedit/aut desinit illi eẽ pecunia quã habebat: & hanc ipsam si

H

I

K

amiserit cōstat esse recuperabilem: qñ æquiualetem & maiorem (qd' sapē
fit) possit acquirere. Qui t̄pantiam deserit: epulas necessario non amittat:
a quibus abstinēdo tempans effici possit. Qui in pusillanimitatē cadit/
uñ possit bñ audere: & intrepidū se p̄stare sæpius inueniet. Qui corpo-
ris itegritatem amiserit: nulla unq̄ illam poterit creata uirtute resumere.
L Materia ergo uirginitatis penitus sic semel amittit: ut uirtute creata recu-
perari nō possit. Deus tñ qui suscitāt mortuos: qui oēm solutā corporis
compaginē in eosdem numeros pristinosq; cōcentus instaurat iura uir-
ginitatis in integrū pōt reducere. Et fortasse in illa supna ciuitate (ubi nō
nubent mulieres: neq; uiri uxores ducēt ad nuptias: sed erunt oēs hoies
sicut angeli dei/discreti q̄dem sexu/sed sexus ministerio (sicut angeli nō
egent) penitus nō egentes/erit inq̄ fortasse hoibus omnis corporis inte-
gritas restituta. Quod si fiet (imo q̄a forsitā fiet/qm̄ corpus qd' anima
le seminat/spirituale resurget) non est oīno negandū uirginitatem secū-
dum corpus. i. materiā uirginitatis a deo posse restitui: quæ beatis oibus
in corpore realumptione fortasse tribuet. Non est ēt negandū ipsam uir-
ginitatē posse penitus instaurari: nisi uirginitatem uelimus intelligere se-
cundum formā in eo consistere: qd' est semp uoluisse p̄prium corpus in-
tegrū ab omni scissura/& carnis pollutione seruare. Nisi itē materiæ uir-
ginitatis ad plenā redire corporis integritatē non sufficere existimemus:
sed oportere nullā unq̄ tulisse scissurā. Ita q̄a semel uolitū/nunq̄ pōt uo-
litum nō fuisse: neq; deus ipse efficere pōt p̄teritum nō eē p̄teritū: nō
poterit uirginitas instaurari. Sed huic argutiæ innitentes/& totā uirgini-
tatis rōnem perēni integritati carnis & aiæ tribuentes/nihilominus dice-
re compellent (qd' est uerissimū) uirginitatem corrupto corpore posse
manere: ut si qua mulier p̄ summam penitus uiolētiam defloret. Testis
hoc loco est sancta Lucia: quæ nō nisi de cōsensu mentis hoīem inq̄nari
posse libidine Pascasio r̄ndit intrepida. Non est igit' uirginitas sicut neq;
reliquæ uirtutes morales imersa uel alligata fluxis bōis & momētaneis.
Quare deficiēte materia/ipsa nō deficit. Sicut. n. deficiente pecunia &
per summam inopiam in oīum egestate regē cōstituto/liberalitatis com-
mendatio nō deerit. si p̄mptam ad bñ distribuendū habuerit uolūtātē:
non deerit tempantia inedia peunti/si duret p̄positū cibis/potibus/ac ta-
ctui delectabilibus cū modestia bñ utendi: nō deerit iustitia/ius non di-
centi/neq; utilia cōmutanti/& hæc un̄ operet' penitus non hñti/si adsit
intentio unicuiq; qd' suū est tribuere:& neminē lædere. Ita deficiēte cor-
poris integritate: Si mō animus in illa p̄maneat/erit in mēte solida uirgi-
nitas: quæ hoc ipso oposius fouet' itērius: quo sine mētis cōsensu acrius
oppugnatur

op pugnatur exterius. Quarto loco quod debilis sit nuptiariorum ratio non at-
 ti net dicere. Aptissime etenim falsum sumere dignoscuntur. Videt talpa
 quod isti uel non uident: uel se uidere dissimulant. Palpant aridi stipites publi-
 cas & priuatas uirginitatis utilitates. Nonne reip. splendorem affert quod ma-
 res & foeminas (si per incontinentiam deliquerint) inexcusabiles mani-
 festat? Quis iam incontinentiam sexus debilitate: aut ardore iuuetate po-
 terit excusare: qui in sua ciuitate uiros ac mulieres per omnem uitam libidinis
 expertes: qui sexum ratione: ardorem aetatis honestatis amore superauerint?
 An non est utile reip. aliorum necessitatibus subuenire? Liberos proximorum
 ad religionem educare? Oronum suffragiis releuare cadentes: sequestrare
 se inter deum & homines exhibere: religioni pietatisque operam dare? Haec omnia
 melius faciunt uirginitatem seruantes quam nuptiis operam dantes. Nempe si
 mundo non pariunt: non nutriunt: deo continue utrunque persoluunt. Hinc ego
 existimo Hieronymum dixisse. Nuptiae replent terram: uirginitas paradisum.

De uirginitatis excellentia.

h Abemus hic ciuitatem non permanentem: timoribus anxiam: la-
 boribus plenam: & periculis redudantem. Itaque in hac malis plena
 ciuitate atque peccatis: quam nuptiae replent: perfectum esse potest
 nihil. Ideoque uirtutes quas morales philosophi nostri temporis dicunt:
 quae scilicet ad mores in ciuitate publicos: ac domesticos componendos ualent: non
 immerito purgatiuae a platonice dictae sunt: quoniam quod purgatiuum est: om-
 ni no purum esse non potest. Non sunt penitus defecatae medicinae: quae ex-
 hauriunt corporis purgamenta: sed & ipse aliquid habet malae complexio-
 nis unum noceant cum iuuamento. Hinc est quod omnes medicinae quae purgant:
 etiam inueterant: purgant quoniam per suam austeritatem diuellunt superfluos: pu-
 tridosque humores a corpore: inueterant quoniam sua malignitate naturam ener-
 uant. Sic aquae ut pannos purget admiscemus cineres: pura namque aqua
 purgare non sufficit. Istae igitur terrenae ciuitatis hominum terrestrium uirtu-
 tes: non sunt ex omni parte perfectae: quia inter duo uicia singulae constiterunt:
 ut per extremorum temperaturam a prudentia reductae ad medium affectus
 moderentur humanos: & ad terrestrium utilitates profint. At ciuitas perma-
 nens quam uiri heroici adhuc in fragili carne constituti iam quasi incolunt:
 uirtutes habet longe praestantiores: quae non purgatiuae: sed purgati animi do-
 tes sunt. Haec ciuitas nulla eget terrena substantia. Suis ciuibus in illa deus est
 omnia: uigilat semper talium ciuium in tam foelici ciuitate uirtutes: & ab opere
 nunquam cessant: nulla tamen moderantur extrema uicia: percul sunt ab omni feculen-
 ta materia: non amittuntur: non indigent perfici: per illas uenit quod perfectum est:
 quoniam iam euacuatum inueniunt quod erat ex parte. Profunt igitur supra modum.

M

N

O

Inter has/si reposuerimus uirginitatē. & dixerimus illā eē uirtutē nō purgatoriā: sed purgati animi dotē/abūde forte satisfactū erit calūniis oibz: quas cōtra illā nuptiarū neētere sūt conati. Nō erit opus illā corporis utilitatibus cōsulere: qm̄ quæ hoc faciūt nō oīno pure sunt. Hæc uero uirtus est aī purgati: nō opus erit illā extremis uiciis eē tempamētū. Ad animū purgandū ualēt illæ: ista purgatū honestat: si nō est mētus ille q̄ dixit. Nōne aīa plus est q̄ corpus: uirtutes quæ animis ppetuas utilitates afferūt/ & dignitates utiliores & p̄stātiores sunt: q̄ quæ ad corporeā uitā attinent conseruandā. Adeste animis o nuptiarū: adeste inq̄ uirginitatis o sores & ipugnatores. Dicite si mō potestis quæ coniugata matrona/qs lege nuptiarū liberos ad hanc diem pcreans/Immo donec sæculorū sæcula durabūt geniturus/tm̄ rebus humanis utilitatis attulit/uel afferē unq̄ poterit q̄tū nobis Mariæ uirginitas noscīt attulisse? Quid rebus humanis dixi: cum oibus terris/oibus cœlis & angelis sanctis qui cœlorū sublimiora incolunt/hæc uirginitas sit honori. Euæ m̄rimoniū hoibus ruinā intulit. Mariæ uirginitas ruinā hoīum repauit. Euæ m̄rimoniū angelis beatis supplemētū detraxit. Mariæ uirginitas suppetias adduxit. Euæ nuptiæ spoliauerūt cœlos: quos Mariæ uirginitas exornat & cōplet. Sūt ne isti tenues uirginitatis fructus: est ne parū opōsa uirginitas quæ deū hoibus cōciliat: pacē cœlis & terris obtinet sēpitemnā: diuinitate terrā ditat: cœlos xp̄i hūanitate decorat: & quotidie hoīum salute ornatiores reddit:

De incarnationis tempore.

P

Ultæ rōnes a multis Theologis p̄claris sane doctrina & sanctitate uiris adductæ sunt: cur deus post tot annorū sæcula: filiū ī carne mittere potissime distulit declarantes: quas ego certe non respuo: neq; illis meliores aduenire cōfido: dicam tm̄ hac de re qd̄ sentio. Ante Mariam nulla inuēta est mulier: quæ hoc munere fungi uoluerit/ eē m̄r dei: oēs esse m̄res hoīum uoluerunt: omniq; mentis ardore cōcupierūt/ & quæsierūt de hoibus parturire: hominesq; hominibus parere. Ego diligētes me diligo dicit sapiētia: sto ad hostiū & pulso: si qs apuerit ad illū intrabo: & cū illo manebo. An̄ Mariā oēs mulieres declinauerūt: dum mentē ad ima/ad mortalia/ & caduca: fœminæ ad moribūdos mares: & illi ad fœminas uento mobiliores se cōuerterunt. Ideo inutiles & inhabiles factæ sunt mulieres ad tanti muneris grām consequendā: uiri ad conseruandam. Maria nō sic declinauit: mentem suam ad hominem non uertit: ad heroicam uirtutē/purgatiq; animi dotem/animū erexit: purgatorias uirtutes sibi satis eē non duxit: cōsumatas elegit: delicti thoro uirginitatem p̄tulit: sciuit castitatem copulæ maritalis esse uirtutē/ad continendā

continendam & moderandā carnis fragilitatem: uirginitatē uero ad ani-
mi & corporis integritatē ualere ppetuo cōseruandā. Hęc oīa Hierony-
mo teste elegit Ioseph primus masculorū in cōiugii cōsortio cōseruare p
Mariæ merito uirginitatis assertor. Quia ergo nō ut alii hoīes/Maria in
q̄ & Ioseph declinauerunt simul/sed uterq; erexit se: & q̄tū potuit deo se
dedit & adhæsit illi. Deus p̄ nō īmerito ad Mariam Virginē uirgini Ioseph
despōsatam/nunciū summū angelū mittere uoluit. Deus spūs scūs
sup illā descendere cōstituit: & deus filius in illā uenire dignatus est. Nō
ne ueteris ac noui testamēti iure domū dei manufactā ita decet sanctitu-
do in longitudinē dierū qbus durat: ut nulla illic sæcularia negocia rite
tractent: & ipsi idolatræ ac infideles deū nō ut oportet cognoscētes/sua
templa oī mundana & pphana opa prorsus uacua nōne cōseruare nitū-
tur: & tñ in templis manufactis deus nō habitat: nisi p assistētiā spēalē:
grarūq; uberiorē pfusionem. At m̄ de qua nasciturus erat deus: totā
secundū sbam deitatē in se claudere/nec tñ coangustare debebat: quare
fuit cōsentaneū: talē m̄em: talisq; m̄is spōsum: humanis usibus nulla-
tenus eē occupatos. Igit̄ quia añ Mariā hodie ab angelo salutatā/nō fuit
mulier quæ se deo oīno dicare uoluerit: quæ homini sub eē nō cōstitue-
rit: & ex hoīe filios pcreare nō proposuerit: nō fuit c̄t maritus/q̄ sponsā
nuptiali affectu non accepit/duxerit/tenuerit: non mirū si deus usq; ad
sanctæ huius Virginis maturitatē: filiū suū distulit incarnare. O igit̄ sc̄ta
& immaculata uirginitas: qm̄ quē angeli & homines desiderabant: quē
totus mundus ardentissime expectabat: tuo gremio contulisti. Maxima
est certe dignitas tua princeps excellentissima ad quam legatus est Gabri-
el angelus: a quo pro inaudito & excellentissimo uirginitatis titulo: sapi-
entia: animi magnitudine: heroicaq; uirtute pleno: non purgante aīam:
sed iam puram inhabitante audire meruisti. Aue &c.

De coniugii Mariæ excellentia.

Esponsatam uiro. Ne ut cæteras uirgines quæ post Mariam illi-
d batæ manserūt: uirginitatē seruauisse: hanc Virginē ad quā mis-
sus ē Gabriel crederemus euāgelista mox addidit. Despōsatā ui-
ro. Non audent nr̄i t̄pis uirginitatē pfessæ habitare cū masculis: neq; il-
los aspicere tutū ducunt: qd̄ certe sanissimū cōsiliū est: oīa. n. uicia resi-
stendo uincunt: solum uero uiciū qd̄ uirginitatem impugnat uincitur
fugiendo. Nouerunt quæ uere uirgines eē pponunt sui sexus fragilita-
tem: & nomē ipsum uirginitatis escā incentiuūq; libidinis masculorū eē
meminerūt: thesaurū se in uasis fictilibus cōtinere intelligūt: ideoq; ac-
curatissime hęc ip̄a uasa ab oī cōtactu p̄seruare nitunt̄. At pro sui animi

magnitudine Maria nō dubitauit habitare cū uiro: qn̄ imo lege nuptiali sociata marito/spauit uirginitatē quam deo sacrauerat oīpotenti eius auxilio cōseruare. Ita desponsari q̄dem uiro uoluit: sed in concupiscentiā illi cōmisceri nō assensit. Neq; uero ætas uiri iā annis ut pingit̄ fracta sed fides solida Mariam adduxit/ ut in cōiugio uirgo perpetuo manere p̄poneret. Non erat Ioseph ætate cōfectus: qui a dei sapiētia adiutor Virgini: & longe ac difficilis pegrinatiōis comes indiuiduus fuerat destinatus. Non dixisset illū euangelista uirū (quod añ oīa robustam sonat ætatem) si senio cōfectus Mariam despōsauisset. Illā ēt lege iubente nequaq̄ uxorem accepisset/ si fractus annis m̄rimonio iutilis extitisset. Neq; onera matrimonii senectute debilitatus suæ paupertati sup̄ induxisset faber lignarius/ qui manu & arte uictū sibi conquirere cogebatur. Nullo p̄terea fuisset titulo Maria cæteris uirginibus p̄stantior/ si non uolūtate sc̄a/ sed uiri debilitate uirginitatem suam p̄petuo cōseruare spauisset. Nō iactasset cogitatum suū in dño: quæ carnis debilitatem posuisset brachiū suū. Hoc est ergo cur euangelista illā desponsatā uiro non tacuit: ut mentis eius constantiam incompatilē: & magnitudinem animi excellētissimā in opis difficultate agnosceremus. Vt inq̄ intelligeremus hanc eē de qua sp̄s sancti feruor loq̄tur in canticis canticorū. Sicut liliū inter spinas/ sic amica mea inter filias. Aliarū quippe uirginū lilia: in hortis ac paradisis: procul a spinis nitēt: spinas timēt. Huius aut̄ uirginitatis decus spinæ uirilis consortii non lacerare: neq; dehonestare potuerūt. Vnde merito gr̄a plena super omnes fœminas hodie & benedicta prædicatur.

De mysterio nominis Ioseph.

Vi nomē erat Ioseph. Ioseph dñi iustus/ uel dñi iustificatus. Augumentū/ uel appositio (ut refert Hieronymus) n̄ra lingua interpretatum sonat. Multū est o matronæ: & qđ uos oēs desiderare nō dubito: uirum h̄re pulchrū/ sanum/ robustum/ diuitem sup̄ oīa uos amantem. Quot tñ uxores sunt uiri pulchritudine infœlices: qm̄ eius pulchritudinē plures adamāt. Quot uiri sanitate & uiribus corporis abusi/ uel delitiis emoliti aspernant̄ uxores: & pro ancillis uix illas habere dignant̄? Quot nimius amor infana succensus Zelotipia uxores infœlices pro captiuis & carceratis apud uiros tenuit/ tenet & tenebit? Iustitiā solam uel maxime sana mēte mulier/ uiro suo debet optare: hæc si adsit/ fœlices/ honorabilesq; nuptiæ/ si abest dolor sūt & angustia inestimabiles. Iusto dñi: & a dño deo iustificato nubit hæc uirgo. Est igit̄ honestissimis nuptiis decorata. Nupsit p̄terea Maria ad suæ p̄fectionis magnitudinem oñdendam Hieronymus uirginitatis amator & defensor

accerrimus nuptiario Iouiniano rñdendo cōprobat dicens. Tu dicis Mariam post partū uirginem nō fuisse. Ego mihi plus uendico ipsū Ioseph uirginē fuisse per Mariā: ut ex uirginali coniugio uirgo filius nasceret. Quare Mariæ uirginitas per Ioseph consortiū illustrat: & uirginitas Ioseph p Mariæ societatem roborat: sitq; uirtutis appositio ad uirtutē: cōstantiæ. s. utrinq; penitus insupabilis ad animi magnitudinē: fidei quoq; indubitata/ ad spei soliditatem/ & ad sanctæ charitatis feruorē amplissimum. Propter quæ sine carnis illecebris Maria uirum suū Ioseph/ ille uirginem coniugem suam amore castissimo ardentissime amauit.

De ueracitate Mariæ & Ioseph.

u Enit in mentē hoc loco illis satisfacere: qui Mariā dū despōsata est dicūt fuisse mentitā. Lex. n. spōsæ hæc ē ut una caro uelit eē cum sponso: dicēte deo. Erunt duo in carne una. Q n̄ nepe de utriusq; carne nascuntur liberi tunc scdm sbam uere sunt duo in una carne nascentis: qm̄ scēmina de uiri carne concipiēs de sua cōfouet scetum in utero & alit donec pariat. In desponsatione autē secundū intentionē & ppositū duo sunt in carne una: qm̄ maritus & uxor sibi inuicē pmittunt opi generationis & educationis puerorū simul incūbere. Maria igit quæ uirū cognoscere nullatenus intēdebat: dū desponsat Ioseph/ id pmittit qd' nulla rōne p̄stare proponit. Quid porro est hoc aliud q̄ mētiri: publicam fidē irridere: & legis auctoritate id uerbo pmittere qd' mente nō obseruatum ire decernit? Si Hieronymi uerba quæ paulo ante audita sunt: interius pscrutemur cōstabit apte Mariam cū despōsaret nō fuisse mentitam. Quid quæso sibi uult q̄ ille dicit: ipm̄ Ioseph uirginē fuisse per Mariam/ nisi q̄ ex sancto pposito intemeratæ Virginis: Ioseph se uirginem ppetuo seruare decreuit: qui eā usq; diem uirgo pmāserat lege iubente: qm̄ nullis adhuc fuerat nuptiis sociatus. Itaq; neq; Ioseph Mariæ mētitus est: neq; illa fefellit uirū suū/ qm̄ sibi inuicē sic uere cōsenserūt: sicut qsq; cōsensū accipe cōstituit & offerre. Neq; iō simul abo fraudē legi fecisse cēsēdi sūt: qm̄ lex m̄rimonii: uirū sociat mulieri ad mutuū adiutoriū: & alter i alterius sic trāsīt ptatē: ut ppetuo cōuiuāt: nūq̄ dū opus est desistant sibi inuicē eē p̄sidio. Est hic opepreciū meminisse liberorū p creationē eē m̄rimonii fructū: sed nō uinculū necessariū: etenim multis m̄rimoniis liberi nō accedūt: & qbus adueniūt m̄rimonio fuerāt prius idissolubiliter colligati. qbus ēt aduenerūt cū pcreatiōis spes eē: nō desinit eē uiculū societatis. Carnis itē cōmixtio potis ē ad fragilitatis r̄mediū & solatiū liborū q̄ ad m̄rimonii attinēs sacramtū: qm̄ añ ipsā carnis copulā: nisi eēt m̄rimoniū ueg; q sic cōueniūt adulteri potis existimādi forēt

V

X

quod fructus inrimonii legitime collectores. Frigidi ite atque maleficiati uiri ac mulieres fide maritali inuicem sociari; p̄seuerare p̄petuo p̄nt: quibus opus generationis exercere non ualeant: neque libidinis ardorem expediat mitigare. Hæc cum sic se habeant satis constat/posse maritalē societatem uirum ac mulierum uerissime consentire: propter affectum sobolis p̄creandam. Vnde liquet sanctam Virginem cum Ioseph uerissime: sine omni fictione: sine mendacio: & sine intentione fallendi: sponsalia contraxisse: quoniam sic illa se uiro tradidit: sicut ille uoluit hanc traductam: & quia ad inuisibilem cohabitatiōis societatem: ac mutuū adiutoriū consensit uterque: nihil hic defuit/quod ad uera sponsalia necessario accedere debeat. Hoc est quod Lucas ait. Ad uirginem desponsatam uiro: cui nomen erat Ioseph. Vt iustum & fraude uacuum: ex nomine uiri significaret utriusque consensum: & spiritu sancto iungente sic ambos iustificatos ostenderet: ut utriusque uirginitati matrimonii uinculum esse decoris additamētum ipsa nomine Ioseph ratio declararet. Propter quæ ab angelo conuenientissime dicitur uirgini. Aue &c.

De mysterio nominis Dauit.

Y E domo Dauit. Splendore quoque familiae monstrat euangelista hanc
d ipsam Virginem fuisse dignissimam: quæ de stirpe regia uirum habuit: unam & ipsa originem duxit. Fuerunt namque Maria & Ioseph contribules. Verge quia nobilitas generis illi splendorem afferre non potest/quæ se uirtutibus non effecit clarum/generis nobilitati euangelista uirginitatem consulto scribendo preposuit: ut. scilicet ad huius uirtutis excellentiam disceremus Mariam reliquis bonis moribus sine quibus uirginitas esse non potest perpetuo fuisse decori redimitam: & a progenitoribus illam non tantum splendorem accepisse: quantum eidem addidisse nosceremus. Sed propter regie stirpis dignitatem quam a Dauit Mariam ducere euangelista monstrauit/magna ratione ab huius nomine parte illam originem ducere noluit reticere. Dauit namque fortis manu aut uultu desiderabilis (Hieronymo teste) nostro sermone significat. Virgo igitur quæ ante omnes feminas manum suam misit ad fortia: quæ carne propria (hostem sane durissimum) debellauit/ domuit/ & frenauit: quæ mundum & diabolum semper sub pedibus habuit: de proauo manu fortissimo debuit originem ducere. Virgo tota pulchra in qua macula nunquam fuit. Virgo aspectu decora modestis: terribilis aduersariis honestatis: Virgo facie nitida: quasi luna plena splendida/ quasi sol in cœli medio constitutus: non immerito progenitorum habuisse narratur cuius nomen uultu desiderabile resonaret.

De dignitate nominis Maria.

a T nomen uirginis Maria. Felicitissimum est inter bene moratos homines honestum ab initio nomen esse sortitum. Audiui ego de patre querelam texere nobile & grandævum uirum: quod illi nomen obscure dedisset a principio: & os porci nomen in camera (ut scribitur) fuit cur Romani pontifices

pontifices dum ad id muneris assumunt nouum nomen accipiunt: illustri
 famae uiri: dictumque coccinum: ne. s. decus tati officii indecoro uel in
 fausto nomine deturpet. Nomen igitur hanc uirginem pro sua perfectionis digni
 tate: proque officii splendore honestissimum & coccinissimum sortitam fuisse euangelista
 declarat dicens. Et nomen uirginis Maria. Nomina hominum decorum
 accipiunt ex ratione significandi: rebus decoris accommodata: & ex claritudi
 ne priscoque hominum quibus olim imposita fuerunt. Maria illuminata signi
 ficat. Fuit ne haec uirgo parum illuminata? quae praeter ceteris foeminis bonum
 uirginitatis agnouit? Significat et illuminatrix. Nonne oibus foeminis:
 immo oibus hominibus lumen est fulgentissimum castitatis & sanctimoniae
 haec sancta uirgo? Nempe ut pulcherrimum est nostris oculis lumen: eiusque ui
 gore percipitur per oculos omnis decor. Ita per Mariae splendorem: sol iustitiae Chri
 stus deus noster/nobis apparuit & illuxit. Maria soror Moysi & Aaron inter
 mulieres quae mare Rubrum transierunt celeberrima: nouum Moysi canticum
 tympano cecinit pro liberatione filiorum israel de manu Pharaonis: proque
 maris piculo supato dicens. Cantemus domino gloriose. n. honorificatus est:
 equum & ascensorem proiecit in mare. Maria uirgo soror & mater Christi: summi le
 giferi: & sacerdotum primi aeternum obtinentis sacerdotium secundum ordinem Mel
 chisedech/post inchoatam liberationem humani generis cantauit Magnificat
 anima mea dominum. Praecessit illa mulieres hebraeas. Ista praecessit uniuersas foemi
 nas: sed potissime christianas. Illa dixit fortitudo mea & laus mea dominus &
 factus es mihi in salutem. Haec dixit. Exultauit spiritus meus in deo salutari
 meo. Illa se liberatam agnouit pro tempore ab aegyptiaca seruitute dum dicit. Iste
 deus meus & exaltabo eum: deus meus & honorificabo eum. Dominus quasi uir
 puginator: omnipotens nomen eius. Currum Pharaonis & exercitum eius proiecit
 in mari. Electi principes eius sumersi sunt in mare Rubro. Abyssus operu
 runt eos: & descenderunt in profundum quasi lapis &c. Quae plane tempore libera
 tionem consecunt/Maria nostra nostra Moysi/nostri Aaron: mater salutis uiam per se in
 perpetuum aptam oibus gentibus gloriatur. Audite illam. Quia respexit humili
 tatem ancillae suae: ecce. n. ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Maria pri
 or dixerat. Dextera tua domine magnificata est in fortitudine/pro tempore libera
 tione/pro aeterna Maria secunda decantat. Quia fecit mihi magna quae po
 tens est: & factum nomen eius. Et misericordia eius a progenie in progenies. Non
 hebraeis tantum/sed timentibus eum/pro quibus oibus/Fecit potentiam in brachio
 suo. Non ad corpoream & temporariam tantum liberationem: sed ad spirituale & aeter
 nam: quando profligando uitia: inserendo uirtutes. Dispsit superbos mente
 cordis sui. Deposuit potentes de sede: & exaltauit humiles. Exurientes
 repleuit bonis: & diuites dimisit inanes. Quae si bene examina

Z

A

uerimus: & canticū Mariæ mris dñi cū cātico prioris Mariæ cōtulerimus: inter se suauissime concinentia cognoscemus. Illud nobis uidebitur tenor: hoc quasi cōcentū uocis alacrioris / sublimioris / & dignioris oñdet. Iam satis constat q̄ p̄clara sit hæc legatio: quæ per excellentissimū angelū gerit: a sūmo deo destinatur: a muliere omni uirtute ornatissima: oīum hominū qui illam añcesserant prudētissima / tempatissima / fortissima / iustissima & sapientissima excipit. Vñ uerissime non minus q̄ meritissime pro suæ legationis præfatione orsus est nuncius. Aue gratia plena &c.

Secunda pars principalis.

De apparitiōe angelorum & in specie quomodo apparuerit angelus Gabriel Virgini Mariæ.

T ingressus angelus ad eā dixit. **Q**uia legationis excellentiā dignitatemq; audiuimus: seriem eius nunc inspiciamus. Constat huius legationis series ordinatissima / legati orone nō minus uolulenta q̄ graui: & audientis attētionē: ac rñsione sapientissima / pro quibus assequēdis a Lucæ narratione ne discedamus. Illū igit' audite. Et ingressus angelus ad eā. Cū angeli sentimus ingressū / nō existimemus (qđ pingitur) suffulctū pennis in cubiculū sanctæ Virginis Gabrielem aduolasse. Monstrū fuisse / effigiem hoīs uidere uolantem. Sciebat scā Maria testimonio scripturæ angelos nō egere alarū adminiculis / ut in hoīs effigie ad hoīes ueniant / legerat tres angelos simul adiisse Abraam & illos cibo pro reuerētia non pro necessitate ab Abraam refocillatos fuisse didicerat: eadēq; rōne se illis uiæ comitē Abraā dedisse tenebat. Hos cū subito de cœlo cōspectos apparuisse meminisset: nullis fulctis alis descēdisse scriptū inuenerat. Sciebat angelos duos a Loth exceptos hospitio: nec tñ alatos ad illū itrasse putabat. Sciebat angelū q̄ Sanson cōceptū parētibus nunciauerat / nullis alis suffragātibus aduenisse: nullis itē alis p̄ sacrificii odorē & fumū uisū ascēdere. Consentaneū igit' est nō aliter Gabrielē uenisse ad scām Virginē / q̄ alii quos ad hoīes pxime noiatos uenisse monstrauimus / se hoībus exhibuere uidēdos. Nisi forte magis ille āgelus alis eguerit: q̄ cæteris p̄stantior erat. Certe si Gabriel uectus alis Virginē adiisset: nunq̄ dixisset euāgelista Et ingressus ad eā / poterat dicere cū aduolasset: dicere maluit: Et ingressus: ne p̄ fenestras aut tegulas imissum existimes: sed p̄ hostiū introeuntē agnoscas. Et quonāmō tantā altitudinem ætheris: ignis: & aeris sine alarū suffragio angelus ptrāfire & descēdere poterit? Trāseūdæ sūt tot spæ cœlestes: duæ elemētares. s. ignis & aeris q̄s cōstat corpus mole grauātū: sine alarū bñficio ferre nō posse. Fortasse āgeli quos ex sacris lris audistis hoīb; cōuersatos: dū descēderūt alas habuerūt.

Vbi ad

Vbi ad terram delati sunt depositis alis pedibus iter agere cœperunt. Angelus autem Gabriel alas deponere noluit ingressurus ad Virginem. Rudis & irrationalis est ista imaginatio: non .n. de summo cœlorum ad nos in corporis forma accedentes angeli/corporis lineamenta secū portant: sed ubi terris institerint: corporis effigiem compingunt ut libet/ immo ut a deo illis est impositum. Quisquis fuerit angelus Balam prohibens accedere ad Balac talem is certe habuit corporis effigiem/ talem gladii/ ut quod a principio uiderat asinus: dominus illi insidēs penitus nō uideret: quod si in summa aeris uel ignis spera angelus sibi corpus assumeret/ quālibet ponderosum: illud tñ sola uoluntate poterit cōportare. Spūs .n. primum est principium omnis motus. Si lapidem moueas: uñ quāso mouebis? Manu certe uel pede. Quid manum: quid pedem mouet? Spūs: nisi .n. spūs adsit frustra conabitur manus lapidē mouere uel lignū. Adhibe manus simul & pedes mortui hoīs mouēdo lapidi: iube trahere: instā p̄icere: cum plus insteteris: minus efficies. Impone onus quālibet leue iumento onerario iam extincto: agita: pulsa: p̄cute ut ferat: frustra laborabis. Quid ita? Quā spū uacuū mouere aut ferre se ipsum non pōt: minus ergo pōdera imposita portare. Vñ quāso unum iumentum alio sui generis uelocius est: uñ robustius: uñ ad ferendū & mouēdum aptius? Nēpe a uigore spūs. Videmus sapissime miōres mulos maiora pondera ferre: equosq; mediocres maioribus uelocios eē. Vñ tot sunt in hoīum moribus uarietates? Quid facit hęc oīa? Spūs ī aīalibus p̄manens: q̄ tñ in brutis corruptibilis ē: & de mera humorū temperatura: compagum mēbrorūq; concentu cōsurgens nō intelligens: nō se agēs: sed ab intelligentia non errante moderatus. Hoīs aut spūs quīs sit immortalis & mentē hīs qua hō se regit: indiget tñ dū ē in corpore corporis ad miniculo: organis: & membris: cibo & potu: ut p̄ illū exerceāt hoīs opauitā. Quanto igitur magis spūs qui corpore non eget: neq; illi est lege naturæ sociatus: mouere poterit corpus & circūferre: sine alis: sine corporis instrumentis? Ad mouēdum brachia tua qd aliud te mouet quā uelle? Vt ambules: ut loquaris: qd facit nisi uolūtas? instrumenta ad hęc accōmodata cōmutans ut libet? Si ergo uolūtas mouēdi tibi primum est motus principiu: mouet aut per organa corporis: quā corporeis est organis alligata. Spūs intellectualis cuius s̄ba merus est intellectus: meraq; uolūtas: nullo corpori alligatus: nullis organis indiguus: per suam uoluntatem cur mouere non poterit corpus: quod sibi sociauit ad libitum? Ventos uidemus nauium uastissima corpora tantis mercium pōderibus & nauiticis/ ac bellicis instrumentis aggrauata: sine manibus: sine pedibus:

impellere uelocissime: portare rapidissime: arbores item robustissimas radicibus euellere: uiolentissime circūferre: Maria maximis agitationibus concutere: conturbare: & funditus exagitare. Ventus tamen res est ratione penitus uacua: mente carens: momentaneum quid: moxq; pertransiens: & adduci non poterimus habere persuasum atq; confessum: spiritū qui mentem habet: immo qui mens est: qui intelligit & uult: qui ē substantia permanens: qui deficere iā non potest: effigiē hominis quam assumpserit nō posse per aera mouere: nisi alas assumpserit: Debilitas imaginationis huic causam parat errori: quando imaginamur plus alas ualere q̄ uoluntatem: & spiritum quem legibus corporeis absolutum credimus/corporeis instrumentis egere putamus. Resipiscamus aliquando: reuertamurq; ad nos: & quod in nobis ac brutis expimento probamus: uim. s. uigoremq; mouendi a spiritu quasi a primo fonte pcedere in cūctis naturæ rebus sic se habere cognoscamus: ita eū qui sine brachiis brachia mouet: sine pedibus pedes: sine lingua linguam: & sine oculis oculos exercet: posse per intellectum & uolūtatem totum corpus quod sibi sociauerit ferre quo uult: & quomodo uult non dubitabimus. Modo p legem a natura inditam quem spiritus moturus ciere constituit sufficiat tollerare. Sed fortasse per alas se angelum esse Gabriel Mariæ monstrare uoluerit. Sciuit Maria (ut a principio diximus) sciuit inq; sacris lris edocentibus: Sciuit rōne monstrante angelos alis non usos eē: cum sanctis pribus se sapius oñderūt. Igitur qd̄ Abraam: quod Loth: qd̄ Iacob: qd̄ Manue & uxor eius in hoīs effigie angelos tandem cognoscere sine alis potuerūt: hoc negabit Mariæ semper uirgini? Multos in ueteri testamento angelos legimus patriarchis apparuisse: nullius nomē habemus: nisi Raphaelis qui Tobiaē in Rages ciuitatem Medoꝝ ad Gabellum proficisci se comitem dedit: qd̄ Raphaelis nomen nō haberemus nisi idem angelus Tobiaē palā fecisset in reditu. Angelū ad Virginē accedētem Gabrielē noīari: uñ hēs o euangelista: Nō solum cognouit Maria angelū: sed diuinitus inspirata: nomē angeli ut primū sibi apparuit itellexit. Ita mihi euangeliū scribere uolēti illa narrauit: & in huius legationis narratione añ oīa angeli nomē spūs. s. me scribere iussit: ut oēs intelligerent ēt ex nomine angelū a principio fuisse Mariæ manifestū. Igit̄ quæ grā bñficio angeli naturā: & nomen: statim ut corā stetit agnoscere potuit: illū eē angelum p alas discere nō debuit: neq; n. alā nominis indices eē: uel boni angeli naturam oñdere potuerūt: cum & maligni dæmones se ne dum possint alatos oñdere: sed in effigiem bonoꝝ se trāsfigurare. Profecto si hoīes in scenis psonas quas induūt: habitu: incessu: uoce: corporis gestu:

gestu: pro uiribus imitantur: si pronuntiatio est uocis/uultus/ac gestus moderatio cū uenustate. Ego non uideo cur Gabriel angelus qui in effigie hominis humana uoce Virginem allocuturus aduenerat/habitū & incessum hominis non debuerit imitari. Ingressus igitur angelus ad eā humano aspectu/ & uoce hominis uerba facturus: uolucrum se oñdere nō debuit: aut qđ simplices uolunt per fenestras. Ingressus est ad eā per hostium habitaculi: qđ etiam si clausum iuenit: sua potuit uirtute referare sine clauibus: sicut potuit se sine alis in humana effigie exhibere pñtem. Hęc igitur fuit primi angeli sapientia: ingredi ad Virginem ea rōne: his munitū spēbus: quæ suæ orōni/ & formæ quam sumpserat eēnt accommodatæ. Neq; credamus auro distinctis uestibus: gēmis radiātibus digitis: collo ue torque aurea circūcincto: ad Virginem fuisse Gabrielē ingressum: sciebat ille hęc eē uanitatis idicia: & leuitatis certissimas notas: sciebat Virginem quā allocuturus accesserat: tales ornatus penitus aspñari: nouerat illam sobrietatis & pñimonix in oibus studiosam. Taliter se uestitos uolunt sapientes oratores oñdere/qualiter libenter uidere intelligunt ad quos accesserint oraturi: aut quales illos mittentes eē cōstituūt. Sciebat Gabriel placere Virgini modestissimæ uenustū non sumptuosū uestimētum/incessum gūem modestum aspectum. Sic igitur instructū illum pro sua sapiētia credere debemus ingressū ad eā/cui dixit. Ave &c.

De uestitu & ornatu angeli Gabrielis.

d Ixit. Quo deferente/ & quo uestitu Gabriel orator ad Virginē uenerit audistis: nūc quo habitu corporis/qua uepositiōe orōnem exposuerit cōtemplemur. Vulgo creditur auctoritate pictoria angelum flexis genibus dicere ccepisse. Ave &c. Qđ mea sentētia nō est rationi cōsentaneum. Virgo. n. humilitatis uirtute sup oēs hoies sublimata: quæ angelū a principio/ & angelorū excellētissimum Gabrielem ad se uenisse cognouerat: talem ac tantum nuncium: & pñfertim dei nuncium omnipotentis/corā se genuflexum uerba facere ferre non debuit. Angeli etiam sanctis hoibus apparere assueti/nūq̄ flexis genibus: sed stātes aut ambulantes in sacris lris uisi fuisse scribuntur. Tenebat hic nuncius principis a quo missus fuerat auctoritatem & maiestātē. Sciebat Virginis humilitatem: meminerat prēmifforum angelorum cōsuetudinem. Quid eum orando deceret/pro horum omnium ratione: illum obmississe ne credamus. Stetit igitur pro sua sapiētia: stetit inq̄ uenustate plenus & maiestate: & illi mox Virgo sapientissima assurrexit honoris gratia: ut nuncium & a quo missus fuerat pro more/proq; merito honoraret. Ita stantibus ambobus angelus dixit. Ave &c.

F

De legatorum partibus: & legationes audientium: & de dignitate salutationis angelicæ.

- G** Egatorum est cū primum se principibus corā exhibuerint/illos titulo dignitatis expresso/salutare. Deinceps narrare cōmissa: Si mō principes uideāt audire dispositos. Principum uero est oratorum uerba uigilanter audire: & si qd petitis obstare uideat/ quō remoueri possit rñdendo inquirere. Post hæc oratores per confutationē & cōfirmationem oportet quærentibus principibus satisfacere. Tandem fructum suæ legationis porando monstrare. Principes postremo condecet monstratas utilitates uel respuere/uel acceptare. Hæc omnia in legatiōe quam colimus sapientissime/& pro more ordinatissime obseruata attendamus. Aue inqt Gabriel. Aue saluatio ē qua reges & magnos uiros iudei ueteres salutare solebant: fœlicitatis etiam uerbum imprecatoriū est.
- H** Prima mulier ab Adam de quo sumpta fuerat/uirago noīata est. Postq̄ uero peccauit: Eua legit' appellata: quia sibi & uiro suo peccando attulit luctum: unde lugent posteri oēs. Aue aut eua est inuersum. Itaq; uirago qm̄ uirum suum subuertit & cadere fecit. Virgo uirum suum conuertit & confirmauit. Virago filios p̄cipitauit. Virgo repationi eorum uiā struxit. Virago nimia leuitate fraudis inuentori credidit inconsulte. Virgo multa grauitate minyterium: ministrumq; ueritatis auscultat consultiissime: & non per forte ut uirago respondit: sed fortiter iterrogauit: nō mix si nomen Eux in salutatione Mariæ inuersum est: quoniā utrobique in causa: in utraq; persona: & in utroq; nuncio: inuersa sunt omnia.

De gratiis sanctæ Virginis.

- g** Ratia plena. Cum angelus aue dixisset salutationē amplissimā: mox salute dignitatem se nosse demonstrat: ne inepte dixisse uideatur. Magna est & rarissima excellentiæ p̄rogatiua propter quā te salutans dixi Aue & grā plena: quod mortalibus dominantes assequi nō p̄nt. Reges. n. pro maiestatis dignitate copiosi diuitiis: & potestate esse existimant': qui si a subditis deserantur omnia amittunt qbus abundare solebant: tantoq; infœlicius ruunt: quāto fortuitis bonis copiosius abundabant. Reges adhuc si perseuerent in gloria regni: pleni tñ nunq̄ sūt: neq; repleri ullo modo p̄nt: qm̄ ambitus honoris: & gloriæ affectus metas nō habet: nulli rei firmiter inhæret. Anxios igit' animos quos occupauerūt: tenēt atq; suspensos. At tu o scā Virgo his uanitatibus nunq̄ innixa es: sed græ dei: qua es plena: & adeo plena ut paulo post grarum maxima in te ex te fiat: & de te exeat. Vis dicam qua grā plena es o scā
- I** Virgo: audi. Dominus tecum. Non es plena grā pulchritudinis solum: quam tātō

quam tanto ope cupiunt omnes fœminæ possidere: non plena solū flo-
 re iuuentutis/ quam oēs fœminæ tenere conant: & procul factā toto pe-
 ctore mentiūtur h̄re. Non es plena grā robusti corporis solū: q̄ oēs hoies
 tāto studio conseruare augereq; nitunt: hęc oīa simul habes: es certe pul-
 cherrima: & macula non est in te: es ætate integra: & florentissima tāti ui-
 goris es per grām/ ut sine uiro uirum cōcipere/ sine obstetricis ministerio
 infantem parere possis. Ita es solida ut filiū de uētre tuo parias & clausus
 maneat uterus tuus: omnes grā hactenus fœminis sigillatī præstitæ/ tibi
 sunt accumulata. Dñs tecum. Gratissimū est omnibus mulieribus a p̄stā-
 tibus uiris adamari: & eē cū illis. P̄r deus sup oēm creaturā te amore pro-
 sequitur hactenus inaudito/ te uult sponsam: filius deus te uult h̄re ma-
 trem: sp̄s. i. deus te uult sibi sociam & coopatricē. Nunc q̄ plena sis gra-
 tia ausculta. Dñs tecum. Quis dñs? Dominantium/ uniuerſæ terræ plas-
 mator: cœlogę fabricator/ & moderator totus est tecum per amorē arden-
 tissimum. Ita est tecum/ ut cum omnibus hominibus p̄ te pacem inire/
 caro & frater eorum deinceps semper esse dignetur.

De benedictione quid sit.

Enedicta igit' tu ī mulieribus. i. supra cæteras mulieres bñdicta.
b Sed quō benedicta? Alibi dixisse me memini (cum de sacerdo-
 tis officio disputau) bñdictionem prius ope cōstare q̄ uerbis:
 ut ille sit ab aliquo magis bñdictus/ q̄ plura ab eo dona fuerit assecutus.
 Quia igit' tu o scā Virgo sup oēs mulieres es a deo oī naturæ dote mu-
 nita: oīum uirtutum splēdore ornata: nō tm̄ purgatiuis tritis/ & uulgari-
 bus: quæ mundi ciuitates exornant: dum earę componūt mores: sed uir-
 tutibus purgati animi: quæ cœlestem p̄riam illuminare noscunt. Tu nē
 pe per uirtutem heroicā cōplexa es uirginitatē: aliæ mulieres (si tm̄ eā pe-
 nitus assecunt) m̄rimonii castitatē: cum aliis mulieribus iure societatis/
 & fœderis nuptialis ē maritus hō passibilis: uirginitatis decus dñs imor-
 talis tecū est. Ne mireris igit' o Virgo q̄ te salutans tibi dixerim. Aue. Me-
 lius & aptius si salutandis hoibus aliqd habuisssem/ p̄culdubio dicere de-
 bui: libentissimeq; dixisssem. Nunc autem q̄uis me angelum Gabrielem
 agnoscas/ qa tamen deo iubente/ ad te in hominis effigie orator accessi/
 more hoīum uerba facturus dixi modeste/ gratia plena: sed uerius dixis-
 sem/ gratia abūdantissima: & inundans: quoniam gratiarum dominus
 tecum est. Et ideo dignitas tua omnes dignitates omnium fœminarum
 exuperat. Igitur pro tuo merito: pro domini qui tecum est reuerentia di-
 xisse uolui. Aue. Quia es gratia plena a domino deo qui tecum est: un-
 de benedicta es supra cæteras mulieres.

K

De Mariæ turbatione.

Væ cum audisset turbata est in sermōe eius: & cogitabat qualis
q est ista salutatio. Sapientissimā seriē salutationis audiimus: &
cur sic salutare debuit angelus iā tenemus: sapientiā auscultātis
cū serie rñsionis nunc attēdite. **O** matronæ o uirgines nunc ad uos mea
(qd dixi mea) euāgelistæ ad uos uertat̄ narratio. **Q**uæ cum audisset
L turbata est in sermone eius. **Q**uæ uestre suis laudibus turbari solita est:
quæ nō exhilarat̄: quæ non extollit̄: quæ non rapit̄ supra se: si laudari se
audiat̄: **O** infœlices quot uestrum inanis gloriæ uētus cōcussit̄: euertit̄:
Quot laudū fumus excæcauit̄: **Q**uot ex uobis laudatam pudicitiam in
p̄dam dederunt̄: **Q**uot pro laude pulchritudinis se ipsas fecere turpissi-
mas: **P**rima decipula procoꝝ est uerbosa laudatio: quā si ore p̄ferre ne-
queunt: calamo inculcāt. **V**tinā hodie a magrā uirtutis uřam pudicitiam
tueri disceretis: quæ præconio laudū tam eminentium: & angelo excellē-
tissimo: summi dei nūcio laudanti non arrisit̄: neq; tātis laudibus est ex-
hilarata. **T**urbata est. i. facie aspectuq; quasi ad mœstitiā mutata. **T**urba-
ta est. i. potius ad uultus ḡuitatē q̄ serenitatem uersa: deposuit oculos: se
tantis indignā laudibus existimās: pro suæ de se opinionis modestia eru-
buit sic laudari. **T**urbata est in sermone eius. **C**uius eius: **N**empe angeli
M optimi: quē sciebat malo p̄posito nec uelle nec posse laudare. **T**u lætaris
laudibus proci: quē scis bono p̄posito nec uelle nec posse te colere. **N**ō
fuit hæc Mariæ turbatio timor seruilis: uel pauor diffidētiæ: nō fuit ipe-
tus iræ: non supbæ mentis indignatio. **C**ogitare inter hæc non potuisset
qualis eēt ista salutatio. **H**æc. n. aīum a recta cogitatione diuertūt & ipe-
diunt. **F**uit Mariæ turbatio heroicæ modestiæ motus: & fructus secūdū
quē scā Maria impetū elationis cōtinuit iam frenatū. **C**ōtinuit inq̄ ne ex-
hilaresceret dulcedine laudis: sui uero ip̄ius & uirginei pudoris rōnē h̄re
p̄stitit. **M**ementote m̄ronæ: mementote o uirgines: qd̄ in suis laudibus
egerit scā Virgo. **C**ogitabat qualis esset ista salutatio tantæ laudū titulis
sublimata. **C**ogitate & uos cum laudamini: qualis sit salutatio: a quo sit:
ad quā sit: ad qd̄ sit: & q̄tūlibet uera sit: & a bono salutatore p̄fecta: cogi-
tate qd̄ oporteat de ea credere: qd̄ ad illam deceat r̄ndere: sic Maria fecit:
quæ qūis ab angelo ueridico: summi dei nuncio: & ad optimū finē mis-
so salutaretur: & laudaret̄: cogitabat tñ examinans sapientissime: qualis
est ista salutatio: ne quid inconsulte respondiisse uideri posset.

De ordine orationis Gabrielis ad Virginem.

e **T**ait angelus ei. **N**e timeas Maria: inuenisti. n. grām apud dñm
Ecce concipies in utero: & paries filium: & uocabis nomē eius
Iesum.

Iesum. Hic erit magnus: & filius altissimi uocabitur: & dabit illi dñs sedem Dauit p̄ris sui: & regnabit in domo Iacob in æternum: & regni eius non erit finis. Cogitabundā Virginem: & præ humilitate ac reuerētia timidam: Gabriel pro oratoris officio ad bñ audēdū inuitat: cōmonet & inducit: declarando salutationē de qua Maria cogitabat eē utriq; cōuenientissimam. Cogitas o scā Virgo qualis sit mea hæc saluatio: & bñ facis: sed intercogitandū bñ spera: neq; timeas o Maria: q; te dixerim grā plenam. Nihil uerius: nihil accōmodatius te salutādo dicere me' decuit: immo dicere non potui: inuenisti. n. grām apud dñm. Apud quem dñm o Gabriel? Apud dñm dñantium: apud dñm hoībus & angelis impantē: apud dñm cui seruire regnare est: qui qm̄ per summā clementiā me misit ad te: tanti principis erga te & in oēs hoīes bñficentiam tacere non debui. Quia ēt coram rege meo pro te: proq; uniuerso mundo grām inuenisti: te cōuenientissime salutauī dicens. Aue grā plena. Hoc ipsū cogitando melius intelliges: si qualem grām inuenisti tuo prudentissimo cogitatu examinaueris. Grā quā inuenisti apud dñm septiformis est: & undiq; copiosissima: totamq; te replens/p te redundat in oēs creaturas. Cæteri hoīes q; inuenerūt grām apud dñm: illā ex pte assecuti sunt. Tota in te descendit grārū plenitudo. Satis igit' uere dixisse tibi uideri debeo. Aue grā plena: quæ grārū fontem continebis: erisq; paulo post oīs grārius indeficiēs: ppter septiformem grām quā apud dñm iuenisti: ego uero dum cogitas: tibi paucis absoluā quot: & qualia iueneris: ut qd & quanti sit qd inuenisti: te non lateat cogitantē. Ecce concipies in utero: & paries filiū: & uocabis nomen eius Iesum: hic erit magnus: & filius altissimi uocabit': & dabit illi dñs sedem Dauit p̄ris sui: & regnabit in domo Iacob in æternū: & regni eius non erit finis. Septē sunt hæc priuilegia nemini hætenus cōcessa: neq; in posterū concedēda. Cui unq; hominum p̄stitū est subito: & de se sola cōcipe: generare: & ardorem libidinis nō sentire: parere & dolore nō angī: plem emittere utero penitus illeso manente: Ecce cōcipies. Nullus ergo te cōcutiet libidinis ardor. Quid ita: qm̄ ille in tpe fit/ & ad tempus durat: tuus aut' conceptus nō erit temporaneus: sed momentaneus. Ecce. i. subito cōcipies/ & statuto tpe subito ēt paries filium. Consentaneū est. n. partū cōcordare conceptui: quare fœtus subito cōceptus tpe non eget in partu: ut subito ingressus est uterū/ sic & subito egrediet'. Non ergo uiscerū uel membroꝝ dilatatiōe/ aut uteri aptura torqueberis: qa non debet eius egressus uterū apire qui penitus integrū & undiq; clausū ingressus ē illū. Dolor uiscerū: dilatatio mēbroꝝ sine tpe fieri nullatenus p̄nt. Tu ecce. i. subito & sine tpe paries: nō

N

O

P

ergo in ptu dolebis: nō dilataberis. In utero: nō p̄ imaginationē phanta
sticā: nō. n. infantis phāsticū corpus aliqd' inuenies qđ quali filium tol
las: & educare te credas: & tñ educatione non egeat. In utero tuo: tuis in
timis uisceribus: in ea corporis parte qua mulieres cōcipiunt: cōcipies &
tu p̄ gratiā quā inuenisti apud dñm patrem: & apud dñm deū filiū: cu
ius mater eris in æternū: quē sicut in utero uere cōcipies: ita de utero ue
re paries filiū uere de te genitum. Duplex est hęc gratia & haftenus inau
dita: sed maiorē adhuc es acceptura. Vocabis nomē eius Iesum: hic erit
magnus. Nullā maiorē gratiam homines a deo assequi posse existimant
q̄ liberos gignere & educare cōsanguineis patriæq; beneficos. Quibus
de rebus q̄to amplius benemeriti fuerit filii tanto se parentes foeliciores
existimāt. Hinc Graccoꝝ: hinc Scipionū parētes: hinc Coriolani mater
ueturia longa adhuc ætate celebres erūt. Filius quē paries de sua familia
optime merebitur: suæ gēti imo oibus gētibus erit adiumento: saluabit
genus humanū. Vocabis nomen eius Iesum. i. Saluatorem: quia ex offi
cio cui incūbet nomen habere debet: studebit at̄ humanæ saluti: nō uul
gataꝝ illi cui studet medicina: nō cui studet militaris disciplina: quæ duæ
mechanicæ facultates saluti hoīum p̄cipue accōmodatæ esse uident: qñ
illa ab ægritudine: hęc ab iniuria p̄seruat ciuitatē: & liberat. Nō tm̄ erit
saluator sanitatis: nō humanæ tantū tranquillitatis: parua sunt hęc. Hic
erit magnus. Adiectiua noīa masculine cōcepta: sola secundū grāmaticā
institutionē stare non p̄nt. O Gabriel qđ sibi uult: O euangelista qđ lo
queris tu cū dicis/tu cū scribis: Hic erit magnus. Magnus quid erit: Ma
gnus erit Iesus. i. magnus saluator. Corpora hominū morbis effœta sine
medicamie sanitati restituet: mores hominū cōponet: expugnabit mor
tem & infernū: uicia curabit animæ: easq; a morte p̄petua liberabit: pa
cem terris/coelisque restituet: & restitutam cōseruabit in æternū. Erit ergo
bñficientissimus filius: quē cōcipies in utero/& de utero paries. Quare
pro meritoꝝ excellētia. Magnus erit Iesus. Hęc sane tertia gratiæ formu
la maxima est o uirgo foelicissima/quā inuenisti apud dñm: & illā asper
nari non debes. Sed adhuc eminentiorē attende. Et filius altissimi uoca
bitur. Qđ nunc dico cogita q̄tum uis: ad integrū tñ cogitare non pote
ris qđ sibi uelit/mortali cuipiam filio haftenus dicta/ascribi potuerūt:
quartū hoc græ priuilegium/hoīum: & angelorū naturā excedit. Cui. n.
angelorū/unq̄ dixit deus filius meus es tu/ego hodie genui te: Dicet aut̄
hoc filio quē concipies in utero & paries. Dicet uero eo loci & t̄pis/quo
res iam indicauerit illū sic eē noīandū. Nam postq̄ sanitates donauerit/
& uiam ueritatis docuerit & salutis/Paulo añq̄ per suam mortē illā ape
riat & p

riat: & per eā ire uolētibus puīam faciat: In mōte Tabor transfigurabit: ubi maiestatis suæ gloria ex pte monstrata: p̄r de nube lucida intonabit. Hic ē filius meus dilectus ī quo mihi bñ cōplacui ip̄m audite: post quā uocem filius altissimi dei ut erit declaratus: ita uocabit' filius dei. Quis hoc concipiat ut filius dei: filius ēt tuus quæ hō es fiat uel fieri possit: & tñ ita erit. De huius gr̄æ imensitate ego qd referā non habeo o scā uirgo principiū dicendi de tāta re sumere nescio: finē inuenire non possum: tu ip̄a quæ cogitas qualis sit mea ista salutatio: cogita cogitare nō posse muneris huius pelagus inenauigabile: ita bñ cogitaueris: & quīs plene hoc non intelligas: ne timeas tñ sed cōfirmare: & totā legationē ausculta: uidebis apte fieri posse qd plene intelligere nō potes. Hanc gr̄æ quartam formulā necessario comitabunt' quinta sexta & septima ut eius magnitudinem oñdant. Cū ḡtissimū hoibus sit bñficos filios & magni meritū p̄creare: ad cumulū tantæ fœlicitatis accedit: Si pro bñmeritis gloria & ptāte p̄fertim regia subliment': & hanc ipsam ptātem sine ui: sine armis: sine iniuria: sed iure optimo: pace & quiete cōmuni oibus consequant'. Tuo filio magno illi saluatori: dabit dñs sedē Dauit p̄ris sui: q̄a dabit deus non per bella aut fraudes illā assequetur: q̄a dabit sedē p̄ris sui nō dabit aliena: dabit iure naturæ regnū filio tuo debitum. Dignitatē regiam ob israelitarū gentiū demerita ad alienigenas Romanos Idumeosq; traductā: suæ ne dū genti sed stirpi dauiticæ (uñ egrediet') ipse restituet: sed q̄a restituisse parū est: nisi restituta seruentur (neq; n. minor est uirtus q̄ querere parta tueri) Ideo q̄ntæ fœlicitati & gr̄æ tuæ adde't sexta: regni. f. restituti nō diuturna tñ sed æterna soliditas. Regnabit. n. ī domo Iacob ī æternū. Quia p̄ adulteriū & homicidiū Dauit suā regni gloriā infama uit: uñ undecim tribus cū dimidia a gēte dauitica desciscere: aliūq; regē sibi cōstituere. Roboam uero Salomonis filiū uni tñ ac dimidiæ tribui filioꝝ Iacob p̄sidere decreuit deus. Ne credas uirgo filiū tuū Iesū saluatorem magnū: accepturū eē regnū diminutū: illam. f. pticulā cui p̄sederūt ex Roboā longa serie descendentes. Obtinebit filius tuus integrū regnū magni Dauit. Hoc ē qd dixi. Regnabit in domo Iacob. Non in una tribu & dimidia: sed sup oēs tribus filioꝝ israel q̄ & alio noie dictus est Iacob. Regnabit igit' in domo Iacob. i. sup oēs q̄ a Iacob familiā domū uersumpserūt. Regnabit ēt in æternū. Quia ptās eius ptās æterna est & regnū eius non auferet': ut olim Esaia testāte didicisti. Itaq; ultra splēdorē celeberrimi in sua gēte regni: regisq; celebratissimi naturalē successionē. Regnabit in æternū & nō per successores (ut Dauit p̄missum fuerat) sed per se ip̄m. Hæc ē sexta formulæ gr̄a quā apud dñm inuenisti: ut filius

T

V

tuus regnū integrū obtineat: qđ multis iam sæculis manserat laceratū: &
 p se ip̄m illo in æternū potiat. Accedet adhuc tibi p filiū quē cōcipies in
 X utero: & paries amplior gloria & fœlicitas singularis. Regni. n. eius non
 erit finis. Ninus q̄ prius regnasse credit: Cyrus quoq; & post eū Xerxes in
 de Darius: inde Alexāder macedo: tandēq; Romani q̄ regni fines maxie
 ppagasse legunt mōtibus tñ mari: aut fluminibus regna sua finierūt. Fi
 lii tui regnū mōtes nō claudent: mare nō angustabit: flumīa nō diuidēt:
 nullis angustabit terminis. Hoc septimū priuilegiū nemini ex regibus
 cōcessū: hæc septia singularis græ formula nascit ex quarta. Nā qa filius
 dei uocabit & erit: nō decet dei filiū cuius p̄ oibus mūdi ptibus dñat:
 qm̄ ipsius ē mare & ipse fecit illud: & aridā fūdauerūt manus eius: cuius
 est terra & plenitudo eius: orbis terrarū: & uniuersi q̄ habitāt in ea: nō de
 cet inq̄ talis p̄ris unicū filiū regnū h̄re limitibus angustatū: p̄sertim quia
 Y oīa dedit ei p̄ in manus. Suscipe nūc uirgo Maria munus āplissimū græ
 septiformis: qđ p̄ angelū a deo tibi trāsmisū ē. Esto Virgo p̄gnās: puer
 pa itēgra: illæsa corpore: & mēte penitus iuiolata: h̄eto filiū saluatorē ma
 gnū: q̄ ut tuus: ita & dei filius appellet & sit: appellet āt ab eo q̄ mentiri
 neq; pōt: neq; uult: qui regnū suæ gentis itēgrū restituit: & illo potiat in
 æternū: cuius regni nulli fines eē possint. Ita expieris te qđ dixit angelus
 affecutā grām plenam: & nos de tua plenitudine aliqd̄ pticipabimus. Ita
 cum angelo dicemus oēs deuoto pectore tibi genuflexi. Aue &c.

De uero regno Christi & eius excellentia.

Alūnian' hoc loco iudei euāgeliū manifestū cōtinere mēdaciū
 c qa nō tenuit dñs Iesus regnū dauiticū ad minimū tēpus: & ipse
 de hoc mūdo suū regnū esse negauit. Iōq; tñ a uero distare di
 cunt q̄ regnet in domo Iacob in æternū: crucifixus ille Mariæ filius: q̄tū
 priuatus semp: & tenuis hō a regni gloria distare non dubitat. Extremā
 p̄terea huius loci pticulā dicūt per derisū esse uerissimā. Quia regnū qđ
 nunq̄ fuit finē h̄re nō potuit: sicut qđ nō erit fine carebit. Sed in fœlices
 nō aduertūt: qđ Dauit dicat ī psalmo. Dixit dñs dño meo: sede a dextris
 meis. Dōec ponā inimicos tuos scabellū pedū tuorū. Ponēdi erāt o iudei
 inimici (q̄ estis uos) sub pedibus Christi: qđ inuiti cōpletū liquido itue
 mini: & nūc in spū regnat dñs Iesus: q̄ in fine tēporū regnabit apte in so
 lio Dauit p̄ris sui. Regnabit tūc in æternū: qñ urā pfidia penitus supata
 āplius rebellare nō poterit. Sed ut me uerū dicere: imo euāgelistæ sniam
 eē uerissimā intueamini o spōte cæci aduertite hic angelū loq̄ de Christi
 aduētū secūdo: qñ. s. ueniet filius hoīs in sede maiestatis suæ: iudicare si
 mul uiuos & mortuos: & sæculū p̄ ignē: sedebit: regnabitq; tūc in regia
 sede Dauit: ut

sede Dauit: ut iustis retribuatur gaudia sempiterna. Dauit nāq; uultu desi-
 derabilis nro sonat idiomate: desiderabilissima tūc certe: & oī delectamē
 toꝝ cōditura plenissima erit piis & iustis christi maiestas: qñ facies illa so-
 le splēdior oē desideriu iustaz mētiū plene cōplebit. Sonat ēt nro idio-
 mate Dauit fortis manu. Hic ipse Iesus illa die extremi iudicii manu for-
 tissimus erit in reprobos: q; districti eius iudicii feueritatē nullo adiutorē
 & nulla loci itercapedine poterunt subterfugere. Ita sedebit per sūmā cle-
 mētiā: & māsuētinē: bonis p̄mia statuēs: p̄ sūmā uero fortitudinē: &
 ineuitabilē iudicii ptātē reprobis supplicia decernēs. Regnabit in domo
 iacob/ q; supplātor ē habitus/ In æternū/ Qñ his q; uitia supplātarunt/
 p̄mia æterna quæ dederit cōseruabit. Eos e cōtra q; uirtutes & uirtuosos
 hoies fraudibus supplātarūt p̄nas meritas luere cōpelleat in æternū. Ita
 o infelices regni eius qd' regnū ē iudicii aliqñ erit principiū/ nunq̄ erit fi-
 nis. Solā lra sup̄ficiē hoc loco alii calūniatores examinātes/ ut detrahant
 euāgelii maiestati dicūt Gabrielē archāgelū uerbosū nimis/ ac quasi nu-
 gatorem idē bis dicere: satis. n. fuerat dicere Regnabit in æternū/ Frustra
 eoz opione addit' Regni eius nō erit finis. Qm̄ liquet qd' æternū est fi-
 nē nō h̄re. Vtinā noctua hic Aqlā uisu debilē/ aut bubo/ elingūē Psitacū
 nō diceret. Vtinā hi sapent & itelligerēt æternū durationē dicere: finem
 uero carētiā amplitudinis regni monstrare: dixerat angelus. Hic erit ma-
 gnus. Hāc postea magnitudinē mōstrauerat ex noīs gloria. Filius altissi-
 mi uocabit'. Ex gloria regni regnabit in æternū/ ex regni āplitudie/ Et re-
 gni eius nō erit finis. Ipa terra finit' aquis: aqua aere/ aer igne/ Ignis æthe-
 re finē capit. Oīa quæ sub Luna sunt finē h̄nt & orbis lunæ ābitu clausa
 sunt. Cœloꝝ quoq; orbis se iuicē finiūt. Amplissima itē spaz certa usq;
 ad cētrū lineaz diametriq; dimēsiōe a deo finē accepit. Regnū hoc o de-
 tractores terminis tpaneis caret: & nullis naturæ finib; cōtinet'. Nō ergo
 ē terrenū regnū. Memētote qm̄ deus exaltauit illū: q; de uirgīe natus ē: &
 iuxta Gabrielis p̄missū: dedit illi nomē qd' ē sup̄ oē nomē: ut ī noīe Iesu
 oē genu flectat' / cœlestiū/ terrestriū & ifernoz. Ita itelligetis qa regni eius
 nō erit finis: qñ regnat ī terra: sub terra: & supra terrā: & āplissimæ speræ
 claudi nō pōt uirtutis eius imēlitas: qm̄ ut a principio diximus spa ē itel-
 lectualis: cuius cētrū ubiq; ē: & circūferētia nusq;: æternū ergo ē regnum
 eius: qa cōtinet oīa: oīa modera': nihil ē qd' illū fugiat uel angustare suf-
 ficiat. Hoc cognouit ille q; dixit. Si ascēdero ī cœlū tu illic es: si descende-
 ro in ifernū ades. Si sūpsero pēnas meas diluculo & habitauero in extre-
 mis maris. Audite Xpm̄ ipm̄ o iudei: audite & uos nimis arguti. Regnū
 meū nō ē de hoc mūdo: hic. n. fluxa & finita sūt oīa. caret fine atq; cōfi-

nibus regnū meū: mea sūt oīa: orbis terrarū: cœlorūq; plenitudo mea est:
B possū rogare p̄rem & exhibebit mihi plusq̄ duodecī legiōes āgelorū. Nul
lū adiecit determinatū numerū ministroꝝ/ ne regnū finibus angustatū se
h̄re mōstraret. Non igr̄ loquax fuit angelus Gabriel: nō fuit nugax Lu
cas euāgelista: sed sapiētissime ambo paucis multa cōprehēdētes: optimi
iste scriptoris ad nos instruēdos/ & ille cōsummati oratoris offō functus ē
ad scām Virginē cōfortādā ut salutatiōe tāta se dignam cognosceret: qm̄
septē quas diximus gr̄as incōpabiles mox solo mentis assensu esset acce
ptura. Vnde merito gratia plena diceretur & esset.

De responsione Virginis angelo data.

C Ixit āt Maria ad angelū. Q ūo fiet istud qm̄ uirgē nō cognosco?
d Añq̄ nūcio r̄ndeat Virgo prudētissima (qd̄ sapiētes faciunt) ea
quæ a legato dictis obstare uidebant̄ p̄ interrogatiōē adducit in

mediū dicēs. Q ūo fiet istud & c. Q m̄ me ipsā totā deo uoui itegrā peni
tus cōseruare: & Ioseph sp̄s meus meū hoc uotū cognoscēs iteger mē
te ac corpe maner̄ cōstituit. Ne credas o Gabriel q̄a uiro sū desp̄sata me
p̄ nuptias appetere filios: iā cōuenimus sp̄s meus & ego cōuiuere fœ
dere maritali: & ī puritate manere uirgīea: hactenus uirgo p̄māsi: uir me
cū nō fuit: ut libis opam darē: ad hāc ipsā rē Ioseph maritus meus p̄ uo
to uirginitatis neq; accedere. Virgē nō cognosco de p̄terito/ de futuro co
gnoscere iā nō licet. Q ūo ergo fiet istud qd̄ dixisti: ut ī utero cōcipiā: &
de utero pariā: cū sine uiro istud nō fiat? Virgē nō cognosco/ Præterito tm̄
D uel p̄nti tpi sermonē nō accōmodat: sed p̄petuo itentiōis p̄posito: qd̄ q̄a
trāsiturū nō erat ī p̄teritū: sed in æternū p̄māsurū immobile/ p̄nti significā
tissime usa ē dicēs. Virū nō cognosco: Instar eorū q̄ carnes nō comedere/
aut uitā ī religiōe p̄petuo agere uouētes dicūt carnes nō comedo: p̄priū
nō possideo: meā uolūtātē nō p̄sequor. Q uo sermōe nō p̄ns tm̄: sed fu
turū p̄petuo itēdūt significare. De declaratiōe narratiōis suæ p̄ Gabrielē

E Piritus scūs supueniet in te & uirtus altissimi obūbrabit tibi. Sa
p̄iētissima ē Virginis dubitatio: cui angelus cōfirmādo simul &
cōfutādo r̄ndet sapiētissime. Nescis Maria quæ corpa generāt:
uirtutē non a corpore sumere/ sed a spū. Cur quæso semina cocta (q̄tūli
bet solida) si fuerit seminata nō germināt? q̄a spiritibus germinatiuis p̄
cocturā sūt penitus exinanita. Cur nimia humiditate: nimia itē ariditate
semina terræ credita minus afferūt segetis? Q uia illa spūm quē semina
gerūt p̄focat: ista deuorat. Cur aīalia añ p̄fectā atātē: & post exhaustā ma
turitātē nō generāt? Q uia utrisq; tpiibus spūs sensitiuus illis debilis est:
nō sufficiēs genituræ. Vñ ē in muliere sterilitas: nisi q̄ illa sicut & terra nī

mia humiditate susceptū semē redigit in putredinē: uel nimia caliditate
 uires eius exhaurit & spūs seminales penitus eneruat: Ita sane ois genera
 tio uim uigorēq; sumit a spū. Tres at̄ scđm sbam ī uniuerso sūt spūs. Ve
 getatiuus/sēsituius & itelligēs. hoz̄ ifimus uegetat tm̄/medius sētit & ue
 getat/eminētissimus itelligit/sentit & uegetat. Hęc mihi si nō credis/cre
 de rez̄ oīum magistra naturā: quæ fallē neqt. Hęc spēs ut nūeros hēt:
 Siē igr̄ nūerus mior siue iferior superiori uel maiori nūero cōtinet̄/ita pfe
 ctio totā spēi iferioris ī spē superiori cōcludit̄. nisi. n. ita eēt ab ultia creatu
 ra adsumā sine medio natura trāsiret: qñ eēt aliq̄ pfectio ī spēbus ifimis
 quā mediā nō cōtinerēt. Nōne tota plūbi pfectio cōtinet̄ ī cupro: cupri
 inargēto: argēti ī auro: Nōne qđ pōt p̄les poterit p̄fectus: Qđ p̄fectus:
 poterit impator: Nonne qđ pōt miles p̄ militis offō pōt alæ ductor siue
 agmini p̄positus & qđ iste pōt/duci exercitus est tributū: Oīs politia: oīs
 ars: oīs natura cōfirmat pfectiōes iferoz̄ superioribus contineri. Corpora
 spiritibus subeē/existimo oēs hoīes hoc iō satis itelligere: q; isti mouēt: il
 la mouent̄. Ergo quæ corpori sūt cōmixta uel sociata/minus pfecta co
 gnoscere q; debet q̄ penitus icorporea: qm̄ pro mixtura cū corpore/pa
 ti magis illa pnt̄/miūs agere: ecōtra/ista magis agere miūs pati. Sed qđ in
 de o Gabriel: Multū. Quia existēs sine corpe spūs gigner̄ poterit ī corpe
 generatiōis opi accōmodo. Qñ spūs bñficio corpus cū spū sociatū id
 faceē p̄t. Cōfessū ē. n. pfectiores naturas oēm pfectionē naturā: minus
 pfectāz̄ ī se cōplecti: & negari nō debet uim generādi aliqd eē pfectum.
 Quare hęc uirtutē spūi ineē credere debēt oēs q; rōni cōsentanea sētiūt.
 Quāto uero fuerit eminētior spūs/tāto magis id illū efficere posse erit
 cōsētaneū. Hoc ē o scā uirgo qđ dixi ego Gabriel. Spūs. s. supueniet ī te.
 Cōcipies nō uirtute corpis sed spūs: nō cuiuslibet gregalis spūs: sed scī/so
 lidi imutabilis/& penitus icōcussi. Oēs creati spūs finiti sumus: iōq; nō
 penitus firmi. Spūs icreatus oēm hñs uirtutē: oīa p̄spiciēs: oīum artifex:
 mēsurās oīa: mēsuratus a nullo: mutās oīa: a nullo mutatus: hic supueni
 et ī te: ut sine uiro solo a spū. s. adiuta cōcipias. supueiet at̄ nō hūano usu
 nō creato/sed diuīo/icreato/ifinito & p̄itus ieffabili. In te. In uirtute tua
 totus erit. Vt me itelligas o Maria spūs purus & scūs nō p cōmixtionē ali
 quā: sed p p̄ntiā itimā erit ī tua mēte: ī uiribz̄ tuis: tibi dabit ut filiū cōcipi
 as: & uirginitatē nō amittas. nihil igr̄ fiet ī te: qđ te/qđ tuā p̄fessionē uir
 ginitatis nō deceat. Qñ qui dat tibi cōceptū ē spūs. s. qui cū sit sine cor
 pore: uirginitatem tuā a te nō debet auferre. Videtis nūc q; pauculis uer
 bis angelus Gabriel Mariæ iterrogāti satisfecerit abūdanter. Nūc quāso
 ne pigeat hoz̄ uerboz̄ audire mysteriū. Tria sunt hęc uerba. Spūs san

F

G

H

103
deus supueniet in te. Spūs scūs maximā indicat auctoritatē siue uirtutē:
Supueniet: modū opandi demonstrat: agēdi nimirū principalē rōnē hē-
bit: uicē prīs penitus in genituræ rōne: nō i cōmixtiōe obtinebit. **Q**uia
scūs. i. firmus & imutabilis ē: admisceri nō pōt. In te iā dixerat āgelus: cō-
cipies in utero: hoc ut cōfirmet nūc dicit. In te. Nō supueniet p extrīscā
tīm: nō p imaginatā pntiā: nō p illusionē oñsam: sed i te: in tuo utero: in
quo cōcipies ueniet spūs. f. p superioritatis & pīcipalis agētis uirtutē. Vim
uerborū & eorū sensum audisti: nūc rōnē numeri eorū attēde. **Q**uia hic
nūcius a tribus diuinis psonis est missus: q̄ inter deū & hoies: iter hoies
& angelos missus est cōponere pacē: q̄ tres sūt spūs rōne pollētes. Tribus
uerbis satisfecit interrogāti uirgini: p quā cōlestia: terrestria: & iferna in-
audito a sēculis mō erāt impatorē habitura. Spūs scūs: Attinet hoc ad di-
uinū spūm. Supueniet: Ad angelos spectat q̄ sup hoies sūt. In te: pro ho-
minibus dī: de quorū nūero ē scā uirgo cui dicit hodie angelus. Aue &c.

De obumbratione Virginis Mariæ a spū sancto.

I **e** **T** uirtus altissimi obūbrabit tibi. **Q** d' tribus dixerat uerbis: tri-
bus aliis exponit: ip̄m audite. Dixi o Maria: Spūs. f. dicere nolui
uirtutē altissimi: qm̄ uirtus hoc sermōe meo mētis habitū nō sonat: sed
opandi facultatē quā Aristotelici ultimū de potētia dicūt: illud uidelicet
p qd' natura suā exit in opationē: ut illa sit uirtus altissimi per quā altissi-
mus opat': opatur at' p uolūtātē: quæ scō spūi appropriata ē: quare spūs
scūs uirtus ē altissimi: qn̄ altissimus p uolūtātē oīa opat'. **Q** d' ergo dixi
spūs. f. intellige scā uirgo uolūtātē dei: quæ ē tota uirtus p quā altissimus
opat': ita qd' supueniet nō erit aliud q̄ uirtus altissimi: q̄ diuina uolūtas:
quæ oīa pōt ut scit deus: & oīa scit idē deus ut pōt ipsa uolūtas. **Q** d' di-
K xit Supueniet: iā intellige qualiter fiat. Obūbrabit. Sicut. n. umbra alicu-
ius arboris uel tecti te cōtegit totā: neq; cōprimit: te circūdat: neq; urget:
ita ad instar umbræ uolūtas dei te cōteget totā: nō ḡuabit: te circūdabit:
L neq; uiolabit. **Q** d' dixit In te: nūc cōsidera. Tibi uoluit dixisse. i. ad uo-
lūtatem tuā. Nō erit spūs. f. in te ut locatū in loco: nō inq̄ ut thesaurus in
arca: ifinitus ē: claudi nō pōt: neq; tu illū capes: sic si se imittere uellet: erit
in te sicut umbra arboris in re adūbrata eē cōspicit': quæ obūbrato corpo-
re nō cōcludit': sed i cōclusis uisceribus opat'. Expta ne es aliquñ o Maria
iter faciēs æstatis tpe ardorē solis: dehinc ad arborē aliquā declinās: tpe-
rē umbræ: Arboris umbra calorē mitigat: & refrigerat itestina: cuius uir-
tus si interius accedat ad uiscera: nō tñ est illis inclusa: unde appropriate
loquētes significantius diceremus arborem uiatoribus umbrā facere: q̄
illis umbram ineffe. Sic o Maria quia ad procreādā in utero tuo sobolē:
neceffe

neceſſe eſt ſanguinē tuū moueri: & ad locū generationis tm̄ ſanguinei li-
 quoris pagentē uirtutē trāſmitti: q̄tum corpori infantis cōpaginādo na-
 tura ſatis eē cōſtituit: & hic motus ſine mordacis delectationis aculeis fie-
 ri non cōſueuit/iſpa quoq; mordacitas/tanto ſolet eē uehemētior/quāto
 quæ concipit ē uegetior: & humor generationis eſt purior: tu uero cū
 ſis ætate florentiſſima: & cōplexiōe tempatiſſima/humor inſup ad hanc
 generationē p̄ſtandus a te/corruptus nō ſit/ſed purus & icontaminatus:
 delectationē maximā ſi ſenties/mordacitas carnis/& medullarū ardor te
 non lædet. Nihil affectus tuæ ſubripiet rōni. Perſtabis ſemper in integro
 mētis uſu: nō rapieris: nō abſorberis ardore libidinis: nullus erit ī tuo
 corpore motus: quē recta rō penitus nō moderet̄. Eris p̄petuo tui/tuæq;
 mentis cōpoſ: faciet uero hæc in te altiſſimi uirtus. Tibi/ad utilitatē tuā:
 ad gloriā tuam: ut m̄r ſias: gaudia ſi m̄ris ſentias: iniuriā m̄ris: incendia
 m̄ris: libidinē m̄ris nullatenus expiaris: q̄a uirtus altiſſimi tibi faciet um-
 brā: ut b̄n̄ficiū cōceptus habeas: defectus uero eius oīno non ſentias/
 q̄a es gratia plena. De cōcluſione cōfirmationis factæ p̄ angelū.

i Deo & qđ n̄ſcetur ex te ſcūm/uocabit̄ filius dei. Quæ dixit &
 declarauit/nūc cōcludit. Hæc certe cōſentanea ſunt. Principale
 agens hanc tuā cōceptionē ſpūs eſt ſcūs: uirtus eſt altiſſimi: uolū-
 tas ſanctiſſima: tu illi coopans p̄poſito es uirgo pura/caſta/ſcā/coopan-
 do illi/iſta non p̄dis/& concipis: manes ſcā & generas. Quales cā: tales
 effectus: qualis arbor/talis fructus. Scō corpore/ſancta mente/ſcō p̄poſi-
 to cōcipies: fouebis: paries: educabis. Ideo qđ n̄ſcet̄ ex te m̄re ſcīſſima/
 ſanctū erit: imo uero erit oīum ſcōrū ſcīſſimū: qñ per ſanctiſſimā dei uo-
 luntatē & tuā illi cōformē/ex te ſcīſſima m̄re n̄ſcet̄. O parētes hic aures
 arrigite. Vultis liberos h̄re modestos: ſobrios: b̄n̄moratos? ſobrio corpo-
 re: ſobria mente generate. Multū opatur in filiis generātium diſpoſitio.
 Quia Maria eſt corpore & mēte ſcā: quia de ſpū ſcō cōcipit/iō qđ ex ea
 n̄ſcit̄ ſcūm eſt. Tu incenſus libidine/crapula ructans: fetens: ac ſpumās
 mero: generandis liberis incūbis: & credis aut ſperas modestū filiū gene-
 rare? Sit modesta m̄r: ſit p̄r ſobrius: ſana mente ſint ambo: mutuo nō in-
 ſaniāt: nō furient: ſint plene ſemp̄ compotes ſui: filios generabūt: quales
 tpe generatiōis ipſi cōueniūt. Quia ſcā es tu dū cōcipis: tu p̄r dum gene-
 ras: iō qđ n̄ſcet̄ ex te ſcūm erit. Nō ē hæc mea ſn̄ia: Gabrielis eſt: ab illo
 diſcite hæc & audiamus reliqua. Vocabit̄ filius dei. Dixerā ſupra: filius
 altiſſimi uocabitur: nunc idem confirmo & apertius narro: quoniam ex
 his quæ dixi id neceſſe eſt confiteri. Omnis recta uocatio ſiue nomina-
 tio/a rei p̄prietate ſurgere debet. Potest ne quiſquam alterius uocari ſi-

M

N

O

lius: q̄ cuius est uirtute generatus? Genitus est at̄ hic ab æterno/ab initio
s. & añ sæcula dei uirtute/deo in q̄ generante/& hic idē nascet̄ ex te altissi
mi uirtute obumbrante te/ergo si uero noīe quis eū appellare uoluerit:
altissimi dei filium (habita genituræ ratione) uocabit.

De probatione conclusionis.

P

T ecce Elisabet cognata tua & ipsa concepit filium in senectute
sua. Exēplo nunc cōfirmari p̄bationē attendite/Et ecce/de p̄nti
constat qđ dico: nō te remitto ad exempla uetustate sepulta: nō

ad futuroꝝ expectationem te pendulā teneo. Ecce nunc in q̄/Ecce aspice
quod ætate tua inceptū est/quod nūc manet Elisabet cognata tua. Non
te per extranea/& quæ nō possis cognoscere circūduco: familiare/dome
sticum/consanguineū habes exemplū quo mea p̄missa confirmo. Anna
m̄ tua: ut bñ nosti sororem habuit Hismeriam: de qua Elisabet nata ē:
secundo igitur cōsanguinitatis gradu cognata tua Elisabet/quam nunc
in exemplum adduco. Et ipsa concepit filiū in senectute sua. Non incer
tū est hoc exemplum: constat expimento: uenter eius intumuit: ex dua
bus tertiis partibus foetus iam maturatus est. Hic illi nanq; mensis est se
xtus quo portat & fouet in utero/quæ uocat̄ sterilis. Non est hoc uulga
re uel tritum: rarissimum est. Vocatur sterilis usq; nunc: usq; ad senectu
tem sterilis mansit. Et nunc senex de anno so/& uiribus exhausto marito
concepit. Sed quid cōmune cū huius Virginis cōceptu: quæ Virgo in
æternū mansura est hoc habet exēplū o Gabriel? Si Elisabet cōcepit: si ē
in eius utero semestris foetus/Si uir eius senio deficit/si uterq; pro uulga
ta sterilitate: pro iuuenta cōsumpta suscipiendæ sobolis spē amisit: tñ de
uiro suo illa cōcepit: tu adulescētulæ ī uirginitate p̄manēti, de solo spū
obumbrāte cōceptū p̄mittis. Aliqd uideo in Elisabet un̄ iuuat̄ ad sobo
lē cōcipiendā: officiū. s. uiri q̄tūlibet senis. Aliqd uideo ī loachim: un̄ iu
uat̄ ad generādū: suæ. s. uxoris opificiū. Nihil cū tua narratione hñt ista:
qa uirū ut dixit scā uirgo penitus nō cognouit. Nō utitur inquit illa uir
meus corpore meo ī obsequiū thori: nō ego suo. Audite angeli sapiētissi
mā rōnē: & itelligetis exēplū rei p̄bādæ aptissime cōuenire: qm̄ Elisabet
grādaua & sterilis ē: semē qđ ī iuuētute fouer̄ nō potuit: quō exhausto
calore iā senex maturabit? loachim plenus annis & debilis qui per om
nem uitam spiritum suo semini non dedit: ut in uxoris utero coagula
ri: confoueri: permutari ad sobolem sufficeret & maturari: quomodo in
sua senectute præstare hæc poterit semini suo senectute cōfecto? Nō est
hic cōceptus uirtute gignētū: cū hæc sit grandæua & sterilis: ille senex &
debilis: exhaustus uterq;. Nemo. n. dat qđ non habet: a dei uirtute est q

Q

R

semini

femini debilissimo spūm & uirtutē sua sola uoluntate potēter immittit. Dat. n. deus mirabiliter qñ uult/cui uult: dat inq̄ p̄ter solitū naturæ ordinē qđ dare uult. Ita dat per miraculū uigorē huic femini/huic m̄ri. Virtus tñ cōcessa his senibus p̄ter naturæ solitū morē generantibus/secūdū naturā foetum in m̄ris utero configurat: q̄a nimirū supra naturæ uires a deo uirtutē cōcipiendi accipit Elisabet: cōfouendiq; uigorē: secūdū naturam uero suscepto munere fungit̄: ueluti si deus cœcū mox illuminet: aut mortuū reuocet ad uitā: dat deus per miraculū lucē oculis: qui luce supra naturæ ordinē p̄stita naturæ ordine utunt̄: & uitā sup naturæ uires tributā a deo accipiens q̄ fuerat mortuus/iuxta naturā uiuēs/secūdū illam opatur. Si p̄ medicinā quis recipiat sanitatē: nōne sani hoīs p̄ naturā/non per artē munere funget̄: ut acq̄rendi ratio sit ab arte p̄fecta: acq̄siti uero muneris usus a natura p̄cedat: ueluti si quēpiā fundo donaue- ris: tuo illū accipiet iure ac bñficio/suo utetur & iure & cōmodo. Sed ad exempli p̄ angelū adducti rōnem redeamus. Si rerū creatarū ordinē inspi- cimus: qđ quæso facilius est bono pictori: p̄ se ipsum p̄fecte alicuius/si- militudinem pingere: an p̄ rudē & inhabilē alterius manū quā trahat & moderet̄: Rursus si manu alterius aliqd efficias: debili id manu an forti melius exequeris: Forti p̄fecto. Facilius est igit̄ n̄ro intelligendi usu uir- tutē dei p̄ se ipsam generationē efficere: q̄ per debilia & inutilia senis ho- minis instrumēta. Facilius ē et̄ per uirtutē integre: uegete: robuste adole- scentis/& ex sanguine eius puro/in utero uiuaci embrionē deum cōpin- gere: q̄ fractæ senio mulieris & manchæ in intimis uisceribus/eiusq; mē- brorū & sanguinis ministerio hęc eadē opari. Quare angeli cōfirmatio per lineā rectæ rōnis incedit sapientissime: qm̄ est certissimæ mentis hu- manæ captui cōsentaneū: eū qui difficilius opus impleuit facilius p̄stare posse si uelit.

De p̄batione eiusedē cōclusionis.

Via nō erit impossibile apud deū oē uerbū. Ne qs crederet ali- qua magis/aliqua minus deo esse facilia: ne inq̄ diuinæ uirtuti aliqd difficultatis obstare posse qs crederet/sui exēpli rōnē Ga- briel angelus declarat his uerbis. Quia nō erit ipossibile apud deum oē uerbū. Hęc quid sibi uelint intelligere uolētes: quid sit uerbum primo oportet accipe: qđ strictim hic dabimus: qm̄ in fermōe de natiuitate sal- uatoris n̄ri copiosius hac de re dicere locus erit. Verbū hic ergo eē creda- mus nō uocis sonū: nō partē quandā grāmaticæ orōnis dictā uel scriptā sed cogitationē in mēte signatā: quæ in se ipsa repugnantia nō includit. Verbū inq̄ ē qcqd sine cōtraditiōe mēs cogitat. Si cogites nō eē deū: nul- lū uerbū cogitas: pugāt. n. eē aliqd: & nō eē deū. Si cogitas p̄terita nō eē

S

T

V

præterita: nullum uerbum cogitas: quoniam non præterisse & præterita esse inuicem pugnans. Si cogitas hominem esse sine anima rationali/sine mente: nullum uerbum cogitas. Hæc. n. pugnant hominem esse/& animam rationalem illum non habere: cum sit anima pars & forma hominis/& totum sine partibus esse rationi nequeat consentire. Omnia igitur quæ cogitamus/præter rationis repugnantiam uerbum habent in nobis/hanc ipsam. scilicet cogitationem in mente formatam. Impossibile est meminimus dici solere quod difficile factum est. Dicimus impossibile est me tibi nunc pro credita pecunia satisfacere. Impossibile est podagra laborantem plene sanari. Non sunt hæc impossibilia penitus/ut nulla possint effici ratione: sed incommodum & durum est primum: alterum uero arduum & labor. Sic intelligi uoluit Gabriel impossibile: ut sit sensus. Non erit impossibile: non erit difficile apud deum/diuinæ uirtutis omne uerbum omnem cogitatum ab ea sine repugnantia efficere/Etenim quia uirtus altissimi & omnia finita infinito comparata/tantumdem distare necesse est (ut supra monstrauimus) omnia æque facilia esse deo factum nos conuenit confiteri. Sed non ut stulti intelligunt absolute confiteri debemus. Impossibilia. n. quæ pugnantiam continent deus facere non possunt. Sed omnia quæ uerbum habent. i. quæ sine pugnantia mens cogitat/deus efficere possunt. Non ergo minus est possibile o sancta Virgo ut deo iubente sine uiro filium in utero concipias: quam alia mulier per uirum: quia possunt deus utrumque si uelit. non est deo difficilius conceptum dare sterili/quam fecundæ: uetulae/quam ætate florenti. Aequè omnia possunt: quod tu per tuam sapientiam optime nosti. Acquiesce igitur rationi: uerbum in mente forma: firmiter crede deum qui me misit ad te uelle id præstare quod per me tibi promissit: cuius rei gratia me ad te oratorem destinauit. In hanc sententiam paucis uerbis angelus porauit: qui a principio dicere incœperat Aue &c.

X

De sapientissima & modestissima Virginis responsione.

Y

Cœ ancilla domini fiat mihi secundum uerbum tuum. Restat audire e Virginis responsionem: quæ certe eo est mirabilior quo uerbis breuior: sententiis copiosior: fructu suauior. Discite autem omnia matronæ: discite uirgines non esse loquaces: breuiter respondere: humiliter & ad integrum propositis satisfacere: audite Mariam & diligenter attendite quæ paucis: & quæ modestis uerbis satisfaciat oratori. Ecce ancilla domini. Scio o Gabriel omnem creaturam plus esse oportere deo subditam quam domino seruum. Scio dei uirtutem æque omnia posse quæ uelit: & quæ simul in re creata stare possunt illum posse simul efficere. Aequè. n. omnium dominus est: omniaque illi æque sunt subdita æque indelebili: æque impmutabili seruitute. Quia non iure belli. i. hominum feritate: aut perfidia quibus bella geruntur nec præter nec contra institutum naturam hæc seruitus constat: sed indissolubili lege naturæ: quam non bellica tem-

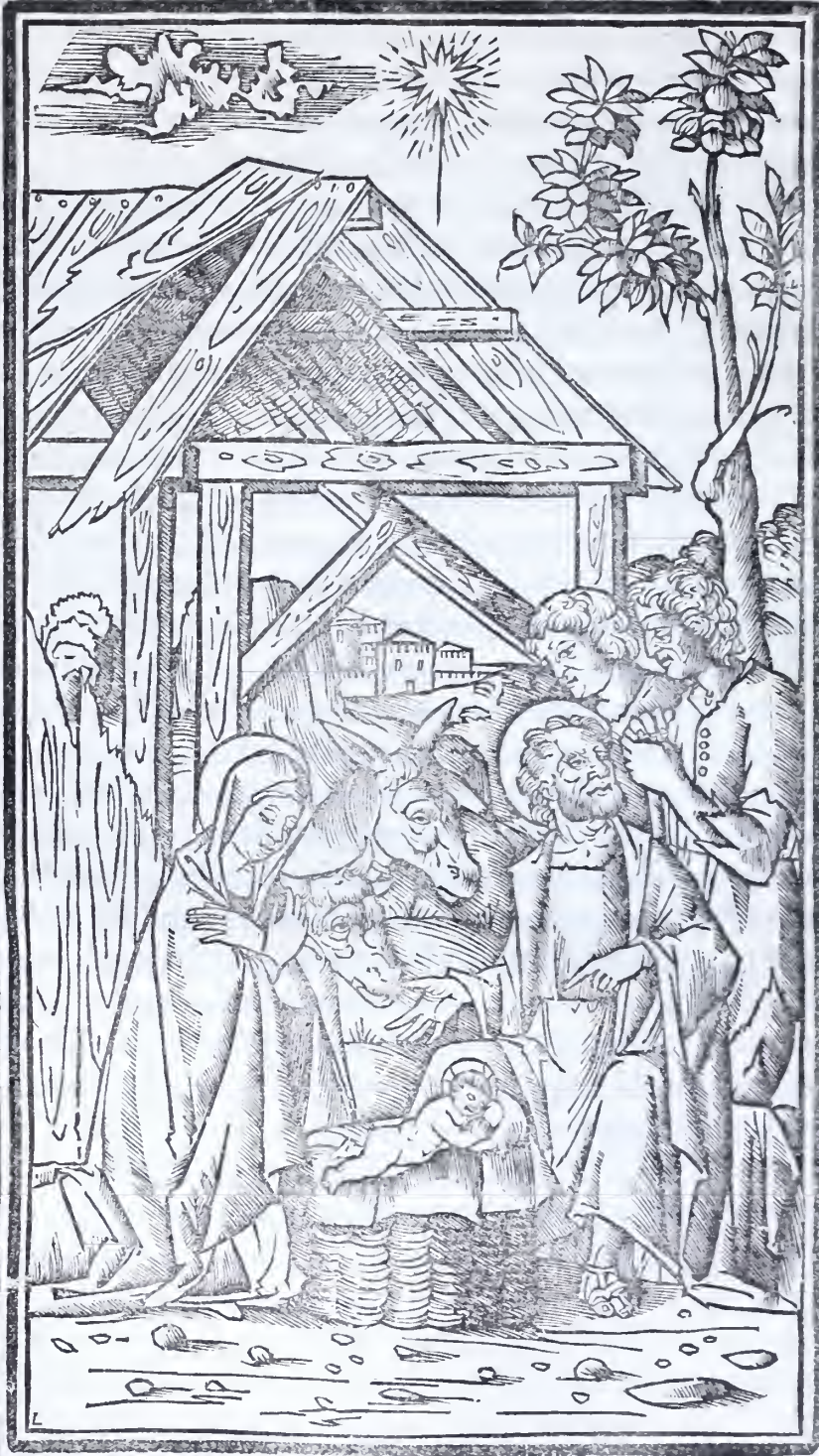
ca tem

ea tempestas superinduxit: sed tranquillitas pacis impermutabilis solida
 uit: cui inuiolabili legi & inuitabili quo fuerit creatura p̄stātor: obsequē
 tiorē eē necesse ē. Memini & me o Gabriel dei mei creaturā ab eo mente
 rōneq; donatā: si quas ille gr̄as supinduxit recēdere uelī: dies me deficiet.
 Pro eis me teneri arctius & feruentius obedire debet libens p̄fiteor: & cō
 stātissime uolo o Gabriel quia dixisti Aue: & me regia salutatione dignā
 existimasti: fortasse pro tua modestia bñfeceris: sed mea sententia ancilla
 sum: non regina. Ecce ancilla pr̄optissima omni optimo iure ancilla do
 mini qui te misit. Quia dixisti gratia plena. Ante tuam salutationē & le
 gationis expositionem noueram me plus gratiæ affecutam q̄ sperare de
 buerim uel optare. Nunc uero oratiōe tua plus mihi tribui cognosco q̄
 capere sufficiat cœlum & terra. His igitur quoniam uiribus meis satis eē
 nequeo: mentis promptitudine: & seruiendi desiderio dei uoluntati me
 totam dedo. Fiat mihi: non facere cōfido tam grandia: fiat in me dei be
 neplacitum. Quia uero dixisti: Dñs tecum: & pro sua clementia ille (ut
 dixisti) mecū modo incomprehensibili eē dignat̄: essem profecto inex
 cusabilis nisi domino tam ḡtioso parerem. Absentia nāq; principis: aut
 præsens non cognita negligentiam obsequii potest in subdito excusa
 bilem reddere: nunc autem mihi dominus præsens est & mecum est: id
 uero ego ignorare non possum a te nuncio tali ac tanto de his sufficien
 ter edocta. Quia dixisti: bñdicta tu in mulieribus. Non ego me cæteris
 præfero scæminis ad imperium: sed pro omnibus hominibus exhibeo
 ancillam ad obsequium: quibus ut prosum: Fiat mihi secundum uerbū
 tuum. Hæc tua legatio mihi & uniuerso humano generi salutaris: qua
 tenus omnes homines tuæ annunciationis & mei consensus: mei conce
 ptus: & partus beneficio: secum inuicem: cum angelis sanctis: cū domi
 no deo nostro: pacem hic acquirant per gratiam: & functi uita mortali:
 scelices perfruantur æterna. Amen.

G

A

B

DE NATIVITATE DOMINI IESV SERMO
CORDA SECVNDA.

VIDIMVS GLORIAM EIVS: GLORIAM QVA
 si unigeniti: a patre plenum gratia & ueritate. Ioan. pri
 mo. Gloriã & fœlicitatem nostrã: gloriam sanctorum
 angelorũ: gloriam dei patris omnipotentis filii & spũs
 sancti: quam Gabrielis ministerio: & sanctissimæ uirgi
 nis consensu: secretis in penetralibus inchoatam supe
 riori sermone monstrauiimus: deus ipse cunctis gentibus hodie palam fe
 cit. Qm̄ unigenitum suũ spũs sãcti uirtute in sanctissimæ uirginis ute
 ro hominem factum: auctum/ & nouem mensium tempore maturatũ/
 inde quasi de suo thalamo sponsum eduxit: & in forma hominis infan
 tulum p̄sepis angustia circũclausum pastoribus per angelos/ magis per
 stellam demonstrauit. Fuerat sup̄ omnia quæ dicere uel cogitare hoies
 possunt excellentissimũ hominibus priuilegium/ deum hoĩem fieri: &
 in utero uirginis salua utriusq; naturæ ueritate utrũq; cõtineri. Sed hoc
 ipsum quoniam in occulto erat/ grãam tantam aut gloriam ad nos perti
 nere non poteramus agnoscere: nisi de matris utero nascens deus simul
 & homo: cum hominibus in terra uersaretur ut homo. Est igitur opere
 precium post annũciationis. i. saluatoris nostri cõceptus celebrata gau
 dia natiuitatis eius gloriam recensere. Qm̄ ut annunciationis mysteri
 um nostræ salutis origo/ primumq; principium est/ quando quidem ui
 tæ & operum dñi nostri Iesu Christi hic fundamenta sunt iacta/ ita nati
 uitas quam colimus/ hæc ipsa nos facit intueri. Hoc est quod Ioannes
 euangelista pro nostri sermonis argumento proponit. Vidimus gloriã
 eius: gloriã quasi unigeniti: a p̄re plenum gratia & ueritate. Quæ sen
 tentia qm̄ bipartita est: bipartitam orõnem de gloria natiuitatis domi
 ni nostri Iesu Christi nos habere persuadet: quæ sit: & unde sit in mediũ
 adducendo. Quæ sit huius natiuitatis gloria euãgelista nr̄ pro æternæ
 genituræ ratione altissime scripsit dicẽs. In principio erat uerbum/ quo
 usq; dicit. In mundo erat. Inde generationem temporaneã profecutus
 est/ usq; dum dicit. Verbum caro factum est. Concludit tandẽ de utraq;
 dicens. Vidimus gloriam eius: gloriam quasi unigeniti. A quo uero sit:
 & per quæ fiat paucis postea absoluit/ a patre dicens/ plenum gratia &
 ueritate. Gratia secundũ hoĩem. Veritate secundum deum: hic qui natus
 est hodie plenus totus a patre luminũ: gloriã suã per hæc duo: gratiã. s.
 & ueritatẽ: ubiq; gentiũ celeberrimã: & sup̄ oĩa fulgentissimã cõprobat.

T

V

Aec iam sigillatim a Ioāne discamus magistrorū optimo: q̄ppe
h qui ab ipsa sapientia dei: domino Iesu edoctus est omnem intel-
ligentiam ueritatis. Dic/o/ euangelista p̄ceteris deo charissime:
dic sapientiæ radiis illuminatissime: dic de sacro dominici pectoris fon-
te fluentis euangelii/ quæ letificant ciuitatem dei faciate plenissime: dic
queso: doce nos supplico: quæ sit hæc gloria quā uīdimus. Sumus enim
tenebræ: & tantam lucem non comprehendimus. Tu Ioannes missus a
deo: ut testimoniū perhibeas ueritati: qui licet lux non sis/ tamē lucis tes-
tis es/ & certissimus index: indica nobis quæ sit hæc gloria. Res est altis-
sima o filioli: quam nisi fides credat: sermo non explicat. Timens ac tre-
mens ad tantam lucem indicandā uobis accedo: ne forte fulgor eius op-
primat nos. Scrutator quippe maiestatis opprimetur a gloria: si pro rei
dignitate loqui uoluerit/ ego deficiam: uos certe aut nihil penitus acci-
pietis: aut capientes aliquid dirumpemini. Totus etenim mūdus tantæ
ueritatis gratiæue scintillam capere non potest. Si minus aliquid dicere
aggrediar/ iniuriam faciam tantæ maiestati: sed quoniam ad hoc missus
sum (Nam fuit homo missus a deo: cui nomen erat Ioānes: hic uenit in
testimonium: ut testimonium perhiberet de lumīe) Pro tenuitate mea
quo me fungi efflagitatis fungar officio. Imprimis tamen de me ipso te-
stimonium meum attendite. Non erat ille lux/ sed ut testimonium phi-
beret de lumine. Aperte hoc loco Ioānes se lucem esse negat: lucis uero
non ut magistrum/ sed quasi testem se indicem profitetur: illamq; cum
timore ac tremore nobis manifestare promittit hac lege: ut si quid lumi-
nis p̄ceperimus: non a Ioanne nos id habere existimemus: sed ab eo qui
est lux uera: quæ illuminat oēm hoīem uenientem in hunc mundum.

X

Cio multos de Ioanne baptista exponere hoc qd̄ dicit euangeli-
s sta. Fuit homo missus a deo. Quam sniam pro doctorum au-
toritate & sapientia/ qui illam tradiderunt/ suscipiendam & re-
tinendam existimo: & ego colo: ita tamen ut mihi liceat (quoniā domi-
nus p̄stare dignatur) euangelistam de seipso decētissime locutum intel-
ligi posse. Vltimus hic omnium euangelistarum scripsit euangelium ro-
gatus ab Asiæ episcopis. Neq; uero horum gratia tantum/ sed cum uide-
ret Corinthii & Hebionis zizaniis malorum heresum domini Sabaoth
triticam messem contaminari/ illis asserentibus dominum Iesum Chri-
stum nō uerum deum: non uerum hominē: sed phantasticum aliquid
extitisse/ ad homines tamen in melius reformādos de cœlo missum/ ze-
lo fidei feruidus/ & nihilominus suis uiribus nō confusus indito a chai-
cis ecclesiis ieiunio/ & episcopis p̄sbyteris & populo simul instanter orā-
tibus

tibus: ut illi largiretur dominus scribere euangelicam ueritatem/ unde Corinthii & Hebiōis mala dogmata extirpari/ & in fasciculos mitti ad comburrendum ualerent/ scribere cœpit euangelium/ ubi post incōprehensibile principium. s. In principio erat uerbum: & uerbum erat apud deum: & deus erat uerbū: hoc erat in principio apud deum: omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil: quod factum est in ipso uita erat: & uita erat lux hominū: & lux in tenebris lucet: & tenebræ eā non comprehenderunt. Quis tam impenetrabiles sapientiæ ueritates adduxit in lucem/ & cum adduxerit cum humilitate & modestia manifestat dicens. Fuit homo missus a deo cui nomē erat Ioannes: qui. s. has tantas talesq; de prima ueritare sentētiās scribere cœpit. Cur deinde scribat/ edixerit/ Venit enim in testimoniū/ qui testis est missus. Ut testimonium perhiberet de lumine ueritatis. Non erat ille Ioannes qui missus est lux: sed missus erat a luce: ut testimonium phiberet de lumīe. Quasi dicat/ non ego illumino: sed luminis testis & index accedo. Humilitatis autem ac modestiæ gratia loquitur de se ipso/ quasi de tertia persona/ instar Moyſi penthateucon describētis/ ne iactanter de se scribere uideretur. Hunc ego sensum adducere non auderem: nisi idem Ioannes illum bis circa finem sui euangelii/ in principio epistolæ canonicæ: & in exordio apochalypsis aperte conscriberet. In euangelio nempe de quo narrare proponat ostendens/ ubi scripsit. Verbum caro factum est/ & habitauit in nobis. Quare ratione hanc tantam nouitatem/ & inauditam ueritatem scribere: & eidem attestari audeat/ mox adiungit dicens. Vidimus gloriam eius: gloriam quasi unigeniti: a patre plenum gratia & ueritate. Testimonium de solo auditu non sufficere/ & testem de uisu/ de propria pñtia/ deq; cōteste deponere ad faciendā fidē/ spū scō illumināte Ioānes edoctus: eodem spiritu sancto ductus ad scribēdum: & attestandum Christi diuinitatem dixit. Vidimus &c. Vbi si Ioannem baptistam solum testem adducere uoluisset/ cōcinnius erat dicere/ uidit/ Sed quia se testem: & Ioannem baptistam contestem: spiritu sancto iubente adducere proposuerat. Ideo dixit. Vidimus: uterq; s. nostrum Ioannes baptista & ego. Quia igitur subsequenter dicat idem euangelista. Ioannes testimonium perhibet de ipso: & clamat dicēs. Hic erat quem dixi: & plura subnectat: scribat a Ioanne baptista de Christo p̄dicata: & Christo exhibita non ideo negare oportet ipsum euangelistam se testem asserere. Quandoquidem per unicum testimonium Corinthii & Hebiōnis dogma peruersum confutari non poterat. Duorum autem de uisu: deq; scientia concors testimonium: insanam heresim detegere: & confu-

tare sufficebat. Horum igitur non ignarus Ioannes: consulto dicit. Vidimus gloriam &c. Adhuc ne ambigi posset/Ioannem quasi testem ad scribendum Christi diuinitatem accessisse/statim post crucem/mortēq; saluatoris enarratam adiungit. Et qui uidit testimonium perhibuit/& ille scit quia uera dicit/ut & uos credatis. Narrata porro resurrectiōe domini Iesu/cum libro finem imponeret/quasi pro fide scriptorū suū nomen adiiciens scribit. Hic est discipulus ille qui testimonium perhibet de his/& scripsit hæc. In principio quoq; epistolæ suæ: quæ inter canonicas numeratur/ne in asserenda euangelica doctrina testis officium recusare uideretur: ita scribit: Quod fuit ab initio: quod audiuius: & uidimus oculis nostris: quod prospeximus: & manus nostræ contractauerunt de uerbo uitæ: & uita manifestata est: & uidimus: & attestamus: & annunciamus uobis uitam æternam: quæ erat apud patrem & apparuit nobis. Cui sententiæ plane & apertissime concinit eiusdem Ioannis initium scribendæ apocalypsis: dicens. Apocalypsis Iesu Christi: quâ dedit illi deus palam facere seruis suis: quæ oportet fieri cito: loquens per angelum suum seruo suo Ioāni: qui testimonium perhibuit uerbo dei: & testimonium Iesu Christi quæcunq; uidit. Cur nunc me pigeat interpretari de Ioanne euangelista illum locum. Fuit homo missus a deo: cū ipse Ioannes iuxta finem: & in fine euangelii: & in præfatione epistolæ canonicæ: & in exordio apocalypsis: hanc meam interpretationem tam aperte conscribat: ut qui me huius loci uerum interpretem negant: Ioānes ipse conuincat. Post hanc igitur meā ut uidebitur fortasse interpretationem: sed ut ueritas habet: Ioannis euangelistæ de se ipso narrationem: Quoniam idem Ioannes ad domini Iesu Christi diuinitatem reuertitur ostendendam dicens. In mundo erat: & mundus per ipsum factus est. Nos etiam ad id redeuntes: unde orsus est Ioannes: huius natiuitatis quæ sit gloria ab eodem Ioanne discamus. Illum audite.

Novi & ueteris testamenti iniciorum concentus.

Z

In principio erat uerbum. Ante omnia uideamus quomodo testamentorum ueteris & noui: initia sibi respondeant. Dum uetus ordiretur: dixit Moyses. In principio creauit deus cælum & terram. Dicit Ioānes dum nouum fundat. In principio erat uerbum. Moyses. Terra erat inanis & uacua. Ioānes. Verbum erat apud deum: & deus erat uerbum. Moyses. Tenebræ erant super faciem abyssi. Ioannes. Quod factum est in ipso uita erat: & uita erat lux hominum: & lux in tenebris lucet. Moyses. Spiritus domini ferebatur super aquas. Ioānes. Et uerbum caro factum est. Vter istorum altiori orsus est tono? Vter solidiora

solidiora iecit fundamenta: Quoniam ex initiis (quod dici solet) subsequencia facile dignoscuntur: & ex illa moſayca: testamentum uetus: carnalibus hominibus figura fuit/ & quasi umbra pertransiens/ non mirum si a mutabili creatura sumpsit exordium: & corporum digestiōem/ dispositionem/ ordinem ante omnia demonstrat. Nouū uero testamētū quia fulgor est luminis spiritualis & sempiterni: spiritualibus quoq; traditum est uiris manens in æternum: a spiritualibus/ ab æternis/ & penitus imutabilibus incipere debuit. Nemo hic miretur: si ab euangelio Ioannis nouum testamentum initium habere a me scriptum inuenerit. Scio ante Ioannem Matheum/ Marcum/ Lucamq; euangelium scripsisse: sed & ipsum Ioannem ante euangelii historiam prophetiam apocalypsis (inſcrutabilium diuinorum ſecretorū pelagus & abyſſum) scripsisse non me fugit: & nihilominus nouo testamento euangelium Ioannis initium dare dubitare non possumus: quando inde incipit euangelium ordiri/ unde fidei christianæ prima fundamēta sunt iacta. Tres euāgelistæ priores. Matheus inq; Marcus & Lucas: a temporanea domini Iesu Christi natiuitate historiam texunt/ Christum autem hominem fuisse: & Mariam matrem habuisse: nemo negat. Ipsum uero dei patris filium/ & uirtute spiritus sancti de matre in tempore gēitum & natum/ sola fides prædicat christiana: & solidissimum hoc habet fundamentum: Super quo totius nostræ catholicæ religionis structura confurgit. Ioannes igitur qui ante omnia hoc ipsum fundamentum stabilire aggressus est: meritissime nouo testamento principium dedisse predicatur. Neq; uero iccirco noui testamenti pagina præpostere traditur: quoniam sapientissima mater nostra: sancta catholica ecclesia paruulis ab initio lac dare iccirco constituit: quia solido cibo uesci nondum poterant. Quis. n. energuminus cathetizari cupiens: ad christianā fidem consequendam: quis inq; durus: impurus: rudis: gentilium deliramentis imbutus: emoliri: purgari: poliriq; desiderans moribus christianis: statim feratur. In principio erat uerbū: quod baptizati & exercitatissimi theologi tā multi simul omnes digerere nequiuerunt.

Ed redeamus unde discessimus/ & quid Ioannes/ quid Moyſes præfantes dixerint discutiamus. Dixit Ioannes. In principio erat uerbum. Dixit Moyſes. In principio creauit deus cœlum & terram. Est ne utrinq; dictū idem in principio? Minime. Quinimmo non minus hæc distant: q̄ finitum ab infinito sit remotum. Principium nanq; in quo erat uerbum omnium principiorum principium est: a nullo principiabile: omnium finium finis est: a nullo finibile. Est

in q̄ principium a quo omnia prodeunt : per quod fiunt omnia : & in quo manent omnia : ad quod omnia tendunt. Non sic Moyſi ſe habet principium. Est enim ut ſic dixerim principiatum : ab hoc ipſo principio de quo loquitur Ioannes : ut ſequentia manifeſtant. In principio creauit deus cœlum & terram. Quid ſibi uult hoc ? niſi q̄ omnium creatorum primum ſunt cœlum & terra? Primum uero creatorum (quia creatum eſſe nemo dubitare poteſt niſi deſipiat) principium de quo Moyſes loquitur : creatum a principio per noſtrum euangeliftam deſcripto confiteri compellimur : quod ſi durationis alicuius initium aſſeueres Moyſen eſſe loquutum : quãdo dixit. In principio creauit deus cœlum & terram / ut dixiſſe uoluerit / primo æuo incipiente. Vel in principio temporum deus creauit cœlum & terram : illud æuum conſtabit eſſe creatum / quia tunc primum incipere deſcribitur / cum deus creauit cœlum & terram / & quod cum creato incipit eſſe / creatum ſiue aliunde formatum eſſe neceſſe eſt. Audi nunc euangeliftam. In principio erat uerbum. Nullam creationem : nullam nouæ rei productionem intelligere potuiſti. Erat dicit : non fuit : non fuerat : non erit. Erat ſonare dicimus : quod nondum præterit : & præteritum tamen ſpectat : ita ut rei permanentiam cum reſpectu tamen ad prætereuntia euangelifta ſignificaret : appoſite ſcripſit erat. Sed quando erat / o euangelifta? Semper. Quia erat in principio omnium. Non igitur aliquando aduenit : neq̄ profecto primo principio aliquid noui accedere poteſt : cuius nõ eſt ſpectare futura : uel amiſſa conquirere. Erat in principio : quod non habet / fuit. quod caret / fuerat : quod erit recipere nequit. Erat ſemper in principio primo : quia inde excludi nunq̄ poteſt.

De Verbo.

Vid primum erat in hoc primo principio / o euangelifta? Verbum. Memini me pollicitum ſuperiori ſermone plane mōſtraturum quid apud theologos : quid in q̄ in chriſtiana diſciplina uerbum ſignificare ſit ſolitum. Sed ſi uerbi huius de quo Ioannes loquitur rationem a me expectatis / fallimini omnes : non eſt meum dare uobis : non ego ſum tanti : nouit & poteſt id præſtare ſolum omnium primum principium : quod hoc uerbum plane nouit : & totum habet in ſe : & ſemper habet : & continet totum : & eſt ipſum uerbum. Declarabo pro uiribus quid ſit creatum uerbum : inde uerbi huius increati rationem (pro ut idem dederit) in medium afferam : neq̄ per ſubſtantiã : ſed per

sed per umbram. Quis enim increati uerbi splendorem ferat totum: ad quod concipiendum (ut superiori tractatu habitum est) sanctæ Mariæ uirgini/plenæ iam gratia/uirtutis altissimi umbra fuit necessaria. Multa & fere omnia animalia motum habentia habent uocem/si modo pulmone non careant: uerbum inter illa habet solus homo. Quid ita? Quoniam uerbum mente idest certa ratione formatur/& in mente sola recipitur. Bruta igitur quoniam dant sine mente sonum: sine uerbo esse notissimum est. Licet enim affectus suos uoces indicare uideantur: quia tamen non certa animi ratione/sed mera sensuum passione momentanea hoc faciunt/habere uerbum dici non debent. Remoue tu quod eorum urgebat affectum: remoue inq̄ quæ in illis irascibilem/aut concupiscibilem excitant appetitum: cessabunt reddere uoces. Non est igitur garritus auium: aut sibilus: non iumentorum mugitus: innhitus/aut balatus/non ferarum rugitus aut stridor: non quælibet uox bruta uerbi nuncia: sed passionis. Verbum autem a mente est: & manet in illa: per uocem uero eius in quo natum est/& per audiētis aurem quasi uehiculus transferetur. Ut alibi idest in mente audientis per ista esse incipiat: & ubi prius erat esse non desinat. Sola igitur uox hominum uerbi nuncia inter animantium uoces: solum os hominis ad uerbum manifestandum uehiculum est extremum. Ipsa tamen uox hominis uerbi nomen ideo sortita est/quia illud uehit. Est hic opere præcium intelligere (quoniam mentem uerbi parētem/& sedem diximus) eos qui mente magis excellunt: qui sensibus/& corporis motibus minus occupantur/meliora & altiora uerba in mente concipere/& parturire: de ea parere: & ex ea emittere: quo fit ut qui homines minus passione feruntur/qui inq̄ minus aguntur sensibus/plus ualeant intellectu:& meliora uerba forment:cōfoucant/& erucent:altiora loquantur & saniora. Fit etiam ut animæ hominum exuta corporibus/uel quæ corpora resumpserunt spiritualia idest legi spiritus libenter & sine murmure/sineq; difficultate obtemperantia (quia ueritatē lucidius intuentur) meliora longe uerba habeant/q̄ quæ sunt in corpore corruptibili: quod animam aggrauare experimento sentimus. Fit etiam ut sancti angeli: qui mole corporis nullatenus degrauantur: qui nullas animales sentiunt passionēs: qui sola ratione feruntur/uerbum semper habeant æque perfectum secundum se/nostro uerbo longe perfectius. In hoc enim ab angelis paulo minores facti sumus: q̄ uerbum eorum secundū substantiam semper est idem: licet pro rei mutatione quandoq; uarietur in

D

E

F illis. Nostrum autem suapte natura uariari contingit: & penitus tolli. At primum principium angelos & homines creans atq; conseruās/ quoniam est mens sine fine/ uerbum habet penitus immensum: unicū semper: & penitus inuariabile: nullam additionem accipere potens/ quoniam est immensum: & immensi est augeri minuiue non posse. Pugnant enim imensum esse & crescere: neq; minus pugnant inter se augeri non posse: & posse minui. Triplex igitur uerbum esse iam constat. Humanum/ Angelicum/ & Diuinum: his cōmune est a mente procedere: rei præsens similitudinem preferre: præsens illam tenere: & per notitiam consequutam eiusdem rei esse præsensiam.

De Verbo hominis.

q Vid sit nunc humanum uerbum: quid angelicum: & quid diuinum non sit: sigillatim consideremus: ut intelligamus quantum fas est: quale sit: immo quale non sit uerbum: quod Ioanne docente erat in principio. Et in primis humanum uerbum quoniam est infimum/ nobisq; domesticum examinemus: ut deinceps ad angelicum ascendentes: diuinum saltem de longinquo nobis aspicere liceat: & uidere quid non sit. Verbum humanum est præsens spiritualis obiecti in mente hominis formata & per obiecti spirituales similitudinem/ mentisq; uigorem menti indita: unde obiectum discernitur a mente: & illi præsens manet secundum notitiam consequutam. Nemo putet ad metam logicæ disciplinæ esse hanc diffinitionem assignatam: ubi idem bis dicere diffiniendo non licet. Per quatuor tamē causarum genera: humanum uerbum esse circumloquutum existimemus. Videt infans inter multos homines patrem suum: quem tamen nō solum patrem appellat: sed & multos alios: quid ita? Quoniam mentis adhuc caret officio: ut beneficio paternæ præsens utens/ mentisq; uigore/ patris similitudinem in mente compingat: qua similitudine adiutus/ cum uult patrem discernat ab aliis. Crescit hic infans: & iam rationis compos effectus/ non tantum lineamenta cōmunia paterni corporis/ sed propria & in primis paternæ faciei figuram examinat. Deinde incessum/ corporaturam/ uocemq; considerat. Ita quāuis patris faciem: nondum uideat: patrem tamen intransentem domum audita eius uoce dignoscit: neq; iam alios uiros patres: sed unum & unicū agnoscit &

meminit. Hunc si interrogas patre etiam longe remotissimo: quis tibi & qualis est pater? Respondebit sine mora. Iulianus mihi pater est: facie oblonga/rubicunda/barbata/statura proceram/uoce clara/sermone frequenti: totque in unum cogeret qualitates: ut alius iam intelligi nequeat illi pater esse: quod cuius similitudines in mente retinet adunatas. Hoc ego dico uerbum quod. scilicet. puer de suo patre in mente sibi formauit. Formauit autem beneficio paternae praesentiae. Nisi. enim. patrem uidisset: nunquam suae menti eius similitudinem indidisset. Quod dixi de infante & puero: nunc de adultis experiamur. Vult Socrates discere musicam: examinat uoces: sonorum numeros inuestigat: comperit ex his nascentes armonias: mente signat: & iuxta illas de uocibus/ & de sonis regulas format: ad quas modulatur uocem & sonum. Musicae uerbum ita Socrates acquisiuit. Sic de qualibet disciplina liberali: sic de medicina: sic de qualibet arte mechanica licet experiri. Nunc datae descriptionis partes per haec ipsa exempla declaremus. Intellectum pueri de suo patre propriam notitiam acquirentis. Intellectum item Socratis/musicas rationes uel artium quarumlibet metas & modos conquirere studentis: mentem uocata tamen quae solus intellectus mens non sit tota: sed idem cum uoluntate totam compleat. Volens enim & puer & adultus/studium apponit ad illa quae discimus consequenda. Mens ergo cum nominatur: intellectum cum uoluntate cogitate. Patrem obiectum menti pueri concipiamus. Quoniam quasi obicitur/siue obuius fit menti se exercenti ad conquirendas proprietatum similitudines spirituales illius rei circa quam se exercet. Sic sonum uel uocem obiectum menti Socratis agnoscamus/dum musicae studet. Sic corpus hominis: sic adminicula quibus conseruatur sanitatis tempore. Remedia etiam quibus instauratur lapsum: obiectum esse menti medicinam discere cupientis intelligamus. Sic reliqua circa quae uersantur liberales disciplinae: & quae mechanicae facultates uersant: mentium illas discendum aut exercentium se secundum illas obiecta esse persuasum sit. Similitudo porro horum obiectorum menti acquisita: & in illa retenta: unde mens iudicat de obiecto est profecto spiritualis idest non longa: non lata: non profunda: non ponderosa: haec enim mentem quae spiritus est subintrare non possunt. Quandoquidem susceptum opus sit suscipienti esse conforme. Quare lapis non est in anima: sed species lapidis. Imago igitur quaedam rei quae corporeae: carens lineis: carens potestate: carens colore: & illa omnia nihilomi-

H

IA

I

K

nus (ut experimur) præferens: est quam: humanum uerbum diffiniēs: spiritualis similitudinis nomine nuncupauit. Hanc porro similitudinē duo menti imprimunt. Obiectum a quo similitudo illa deciditur: & mentis uigor: cuius uirtute recipitur & retinetur. Hinc nascitur in mēte obiecti præsentia: dum mens prompta est: per retentam similitudinē quale sit obiectum: etiam si absit: palam facere: & dum aderit de illo iudicare. Hoc ultimum id est præsentialitatis ratio rei cognitæ: spiritualis similitudinis beneficio: conseruata in mente hominis: uerbum humanum a theologis existimatur. **L** Causa igitur per quam: secundum quam: siue formalis uerbi humani: est ipsa præsentialitatis ratio. Causa de qua siue materialis est species: siue spiritualis similitudo: ex qua fit ipsa præsentia. Causa efficiens: siue unde motus: mens est: & obiectum. Causa cuius gratia siue finalis est nosce obiectum: & sic habere præsens per notitiā: ut de illo quando uult iudicet: & circa illud operetur intelligendo atq; uolendo. **M** Sed quia dum sumus in hoc sæculo nihil intelligimus per sui met substantiam: quando per sensus externos: & phantasmata inde suscepta interius conseruata: examinata: & quasi cribro excussa: tandem mentis acie intelligere nos oportet: & uerba formare (ut sic dixerim) legitimum uerbum nostrum esse non potest. Licet enim in mēte quasi matre legitima concipiatur: & ab illa formetur: tamen a rei substantia quæ ex parte legitimum est generans: non procedit: sed a substantiæ accidentibus procreatur. Hic uenit q̄ si duo obiecta ualde similia: puta duo oua: aut duæ nuces: eiusdem coloris: magnitudinis: ponderis: & figuræ: mētibus nostris occurrant: uno nunc nobis ostenso: deinceps alio: postea simul utroq;: quod prius ostensum fuerit non satis plene iudicemus: sed unum sæpe pro alio accipiamus. Non enim eorum substantiæ (quæ legitimus parēs notitiæ esse deberet) mens nostra se iungit: sed accidentibus sibi inuicem similibus: substantiæ uero penitus extraneis. **N** Quare quæso si cuprum aut æs archimista: auri argentiue uestiuerit accidentibus: quod est cuprum aut æs: argentum aut aurum esse mens nostra concipiet: Nisi quia ab adulterino progenitore: adulterinam & falsam iudicii sobolem (quod uerbum diximus) nasci necesse est. Ita uerbum nostrum: quod a rerum creaturarum accidentibus: & a nostræ mentis acie hic formatur in nobis: falsum esse sæpe contingit: quod si fuerit uerum aliquñ: perfectū esse certe nunq̄ potest. **O** Verbū uerū qđ per fidei christianæ disciplinam concipitur: longe perfectius est: & fallere nunq̄ pōt: quoniam eo parente procreatur: qui licet euidentiā minime præstet: quia

quia non uult/errorem tamen aut falsitatem uel deceptionem afferre non potest: quoniam ueritas est prima/atq; sincera/cui falsitatis macula appropinquare non potest. Adhuc uerbum hoc nostrum a mente quæ illud parturit/degener quandoq; fieri contingit: si parens fuerit flagitiis inquinata. Nanq; menti hominum: quod & uasis uinariis sæpe contingit. Vinū quātumlibet odoriferum & purum/uegeti tetro odore contaminatæ immissum/mox inficitur: & saporem bonæ naturæ cōmutat in tetrum. Sic lac cum bene nutrire sit solitum: in male disposito stomacho mox accessit: putrescit: & i malos humores stomachi uicio cōmutatur/unde bonum nutrimentum fieri debuisset. Ita in mente mali hominis se res habet. Quāuis enim quæ peruersus uidet: quæ uerū audit bona sint/tamē in eo uertuntur in malum. Sic uidebit machinator scelerum duos colloquentes: qui reuera boni sunt uiri: & non nisi bona piaq; loquuntur: suspicatur tamen illos aliquid machinari. Quid ita? Quoniam & ille machinator est. Sic uidet luxuria fordidus uirū aliquem ac mulierem quantumlibet continentes/loco honesto/modesta facie/simul habere sermonem: mox cachinnatur: existimans illos talia uersare sermonibus: qualia ipse uersare mente solitus est. Videt iracundus zeloq; uindictæ perditus: quem sibi statuit inimicum forum aut ecclesiam adeuntem: mox manum capulo ensis apponit: quasi qui nihil minus cogitat q̄ cædes & uulnera illum querat ad necem. Compertum est latronem: uel de alio scelere sibi conscium: duos colloquētes procul aspicientem: & quid loquerentur penitus ignorantem: de se: de suo scelere credidisse illos simul habere sermonem: & ad negandum quæ dicerent accessisse. Ita dum hi aliud agunt: & hic aliquid rebus suis conduens: agere putauit: suo malo uerbo detexit crimen. Didicimus pueri. Cōscius ipse sibi de se putat omnia dici. Vt ergo cum Dauit dicere possumus. Eructauit cor meum uerbum bonum. Ante omnia bona: mente nobis est opus. Mens enim uerbo nostro plus est q̄ m̄. Illa siqd agit ad fœtum: cum illum maturauit a se dimittit. Mens agit ad similitudinem spiritualemente de re formandam: similitudinem formatam suscipit: fouet: maturat: & continet maturatam. Quare bonam mentem habere studeamus: si ueritatem cupimus intelligere. Quoniam in maliuolam animam non intrabit sapientia: neq; manebit in corpore subdito peccatis. Bonam mentem nobis dabunt bonorum uirorum cōsortia: bonæ cōfabulatiōes: honestatis officinæ: honesta negocia. Ita nanq; bonæ menti bona iungētur obiecta: per quæ bonū semp eructabit uerbū. Et de humano uerbo dixerimus hætenus. Quod quia dū hic sumus

P

Q

R

S

ideft dum peregrinamur: futuram noſtræ manſionis ciuitatem inquirentes angelorum uerbo multo minus perfectum eſt. Poſtea uero q̄ peruenimus in patriã illi fere per omnia aſſimilabitur/ut intelligamus quale noſtrum uerbum dum beati erimus in patria futurũ ſit. Quale modo ſit angelicum uerbum nos conſiderare delectet.

De Verbo angelorum.

T St certe bonorum angelorũ uerbum: utroq; parẽte legitimum.
e Quando non ſenſuum adminiculo: non auxilio phantaſmatum: quæ de accidentibus hauriuntur: illi intelligunt/ quando ſine omni corporis organo: per intellectus acutiſſimam uirtutem rerum ſubſtantias penetrant: & illas funditus intuentes: earum ultimas differentias plane nouerunt: unde iam falli non poſſunt accidentium fucis. Mens iſuper eorum in bono firmata: nihil iam poteſt deprauare: quod ſanum in ſe concæpit/atq; reſoſuit. Hæc ut intelligamus: non erit fortaſſe ocioſum adducere quæ & quomodo ſancti angeli intelligant. Intelligunt enim aut creatorem: aut ſe ipſos: aut creaturas eis proximas: aut remotas ab illis. Nihil enim eſt amplius in uniuerſo mũdo quod queat intelligi. Creatorem intelligunt/ uel per ſpeciem illis concreatam/ uel per ipſammet dei ſubſtãtiam eorum ſe intellectibus p̄ ſe ſe ſicuti eſt manifeſtãntem. Iam uos conſpicio flagrare deſiderio/ quod audiftis plenius intelligere. Iam uos interrogãtes intus agnoſco quid ſit hæc ſpecies: ad quid concreata ſit/ & quomammodo diuinam eſſentiam ſufficit præſentare: cum hæc finita ſit: illa penitus infinita. Attendite diligentius dum ueſtris his tam altis expectationibus ſatiſſacio. Creauit deus ab initio omnes angelos/ ut illum ſuper omnia colerent: colere autem incognitum quis poterit? Cognouerunt igitur ab initio ſuæ creationis omnes angeli dominum deum creatorem ſuum: quem ab initio colere debuerunt: non autem tunc eius eſſentiam mentis oculis aſpexerunt. Non inquã diuina natura ſe illis ſine intermedio aperte monſtrauit: hoc enim ſolis plene beatis mentibus tribuendum eſt: cum hæc ipſa uiſio uel ſit beatitudo perfecta: uel beatitudinis pars maxima in illa conſiſtat. Vtpote quæ primum ſaltem fundamentum ſit/ unde culmen ſcælicitatis aſſurgit. Angeli uero ab initio beatitudinis capaces quidem conditi ſunt non tamẽ beatitudine plena in ſua creatione donati. Non. n. aliqui eorum miſeros ſe ipſos facere potuiſſent, cũ ſit beatitudo ſtatus oĩum bonorum aggregatiõe perfectus. Securitas uero: ſoliditas/ pmanentia

permanentia/ & ut sic dixerim inamissibilitas: sit in bonorum possessio-
 ne maximum condimentum. Constans est igitur tam bonos q̄ malos
 angelos deum ab initio cognouisse. Constans est etiam diuinam natu-
 ram/ se illis penitus & sine medio tunc minime demōstrauisse. Cum ue-
 ro omnis notitia menti acquiratur aut per rem penitus ostēsam/ aut per
 speciem rei. i. per similitudinem in mente perceptam: est consentaneum
 aliquam similitudinem diuinæ essentiæ mentibus angelorum fuisse cō-
 creatam: quæ illis diuinam naturam ostenderet: non quidē penitus cla-
 re atq; distincte: sed quasi confuse & subobsure: ut. s. deū esse cognosce-
 rent: qualis uero esset pro sua capacitate nondum plene discernerēt. Ex-
 perimur hoc in mentibus nostris: quibus natura persuasum est esse de-
 um: qualis uero quantusue sit: quo magis cogitamus minus assequimur:
 minusq; explemur acquisita notitia. Quinimo intelligēdi desiderium
 quasi exuries cibo odorato nobis famelicis accrescit. Nō enim ille se no-
 bis ostendit aperte: sed per effectus admirabiles/ quos uidemus in mun-
 do imaginamur quasi per odorem mundi moderatorem quempiam/
 quem dicimus deum. Neq; tamen hic dixisse uoluerim angelos ab ini-
 tio non melius deum agnouisse q̄ nos. Illi enim sine formidinis ambi-
 guitate deum esse cognouerant: non solum creaturas quæ tunc fortas-
 se non erant. Neq; per aliquos discursus: quia & ipsi fallere solent: ut no-
 bis contingit/ nihil habentibus in creaturis: quod deum pprie & ad un-
 guem (ut sic dixerim) imitetur. Vis hæc melius intelligere? Imaginare
 in speculo certi hominis effigiem apparere: liceat oculo tuo illam effigi-
 em intueri: faciem cuius simulachrum representatur in speculo uidere
 non liceat. Alteri uero neq; faciem neq; imaginem liceat intueri: sed uo-
 ces aliquas: motus & lineamēta quædam percipere/ hominem quidem
 præferentia: sed incertū: ita ut ex his accidentibus autumet quispiā ho-
 minem astare: sed quis ille sit penitus ignoret. Adhuc melius/ ut hæc
 intelligas/ finge aliud speculum/ & hominem laruatam/ cuius laruæ si-
 mulachrum representetur in speculo: licebit (ni fallor) ex laruæ specie/
 figuraq; membrorum cognoscere quempiam hominem esse ppe/ quis
 uero ille sit iudicare non dabitur: quæ eius effigies: quis color: quæ figu-
 ra sit/ agnosci plene non poterit. Cōcreauit deus mentibus angelorū: ne
 scio quid simile sibi: per quod angeli oculus spūalis ab initio deum co-
 gnouit quasi in imagine uisa per speciem in speculo relucentem: ipsam
 uero diuinam substantiam nullus angelus plene uidit/ nisi postq̄ est cō-
 firmatus in gratia. Neq; enim deus angelis per se ipm oñdere uoluit: ni-
 si prius per obediētiā & amorē se eius aspectu dignos illi reddidissent.

X

Y

Tenet nempe usus ætatis nostræ: ut si qui potentes uiri mulieres in locis
femotis educatas: quas nunq̄ uiderunt despondere proponant: earum
imaginem non faciei tantum: sed corporis proceritatem: & uenustatem
ostendentem: per picturam uidere studeant. Sic & maritorum futuro-
rum: fœminæ imagines permittuntur aspicere: corā uero illos uidere uel
alloqui penitus prohibentur nisi inter illos fides matrimonii sit firma-
ta. Ita omnipotens deus spiritibus angelicis ut primum ab initio con-
diti sunt: imaginem suam in specie mōstrauit: quam quidem ueluti pi-
cturam eorum in mentibus concreauit: se ipsum uero facietenus distu-
lit monstrare: donec per obedientiam & charitatem: nexu quodam fide-
litatis illi se submitterent. Hanc ipsam creatoris speciem primi parentes
accæperant: sicut & angeli. Prius enim q̄ creaturas mente discernent:
& ex illis creatorem agnoscerent: dominum deum qui illis p̄cepta mo-
nitaq; tradiderat agnouerant: quod non nisi per concreatam speciē po-
tuit euenire. Hanc dei agnitionem quam diximus ab imaginis eius spe-
cie: non a rei siue essentiæ quæ deus est: ostensione clara prouenire: om-
nes angeli boni pariter & mali accæperunt ab initio: hanc omnes reti-
nent: & semper habebunt: neq; propter peccatum mali angeli illā ami-
serunt: non inquā aliquando deum penitus ignorauerunt: Quoniam
nulla culpa fuisset tunc penitus ignotum non colere: & nunc penitus
ignotum odio habere non p̄nt. Habent igitur ab initio mali angeli in-
ditam speciem: per quam nunc illum timent: tremunt: & eius iussibus
obtemperare coguntur. Sed hæc ipsa species in illis obscurata est. Ne-
quitiam nempe eorum quasi laruam super induxit. Vnde fit q̄ dei bo-
nitatem in specie huiusmodi non aduertunt. Iustitiam uero tantum
cogitantes quasi puniendi rigorem oderunt semper. Hæc ipsa species
sine larua mentibus hominum si Adam non peccauisset: indita fuisset
clara atq; perfectā: qualem ab initio deus angelis & hominibus infun-
dere dignatus fuerat. Sed quia in Adam peccante obscurata est: non
penitus tamen amissa: omnes homines dum fiunt: illam obscuram
accipiunt. Non enim melius se habentem illam assequuntur: q̄ primi
parentes quando genuerunt potirentur eadem. Hinc est q̄ ut primum
usus rationis hominibus accedit: uiget in uniuersis religionis opinio:
& studium colendæ diuinitatis. Hinc etiam est q̄ hæcenus nulla inuē-
ra est tam efferata barbaries apud quam colendi deum aliqua cura non
fuerit. Hæc ipsa species de qua loquimur: fortasse fuerit lumē illud qd̄
Dauid cantauit in psalmis. Signatū est super nos lumen uultus tui dñe.
Sed inter obscurationē demoniarū mentiū & humanarū hoc interest:
q̄ illæ

Z

A

¶ illa illuminantis beneficentiam nō discernunt: & discernere amplius nō possint: larua iniquitatis & perfidiæ cui quasi callus obductus est: p obstinationis duritiē prohibente: Isti uero discernunt/ quibus insuper obscuratumq; est non irreparabiliter: quoniam non per desperationis laruam: non per obicem obstinationis irreuocabilem: sed per fragilitatis & ambiguitatis obstaculum impediti sūt: quod fides purgat: spes fugat: charitas exterminat.

Species intelligibilis finita quomodo infinitum possit ostēdere.

¶ Vomodo hoc lumen: hæc species: hæc spiritualis similitudo finita cum sit: deum infinitum representare aut notū facere possit: nunc ostendere conuenit: qd' facile fuerit/ si meminerimus sculptores minimis lineis: uastorum animalū integra corpora designare: etiam latos fundos: montes altos: flumina tortuosa: maria uasta: omnem terræ faciem cosmographos una in membranula ante oculos ponere: non est representandi: ostendendi: aut notum faciendi ratio/ commensurationis lege uincita: non est inq; necessarium tantam esse figurā ostendentem: quantum est quod per illam ostēditur: similitudo in his requiritur/ non æqualitas: neq; similitudo ad hoc ipsum necessaria est: quæ per easdem cōsurgat qualitates: quoniam omnis pictura: omnisq; statuariæ artis opificium redigeretur ad nihilum/ si quoniā statuæ uel picturæ non uiuunt: uiuentes homines præ se ferre non possent: si colores carnem: si lignum: si es: si lapis hominem designare: & cōmemorare non posset. Est inter signum & signatū conuenientia quædam: quantitate cōmensurante: qualitate adæquante non limitata: sed quadā (ut sic dicamus) correspondētia: quodāue contentu: plane contenta: quā si imitationem dixerō: quid melius dicam uere non habeo. Itaq; species illa quam diximus: tam etsi diuinæ maiestatis imēsitati comparata: minor sit pulice ad mensuram mundi/ habet nihilominus imitationis aliquid: & quasi uestigii unde dei naturam ostendere possit: neq; uero falsum aliquid uel falso ostēdit: quia deitatem totam: & infinitatem eius non præferat: & præferre non ualeat: sicut nō fallax est pictor dum per colores & figuras hominis lineamēta designat: & mores monstrare nō potest: non uires animi: non uocem: non sensum: non incessum. Satis iam constet angelos ante peccatum deum cognouisse per speciem creatam: nūc insuper per eandem speciem bonos illum agnoscere sine larua: malos obscure: & quasi per laruam. Secundum hanc agnitionem certum insuper sit deum utrisq; esse præsentem: & hanc præsentia rationem esse in angelis primum uerbum.

De secundo angelorum uerbo.

Ognouerūt angeli fortasse etiam ante peccatum dominū deū
c creatorem suū per creaturas: hoc quale sit in iam adducto exē-
plo constabit. Si cogitabimus Socratem Platoni agnitum non
per suæ lineamenta faciei/non per effigiem uisam in speculo uel pictu-
ram: sed p uocem: per incessum: p q; alia hominis habitum indicantia:
hæc q̄uis certi uiri formā nequeant demonstrare: hoīem tñ ostendunt.
Veluti si hominis uestigia cernas in puluere: hominē preterisse cogno-
sces. Quis sit: aut quantus sit iudicare plene non poteris. Ita angeli cœ-
los/stellas: stellarum fulgores: motus horum certos: elementa metas ser-
uantia: eorū tam multiplices: tamq; admirabiles mixturas considerātes/
cognouerunt fortasse uirtutem aliquam, hæc omnia condidisse mode-
rariq; continue. Quæ uero sit: quanta/& qualis sit hæc uirtus plene in-
de assequi minime potuerunt. Hanc creatoris per cognitionem quam
adduximus præsentiam/in sanctis angelis partam/aliud uerbū esse sci-
tote. & ipsam pñtiam creaturarum obtentam: siue per cōcreatam spēm:
siue per propriam rerum substantiam: uerbum de creaturis cognitum in
mente angelorum esse non uos lateat.

De Verbo angelorum perfectissimo.

Bi factum est in cœlo plium magnum: ubi Michael & angeli
u eius uictoriam obtinuerunt/deo se per omnia submittentes: il-
lum ut par est plus amantes q̄ semetipsos: non iam quasi p spe-
ciem formatam in speculo tm̄: sed per se ipsum deus se illis ostēdit: & in
hac ipsa fœlicissima uisione omnes creaturarum ideas. i. similitudines
essentiarum inspexerunt: quæ omnia & nos in beata uisione contueri
licebit/si strenue stantes in acie/quoniam militia est uita hominis super
terram/pleni animo decertantes/hostem draconem fuderimus: & fuga-
uerimus: ut in cœlo mentis nostræ locus eius amplius inueniri non pos-
sit. Hæc porro dei creaturarumq; pñtia per notitiam de illis acquisitā:
mentibus angelicis in diuinæ essentiæ uisiōe aperta perfectissimum est
uerbum quod habere possint: uel desiderare sufficiant. Cognoscūt præ-
A terea sancti angeli se ipsos per suamet substantiam: se illis sine medio spe-
cici alicuius ostendentem: quæ suimet pñtia: sibi ipsis in semetipsis per
noscedi rationes acquisita: uerbum est in mentibus eorum. Habēt igitur
sancti angeli de natura diuina triplex uerbum: quod secundum in-
choandi rationem adducam. Per speciem cōcreatam. Per creaturas. Per
diuinam essentiam se sine medio demonstrantem. Habent de se ipsis
singuli & de creatura coniuncta. i. de angelis omnibus: ac de animabus
hominum

hominum quæ rationis beneficio illis consortes existunt/triplex uerbū. Vnum per suāmet aliorum ue substantiam. Aliud per speciem concreatam. Tertium per diuinam essentiam in semetipsa illis hæc omnia demonstrantem. De creatura uero inferiori. i. ratione carēte/triplex etiam uerbum habere illos satis puto constare: primum per speciem cōcreatā: secundum per ipsarum rerum propriam substātiā: tertium in diuina essentia illis in se ipsa aperte omnes essentias rerum demonstrante. Duo primi modi in quolibet ordine bonis/ & malis angelis sunt communes. Tertio soli boni perfuunt. Si quæ de uerbi ratione hætenus diximus: examinare diligenter uoluerimus puto constabit bonos angelos de quolibet re triplex uerbum habere: malos duplex: homines in hac uita unū tantum: in futura autem uita (si pie hinc decesserint) triplex cum angelis bonis ad gloriam/ si impie duplex cum malis ad ignominiam habituros fore. Excæptus sit dominus Iesus Christus in quo quoniam uerbū habitauit: illam tertiā notitiā omnium perfectissimā: quam theologi notitiā in uerbo nominauerunt/ semper habuit etiā mortalis. Quia uero peccato fuit semper immunis/ concreatis speciebus carere non debet inditis Adæ: dum crearetur. Habuit ergo notitiā primā: bonis ac malis angelis cōmunem: quando per cōcreatas rerum species/ deum/ se/ & uniuerfas creaturarum naturas penitus intellexit. Rursus quia fuit homo sicut & nos/ nostro more de nobis & de creaturis notitiā experimento compertam acquisiuit. Existimo nunc satis apparere uerbū nostrum dum hic sumus/ omnium esse imperfectissimum. Quoniam primo quasi caremus: quod est certum. Tertium hic habere nō possumus: quod est perfectissimum & optimum uerbum. Mediū habemus: non a rei substantia: sed ab accidentibus: quæ sepe nos fallunt. Mali angeli falli ne possint. Bonos an contingat ignorare futura: dicemus si de sanctis angelis deus dederit nos habere sermonem.

Verbum dei quid non sit/ & quid de illo capere possimus.

Er ea quæ de hominum & angelorum uerbo dicta sunt/ facile constabit inquirere uolentibus/ quid non sit dei uerbum. Non enim est sicut uerbum hoīs in hac uita. Quia non est a mente hominis imperfecta sensibus quasi ducibus indigna: quæ passionibus corporis: ut aliqua labe criminis a recto possit auerti. A mēte in obliquabili/ & quæ rei substantiā melius q̄ existat interius in seipsa intueē/ iā notum est dei uerbum sumere principium. Non etiam sicut angelorū uerbum nascitur uerbum dei. Licet enim mens angeli rei substantiā nudā attingat: & p̄ grām nequeat a recto discedere: tñ a mēte dei remotissime

distat. Quia hæc increata: illa creatura. Hæc per naturam propriã semper fuit: eritq; perpetuo penitus recta & nulla unq̃ ratiõẽ permutabilis. Illa a deo habet per gratiam unde maneat in rectitudine stabilita. Hæc nulla uirtute creata/nullo inq̃ obiecto a se seperato adiuuatur: ut uerbũ formet: sed deus ipse/sua mente se contuens: se nouit & omnia. Angelorum uero mentes licet suam substantiam contuentes se intelligant/& per sibi concreatas similitudines spirituales rerum/intelligant multa/nõ tamen omnia. In mente item dei præsentia dei/substãtia dei est: quæ secundum rem: aliud q̃ deus esse non potest. Quoniam quod factum ẽ:

F in ipso uita erat: ut infra declarabimus. In mente angeli præsentia rei intelligibilis substantia angeli esse non potest. Itaq; uerbũ dei a uerbo hominis & angeli multipliciter distat. Quoniam in deo unicum est: substantia est: infinita substantia est: semper manens: semper productum: produci nunq̃ incipiens: nunq̃ desinens. Verbum uero angelicũ & humanũ/semper & de omnibus unum esse non potest: sed multa (ut sic dixerim) uerba angelos & homines habere necesse est. Pro rerũ nanq; uarietate quæ eorum mēte uersantur/in illis multa & uaria opus est uerba uersari. Ita finitum & uariabile est hominum & angelorum uerbũ: produci aliquando incipiens: aliquãdo desinens: ut de illo dicere liceat: nũc producitur: post hæc non producet: productũ erit quod ante nõ fuerat. Quæ singula nephas est de uerbo cogitare diuino. Sed quid ita? Quoniam deũ semper intelligere se/& simul omnia necesse est: & nullius extra se adminiculo hæc intelligere. Non enim rem per rei substantiam: sed per sui ipsius essentiam intelligit: atq; naturam. Habet igitur semper se/& omnia sibi præsentia: non per aliquam speciẽ/siue spiritualem similitudinem: sed per suam essentiam: quæ est spiritum omnium fons indeficiens/omniumq; similitudinum non similitudo: sed idempnititas & substantia tota/eminẽtius q̃ intelligere quispiam possit continens omnes res.

G Quare si uerbum est præsentia rei intelligibilis menti intelligenti: uerbum uero produci est præsentiam hanc produci/conueniens est dei uerbum semper produci: & semper esse productum. Quoniam mens dei quæ deus est: semper se deum & omnia quæ intelligi ullatenus possunt per suam essentiam plenissime nouit.

Verbum dei uere generari esseq; filium dei.

Inc põt apparere dum dicimus mētẽ hois uel angeli cũ obiecto gignere uerbũ/ĩproprie nos eẽ locutos. Nẽpe si physicoꝝ rõnes nõ respuerimus/gignere eẽ hoc p̃fitebimur qđ s̃bam p̃ducere.

H Verbum uero hois/& angeli s̃ba eẽ nõ põt: neuter ergo uerbũ gignit. Ita uerbum hois

bum hominis non est filius hominis: non est etiam uerbum angeli filius angeli/ quando filium & patrem substantiam esse: & secundum speciem unum esse conueniat. E contra quia uerbum dei substantia est: & nihil esse aliud q̄ dei substantia potest: quoniam est in deo/ ubi accidens eē non potest: estq; productum uirtute mentis: per intellectum tendētem naturaliter in obiectum/ Genitum dei uerbū propriissime dicimus/ qđ si a deo est genitum: filium esse dei/ uerbum dei negare non possumus. Idem esse dei uerbum/ & dei filium uos omnes iam existimo intelligere: quando uerbum a deo gignitur/ & eo qđ gignitur filius est: eo qđ præsentia est rei cognitæ dicitur uerbum. Verbum insuper dei ab hominis & angeli uerbo remotissimum esse puto iam constare/ longe qđ diuersum/ habet quidem commune cum eis qđ a mente progreditur: & ab obiecto: sed non ut accidens: non ut aliquando nasci incipiens: non ut aliquando finiens: sed ut semper manens: ut uere filius gignentis per omnia coeternus. Quale nunc uerbum/ o/ euangelista caro factum est? Quod erat in principio. Erat ne uerbum hominis? Minime. Quoniam neq; homo tunc erat: neq; mens tunc erat impura: quæ sensuum egeret beneficio. Erat ne uerbum angeli? Multo minus. Quia in eo principio angeli non erant. Erat uerbum principii omnipotentis: per omnia simile: per omnia æquale illi. Totum nāq; primum principium sibi met cognitū/ suam cognitionem se ipsum in omnibus & per oīa assimilantem: & adæquantem ab initio. Immo sine initio tenuit: semperq; tenebit/ sibi q; præsentem habuit & habebit.

De differentibus modis essendi uerbi dei.

u Erbum erat apud deum. Non dicimus uerbum hominis esse apud hominē: sed in homine: non apud angelum uerbum angeli: sed in angelo esse prædicamus. Hoc autem uerbum cuius nūc uidemus gloriam/ erat in principio. i. in deo: & apud deum. i. apud principium. Vis scire quomodo hæc se habeant/ audi. **Deus erat uerbū.** Erat igitur in deo uerbum per incompræhensibilem/ summāq; unitatē: & imptibilis naturæ omnimodā identitatē. Erat apud deū/ per genituræ ineffabilis rōnem/ per quam pntia (ut sic dixerim) essentiæ diuinæ cognitæ deo innascit̄ cognoscētī/ dū deus sibi ipi/ secundū naturā/ per intelligendi se operationem sibi fit præsens secundū intelligentiā. Quæ secūda pntiæ ratio/ q̄a est genita (ut paulo añ mōstrauimus) est aliqua rōne eēndi distincta. Verbū igit̄ secundū essentiā: deus erat: & in principio erat/ Secundū geniturā uero: & psonā genitam erat apud deū. Hoc erat in principio apud deum. Verbū hominis in homine nō est in prin

cipio (ut docuimus) sed illi per tempus accedit: & pro tempore manet. Quod si angeli mox ut creati sunt uerbum habere ceperunt: nō tamē penitus in principio uerbū habere intelligi debent. Quoniam illos prius accipere esse: q̄ operari conuenit: & est oportunū intelligendi ordinē ab essendi ratione non deuiare. Hoc autē dei uerbum ita in principio. i. in deo erat: & apud deū erat: ut nunq̄ deus fuerit sine uerbo: quia secundum deitatem hi duo sunt omnino unum & penitus idem. Ne quis ergo existimaret hanc identitatem secundum quā deus erat uerbum tollere distinctionē: secundum quam uerbum erat apud deum. In hac quarta propositione euangelista resumit utrunq; identitatē. s. quam attulimus: & distinctionem dicens. Hoc. s. quod dixi deum esse uerbū: & uerbum esse apud deum: erat in principio. Quasi dicat. Nunq̄ in deo fuit sine distinctione identitas personarum: & nihilominus ipse diuinæ personæ secundū deitatem nunq̄ identitate perfectissima carere potuerūt.

K

De numero & ordine dictionum a Ioāne in quatuor primis propositionibus sui euangelii positarum.

No tantum uerbo grammaticæ orationis partes usus est hæc uerus euangelista dicēs. Erat. Tribus uero nominibus. Principio/ Verbo/ & Deo. Vno p̄nomie. Hoc quatuor propōnes effecit: tres quarum antecedentes/ inter seipsas admirabiliter/ & incomprehensibiliter circūduxit: per quartam uero tres añcedētes cōplexus est: ubi magnum fratres charissimi altius p̄scrutantibus indicat sacramentū. Grammaticum uerbū neruus est & cōpago totius oratiōis. Vnū igitur & semper idem in quatuor his orationibus grāmaticū uerbum/ unam & unicam dei essentiam: eandem sibi penitus & in tribus personis nullatenus uariatam ostendit/ & ideo erat uerbū in principio. Erat & uerbum apud deum: & deus erat uerbū. Quod quarto loco dicitur. Hoc erat in principio apud deum: collectio est omnium iam dictorum in unam propositionem. Sicut tres diuinæ personæ in una essentia colliguntur: & colligantur. Est insuper uigilanter attendendum tres añcedentes p̄positiones ex duobus singulas nominibus cōstare. Primam ex principio & uerbo. Alteram ex uerbo & deo. Tertiā ex deo & uerbo. Quartam ex principio & deo. Ita tres termini tres in deo p̄sonas manifestant. Principium patrem ostēdit. Verbum filiū manifestat. Deus indicat sp̄m sanctū. Hoc uero quia de principio/ de uerbo/ deq; deo affirmari manifestū ē/ cū quilibet eorū hoc aliqd certissime sit/ diuinā essentiā importare uideat. Quæ quilibet p̄sonam & simul oēs amplectitur: sicut & hoc de singulis p̄sonis/ & simul de oibus affirmatur. Cur pater potissimū principii nomine censeat

L

M

cenſeatur/declaratum inuenies/ubi de ſpiritus ſancti miſſione tractabi-
 mus. Cur filius uerbū nominetur paulo ante monſtratum eſt. Cur dei
 nomine ſpiritum ſanctum deſignari itelligamus/cognoſcet qui tonum
 primæ & ultimæ decacordi huius noſtri corde attentis auribus accape-
 rit/qui inq̄ expoſitionē noſtram ſuper miſſus eſt: & orationē pro ſolēni
 rate pentecoſtes de ſpū ſancto conſcriptam legerit diligēter. Eſt & aliud N
 in ordine terminorū iſtorum contemplatione digniſſimū. Sicut. n. pater
 primus origine ē in trinitate ſanctiſſima/ita principii noiē primo ab euā
 geliſta nominatur. Et quia filius ſiue uerbum : patrē ſtatim origine ſe-
 quitur:ideo ſtatim poſt patrem nominatur uerbū: ſicq; prima propoſi-
 tiōe primæ originis ratio deſignatur. In principio erat uerbum. Si enim
 erat in principio nonne erat in origine ſua? Erat ergo uerbum in princi-
 pio: ſicut per opationem intellectus originatum in origināte reponitur.
 Q uando qui ſe intelligendo principiat: non extra ſe ſed in ſe ipſo prin-
 cipiat: & continet originatū. Rurſus quia filius ſpūm ſecundum origi-
 nem noſtro loquendi uſu añcedit: & ſpiritus ſancti emanatio a patre eſt
 per filium: ut tractatu de ſpiritu ſancto declaramus: Ideo in ſecūda pro-
 poſitione præmittitur filii perſona: ſubſequitur: uero ſpiritus ſanctus cū
 dicitur. Verbū erat apud deum. Adhuc quia & filius & ſpūs factus eodē
 originis loco: ſiue ſigno a p̄e procedunt. Vterq; n. ſiue ſigillatim: ſiue ſi-
 mul collati fuerint ſecūdo originis ſigno dicunt a p̄e p̄cedere. P̄ in pri-
 mo ſigno conſtare putatur. Vtriq; nempe collatus pater æque eſt a ſe: &
 eorū uterq; filius inq̄ & ſpūs ſanctus æque p̄cedit a patre: licet ratio pro-
 cedendi non ſit penitus eadē & una. Iccirco in tertia p̄poſitione præpo-
 nitur ſpūs ſanctus uerbo: cum dicitur. Deus erat uerbū. Q uatenus itel-
 ligamus ſic ſpūm ſanctum eſſe poſtēriorem origine filio: ut tñ patri cō-
 paratus poſſit ſine poſterioritatis ordine filio cōæquari. Q uia uero tres
 hæ perſonæ diuinæ: ſic origine diſtinctæ & ordinatæ ſunt : ut in natura
 atq; ſubſtantia ſimul exiſtant: & unū ſint penitus in ratiōe principii: pro
 quanto ad creaturas attinet producendas: ideo anteq̄ creaturæ a deo pro-
 greſſum Ioannes referat: has tres perſonas unum oſtendit & unicum
 eſſe principium omnium rerum: dicens in quarta propoſitione. Hoc
 erat in principio apud deum. Q uid hoc o euangelista? Pronomina
 nempe demōſtrantia in oratione poſita: ſi nihil demonſtrāt ocioſa ſunt
 & uana. Scimus te ſapientiſſimum : iam apochalyſim ſcripſiſſe te con-
 ſtat: quo in opere plus continetur ſapientiæ : q̄ ſimul omnes homines
 capere poſſint. Q uid igitur/o euangelista demonſtras : iſto prono-
 mine hoc: cum dicis. Hoc erat in principio apud deum? Q uod

sibi uult hoc: quod dicit: Hoc erat? Intelligi credo uoluisti: q̄ hoc. s. uerbum erat in principio: ut primo dixisti. Et erat apud deum ut secundo prædicauisti. Deus quoq; erat uerbum: ut tertio loco confirmasti. Pronomine inq̄ hoc ostendere uoluisti simul tres illas personas: patrem siue principium: uerbum siue filium/ deum siue spiritū sanctum unam esse substantiam: ideoq; noluisti dicere, hæc erant in principio apud deum/ ne tres fortasse substantias a se substantialiter sepatas deum dicere putaueris. Hoc igitur quod est patrem esse: siue esse principium: hoc quod est uerbum esse: siue esse filium: hoc quod est deum esse: siue esse spiritū sanctum/ erat in principio/ idem hoc/ eademq; omnino substātia. Si uero dum dicit euangelista/ hoc erat in principio. Esse in principio aduerbialiter sumitur/ non inchoationi primi temporis id assignemus/ sicut Moyses dum dixit. In principio creauit deus cælum & terrā: supra omne tempus: supra omnem inchoationem succedentium rerū intellectus assurgat: & intelligat: ante omne tempus: ante omnem cuiuslibet creaturæ incoepationem. In aternitate incommutabili primum omnium effectuum/ totum hoc in se cē complexū/ esse principium: esse uerbum: & eē deum. Erat igitur hoc in principio apud deum: ita ut omnē penitus incoepationem excludat. Bene se habet. Iam constat una & quidem maxima huius natiuitatis gloria: quæ Corinthii & Hebionis stultitiam exterminat. Illi dicunt. Christus non est deus homo de Virgine natus. Ioannes dicit. Verbum caro factum est. Caro est homo. Verbum autē est deus: & hæc duo unū sunt in dño Iesu christo: quare Christus est deus homo.

De Trinitatis omnipotentia.

Mnia per ipsum facta sunt. Ut mentem Corinthii & Hebionis
 o Ioannes penitus eneruet: neue quis etiam credat euangelistam
 asserere dominum Iesum Christum esse gregalem deū: quales
 multos gentilitas coluit: Vulcanū igni/ Iouem cælo præfecit. Vbi Iesum
 deū esse monstrauit: mox adiecit. Oīa per ipsum facta sunt. Oīa inuisibi
 lia quæ sunt citra primum. Oīa etiam uisibilia per ipsum deū præm filiū
 & spiritum sanctum/ facta sunt. Non tamen ut a tribus principiis: sed
 ut ab uno maxime singulari omnium primo/ per se uno/ ac totius unita
 tis principio. Poterat dicere/ omnia per ipsos: quasi per plura principia
 facta sunt omnia. Sed quia unius naturæ uigore/ sapientiæ splendore/
 unius bonitatis immensitate/ facta sunt oīa dixit. Per ipsum facta sunt:
 & sine ipso factum est nihil. & pro idest hic accipiendum existimo.
 Hæc igitur propositio declarationis gratia/ ab euangelista super indu
 citur.

citur. **Q**uia enim dixerat/Omnia per ipsum facta sunt. Ne causas secundas & penitus ociosas: & nihil agentes dixisse uideretur/adiicit. Et sine ipso factum est nihil. Si. n. ipse fecit & facit omnia/tota causarum secundarum series ociabitur & torpebit. Non sic res se habet dicit euangelista. Hoc primum principium: quod causas secundas: materiam. s. formam: efficientem uirtutem/ & finientem/ per quatuor causarum genera distribuit/ sic cuncta quae condidit administrat/ ut tamen proprios ea motus agere: operationes ac opera producere sinat/ lubet inquam principium per quod facta sunt omnia: materiam suscipere dispositiones ab agentibus. Formam item ab agentibus immitti materiae: ut fiat compositum quod inaneat: & operetur id ipsum cuius gratia factum est. Sed haec causa sic agunt: ut a deo: ut a uerbo: ut a principio agere illis inditum est/ **Q**uare cooperando secundis causis primum principium singulis suo modo faciendi uim praestat: quod si se: si uigorem suum a creatis auferat causis: agere illae cessabunt. Et si iam factis a rebus separet uirtutem suam: protinus in non facta uoluentur. **Q**uando ergo dixit euangelista. Omnia per ipsum facta sunt. Non sic intelligi uoluit: ut nil a secundis causis sit effectum: sed ut sine ipso praestante uigorem: factum sit a creaturis/ & fieri possit nihil. Primum igitur quod dixit euangelista. Omnia per ipsum facta sunt/ ad primam rerum creationem attinet: quae a solo deo: nulla illum coadiuuante materia prodiit: nulla ui adminicula tribuente processit. Alterum. s. Et sine ipso factum est nihil: ad generationes: corruptiones: & alias quolibet creaturarum transmutationes est referendum: ut illas sine deo/ sine patre/ filio & spiritu sancto fieri non credamus. Ita per ipsum uerbum ab initio facta sunt omnia. Et post primam creationem rerum in operibus creaturarum: sine ipso factum est nihil. Est haec huius natiuitatis secunda gloria: Manicheorum confusionem ostendens: & aduersus illos ac de illis tropheum statuens. Non enim sunt duo prima principia: quando per unum deum qui est uerbum caro factum: facta sunt omnia.

Ratio idearum unde constat sine deo nihil posse fieri.

q **Q**uod factum est in ipso uita erat. Dixerat euangelista sine ipso factum esse nihil. **Q**uod ut monstraret causas agentes non tollere sed confirmare mox addit. **Q**uod factum est in uniuerso mundo: Materia: Forma: Agente: ac sine creato coeuntibus: antequam fieret in semetipso: uita erat in ipso primo principio: in ipso uerbo: per quod facta sunt omnia & sine quo factum est nihil. Lapides & reliqua motu

R

geri neq; minui notum est/uitam non habēt equidē secundū uegetan-
di rationem:& uita nō sunt. Plantæ quæ uirescunt & decidunt uita nō
sunt:uitam tamen/sed maxime occiduam accēperunt. Animantia quæ
uegetant mouentur & sentiunt:quæ uitam habeant uegetabilibus præ-
stantiorē/uita non sunt. Homines quia uegetant in semetipsis a se mo-
uentur:& in se habent unde sentiunt & intelligunt uitam habent:quæ
illis hæc munera præstat melius q̄ brutis:sed uita non sunt. Firmamen-
tum & stellæ fixæ:planetæ & eorum orbēs(etiam si secundum academi-
cos)uitā habeant(ut idem academici putant)quæ certo semper nume-
ro pondere atq; mensura moueantur:uita non sunt. Angeli penitus in-
corporei(qui sola mente consistunt)uitā & ipsi habent unde sapiūt &
mouent:sed uita nō sunt. Vnde ergo hæc omnia uitam habere poterūt:
nisi ab eo qui uita erat:& in quo omnis uita erat semper : neq; unq̄ esse
incēpit uel incipere potuit. Igitur quod factum est : qualēcunq; uitam
habeat:ideo illam habet:quia accēpit a prima uita:ideo illā habet quo-
niam in ipso faciente omnia uita erat. Et nisi anteq̄ fieret quod futurū
erat:fuiſſet uita in faciente/uitam nunq̄ in seipso fuiſſet adeptū. Quia
nemo aliquid præſtare poteſt quod non habet:nemo recipit a nō habē-
te. Certe nisi architectus parietum/& totius ſtructuræ rationes haberet
iñ mente:domum bene diſtributā/suis partibus ſibi congruentem effi-
cere non poſſet:nisi citharedus numeros modosq; cōcentū mente tene-
ret per citharam concentus nullos penitus faceret reſonare. Sic oēs opifi-
ces antea neceſſe eſt rationē.i.certā metam ſui opificii mente compinge-
re:dehinc illud exterius ſic efficere:ut præconcepſam ſimilitudinē imi-
tetur. Terra dū ſpōte uel cultoris ſtudio:olera/aristas/ſemētē/& plantas
parit:q̄s modos horū conficit:non terra quæ rōnis eſt expers:nō homo
qui colit:quoniam quales mente ſtatuit:uel quando & quomodo ſtatu-
it/gignere de ſe:uel in ſe filios nequit:longe minus quēadmodum illa
de terra naſcantur:& creſcant:meſuras/& pondera/figuraſue adultō-
rum/pro arbitrio poterit moderari. Eſt aliquid cuius ſimilitudinē imi-
tentur:ut quem artifex facere cogitauit/ſic iſta conſurgant. Quāto ma-
gis igitur animantia:cœloꝝ orbēs:ſtellarum globos:animas hoīum:an-
gelorum naturas:quæ facta ſunt omnia/ab artifice fabricari oportuit:q̄
in ſua mente horum ſciuerit conuenientes agitare modos:Et ut præcō-
ceperat ordiri atq; contexere. Omnium igitur horum architectum quia
nobis euangelista monſtrauit/quando dixit. Oīa per ipſum facta ſunt:
& ſine ipſo factum eſt nihil. Quæ ſit architecturæ huius ratio idē euā-
gelista manifeſtat cum addit/Quod factū eſt in ipſo uita erat. Quic-

quid enim in uniuerso mundo factū est haecenus aut fiet unq̄: suos modos/suas mensuras/suas effendi & operandi rōnes/anteq̄ fieret habebat in principio in uerbo/in deo. i. in p̄re filio & spū sancto. Hoc autē in ipso uita erat: id est uera & sincera effendi ratio erat: quando uiuere uiuentibus est esse. Exemplaria imaginationes similitudines siue species intelligibiles quas de suarum artium operibus habēt hoies in mente uita nō sunt: sed artificibus accidentia. Acquiruntur enim: mutantur: amittuntur: neq; tamen iccirco artificiū uita mutatur uel amittitur. Crescunt saepe hęc dum in illis uita decrescit. Contingit enim nimia imaginatione deficere cogitantem: quod fieri nō posset/ si species intelligibilis quæ nascitur in artificis mēte uita esset: uitā naturamq; auget: dum crescit aut perficitur: non fatigaret: sicut igne igni adiūcto crescit calor. Igitur creaturarum ideas. i. rationes & similitudines in deo ante sæcula existentes: ne crederemus esse accidentia: aut diuinā mentem quouis modo fatigātia/ illas ipsas ideas: uitam esse dixit in ipso: non uita quæ illū uiuere faciat (uiuuit enim se ipso) Sed qua cuncta uiuunt: prout ipse in quo erāt anteq̄ fierent ea uiuere constituit. Ita ergo: quod factum est secundum

T

exteriorem siue mundanam existentiam: uita erat: secundum ideā in ipso primo omnium rerum opifice uerbo. Nonne aperte monstrauit euāgelista: quid sibi uellet quod iam dixerat. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil? Constat certe nullam rē sine idea. i. sine exemplari: secundum quod consistere debet posse consurgere. Omnium uero rerum anteq̄ fierēt: erant exemplaria in primo principio: in uerbo: in deo: ut ab euangelista paucis est scriptum dum dixit. Quod factum est in ipso uita erat. Quare ueritate uerius est: in quo uita erant omnia anteq̄ fierent: per ipsum omnia facta esse: & sine ipso factum est nihil. Possent adhuc hęc tres propositiones inuicem continuari: neq; prioribus tribus: ut prima significet deū esse omnium quæ fiunt: & facta sunt primum efficiens. Vim nanq; efficiēte sonare uidetur: hoc ipsum quod dicitur: oīa per ipsum facta sunt. Secunda deum omniū esse conseruatorē præferat: quoniā non est minor uirtus conseruans q̄ efficiens: quando a casu aliquam uim habet agendi. Nihil nisi a pposito conseruat effectū. Sine ipso ergo factum est nihil. Sed in hoc sensu factum est: nō erit una dictio uerbum ue passiuū præteriti temporis sed duæ dictiones & ita summentur. Nihil factum est. i. nihil creatum: est. i. manet sine ipso. Quoniam per ea quæ iam diximus ipse conseruat omnia. Tertia propositio faciendi ac conseruandi rationem insinuet. Efficit enim & cōseruat oīa principium primum. Pater. s. filius & spiritus sanctus: quia trium horū

V

(ut sic dicam) essentia: fons est & origo uitæ totius: & omnibus uitam tribuit. Ipsa uiuunt uita tributa: quæ tamen dum tribuitur non sepatur a dante. Ita quod factum est: in ipso faciente uita erat.

Q^d gratia dei omnibus creaturis est necessaria sed maxime rōnalibus.

X
e
T uita erat lux hominū. Monstrat euangelista quomodo unico æternæ uoluntatis æterno actu omnia creat: & cōseruat idē deus de quo hætenus locutus est: & quem carnem factum audiemus. Lumē quæso per quod oculi pupilla uisibilia rerum recipit spēs: non ne a lumine solis ut a primo corporeorū luminum fonte prodire necesse est: Colores itē quos oculus uidet: nō ne a lumine eiusdem solis profecti sunt: Cū color nihil aliud sit q̄ luminis reuerberatio in superficie secundū mixturam quatuor primarū qualitatum præualem in corpore. Dedit ergo lux solis oculo ut colorē uideat: colori ut uideat ab oculo. Offer oculo colorem cum luce solis/aut lampadis (quæ certe ab igne & ignis a sole lucem habere dignoscitur) mox oculus beneficio lucis adiutus/colorem uidet. Remoue solē: remoue lampadem: remoue lucem: frustra nititur oculus/uidere colorē. Ita oculus q̄ uis se ipso uidere possit/per lucem tamē solis uidet omnia: sine luce solis uidet nihil. Color quoq; suapte natura uisibilis est: sed lucis beneficio adiutus hoc habet: sine illo utrū color sit minime constabit. Dedit deus homini mētem: simul & angelo. Huic quia molem corporis non adiecit per intellectum & uoluntatem se mouere: & exercere ab initio dedit. Illi quia pōderosum corpus adiecerat: cuius sensibus mentis opera colligauit/membra illi partitus est: quæ singula corporis actibus/pro mētis imperio deseruiret. Sed neq; angelus intelligere aut uelle aliquid posset/nisi primi principii lux illi rei q; intellectæ splenderet. Non posset homo implere corporis ministeria a mente decreta/nisi eadem lux in hominis mente luceat. Primū mobile ab oriente in occidens natum est ferri: cum stellarū fixarum numero penitus nobis innumerabili. Angelus hoc iplum rotare mira celeritate potens est. Accēpit enim a primo principio sic mouendi uirtutem. Erraticæ stellæ cum suis septē orbibus/ contra motum firmamenti ab occidente in oriens ire desiderāt: Sicut a priō principio eundi uirtutem accēperunt. Intelligentiæ quæ illas moderantur contra motū primæ speræ/pro suæ uirtutis uigore ipsas cient: & hanc quidē tardius: illam uelocius: prout mobilis globi ratio postulare dignoscitur. Sed nisi primæ causæ uigore suffulta sint hæc: neq; mouebunt angeli: neq; speræ mouebuntur. Omnia quæ infra lunam sunt/elementa inq; elementorumq; mixtura constantia: suas in se ipsis habēt uires: unde inuicē patiantur

tiantur/& agant: Si tamen primi principii uirtus: & uigor illos non defera-
 rat. Sine enim illo agerent nihil: nihil paterentur omnino. Instar ergo
 lucis res uisibiles ut uideri possint oculo ue uideant adiuuantis: principi-
 um primum omnibus creaturis: ut maneant & operentur accedit: quare
 sicut non est alia solis operatio lucere & illuminare: sed dum lucet illu-
 minat: dumq; illuminat lucet: Ita deus eadem penitus operatione qua
 creat: creata conseruat & moderatur: mutat ipso & eius operatione peni-
 tus immutata. Sicut dum oculus aut color uarie illustratur a lumine: lu-
 men ipsum uel eius illuminatio eadem perseuerat. Hæc quia de oculo
 & luce experti sunt homines: ideo sub metaphora lucis & illuminatorū
 hominum primum principium: uerbum deum dixit euangelista esse lu-
 cem hominum: ita tamen ut omnium creaturarum lucem conseruatri-
 cem: ac cooperatricem illum cognoscamus.

Apparet hic tertia huius natiuitatis gloria eorum heresim eliminans qui
 sine gratia dei homines putant fieri posse beatos.

Dei beneficentiam bruta non excludere neq; uita carere.

e **T**lux in tenebris lucet. **Q**uia dixerat Ioannes. Et uita erat lux
 hominum. Ne dei lucē. i. uigorem & potestatem quispiam cre-
 deret solum super homines lucere pergit Ioannes ostendere ip-
 sam uitam quæ erat lux hominum: lucere etiam super omnes irrationa-
 les creaturas. Vbi sciendum quanto lux spiritalis: mentis. s. uigor cor-
 poreæ luce præstantior est: tanto obscuriores tenebræ sunt iudicandæ crea-
 turæ ratione carentes: creaturis ratione pollētibus comparatæ: quia ma-
 iori lumine sunt priuatæ: q̄ corpora penitus opaca: comparata corpori-
 bus quibus est concessum solis & stellarū fulgore potiri. Vita ergo quæ
 erat lux hominum. **Q**uoniā (ut docuimus) hominibus & super ho-
 mines lucet. i. super creaturas ratione donatas eodem euangelista docen-
 te lucet etiam in tenebris: lucet inq̄ super omnem irrationalem creatu-
 ram. Ita per has duas propositiones. Vita erat lux hominum: & lux in te-
 nebris lucet. Declarat Ioānes per uerbum ipsum quod erat in principio:
 omnia sic esse facta: ut sine ipso factum sit a causis secundis nihil. Decla-
 rat etiam quomodo facta omnia in ipso uita erat: quando ratio idæ: &
 exemplar secundū q̄ omnia facta sunt: lux existens hominibus: lucēsq;
 in tenebris iumentorum & sensu carentium: In primo rerum principio
 uita est: & aliud q̄ uita esse non potest.

Gratiā gratum facientem omnibus hominibus a deo tribui.

p **O**ssent hæc duæ propositiones etiam aliter intelligi. Postq̄ enim
 euangelista declarauit gloriam incarnationis & natiuitatis quā

Y

Z

A

do factus est mundus. Factus est ergo per ipsum sol: & solis Academicorum anima. Et quia nihil est quod efficiat semetipsum: consentaneum est uerbū non eē solē uel solis aīam. Et mūdus eū non cognouit. Sol hic quem quidā heretici dñm Iesum Christū esse putauerunt notissimus est omnibus creaturis. Talpæ penitus orbe oculis lucē eius fugiunt: quā penitus ignotam euitare nō studerent. Dominū uero Iesum Christū mundus non cognouit. Nam nisi fidei lumen mētibus hoīum splēdeat: dominum saluatorē agnoscere nō poterūt. Lux ergo uera de qua locutus sum: sol iste corporeus credi non debet: & eē non potest. Tantus est huius lucis fulgor: tāta uiuacitas: tātus uigor: tāta maiestas: ut nulla creatura illū possit ad plenū itueri. In illū nullus hominis oculus possit rectus aspicere: uel eius splēdoris ferre scintillā: nisi grā dei quasi certo liquore mentis oculus liniatur: & roboretur ad tantū splendorē sufferendū. Præstat lumen fidei bonæ uoluntatis hoibus ad uerbi incarnati gloriā agnoscendā: quod æstiuo & meridiano splendori solis oculo corporis sufferēdo præstat manus: aut galerus ad faciēdā umbrā fronti suprapositus. Eius nēpe bñficio uident oculi quæ nimia luce uidere nō possent. Silēant iā & obmutescant hereticoꝝ insana dogmata asseuerātia hoīem nō egere lumine fidei: non egere inq̄ doctrina diuinitus inspirata ad ueritates christianas agnoscēdas. Huius. n. natiuitatis quam colimus tanta est gloria: q̄ mundus eū quē natum colimus nō cognouit: neq; cognoscere potuit. Plane ergo stultos oñdit & temerarios qui naturæ bñficio: dei secretissimū oīum archanoꝝ mysterium posse indagare cōfidunt. Audi ant Ioannē. Mundus eū non cognouit. Quod negatur toti: ptibus cōcedi non debet. Nulla ergo creatura eum cognouit uirtute propria: sed neq; cherubin intelligentiæ lumine excellētissima ac fulgētissima: neq; Seraphin amore charitatis flamma illum cognouerūt: nisi dei bñficientia in sua diuinitate monstrante naturam creatricē: creatæ naturæ in unitate personæ ineffabiliter adunatā. Tu aut heretice infœlix quis es? quātiue es? qui id posse intelligere cōfidis: quod mundus totus minime cognouit: & tota mūdi fabrica cogitare nesciret: & ferre nō posset: nisi dei gratia illā ad hæc peculiarius adiuuaret. Profecto qđ tu tua uirtute potes intelligere: natura tota potest facere: nisi te ad itelligendū potiozem natura fecerit: q̄ se esse uoluerit ad agendum. Resipisce igitur infœlix: & quoniam confiteris uerbi incarnati mysterium naturæ uires excedere: crede Ioanni: & confitere te tuæ mentis beneficio te tantam ueritatem assequi nō posse. Ita huius natiuitatis gloriam fueris ut potes assecutus.

Gratiam dei bonis & malis immissam nō æqualiter in illis opati.

In propria

i N propria uenit & sui eum nō recaperunt. Vultis uidere quia tenebræ. i. peruersi homines peccatorum tenebris obsiti/eam lucem quæ uita erat non compræhenderunt. In propria patria uenit. Totus qdem terrarum orbis domini dei est: quia illum creauit: moderatur: & regit: sed iudeorū terra/hic non immerito lucis & ueritatis patria ab euāgelista dicta est: quia præceteris mundi prouinciis/eam dota- uerat deus lege: Patriarchis: Prophetis: templo in mundo celeberrimo: & sacrificiis gratiā figurantibus: ipsum præterea uerbum/in Nazaret iudea ciuitate carnem assumpsit. Verbum igitur dei/lux uera quæ illuminat oēm hominem uenientem in hunc mundum in propria patria ab euangelista uenisse aptissime describitur: quia in iudea patria uenit. Potuisset euangelista dicere/in propriam: sed quia nō tantum accessum: im- mo & pseueratiam monstrare uolebat/in propria dixit: non in propriā: ut uenisse ac stetit in iudeorū patria illū significaret: & sui compatriotæ: sui cōsanguinei: eum qui erat lux uera: cui Ioānes uterq; perhibet testi- moniū: non recaperunt per agnitionem & charitatē. Si enim cognouissent regē gloriæ: nunq̄ illum crucifixissent. Sed quia morte turpissi- ma per affectatā ignorantiam condemnauerūt eum: opere comprobatū est q̄ eum nō recaperunt. In propria bona uenit. i. in copiam bonorum quibus ditauerat Sinagogā iuxta Esaiam uineam dñi Sabaot: & sui: cul- tores Sinagogæ eum non recaperunt: sed dixerunt: hic est hæres: uenite occidamus eū: & habebimus hæreditatem eius. Lucet igitur lux gratiæ super bonos & illos illuminat: quia capiunt illam & tenere nitūtur. Super malos uero lucet q̄tum in se est: sed tenebræ eorum illam non accipiūt: ueluti si sol lippis oculis & semicæcis luceat. Isti lucem non compræhen- dunt: sed fugiunt: Illi sequuntur & tenent.

Saluatorem qui recaperunt & quomodo recaperunt.

q Votquot autē recaperunt eum dedit eis potestātē filios dei fieri. Nunq̄d omnes sui eū recipere noluerūt? Absit: nō est ita. Quia lux in tenebris lucet: & tenebræ eam non cōpræhenderunt. Sui qui erant tenebræ illum non recaperunt. Alii uero ex suis qui erant ho- mines (de illo inq̄ hominum numero: quibus hac nocte angeli cantau- erunt. In terra pax hominibus bonæ uoluntatis) eum recaperunt per fi- dē agnoscentes: per obsequium uenerātes. Recæpit eum uirgo mater sanctissima: quæ mox ut illū peperit: fouit sinu: pānis inuoluit: lactauit: reclinauit: & adorauit. Recæpit eum Ioseph: qui parienti uirgini: nō ad auxilium: quia non opus erat: sed ad custodiam & honestatē: ante pau- peris præsepis ostiolum stetit: qui natum & reclinatam in præsepio ado-

rauit. Recæperunt eum pastores qui uigilantes & custodientes uigilias noctis super gregem suum/se inuicem adhortabantur. Eamus usq; in Bethleem:& uideamus hoc uerbum quod factum est:quod fecit dominus:& ostendit nobis:& uenerunt/& inuenerunt Mariam & Ioseph: nō obstetrices: non anastasiam ut quidam somniāt. Mariam & Ioseph tantum:& infantem positum in præsepio inuenerunt. Recæpunt eum tres magi: qui de oriente uenerunt adorare dñm. Recæperūt eū sancti innocentes: qui eius natiuitatis præconiū/non loquendo/sed moriendo cōfessi sunt. Recæpit eū Simeon senex in templo: quē ut in ulnis habuit/exhilaratus gaudio:gratias agens deo patri dixit. Nunc dimittis seruum tuum dñe &c. Recæpit eum Anna prophetissa filia Famaelis: quæ illū agnoscens oblatum in templo: loquebatur de illo & expectabat redemptionem israel fieri per illum. Recæpit eū Ioannes baptista qui ut illum aspexit ad se baptismatis gratia uenientem dixit. Ego a te debeo baptizari:& tu uenis ad me? Et post ieiunia solitudinis: cum iterū Iesum ad se uenientē uidisset: idem Ioannes dixit. Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Recæperunt eū duodecim apostoli: reliquiq; discipuli dicētes cum Petro. Ecce nos relinquimus oīa & secuti sumus te. Recæpit eū Maria magdalena: quæ lachrimis lauit pedes eius:& capillis suis terfit:& unxit unguento preciolissimæ ac bñficientissimæ charitatis. Recæpit eū latro in cruce: dum dixit. Memento mei dñe dū ueneris in regnum tuū. His aut̄ omnibus:& quotquot aliis qui per apostolorū prædicationem: per martyrum patientiā: per confessorum doctrinam: per sanctimoniā anachoritæ & uirginū: postea eum fide: spe: & charitate intra sui cordis hospiciū recæperunt: dedit eis potestatem filios dei fieri. Recipere iterū accipere est: ut in sermone de domini resurrectione aperte monstramus. Accæperat Adam a creatore deo originalem iustitiā: cum qua quod dei filius: caro statuto tēpore futurus plane cognouerat: nō ad redimendos homines: sed glorificādos: sicut in oratione præcedēte: & amplius de domini Iesu passione declaratum est. Hanc ipsam uerbi agnitionē: & sanctæ trinitatis notitiā nos omnes tūc accæpamus in illo: quādo si nō peccasset filios originali præditos iustitia genuisset. Sed quia peccauit & iustitiam amisit: nos illā eius culpa perdidimus. Cognitionem igitur inditam nobis cum illa iustitia: pditam per culpā: recæperunt per gratiam fidei: hi q; dei munere nō abusi crediderūt ī noīe eius uerbi: qđ erat in principio apud dcum: & in fine temporum caro factū est. Dedit talibus potestatem filios dei fieri. Dic o euangelista: dic uno uerbo: qui recæperūt eum: dic qbus dedit potestatem filios dei fieri? His qui credunt in nomine eius

mine eius. Non dixit his qui credunt nomini eius: aut qui credunt nomen eius: sed in nomine eius. Credere enim nomen eius est credere illū id nomen esse sortitum. Credere nomini eius est credere hanc uel illam uirtutem illi nomini inditam esse. Credere in noīe eius est simul utrūq; colere. Non sufficit credere Christum sic esse nominatum: non sufficit credere sermonibus Christi: sed creditum oportet colere: & eius seruare doctrinā. Sed quod est nomen eius? A Luca iam audiamus. Vocabis nomen eius Iesum. Audiemus & a Matheo cum circumcisionis festa celebrabimus. Vocatum est nomen eius Iesus. Iesus autē (ut de circumcisiōe & passione tractantes ostendimus) saluatore sonat. Credere ergo in nomine eius: est illum credere saluatorem mundi & pro saluatore colere ac monitis acquiescere: præcepta suscipere: legem seruare. Talibus dedit potestatem filios dei fieri. Quomodo autem hoc dederit mox declarat.

De spirituali hominum regeneratione.

q Vi nō ex sanguinibus neq; ex uoluptate carnis: neq; ex uoluntate uiri: sed ex deo nati sunt. Ex semine maris & foeminae notū est hoīes nasci: dum quod prius semē fuerat: septem primis horis coagulat & quasi cucullus serico mēbrane fere inceptibilis folliculo sepitur: septimo die uertit in sanguinē: tenuissimaq; eadē mēbrana simili oui intimæ cartilagini per id tēpus effecta p nouē dies in uisceribus mris fulcitur: accedēte post hæc duodecim dierum tpe coagulat in carnē: unde paulatim calore matris & alimēto fouēte foetum mēbra digeruntur: qua in re mres qdem guescere & intumescere cū dolore testat experientia: qui dolor nō sine uoluptate mulieres grauidas tenet. Delectantur. n. mirum in modū suo dolore pgnantes: earū porro uiri licet dolore & uoluptate nō sic afficiant: uolūt tñ quæ de se cōceperūt mulieres sic se hre: & illas pro uiribus in foetus maturatiōe substētant. Sic natura iubēte secūdū quā nūc nobis est sermo: nascunt hoīes ex sanguinibus pris ac mris. Nascunt inq; ex uoluptate mrae carnis: & ex uolūtate uiri. Nō sic dedit uerbū qd uenit ī ppria his q eū recepunt filios dei fieri: sed ex deo .i. spūs sancti grā q in hoc euāgelio deus noīatur nati sunt. Est nāq; spūs sanctus: amor: charitas: bñficētia: ita p grām gētū facientē oīum munerē a deo hoibus tribuēdoꝝ basim ac fundamētū. Ex deo nati sūt. Dixerat. Dedit eis ptatē filios dei fieri. ne crederemus hāc ptatē eē ab actu sepatā: sic dū sedemus nob ē currēdi ptās: neq; tñ currimꝰ. dixit. Ex deo nati sūt nāq; sine tps iteruallo hac ī re ubi accessit posse aduēit eē. sed hoc eē dū hic uiuimus nō ē plenū. sumus. n. filii p grām: pegrinamur tñ a gloria. Quotquot g recepūt eū iā ex deo nati sūt p grām fidei. nisi. n. accessisset

M

N

f

gratia/per fidem illum accipere nequiuissent. Habent præterea potestatem/habilitatem/facultatem/fieri filii dei per gloriam: quam dum hinc morte discedimus/Christus resurgens a mortuis nobis præstat.

De formatione Iesu in utero Virginis.

O
c
P
Q
T uerbum caro factum est. Nō quidem ex sanguinibus: sed ex puro sanguine sanctæ Mariæ Virginis. Neq; ex uoluptate carnis: quia dum Virgo mater fieret: mēte quidē delectata est: sed uoluptate carnis nullatenus læsa. Non. n. per tps succedentes moras in mēbris eius facta est ætatis ardore medullarū ue uigore alteratio: aut humorū latio: uel supfluitatis alicuius purgatio: uñ uoluptas accedit concipienti. Sed ut primū illa cōsensit/cū primū in q̄ liber assensus in momento in ictu oculi fuit in sanctæ Virginis mente formatus/deus q̄ scrutator est cordiū statim hoīs & dei mēm illā effecit: & hæc subito in illa cōpleuit. Tm̄ uirginei & qdē purissimi sanguinis q̄tū ad hoīs generationē sufficere possit trāslatū est/coagulatū/tenui mēbranula uestitū/formatū in masculū: cui simul cōcessum est uegetare/sentire/& hoīem eē. i. aiām itellectiua corpus i formatē h̄re/dūq; illa corpori iūcta est/uerbi p̄sona quæ in principio erat apud deū: & deus erat/se sociauit utriq;. Ita uerbū caro factū est. i. carni inseparabiliter sociatū: nō mutatū in carnē: nō trāslatū in hoīem: sed carni unitū. i. homini: quatenus qui natus est hodie de sancta Virgine: nō eēt tm̄ homo: non tm̄ deus: sed hō deus. Dei igit̄ filius: uirginis quoq; Mariæ uere filius iō est qa hoīs corpori de purissimo Virginis sanguine in eius integerrimo utero formato: dū anima rationalis aduenit/uenit cum illa diuinitas in uerbi persona. Quare eodem tempore homo simul ac deus incœpit esse in utero Virginis: non ante secundū tempus homo q̄ deus: nō ante deus q̄ homo in eo fuit utero: sed simul uterq;. Sic igitur qui natus ē: deus & homo est: quādo id nasci fuit consentaneum: quod fuerat ante conceptum.

Solutio difficultatum Iesu conceptioni & natiuitati obstantium.

u
R
Bi nūc sunt qui dicūt creaturā nullo mō posse fieri creatorē: & iccirco Virginis filiū nō potuisse incipere esse deū. Accedant & audiant euāgelistā. Verbū caro factū est. Non factum est de nouo uerbū: nō factus est nouus deus: sed est carni noui & inusitati hoīs nouiter & inusitate associata natura diuina in uerbi p̄sona. Q̄ n̄ in utero Virginis/nouo mō concepto hoīs corpusculo/simul cum anima hominis se uerbi persona sociauit: ut ex illa nasceretur homo simul & deus. Poterat dicere euāgelista: uerbum homo factum est: & fortasse significantius locutus fuisse uideretur: sed scribendi proposito non satisfactum iri existimauit.

existimauit. Cherintius nāq; & Hebion hoīem phantasticū fuisse dñm Iesum Christū asseruerunt. i. quasi umbrā hoīs: esse ex aere: nō carne sanguineq; cōstantē: qñ per fortē imaginationē Virginis formatus de aere quasi infans pari uifus eēt: non uere partus: lactari uifus eēt: nō uere lactatus: crescere uifus eēt & auferescere: nō uere auctus: pati uifus eēt: non uere passus. Aduersus hāc impietatē Ioānes euangeliū scribere rogatus: quia illā penitus exterminare cōstituit significātissime & ex cōposito dixit. Verbū caro factum est: ut demonstraret hoīem illum cui in unitate personæ se sociauit uerbi substantia/ fuisse carneū hominem/ ueris membris hominis partibusq; cōstantem. Vbi sunt qui dicunt indiuiduū s̄b̄a solidum & p̄manens: quod suppositū uel persona uocatur/ alteri indiuiduo cōsimiliter solido & p̄manenti quod etiam sit p̄sona/ sociari ita nō posse/ ut ex utroq; una p̄sona cōsurgat. Accedant & audiāt euangelistā. Verbum caro factū est. Cur nō dixit/ homo factū est: nisi ut oēs intelligerent/ illum cui uerbū se sociabat: nondū habuisse rōnem suppositi: uel p̄sonæ completā: dum sociabat eidē. Est certe cōpletū suppositū: est cōpleta hominis p̄sona: qñ anima intellectiua illi est iam diuinitus infusa. At post infusionē aīæ non accessit uerbum ad hoīem: sed eo ipso momēto quo aīam dabat deus corpori/ quod fabricabatur utero uirginis uerbi persona: atq; substātia illi simul cum aīa se sociauit. Itaq; non iā completo homini: sed dū homo cōpletur/ uerbum aduenit/ & carni se sociauit: quæ hoīs complementū accipiens dei etiam naturā uerbiq; personam sibi conquisiuit. Quare cōuenientissime & summa cū ratione dixit euangelista. Verbum caro factum est. Vbi sunt qui dicunt quod ab æterno non est secūdem naturā deus/ nulla ratione posse in tempore deū fieri? Accedant & audiant euangelistā. Verbum caro factū est: non q̄ caro hominis aut homo/ ex carne/ ossibus/ neruis/ & sanguine constans/ hęc hęc deserit: & a sua natura discedens in aliam sit translatus: sed in carne manens dū accipit aīam qua fit homo: hęc eadē caro accipit uerbi p̄sonā & s̄bam/ per quæ simul incipit caro eē per aīam: deus eē per uerbū. Vbi sūt qui dicunt deo cū sit infinitus/ nihil adici posse: non ergo carnē: nō hominem uerbi p̄sonæ adiungi potuisse. Accedant & audiant euangelistā. Verbum caro factum est. Nihil est additum deo ut inde maius aliquid excreuerit: uel aliquid deus ipse acquisierit: sociatus uel potius unitus est carni: non illam in se uertendo: sed permanenti carni dum aduenit anima/ aduenit & uerbum. Contubernium est in unitate personæ: non cumulus alterutrius ad alterum factus accessione. Vbi sunt qui dicunt: uerbum dei cum sit summe simplex/ purumq; semper:

alteri nunq̄ posse componi: quando simplicitati summæ repugnat multiplicitas: & puritati summæ omnis admixtio cōtraria esse uideatur. Accedant & audiant euangelistā. Verbum caro factū est: nec a sua simplicitate recessit: quādo uerbū pars carnis non est factum: neq; caro pars eius euasit. Neq; enim uerbum carni dedit formam: neq; caro formauit uerbum: sed utroq; manente quod prius erat: caro animam accēpit ut formam: anima uero simul & caro uerbum tanq̄ sustentaculum hominis ex eis confluentis accēperunt. Sustentauit inq̄ uerbum naturam hominis/atq; firmauit: ut alteri sociari in unitate personæ non posset: & in alterum uel ad alterum ultra nō tenderet. Hoc autem puritati minime repugnat/cum possit pura substantia absq; sui contagione solidare ipsorum atq; perficere. **S** Quotidie hoc experimur in lumīe: quod rebus lucescet impuris: earum impuritate nullatenus diminutum. Sic igitur uerbū caro in tempore factum est: ut tamē uerbum nō sit in tempore factum: sic caro factum est/ut dum ex uera carne/& anima ratiōali homo fiebat/ uerbum utriq; se in unitate ponæ cōiungeret. Sic caro factum est: ut caro suam naturam nō amittens personam tantū acquireret in uerbo. Sic caro factum est: ut uerbo nihil accesserit augmenti: quando in ipm carnis uersum est nihil. Sic caro factum est/ut carnem non informauerit: neq; a carne formam accēperit. Sic uerbum caro factum est: ut neq; admixta sit caro uerbi naturæ: neq; substantia uerbi/sed per admissionem infuderit carni. Vis scire uno uerbo/quomodo uerbum caro factū est: audi euangelistam.

Declaratio per exemplum quomodo uerbum caro factum sit.

T habitauit in nobis. Nō potuit euangelista significantius scribere modum quo uerbum caro factum est: q̄ dicendo. Habitauit in nobis. **Q**uando qui domum aliquam inhabitat nō mutatur in domum: neq; domus transit in illum: sed recipiēs & recēptum suam naturam seruant. Imaginare nunc architectum suis manibus sibi domum fabricantem: non per temporis moras ptem parti adiicientem: sed unico momento totā simul incipientem/perficientem & pseuerāter habitantē: inde nunq̄ egrediētem: per suā uero in ea residentiā: domum nulla re indignam cōseruantē: ita inq̄ ut egrediēte domū huiusmodi architecto domus stare nō possit: manēte eo ī domo/domus maneat. Erūt uere duo īdiuidua sbæ architectus & domus: ille fabricauit: hæc fabricata est: ille habitat: hæc inhabitat: ille a se pfectam domū sustentat: hæc sustentatur. Neq; tamen est architectus forma domus: neq; materia: neq; pars: sed ex domo & architecto fit unum in ratione sustentātis & sustentati:

stentati: inhabitantis & inhabitati. Ita in hac incarnatione quasi per omnia res se habet. Verbum æterni patris æterna sapientia: architectus est: quæ sua uirtute quæ spūs sanctus est: corpus hominis uno momento temporis formauit in utero Virginis: animam creauit: quam corpori ididit dū crearet. Ita ex corpore & animā hominis domum sibi fabricauit. Dū hominem ex anima & corpore prodeuntem: idem uerbum dei omnipotentis sibi consociauit: qua societate contenta humanitas: nihil amplius extra se quærere potuit: sed sistitur: solidatur: firmat: & durat in se. In hoc quasi contubernio forma hominis anima est: nō uerbum: ipsum tamē uerbum: totum hominem consolidat: & cōfirmat: neq; tamen fit pars fabricæ: neq; fit totum: sed manēs omnino impermixtum homini/uerbum dei caro factum est simul cū homine numeratur: estq; uerbū & homo una persona: unum per se subsistens continens duas naturas: architectum & fabricam. Scio exemplum hoc non posse subsistere: quādo architectus domum sibi unitam uel uniendam fabricare nequeat. ꝓ si architectus in fabricata a se domo semper maneat: uim tamen habere non potest unde domus hæc perpetuo conseruetur. Neq; si conseruet in ratione persistendi/se & illam unum efficiet. Sed exempla ponimus philosophorum more/non ut penitus ita sit/sicut illa præferunt: sed ut per illa ueritatem percipiant qui adiscunt. Hoc igitur exemplum adduxisse me: nemo miretur: quando ille qui fluenta euangelii/de sacro Domini pectoris fōte potauit. Vbi dixit. Verbum caro factum est: Vt modum ostenderet: mox adiecit. Et habitauit in nobis.

T

V

Ad quid uerbum caro factum sit ut habitator in domo.

Habitauit in nobis. Habitauit in sancta uirgine uerbum dei nouem menses. Quoniam ab hora conceptus usq; ad natiuitatis articulum tātum temporis fluxisse notum est. Non qdem ad fœtus maturandi necessitatem: sed ad naturæ hominis certissimam fidem. Nempe qua dei uirtute subito. i. nullo motu succedente/per temporum uices in utero Virginis formatus est homo: & deo in unitate personæ coniunctus: potuisset eadem uirtute deus mox maturum reddere partum. Sed ne daretur hereticis erroris occasio: aut excusatio infidelitatis insurgeret: uoluit diuina sapientia eum qui momento uno temporis compaginatus esse homo deus in uirginis utero cæperat/illic partus seruari metam: ut qui in nobis. i. in terra nos habitare uenerat: quātum nos in matrum nrarum utero habitare solemus: ille habitaret in sua. Habitauit in nobis idest in nostra carne/ & inter nos uerbum caro factum / iam

X

mille quadringētos nonaginta & nouem annos. Habitauit uero de cætero in perpetuum: ut reprobī ad infœlicitatis cumulum agnoscant abiectionem suam: & eos pudeat ac pigeat turpissimis subesse dæmonibus: qui fratrem suū super choros angelorū/in solio maiestatis dei gloria & honore aspicient in die iudicii coronatum. Vt etiam agnoscant miseriam ingratitudinis: quādo fratri tam amantissimo noluerunt eē concordēs: & tam pio domino obtemperare spreuerunt: qui pro eorum salute se ipsum tot tantisq; laboribus: & mortem durissimam/pro eisdē ferre nō recusauit. Vt præterea iusti hoīes uideant quāta sit eorum: qui carnē & sanguinem suū: fratrem suum ex uirgine natū: in solio trinitatis ad dexterā dei patris omnipotentis residere uidebunt: seq; perpetuo familiares/& continuos cōmensales tanti principis permanere: lætentur & exultent. Agnoscant dei clementiam quæ non solum illis tantam præstitit gratiā: sed ut illam assequi possent: cum illis habitare descendit: & hominē quē sibi sociauerat: ac perpetuo iunctum habere decreuerat: pro illis ipsis debitum soluere in ara crucis effecit: qua de re uulnerum uestigia: in manibus in pedibus/& in latere relucentia fidem indubitabilem facient. Ita exultabunt sancti in gloria: & lætabuntur in cubilibus idest in corporibus suis: a domino Iesu Christo impassibilitate & immortalitate donatis. Exultationes dei in gutture eorum erunt semper: dum lætabundi cantabunt quod uidebunt. Verbum caro factum est. Et experiētūr quod sperauerunt dicentes. Et habitauit in nobis. Hi erūt gladii ancipites in manibus eorum. Gladii ad faciendum uindictam in nationibus iniquorū: & increpationes in populis damnatorum. Vindicta erit obprobriū abiectionis & subiectionis. Increpatio erit exprobratio ingratitudinis: quæ noluerunt recipere illum/qui uenit in propria. Et uerbum caro factum est: ut cum illis & inter illos habitaret.

De unigeniti dei & Virginis gloria natiuitatis.

u Idimus gloriā eius/gloriam quasi unigeniti. Vellem si possem hic eloqui illam gloriam: quam paucis his uerbis euāgelista declarat: sed quo magis id annitor efficere: minus me ꝑficere sentio. Dicam tamen quod potero. Duas in domino Iesu Christo genituras euāgelista cognouerat & iam conscripserat. Primam de patre æternam. Secundam de matre temporaneam/cuius festum diem hodie ueneramur. Vtraq; certe gloriosissima est. Vsq; dum dicit: in mundo erat/gloriam refert generationis æternæ: deinceps temporaneæ: per epilogum postea colligit utranq; dicens. Vidimus gloriam eius/gloriam

eius/gloriam quasi &c. Secundum geniturā æternam: qua nascitur de patre uerbum: gloria natiuitatis eius: gloria est unigeniti. Vnum enim & unicū uerbum habet deus pater apud se: quod semper genitum fuit & gignitur semper. Erat enim uerbum in principio apud deum: & erat deus. **Z** Quare si per generatiōem est apud deum/semper fuit genitum: quia semper apud deum & in deo fuit. Et si est deus semp gignitur. Nihil.n. deo unq̄ excidere potest aut poterit. Quare post hoc uerbū quod erat in principio apud deū/nullum aliud uerbum gigni aut genitum eē potuit: cum illud idem gignatur semp. Vidimus ergo gloriam eius uerbi: qđ hodie caro factum est. Eius ipsius quod habitauit in nobis: gloriam generatiōis æternæ/esse quasi. i. uere unigeniti. Vidimus autem hoc **A** non oculis carnis: sed mente illuminata per fidē: & per doctrinam tuam sancte Ioannes euangelista: qui deo magistro hæc didicisti: & illo auctore nos docuisti. Adhuc secundum hanc generationē: uidimus aliter gloriam eius: gloriam quasi unigeniti. Sed quomodo? Deus pater iustus ē: sapientissimus est. Non est autē iustus: non est sapiens paterfamilias habens plures filios/ si uni dedit omnem potestatem/ alterum quasi inutilem destituit ociosum. Pater æternus oēm potestatem/ omnem auctoritatem dedit uerbo illi/ quod erat in principio: illi ipsi quod hodie factū est caro. **Z** Quid ita? Quia omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factū est nihil. Quare pro auctoritatis magnitudine ratiocinantes ex tua doctrina sancte Ioannes/ uidimus gloriam eius/ gloriam quasi unigeniti. Insuper quoniam quod factum est in uniuerso creaturarum orbe/ in ipso uerbo per quod facta sunt omnia/ uita erat/ Et uita erat lux hominū: & lux in tenebris lucet/ & tenebræ eam non cōpræhenderunt. Vidimus gloriā eius: gloriam quasi unigeniti. Quando pater sapientissimus omnem lucis ornatum: omnem ornandi rationem sic reposuit in uerbo: ut iam non sit lux eius accidens: sed substantia: sed uita. **Z** Qui certe si alium habuisset filium: non sine ornatu lucis illum dimittere potuisset. Si uero alius filius lucem accēpisset: alicubi lucere debuisset. Cum uero hoc ipsum uerbum sit lux omnium creaturarum: uere uidimus Ioannis beneficio gloriam eius: gloriam quasi unigeniti: æterna generatione/ secundum quam illi cōueniūt: quæ scribit euangelista: usq; dū dicit. In mūdo erat. Est etiam secundum temporaneam generationē dñs Iesus uirginis matris unigenitus gloriosus. **B** Licet.n. spiritus sancti uirtute: immo totius trinitatis operatione sit uirginis in utero formatus hō/ cū quo uerbū caro factū habitauit in nobis: non tñ spūs sanctus uel tota trinitas illius hoīs p̄ fuit. Quā ille non semp est p̄: cuius uirtute aliquid generatur.

Generantur multa animalia: uel in superficie: uel in uisceribus terræ uirtute solis. Generantur metalla uirtute caloris. Generantur herbæ: uirgulta: arbores bñficio agricolæ: & tamē neq; solem: neq; calorē: neq; agricolam horum patrē quis uere dixerit. Non. n. de eorum substantia: non de aliqua corū particula/ quasi maris in fœminā agentis/ hæc genita sūt. Quæ uero ad patris rōnem/ in rebus corporeis requiruntur/ pro nostra tenuitate enumerata sunt eo tractatu/ quē de compaternitate iam cōscripsimus: cum si quis inspexerit: uidebit aperte deum patrē/ uel spūm sanctum: immo ipsam trinitatē: quæ incarnationem/ & Christi natiuitatem operata est: eius p̄rem dici non posse. Videbit sine omni patre dominū Iesum Christū concēptum & natum de Maria: quæ quia non nisi semel spū sancto superuenta & uirtute altissimi obumbrata est: & hunc unicū filium concēpit: gloria eius secundū temporaneam natiuitatem: gloria uere est unigeniti. Non est o Chorinthi: non est o Ebion dominus Iesus Christus homo phantasticus: non fortuitu ut uos dicitis: ut fingunt Sabelliani uirgo reperit paruulū: sed decursis nouē mensibus peperit christum. Audite euangelistam. Vidimus gloriā eius/ gloriam quasi. i. uere unigeniti. Est certe hæc gloria specialis & propria domino Iesu Christo: nullis ex homine natis hæctenus cōcessa. Ex uiri femine cōcipiunt matres: hic de solo matris sanguine concēptus est. Virtutem genitiuā accipit semen in aliis fœtibus a masculo: Sanguis intemeratæ uirginis uim feminis accēpit a deo. Per uarias trasmutationes in aliis fœtibus integri corporis membra & lineamenta consurgunt: hic simul uno momento facta sūt omnia. Adicitur masculis fœtibus anima rōnalis post quadraginta quinq; dies a concēptu numeratos: huic prima die: primo momento concēptionis anima rationalis simul cum uerbi persona uenit ad corpus. Sunt ne hæc parua gloriæ indicia? Ne mireris igitur si dixit euangelista gloriā eius natiuitatis enarrans. Vidimus gloriā eius/ gloriā quasi unigeniti.

De ratione uirginitatis conseruatae in Mariæ cōcēptu & sospitate in parturiendo.

St adhuc alia huius natiuitatis gloria quam audite. In aliis fœtibus concipiendis matres amittunt uirginitatē: in hoc mansit uirgo penitus incorrupta. Est certe hoc magnū/ insolitum/ inauditum/ & quasi incredibile opus pro rei magnitudine & nouitate. Sed si illud diligenter introspicias: ita inuenies rationi consentaneum/ ut aliter credere non possis. Cur quæso m̄res concipientes uirginitatis florem cōseruare non possunt? Nō facit hoc concēptus ratio: quoniā multæ uir-

ginitatem pdunt/ quæ non concipiunt: & multæ concipiunt quæ uirginitatem tūc non amittunt/ Q ñ iamdudum illam amiserunt. Modus & ratio suscipiendi seminis est in causa. Semē suscipit mater quod nunq̄ ad illam ingredi posset: si in uirginitate perstaret. Si semen aliunde q̄ per claustra uirginitatis ad uasa generatiōis accederet: posset illis integris uirgo concipere: immo uero cōciperet. Q uādo nihil adueniret cōcēptui: quod uirginitatē lædere posset. Virgo Maria non a uiro: immo a nullo semen accipit extraneū: sed de suo purissimo sanguine fœtui suo præstitit semen. Q uod quia iādudum eius erat in corpore: non potuit illius uirginitatem uiolare. Per loca nanq; uirginitatis ut formaretur in fœtū minime p̄transiuit. Vidimus igitur gloriā eius de quo agimus/ gloriam quasi unigeniti. Noua & inusitata sibiq; soli cōcessa secundum temporaneam nauitatē ratione genituræ. Q uādo non de extraneo semine cōcēptus est: sed de proprio cōcipientis corpore: pro semine sanguis purus ad locum generationi descēdit opportunū. Et profecto erat consentaneum de puro sanguine cōcipi illū/ qui suo purissimo sanguine omnium hominum sordes loturus erat: ac penitus purgaturus ab omni impuritate animas nostras. Insuper quia in huius hominis concēptu deus descēdebat in hominē: sanguine de quo ille homo concēptus est descendere congruebat adhuc/ quoniā huius concēptus & natiuitatis gloria in humilitate solidatur. Humiliauit. n. semetipsum ille deus qui hodie nascitur homo: formam serui accipiens. Illa uero quæ hunc partum enixa est de sua humilitate tantūmodo gloriatur: & cantat. Respexit humilitatē ancillæ suæ ad iudiciū/ & testimonium tantæ humilitatis sanguinem de quo concipitur/ descendendo potiusq̄ ascendēdo uoluit congregari. Est adhuc alia huius temporaneæ natiuitatis uera gloria: quam uidimus fide illuminati. Aliæ mulieres post seminis susceptionem grauescunt. Dū uero fœtus formatur in utero/ uariis doloribus agitantur. Sine grauedine sancta uirgo/ mox ut concēpit/ in montana perrexit: nullam illi molestiam concēptus attulit infans: Helisabet grauidæ in misteriiis occupat̄. O profunda/ o inaudita humilitas: mater regis effecta: uisitat præconis matrem: In utero gestans regem: obsequitur gestanti præcurforem. Miraris uirginem puellam: ætate adhuc teneram: sine molestia in utero fœtum continere & cōfouere? Est sane mirabile: quoniā de noua & inusitata ratione procedit: quam si a fundamento diligenter inspexeris: satis illam admirari non poteris: quæ ex illa procedant: quæue sequant̄ illā: desinens admirari. In aliis matribus fœtus formatur per tempora: dum semen multipliciter transformatur. Est sæpe quod formandum est nō

D

E

F

G

H

fatis purum: non bene digestū: formationi non bene consentiens: fouetur isuper humore nō puro: uirtute multipliciter agitata. Ita dum lucta est inter semen & matris formatiuam uirtutē: dum agētia & patientia in matris utero sibi nō bene cōsentiunt/ dum alterum alteri resistit: læditur mater/ & dolet. Accedit ad hæc quandoq; aliqua seminis supfluitas aut diminutio: nutrimenti etiam plus minusue q̄ oportet ministratio/ & ipfius impuritas nutrimentū matris uicio: quæ suæ ac fœtus cōplexioni sunt noxia deuorantium: ad quæ digerenda: natura m̄ris læditur: & debilitatur fœtus. Accedūt crapulæ/ nimix uigiliæ/ dormitiones torpidæ, stulti dolores: pauores insani: immoderatæ lætitiæ/ risus: cachinnationes usq; ad compressionem spiritus: saltationes sp̄m inflāmantes. Obmitto reliqua honestatis gratia: per quæ pregnantæ dum suam libidinem exple re contendunt: se ipsas doloribus implent: fœtus cōturbant: & non nūq̄ enecant. Nihil horū fuit in hoc partu: totus est gloria plenus. Subito factæ sunt omnes mutatiōes: membroꝝ: compages: & officinæ simul subito prodierunt. Quod uero sine tempore fit dolorem afferre nō potest. Quare in corporis & membrorū lesu formatione: dolorem Maria sentire nō potuit. Nulla fuit in ea seminis: nulla fomenti impuritas: nulla cruditas: nulla superfluitas: nulla inter hæc & sanctæ uirginis præcordia lucta: nulla resistentia intercessit. Dei uirtus cui resistere nulla res potest: operata est omnia ut oportuit. Cibi præterea & potus matris honestissimæ: neq; illam: neq; fœtum grauare potuerunt. Exercitia per summam modestiam sumpta: uigiliæ: & dormitiones ad metam habitæ: accidētia animi bene frænata illam non turbauerūt: quæ fuit ab initio gratia plena. Ita necunde grauari potuit suo conceptu: quæ intus & extra nullam repugnantia est experta. Vnde sicut in cōceptu: ita dum fouetur in utero fœtus: Vidimus gloriā eius: qui conceptus: qui gestatus est in utero uirginis per nouem menses. Gloriam quasi unigeniti.

De fœlicitate & gloria Mariæ in partu.

I
f Ilii de m̄rum suarum uisceribus exeuntes: doloribus & cruciatibus acerbissimis illas uexant. Hæc sacra uirgo simul & mater sine dolore: sine labore: sine obstetrice peperit filium suū. Et qd mirum? Quando quis sine dolore (per ea quæ diximus) gestare potuit infantem: per hæc ipsa potuit illum parere sine pœna. Sed aliam rationem gloriosiorē afferamus. Læduntur maxime parturientium uiscera: dum fœtus paratur egressui. Disrumpi nempe tūc quasi uidētur: Quia n̄ per uiolentiā maturatum: per summam uiolentiā sibi quarit egressum. At nasciturus ex sancta uirgine dominus Iesus Christus quia sine uiolentiā maturatus

tia maturatus est infans/igitur in Virgīe ad exitum de eius utero sine ui/
 sine fractura/sine omni dilatatione uiscerū:sine intestinorum compres-
 sione accingitur. Non est pars a parte distracta in corpore Virginis/quā-
 do peperit dñm Iesum Christum. Mansit. n. Virgo. Quare ubi uiolen-
 tia pariendo non fuit:partus dolorem afferre non potuit. Sed quomo-
 do de utero infans egredi potuit/& extrema uteri non disungi? Iam au-
 diuimus in conceptu uterum mansisse cōclusum:quia per inferiora ni-
 hil accēpit Virgo. Nunc per uteri inferiora Christum eē natum omnes
 credūt. Quomodo ergo potuit ille integer permanere/& fœtum emit-
 tere? Gloria fecit hoc. Non igitur mireris:ne putes euangelistam ociose
 dixisse. Vidimus gloriam eius/gloriam quasi unigeniti. Si eius gloriam
 uidere nolueris/castissimæ fidei splendore illuminatus/intelligere nunq̄
 poteris quomodo parere potuerit hæc puerpera:& pariendo uirginitatē
 non amittere. Accedite per fidem ad deum:qui natus est/& illuminami-
 ni/& facies uestræ calumniis hereticorum/minime cōfundentur. Domi-
 nus Iesus Christus fuit ab initio (quod sæpe iam diximus & fide firma
 tenemus) deus & homo. Anima eius a suæ creatiōis initio uerbum dei
 cum eo caro factum uidit:& in illo uidit:amauitq; diuinitatem. Fuit er-
 go beata. Anima porro beata si sit in corpore nōne illud beatū efficiet?
 Beatitudo uero corporis nonne quatuor dotibus cōtinetur? Subtilita-
 te:impassibilitate:agilitate:& claritate:de quarū ratione:ordineq; dice-
 mus:si transfiguratiōis dñi Iesu Christi mysterium declarabimus. Satis
 sit hoc loco ostendere quod intendimus. Ad quod dos subtilitatis no-
 bis abunde sufficiet. Facit. n. hæc dos corpus gloriosum simul cum alio
 stare non glorioso. Præstat inq̄ gloriosum corpus ad locū non gloriosi
 perueniens:illud non expellere:& cum illo permanere:præter labi & trā-
 fire:loco & locato qbus superuenerat nullatenus immutatis. Auibus si
 plumas:si pennas detrahas:uolare nō poterunt:& quanto his pēnas ro-
 bustiores adieceris:tanto agiliores efficies ad uolandum. Præstant igit̄
 pennæ per naturam uolatilibus:quod natura sine eis omnino negaret.
 Graue. s. in aere se ipsum sustentare:ualdeq; uelociter agitare:cum per
 naturam grauia omnia tarde se moueant:& solido sustentari cogant̄.
 Quod igitur præter naturam grauedinis pēna præstare potest rationis
 exptibus animantibus:cur & per animam rationalem decoratam gloria
 homini rationis capaci non præstabitur? Sentētia philosophorum neq;
 spernendorum sane est:fortem imaginationem animæ nobilis nō solū
 in pprio corpore:sed in alieno magnos & admirabiles/supraq; uires hu-
 manas effectus adducere. Pudeat igitur chistianos hoīes naturalis philo-

L

sophiæ nimium studiosos/non assentiri gloriã animæ beatæ agilitatem
subtilitatemq; corpori suo afferre posse/cum pleriq; philosophi non mi-
nus difficilia forti imaginatione animã non gloriosam effecisse confir-
ment. Tota diffidentia ratio unde negatur unum corpus simul cū alio
posse eodem loco persistere:uel unum solidum per aliud solidum posse
sine fractura transire phisicis nascitur/quia locus locato per omnia adæ-
quatur. Quare nō potest locus uno corpore occupatus.i. per omnia il-
li adæquatus:aliud corpus in se recipere. Desineret nēpe adæquari uni/
dum simul duo inciperet continere. Quod uero per aliquod solidū trā-
siret/aliquando uel ex toto/uel ex parte in eo quod transiret existeret. Ita
duo corpora essent in eodem loco:uel unum penitus loco careret. Qñ
insuper corpus solidū/per quod transitum fieri contingit/minime uio-
latur/minime dilatatur:minime cedit loco/non est intelligibile corpus
quod per illud transit/aliū locum habere dum trāsit q̄ quem antea occu-
pauit corpus/per quod dicitur pertransire. Hæc ni fallor physica argu-
mentatio inde consistit:q̄ omne corpus contineri loco necesse sit:& spa-
cium occupare:quando loci ad locatū adæquatio ex hoc solo cōsurgit
q̄ locatū occupat certū spatium/qui dicitur locus/qui p̄ singulas sui ptes
aliquid locati continet:per omnes uero ambiens uniuersum:nihil ultra
iam capiens. Vt quæadmodum aliquid locati extra locum esse non pōt:
ita in loco nihil recipi queat nisi locatum. Si ostendero aliquid esse loca-
tum/quod spacio non clauditur:quod inq̄ nullo ambiente concludit:
si declarauero locato & ambito corpori qua ratione locatum est accide-
re quod spaciū occupat:fortasse his qui physicorum intenti sunt rationi-
bus non erit durum assentiri (quod intendimus confirmare) corpus.s.
gloriosum hominis per aliud corpus solidū sine eius læsione posse tran-
sire. Physica rōne notū est absolutum prius & secundū rem a posteriori
absoluto distinctum posse sine illo quod posterius est:& fieri & pmane-
re. Est præterea cōsentaneum deū oīpotentem per suã sapientiam:& uir-
tutem imensam:plus posse q̄ naturam limitibus clausam:longeq; maio-
ra:magisq; mirabilia posse si uelit efficere:q̄ animæ rationalis imaginati-
uam uirtutem:quam ardua & creditu difficillima:quorū ratio explora-
ta non est:cōstat posse præstare. Declaremus igitur esse in rerum natura
grande aliquod corpus:loco contentum:quod tamen a loco circūseptū
non sit:sive adæquate ab illo conclusum. Maxima oīum sperarum quæ
certe corpus est tam grāde:ut ei iam nulla natura corporea cōmensurabi-
lis possit inueniri:Quod quæso occupat spaciū? Certe nullū. Ipsa.n.
est primū corpus continens omnia:cōtentum a nullo:imo uero desinet
esse quod

M

esse quod est. Desinet inq̄ esse prima & maxima circumferētia: si ab alio corpore illā ambiente esse dixeris circūseptam: est nihilominus in loco. Quare liquet iam esse aliqd in loco neq; tamen loco circūseptum/adaquatam/uel coextēsum esse. Quādo primum locabile primū quod stetit in loco/circūseptum a locante nullatenus inuenitur. Deus igitur ille sapientissimus & potētissimus: qui primam speram locum nō occupare constituit: immo iussit occupare non posse: & esse nihilominus corpus: & aliud nihil q̄ corpus illā esse iussit/cū nō sit sapientia diminutus: neq; defecerit potestate. Cur mīora corpora in loco reponere: & locū nō occupare nō poterit facere? An q̄a dabitur uacuū: dum ubi erūt illa corpora spaciū nō occupātia/erit inane? Minime hoc cōtinget. Ne pau eas: sapientissimus est deus: nō occupantia locū eē faciet in loco cū aliis corporibus replentibus locū: Ita ne uniuersi natura depeat/qua sapiētia primam speram per suū centrū in loco reposuit: per alterius corporis pñtiam locū occupabit. An q̄a duo corpora eundē locum occupare nō pñt: Non ergo me hactenus intellexisti. Hoc ego dico per dotem subtilitatis hoīs gloriosū corpus locū non occupare: deo prāstāte: nō autē uirtute creata id dare potente. Dos certe a sponsa non est: sed a p̄e ipsam dotante maritus accipit dotē. Neq; usus dotis quē maritus accēpit in nuptiis illi dat̄ a spōsa: sed a dotantibus eā. Quāuis nuptiāz iure usus dotis ad illū pueniat: fiatq; dantis bñficio dos propria iā traducta. Ita dum deus p̄ nos quasi prudentes uirgines spōso aīarum nostrarum dño Iesu Christo copulabit in gloria fœlicitatis æternæ/iter cætera n̄æ fœlicitatis munera/corporibus nostris tribuet subtilitatē: qua utemur eius bñficio: n̄o iure. Eius nanq; clemētia quotiēs uoluerimus nostrā uolūtati coopabatur. Et qñ anima uolet suū corpus locum nō occupare/deus p̄hibebit occupationē fieri. Dos ergo subtilitatis (ut ita dicamus) est aīam nolle a suo corpore spacium occupari: deūq; prohibere occupationem fieri. Nō ergo hinc tollit̄ loci & locati adæquata mensura. Quñ corpori occupāti locus per oīa fit æqualis: nō occupāti nulla mensuræ rōne copulat̄. Hanc dotē dño Iesu Christo nascēti fuisse usui maxie decuit/ut oēs uiderent gloriā eius: gloriam quasi unigeniti/uno singulari & pprio modo nascēdi cū alii nascātur ibecilles & infirmi: iste nascēdo sit ex pte iā gloriosus. Ita dū deus prohibet nascentem infantulū locū occupare/claustra uirginitatis per quæ nascēdo trāsuiuit uiolare nō potuit. Quñ ea nullatenus impleuit uel occupauit. Si forte quē mouet cātare ecclesiam. Vagit infans inter arcta cōditus prāsepia: & id circo nō fuisse christi corpus dū natū est gloriosum: cōtendat. Quñ uagitus indicium doloris est: qui glorioso corpori ascribi

N

O

P

Q

non potest: dote impassibilitatis oēm penitus excludente dolorem. Dixi nascentem dñm: non dixi iam natū gloriosi corporis munere functum. Dixi dote subtilitatis: non dixi oibus dotibus simul/illum usum fuisse dū nasceretur. Qui igitur nascēs sola subtilitatis dote fungi uoluit pro matris honore: ubi natus est: uoluit pro nobis secūdū corpus eē penitus inglorius: ut pro nris culpis illum uagire liceret: qui pro eisdē pegrinari uenerat: contristari: crucifigi: mori: & in sepulchro iacere. Non est igitur mirum si in præscipio uagit/qui postea in itinere fatigatur: lamētatur in cruce: & exanguis reponitur in sepulchro. Hic si requiras quomodo fieri potuit: ut homo ille gloria plenus: cum uellet dotibus gloriæ uteretur: & tñ passibilis remaneret: nos te ad tractatum remitemus quem edidimus de dignitate instrumentorū dominicæ passionis: ubi pro nra tenuitate hoc declarauimus. Redeamus iam ad loānis euangelistæ doctrinā: & uno uerbo discamus ab eo unde sit natiuitatis quam celebramus gloria: quā quæ sit iā enarrauit. Audite igitur illū: ut a quo sit pdisceat ualeatis.

A quo sit natiuitas Iesu gloria.

a Patre plenum grā & ueritate. Quæris unde sine uiri femine sit conceptum hoc unigeniti corpus: per naturā ne discere speres: illa te sacramentū hoc docere non sufficit. Pater deus per gratiam penitus insolitā: nullo naturæ cōmunis iure fecit hoc. A patre plenum gratia uidimus hunc cōceptum. Quæris unde de puro uirginis sanguine idem corpus formatū sit: Natura ad hoc non sufficit: uirtus patris per gratiam suppleuit. A patre plenum grā hunc fœtū agnosce formatū. Quæris quomodo in momento in ictu oculi translatus sit ad locū generationis sanguis: formatūq; inde sit organicum corpus: Vbi defecit natura: abundauit patris gratia. Vidimus hūc formationis modū. A patre plenum gratia. Quæris quomodo aīa rōnalis induci solita post quadraginta & quinque dies: non solū prima formationis luce: sed primo momento data sit corpori: Dimitte naturā creatā saluatoris: & quære per grām creatoris. Hoc. n. opus uidimus: plenum grā a patre. Quæris quō uerbum simul cū aīa corpus ingrediens: caro factū sit: & in nobis habitauerit: habitauerit inq; in nra humanitate: fuge hic oēm creatæ naturæ rōnem. Gratia increatæ naturæ hoc contubernium opata est. A patre plenum gratia est opus istud: & ea gratia est plenum: qua sub deo maior nequit intelligi. Quæris quomodo de uētre cōcluso: & utero & semper integro: natum sit in carne uerbum: natum sit in infantilibus membris habitaculū diuinitatis: carne: ossibus: neruisq; compactum. Natura non fecit hæc: ab illa discere ne studeas: fecit pater gratiæ plenitudine. Vidimus. i. opus hoc plenum

hoc plenum gratia a patre. Quæris quomodo deus in homine natus: & homo iam uere glorificatus: qui nascendo dote subtilitatis: ieiunando dote impassibilitatis: ambulando super undas maris dote agilitatis: in morte Tabor se transfigurando/dote claritatis est usus: his dotibus semper corpus non ornauerit: Et quomodo gloriosus existens secundum animam pati potuerit in corpore: Non hæc fecit natura: quæ beatitudinis dotes huiusmodi largiri non potest: & largitorum a deo per gratiam usum subtrahere nequit. Gratia patris profusa fecit hæc omnia in infantulo Iesu: quem: dum de matre Virgine nascitur: uidimus a patre plenum gratia. Quæris quomodo aia eius consortio & aspectu diuinitatis plenæ beata/dolores sentire: & tristitias ferre potuerit: Quæris quomodo pridie quæ pateretur se ipsum sub modici panis & uini speciebus dedit in cibum: & hodie det: sitque daturus usque ad consumationem sæculi: Ne quæras a natura. Non enim potuit illa neque poterit unquam tanta peragere. Fecit hæc patris gratia. Neque uero quia natura. i. uniuersa creaturarum series atque uirtus hæc non fecit/fieri non potuerunt. Satis est illa naturam ferre potuisse. Et ueritate: Rationes quas adduxi ad hoc ualere intelligas uelim: ut hæc tam mira/tam rara/tam gloriosa ostendant contra naturam non esse. Gratia enim cum natura non pugnat: sed adiuuat illam. Plena igitur sunt hæc munera ueritate. Quando quæ natura facere nequiuit: & ferre præsto fuit: naturam conditor deus naturam ferre constituit. Gratia dei operata est: & naturam ferenda distribuit: illam adiuuans ad ferendum. Itaque o Cherinthi o Ebion o Sabelli o Arri o Manichee o Hæretici omnes: qui naturam innixi uideri uolentes/ueritatem aut deitatis aut humanitatis negastis in domino Iesu Christo: Quando quæ dicta sunt de illo natura creata facere non potest: & ideo uos ea falsa: conficta: aut per imaginem ueri non uere celebrata putastis: dixistis: scripsistis: falsi omnes estis. Satis est naturam illa potuisse substinere. Naturam conditor fecit hæc omnia per cumulum gratiæ: qua Christum uidimus patris munere plenum non minus ueritate quam gratia. Audite Ioannem. Vidimus gloriam eius: gloriam quasi unigeniti: A patre plenum gratia & ueritate: quam hic per speculum fidei cognoscetes: ille qui pro nobis hodie se fecit carnem: tenere & possidere nos faciat in gloria sanctorum: per infinita sæcula sæculorum. Amen.

DE CIRCVCNCSIONE DOMINI IESV CHORDA TERTIA.

OSTQ VAM CONSVMATI SVNT DIES

oçto ut circūcideretur puer uocatum est nomen eius Iesus. Lucæ. ii. Dominus noster Iesus Christus fratres charissimi: qui in suæ natiuitatis articulo gloria/ gratia/ & ueritate redundauit (ut sermone antecedente)

P

Ioannis doctrina didicimus/hanc ipsam plenitudinē

die circūcissionis quem hodie colimus/in nos quasi uberrimus fons diffundere cæpit. Vnde uinea domini Sabaoth se se instaurādā: & ad pristinam fœcunditatem agnosceret reparandā. Vineā nempe domini Sabaoth/propheta testante domus israhel est: quam cum uinitor deus ab initio inditæ legis naturæ beneficio/quasi sœpibus cōmunisset/aper de silua dissipatis sœpibus deuastauit: & singularis ferus depastus ē eam. Ferus inq̄ appetitus incontinentiæ: per quem omnis caro inter ipsa mundi incunabula corruerat uiam suam. Ob hoc legis scriptæ nouam sœpem idem ipse uinitor deus optimus maximus huic suæ uineæ circūdedit: ut ueterem quam naturæ indiderat refarciret. Hæc porro secunda sœpes cum aliquādiu uineam tutata esset/per ambitionem tandem & auariā neglecta/ab neq̄ seruis ac deuastata est. Itaq; redacta in solitudinem uinea rubis ac spinetis/cum durissimis dumis ihorruit. Vnde pro dulcibus uuis/acidas labruscas/acutas ac pungentes spinas omnis generis impietatis aduexit. Huic in nouissimis temporibus misertus deus non naturæ creatæ uirtute: non patriarcharum exemplis: nō Moyfi & prophetarum uocibus/operibus ue remedium afferre ultra constituit: sed propriū filiū eam colere & in melius reformare/ac conseruare destinauit. Qui cū eēt omni sapientia præditus/mox ut ad uineam uenit natus in carne illā penitus aridam/fontibus obstrulis/& cisternis dissipatis: quæ aquas continere non poterant/collapsam & desolatam inuenit. Quare ut suæ obedientiæ promptitudinem inter incunabula in hac ipsa uinea excolendā demonstraret (Quia nō per sanguinem hircorum aut thaurorum: sed per proprium sanguinem in sancta itroire/nosq; ad sancta uenerat reuocare) infantulus octo dierum in circuncisione sanguinē pro nostra/ omniumq; salute spargere cœpit. Qua de re hoc loco oratiōem habiturus. Quid sibi uoluerit domini Iesu Christi circuncisio: cur die octaua ex lege fieri debuerit: cur in circuncisione Iesus nomen acceperit: prout deus dederit enarrabo. Quoniam Postq̄ consumati sunt dies octo a die natiuitatis saluatoris nostri numerandi: ut circūcideretur puer: qui natus est

S

nobis ad salutem p̄merendam: Vocatum est circuncisionis solēniis/No-
men eius: qui sine patre de matre semper Virgine paulo ante natus est/
Iesus. i. salus uel saluator. Saluauit enī matris integritatem: saluare uenit
in nobis pietatem.

Circuncidi cur uoluerit dominus Iesus.

Vi sanguinis effusionem cur a circuncisione dominus Iesus ór-
s diri uoluerit iam aduertite. Venerat curare languores animarū:
qui certe multiplices erant & ab incōtinentia degrauare illas cœ-
perant. Nempe ante diluuium cum nulla scripta lege uiuerēt homines:
& natura quāuis lapsa pro lege multo tempore ualuisse/libidinis ardor
paulisper excrefcens eo usq; furoris homines præcipitauit: ut solus Noe
cum tribus filiis in uniuerso orbe terrarum/naturæ hac in re finibus cō-
tentus inueniretur. Corruerat nanq; omnis caro uiam suam. Vnde ip̄i
T quoq; filii dei idest filii præsidētium: filii inq̄ eorum qui inter homi-
nes diuino munere fungebantur/uidentes filias hominum sibi subdi-
torum q̄ essent pulchræ: quod est libidinis incentiuum/& incontinen-
tiæ stimulus peracutus: acceperunt sibi singuli uxores ex omnibus quas
elegerant non parentum suorum decreto: non pro dignitatis gradu mu-
lieres sibi iungebant: non earum ipsarum quas accipiebant genitoribus
consentientibus traducebant: sed sua ipsorum electione furibunda: &
effrenis libidinis ardore flagrante. Q uas elegerant idest quas habere cō-
V cupierant: acceperunt sibi/sua sola uoluntate: nemine illis dante. Q uia
igitur primum labefactari genus humanum: & a lege naturæ honesta-
tisq; discedere per libidinem uirorum incontinentium cœperat/Salua-
tor ante omnia incontinentiam docuit esse frenandam. Q uando eam
partem qua maxime per incontinentiam mares peccant/in se ipso ab ini-
tuo per circuncisiōem uoluit castigari: & inde sanguinem effundere pro
peccatoribus: unde primo peccatores naturam suam ex parte collapsam
X infamare/contaminare/penitusq; corrumpere cœperunt. Deceuerat ab
initio deus pro iustitia carnem Christi per omnia corporis membra cru-
ciari: ut per innocentis hominis satisfactionem/iniquorum hominum
peccata delerētur. Q uā igitur sui corporis particulā in passione pro ho-
nestate flagella attingere non licebat/in circūcissione cultrum lapideum
Y cruentauit. Adhuc si plenius intelligere desideramus cur dñs Iesus Chri-
stus circūcidi uoluerit: Paulum apostolum nobis assumēdum existimo.
Dico Paule/doce nos obsecro ueram circuncisionis rationem. Credidit
Abraam domino & reputatum est illi ad iustitiam: & circuncisionē acce-
pit a domino: non ut per illam iustus fieret: sed in signum assecutæ iu-
stitiæ: ad

stitiæ: ad quam ante circumcissionem fide peruenerat. Erat ergo circumcissio exterior: non ad iustitiam / sed ad designandum illam assecutam instituta: nisi Pauli apostoli doctoris gentium dum ad Romanos de circumcissione scribit sententiam longo processu habitam & comprobatam reprobare quis audeat. Quis quæso iustior fuit iter Patriarchas quàm Abraam? At hic ipse exultauit ut uideret diem meum (dicit dominus Iesus Christus) uidit & gauisus est. Quoniam per suam iustitiam non plene saluatus: per meam saluti penitus est restitutus. Si igitur Abraam per fidem iustificatus ad iustitiam indicandam quàm per fidem obtinuerat circumcissus est. Dominus noster Iesus Christus testis fidelis / primogenitus mortuorum & princeps regum terrarum / meritissime pro iustitia uoluit circumcidi: præsertim quia non iam per fidem / sed per scientiam plenus erat iustitia: & pro iustitia non Isaac filium: sed se ipsum imolare decreuerat. Designabat præterea iuxta Pauli doctrinam exterior circumcissio in carne / interioris hominis circumcissionem in mente: Sine qua nemo unquam potuit potest ritue saluari. Audite Paulum. Circumcissio quidem prodest: Si legem obserues: Si autem preuaricator es legis: tua circumcissio preputium facta est. Si igitur preputium iustitias legis custodiat: non ne preputium illius in circumcissionem reputabitur? & iudicabit id quod ex natura preputium est / legem consumans / te qui per litteram & circumcissionem preuaricator legis es. Non enim qui manifesto iudeus est: neque quæ manifesta in carne circumcissio: sed qui in abscondito iudeus est: & circumcissio cordis in spiritu: non littera: cuius laus non ex hominibus sed ex deo est. Constat hic Paulum duas circumcissiones ostendere: alteram in membris corporis: alteram in operibus mentis. Legem seruare & innocenter uiuere (teste Paulo) circumcissio est secundum spiritum / quæ dicitur prima. Est enim (ut eius utar uerbis) circumcissio cordis in spiritu: & hæc sufficit ad salutem. Quando eius laus non est ex hominibus: sed ex deo id est a deo approbatur quibus homines illam spernant. Secunda circumcissio est aliquid computare de corpore: quod si fecerimus non (teste Paulo) seruata lege nostra: nihil agitur ad salutem. Quoniam signum est tantum hæc secunda circumcissio: & priorē monstrat esse seruandam. Dominus igitur noster Iesus Christus ut nos doceret mentem nostram circumcidere / Venerat enim illuminare tenebras nostras. Quod per infantiam nondum poterat lingua / locutus est opere: circumcissus est carnem: ut ab illo disceremus nos circumcidere mentem. Nempe circumcidere: per circuitum incidere est. Quemadmodum igitur in corporis circumcissione pellis illa amputatur: quæ membri circumcissi summitatem per gi-

Z

A

B

rum occupare solebat : ita ea quæ mentis nostræ cacumina circumclaudunt : aggrauant : angustant : & sæpe contaminant : sunt penitus amputanda. Vt fides nostra nobis ad iustitiam reputetur animas nostras circumcidamus oportet : concupiscentiæ motus : & impetus irascibilis appetitus compescendo. Concupiscentia nunc utilia : nunc delectabilia proponit : quæ aut speremus acquirere : aut timeamus amittere. Hinc gaudia : dolores : spes : anxietates : & pauores a recto iustitiæ tramite (quæ agnito per fidem) aut retardant : aut penitus distrahunt. Abscindendæ sunt hæc omnes passiones ab animo : ut dediscat concupiscere quæ ad rem non faciunt : quæ mentem faciare non possunt : ita non gaudebit inanibus : non sperabit in pecunia & thesauris : non nocituris uoluptatibus demergetur : non cruciabitur cõmodis sæculi huius amissis. Hæc uero ab una tantum parte mentem sepiunt : ideoq; non satis est ista penitus abscondisse. Vbi concupiscentiæ sunt abscondisse : Irascibili desiderii impetus rapidissimi amputandi sunt. Qui profecto tanto pestilentiores sunt animæ : quanto pretextu honoris & honestatis : facilius obruunt / quos conturbant. Hæc sunt honoris & dignitatis studia : ad quæ ut se animus immoderate contulit obtinenda / sui penitus obliuiscitur / rapitur supra se : si quos est affecutus honores : illis abutitur : & eos in quibus conuiescere debuisset / gradum statuit ad alios consequendos. Ita semper priori honore nõ contentus / ob plenitudinem famem incurrit. Hinc omnibus præferri cupiens / quibus præficatur illos spernit. Quibus præesse non potest : odio prosequitur. Eos uero qui sibi præsumunt : inuisos & penitus intollerabiles ducit. Inde nascuntur iræ / inuidiæ / rixæ / dissidia / contentiones / seditiones / similitates / odia / uulnera / cædes / bella / incendia / ciuitatumq; / regnorum quoq; desolationes / deuastrationesq; sæpe inde originem accæperunt. Sunt igitur a mentibus nostris per circuitum male affectiones amputandæ. Quando circumcisio nihil aliud esse potest quæ scissio per circuitum. Parum est obsessam ciuitatem multis ex partibus custodire / Si ex una parte incustodita remaneat & neglecta Satis illa fuerit ad hostium ingressum. Sæpe per ardua & periculis plena loca / ciuitates expugnatae sunt. Dum loci natura fidentes obsessi / minus accuratae illic uigilias obseruauerunt. Aduersarius noster diabolus circuitu quærens quæ deuoret : & spiritus impij omnes ambulant in circuitu : ut si ab una parte ingredi nequeant : ab alia expugnent. Quærunt omnia plustrantes aliquid inuenire : quod scalam admouendas contineat : uel funes iaciendas ad ascensum sufficiat sustinere. Ansa undiq; amputanda sunt : uesperes & spinæ in quibus hostes occultari possint penitus desecanda. Dumini & rudera deplananda sunt omnia

omnia: ut inter illa latere hostis oīno non possit. Fecerimus hæc: si Pauli Apostoli monita: quæ hodie in eius epistolæ lectione nobis proposita ab ecclesia sunt obseruauerimus.

Expositio epistolæ Pauli quæ legitur in die circumcissionis.

Vdite quæso quæ bene nos ille mentem doceat circūcidere. Apparuit inquit benignitas & humanitas saluatoris nostri dei omnibus hominibus. Quando pro eis Iesus: qui erat ab initio deus: infantulus octo dierum in homine factus circumciditur. Hæc apparitionem: hanc circumcissionem/ ne credamus ociosam/ erudiens nos inquit apostolus. Sed ad quid nos erudit? Quid hac sua circumcissione nos docet sapientissimus infans ætate/ opere autē clementissimus accuratissimisque magister? Quæ est eius eruditio/ o/ Paule? Ut abnegātes impietatem & sæcularia desideria/ sobrie/ iuste/ & pie uiuamus in hoc sæculo. Abnegamus impietatem: quando a mentibus nostris superbiæ studia ressecamus. Abnegamus sæcularia desideria: quando diuitias fluxasque uoluptates spernimus. Hæc est igitur circūcissionis ratio. Ideo dominus Iesus adhuc infantulus suā benignitatem & humanitatem in circumcissione uoluit apparere: ut nostra mente cultro rationis circumcisa/ abnegemus: abscindamus: & abiiciamus impietatem & sæcularia desideria. Sed quia natura docente: non sufficit ab egrotante corpore malos humores expulisse: quinimo cibus & potibus illud refocillare necesse est. Ideo prauis affectibus a mente reiectis/ ut domini Iesu benignitas nobis proffit: sobrie/ iuste & pie uiuere in hoc sæculo docet Apostolus. Tres quasi cibos animæ circumcise Paulus apponit. Quoniam anima nostra tribus est maxime: & semper obnoxia. Nobis ipsis/ proximis/ ac deo. Sobrietas nobis ipsis maxime prodest: & animam nostram semper alacrem seruat. Quando corpus per sanitatem quam sobrietate acquirimus & conseruamus/ animam minus aggrauat: illa recipere commodius sano corpore utitur: quod sine morborum molestia inhabitat & exercet. Iustitia uirtus est qua cum proximis bene conuersamur: tribuens singulis quod est suum. Pietate colimus deum. Circumcisi igitur mentem malis. s. inde affectibus amputatis: sobrie/ iuste/ & pie uiuemus in hoc sæculo. Sic enim nobiscum: sic proximis bene concordabimus: sic deo bene suberimus/ & hic omnia bene disposita continētes/ meliora recte sperabimus in futurum: quare dicit apostolus. Expectantes beatam spem: & aduentum gloriæ magni dei: & Saluatoris nostri Iesu Christi. Quomodo autem expectare conueniat per ipsam circumcissionem inspiciamus.

D

Circumcisionem animæ publice & intrepide assumendam/retinē
dam uero secreta.

Arnis circumcisio cum fieret in publico/occulte tamen sem-
per gestari solebat/hodieq; gestatur. Neq; enim inuentus est
hactenus qui circumcisionis signum (quod sibi existimat ad
gloriam) publice uoluerit circūferre. Nos igitur nostram in spiritu cir-
cumcisionem debemus quidem in publico accipere: ut nos non pudeat
usq; loci benefacere: & castigationem malefactorum quasi circumcisio-
nem accipere. Hunc ieiunare pudet: quia inter commensatores cōuer-
satur. Illum orare pudet quando debet: qm̄ iocantibus uel garrantibus
conuiuuit. Ille erubescit modice indutus incedere: quia inter purpura-
tos uitam agit. Alius quia est inter auaros non audet elemosinam da-
re pauperibus. Non uadit alius ad ecclesiam/non audit uerbum dei/
ne a discolis derideatur: cum quibus eum uiuere necesse est. Audi do-
minum saluatorem pro te hodie publice circumcisum. Luceat inquit
lux uestra coram hominibus ut uideant bona opera uestra: & glotifi-
cent patrem uestrum qui in celis est. Qui enim me confesus fuerit co-
ram hominibus: confitebor & ego eum coram patre meo qui est in cœ-
lis. Vnde descendi pro uobis: non me puduit publice pro uobis cir-
cumcidi. Pudenda cultro offerre ferienda adhuc infantulus non recu-
sauerat. Per integram iuuentutem non erubui subditiōe nudari: ligari ad
palum & flagellari: nudus in cruce suspendi. Cur uos pudeat (quod
decorum est) pro me immo pro uobis sobrie/iuste/& pie uiuere. Quo
magis inter peruersos est uestra conuersatio: eo magis cauendum est/
ne sal uestre sobrietatis/iustitiæ/& pietatis uitio infatuatur alieno. Con-
dire debetis eorum quibus conuiuistis conuersationem: ne marceat: ne
ue putrescat. Hæc porro omnia quando pro officio gestati luminis im-
pleueritis: nolite tuba canere ante uos: sicut hypocritæ faciunt. Cum
per sobrietatem ieiunatis: nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Extermi-
nant enim facies suas ut appareant hominibus ieiunantes. Amen di-
co uobis: recæperunt mercedem suam. Cum per iustitiam facis ele-
mosinam: nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Cum per pietatem
oraueris/cubiculum ingredi: & clauso hostio ora patrem tuum. Cir-
cumcisionem quam publice accipis/occulte tene: omni studio deo so-
li: cui nihil debet potest ue esse celatum: tuam circumcisionem ostende/
aperi / indica / hominibus absconde. Ita noueris te Apostoli de
circumcisione seruasse doctrinam. Non enim qui in manifesto iu-
deus est: sed qui in occulto est circumcisus. Et circumcisionem ha-
bitam

bitam tenet nō secundum carnem/non littera (ut ipse Paulus dicit) sed spiritu. Sic nanq; circūcisio seruata/iustitiam seruat/& saluat. Tanta est **E** parti in homine circūcisæ reuerentia: ut nomine proprio quisquā illam publice nominare non erubescat. Si quando sapiens illam nominat/communi nomine naturam dicit. Quæ est natura hominis (responde quæso) nisi ratio? Rationem ergo in spiritu circūcidendam esse uoluit sapientissimus deus ostendere: per suam circūcisionem erudiēs nos. Quando in illa corporis parte circūcisionem hodie pertulit/quæ honestatis gratia a sapientibus & bene moratis hominibus natura nominatur. Vt etiam simul omnia a nobis amputemus uitia/membrum totius naturæ nomine a bene moratis solitum circūloqui: uoluit circūcidi. Ita facientibus aduentus eius in carne qui per circūcisionem: iam apparuit benignitate plenus nobis proderit: & aduentus eiusdem ut iudiciis quando cælum & terra pauebunt spem nostram gloria immortalis sociabit.

Circūcisio secundum carnem quare sit abolita.

Ed cur in carne non circūcidimur omnes. Si dominus Iesus
 s Christus circūcisionem pertulit in corpore suo ad eruditionem nostram? Est hæc antiquissima difficultas: & prima omnium controuersiarum: quæ in cunabula nascentis ecclesiæ infestauit. An scilicet incircūcisi uenientes ad fidem circūcidi deberent. Itaq; nō mea: sed apostoli Pauli sententia diffiniendam puto. Si circūcidimini Christus non proderit uobis dicit Paulus. Quod si forte hæc tibi tanti apostoli sententia non satisfacit: audi generalis concilii hac de re diffinitionem: non Niceni/aut Romani: non Constantinopolitani: non auctoritate apostolica congregati: sed concilii Apostolorum ipsorum: qui prima ecclesiæ fundamenta iecerunt. Actuum apostolorum libro scribitur. Quod cum Christianum nomen Antiochiæ primum auditum late se diffunderet: quidam descendentes de iudea (utor hic Luca uerbis ad litteram) docebant fratres. Nisi circūcidimini: secundum legem Moysi: non potestis saluari. Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos: statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas: & quidam alii ex aliis ad apostolos & presbyteros: in Hierusalem sup hac questione. Illi ergo deducti ab ecclesia pertransibant phænicem: & Samariam narrantes conuersationem gentium: & faciebant gaudium magnū omnibus fratribus. Cum autem uenissent in Hierosolima suscepti sunt ab ecclesia: & ab Apostolis & senioribus: annunciantes quanta deus fe-

cisset cum illis. Surrexerunt autem quidam dicentes: quia oportet circumci
di eos: precipere quoque seruare legem Moyse. Conueneruntque apostoli &
seniores audire de uerbo hoc. Cum autem magna conquisitio fieret/sur
gens Petrus dixit ad eos. Viri fratres/uos scitis quoniam ab antiquis die
bus deus in nobis elegit/per os meum gentes audire uerbum euangelii/
& credere/& qui nouit corda deus testimonium perhibuit dās illi spūm
sanctum sicut & nobis:& nihil discreuit inter nos & illos:fide purificās
corda eorum. Nūc ergo quid tentatis deum? Imponere iugum super cer
uices discipulorū: quod neque nos/neque patres nostri portare potuimus. Sed
per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus saluari quemadmodū
& illi. Tacuit autem omnis multitudo & audiebant Bernabam & Pau
lum:narrantes quanta deus fecisset signa & prodigia in gentibus per eos.
Et postquam tacuerunt Iacobus primus Hierosolimæ episcopus Petri sentē
tiam per hæc uerba comprobauit. Viri fratres audite me. Simon narra
uit quemadmodum primum deus uisitauit sumere ex gentibus popu
lum nomini suo:& huic concordāt uerba Prophetarum:propter quod
ego iudico:non inquietari eos qui ex gentibus conuertuntur ad deum:
sed scribere ad eos ut abstineant a contaminationibus simulachrorum:
sanguine:& suffocato. Petri quam audistis de circumcissione sentētiam in
concilio apostolorum propositam:& a Iacobo inter eos pro iure episco
patus ut uideatur decretam uniuersum concilium ita comprobauit. Apo
stoli & seniores fratres his qui sunt Antiochiæ & Ciliciæ fratribus ex gen
tibus salutem. Quoniam ut audiuimus quidam ex nobis exeuntes:tur
bauerunt uos:uerbis euertentes animas uestras quibus non manduca
uimus. Placuit nobis collectis in unum:eligere uiros:& mittere ad uos.
Cum autem charissimis uestris Barnaba & Paulo:qui tradiderunt ani
mas suas pro nomine domini nostri Iesu Christi. Missimus ergo Iudam
& Syllam:qui & ipsi uobis uerbis referent eadem. Visum est. n. spūi san
cto & nobis:nihil ultra imponere uobis oneris:quod hæc necessaria. Ut ab
stineatis uos ab imolatiōe simulacrorū:& sanguine:& suffocato:& for
nicatione a quibus custodientes uos bene agetis. Valete. Igitur si Paulo
electionis uasi:qui euangelium nō ab homine:neque per hominem acce
cepit:sed a dño Iesu Christo raptus usque ad tertium cœlum didicit uerita
tem/credimus. Si Petro Apostolorū p̄cipi:per quem ab initio decreuit
deus gentes audire uerbū dei cōsentimus. Si Iacobo dñi Iesu cōsobrino
& primo oīum apostolorum ep̄o:primo etiam ab apostolis(quod lega
mus) solēni ad disceptandum de fide & moribus celebrato concilio p̄æ
fidenti fidem præstamus. Si totius primi concili:& omnium apostolorū

nolumus dissentire sententiæ/cōfiteri necesse ē:& firmiter credere:nos
 secundū carnem circūcidi minime debere. Si qui uero iudei suarum tra-
 ditionum importuni assertores (quorum multi apostolorum tempore
 reperti sunt) tantorum sententiæ/taliumq; uirorum stare recusent/& cir-
 cuncidi tādiu homines debere confirmet: donec dei auctoritate circun-
 cisionem constet esse reuocatam. Ostendamus dei decreto circuncisionē
 abolitam esse. Dominus Iesus Christus qui deus est proxime ascensurus
 in cœlum: & discipulos admonens necessaria ad salutem/promœrendā
 hominibus indicare:sic dicit. Euntes in mundum uniuersum prædicate
 euangelium omni creaturæ. Qui crediderit:& baptizatus fuerit saluus
 erit. Nihil hic de circūcisione loquitur:& tamen ad salutem necessaria sal-
 uator ipse perstringit. Igitur cum fallere nolit/mentiri uero non possit:
 neq; uelit: quoniam deus est: non erit circūcisio necessaria ad salutē. Vo-
 luit nihilominus circuncidi dñs Iesus Christus propter ea quæ iam dixi-
 mus. Insuper ne iudei quasi incircūcisum sinagogas & templum ingre-
 di prohiberent. Ne incircūcisi hominis doctrinam:& uitam iuste asper-
 nari uiderentur. Nequādo illū iuste occidisse possent cauillari. Dicitū. n.
 erat Abreæ. Vir cuius caro p̄putii circūcisa non fuerit/delebitur de popu-
 lo suo. Ad suam igitur iustitiam oñdendam: pro gloria dei/ad suam do-
 ctrinam & uitam attestandam: ad nostram eruditionem declarandam:
 ad suæ passionis falsas causas penitus rescindendas: ad tollendas impiis
 crucifixoribus omnes excusationis ansas iuxta legem. Postq̄ consumati
 sunt dies octo: ut circūcideretur puer/circūcisus est infans natus ex Virgi-
 ne/uerbum caro factum: ut habitaret in nobis:& circūcisioni secundum
 carnem finem decentissime imposuit: quæ ante eum fuerat subeunda.
 Nam quia sine sanguinis effusione non fit remissio/postq̄ Iesus per suū
 sanguinem omnium hoīum peccata deleuerat/erat superuacuum hoīes
 per circuncisionem sanguinem in peccatorum remissionem effundere.

Circuncisionem secundum carnem non esse legis Mosaycæ statutam
 & tempus eius.

St hic intelligendum carnis circūcisionem minime institutam
 esse lege Mosayca. Qm̄ añ Exodi principium ubi de lege Moy-
 ses primum cœpit habere rōnem. Narrauit in Genesi/q; Abraā
 nonagesimum agens ætatis annum: deo iubente circūcisus est. Ismaelē
 quoq; tredecim nactū annos: omnesq; masculos uernaculos suos eodē
 ipso deo mandante circūcidit/& nascituros de se oēs octauo die circun-
 cidere iussus est. Itaq; Moyses in Leuitico legem purgationis parturien-
 tibus: indicens: circuncisionem uel tempus circuncisionis nō diffiniuit:

K quod iam Abraz a deo præfinitum in Genesi demonſtrauerat. Illis nūc fatifficiamus: qui euangeliftæ calumniam conātur intexere. Dicunt. n. non fuiſſe conſumatos dies octo: ſed octauo die dominum Ieſum Chriſtum fuiſſe circūciſum. Q uando dies circūciſionis qui a natiuitate numerabatur octauus: conſumatus non erat. Q noniam non poſt ſolis occaſum: qui diem complet: ſed clara luce octauæ diei ſaluator noſter circūciſus eſt. Fuerat opere precium hos etiam diſcere quomodo euangelifta dies octo conſumatos uoluerit numerare. Circūciſio iuxta legem non tranſacto penitus octauo die: fieret enim nona: ſed octaua luce exorta deo præcipiente fuerat conſumanda. Q uando ergo dixit euangelifta. Cum conſumati eſſent dies octo: affirmare non uult octauum diem penitus pertranſiſſe: ſed iuxta legem adueniſſe: & illuſiſſe: propterea addit. Vt circūcideretur puer.

Circūciſio cur ſeptem peractis diebus fieret.

S Eptem porro integros dies expectari & octaua circūciſionem fieri dei ſapientia magna ratione conſtituit. Septem nanq; diebus omne reuoluitur tempus: & octaua dies redit ad primam.

Per ſeptem ætates mortalis uita tranſfigitur: quibus finitis redimus ad ueram uitam. Ita quoniam per circūciſionem ſpiritualem redimus ad primum noſtrum patrem atq; principium: & ad primam lucem: Q uia de fragili uita ſeptem ætatibus circūuoluta reducimur in uirum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti: & in uitam quæ amplius mutari non poteſt. Iccirco exactis ſeptem diebus die octauo circūciſio fiebat ex lege. Diximus iam circūciſionem carnis prætenſiſſe eam quæ fit in ſpiritu: quæ omnibus hominibus eſt neceſſaria. Septem ſunt uitia capitalia: quibus ad integrum reſectis ab anima: octaua tādē die illa remanet circūciſa. Q uatuor itē ſūt cardinales: Tres uero ſūt theologicæ uirtutes: quæ ſimul iunctæ numerum ſeptenarium implent: his anima ante circūciſa uitiis eſt decoranda. Q uia auctore Paulo: abnegantibus nobis impietatem ſuperbiæ/inuidiæ/atq; iræ/& ſæcularia deſideria/auaritiæ/gulæ/incontinentiæ/atq; deſidiæ. Spiritus circūciſione peracta uiuendum eſt per temperantiam & fortitudinem ſobrie: per iuſtitiam & comitatem iuſte: per fidem/ſpem/& charitatem pie. Sic ad ſtatum perfectiſſimū puenimus qui octonario deſignat. Eſt. n. octonarius ſecundum Pythagoricos ſoliditatis & permanentiæ/atq; iuſtitie numerus. Sed numeroꝝ hic ſoliditatē & permanētiā arithmeticis relinquamus. Iuſtitiam p octonarii rōnem oſtenſiſſe ſufficiat. Hæc potiffime in æqualitate conſiſtit. Habet hoc primus omnium numeroꝝ octonarius nu-

rius numerus/ut suæ partes/& partes partium diuisæ per medietatem sint semper æquales & integræ. Namq; si octonarium diuidas/singulæ partes quatuor habebūt/Illas si diuidas/utrinq; duo assignabis. Hæc diuisa utrinq; cōtinent unū. Ita semper per æqualia/& integra pcedit usq; ad monadē. Ad hanc igitur quia per spūalem circūcisionem accedimus/octauo die circūcisus est puer/cuius circūcisionis solēnia celebramus.

Jesus cur in circūcisione dictus sit filius Virginis.

Ocatum est nomen eius Iesus. Quia de causa in circūcisione nomen daretur infantibus in promptu est noscere. Homini ideo nomen imponitur: ut per illud publice ab omnibus agnoscat. In publico igitur actu illud dari maxime consentaneum ē: ne leui & incerta nominū impositione uel mutatione incertitudo cōtingat: unde confusio uel fraudi locus & oportunitas nascitur. Quamobrem iura sapientissime cauerūt neminem abdicato priori nomine aliud sibi ad tempus pro alio nomen imponere. Primus publicus actus ad quem iudeorum adducebantur infantes erat circūcisio: per quam familiæ Abraæ se progenitos signo quod accipiebant profitebantur. Quo igitur in ea familia nomine censerentur tūc decebat statui: cum familiæ signum accipiebant. Sic & in Christiana religione: quoniam per bap̄tisma profiteamur Christi familiam (qui uerus est Abraam) quod nomen in eius familia simus habituri: dum bap̄tizamur accipimus. Sic qui iter Christianos arctioris alicuius uitæ: habitum uel professiōem accipiunt: nōmine quandoq; nouo donantur: ut se intelligant in ea familia debere renouari. Sed cur dictus est Iesus puer hodie circūcisus? Imponi solent hominibus nomina: quandoq; ratione præteriti alicuius negotii. Ecce (inquit angelus ad Agar grauidam fugientem dominam suā) concēpisti: & paries filium: & uocabis nomen eius Ismael: eo q̄ audierit dominus orōnem. Ismael quippe auditus interpretatur. Sic prima parens nostra a protoparente dicta est uirago: quoniam de uiro suo sumpta est. Iacob ubi cum angelo luctatus est: neq; superatus nomen accepit israel. Quando dixit angelus. Nequaquā uocaberis Iacob: sed Israel erit nomen tuum: & adiecit: quoniā si contra deum fortis fuisti: quanto magis contra homines præualebis? Et profecto Israel apud hebreos fortis directus nostro idiomate sonat. Quādoq; uero hæc ipsa nomina dantur hominibus a præsentia rei emergentis. Hinc Adam primo Euæ partu filiū sibi acquisitum: uoluit nominari Chaim: dicens. Possedi hominem per deum. i. dei beneficio: qui non meæ culpæ: sed suæ clementiæ: rationem habere dignatus est. Possedi hoīem: iam eram in spe sobolis assequēdæ:

M

N

O

dum Euam pregnantem aspicerem: nunc eam possideo. Caim quippe possessio, siue acquisitus aut acquisitio significare uidetur. Quia geminorum primus de Rebeckæ utero/egressus ruffus erat/& hispidus quasi pellis: dictus est Esau: quod ruffus interpretatur. Alter quia prænascētis plantam manu tenebat: quasi illum supplantare:& prior egredi nitetur: Iacob sortitus est nomen: quod supplantator: uel supplantatio nobis insonat. Dantur præterea hominibus nomina pro certa expectatiōe futuri. Abraam ubi a dño benedictionem assecutus est:& multarum gētium designatus pater:iussus est nō Abram:sed Abraam uocitari. Vidit Sarra partum suum risum præbiturum esse audiētibus:q̄ grandæua uetula peperisset: uidit sibi illum pater futurum ad lætitiā & gloriā sempiternam. Pro obedientiæ igitur merito:per quam paterna manu occidendum:& in lignorū strue a se parata cremandum filius deo se erat oblaturus:pater illū nominauit Isaac:quod risum uel gaudium sua lingua significat. Sic Rachel primogenitum suum uocauit Ioseph:quod sonat augmentum. Quoniam pignus se assecutam uidit:unde suos partus auctum iri sperauit. Siue igitur quæ iam euenerūt:siue rei præsentiam:siue futuram expectatiōē cōsideres:puero de sancta Virgine nato:nulum nomen significantius accomodatiusue imponi potuit q̄ Iesus. Significat enim saluator meus:quod si præterito referatur:attende quæso q̄ congrue sancta Maria filium nominare possit Iesum:& dicere illum saluatorem suū. Dum concæpta sum me ab originali peccato seruauit intactam:ruinæ pro lege comuni mihi iam iminenti:nisi me subtraxisset:humana pro cōditione corruissem. Vbi nata & adulta sum:per omnem me uitam:ab oī mortali crimine:ab oī culpa ueniali saluauit:nulli noxæ unq̄ obnoxiam eē permisit:cum sua humanitate ac diuinitate uterū meum cōplere dignatus est:ab omni infamia:ab omni suspitiōe me saluā esse constituens:sponsam dari iussit Ioseph:qui me maritali studio semper coluit:& affectu fraterno p̄secutus est. Vbi in me:deq; me:de meo inq̄ sanguine:in utero meo cōcæptus est:mei corporis itegritatē:meaq; mentis pudiciā cōseruauit. Sicut non fuit dum conciperem læsa meæ carnis integritas:sic mentis affectus nullatenus uacillauit. Permansi qd̄ fueram:& assecuta sum quod credideram. Nouē mensium spacio q̄bus illum in utero habui:matrū molestias nullas passa sum. Saluauit me ab omni grauedine:ab omni debilitate:ab omni languore. Vbi maturitas partus aduenit:peperi sine dolore:sine labore. Exiuit de utero meo filius meus:neq; tamen hostia egressus apparuit:saluauit me penitus intactam. Vt quæ uirgo fueram in cōcæptu:quæ uirgo p̄maneram in cōfotū:in partu

tu: in partu & post partum uirgo perseverauerim: filius meus effecit. Merito igitur uocari uolo nomen eius Iesus: pro gratia tot foelicū euentuū iam præteritorum. Si Agar quia se uisam a domino cognouit dum filium gestaret in utero: illum iussa est Ismael nomiare. Si Iacob pro fortitudine dictus est Israel: quia in lucta illi angelus non præualuit: filius meus q̄ me totiens iā saluauit: quō recte a me alio noīe poterit uocari q̄ Iesus: Vocatū est ergo nomē eius Iesus. Pro salute m̄ri totiēs cōdonata. Etiā pro rei emergentis p̄ntia uocatum est recte nomen eius Iesus. Nascitur ex sancta uirgine infans: & angeli gloriam canunt deo: terris pacem. Magi magnum regem suæq; gentis saluatorem natum cognoscunt. Saluatur in una Christi persona: in uno infantulo tenuibus pannis inuoluto: uera hominis caro & anima: uera etiam diuinitas manet in eodem.

O res plusq̄ admiratione dignissima. Infinita maiestas dei membris infantilibus continetur & oculis: neq; tamen ullatenus diminuitur. Iungitur imbecillitas hominis fortissimo deo: neq; ad diuinitatis ardorem liquefit humanitas: neq; ad splendorem fontis luminum euanescit carnis obscuritas: sed inhabitat illam totus qui loco non capitur. Quis igitur unq̄ melius saluator: aut salutaris dici potuit q̄ dominus Iesus Christus: Qui diuinitatem simul cum humanitate seruat in se. Qui mūdi salutem atq; decorem nascendo orditur: moriendo instaurat: resurgēdo decorat: perficit ascendendo. Harum reꝝ gratia Simeon iustus senex & timoratus: cū infantem Iesum in templo præsentatū accēpisset in ulnis: exhilaratus spiritu: & gestiens sancta lætitia: obortis prægaudio ac pietate lachrimis: ad deū patrem eleuans oculos dixit. Nunc dimittis seruum tuū domine: secundum uerbū tuum in pace. Quia uiderūt oculi mei: salutare tuū. Illud inq̄ salutare quod tuæ diuinitatis maiestatem amplissimam in sui corpusculi tenet angustiis: quod nr̄am humanitatē in pelago infinito diuinæ tuarū perfectionum ualet integram & illesam potentissime continere: hoc o dñe est. Quod paraasti ante faciem: omniū populorū. Nouum inauditumq; mysterium salutis & salutaris: ut sit lumen gentium: ad reuelationē tuæ sapientiæ: tuæ omnipotentia: tuæq; clementia: ab omnibus gentibus per hunc infantulum deum hominē agnoscendæ: & ad gloriā plæbis tuæ Israel saluandam: ac in melius reformandam. Quare si quæ nascente domino Iesu emergunt: continētur: & uigent: cum Simeone fuerimus cōtemplati: apparebit euidentissime q̄ dum hic circūciditur infans recte admodum atq; concinne. Vocatū est nomen eius Iesus. Si futuri expectationem attendimus: Iesus & non alio nomine infans circumciscus nominabatur: Expectabat cœlestis ciui

Q

R

S

tas triumphās in q̄ ecclesia instaurari: proq; malignis illinc exulibus an-
gelis: de piis hominibus sibi ciues suffici. Expectabat in terris militās ec-
clesia institui/dotari/nubere/& decorari. Vere ergo de filio dei incarna-
to dicere utraq; potuit saluator meus a quo hęc se nouerant accepturas.
Expectabāt sancti angeli suos ordines diminutos integros fieri. Homi-
nes quos maxime amant/deo recōciliari:& cum illis in cœli palatiis fœ-
lices fieri/saluari in hominibus dei gloriam: in se ipsis ordinum suorum
numerum integrari. Vere ergo de infantulo Virginis filio/hęc oīa præ-
staturō/dicunt omnes angeli saluator meus Iesus. Expectabant animæ
Patriarcharum & prophetarum sedētes in tenebris/& in umbra mortis/
non in morte. Non enim erant uere mortue. Quoniam erant crimine
purgatæ: sed in umbra mortis. i. simillimæ mortuis in peccatis. Licet enī
nulla sensus afficerentur pena: dāni tamen cruciabantur angustia. Hoc
quoq; inter illas & impiorum animas distabat/q̄ istæ sine spe sunt exu-
les: illæ in patriam reduci sperabant. In hac igitur expectatione constitu-
tæ clamabant omnes piorum animæ. Ostende nobis domine misericor-
diam tuam: & salutare tuum da nobis. Rorate cœli desup: & nubes plu-
ant iustum. Aperiat̄ terra: & germinet saluatorem. Quem natum &
circūcisum illæ hodie cōtuentes/quid aliud singulas dixisse putemus: q̄
ecce hic est Iesus: hic est saluator meus. Saluabit nos: & liberabit nos: ne
timeamus. Substineamus tempus adhuc modicū: qui pro nobis digna-
tus est nasci: & circūcidi/mox ut uiam ueritatis docuerit filios nostros:
& dei gloriam seminauerit in terris: pro nobis mori dignabit̄: & cito re-
surgere: ut cum illo resurgentes exeamus de ergastulo carceris tā obscu-
ri: & in æthereas mansiones per illum adducti: luce ppetua: & gloria in-
enarrabili cum illo fruamur. Expectabāt iusti in hoc sæculo suum cōtue-
ri saluatorem. Peccatores expectabāt sequi redemptorem. Iusti uolebāt
gloria cōdonari. Quoniam iam gratiam (sed nō completā) fuerant as-
secuti. Peccatores sperabāt sanitatem mentis per gratiam impetrare: ut p-
illam possent gloriam promereri. Paruulus iste qui circumciditur omni-
bus & singulis accipere uolentibus: hęc omnia & singula præstat. Cur il-
li non dicēt singuli saluator meus: Iesus meus es domine? Nullum tibi
nomen rogamus accipias nisi Iesus. Quoniam saluū facies populū tu-
um: a peccatis eorum. Quot uexatos a spiritibus in mundis es liberatu-
rus? Post parum exhibunt a multis dæmonia clamantia & dicentia: quia
hic est Iesus filius dei: mundi q; saluator. Dæmonū igitur testimonio: re-
cte uocari debuit nomen eius Iesus. Quia & illum saluatorē hominū:
expulsorem suum agnoscunt: profitentur: & metuunt. Quot surdis
auditum:

auditum: quot claudis liberum incessum: quot mutis loquelam: quot paralyticis soliditatem: quot aridis sensum & motū: quot cæcis uisum: quot mortuis uitam proxime restituet infans iste qui hodie circumciditur: Vix ad maturam iuuentam peruenerit: quando hæc omnia paget. Saluabit ergo naturam hominis: non solum per gratiam gratum facientem secundum animam: sed per sanitatum & uitæ gratiosa munera secundum corpus. Itaq; anima: corpus: uita: fœlicitas hominis temporanea & æterna uere dicere possunt de puero circūciso. Ecce Iesus: ecce Saluator noster: ecce qui nos omnes saluare uenit. Donetur nomine quod est super omne nomen. Vocetur Iesus. in quo certe nomine consentaneū est omnia genua incuruari: cœlestium: terrestrium: & infernorum. **T** Flectantur cœlestia genua animarum piarum & angelorum: dominum suum & instauratorem colentia & profitentia. Flectantur terrestria corpora hominum securitatem & sanitatem accipientia: elementa obedientia: Veti nanq; & mare obediunt ei. Infernorum hominum: & animarum damnatarum genua adhuc flectantur tremantia: & eius imperio obedientia. Omnis insup lingua confiteatur: quia dominus Iesus Christus est nūc in gloria dei patris: qui olim circūcisus pro nobis: stetit in sinu matris: ut nos in spiritu circūcisi in gremio matris nostræ militantis ecclesiæ sobrie: iuste: & pie uiuamus in hoc sæculo expectantes beatam spem: & aduentum gloriæ magni dei: qui puer de Virgine natus. Postq̄ consumati sunt dies octo: ut circumcideretur: uocatum est nomen eius Iesus idest saluator uel salutaris: nos hic saluās per gratiam: & in futuro per gloriā perpetua fœlicitate condonans. Amen.

DE ADORATIONE IESV DIE EPIFANIAE/CORDA
Q VARTA.

INTRANTES DOMVM INVENERVNT PVE
rum cum Maria m̄re eius: & procidentes adorauerunt
eum: & aptis thesauris suis obtulerūt ei munera/aurū/
thus/& myrrā. Mathei.ii. Dñs noster Iesus Christus fra
tres charissimi: qui pro nobis in membris infantilibus
quasi homo iudeus circūcidi dignatus/mox quasi de
us sese magis exhibuit adorādum: ut hanc ipsam circūcisionem carnis:
quam tulit in corpore: non sui ipsius gr̄a/qui deus esset: sed pro n̄ra do
ctrina tertio suæ mortalitatis ope suscepisse monstraret. Et sp̄ualem circū
cisionem/quam a fidelibus erat exacturus per infideles adhuc & barba
ros homines illū adorare uenientes/qualē eē oporteret fidelibus indica
ret. Nunq̄ sane melius q̄ adorando anima circumciditur. Habet. n. ante
mentis oculos adoratio acutissimum cultrū diuinæ maiestatis/sapiētiae/
& iustitiæ attingēs a fine usq; ad finem/penetrabiliusq; omni gladio an
cipiti. Quod si quis manu rationis assumat/quantus sit is qui adoratur
in mente reuoluēs/facile a se omnem superbiæ fastum/auaritiæ studiū/
libidinis ardorē amputabit. Quis quæso leuet̄ animo supra se. Quis
deo in omnibus & per omnia non obtemperet/eius potestatem/gloriā/
beneficentiam sui ipsius imbecillitati:tenuitati:indigentia per adoratio
nem comparando: Quis studeat auaritiæ potius se submittere q̄ deo: si
largissimam & profusam eius magnificentia & indeficiētem bonorum
distributionem attente adorando fuerit contemplatus: Quem nō pu
deat ac pigeat carnis illecebris contaminari/Si meminerit coram deo pu
rissimo: suas sordes esse p̄positas cum adorat: nempe qui magnos prin
cipes allocuturi sunt/ante omnia illis se gestu uultuq; obsequiosos ostē
dunt:muneribus liberalitatem:& obsequendi promptitudinem attestā
tur:uestitu munditiam. Locum nihilominus ad colloquium & tempus
idoneum captare: ministros bonos uiros regi gratos adhiberi student: q̄
illis auxilio ad obtinēdam gratiam præsto sint. Quæ omnia Magi ado
rantes:saluatorem nostrum dominum Iesum christum (q̄uis infantu
lum) omni studio ac diligentia executi sunt. Sancta igitur mater ecclesia
catholica consentaneum existimans filios suos pro illis natum & circūci
sum colere saluatorem: optima ratione post circumcisionis solēnia: ado
rationem infantis Iesu nos celebrare præcepit. Et quo pacto illū adorare
conueniat exemplo magorū illū adorātium instruxit & inuitauit. Illi in

V

X

h

quirentes accedunt: inuentum genuflexi adorant: muneribus colūt adoratum. Nos ergo adorare uolentes: ante omnia diligēter inquirere oportet quem adoremus/deinde illum adire: domumq; eius ingredi Magorum instar/qui uisa stella/ueniunt Hierosolimam quærentes. Vbi est q̄ natus est rex iudeorum? Et ad eum peruenientes/Intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria matre eius. Oportet etiam humiliter adorare. Nam & Magi procidentes adorauerunt eum. Opus est postremo munera adorato offerre. Quia magi apertis thesauris suis obtulerūt ei quem adorauerunt/munera/aurum/thus/& myrram. Hæc ut peragamus hac oratione qualiter fieri debeant/in medium (ut deus dabit) afferre constitui. Sunt. n. nobis non solum per utilia/sed necessaria/situq; dignissima. Quare attente de eis aliquid audire ne pigeat.

Quis debeat adorari.

A Dorare uolentes ante omnia opus est adorandum inquirere:
& ad illum accedere/qui dignus sit adoratiōis honore. Accedite inquit propheta ad illum:& illuminamini:& facies uestre non confundentur. **Y** Dii gentium qm̄ sunt dæmonia: qm̄ sunt creaturæ suo creatori rebelles:& manufactis simulachris suam diuinitatem (quæ nulla est) contineri præstigiis mentiuntur: ad suos (ut sic dicā) adoratores ea ipsa simulachra sæpe transportant. Immo quoniã accedere nequeunt sese in simulachris transferri præcipiūt. Sic ab Epidauro Romã sub **Z** Aesculapii nomine dæmoniū in serpente translatum est. Sic lōge prius Aeneas Ilium in Italiã portat: uictosq; pœnates. Nō sic dñs deus noster. Aeternus est:& imortalis: stabilisq; manens dat cuncta moueri. Nō sibi usurpat adorationis cultū: quia omni iure illi debitus. Vt adoretur deus nunq̄ sui gratia ueniet ad te: Bonorū. n. hominis non eget: non fit gloriosior tuo cultu: sed te efficiet meliorem. Si expectas sui alicuius commodi gratia illum ad te uenire: falleris. Quia infinitus est: imensus:& immobilis. Imitare nautas: qui cum suas naues in portu recipi cupiunt: nō ferentibus uentis grandi & longo fune moli alligāt. Ita per trodeas nauis in portu recipitur. Religanda est nauis nostræ mortalitatis funicolo triplici: charitatis indissolubilis immutabili moli diuinæ bonitatis quæ non nisi bona data dare nouit postulantibus se. Ita pelago erumnarum mundi huius enauigato: uentis affectuum nequicquã renittentibus se se recipiet in portum: ubi tranquillitate potietur. Hoc fune Magi spei suæ ancoras cōfirmātes: deoq; adhærētes in nato infantulo sūmā maiestātē: summā auctoritatē: sūmam bñficientiã adamātes: cogitantēsq; pp̄ nimiam charitatē suā qua dilexit nos deus misisse in similitudinē carnis pct̄i. Cū natus esset

natus esset Iesus in Bethleem Iudæ: & illi stella monstrante hoc didicissent: ecce ab oriente ueniunt Hierosolimam dicentes. Vbi est qui natus est rex iudeorū. Vidimus. n. stellam in oriente: indicantem eius natiuitatem: & uenimus adorare dñm regem uniuersæ terræ. Dominum deum nostrum: quem stellæ inditio in Iudea natum esse cognouimus.

De ratione & natura stellæ a Magis uisæ & astrologorū uanitate.

Uimunt hic Mathematici suorū uaticiniorum grande fundamentum euāgelistæ testimonio cōstare asserentes: q̄ per astrologiā diuina secretissima sacramēta præfagire quis possit. Q̄ n̄ Magi uisa stella deum & hominem mundi saluatorē natum agnouerūt & adorare uenerunt. Sed q̄ fallantur: uel fallere nitantur: & sponte ac sine causa quē amplectantur errorē: hic facile dignoscitur: q̄ nullus hactenus astrologus inuentus est/ qui illi stellæ nomē dederit: qui motū eius in fluxum uel descripserit. Proferant ipsi stellæ nomen: qua parte cœli maneat circumscribant: quanto tēporis spacio cœli ambitū lustret: quæ sint illi comites: quæ fauentes stellæ: quæ item iuxta sua dogmata uel potius somnia sint emulæ edisserant: tunc uidebūtur iuxta suorū inuentorū instituta: dē ea certi aliquid dicere. Antecedebat hæc stella magos: donec ueniret ad locū supra ubi erat puer. Recto igitur motu/ non circulari ferri uisa est: quod certe astrologis stellæ notæ non faciūt. Ibat etiam cū euntibus/ stabatq; cū stantibus. Non. n. illos aliter antecederet: sed longe peregrinatiōis interuallo procul & penitus inuisibilis fieret: oriretur illis/ occideretq; quottidie. Solēt stellæ nocturno tpe tantum oculis hoīum apparere: hæc meridiana luce se magis semp ostendit. Quare nō naturalis stella credēda est: quæ stellis præfixam a natura rationē luminis motus/ ac situs minime seruauit. Fuit hæc quā magi stellam existimauerunt a fixis/ & erraticis cœli luminaribus/ longe diuersa. Fuit nanq; insolitus fulgor in suprema aeris regione p̄ductus a deo. Recto itinere uel dei imperio/ uel angeli cuiuslibet ministerio per aeris spatia latus: ad magorū mētes illuminandas: & p̄ducendas ad infantē: quē spū sancto docēte agnouerant natū. Neq; uero quis admiret: uel mihi crimini ascribat: q̄ diceat ausim non uerā stellā extitisse fulgorem illū quem magi in oriente uiderunt: & quasi euangelistam arguere mendacii non sim ueritus/ arrogantia & impietatis me quisq; accuset. Multa enim enunciatiue euangelistæ scripserunt: quæ. s. per alios dicta sunt referendo. Enunciātes inq; uerba dicentiū: nō uerborum sensū affirmātes: ut illud est recitatū a Ioāne. Sci mus q̄ peccatores deus nō audit. Verba sūt hæc cæci nati: a dño illuminati: nō euāgelistæ fixa sententia. Verissimū est sic cæcum eē locutū. An au

A

B

C tem sensus uerborum uerus sit/quisq; sentiat ut libet. Ego credā domi-
no Iesu Christo dicenti/Non ueni uocare iustos sed peccatores. **Q**uem
si interrogas. Venisti o bone Iesu uocare quos deus/quos tua clementia
dedignatur audire? **Q**uid credimus illum respōsurū/nisi quia gaudiū
est in cœlo sup uno peccatore pœnitentiā agente? quod non eēt si gemitus
pœnitentis nō audiretur in cœlo. Respondebit insuper se uoce præ-
conia in propheta edictū publicauisse. **Q** uacūq; hora ingemuerit pec-
cator omnium iniquitatum suarum non recordabor. Delebis ne sapi-
entissime & iustissime deus de tua memoria peccata illius quem peni-
tus non audisti? Aut absolues peccatorem illius causa penitus icognita?
Nempe si penitentiā audis:nō nisi a penitēte audire potes:penitens est
nemo nisi peccator. Audis igitur peccatores:& exaudis nō solū eorū uo-
cē/sed cordis gemitū:qui cor cōtritū & humiliatū nunq̄ respuis. Sed ne
quis dicat peccatorē pœnitentē desinere eē peccatorem:& iccirco audiri
quia est pœnitens.i.peccato iam carēs: **Q** uāso quō punit deus peccata
impœnitentiū/Si non audiat illos? Vox sanguinis a Caym effusi clamat
corā illo:qui antea Adam quoq; audierat non pœnitentem sed excusan-
tem defendentēq; peccatum suū:apud quem postea clamor Sodomor-
um & Gomorreorū multiplicatus est:& quis clamor nisi peccati inter
eos nimis aggrauati? Si uero iterum cōtentiose quis dicat peccatores au-
diri ad pœnam/non ad gratiam. Contra huiusmodi facile est ostendere
Adā peccatum excusanti p̄stitam misericordiam:& nuditatem eius tūci
ca pellicea fuisse contectam.Caym quoq; grām fuisse assecutum:ne ab
passim occurrentibus necaretur/& Sodomitis ac Gomorreis deū uoluis-
se placari/Si modo inter illos decem scelere non cōtaminatos inuenire
potuissent.Rediens nunc unde discessi ut ostendā in euangelio ne dum
D falsa sed absurda & blaffema ab euangelistis eē conscripta/& nihilomi-
nus scriptores a ueritate nō excidisse/ut deinde confirmē quod de fulgo-
re a Magis uiso dicere cæpi/aliis ex euāgelio locos assummamus. Nōne
scribit euangelista/In belzebug principe dæmoniorum eicit dæmonia?
Dæmonium habes.Subuertit gentem n̄ram.Prohibet tributū dari Cæ-
sari.Reus est mortis/& huiusmodi multa:quæ si quis uera dicere præsu-
mat:quæ christianæ aures id ferent?**Q** uis homo euāgelicus iponi euā-
gelistæ patiatur hæc ut uera illum scribere uoluisse? scripsit certe hæc:sed
ut falsa/ut impia/ut absurda. **Q** uæ tamen uerum est/filios perditiois/
erroris/& fraudis de domino Iesu Christo fuisse mētitos. Existimo nūc
esse notissimum:multa ab euāgelistis esse uerissime scripta (quia ita scri-
bunt ut gesta uel dicta sunt) quæ tñ non sunt iusta uel uera. **Q** uoniā p
impietatem

impietatem/ & mentiēdi magistram inuidiā/ sunt ficta uel dicta. Itaq; cū
 dicit euangelista ex magoꝝ persona/ Vidimus stellā eius in oriente: non
 affirmat: non cōprobat. Splendorē a magis uisum stellā esse: sed a magis
 stellam fuisse nominatū. Et dū idem euangelista dicit. Ecce stella quam
 uiderant magi in oriente antecedebat eos: ac deinceps: Videntes stellam
 Magi: gauisi sunt gaudio magno. Iuxta magorū appellationē rei uisæ re
 plicat nomen: ne si aliter quod uisum in cœlo signū a magis fuerat no
 minasset: non idē ipsum quod prius illi uiderant scribere putaretur. Te
 net adhuc cōsuetudo loquendi: ut ignitos in cœlo uapores stellarū noīe
 nūcupemus: dū dicimus stellas cadere/ uel uolatu mutare per æthera se
 dem. Dum itē dicimus illas flammis eē comatas/ caudatas/ uel quasi san
 guine circūfusas. Quæ omnia/ luce clarius est/ non in esse ueris stellis.
 Quæ nō oīum philosophoꝝ snīa/ ille penitus iuariabiles sūt: & nullā nouā
 qualitātē/ aut quantitatem recipe pnt. Dixerūt igitur magi se uidisse stel
 lam: eo sensu quo hodie dicitur stellā apparere crinitam: & quo dī come
 tas oēs esse stellas comas hntes: cum tamen criniū illa atq; comæ linea
 menta in aere sint posita/ & procul a stellis. Non igitur fuit per stellæ ali
 cuius influxum dñi saluatoris causata natiuitas. Non. n. sufficit stella effi
 cere ut uirgo cōcipiat: & in uirginitate permaneat: ut concēptum pariat
 fœtum: & uas unde egreditur penitus maneat circūclusum. Nullus præ
 terea effectus suā cām pōt excedere. Maius est deū fieri hoīem: q̄ omnes
 creaturæ simul præstare ualeant. Quæ nanq; creatura suo creatori legē
 imponet: Qui perficit terram in sempiterno tpe: uocauitq; eam & obe
 diuit cum tremore. Cuius imperio stellæ dederūt lumen in custodiis su
 is: & lætate sunt: a quo quando uocatæ sunt dixerunt adsumus: & luxe
 runt ei cum iocunditate qui fecit illas/ qui est deus noster: qui inter ho
 mines paulo ante homo natus est: qui hodie cœli insolito fulgore mon
 stratur. Et certe non extimabitur alius ad deum. Nihil ergo creatum il
 li legem imponet: aut nascendi in homine necessitatem adducet. Quæ
 re o mathematici desinite de huius festi uobis solēnitare blandiri: & au
 ctoritatem ecclesiæ immo euangelii summi dei usurpare ad comproban
 da hominum inuenta uel potius figmēta nolite. Et (ut modeste dicā)
 obseruationem erubescite uestram diuino fauore fulcire. Non appro
 bat ecclesia stellæ alicuius beneficio uel imperio siue in fluxu/ natum
 uel agnitum esse saluatorem/ hoc euangelista non confirmat. Nem
 pe Saluator si nasceretur iubente uel agnosceretur docente natura:
 ubi quæso erit Dei gratia? ubi clementia? Propter nimiam charitatem
 suam qua dilexit nos deus: filium suum misit in similitudinem carnis

peccati. In cuius natiuitate apparuit benignitas & humanitas eius nos saluare uolentis: non syderum in fluxu: neq; rerum naturæ serie compellente: sed gratia: clementia: & charitate disponente.

Stellas non efficere neq; ostendere posse quæ astrologi putant.

S Ed dices: si stella uel cœleste corpus uisum a magis domini Iesu Christi in carne natiuitatē operata non est: illam tamen significare: & peritis astrologis potuit indicare. Neq; uero dicūt mathematici stellas uel earum positiōes: uel motus inferiorum effectus parere: sed monstrare. Sicut lapides a miliario uia spacium ostendūt: nō quidem efficiunt. Ante omnia multū astrologis detractū est: qui ubiq; id Aristotelis deseminare non cessant: necesse est mundum inferiorē superioribus lationibus gubernari. Sed quomodo si nō efficiūt indicent uideamus. Aut id cōtingenter indicant: Sicut lapides a miliario quos dixisti: aut necessario. Si contingenter: possunt igitur nō significare: sicut lapides a Siccariis poni contingit/ non ut uia indicent: sed ut ad deuia ducant. Et de cōtingentibus aliter uel se hęc potentibus nulla cū sit scientia: apparet tua hac confessione astrologiā nō esse scientiā/ sed fortuitā prædictionem. **G** Si necessario hæc significant/ quæ erit quæso necessitas: nisi uel sint causæ eorū quæ indicāt/ uel ipsa præmōstrata stellarū cōfigurationibus dent cām. Fumus. n. calorē nō indicat/ nisi quia de calore necessario nascitur. Ignis calorē non pdit: nisi quia necessario efficit illū. Cū aut tuæ stellarū cōfigurationes sua significata lōge pcedāt/ designatorū suorū effectus eē non poterunt. **Q** nō cām nequeat effectus antecedere. Erunt igitur stellarū configurationes psignatorū causæ: aliter illa necessario indicare non poterunt. **Q** uod q̄ negasti es certe redargutiōe dignissimus. **H** Sed hæc iā obmissa faciamus. Vis uidere hunc fulgorē a magis uisum/ etiā si stella fuisset/ indicē certū Christi natiuitatis minime fuisse. **Q** m̄ iam cōstat eius cām esse nō potuisse/ Effectū uero illā dicere eius natiuitatis est stultum. Multi erant in orbe terrarū astrologi nascente Iesu/ Multi item natiuitatē eius antecesserāt: qui huius stellæ rationem hęc debuerunt/ Si artis meta illos nō fugit: præsertim in re tam seria. Et tñ usq; ad hanc diē inuentus est nemo: nisi fuerit propheta: qui de natiuitate dñi saluatoris aliqd scripserit. Et illi ipsi qui Christo nascēte astrologiæ operam dabant: cur sicut magi natum regē non agnoscebāt? Vel agnitū cur una cum magis non requirebant? Congregans Herodes omnes scribas populi & seniores: & ab illis diligenter inquirens ubi Christus nasceretur: cur non congregauit astrologos? Certe diligenter dicit tempus stellæ quæ magis apparuit: cur a peritis stellarum non perdiscit quæsitum puerum

puerum: quē stellæ ductu etiam post discessum ab Herode magi inuenire potuerunt. Illi ipsi seniores iudeorum & scribæ/legis doctrinā professi: qui Bethleem natiuitatis locū fore regi messia. i. hominū saluatori prædicere potuerunt/unde quæso hoc dicunt: de cōstellationibus an de prophetis? Illi profecto dixerūt/in Bethleem Iudæ/Sic. n. scriptū est per prophetā: non per mathematicū. Et tu Bethleē terra Iuda/nequaquā minima es in principibus Iuda: Ex te. n. exiet dux q̄ regat populū meū Israel. Si Herodes se a magis uidens illūsum: iam per prophetiā locum natiuitatis nouerat: & magorum relatione tempus stellæ didicerat: facile erat astrologo natum puerum demonstrare: quā huiusce studii (ne dicā artis) professores longe maiora promittere nō uereantur: & dato certo (ut dicunt) themate: non solum natū infantem: sed locū & momentum natiuitatis incorporaturā: corporis etiam notas & animi: se p̄sagire confidunt: Si hæc stella: siue (quod uerius est) hic fulgor in æthere sufficienter saluatorem natū oñdere potuisset: Ex puris naturalibus studiis: potuerunt magi: potuerunt oēs astrologi: & modo p̄nt necessaria cognoscere ad salutem: potuerūt & possunt naturali disciplina aliis indicare quod suo sibi studio uendicauerunt. Mentitus igitur erit ille qui dixit. Non sumus sufficiētes aliqd cogitare ex nobis quasi ex nobis: sed sufficientia n̄ra ex deo est. Mētita est ueritas ipsa quæ dicit. Ego sum uia ueritas & uita: Nemo uenit ad p̄m nisi per me: Et nemo nouit filium nisi p̄. Neq; p̄m quis nouit nisi filius: & cui uoluerit filius reuelare. Mentiūtur oēs theologi christiani: qui uno ore cōfirmant non posse saluari hoīes: nisi p̄ aliquam doctrinā diuinitus inspiratam. Si dicas hanc stellā regis tantū natalia demonstrasse: ante oīa uide quid agas: quod in astrologorū fauorē a principio sumpseras: perit totum: sanctam. s. matrem ecclesiā comprobare mysterium incarnationis a stella fuisse mōstratū. Deinceps si tot reges in Iudea nati fuerant: cur illorum quempiā adorare magi nunq̄ uenerant? Adde quod dominus Iesus Christus id nō fuit quod tu stellam ostendisse contendis. Regnum inquit ille meum non est de hoc mūdo: Si. de hoc mundo esset regnum meū: ministri mei utiq; decertarēt ne traderer iudeis. Vulpes foueas habent: & uolucres cœli nidos: filius aut̄ hominis non habet ubi caput reclinet. I nunc & dic regem iudeorum quales sunt terreni reges: stellam hanc significasse. Ego dicam filius hominis non uenit ministrari sed ministrare: & animam suam dare pro multis: non ut reges gentium faciunt multorum uitam pro salute propria: immo pro ambitione atq; libidine exponere morti. Rex igitur quem magi adorare conquirunt: pro primo eius aduentu: non est regni ali-

cuius temporaneus dñs. Neq; hunc magi tantū stellæ bñficio: uel astrologica disciplina conquirūt/sed eo ipso docēte sancto spū: quo post adorationem sunt moniti ne redirent ad Herodem. Cuius etiam responsio idest secreto oraculo in somnis accēpto: per aliam uiam reuerfi sunt in regionem suam. Astrologiam igitur hic obmisam faciamus

Adorationi quæ præmittere oporteat.

T quoniā iam abunde didicimus hanc nuncupatæ stellæ apparitionē astrologis nullū pro sua professione tuenda præstare suffragiū/Q ñ de illa in libris astrologiæ nihil penitus habet/

Q ñ stellarum motum minime secuta est/Q uando interdiu qd' ueræ stellæ nō faciūt se perpetuo uisibile præbuit/Q ñ sacramentum natiuitatis dei simul & hominis efficere uel indicare p̄pria uirtute uel naturæ ordine etiā si stella fuisset/minime potuisset:Q uando regis ortū more hoīum regnātis nisi mentita sit/minime demōstrauit. A magis aut diuinitus inspiratis discamus adorare dñm Iesum Christum. Scriptum ē in

K

psalmis. Audi filia & uide: & inclina aurem tuā: & obliuiscere domū tuam: & domum patris tui. Et concupiscet rex decorem tuū/Q uia ipse est dñs deus tuus/& adorabūt cum oēs reges terræ/Omnes gētes seruiēt ei. Sic Abraam existēti in aram præcepit dñs. Egredere de terra tua & de cognatione tua: & de domo patris tui: & ueni in terrā quam monstrauero tibi. Q uod cū ille fecisset: deum uidere: alloqui: adorareq; p̄meruit. Si mundi fastus & delicias fuerimus asp̄nati: patriā relinquemus: & populum nr̄um obliti bene erimus. Si parentū/consanguineorū/& amicorū blanditias nos in huius sæculi desiderijs cōfirmātes non audiuerimus/patris nostri domū si bñ egrediemur: & nr̄am cognatiōem utiliter relinquemus. Si nr̄æ carnis fragilitatē nō uerebimur/Si illi plusq̄ oportet nō indulgebimus: domū nostrā utiliter relinquemus: obliuioniq; mandabimus: audiemus sana cōsilia/uidebimus exēpla salutaria: inclinabimus per obedientiā aurem nr̄am bene monenti & dicēti dño. Q ui amat patrem aut matrē plusq̄ me nō est me dignus. Q ui ergo uult uenire post me abneget semetipsum & tollat crucē suam & sequatur me. Volētes autem hæc facere cœlum aspicere debemus: non terrā. Q ñ & magi in oriente stellā uidere meruerūt. Huius rei gratia dñs Iesus discipulos adorare dum docet/adorationi præposuit. Pater nr̄ qui es in cœlis: non in terra dixit: ut ubi patrem adorādum inquirere & cōtēplari deberemus oñderet. Depone rerum terrenarū studium. Auxiliū de cœlo quære/lacta super dño curam tuā: & ipse te enutriet: & non dabit inæternū fluctuationem iusto. Audi illum ip̄m quem hodie Magi adorant: quē corū exem

L

plo adorare debemus. Nolite inquit eē solliciti corpori uŕo dicentes qđ māducabimus: aut quid bibemus/aut unde uestiemur/scit pŕ uester qđ his oibus indigetis. Aspicite uolatilia cœli qđo non serunt: neq; nent: & tñ pater uester cœlestis pascit illa. Hęc aut̄ omnia in pŕicipio itineris nŕi prompte faciamus. Dicit. n. euangelista. Ecce magi ab oriente uenerunt Hierosolimā. Ecce promptitudinē notat. Hilarem. n. promptūq; datorem diligit deus. Audi quid ecclesię Laodiceę dicat ille cui nomen est amen. i. uerax testisq; fidelis. Vtinam frigidus aut calidus eēs: sed qđ tepidus es incipiam te euomere.

Natiuitatis Iesu locum magna oratiōe fecit deus discere magos ab Herode & proceribus iudeorum.

m Agi ne tepiditatis in sua adoratiōe argui possent/cū natus eēt Iesus in Bethleem Iudę: ecce sine mora/uenerunt Hierosolimam dicētes/Vbi est educationi traditus/qui natus est rex iudeorum. Vidimus. n. stellā eius in oriente: & uenimus adorare dñm. Apparet hic euidētissime Magos istos astrologię bñficio non didicisse locū natiuitatis illius regis: quē adorare se uenisse profitentur. Iuissent. n. continuato itinere in Bethleem: & ab aliis nō quesissent: ubi nam se contineret rex adorādus. Erat. n. facile scientibus artē quę stellę ratione indicare sufficeret natū regem: natiuitatis quoq; locū scire per artē: eius pŕsertim iudiciis beneficio: quę talem ac tantū natum regē ostenderet: infantulum. s. adhuc pannis inuolutum: dignum adorari. Sed scio quid hic uos moueat. Didicerant magi spū sancto docēte interius per signum in cœlo uisum exterius: natum esse regem messiam. Cur natiuitatis locum idem spūs sanctus magos nō docuit? Cum æque facile spūs omni sapientia plenus: immo omnis sapiētię fons: magos utrunq; docere potuerit. Q uādoquidē facile est oīa posse deo. Multum nimis est certe & forte temerarium huius rei causam inq̄rere: uel inuenire posse cōfidere. Q uādo supra primā cām alia causa esse non pōt: & ipse spūs sanctus (qui deus ē) cui uolūtas: clementia: ac liberalitas peculiariter attributa dignoscuntur omniū quę creaturę cā sit sūma: nulla nisi p̄prio bñficētię studio illū rōne ad agendū impellente. Q uare si dixerō suā p̄pter bonitatem spūm sanctum magis uoluisse notā facere saluatoris infantia: ortus uero eiusdē locum reticere uoluisse: satis dignam cām immo dignissimā & certissimam assignare uisus fuero. Vbi si quæres: cuius boni gratia id reticuerit. Respondebo uoluisse diuinā bonitatem per gentiles: & barbaros uiros legis scientiā non hñtes: Herodis & iudeorū (si uellent respicere) duritiā cōmouere: Si nolent increpare & inexcusabilē reddere cōtuma-

M

N

ciam. Elegit. n. in firma mundi deus: ut fortissima quæq; confundat: de
 deprimat: ac contundat. Erigit indocta: ut doctrinam & sapientiã mun
 di superet & cõuincat. Infideles igitur & barbaros hoies monuit in spũ
 ut irent ad Herodem: natione quidẽ idumeũ: sed educatione & longa
 conuersatione iudeũ/legis iustitiam & pietatẽ agnoscentem. Multo insu
 per expimento atq; frequenti cõsuetudine Romanum: q. s. Romanorũ
 mores/disciplinam/religionẽq; calleret: ut tantis excultũ disciplinis/ma
 gorum pietas flecteret ad colẽdã infantiam saluatoris/Si uero flecti nol
 let excusationẽ hẽre nõ posset. Principes insuper sacerdotũ & seniores po
 puli: qui legem ac pphetas assidue uel discebant ipsi: uel aliis discẽtibz
 prædicabãt/per hos ipsos Magos nõne aptissime iuxta prophetas admo
 net spũs sanctus: ad puerum Iesum regẽq; messiã agnoscendũ assurgere.
 Dum. n. magi dicũt. Vbi o Herodes o principes sacerdotũ o seniores po
 puli legis scientiam professi. Vbi est (interrogamus uos) qui natus ẽ rex
 iudeorum? Stellã eius in oriẽte uidimus: & uenimus adorare dominũ.
 Quid quæso facere dicereue uidentur: nisi quod Esaias dudum uatici
 natus fuerat.

Expositio lectionis surge illuminare &c. & eius concordia cum euan
 gelio concludens responsonem ad quæsitum.

Urge illuminare Hierusalẽ. Patet hic continens pro contento
 s nominari. Q ñ ciuitas ipsa insensata penitus & imobilis: nec
 surgere nec mente illuminari sufficiat. Quid est ergo dicere/
 surge illuminare Hierusalẽ: nisi o rex Hierusalẽ o Herodes qui in tuã
 ambitiosã libidinis grabato miserrime uitã ducis/Surge per humilitatẽ
 o sacerdotum/seniorũ/scribarumq; collegium o ciuium cõetus incolens
 Hierusalem: in cæcitate lãx: & tenebris auaritiã iacens/illuminare fidei
 claritate: & spũs sancti lumine uero. En uenit lumen tuũ: quod nos bar
 bari Magi: moribus inculti: diuinã legis ignari: uidimus per spũm: & de
 extrema orientis barbariã: uenimus adorare dñm. Tu aut o Herodes:
 tu pontificum sacerdotũ/seniorum ac populi cõetus/in cuius terra natus
 est rex saluator tuus/iaces mutabilium rerũ in uolucro fasciatus. Surge
 infœlix exẽplo nostro. Ecce tenebrã ignoratiã: & inculte barbariã/ope
 rient terram/Q uod futurũ dixit Esaias: iam adest: & impletum est. Operi
 unt & operierũt terram nãram tenebrã quas diximus: & caligo ruditatis
 rubiginosã populos nãros penitus occupauit. Super te autem oriet dñs.
 Q uod dixit ppheta uidetur futurũ (Q uia suo tpe non erat impletũ)
 nunc qm̃ aduenit & præteriit/nos dicamus de præsentĩ atq; pterito oriet
 & ortus est cœlorum conditor: terrã fabricator: redẽptor omniũ. Q uã
 igitur

igit̄ alacriter/ḡ solerter/ḡ ardēter/tu Herodes/tu sinagoga/quaē lumen legis obtines:& patriā ícolis saluatoris/surgere debes & illū colere/Q ñ nos de tenebris & umbra mortis educti hoc facimus/Gloria eius in te uidebitur. Vtinam inter nos gloria tátæ natiuitatis dignata se fuisset oñdere. Quod dixit propheta uidebitur:nos magi dicimus iam uisa est. Vidimus.n.stellā eius í oriēte:& uenimus cū munerimus adorare dñm. Non sic uidimus ut uideri desierit/Leua in circuitu oculos tuos & uide grām & gloriā saluatoris tui. Vide ciuitatem tuā esse repletam opulentissimo comitatu:omni magnificētia decorato. Oēs isti nostri comites/congregati sunt:ut regem natum adorent. Venerunt tibi excutere superbiam o Herodes. Venerūt tibi o senatus pontificū & sacerdotum excutere ambitum & fastum. Venerunt tibi o popule iudeorū excutere auaritam contumaciā & impietatem. Venerunt tibi:ad utilitatem tuā:ut ab illis ista perdisca. Filii tui de longe uenient:immo uenerūt. Nos.n.per dī disciplinā tibi filii eē ardentissime desideramus:ut ea quæ sursum est Hierusalem sit m̄ nostra:nos hic tibi filios accipe terrena Hierusalem. Surge expergiscere rogamus & obsecramus tales uiros ne aspneris adopta. Et filia tuā de latere surgēt. De latere primi Adæ formata est Eua. Et de latere regis messiaē cū fuerit exaltatus in cruce:filia tuā oēs ecclesiaē credentium populorū:quæ de sinagoga quasi de m̄ nascūtur tunc surgēt quādo fluētibus aqua & sanguine de latere quod lancea miles aperiet indicabitur redēptionem humani generis eē completam. Tunc uidebis & afflues. Videt:affluit Hierusalem magorū aduentu:uidēt nempe:quia cōuersa ē ad eos interrogādos & exhortādos. Multitudo maris:hominū in marittima extrema orientis ora degentium. Quæ sit hæc maris multitudo p̄pheta declarat apte dicēs:Fortitudo gētiū uenerit tibi. Inūdatio camelorum opiet te:Dromedarii:Madian:& Effa. Regiones unde cameli uelocissimi p̄dire soliti sunt. Opiet aut̄ nimia multitudo. Sicut multæ maris unde terram operire sunt solitæ. Hoc est quod dixit propheta. Quādo conuersa fuerit ad te multitudo maris:quod magi complent:dum oēs de Sabba ueniunt aurum & thus deferentes pro munere nato regi:& laudem dño annunciantes. Dum illū regem non temporaneū:non terrenū:sed perpetuum:& cœlestem suis muneribus p̄testātur. Me igitur tacente propheta Esaias tuæ inquisitioni copiose respondet. Spiritum sanctum qui magis indicauit in cunabula saluatoris:locum in quo erant:iccirco indicare noluisse:ut illi ab Herode:a p̄tificibus & scribis illum requirerent:& sua requisitione requisitos cōmonerēt:ut si uellēt respicerent:Si nollent penitus inexcusabiles remanerent.

De inconſulta Herodis & iudeorū turbatione expoſitio euangelii.

Vnc inſpiciamus Herodis inſaniam: pōtificum ac ſeniorum
n impiam cæcitatem. Qui qm̄ adorationē ſimulant: & magos
non imitantur/pœnam quæ illos ſeqtur attendamus. Audiens aut̄ Herodes rex turbatus eſt: & oīs Hieroſolima cū illo. Cur quæſo
turbatur? Quia ad puerū Ieſum adorandū accedere non uult: quia nō
uult de ſua ſuperbia dimoueri: non uult egredi priam ſuam: factū & mū
di gloriam inanem nititur retinere: non uult egredi domum patris ſui:
ſatellitum cateruas/& gnatonum adulationes amplectitur. Domū inſu
per ſuam exire recuſat. Sux carnis illecebris carere nō uult. Ideo turbat/
quia regem natum formidat: qui his oībus illū ſpouet. Oīs quoq; Hie
roſolima: quæ hæc eadem ſectabatur: cum illo turbata eſt. Vide quid fa
ciat amor inſanus. Congregans oēs principes ſacerdotum & ſcribas po
puli ſciſcitabatur ab eis ubi Chriſtus naſceretur. Quis Chriſtus o Hero
des? Nullū alium Chriſtū ſacerdotes & ſcribæ quos conuocas tibi indi
care ſufficiunt/nifi regem meſſiam. Quia ſolum hunc ſacræ līæ omnes
uenturum cōcinunt: quibus ſi credis: cur illum nō adoras inſœlix? Ne
P ſcis q̄ meſſiæ reſiſti non poſſe ſacræ litteræ prædicant? Neſcis q̄ dicit Eſa
ias. Egredietur uirga de radice Ieſſe: & flos de radice eius aſcendet: & re
quieſcet ſuper eū ſpūs domini: ſpūs ſapientiæ & intellectus. Eum fallere
non poteris/ſpūs conſilii & fortitudinis: illum ſupplantare nō ualebis.
Spūs ſcientiæ & pietatis: totus erit bonus/pius/beneficus: non eſt cur illi
inuideas. non eripit mortalia qui regna dat cœleſtia: non tibi nocitu
rus eſt: niſi tua p̄fidia iuſtitiam ſuā reddere retributionem iuxta tuā coe
gerit iniquitatem. Replebit eū ſpūs timoris domini: nihil per uim aut
uiolentiā faciet. non ſecundū uifum oculorum iudicabit. Fruſtra igitur
uenerabundam & latā prætenſis faciem: dum clam uocas magos & tē
pus ſtellæ quæ apparuit eis diligenter inquiris: neq; ſecundū auditū au
rium arguet: fruſtra igitur fallacia uerba componis: fruſtra dicis. Ite in
terrogate diligenter de puero: ut & ego ueniens adorem eum. Audi qd̄
idem Eſaias dicat. Spiritu labioꝝ ſuorū interficiet impium. Deponite ini
quitatem o Herodes. Quia iuſtitia erit cingulum lumborū eius. Retri
buet abundanter unicuiq; ſecundū opa ſua. Deponite iudei duriā inſi
Q delitatis/Quia & fides cintoriū renū eius eſt. Si ſacerdotibus & ſcribis
a qbus ſciſcitaris: ubi Chriſtus ſcit naſciturus credere uis o Herodes/cre
de prophetis per quos ſcribæ & pontifices eius natiuitatem quem Magi
quærunſt prædicere p̄nt. Si prophetis credere non uis: & fraudibus tuis
tantas meſſiæ dotes/quātas Eſaias rettulit putas extinguere poſſe: cur il
los interrogas?

los interrogas? Sed ignorans est omnis malus: & cum malitia fuerit cum-
mulatus obcæcatur ab illa. Furor qui tibi de uano timore domiatur im-
pedit animum infœlicē. Ne uerum cernere possis: facit affectio imode-
rata. Quod enī miseri cupiunt facile credunt. Quando plus per affe-
ctionē q̄ per rationem iudicant homines: præcipue uero mente turbati.

De Herodis sibiq; similibus perfidia & pœna.

Via igitur Magos audiens Herodes turbatus est: Sanum ne-
quit inuenire consilium: & iccirco pditissimū amplectitur: qđ
proculdubio fœlicem exitū habere nō potest. More nanq; pe-
cudis pronus in terram: non cœli fulgorem insolitū: sed regni terreni fa-
stum mente cōplectitur: & pro studio adoratiōis quod suscipere debuif-
set: adorando infanti insidias parat. Fugiamus fr̄es Herodis insaniam.
Ne speremus deū uultu uel uoce a nobis decipi posse: scrutator est cordi-
um: non uerba: non signa conficta considerat: sed animū. Quot hodie
inter christianos herodes inueniuntur? Quot dicunt dñe dñe: nequa q̄
habentes hereditatē in domino? Quot simulate dicunt. Ite interroga-
te diligēter de puero: ut & ego ueniens adorem eū? Quot intrāt eccles-
iam orationis tempore (& ut dicunt oraturi) proposito autē & re uera pu-
ritatem puellarū & matronarū pudicitia: in quibus (si castæ sunt) Chri-
stus inhabitat: expugnaturi: cōtaminaturi: & uersuri? Quot in ecclesia
fœminæ impudicis oculis adolescentū imo uirorum animas uenantur?
Quot canonicis horis mares & fœminæ intersunt: ut bonæ fidei ac de-
uotionis prætextu cōmodius decipere possint? Quot sub religiosa ue-
ste uentrē farcire: & his quæ sub uentre sunt indulgere student? Hi om-
nes peius faciunt q̄ Herodes. Ille semel adorare uelle finxit: ut perderet:
neq; præualuit. Isti non semel perdere cōtenti: quotiens se obtulerit oc-
casio dicam dolore stimulatus quod professioni meæ: quod huic loco
non cōuenit: Christum lenonē non nulli eorum sibi facere studēt. Alii
usurarū profonctam: alii obsomniōz farctorē: alii proditionum & san-
guinis ac cædis auctorem h̄re student. O pessimi herodes: nō sic impii:
non sic. Definite agere peruerse: discite benefacere: & pie adorare cū Ma-
gis. Herodes quia uultu fictam prætulit pietatis spēm: quia studiū ado-
randi mentitus est: per adorationis spēm saluatori suo tetendit insidias
(licet frustra) Mariām uxorem innocentissimā: pulcherrimā: nobilissi-
mam: & (quod rarum est) castissimam. Zelotypia obcæcatus occidit: cu-
ius postea desiderio diu contabuit: & semiamēs duos ex Mariām susce-
ptos filios iam adultos. Iā maritos Alexandrum. s. & Antigonum truci-
dauit. Tertium quem ex priori uxore genuerat Antipatrū nomine in se

S

T

patrem armatū uidit: & corā Cæsare de parato ueneno in se indulgentis-
simum p̄rem (q̄ illius gr̄a duos longe meliores liberos occidisset) accusa-
uit. Hūc eundē Antipatrū deinde arctissimo custoditum carcere cōiecit
in uincula. Neq; multo post s̄uissimis morbis capit laborare. Ignis q̄p
pe lentus interius conflagrabit: & quo minus apparebat exterius: intus
acrius s̄auiebat. Auiditas inexplēbilis semp̄ erat cibi: neq; tñ facietas īple-
bat ingluuiē rabidis faucibus excitatā. Intestina ulceribus tabida putre-
scebant: doloribus quoq; s̄uissimis colli cruciabat̄ assidue: humor liui-
dus ac luridus pedes tumidos oberrabat. Similis illi quoq; circa pubem
erat afflictio: sed & pudēda ipsa putredine corrupta scatebāt uermibus.
Spūs quoq; & anhelitus refractione creberrima cōtortus uexabatur. Vñ
per singula pene mēbra cōtractus/oēm tollerantiam supare potuisset: ni-
si dei iustitia quod etiā fama uulgabat illū tales pro sua perfidia p̄nas
inter hoīes dare iussisset. **Q**ua urgente his tandē morbis exhaustus/pri-
mogenitū Antipatrum quē tenebat in uinculis iugulari mandauit: quē
cū sanguine fuso egisse aīam audiuisset infœlix & miserrimus inter tot
suorū funera: quæ ipse sibi parauerat extinctus est. Principes sacerdotū/
seniores populi/ scribæ/ reliquiq; iudei cū Herode sentientes deum fictē
adorant: legis iustitiam/ & sanctimoniā templi uenalem hñt: suarūq; li-
bidinū ministrā faciunt: sacrificiorū ceremonias pro eorū auaritia ad quæ-
stum inuersas sibi auferri formidant: & iccirco ad captandā mortis occa-
sionem dño Iesu Christo simulantes pietatē dicunt. **Q**uouſq; aīas no-
stras tollis? Si tu es christus dic nobis palā. Princeps uero sacerdotū fictē
interrogat: & quærit sub iuramento dicens. Adiuro te per deum uiuum:
ut dicas nobis si tu es Christus filius dei. Propter quæ extremas sibi & su-
is calamitates cōquisierunt. Hierusalem nanq; fūditus a Romanis euer-
sa cātatur in triuiis: In cuius obsidione post oēs abhominabiles cibos ab-
obsessis auidissime cōquisitos & sumptos. Mater inuenta est quæ lactā-
tem filium p̄priis manibus occidit: uerūq; p̄foratum adhuc crudū assa-
uit uertens ipsa ueru/coctū postea lacerauit manibus: & membris disse-
ctum dentibus ipsa contriuit. Nephando post hęc pastu faciata (q̄d̄ ad
futuram exuriē depellēdā sibi seruauerat) reliquū assi filioli p̄donibus
uidelicet cōciuibus prodere coacta est: qui in odore infœlicis & horridæ
assationis domū irruperāt ut raperent cibum: quē per olfactum credide-
rant se esse uenatos. Hoc detestabilissimo edulio illis apposito: horrore
ac stupore conterritis/ infœlix fœmina & efferata mater dixit. Hic uere ē
meus filius: hoc uere meū facinus est: comedite quod reliquum est: qm̄
mihi per uos seruare nō possum: quod uidere nō amplius potestis dila-
niato corpe

T

V

niato corpore ego comedi. Ne fitis scœmia molliores: aut mœe misericordiores: qui diuina oïa & humana intrepidi uiolare potuistis: cum filioli mei reliquias absumpseritis: in malorũ remedium & me affate. Horret animus dicere quot in ea obsidiõe a suis cadauera hoïum sunt comesta præfamis inedia: & rabie nullis antea sæculis audita. Quot a Romanis uiui euiscerati sunt: ut de intestinis eorũ aurum quod integrum uorauerat: quasi de terræ uisceribus effoderet. Si Iosippo siue Iosepho hebreo: & eius belli ab initio de hebreorũ ducibus uni/post uero expugnatã omnem Galileã: cui ille præfuerat eiusdem belli scriptori/fidẽ non abrogamus/cõstat plane decies centena milia iudeorũ toto obsidionis tempore occisa fuisse/Constat capta nonaginta septẽ milia: uenditos partim: partim a feris pro spectaculo laniatos: partim ad inuicem quasi hostes iusto bello inter ludos festos trucidatos. Sunt uero hæc oïa lõge minora ea calamitate quæ Eleazarũ ac suos occupauit. Qui messadam montanum oppidũ in iudea/natura & arte oïum quæ leguntur: ac rerum copia munitissimũ occupauerant liberis ac coniugibus loci fiducia eo conuectis. Hi nanq; post Titi triumphum de subacta iudea & Hierusalẽ penitus extirpata a Flauio Siluio Romano duce obsessi/& primis mœnibus machinarum uiolẽtia undecunq; disiectis/Alia mox mœnia trabibus & cõgesta terra prioribus quæ lapidea fuerant munitiora & tutiora erexerũt. Neq; n. machinis impelli poterant: terra & leui intermixta materia ictũ non recipiente. Vñ tormẽta ipsa constipare & solidare cogebantur quæ conuellere debuissent. Propter quæ Siluius secunda mœnia igne aggressus est: qui flante Borea in Romanos inuectus machinas oës & eorũ munimenta deuorasset/nisi quod deo iubente cõquieuit boreas/Auster insæuiit: & flammam oẽm in mœnia cõuoluens ea radicitus cõcremauit. Nihil iam superat: nisi igne conquiescere: & Romanis armis ad obsessos aditũ præstare. Qui antea muro longe exterius a Siluio circumclusi: & nunc armatis militibus per girũ septi: nulla in fuga spem poterat constituere. Tum o rem infœlicissimã/& Saguntina clade longe superiorem. Calamitate uero Hierusalẽ multo uincẽtem/ Eleazarus obfessorũ princeps infauista & furiosa orõne miseros in liberos & uxores prius: ac deinceps in seipsos armauit ad necẽ. Ita charissima pignora cõiuges ac filios cũ lachrimis osculãti lachrimãtia/& ipsa se gladio submittẽtia ferro impetũt: iugulant: sternunt. Tum cruẽti amãtissimorũ sanguine/decem ex seipsis: qui certe ingens numerus erant (neq; n. tãto exercitui pauci durare potuissent) eligunt: a quibus oës more pecudũ iugulentur. Dehinc electores singuli/quẽ ex suis magis amauerant adhuc spirantẽ & incondito ac

X

Y

incerto moribundorū motu palpitantem amplectuntur: deosculātur in eorum quos necauerāt sanguine prostrati & conuoluti. Electi uero per eorum guttura gladios mergunt: Natabant prius in suo sanguine m̄res & filii: nunc mariti: uxōres: patres liberos quos occiderant: suo ipsi sanguine lauant. Decem tandē carnifices per nouenarii sortem sese confodiunt alter alterius pro munere gladium excipientes / donec ex tanto numero unus tantū se superstitem uidit. Hic perlustrās oīa: & suo ministerio ne quis indigeret diligenter inquirens: cum oēs uideret infœlicē animam exalasse: bñ se habet inquit. Quod uidere me licuit: mihi parum est: quod restat: en impleo: gladiūq; in propria uiscera mergit & cadit: ne tātā infœlicitatis solē uideat. Compit hęc Siluius ex muliere grādæua: quæ se cum alia adhuc uiridi: & quinq; infantibus de media nece subripuit: cuniculi beneficio occultata: unde cuncta ex ordine uiderat & audierat. Iustus est deus ut fuit ab initio. Herodes & iudei quanta narrauimus mala expti: mortalē adhuc dñm Iesum christū odio habuerūt atq; ludibrio. Quid illis futurū existimamus: qui nunc per ea quæ diximus dñm Iesum Xpm negligunt: & infamant gloriosum & regnantē in cœlis: moxq; futurū uniuersorum iudicē p̄secuntur: & turpissimarum egererū ministrū nō uerētur efficere: quibus infimæ sortis hoīes testes adhibere puderet. Fugiamus tam perditos mores: & dum tempus habemus opemur bonū. Cū magis christū puerū caste & pure adorare studeamus.

De nimia Herodis superbia & stulta astutia rñdendo Magis.

Agi nanq; cū audissent regem abierūt. Quid ita? Qm̄ cum
m sancto sanctus eris: & cum puerlo peruerteris. Agnouerūt prudentes illi uiri tunc si nō integrā Herodis impietatē: quā postea in somnis per monitum didicerūt: Saltē nimiam illius supbiam nō ferendā. Distabat Bethlem ab Hierusalē (Hieronymo teste) qui bethlematicus incola & monachus decessit e uita: qui corpus suū in præsepis introitu: quo in loco a magis adorata est saluatoris infantia: uiuens instituit sepeliri: distabat inq; sex passuū milia. Tam breue spacium noluisse Herodē peragrarē cū magis: ad talem præsertim ad tantū regem cognoscendū: non erat inditiū adorare uolentis. Magis erat consentaneū Herodem in suo regno magnos illos uiros eousq; perducere: hospitio illic excipere: regem quæsitū oīum primum adorare: alios deinceps ad adorandum inuitare: & tanti regis inter incunabula sibi grām conciliare q̄ dicere. **Z** Ite & interrogate diligēter de puero. Si illum o Herodes adorare uolebas: cur non dicis regem: cur quasi per contemptum puerū nominas quem adorare uelle mētiris? Si magos fallere uolebas: debebas ueneranter puerum

ter puerum nominare : & quem illi regem dixerant / regio nomine dignum affirmare : non dicere puerum. Putas cum mentecaptis tibi esse sermonem? Illi singula tua ponderant uerba. Cur non dicis ueniam uobiscum in Bethleem : sed ite dicis? Nimis superbum est : regem nouum / & alienigenam regem / de gente quibus imperas inuisa : & de patre subditis odioso qui etiam fratrem Regis trucidauerint tribus simul magnis uiris magno comitatu adornatis : qui te colunt : qui te in tua regia uisunt : qui tuam fidem sequi uenerunt / dicere / Ite. Saltem tuo regno dignis comitibus honestafes. Cur dicis / interrogate / quasi ad te nihil attineat. In tua ditione regem adorandum qui modo natus est inquirere ipse debuisses. Nimiam certe secrediam præferunt hæc tua ad magos uerba. Si illos uis interrogare diligenter : esto tu imprimis diligens inquisitor. Quoniam mentes hominum facta magis quàm uerba mouere solent. Vt & ego ueniens adorem Iesum / non bene reddis causam : non bene coeunt / ut adorem & puerum dicere / ut adorem & ite dicere. Dauit cuius regiam tenes & regnum / non sic dicit. Tu dicis / Ite / ille dicit. Venite adoremus & procidamus ante deum : ploremus coram domino qui fecit nos : Quia ipse est dominus deus noster : nos autem populus eius : & oues pascuæ eius. Si tu ita dixisses Magi non abiissent. Venissent tecum. Sed quia cognouerunt superbiam & fraudulentiam tuam / superbum & subdolum regem festinauerunt relinquere / ideoque abierunt.

De imitandis Magis egressis patriam & abeuntibus ab Herode ut adorent saluatorem natum.

e Tece stella quam uiderant Magi in oriente antecedebat eos : usque dum ueniens : staret supra ubi erat puer. Quando magi ab oriente recedunt & in domo confisi propria derelinquunt / quando obliuiscuntur domum suam : & domum patris sui / cœlesti indicium æthereique fulgoris ductum ad dominum Iesum Christum adorandum habere merentur. Quando Hierosolimam intrant : quando Herodem consulunt : quando deum per homines quærunt / stellam non uident. Vbi uero non sperant auxilium ab homine : ubi ab impio Rege discedunt : ubi humanæ sapientiæ consilia deserunt : & in domino deo quem adorare proponunt suum deuote iactant cogitatum : diuina iterum illis claritas assistit : & duces de cœlo iterum promerentur. Quid sibi uolunt hæc charissimi fratres? Illud profecto quod dixit dominus in euangelio. Nemo mittat

A

manum ad aratrum & aspiciat retro/ut sit idoneus regno dei promerendo. Si ad aratrum misimus aliquando manum: ut in agro magni patrifamilias boni aliquid feminis seminaremus. Si carnales affectus/& pristinam mundi consuetudinem abiecimus: ut deum pura & libera mente adoraremus:& illi soli solertissime seruiremus/ne deficiamus in medio itineris/ad finem usq; uitæ perseueremus. Quoniam non qui incœperit tantum: sed qui perseuerauerit usq; in finem hic saluus erit. Perseuerantia nobis opus est: ut nostræ adorationis studium salutare reddatur. Quod si aliquando humana fragilitate nos exorbitare & retro aspiciendo pristinis desideriis rerum fortuitarum distineri contingat/discamus a Magis. Abierunt illi ab Herode impio rege: abeamus & nos a uanitate/ab impietate ad quam aspeximus & diuertamus. Egressi sunt Magi Hierosolimam ciuitatem tunc peccatis plenam. Egrediamur & nos omnia studia uanitatum. Proculdubio stella quæ illos antecessit usq; ad locum ubi erat puer/sancti.s.spiritus cœleste auxilium nobis iterum aderit/antecedet nos: atq; ad saluatorem nostrum usq; perducet.

De lumine fidei & spiritus hilaritate modoq; &
loco ueræ adorationis.

u Sq; dum ueniens staret supra ubi erat puer. Plura hic latent sacramenta q̄ ego narrare uel cognoscere queam. Ad sanctæ ecclesiæ penetralia nisi cœlestis luminis beneficio Christianæ

B fidei splendore radiantis non intratur. Hæc uerissime illud est lumen quod firmatur supra locum ubi puer Iesus manet cum Virgine matre. Hunc luminis splendorem æternum attende: Si puerum Iesum cum Maria matre eius inuenire desideras. Attende uero libenter & mente iocunda. Quando Magi uidentes stellam gauisi sunt gaudio magno ualde. Este nunc procul hypocritæ tristes/exterminantes facies uestras ut appareatis hominibus ieiunantes. Magi ualde magno perfusi gaudio: dum Spiritus sancti gratiam recognoscunt: alacres domum ingrediuntur/quam puer Iesus cū Maria matre semper Virgine inhabitat. Quid suspiratis? Quid mœroris lachrimas fingitis? Quid pallorē & squalorē hypochritæ horridi prætēditis? Si cœli lumen uobis affulsi: gaudete cum magis gaudio magno ualde. Audite Paulum. Gaudete in dño semper/iterum dico gaudete: sed non stolide: nō petulanter: quin immo modeste semp. Modestia uestra inquit idē Paulus nota sit oibus

hominibus.

hominibus. Ibant profecto Apostoli gaudentes a conspectu concilii. Quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Publice gaudebāt: quia publica erat causa lætitiæ. Sic intrare oportet domum id est ecclesiam dei. Extra illam enim & sine gaudio spiritus sancti: puer adorandus inueniri non potest. Stella quam uiderant magi stabat supra ubi erat puer. Inde non discedit gratia spiritus sancti: ubi manet puer Iesus. Vt ergo adoremus intremus ecclesiam: non tantum hanc manufactam: quæ tamē domus dei est: sed professionem ueritatis quæ fit in fide catholica. Cuius rei gratia dicit euangelista. Intrans domū inuenerūt puerum. In medio ecclesiæ laudabo te/ dicit propheta: quod alibi exponens in concilio iustorum & congregatione se domino confiteri uelle contestatus est. Intima igitur nostræ conscientiæ ingredienti/ clauso hostio domus nostræ intentionis secreto conueniamus dominum Iesum Christum: non sicut hypocritæ faciūt in angulis platearum longas orationes orantes. Magi intrant domum Iesu: priusq̄ adorant. Quare per ea quæ diximus: illos imitari toto pectore studeamus.

De præsidio sanctorum in adoratione quærendo.

Ubi Maria matre eius/ inuenerunt puerum. Quid quæso sibi uult hoc? Magna certe ratione appositum est. A rege aliqd petitori/ ultra captatam loci & temporis opportunitatem/ amicos regis suis postulatis adhibere nituntur. Qui habent coram iudice causas/ procuratores & aduocatos (quos uno nomine patronos dicere possumus) fidos imprimis & iudicibus gratos conducunt. Volentes igitur adorare dominum deum: & ab eo gratiam petere quasi a Rege: quasi a iudice misericordiam impetrare: aut compensam damni uel iniuriæ postulare: cur nobis ipsis fidere præsumamus/ nulla certe est ratio. Adhibenda sunt potentum suffragia: intercessiones amicorum: patronorum quoq; præsidia interponenda sunt. Quem apud regem regū/ & iudicem omnium uiuorum & mortuorum/ uitæ ac necis causam habentes: illi magis amicum possumus interponere/ quem patronum accuratiorem & fidiorem adhibere/ q̄ Sanctam Mariam uirginem matrem eius? Quam quia illum lactauit & aluit: pro nobis intercedentē certissime exaudiet. Dixit Salomon m̄ri suæ Berfabeæ. Pete m̄r mea qd̄ uis: neq; n. fas est ut auertam faciē meā ab ea quæ me genuit. Quid putamus aliud dicei dñm Iesū xpm: q̄ lōge sapiētior & iustior ē Salomōe:

D

qui matrem longe sincerius ueneratur & amat. Mater Salomonis illum genuit: obstetrices abstulerunt: nutrices lactauerunt: baiulæ distinuerunt & custodierunt: pedagogi & præceptores instituerunt/Maria filio suo matris/obstetricis/nutricis/baiulæ & educatoris beneficia præstitit & obsequia. Itaq; adorare uolentes filium eius: apud illum hanc inueniamus: & conueniamus. Quando magi anteq̃ adorarent ingredienti domum/inuenerunt puerum cum Maria matre eius:& illa præsentem adorauerunt eum.

De præmittendis adorationi summatim ex euangelii & prophetiæ declaratione collectis.

h Acc igitur in summa sunt quæ adorationem præcedere oportet/Surgere a studio fortuitarum rerum:& a mundana uanitate discedere. Docet nos hoc sancta mater ecclesia per prophetam inter missarum solemnias dicens. Surge. Et per euangelistam magorum exempla proponens: qui suas prouincias egressi ueniunt Hierosolimam dicentes. Vbi est qui natus est rex iudeorum? Mentem ad cælum attollere/Cuius rei gratia dicit ecclesia per prophetam/Illuminare/& per euangelium magos monstrat illuminatos/qui dicunt. Vidimus stellam eius in oriente. Quod si a cœlestibus meditationibus per fragilitatem excidimus: iterum terrena sollicitudine distracti/ne persistamus: sed abeamus: & recedamus illinc. Nisi hoc fecerimus: quod nos maneat: nõ a me sed a matre nostra ecclesia hodierna lectione de Esaiâ sumpta perdiscite. Ecce tenebræ operient terram: animam tuam/ quæ terra est bene colenda: atq; purganda/ut bonum fructum & centesimum afferat. Et caligo populos. Cogitatum/sermonum/operumq; multitudinem/ quæ nostræ terræ populi sunt/caligo erroris & confusionis operiet: neq; lumen cœli ultra uidere licebit. Expertum hoc hodie monstratur in Magis: qui ad Herodem ac pontifices conuersi: pro pietate dolos inuenerunt. Vbi uero eos deserunt stella quam uiderant in oriente antecedebat eos. Quid est hic fratres aliud agnoscendum: nisi quæcum sancto sanctus eris:& cum peruerso peruerteris? Magi cum Herode nutant:nihil certi inueniunt:& qui ab Herode consilium quærunt consilii & auxilii ab eo requirunt in fraudem. Vbi illum deserunt/stellam uident: quæ eos ducit ad locum ubi erat puer: quem adorare debebant. Ne uero iterum labamur in tenebris intremus fidei catholicæ septa: ingrediamur nostræ mentis intima penetralia: nostram uitam examinantes. De nobis ipsis non uulgo: non assentatoribus: non affectibus/
affectibus/

affectibus: sed rationi & lumini fidei (quod in ecclesia accipimus) aq̄
 scamus. Ita factū opus esse docet prophetia quā inter missarū solemnia
 audiuius. Super te autem orietur dominus: & gloria eius in te uidebi
 tur. Si effugaueris a tua terra tenebras: & caliginem repuleris a populis
 tuis/orietur dominus super te/orietur autem in ecclesia. Intra ergo il
 lam: & dominus super te orietur: gloria quoq; eius in te uidebit̄. Si mē
 tis tuæ secretū cum ueritatis lumine ingressus fueris: hoc uidebis/ & non
 aliter. Vnde & Magi intrantes domum: inuenerunt puerum cum Maria
 matre eius. Cum per hęc omnia ad puerum regem regum perueneri
 mus/nequaquā nobis ipsis fidere debemus. Patroni adhibendi sunt: ut
 quod nostris meritis non ualemus/ eorum intercessionibus consequamur. F
 Quando enim conuersa fuerit a te idest in tuum fauorem: multi
 tudo maris idest magnum auxilium sanctæ Mariæ: quæ maris est portus
 & stella/ Et fortitudo gentium uenerit tibi idest sanctorum suffragium:
 tunc uidebis & afflues: mirabitur cor tuum cogitans magnitudinē eius:
 qui se tibi exhibet adorandum/ Et dilatabitur multa lætitia/ eius clemē
 tiam & profusam beneficentiam cogitando. Multitudo maris quid est
 aliud Maria infinita multitudine gratiarum pelagus: fortitudo genti
 um: quid quæso sibi uult: nisi fortissima sanctorum suffragia: quibus
 adhibitis adorare debemus: quando & Magi non solum puerum ado
 randum conueniūt: sed cum Maria matre eius inuenerunt. Inuenimus
 quæsitā. Quia ergo sic quæsierunt intrantes domum/ Inuenerūt pue
 rum cum Maria matre eius. Hęc uero omnia lætanter faciamus: quia
 dicit propheta dilatabitur cor tuum: & docet euangelista Magos do
 mum adorationis intrantes: gaudio magno ualde fuisse gauisos. Ita q;
 si de peccatorum nostrorum grabato surrexerimus: si a mala consuetu
 dine nostræ prioris uitæ recesserimus: si pacis & ueritatis uiam ingressi
 Hierusalem supernam adire studuerimus: si oculos ad cœlum diuinæ
 gratiæ fulgorem attendentes leuauerimus: si per humanam fragilita
 tem relapsi maturæ resipiuerimus: si domum adorationis ecclesiæ insti
 tuta & monita: nostriq; cordis intima penetralia ingressi fuerimus: si
 exultantes & iubilantes cum lachrimis lætæ compunctionis perseuera
 bimus: si nobis suffragia sanctorum conquisiuerimus: & imprimis san
 ctam Virginem patronam instituerimus: omnibus adorationem præ
 cedere debentibus oportune communiti Magorum apparatus ad ado
 randum bene erimus imitati. Supererit opus ipsum adorationis im
 plere: quod ab eisdē Magis hoc secundo nostræ orationis articulo/ qua
 liter fieri debeat/nunc discite.

De magorum prostratione dum adorant.

Procidentes adorauerunt eum. Adoratio magis corde q̄ uoce peragitur: cor autem gestu corporis declaratur. Opus est igitur adorando procidere: procul cadere. Non enim audere debemus adoratum accedere propius scilicet uirtuti nostræ aut meritis cōfidere: sed omnem spem in adorati clementia cōstituire debemus. Moy ses ubi in rubo deum esse cognouit/ad illud oculos leuare ueritus est. Et stans a longe publicanus non audebat oculos leuare ad cœlum: sed illis studio humilitatis defixis in terram dicebat. Deus propitius esto mihi peccatori. Filius quoq; prodigus rediens ad patrem/Pater inquit peccauit in cœlum & coram te: iam non sum dignus uocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis. Vide q̄ procul se a patre constituat: non sum dignus inquit uocari filius tuus/effice me mercenarium per tuam clementiam/qui filii iura amissi per culpam & demētiam meam. **Q**uid ita? Nimirum quia omnem meam substantiam consumpsi: meam inq̄/quia tu illam mihi dederas: nisi dedisses: nisi mecum secundum clementiam optimi patris egisses/mea certe substantia esse non poterat: poteras tu abdicare cōtumacem & luxuriosum filium: at non meorum meritorum; sed tuæ beneficentiæ rationem habuisti: quasi legiptimo filio/& obsequioso partem mihi substantiæ liberaliter dedisti: quo tu clementior & liberalior mihi pater fuisti: magis ego tibi obsequi & bonis consiliis tuis acquiescens/partem substantiæ/quam abs te accipi conseruare debui: quæ cum non egerim/ad filii tui titulum recipi non audeo postulare/procul ab hæreditate cuius partem accipi & consumpsi eē de beo. Me o pater inter mercenarios tuos numera: iuxta laborem meum sit mihi pro tua clementia saltem quottidiana merces exigua: in sudore uultus mei liceat mihi panem inter tuos accipere mercenarios. Hoc est se uere prosternere coram adorato: hoc est uere opus adorationis implere sua peccata cognoscere: se redarguere: se pœna dignum: & indignum gratia confiteri. Adoratum econtra cognoscere eminentissimum dominum: clementissimum patrem: eius timere seueritatem: non tamen odif se: sed colere: & lachrimis gaudētibus se castigationi submittere: sperare inter hæc ueniam: & saltem mercenariam retributionē: quottidianum panem. Hoc est quod magi fecerunt procidentes/non se magnos uiros existimant: non est taliū se prosternere: existimant se mancipia inutilia/& extrema dignaq; uerberibus. **Q**uid.n.indicat se prosternere: nisi ad quælibet uerba dominus iusserit paratū dorsum exhibere? Cogitāt magi dum se prosternūt/& intra se dicunt. Tu in cuius noīe flectitur omne genu:

genu: cœlestium/terrestrium/& infernorum: dorsum tuum pro nobis flagellis dabis: & cruci te patieris affigi: magnæ sunt iniquitates nostræ: quæ talem ac tãtum regem tam acerba sustinere flagella/uulnera/mortemq; cõpellent. Transeant potius in nos omnia uerbera & pœnæ: quas pro nobis passurus es nos teneant. Nos enim sumus qui peccauimus simul cum patribus nostris. Dederas nobis originalem iustitiam quasi hæreditario iure a nostris primis parentibus deducendam: nos illam tãtam hæreditatem amisimus: quando illi a te recesserunt: & in regione a ueritate longinqua: in regionem insipientiæ abierunt. Carnis nempe delicias amplexus Adam primus omnium hominum pater: ne contristaret uxorem suam matrem nostram iustitiam omnem luxuriose cõsumpsit. Nõ audemus hanc petere: petimus esse saltem mercenarii tui. Scimus quia bene operantibus præstas gratiam: in qua si confirmari studuerint/das illis panem angelorum. Age nobiscum non pro nostro merito: sed pro tua clementia suscipe nos.

De rōne adorandi a Dauit in psalmis tradita.

h Ac ratione adorandum esse deum si mihi nõ creditis/a Dauit rege & ppheta perdiscite: ille enim dicit. Adoremus & procidamus/& ploremus ante dominum. Quomodo procidamus & quare: qua insuper ratione ploremus/idem ipse propheta nos admonet ubi dicit. Venite o adorare uolentes: ne expectetis deũ uenire ad uos: uenite uos mecum ad illum: exultemus. i. extra saltemus: saltemus extra culpam: saltemus a domino. i. ad domini gratiam accedentes. Iubilemus per cordis lætitiã modestam & sobriã. Sed quibus in rebus iubilemus attendite. Præoccupemus faciem eius in confessione: & in psalmis iubilemus ei. In psalmis & hymnis & canticis spiritualibus/attẽta cordis meditatione rummatis bene iubilamus. Quare uero nos hæc facere cõueniat audite. Quoniam deus magnus dominus: & rex magnus sup omnes deos. Nonne quanto potentiores domini: tanto serui ad obediendum & obsequendum promptiores sunt? Deus quem adorare debes: magnus est dominus/dominatorum maximus: & rex magnus super omnes deos. Dii enim gentium dæmonia. Dominus autem qui adoratur a Dauit/a Magis/a nobis: cœlos fecit: si uis nosce quid cogitare debeas/dum te adorando prosternis: cogita quoniam Deus est magnus dominus: & rex magnus super omnes deos: cogita quoniam in manu eius sunt omnes fines terræ. Tota terra duobus finibus clauditur dum ab altero incipit/& in alterum desinit: uterq; in manu dei est.

N Quando & primum efficiens omnia/& omnia finiens solus est deus:
& altitudines mōtium ipsius sunt. Non ita tenet extremos fines: ut me-
dium aliquid ipse non teneat: cacumina mōtium & eorum altitudines
penitus inaccessæ ipsius sunt. Cogita q̄ nō solum terræ dominus est: sed
maris. Quoniam ipsius est mare: quod non emit: non usurpauit: non
dono accēpit/sed ipse fecit illud: & siccam manus eius formauerūt. Est
ergo utriusq; dominus: quia fecit utrunq; & hac ratione tenet primum
terminum omnium creatorum: quia eorum est primū efficiens. Quia
uero p̄pter ipsum sunt/& in ipsum oīa tendunt/alterū terminum eadē
continet manu. Horum igitur gratia: uenite adoremus: hunc & nō ali-
um: procidamus humiliantes nos: & ploremus dū confitemur coram il-
lo peccata nostra. Quia ipse fecit nos: suum opus non aspernabitur: q̄a
est deus uerus: deus omnipotens secundum generationem æternā. Pa-
stor uero secundum temporaneam: solertissimus & piissimus est: & nos
populus eius & oues pascuæ eius sumus: nos nequaq̄ abiiciet. Eius igit̄
dignitate & bonitate pensata: exultare & iubilare: pro nostra autē tenui-
O tate & malitia plorare adorando debemus. Ploremus autem coram illo
non coram populo: eius domum ingressi. i. secretis excepti consciētia pe-
netralibus quæ deus libenter inhabitat. Ploremus deuotionis lachrimis
lætanter in occulto profusis. Tristium hypocritarum lachrimis/fletibus
suspiriis siue mugitibus procul abiectis: quia quem adoramus deus est
totius consolationis.

De Thesauris aperiendis coram adorato domino Iesu Christo.

e T aperitis thesauris suis obtulerunt ei munera: aurum/thus/&
myrram. Quid sibi uult hoc charissimi fratres? Nonne satis
erat dicere/procidentes adorauerunt eum: & obtulerunt ei au-
rum/thus & myrram? Cur dicit euangelista: aperitis thesauris suis: obtu-
lerunt munera? non sunt tanti scriptoris inania uerba: præsertim in re tā
seria. Hunc nobis locum magister gentium Paulus nos admonēdo ape-
rit. Qui parce inquit seminat: parce & metet. Zacheus exequēdo quid
sibi uelit idem locus ostēdit quando huic ipsi/cui magi munera offerūt
conuiuium præparasset/ubi quies data est epulis mēsæq; remotæ/dixit.
P Ecce dimidium bonorum meorū domine do pauperibus: & si quid ali-
quem defraudaui reddo quadruplum. Vide q̄ consulte apostoli consili-
um implet/Alienorum & iniuste acquisite reddit quadruplum suo-
rum bonorum dimidium pauperibus dat: magi thesauros aperiunt: ut
quicquid in illis est: rex cui donandum est uideat: eligat meliora: & si ue-
lit accipiat omnia. Sed quia ille modestus est: magi de uniuersis thesau-

ris apertis: & pro palam corā rege expositis offerunt meliora: offerunt aurum/thus & myrram. Demus ergo nos illi abundāter/quia qui parce seminat/parce & metet. Demus libēter. Hilarem. n. datorem diligit deus. Demus meliora/Quia qui seminat in benedictionibus/de benedictionibus & metet. Impossibile est seminanti Zizaniā colligere triticum. Cum facimus elemosinā meminisse debemus regis a magis adorati sententiam. Quod uni ex minimis meis fecistis/mihi fecistis. Cogitare debemus domino Iesu christo donari: quod elemosinā titulo pauperibus tributum est. Et certe ille ppter Christum petit: propter deum petit/Clamat. n. dicēs/Pauperi panem propter deum: panem dicit: tu putrida porrigis abiiciendaq; fragmenta: purgamenta & feces ollarum/& cacaborum: cōcretum liquorem & acidum de fundo uegetis profers/quem in refectiōem pauperum subministres? O te infœlicem/si de his centuplum mercedis nomine accipias: da elemosynā qualem uelles accipere: immo uero si sapias da meliorem. Quando domino uel patrono tuo non nisi electa donare infamia est/& indignationem conquirere. Aperi cum magis thesauros tuos: & da meliora quæ illis contineātur. Thesauri nostri sunt studia quibus incumbimus: horum arculæ sunt intimæ cogitationes. Vbi adoraueris hos pande thesauros tuos: omnes cogitatiōes tuas effunde. Effundite coram illo corda uestra dicit propheta. Et quoniam nobis etiam inuitis uestra secreta cōsilia aperta sunt/& nuda regis oculis quem adoramus: faciamus (si sapimus) de necessitate uirtutē. Si reuelaueris domino cor tuū: te uolente eius secreta rimabitur. Si clauderis: sciet omina te inuito: immo iam sciuit. Aptis igitur thesauris nostris: sic cum magis munera offeramus: ut dum elemosynā facimus: Zachei exemplum: Pauli consilium teneamus. Dum deum alloquimur adorādo: quasi illū colloquentē: & nunc interrogantē: nunc nobis respondētē persuasum habeamus: Ne fingamus: ne simulemus: ne mētiamur: dicamus cum propheta. Imperfectum meū domine uiderunt oculi tui: & in libro tuo omnes scribentur cogitationes meæ. Quo ibo a spiritu tuo: & quo a facie tua fugiam? nempe si ascendero in cœlum per superbiam cum lucifero: elatus ut phariseus: qui adorando dicebat. Ieiunabis in sabbato: decimas do omnium quæ possideo: nō sum sicut ceteri homines: non ut hic publicanus: Tu illic es: ut me inde expellas & punias: qui luciferum deiecisti: qui superbientem phariseum: & sua peccata abscondentem damnasti. Si descēdero ad infernum desperationis cū Caym: cum Iuda: ades: ut meam infidelitatem punias. Melius mihi erit si sumpsero pennas meas omnium meorum cogitatuū & affectuum im

Q

R

S petus: diluculo: illuminatus fide certa: leuatus spe firma: & habitauero in extremis maris: in amaritudine pœnitentiæ: illic. n. manus tua deducet me per misericordiã/quo per me ipsum ire non ualeo: & tenebit me dextera tua per fortitudinem protectionis. Vt tenuit confitentem publicanum remorsum amaritudine conscientię/quando non leuabat oculos ad coelũ per superbiam ut phariseus: non deprimebat ad abyssos per desperationẽ: sed aspiciebat terrã corporis sui: & de tua clementia confusus aperiebat cor suũ totum: in quo quoniam nihil te dignũ uidebat/dicebat. Deus propitius esto mihi peccatori. En domie thesauros cordis mei qualescunq; sunt ego libens aperio corã te: sed nihil dignũ te in illis inuenio: nõ habeo i illis tibi qd dem: habeo qd a te mihi relaxari deposcã. Thesauri mei sunt debita tibi iura: pro multis in me beneficiis a te collatis. Sũt debita mihi pœnæ pro iugritudinibus & culpis meis in numeris. Sunt anxietates reatuũ quibus astringor assidue. Deus propitius esto mihi peccatori: esto propitius ne exigas credita: esto propitius ut relaxes debita: esto propitius ut absoluas uincula. Debemus sic aperire thesauros nostros.

De elemosyna ultro offerenda.

Obtulerunt ei munera. Non satis est tantũ aperire thesauros: offerre debemus munera/hoc est/non petita sponte tribuere/ & ingerere recusantibus accipere. Magni quidẽ meriti est: egenis postulantibus opẽ dare. Sed maioris est gratiæ cum egentẽ agnoueris: eius præuenire petitionem. Dñs Iesus Christus non rogatus ad Lazarum uadit: ut a somno excitet illũ/feretrum stare iubet: ut uiduã filium unicum qui defunctus efferebatur matri restituat. Paralyticũ iubet tollere grabatũ. Petrus eũ qui resolutis mēbris ante fores templi paruã stipẽ flagitabat integre restituit sanitati: quã ille postulare non audent. Hęc est elemosyna acceptissima deo: frangere exurienti panẽ tuũ: egenũ & uagũ inducere in domum tuã: non recipere tantũ rogantẽ: sed inuitare & inducere reticentẽ debes. Quot uere sunt egentissimi: qui pro modestia ne proximũ grauent: petere non audent: Quot pro erubescencia malũt inedia opprimi aut flagitiis inquinari q̃ auxiliũ implorare: Sanctus Martinus armatã militiã adhuc cathecuminus agens: quoniam pauperi postulãti abrepto ense clamidem qua media hyeme utebatur mediã scidit & nudo tribuit: reliqua contegitur ut potest: nocte sequenti Christũ cũ angelis uidet: auditq; lætanter dicere circumstantibus angelis. Martinus adhuc cathecuminus hac me ueste cõtexit. Dignus profecto qui postea episcopus fieret: & thuronensem ecclesiam gubernaret. Nicolaus noctu per tegulas

per tegulas (ne uideatur ab hominibus) pondus auri tertio in domum in opis de fenestra proiecit: & tres pauperis filias honesto loco natas ab iniuria seruauit: dignus & ipse qui postea episcopatum in patera urbe teneret. Franciscus cum militem pauperem non militariter indutum obuiaffet: quæ nup sibi parauerat & induerat: tunc primū uestimēta exiit: & militem illis donatum honestauit: pro qua munificentia nocte sequēti amplissimo & specioso palatio in spiritu a Christo donatus: & cœlesti militiæ non solum ascriptus: sed magnorum dux Christi exercituū declaratus est. Offerenda est igitur indigenti elemosyna Paulo doctore gētium ad hanc rem chorinthios cōmonente/ & adhortāte. Audite illum. De collectis autem quæ fiunt in sanctos sicut ordinaui in ecclesiis Galitiæ: ita & uos facite per unam sabbati. Vnusquisq; autem uestrum apud se reponat seponens quod ei bene placuerit: ut non cum uenero tunc collectæ fiant. Fecerunt hoc antea magi: quando thesauros repositos se cum attulerunt offerre domino Iesu Christo.

Oblationi magorum oratio accomodata.

a Pertis a magis/ coram magno rege thesauris suis/ manet infās
 Iesus in matris gremio cum hilaritate faciei maiestatem iam
 præferens: uenustoq; corporis motu & murmure suauissimo
 grati animi notas ostendens. Nihil tamen pro humanæ infantia imbecillitate loqui sufficiens. **Q**uare ad matrem uirginem illi uerba conuertunt. Debemus o regina cœli filio tuo quem tenes in gremio/ quicquid habemus: quicquid ualemus & sumus. Adorantes illum debitum hunc nostrum in secreta cordis ara professi sumus/ Nūc quantum possumus debitum ipsum soluere: nō ut liberemur (neq; enim id uelle debemus) sed ut plus debeamus prompti sumus & præsto. Dissoluemus autem si mulq; debebimus: si nos filii tui obsequiis nostrosq; omnes comites designaueris. Nobis hoc maxime accedet gloriæ: non solum inter nostros sed ubiq; gentium tanti principis milites: aut saltē pedisequos fieri/ tibi uero fortasse non erit inutile id præstitisse. Præfagit nanq; animus Herodem saluatori suo: immo omnium hominum saluti/ filio. s. tuo tendere insidias: a quibus nostra diligentia infans tutus erit. **Q**uod si uim apertam Herodes temptare constituat/ nobis est ingens hominū & bellicorum apparatus copia: quæ remanentibus hic nobis apud te/ maturæ omnia huc a nostris conuehentur. Interea pro thesaurorum quos uides/ copia non solum uictui necessaria suppeditabunt: sed milites & arma parare poterimus: ad fraudem & uim hominis perditissimi propulsandam. Tantum nos effice dignos filioli tui o regina ministros: nosq;

v

x

Y
suscipe uernaculos seruos. Tui enim sumus: & nusq̄ melius q̄ hic tecum ad filii tui tutelam pro suæ infantia & humanitatis imbecillitate possumus esse. Thesauros quos coram illo apuimus/pro illo tu suscipe: & ad necessarios usus pro tua sapientia dispensandos serua: nosq; deinceps parere mandatis scito esse paratos. Hi uenerabundi & læti comites nostri se ipsos nobiscum filio tuo/& tibi se cum muneribus nostris dono dāt: ita comites simul thesauros apertos ingerunt.

Magorum orationi accōmodatæ/Virginis accōmodata rñsio. "

Z
D hęc uirgo regina prudentissima sic respondit. Cessate/ quiescite uiri optimi: & uos o Magi audite quæso dei ancillam pro suo filio deo uero/& rege sūmo studiis uestris satisfacere uolentem. Quæ debere filio meo adorantes apud uos metipso professi fueritis: quid etiam sibi munera uestra uelint/ uobis tacentibus res loquitur. Non enim ad hominem adorandum: præsertim infantulum & in præsepio reclinatum paupere/ uos homines sapientissimos potestateq; præcellentes/ de tam remotis orbis terrarum oris adducere potuit/ nisi fides & deuotio erga meum filium: maior sane q̄ erga hominē haberi possit. Fœlices uos quibus deum uerum in carne natum cognouisse concessum est: & quid illi debeatis intelligere: atq; monstrare/ gestus/ dulcis balbuties: ac serenitas frontis regis nostri fidem faciunt: studiū uestræ adorationis illi fuisse gratissimum/ cuius est super omnia de agnita & culta ueritate lætari: quoniam ad hoc ipsum uenit in mundum: ut testimonium perhibeat ueritati: & in uiam pacis homines bonæ uoluntatis dirigat. Sed quia non est eius uim ui: fraudemue repellere fraude: qui pius est: mitis: & humilis corde: non reddens pro malo malum: sed in bono malum superans: & omnes fraudum caligines inuincibili luce ueritatis effugans: uestro: uestrorumq; famulatu: qui usui nobis cedere non posset: ne quæso grauetis regem nostrum: uestratibus potius seruate uos ipsos: uestra opera indignis. Gratissimum hoc erit & filio & matri: si mature repetētes populos uestros: iuste: & tranquille eos seruabitis. Puto uos nō latere minus hoīem contra deum posse: q̄ pulicem minimum cōtra maximū elephantum. Non ē. n. scientia: non est prudentia: non uirtus: non potentia contra deū. Quare uiri optimi: neq; armis: neq; bellicis apparatibus: aduersus Herodem nobis ē opus. Thesauros porro uŕos: quos in usus exponemus: aut quibus opportunitatibus cōseruabimus. Sancitum est legibus æternæ sapientiæ: & reuocari non debet: filiū meū pauperem hic uitā agere: ut non per diuitias: quæ fortuitæ sunt: sed per uirtutem uniuersum sibi subiciat orbem terræ. Quod enim per uim & arma:

arma: quod per pecuniam acquiritur: durare nō potest. Quia nullum uiolentum fit perpetuum. Et causæ fortuitæ fluxæ & momentaneæ solidum effectum adducere nō possunt. Veritate & uirtute filius meus omnem mūdum subacturus est: Quæ quoniam stabilia bona sunt/ & immutabilia/ regnum eius hostes deuastare non poterunt. Vobis o Magi opus est thesauris: quoniam non nisi per illos iura uestra tenentur. Itaq; quos aperuistis thesaurorum loculos/ claudite: reportate domum: uobis habete. Nos animorum uestrorum promptitudinē accipimus: pro qua regis nostri ac meo nomine uobis gratias habemus & agimus/ Referemus autem amplissimas: dum filius meus celebrari faciet gloriosi nominis uestri inter mortales memoriam sempiternam/ inter cœlites uera fœlicitate non defectura uos donabit. Quarum ego rerum me uobis uadem exhibeo: uos accipite: & cum pace fœlices regiōes uestras uestro cum comitatu repetite.

Alia magorum oratio partem saltim thesaurorum suorum acceptari petentium.

D hęc magos in hanc quæ sequitur sententiam est consentaneum respondisse. Nostrum est quod semper fuit o Regina cœlorum filii tui regis regum: cœlorum conditoris ac domini tuisq; parere decretis: monita suscipere: obsequi uoluntati. Nunc autem quod tanta nos premia manere pro exigua opera nostra promittis: pro his insuper te nobis uadem p̄bes: q̄q̄ nos pudeat nostris hęc meritis nō deberi: pro filii tamen tui profusa munificentia: proq; tua in omnes clementia: magno ac libenti animo promissa suscipimus: exultantes & gloriantes ac nobis gloriosum fore profitētes: plusq; mereri potuerimus accepisse. His igitur pollicitis tuis magno debitorū pondere libenter onusti ad propria remeabimus: populorum nostrorum commodis attentissime (ut iubes) inuigilaturi. Referemus insup thesauros nostros: ut iubes. Sed anteq̄ illos hinc amoueamus (quoniam eis onerari non uis) rogamus saltem in animi grati & accæptionis indicium tātillum de his non asperneris accipere: quod præsentem inopiam tuam (si non uis ex toto releuare) saltem leuigare sufficiat. Hoc profecto te o Regina recusare pro tua clementia ac sapientia non conuenit: ne nos contristes. Nō te fugit deum ipsum quem tenes i gremio suis humanis necessitatibus: per homines ad diem subueniri constituisse. Eius nanq; sapientia sic homines regit: moderatur atq; sustentat: ut quæ fieri in illis & de illis uult per creaturam suam semper efficiat. Concede quesumus dignos nos dei

C

D

sapientiæ ministros fieri. Ne asperneris de nostra abundantia tuis/ac fili tui necessitatibus subueniri: fortasse quoniam æquanimitate & mansuetudine Herodis furorem euadere constituit filius tuus: te cum illo longa peregrinatione Herodianarum insidiarum periculo subtrahes. Accipe igitur hoc pausillum auri. Ne respuas o Regina quod te grauari non potest: quod sine anxietate ad futuras necessitates pro modico tempore subleuandas/donec saltem ablaçetur infans præsidio tibi sit. Videmus inter præsepis angustias filii tui quem adoramus in cunabula collocata: unde indignis iumentorū odoribus saluatoris forte lædetur infantia. Quare modicum & hoc thuris rogamus accipias: unde suffumigata domus, salubrior fiat/& infantis animales spiritus ualeant confortari. Perspicuum est pro uoluntaria paupertate te ad usum infantis pannis non esse copiosam. Si te abundantiosem facere uoluerimus/scimus impedimenta hanc esse supellectilem. Ne sudariolorum fasciarum pannulorumue indigentia sordescat aliquid in carne pueri/myrram attulimus uim habentem (ut ipsa nosti) ab omni putredine conseruandi. Non ad delicias: sed ad munditiam etiam paupertati tuæ ista conueniunt. Non enim a fordibus lædi decet pudicitiam tuam. Quare & hoc paululū myrræ dignanter accipias rogamus & supplicamus. Sic porrigunt aurum/thus/& myrram: quæ Maria læta fronte suscipiens: iam quod ea munera sibi uellent/sapientissima mente reuoluens/gratissima habere uultu, & uoce demonstrat: abeundiq; magis potestatem facit.

Quale aurū thus: qualemue myrram deo offerre adorando cōueniat.

Vrum: thus: & myrram. Ad rem præsentem iam constat fuisse peridonea: ad mysticum uero intellectum præsentium ac futurorum in domino Iesu Christo quæ bene conueniant ostendamus. Erat dominus Iesus Christus uerus deus: erat sacerdos sumus: erat rex iustitiæ. Deo quid congruentius offerre possumus quam synderesim? Hæc certe est mentis lumen inobliquabile nobis inditum a deo: per quod mens semper tendit in iustum ac rectum: ut deo iuncta permaneat: & illi semper obediat. Hoc est illud lumen de quo Dauid gloriatur in psalms. Signatum est super nos lumen uultus tui domine: dedisti lætitiā in corde meo. Infanti igitur a magis adorato (quia deus est) aurum. i. synderesim nostram offerre debemus. Cur autem Synderesis intelligatur in auro: hoc potissime in causa esse dignoscitur: Quoniā sicut aurū inter metalla

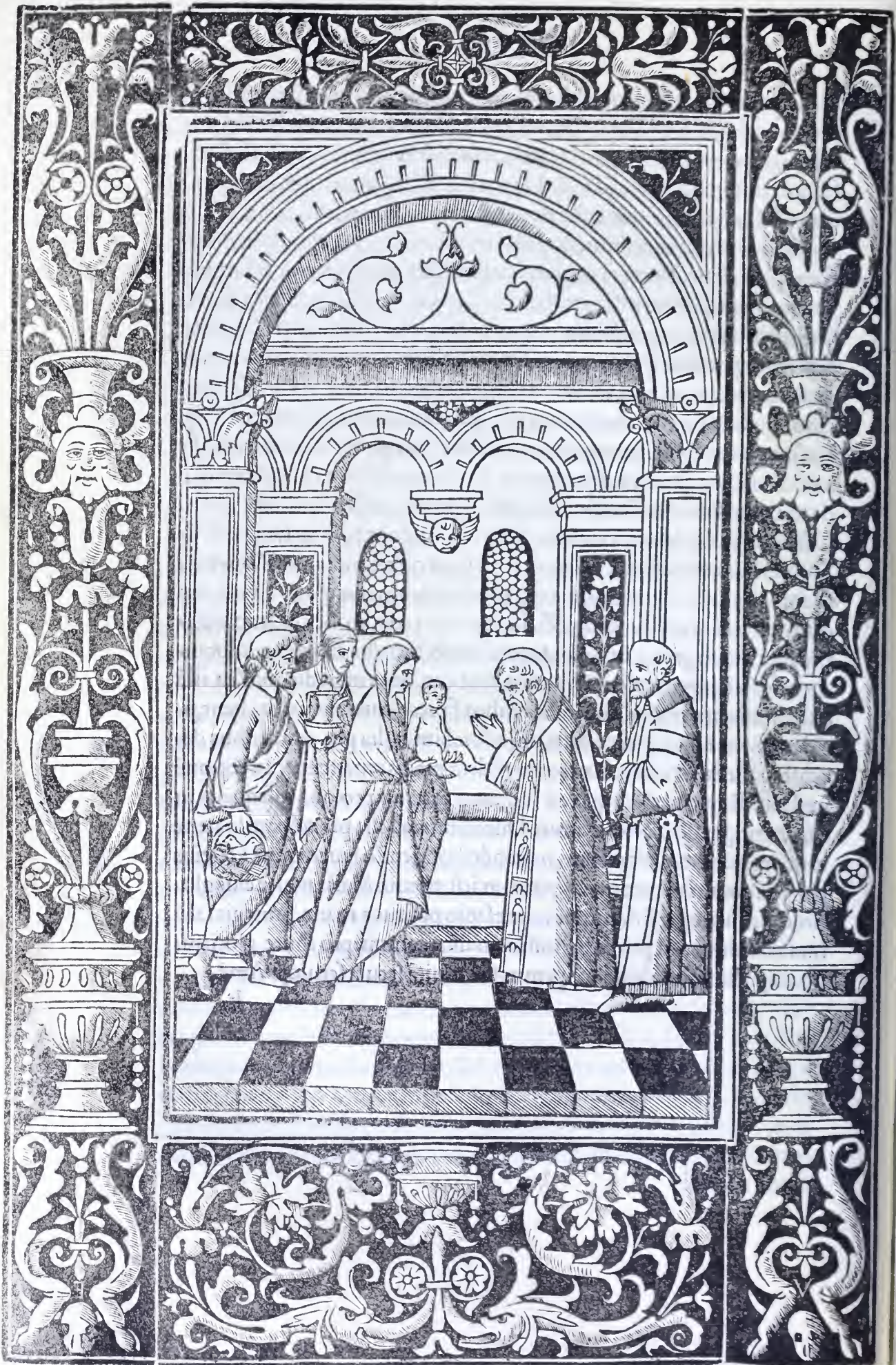
inter metalla excellit & illa perficit ac mensurat: ita Synderesis est eminē-
tissima mentis officina uel habitus splendidissimus omnia mentis ope-
ra perficiens/ & redigens ad iustitiæ lineas sempiternas. Sacerdoti sum-
mo quid melius q̄ conscientiam offerimus? Omnis nanq; pontifex ex
hominibus assumptus pro hominibus constituitur: in his quæ sunt ad
deum: ut quemadmodum pro populo: ita & pro seipso offerat dona &
sacrificia pro peccatis: qui cōdolere possit his qui ignorant & errant: quo-
niam & ipse circūdatus est infirmitate. Itaq; debet quemadmodum pro
populo: ita & pro se ipso oblationes offerre. Dominus autem Iesus chri-
stus: qui peccatum non fecit: in cuius ore dolus inueniri non potuit: quæ
sempiternum habet sacerdotium: secundum ordinem Melchisedech iu-
stitiæ regis: pro se ipso quidem sacrificium non obtulit: sed se ipsum pro
populo in ara crucis imolauit: hostiam uiuentem sanctam deo placen-
tem. Rationabile igitur erit obsequium nostrum: Si nos illi sacrificium
obtulerimus: conscientiam puram & immaculatam: quam ipse suo san-
guine lauit: morte purgauit: sepultura ac gloria resurrectionis absterfit/
quæ si pro aliquo peccato pro humana imbecillitate/ aut iniquitate ma-
culata iterum est atq; scedata: nihilominus illam offerre nō desistamus.
Est enim pontifex factus in æternum: Vt quotiens opus fuerit: sacrifici-
um pro nobis oblatum ad nostræ conscientiæ purgationē offerat: si mo-
do bona fide nos illi obtulerimus qualemcunq; habere contigerit con-
scientiam: Erit autem bona fides in corde cōtrito: & sponte humiliato:
quod per prophetā sibi gratissimum/ deus nunq̄ spernere promisit. Vi-
disti unq̄ thus purum carbonibus ignitis imponi? Nihil fragrantius ol-
fatui sentire uoluisses: cum uenustate & certa maiestatis grauitate dele-
ctat: confortat: atq; lætificat. Vidisti econtra in purum thus igne crema-
ri? Fumus inde egrediens teter & quasi piceus fastidiosus naribus sternu-
tum præuolentia & præfocationem extorquere consueuit/ Sic odor pu-
ræ conscientiæ totum hominem lætificat interius/ exhilarat exterius/ fa-
ciemq; uenustat. Male & impure econtra contristat aggrauat & scedat.
Hic est ille odor de quo dicit apostolus: q; aliis est odor uitæ ad uitam:
aliis odor mortis ad æterna supplicia. Bona certe conscientia uiuificat:
mala mortem interdum temporaneam: tādē uero & semper æternam
adducit: nisi oblata domino Iesu Christo sit: & eius beneficio plene pur-
gata. Hac igitur ipsa ratione thus oblatum domino Iesu Christo consci-
entiam offerendam præfert. Regem magnum atq; iustissimum pruden-
tia in omnibus antecedit & comitatur. Illi ut pareamus semper pruden-

G

DI

tia nobis est opus. Seruat certe prudentia regem: seruat regnum: melius seruat prudentia mores: & uitæ tranquillitatē: quæ corpus a putredine myrra seruare sufficiat. Offerre igitur prudentissimo regi nostro in myrra prudentiam nostram debemus ad integrum: ut in lege eius die noctuque meditantēs/de numero prudentium uirginum effecti in nuptiis gloriæ sempiternæ epulari mereamur. Si Synderesis prudentiæ conscientiæque rationem copiosius fortasse nosse desideras: uide quæ de his iam scripsimus in uniuersalibus actiuorum: & in sermone primo de annunciatione dominica. Aurum quod diximus deo magos obtulisse: ut nos illi disceremus offerre Synderesim/potest intentionem totam & motus intrinsecos totius animæ rationalis ostendere. **I** Quos uno nomine intentionem dicere consueuimus. **Q**uemadmodum enim omnia uenalia auro maxime apræciari uidemus: ita motus intrinsecus animæ rationalis intentio nominatus totum hominem & eius opera perficit & metitur. Hic est oculus ille de quo saluator ait in euangelio. Si oculus tuus simplex fuerit: totum corpus tuum lucidum erit: Si neque fuerit: tenebrosus corpus penitus efficiet. Est inque hic oculus intentio. s. ac propositum quod sapientissimi legis latores/plusquam operationes & opera attendi prouidentissime decreuerunt. Et quia deus scrutator est cordium/intentionis ac propositi certus inspector/ideo domino Iesu Christo ut uero deo aurum nostrorum cogitatum donare debemus: & coram illo proponere quicquid in occulto cogitamus. Fiet hinc profecto ut pia iusta & sancta meditemur assidue. **K** **Q**uem quæso non pudeat cogitare: deliberare: eligere: exequi peruersa: si coram domino Iesu Christo & uidente illo, hæc se facere credat: & mente reuoluat: Romanum populum coram Catone uticensi fama est obscenos ludos (quos tamen publice diis celebrabant) uiri reuerentia obmisisse. **L** **T**hus per quod conscientiam intelligi oportere iam diximus: linguam siue sermones si denotare dixerimus: mea sententia non errabimus. Fama namque hominis quæ quasi fumus est/ & quasi odor uitæ totius/lingua atque sermonibus constare dignoscitur. Et profecto sicuti fumo qui sunt condimentorum experti saporem: & substantiam rei fumantis agnoscunt/Sic mores hominum: uitæque institutionem nihil magis indicare sufficit quam lingua. Non quod per os intrat inquit magister ueritatis conquinat hominem: sed quæ de ore egrediuntur, hæc hominem coinquinant: & purum uel impurum esse manifestant. **Q**uando quæ de ore exeunt: de corde procedunt: quasi de clibano fumus: & de qualibet decoctione uapor exalans. **Q**ualis. n. unusquisque est talia loquitur. **Q**uonia

tur. Quoniam igitur cogitationes nostræ quasi aurum offerendæ sunt deo. Sermones insuper qui sunt cogitationū fumi/odores indicesq; certissimi/domino nostro iesu Christo: ut sacerdoti summo quasi thus offerre debemus: ut dicere id solū discamus & assuescamus: quod eius auribus dictum esse uolumus. Ita ne leues scurras: aut mentiētes maximus pontifex noster nos existimet: pudebit nos leuia/turpia/dolosa uerba proferre. Hoc est uerissimum & gratissimum thus: quod sacerdoti summo domino iesu Christo offerre debemus. Si peccatores sumus/per confessionem/si iusti/per gratiarum actionem/laudesq; cōtinuas id faciamus. Myrrham præterea quam prudētiam ueluti regi monstrauius offerendam/etiam operationes sensuum designare consentaneum est. Quem admodum enim myrrhæ iditum est a putredine corpora præseruare: ita sensuum exercitationes modeste nos sanos & uegetos cōtinent: carne simul & animo: quibus nihil plus nocet q̄ ocio marcescere. Myrrham igitur domino nostro iesu Christo omnium operum nostrorum offeramus. Offeramus inq̄ de anima rationali aurum intētionis cum synderesi/de lingua thus confessionis & laudis cum pura cōscientia: de sensibus myrrham iustarum operationum cum prudentia. Ita cum magis ad adorandum iter bene fuerimus ingressi. Ita leuatis in cœlum oculis ambulabimus/ita lucem gratiæ de cœlo ducem habebimus/ita ad regem adorandum sc̄liciter perueniemus. Ita domum eius bene ingrediemur/ita illū cum Maria matre quæ nobis adorātibus faueat inueniemus/ita bene precidemus corā illo: & ut oportet illū adorabimus/ita piis muneribus decenter oblati per aliam uiam cum eisdem magis reuertemur in regionē nostram. Regio nostra regio est sc̄licitatis æternæ pro qua assequēda iustitiam originalem acceperamus/Discessimus ab illa per culpam/reuertemur per gratiam/Discessimus nascendo/moriendo reuertemur: & eius palatia intrantes inueniemus puerum iesum cum Maria matre eius gloriosum: qui nuper infantulus in præsepio positus a matre/se magis exhibuit adorandum: ut pro auro nostro ab illo regnum: pro thure gloriam: pro myrrha immortalitē accipemus per infinita secula seculorū. Amē.

DE MATRIS PURIFICATIONE ET FILII PRAESENTATIONE CORDA QUINTA.

POST QUAM CONSUMMATI SUNT DIES purgationis Mariæ secundū legem Moysi: tulerunt illum in Hierusalē: ut sisterent eum domino sicut scriptum est in lege dñi/Lucæ.ii. Saluatorē nr̄um fratres charissimi: qui legem soluere non uenerat: sed implere duas leges a deo traditas: & a Moysē promulgatas/alte-
Mrā in sua matre: alterā in seipso cōpleuisse: solēni latitia recolit hodie m̄r ecclesia. Et quē per magorum adorationē/ac cœloꝝ obsequia uerū deū/per circūcisionem aut uerum hoīem oñdit: hac solemnitate deum uerū simul & hominem eē cōfirmat. Matrē in super eius integerrimā: sempq; purissimā purgatiōis legi pro enixo tali infantulo satisfacere gratulatur. non ab re igitur ipsa quam colimus hodie festiua solēnitas binomia facta est. Dicitur nanq; purificatio quoniam sancta & immaculata Mariæ uirginitas pro suæ fœcunditatis fructu legem purgationis siue purificationis impleuit. Dicitur præsentatio: quoniam puer Iesus quadragesimū diem agēs nostræ mortalitatis (qui sibi inter homines q̄ntus est actus) ad legis obseruantiam/in templo præsentatus est. **N**uem nostrū a peccatis purgari iam pudeat: qui oīum peccatorum quasi putridæ sentinæ fetore sordemus. **O**uādo Virgo mater sine macula: summi regis sponsa castissima: tota pulchra legē purgationis impleuit? **Q**uis nō studeat deo se cōmendare: submittere: offerre: donare: & in templo gratias agere de acceptis beneficiis? **Q**uando rex regum: quem nascentem angeli festiuis cantibus celebrant/& annunciant: rudes pastores agnoscunt/nominis in circūcisione accepti ratio loquitur: cœli indicant: magi adorant: se adhuc infantulum deo patri in templo præsentat: & pro legis obseruantia munus cum matre sacerdotibus offert. **O**non mirum igitur si sancta mater ecclesia nos solemnī pompa lumine accensos cæreos hodie instituit circumferre. In lumine nempe filium Iesum: qui lux est uera illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum nobis ostendit: in cæreo luminis fomite/& gerulo matrem. Est cæra munus apum sine maris femine filios proferentium: quæ non nisi de purissimis floribus cū dulcedine mellis exprimitur. Sic Maria quasi apis solertissima de odorifero uirginitatis flore: deq; suo sanguine roseo: mel diuinitatis & cæra humanitatis/utroq; lumine ueritatis fulgido: & feruore charitatis ardente/in una domini Iesu Christi persona nobis inuexit.

Nos igitur fratres charissimi (quoniam filium simul & matrem in carere deo-
ta gestatione coluimus) fidei nunc lumine resplendentes / & charitatis ar-
dore succensi: matris purgationem: & filii purtationem deuote contempla-
ri: & pro uiribus imitari debemus. Cuius rei gratia de utroque simul ora-
tionem habiturus: Lucæ euangelistæ & sanctæ matris ecclesiæ auctori-
tatem prefatus sum: ut quos in hac oratione auctores habeant agnoscatis. Di-
cit euangelista: refert matris ecclesia. Postquam impleti sunt dies purgationis Ma-
riæ secundum legem Moyse: tulerunt illum in Hierusalem: ut sisterent eum
domino sicut scriptum est in lege domini.

P **d** E matris purificatione & filii purtatione orationem habituri / iu-
d xta euangelicam lectionem / quam dum res diuina ageretur / audi-
uimus utriusque rationem imprimis / postea commendationem &
attestationem inspiciamus. Rationem purgationis nunc attendite. Pu-
rificationis de qua in presentia agimus: est mulieris pro partu determinato
tempore a commercio hominum & contactu rerum domesticarum sequestra-
tio a lege indita / munditiæ & instaurationis gratia: finienda coram deo
per sacrificii oblationem: & sacerdotis orationem. Hanc descriptionem
assequi possumus leuitica lege: ubi precepit deus mulierem quæ masculu-
m pareret / septem continuos dies ab uniuersa familia / & rerum omnium
contactu (nisi quantum necessitas compelleret) penitus segregari: post
quos quasi maiori ex parte purgatam & uiribus instauratam / conuictui &
commercio familiarum restitui uoluit: quasi uero nondum plene mundam: neque
ad integrum pristinis uiribus restitutam / per triginta tres alios dies pro
thori commercio / a uiro omnino sepatam manere iussit. Interim uero ob-
lata deo / uel offerenda tangere uetuit: & domi manere precepit. At ubi di-
es quadragesimus illuxisset domum egredi: & statim ante ostium taber-
naculi se purtare mandauit agnum si suppetere facultates / si minus / tur-
turem aut columbam in holocaustum. i. pro gratiæ actione de suscepta so-
bole: & partus dolore: ac piculo superato super altari penitus cremandum
tradere. Turturam item aliam aut columbum pro peccato / conceptus partu-
ritionis & partus tempore fortasse perpetrato offerre sacerdoti constituit: qui
munus accipet: & supplicaret illam pristina munditiæ uiribusque restitui.
Quibus omnibus rite factis: sacerdos illam in pristinum restitutam declararet:
domumque dimitteret. Fœminino autem partui tempus ad hæc omnia duplo accre-
scere constituit: ut pro septem quatuordecim: pro triginta tribus sexaginta
sex dies purgationis & instaurationis impleret. Octuagesimo tamen die pur-
gationis sacrificium (ut iam diximus) oblatura. Hanc legis ceremoniam dili-
genter examinantibus / erit luce clarius purgationem siue purificationem esse
(quemadmodum

(quemadmodū diximus) segregationem mulieris quæ peperit usq; ad determinatum temporis spacium. Marem nanq; enixa per dies septem: fœminam uero per quatuordecim ab omnibus rebus tangendis sepata manebat & a cōmertio familiari: ob maiorem immūdiā: maioremq; debilitatem. Rursus pro minori immundicia: minoriq; debilitate enixa masculum per triginta tres dies. Enixa fœminam sexaginta sex abstinēbat a thoro & ab earum rerum cōtactu quæ deo uel dicatæ fuerant uel dicandæ. Erat uero hæc segregatio & abstinentia a cōmertio familiæ & hominum. Quando per primos septem: aut quatuordecim dies nullo adhibito conuiuia uescebantur: & lecto sola cubabat. Post illos admiffa cōiuctui adhuc per triginta tres alios dies/aut sexaginta sex ab his quæ proxime diximus abstinēbat. Erat etiam segregatio a rerum cōtactu/ quando per eos priores dies nihil domesticū tangere poterat: nisi quantum puerperii debilitas compulisset. Post illos communium rerum domesticarum cōtactu sibi permisso: per dies alios. xxxiii. aut. lxvi. iam declaratos: oblata uel offerenda in templo non attingebat: domumq; exire ut Sanctuarii ostio appropinquare prohibita. Hæc fieri lege iubente nemo dubitare poterit: qui leuiticas Moysi leges audierit diligenter. Instaurationis & munditiæ gratia hæc obseruari res indicat/ hanc ipsam legem attentius examinanti. Perfici insuper hanc purgationem per sacrificii oblationem satis constat: Quando in fine temporis a lege præfixi agnus aut turtur siue columbus oblatas a puerpera in holocaustū: ignibus altaris imponi iubetur. Sacerdotis adhuc oratiōem completum dare purificationi inde cōstat/ quod puerpera turturem aut columbum tandem pro suo peccato offerentæ: Sacerdos ubi pro illa orationem cōpleuerat: purificatam declarabat: & remittebat ad suos.

Declaratio cerimoniarum in purificatione a lege statutaræ.

u Ideo uos huius cerimoniarum uel obseruantiarum rationem quærere: & mysteria in ea latētia in lucem adduci expectare. Sed quia nimis in longum trahetur oratio: Si tempora utriusq; purgationis fuerimus prosecuti: Quia etiam masculinæ purificationis solētia celebramus: uestræ expectationi de illa pro uiribus satisfaciā/ fœminæ purgationis tpa post hñdo. Imprimis igitur qd' ét primo loco legis huius habet/ septē priorū dierū rōnem accipite. Habet septēnarius nūerus in uniuersa machina mūdi/ & p̄fertim in hoīs uita admirabilē quandā rōnem. Septē naq; uagantiū stellarū ordines per septē orbes illi stelliferæ/ & oēs continenti speræ subiecit summi oīum architecti prouidentia: quæ & superioris rapidis motibus obuiarēt: & inferiora oīa magna ex pte dirigerēt.

R Lunam quoq; ex illis septimā numerus septēnarius mouet: cursumq; eius ipse dispensat/Quod facile hinc ostenditur. Luna octo ac uiginti diebus totius zodiaci ambitum cōficit. Nam & si per triginta dies ad solem a quo profecta est remeat: solos tamen uiginti octo in tota zodiaci circuitione consumit: reliquis solem (qui de loco in quo eū reliquit abscesserat) attingit tandem. Huius uero uiginti octo dierum numeri septēnarius origo est. Nam si ab uno usq; ad septem quantum singuli numeri exprimunt/ tantum antecedentibus addendo, pcedas, inuenies uiginti octo nata de septem/ Hunc etiam numerum qui in quater septenos æqua sorte dirigitur/ ad totam zodiaci latitudinem emetiendam remetiendamq; conlumit. Nam septem diebus ab extremitate septentrionalis latitudinis puenit. **S** Qui locus appellatur eclipticus, septem sequētib; a medio ad imum australe delabitur. Septem aliis rursus ad medium obliquata conscendit. Vltimis septem septentrionali redditur summitati. Ita hisdem quater septenis diebus omnem zodiaci longitudinē/ & latitudinē circum per æqua discurrit: similibusq; dispensatiōibus ebdomadum luminis sui uices sempiterna lege uariādo disponit. Primus enim septem usq; ad medietatem uelut diuisi orbis excrescit: & cornuta tunc uocatur: donec dimidiā se oñdat. Secundo septennario incipiente ignes colligendo orbem complet. Et tertio incipiente septēnario dicitur plena: per quod rursus dimidiatur. Et incipiente quarto septennario se offert contuentibus ut cornutam: in cuius fine renascitur altero septennario incipiēte. Septem quoq; pmutationibus toto mense distinguit. Cū nascitur fit cornuta/ Cū fit semiplena & impletur. Rursus cū semiplena reficit/ Cū cornuta reddit: & oīno nō uidetur & nascit rursus. Sol quoq; de quo oīa quæ hic uiuunt (deo auctore) uitā mutuātur septimo signo zodiaci uices suas uariat. Nā ab hyemali ad æstiuum solstitium septimo uenit signo: & a tropico uerno ad autunalē septio signo defertur. **V** Oceanus quoq; incremento ac decemēto suo hunc eundē ordinē tenet. Nā primo nascentis lunæ die fit copiosior solito. Minuitur paulisp secūdo. Minorem uidet eū tertius/ q̄ secundus/ Sicq; decrescendo ad septimum usq; peruenit. Rursus octauus qui secundi septennarii initiū affert/ manet septimo par. Et nonus fit similis sexto/ decimus quinto: undecimus fit quarto par: tertius equiperat duodecimo: & tertius decimus similis fit secundo: quartus decimus primo. **X** Tertia hebdomada fit per oīa in eo similis primæ: quarta secūdæ. Hic deniq; est numerus cōceptui/ formādoq; homini a natura accōmodatus: secūdū quē edit: uiuit: alitur: ac p oēs ætatū ḡdus tradit senio: & oīno cōstare usq; ad extremū uitæ dignoscitur.

scitur. Semine nanq; intra formandi hois cellulam locato: tradit. Hipocrates libro qui de natura pueri dr̄ experimēto didicisse/ si septem illic p̄stiterit horas folliculū genitiuū illi eo spacio circūduci ex mēbrana tā tenui/ quali oui substātia ab exteriori cute disīūgitur. Straton pipateticus per septenos dies humani corporis fabricā sic dispēsat/ ut secūda septimana credat guttas sāguinis ī sup̄ficie folliculi (de quo dixit Hipocrates) Tertia demergi eas introrsum ad ip̄m cōceptiōis humorē. Quarta humorē ipsū coagulari ut quadā (uelut iter carnem & sanguinē) liq̄da ad huc soliditate utriq; cōueniat: & differat ab utroq;. Quinta si septimo mēse partus ad maturitatē accedere debeat. Septia uero (si ad nonū mēsem usq; maturitas p̄trahatur) figi in ipsa humoris coagulati substātia humanā effigiē: magnitudie q̄dem ap̄is: sed ut in illa breuitate membra oīa habeat designata & totius corp̄is lineamenta ab se inuicē discreta/ & p̄ceptibili rōne consistant/ si hoc tpe sensibus offerantur. Post partū utq; uiicturum sit quod effusū est: an in utero sit p̄mortuū & tantūmodo spirans/ non tñ ad integrū uiuēs/ uenerit in lucem septima ab egressu hora discernit. Ultra .n. hunc horarū numerū quæ p̄mortua uomita sūt: spirandi uim ferre non p̄nt. Quam quisq; fœtus ultra si cōtineat intelligitur creatus ad uitā: nisi quispiā forte casus (qualis p̄fectum ap̄prehendere potest) illi uitam eripiat. Itē post dies ab egressu septem/ reliquias iactat umbilici. Post septem menses dentes incipiunt mandibulis emergere: & post bis septem securus iam incedit non timens casum. Post ter septē sonus eius in uerba prorumpit. Post quater septem/ non solum stat firmiter sed incedit: nisi sit mancus. Post quinquies septem ubera non quærit: sed quasi refugit: nisi longus usus inuexerit patientiā. Post annos septem dentes priores solidioribus cedūt: eodēq; anno pene absoluitur integritas loquendi. Iuxta hunc numerum septem uocales litteræ a natura pro idiomate quoq; complendo agnoscuntur inuentæ: Licet latinitas p̄ diphtongos modo longas: & sine illis breues pronūciando: quinq; pro septem tenere maluerit/ apud quam tamen si sonos uocaliū non apices numeraueris/ similiter septem terminationibus sonoris cōstare uidebis. Post bis septem annos: homo necessitate pubescit: tūcq; moueri incipit uis generationis in masculis: & purgatio fœminarū quasi in omnibus sumit exordium. Ideoq; hac ætate puer: quasi ad uirile robur accinctus/ absoluitur legibus a tutela: a qua fœminæ pro usu rationis accelerato benicio maturius eisdem legibus liberantur. Post ter septenos: genas lanugine uestit iuuenta: idemq; annus fidem crescendi plurimis facit in longum. Quarta annorum hebdomada in latū crescere quasi semper pro-

hibere solita est. Quinta omne fere uirium (quãtã cuiq; futurã sunt) complet augmentum: nulloq; modo iam potest quisq; se fortior fieri. Sexta seruat uires ante collectas: nec diminutionem nisi ex accidenti patitur prouenire. A sexta usq; ad septimam fit quidem diminutio: sed occulta & quã detrimentum suum aperte non prodat. Cum uero septennarius annorum per uitam hominis se multiplicauerit. i. septies septem impleuerit, facit ætatem quã perfecta proprie & habetur & dicitur: adeo ut ille homo & consilio aptus sit: nec ab uirium exercitio alienus habeatur. Cum uero decas qui & ipse perfectissimus numerus est septennario iungitur/ a phisicis creditur præfixa fere meta uiuendi. Et hoc tempore humanã uitã spacium in plurimis terminari. Quod quisquis excesserit: ab omni exercitio uacuu: soli sapientiã & sibi ipsi indulgere permittitur/ ætate iam reuerendus. A septima uero usq; ad decimam annorum septimanam pro mensura uirium in singulis perseverantium uariantur officia. Idem numerus totius corporis membra disponit. Septem primo sunt intra hominem quã nigra mēbra uocãtur/ lingua/ cor/ epa/ splen/ pulmo/ renes duo. Septem item alia ad cibum & spiritũ in singulis sunt hominibus deputata/ Guttur/ Stomachus/ Vesica/ Intestina principalia tria/ dissipiũ/ quod uentrem & cætera intestina secernit. Alterum medium: quod a græcis mesenterion dicitur. Tertium quod ueteres irram uocant: habetq; principium intestinorũ omnium: & cibi detrimenta deducit. De spiritu & cibo expertum est q; ultra septem horas sine spiritus attractione non uiuitur. Ultra septem dies sine cibo uita non durat. Septem quoq; sunt speciẽ differentia: quã intima & extima totius humani corporis in longitudine, latitudine/ & profunditate complexa sunt. Cutis: caro: pinguedo: neruus: arteria: ossa: medulla. In aperto præterea septem sunt humani corporis partes. Caput: pectus: brachia duo: crura totidem/ pudendum/ quã singula si diuidas: septem compagibus stare uidebis. Vt in brachiis habes brachiũ ipsum: humerũ: cubitum: uolam: & per singulos digitos tres iuncturas. In cruribus uero femur: siue coxa: genu: tibia: pedis uola: & ternã in singulis digitis coniuncturã. Rursus quia sensus ministeria natura in capite quasi in arce cõstituit: septem in eo foraminibus sensuum absoluuntur officia: oculorum: aurium: nariumq; binis in singula: & oris uno. Vnde hic numerus qui totius humani corporis & hominis uitã dispositio est: nascentis hominis puerperio purgando præcepto dei uitã largitoris per Moysen legis præconem suũ accomodatus magna ratione dignoscitur. Habet etiam in moribus hominum hic idem numerus admirabilem rationẽ. Quando septem sũt

capitalia uicia: quibus uita hominū inficitur: & mores penitus subuertuntur. Licet uero multæ ab Ari. morales uirtutes numeratæ sint: septē tamē si fuerimus afflicti purgabitur per illas animus noster a uiciis purgabit nos eutrapelia (quā latine comitatem dici oportere existimamus) omni superbia. Mansuetudo iracundiam: Fortitudo accidiā eiciet: Amicitia fugabit inuidiam: Propellet liberalitas auaritiam: Gulam temperantia: Luxuriā omnem iustitia euacuabit. Anima igitur rationalis quæ semen bonæ cogitationis in mentis utero concipit: masculū solidæ intentionis bene operandi enixa est: per lucem septem uirtutum quas attulimus (quasi per septem soles) septem mortalia peccata: quæ nox teterrima palpabilium tenebrarum sunt: procul abiiciat. Ita octauo die a maiori pollutione purgata collegio sanctorum restituetur. Hæc mystica est ratio: Dierum septem primæ purgatiōis: triginta trium dierum qui purgationi minori restant peragenda rōnem: si possumus inquiramus.

De ratione triginta trium dierum purgationi minori pro partu masculo assignatorum.

d Eus maxime fide dignoscitur. Fidei christianæ prima radix ē: F
 deum trinum & unū credere: quod trigenario numero declaratur: is namq; ter continens decem: tres in deo personas notat sibi per omnia cœquales. Trinarius primus impariū numeroꝝ qui trigenarii basis est essentiam diuinā designare uidetur. Est. n. primum fundamentum unde triginta confurgit: & in quod redit: sicut de & in diuina essentia tres personæ prodeunt: & reuertuntur in illā. Est etiam quælibet dei persona sigillatim denario numero assimilata. Sicut. n. ultra denarium nullus est numerus: sed oēs numerorū moles in ipsum penitus rediguntur: & omnes denarii numeri æqua unitatum distributione gescunt: ex eisdemq; unitatibus surgunt: sic tres diuinæ personæ omnium rerum uisibilium & inuisibilium perfectionē efficiunt: & quasi sui scintillam in semetipsis singulæ & simul omnes continent abundantius & perfectius q̄ ipsæ creaturæ in se ipsis existant. Neq; in efficiendi continē diue ratione una est in deo psona alia copiosior. Sicut nec denarius primus secūdo aut tertio abundantior esse potest. Adhuc quemadmodum nullus denarius numerus extra decem potest intelligi habere aliquā sedem: & tamen duo denarii numeri uere sunt duo. Ita tres diuinæ psonæ denarii numeri perfectioni (per ea quæ attulimus) assimilatæ: sibi inuicem intimæ sunt: & penitus impartibiles: numerum tamen trinariū adimplentes. Redemptor insuper noster fidē trinitatis docēs: inter homines triginta & tres annos mortalis mansit: & trigesimo tertio iam laben

te/suo sanguine conscientias hominū lauit/sua morte animas redemit/
penitusq; liberauit. Post septem igitur primos dies quibus per uirtutes
morales purgatur animus capitalibus uiciis/tribus uirtutibus theologi-
cis/fide/spe/& charitate imbuendus est/ut deū trinum agnoscat/amet/
assequi speret. Ita crucis pœna quā saluator n̄r suæ mortalitatis anno tri-
cesimo tertio subire dignatus ē/nos dignos efficiet adire ostiū factuarii
.i. domū fœlicitatis æternæ/ubi multas ab initio deus cōstituit mālitiōes.

De ratione munerum oblatorum purgationis lege.

G h Aec porro uniuersa confirmat:& quasi sigillum agnitiōis om-
nibus imponit/quæ de purgatiōis tpe/ac dierum numero ha-
bita sunt agnus anniculus ad cremandū oblatus. Agnus nem-
pe iste illum ostendit qui tollit peccata mūdi. Erat hic agnus anniculus/
qua ætate integer est/iuuentaq; robustus:quod saluatoris indicat ætatē:
qui uiuacissimo ætatis flore super altari crucis igne charitatis incēsus ho-
locaustum nostræ purgationis & instaurationis effectus est. Nempe pro-
pter nimiam charitatem suam qua dilexit nos deus tradidit in mortem
animam filii sui:qui nos redimeret ab omni iniquitate:& emūdaret si-
H bi populum acceptabilem sectatorem bonorū operum. Offerebatur etiā
turtur:siue columbus pro peccato. Quid plenius quæso coniugalē fi-
dem q̄ turtur nobis ostendere potest:qui secunda coniugia omnino re-
cusat. In oblato igitur turture:fœderis nuptialis integritatem matrōna
quæ peperat præmonstrabat:ut si quid libidinose concipiendo:parturi-
endo:pariēdo:uel in puerperio iacens admisisset:aut obmisisset:citra tñ
nuptiarum iniuriam:citra fœderis matrimonialis limites se deliquisse:
& in turturina fide se uelle persistere:per turturem oblatum mōstraret.
I Columbus animal est sine felle:masculus eius auis incubat ouis:& fœ-
tum pari affectu cum fœmīa nutrit. Indicabat igitur columbus oblatus
solertiam adhibendam nato infantulo. Ita si quid pro infante seruando
puerpera minus diligenter egisset:columbi munere promittebat emen-
dationem. Hæc bonæ mentis studia in munere sacerdos intelligens:cul-
pam remittebat:præcatus talem dei auxilio exhiberi erga uirum:erga so-
bolem:qualem munus oblatum præferebat. Ita peracto purgationis
sacrificio:ad suos illam redire iubebat:admonens ut erga uirum se tur-
turem:erga omnem familiam se columbam solertia plenam exhiberet.

De lege purgationis in spiritu seruanda.

h Aec erat o matrōnæ lex purgandæ puerperæ:a qua (secūdam
litteram)& si Christus uos liberauit:in spiritu tñ illam serua-
re præcepit. Scrubitis illam si sanctam dñi Iesu Virginē ma-
trem fueritis

trem fueritis imitata. Illa benedicta super omnes mulieres benedictum uentris sui fructū deo obtulit: & cum illo turturum aut columbarū par tulit in templum. Offerte cū illa domino deo filios uestros. Offerte cū illa turturem pudicitiaē sempiternā. Offerte cum illa columbum mansuetudinis: comitatis atq; solertiaē. Vos quoq; uiri hac ipsa lege astrictos non ex me/ sed euāgelistā testimonio agnoscite. Tulerūt inquit in Hierusalem/ ut sisterent eum dño: & ut darent hostiam secūdum q̄ scriptū est in lege domini/ par turturum aut duos pullos columbarum. Nō dicit tulit mater: sed tulerunt mater simul & pater. Dicit etiam. Ut darent hostiam. Debetis simul cum matribus: Simul inq̄ cum uestris uxoribus turturinam in matrimonio fidem: & columbinam cum eis: ac uniuersa familia conuersionem habere: semperq; tenere in charitate dei. Sic in spiritu purificationis: & praesentationis legem seruabitis. Quae si feceritis: dauiticas uobis benedictiones promitto. Labores manuum tuarum manducabis: beatus es & bene tibi erit. Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tuae. Si te illa fidem integram ī matrimonio seruare uidebit: domesticam suppellectilem: per omnes angulos domus benenitide decenter seruabit: augebitq; filios insuper bene educabit. Si te colūbum sine felle: sine minis: sine iracundis uerberibus gesseris: uxor & tota familia tuis semper commodis inuigilabit: filii tui bene morati: bene educati: decenter induti erunt in circuitu mensae tuae: quasi nouellae oliuarum uirgulae ad exornandum & releuandum ueterem trūcū. Quod si te non turturem: non columbum: sed cuculum: aut gallum gallinaeum gesseris: mirari non debes non turturem: neq; columbam habere te domi: Dum fuit Atrides una contentus & illa casta fuit: uicio est improba facta uiri. Ut uxor tua turtur foemina maneat: exhibe illi te turturum marem. Ut perpetuo illa tibi & filiis tuis columba sit: tu illi esto columbus. Vide quoniam Maria simul & Ioseph turturum: aut columbarum par offerunt domino: marem inq̄ & foeminam: neutrum sine compari in templo pro munere purgatae puerperae offerendum est. Offerte fratres cum uxoribus uestris turturum par: aut columbarum in spiritu: habete mutuo turturinū cor: atq; columbinū. Quoniam tempus purgationis animae uestrae nunc instat: postea erit tempus punitionis: aut pmii. Haec pro purificationis instituto declarando dicta sufficiant. Nūc Lucam institutae legis obseruantiam enarrantem audiamus.

Declaratio Euāgelii quantum ad historiam purgatiōis attinet.

p Ostq̄ impleti sunt dies purgationis Mariae. Ad quid o Euangelista Mariam purgari oportuit. Quae ortus conclusus: & fons

K

signatus existens/omnem mundiciã proferens:perpetua puritate scate-
re non desiit.Purgantur sordida:purificantur immũda.Hic nihil de la-
be peccati:nihil de corporis sorde/nihil de membroꝝ intercessit debilita-
te.
L Cur quãso illa purgatur? Accipe rõnem.Secundum legem Moyfi, Si-
cut quã sine uiro concãpit/pro legis obseruantia/& suspicionis occasio-
ne penitus auferenda/iuxta legem nupsit uiro:sicut filius eius non pro-
culpa a se tollenda:aut promerenda sibi grã circũcisus est:sed ut legẽ im-
pleret:Sic hæc mater & semp uirgo purissima purgata est, non immun-
ditia deponendã gratia/sed secũdum legem Moyfi, idest ut legis se ob-
seruatricem ostenderet. Prãuiderat immo decreuerat dei sapientia in le-
ge gratiã quadraginta dies pœnitentiã dedicari:per quos ieiuniis:elemo-
sinis:orationibus:& pietatis studiis christianoꝝ animã purgarentur:&
se deo per confessionem/& satisfactiõem mundos pñtarent/ac die qua-
dragesimo:die inq̃ resurrectionis dominicã agnum imaculatum quasi
holocaustũ offerendo comederent. Ne ergo quis iustus & peccato quã
immunis ab hac se lege purgatoria exemptum crederet, ne quis crederet
quadraginta pœnitentiã dies (quia sine peccato sum) subire nõ debeo:
quia conscientia segura & munda mihi est:per cõfessionem me sacerdo-
ti prãsentare non curo. Voluit ad nostram doctrinã sapientissimus pa-
ter & deus noster:spõsam suam q̃tumlibet imaculatã/dies quadraginta
legalis purgatiõis explere:uoluit etiã cũ uiro suo mystica mũera offerre.

De prãsentatione Iesu declaratio euangelii simul & legis.

U T sisterent eũ dño sicut scriptum est in lege domini. Quia oẽ
masculinum adapiens uuluam sanctũ dño uocabitur.Purifica-
tionem matris uidimus:filii nunc pñtationem attendamus:ab
eius diffinitione exordium accipiẽtes:ut quã dicenda sunt facilius intel-
ligantur.Prãsentatio est infantis masculi primogeniti oblatio deo:qua
si rei pro repensione debitã illi factã per eius qui prãsentatur parẽtes in
templo coram sacerdote/cũ facultate redimendi oblatum:& certo prã-
cio p̃soluto habendi eum sibi.Hanc diffinitionẽ unde accipe nos oportet
admonet euangelista cũ dicit:sicut scriptũ est in lege dñi.In excello
nanq; Moyses mandante deo populum sic alloquitur. Mementote diei
huius qua existis de Aegypto:& de domo seruitutis. Quã in manu for-
ti eduxit uos deus.Hodie egredimini mense nouarum frugũ. Cũq; in-
troduxerit te in terram Cananei sicut iurauit patribus tuis, & dederit ti-
bi eam/sepabis omne quod aperit uuluam domino, Primogeniti asini
mutabis oue. Si non redemeris interficies. Omne primogenitum de fi-
liis Israel/p̃cio redimes. Cũq; interrogauerit futuro tempore filius tuus/

Quid

Quid est hoc? Respondebis in manu forti eduxit nos dominus de terra Aegypti/ & de domo seruitutis. Cū nāq; obduruisset Pharaon: nolletq; dimittere patres nostros/ occidit dñs omne primogenitū hominū: & iumentorum in terra Aegypti. Iccirco immolo dño omne masculinū: qđ primo de utero matris egreditur: & oīa primogenita filiorū meorum redimo. Hanc legem eodē libro repetitā inueniemus. Quanto aut̄ prācio primogenitū hominis redimendū fuerat: declaratum constat numero libro: ubi pro oibus duodecim tribuum primogenitis maribus: accēpit dñs leuitas in partem. Cūq; primogenitorum numerus numerum leuitarū tribus: ac septuaginta supra ducentos excederet: iussit deus solui pro singulis siclos qnq;. Ita ab undecī tribubus siclos accēpit Moyses mille trecētos sexaginta quinq; in prācium redemptorum: dataq; est hęc pecunia Aaron & filiis eius: quibus etiā leuitarū eodem iure in obsequium fuerant attributi. Erat uero siclus monetę genus: uiginti obolos cōtinens ad pondus sanctuarii. Summa igitur legis sanctificandi dño primogenitum masculinū hęc erat. Ad templū infātem masculinū primogenitum adducere: sacerdoti quasi rem deo debitam dare: datum si libebat redimere quinq; siclis: atq; ita redemptum habere sibi. Si uero ad redimendū parentibus uoluntas non eēt: aut non sufficerent facultates: Qui sic erat oblatus & non redemptus: sacerdotibus in ministeriū erat addictus. Eratq; liberum pontifici apud se nutriēdi infantis curam accipere: uel nutriendū parentibus reddere. Cū maturauisset ad templi ministeria remittendū. Hęc porro primogenitorū infantulorum sanctificatio (quantū ego coniectare possum) fieri erat solita instante luce quadragesima a die natiuitatis: quatenus uno contestu legali matris purgationi: & sanctificationi: ac redemptioni filii satisfieret. Ita cū Lucas euāgelista purificationis tempus enarrasset: tempus & ordinē præsentionis filii mox adiungit dicēs. Tulerūt illum .i. puerū Iesum in Hierusalem: ut sifterent eū dño. Sistere firmare est. Non erat fortasse Marię: nō erat uiro eius Ioseph: pecunia unde pro sui primogeniti redemptione qnq; persolueret pontifici siclos. Hoc nos credere admonet: qđ non agnū sed turturam (tenuitatis euidēs signum) aut columbum pro agno in holocaustū obtulerunt: Proposito igitur si sacerdos sibi educandū habere uellet: dimittēdi apud eū dulcissimum filium. Tulerūt eum. Hoc est quod euangelista dicit. Ut sifterent eum domino: idest ut illū in templo firment educandū. Qm̄ ad illum redimendū deerant facultates. Sicut scriptum est in lege domini. Primogenitum hominis redimi quinq; siclis. Vnde apparet nō redemptum dñi dei esse & in sacerdotis ptāte manere.

O

P

Q

R Est autem hæc lex de primogenito redimendo sancita exodi capite ter-
 tiodecimo in principio: & circa medium eiusdem capitis a Moyse pmul-
 gata: quæ eodem libro capite trigesimo quarto cõfirmatur/ & numeroꝝ
 capite tertio executioni mandata describitur: ubi ad redimẽdum primo-
 genitum masculinũ p̄cium præscribitur. Item eodẽ numerorũ libro hæc
 ipsa lex executã iam & declarata iteratur. Quod ergo dicit euãgelista/
 Sicut scriptum est in lege dñi/ addamus quater. Totiẽs. n. lex illa a Moy-
 se sancita est seu repetita. Pauloante dixerat euangelista. Secundũ legem
 Moyfi. Nunc uero dicit. Sicut scriptum est in lege domini. Vt agnosca-
 mus Moysem non latorem/ aut conditorem/ sed promulgatorem fuisse
 legis antiquæ. Quia omne masculinum adaperiens uuluam sanctum
 dño uocabitur. Sẽsum horum uerborũ quater in lege (locis quos anno
S tauimus) scriptum inuenies. Ne quis hoc loco obsceni uocabuli appo-
 sitione euangelistam accuset/ in re præsertim tam seria: tam sincera/ mo-
 nuisse uos uelim/ uuluã non significare/ quod uulgo creditur/ partẽ in
 muliere pro honestate reticẽdam: sed uterũ totum in quo alitur fœtus/
 in quo matrix sita est: ipsamue matricem. nempe Moyse ubi matrum/
 fororum/ nuruum/ socruum congressum maribus prohibet: ubi a fratrũ
 uxoribus præcipit abstinere/ nunq̄ uuluam dicit/ semper honesto uoca-
T bulo & lato earum turpitudinem reuelari/ detegiuẽ prohibuit. Adapit
 igitur uuluam: quod exonerando uentrem per partum effundit. Qua-
 re primogenitus per legem habitus non est qui erat post fœminam: aut
 post abortiuũ concæptus & natus. Et ut darent hostiam par turturũ aut
V duos pullos columbarum. Sũt qui dubitant pro peccato matris an filii
 turturem offerri/ aut columbum statutum sit. Quoniã secundum legẽ
 quam loquitur euangelista pro peccato Moyse dixerit offerendũ: & fili-
 us in originali peccato nascat: & m̄ nō sine peccato fortasse eũ cõcæpit:
 gestauit & peperit. Sed qm̄ legẽ istam matri purgandæ impositã ex legis
 ipsius seriæ constare dignoscitur: ego sine præiudicio melioris sententiæ
 existimo turturem pro peccato matris potiusq̄ filii imolari debuisse.

De mysterio quinq; siclorũ qbus masculi redimebãtur primogeniti.

Rande uero mysterium: & admirabile sacramentum est mascu-
g linum hominis primogenitũ redimi quinq; siclis. Daturus erat
 pater omnipotẽs pro humani generis salute primogenitũ suũ:
 qui per quinq; sui corporis uulnera nostram ruinã sisteret: & amissam li-
 bertatem instauraret. Itaq; primogenita hominum quinq; siclis redimi
 constituit: iuxta numerum quinq; uulnerum: quibus in cruce pendens
 eius primogenitus: pro salute hominũ fuerat lacerandus. Cui nũc durũ
 uideri

uideri potest suum primogenitum deo offerre/ & redimere quicquid siclis
 .i. quicquid sensibus proprii corporis domitis recuperare animam suam
 pro qua redimenda deus suum primogenitum dedit: & quicquid duris uul-
 neribus affici uoluit: quæ nri gr̃a idẽ dei filius libẽter excepit. Sed nos in
 fœlices/ & m̃ius quã talpæ uidẽtes/ cũ primũ filios nros arctioris uitæ disci-
 plinã i aliqua religiosa p̃fessiõẽ suscipe uelle cognoscimus/ illos totis ui-
 ribus retrahere studemus: quos si reuocare nõ possumus/ quasi mortuos
 lugemus amarissime. O p̃ditissimũ ingratitudis genus. Deus p̃r de se ip̃o
 solo primogenitũ suum misit in terrã. Mater quem de suo solo sanguine
 genuit/ & iam p̃ quadragita dies sola lactauit & baiulauit: p̃ntat i tẽplo/
 prompta dulcissimum filiolum i manibus relinquere sacerdotum/ scri-
 barum/ & phariseorum/ a quibus plane nouerat durissima eum morte
 necandum. Pater simul & mater p̃ quinq; eius uulnera/ te & filios tuos
 recuperare ueriti nõ sunt. Immo te p̃ eius mortem durissimam recu-
 uerunt. Tu filiũ tuũ deo donare recusas: & bonis uiris/ bonis moribus
 educandum tradere nõ uis? Quid quæso efficit hoc? nempe ingratitu-
 do: nempe stultitia: nempe cæcitas tua. Non te pigeret filium tuum in
 principis momentanei tradere famulatum? doles: luges: & plangis illũ
 in obsequiũ tradere regi regum/ domino deo uniuersæ terræ/ cœloꝝq; q̃
 moderatori. Dares eum ad perdiscendas leges hominum: quæ certe bo-
 næ sũt/ si bene reguntur: sed fraudum decipula facta est legũ cura: das
 tñ filiũ ut fraudes adiscat & nugas: das ad mechanicas artes exercẽdas/
 ut liberaliter uiuẽr discat: doles: & dare recusas? Resipisce miser: discẽ a
 deo patre qui filium suũ arbitrio sacerdotũ offerri patit̃ educandũ. Di-
 sce a Virgine matre: quæ primogenitum suum durissimis inimicis libe-
 raliter offert. Discẽ a Ioseph qui filium quem sibi adoptauerat/ & unice
 diligebat: adhuc lactentem/ immo lac suggere quasi incipiẽtem suis ma-
 nibus libens offert: & oblatum in templo reliquere non suspirat. lacta-
 uit Maria: iactauit & Ioseph cogitatum suum in dño. Cur tu non speras
 bene de filio tuo: qui uia securitatis/ salutis/ & quietis/ ingressus ẽ? Resi-
 pisce: & ne esto sollicitus de filio: sed cum illo offer columbinam simpli-
 citatem/ & turturis puritatem hodiernæ festiuitatis in fructus ex emplo
 p̃ quam lætamur omnes puerum iesum i templo sacerdotibus p̃sẽtari:
 & par turturæ aut colũbæ simul cũ illo offerri: postq̃ cõsumati sũt dies.

De commendatione & attestatione purificationis & præsentationis.

Tece homo erat in Hierusalem cui nomen Simeon: & homo
 iste iustus & timoratus expectans consolationem israel: & sp̃s
 sanctus erat in eo: & responsum acceperat a sp̃u scõ/ non uilurũ

se in mortem nisi uideret Christum domini. Quonia euangelista scriben-
 te/ & sancta ecclesia hodie referente : matris purificationem & filii præ-
 sentationem agnouimus/cōsentaneum est ab eisdem horum commen-
 dationem attestatōnemq; perdiscere. Et quoniam multū itereft quis sit
 ille qui laudat/testiumq; qualitatem iura maxime examinari uoluerūt:
 nos hæc inspicere in primis condecet. Commendantem ac super aliqua
 re testimonium afferentem opus est in primis esse hominem notum ac
 boni nominis. Incognitorum nempe hominum & p angulos latitantū
 testimonia minus ualida sunt: & horū commendationes minus pōderis
 habere uidemus. Infamium uero nominum & infaustorum appellatio
 hominibus indita/eorū attestatōni & commēdatōni plurimū detrahit.
 Quādo ex infami & infausto nomine fit nominatus exosus. Fama est
 celeberrimæ memoriæ/Egidium Caruagliar hispanum cardinalem iura
 Romanæ ecclesiæ in Italia resarcientem: & Italiam ipsam malis homini-
 bus expurgantem : cum discolum aliquem scelestum ue examinaret: de
 nomine primum solitū quærere: quod si infaustū infame ue sentiret/pu-
 niri iubere solitum qui fuerat examinādus. Ita dū nescio quē interroga-
 ret. Quod tibi nomē bone uir est? Illo respōdente: speza croce. Et ego
 inqt Cardinalis: te spezaro la ceruice. Sicq; eū recte suffocari iussisse. Al-
 terum respondentem/se nominari: Brusa boscho/bene erit : sel boscho
 hora brugera te respondit: illumq; ignibus tradidisse cremandū. Tertio
 se dicenti Beccha bene: bñ bibas inqt: si bene becchasti: & mox flumine
 illū submergi mandasse. Animi relaxandi gratia hæc dixerim: ut tamen
 inde constet: quantum apud bonos/ & graues uiros offensionis habeat
 appellatio nominis infausta. Quare o parentes este cōmoniti honora-
 ta/ & fausta nomina filiis uestris imponere . Et si contingat/a sodalibus
 nuncupationē aliquā uicii/criminis/flagitii/uel ridiculi/aut stulti euen-
 tus illis imponi occurrere: sic nominari/ne permittite . Fiet certe: fiet inq;
 ut iuxta nominis significatum uitam instituunt. Expertū est pueros tur-
 pi nomine accepto per iocum uitam mutasse cum nomine . Redeamus
 iam ad sapientissimi euangelistæ narrationis seriem . Ecce inquit homo
 erat in Hierusalem . Ecce aduerbium est demōstratiuū. Demōstrat ergo
 nobis quasi cognitā celebrēq; personā: nō in oppido uel in pago: sed in
 Hierusalē regia/sacerdotaliq; ciuitate. Quod ergo dicit/ Ecce hō erat in
 Hierusalē: nō ociose dictū est: qñ psonā in ciuitate cognitā manifestat.
 Cui nomē Symeō. Hoc nomē/Hieronymo attestāte auditus: uel exau-
 dibilis sonat. Ut itelligamus cōmēdatōnē attestatōnēq; hois huius nob
 audiēdā eē attētissime: & eius uerbis penitus ihærēdū . Sic. n. significato
 nominis

nominis fatiffiet/Simeon nomen est illi. Et homo iste iustus & timora-
 tus. Iniquoꝝ cōmendationes calūniæ sunt: laudes sunt uituperiā: attesta-
 tiones criminatiōes sunt. Q̄m̄ tam turpe est a turpibus laudari q̄ obtur-
 pia. Quare si te laudat: si te cōmendat: si rei tuæ testimonium affert ini-
 quus aliquis/uel infamis/ne læteris: ne confidas. Melius est taliū laude/
 cōmendatione/testimonioq; carere/q̄ abundare. Si de te obloquitur: Si
 te uituperat: si aduersum te testimoniū profert: ne tristeris: hoꝝ probra:
 impropria: maledicta laudes sunt. Virtus a uicio non quærit laudē. Ve-
 ritas a falsitate testimoniū h̄re non uult. Similia similibus gaudent. Bo-
 nitatē boni cōprobant. Iustitiā iusti cōmendant. Veritas fulcit ueritatē.
 Integrā igitur cōmendationem ab hoīe iusto debemus expetere. Ideo di-
 cit euāgelista. Et homo iste Mariæ matris purificationē: & eius filii Iesu
 Christi p̄ntationem cōmēdaturus. Iustus erat legali iustitia: quæ integra
 est oīum uirtutum regula. Iustus erat etiā secundū æqualitatis iustitiam
 tam distribuendo q̄ cōmutando: non plus neq; minus tribuens in lau-
 dando ac cōmēdando q̄ recte sit cōsentaneū rationi. Non cōmendabat
 igitur plus debito: nō inq̄ adulabatur: non minus debito laudabat: non
 erat inuidus detractor: aut susurro in populis. Ita quia iustus erat cōmen-
 dationi: attestatiōiq; eius fides denegari nō pōt. Sed quia iustitia rigo-
 rosa fortasse nimisq; dura uideri posset: ac iccirco fauore in cōmendādo
 & testificando minus digna: ideo dicit euāgelista. Et timoratus. Nō ita
 confidens de sua iustitia: ut de sua fragilitate non timeat. Et dū testimo-
 nium profert: dum cōmendat sobrie loquitur. Loquacitas nempe nimi-
 usq; attestandi ardor: & immodicum cōmendandi studium perhibēdo
 plerosq; testimonio fecit inutiles. Non talis est cōmendator & testis quē
 adducit euāgelista. Sed iustus est ideo a ueritate non discedit. Timora-
 tus insuper est: ideo cum modestia & prouida circūspectione profert te-
 stimonium. Timoratus est enim timore domini: qui sapientiæ uiam pa-
 rat. Sapienter ergo cōmendat & testimonium dicit. Non est timoratus
 timore seruili qui deiicit animum: & fugere instigat minime fugienda.
 Timoratus est habitu mentis de multis actibus bene pensandi nascēte:
 ut pro zelo iustitiæ: non plus audeat q̄ oportet. Sobrie cum maiestate &
 uenustate cōmendat: attestatur & facit omnia quæ legalis iustitia ample-
 ctitur & æqualis expectans consolatiōem israel. Spes uana unde sibi pro-
 mittunt homines quæ non decet: quæ non expedit: quæ assequi nunq̄
 poterunt: & si fuerint assecuti: meliores iccirco non erunt. Spes inq̄ im-
 moderata priuati commodi commendantem & testimonium afferentē
 sæpe reiecit: & pro gratia odium: pro auxilio impedimētum: pro fauore

A

B

C

detrimentum inuexit. Ut a teste & commendatore nostro ista remoueat euangelista illum ostendit particularem & sibi propriam non expectare mercedem: nihil sui ipsius tantum gratia hac cōmendatione captare. Expectabat per spem certam & immobilem: redemptionem totius populi israel. Quam redemptionem? Nempe liberationem a superstitiosa auaritia: & superbo ambitu sacerdotum/scribarum & phariseorum: quantū ad hanc mortalem attinet uitam. Quātum uero ad futuram gloriam: quæ reuelabitur in nobis. Expectabat redemptionem israel a culpis per gratiam mediatoris: ut per illam assequeretur populus israel gloriam sempiternam.

De ratione spūs sancti quē euangelista scribit fuisse in Simeone.

T spiritus sanctus erat in eo. Adhuc quia testem & cōmendantem ut testificando & cōmendando proficiat bene instructum de ueritate esse debere/nemo dubitat Simeonem plene scientē/quem cōmendat: & quibus de rebus testimonium affert cognōscētē/noster euāgelista declarat: ubi dicit. Et spiritus sanctus erat in eo. Est spiritus sanctus/spiritus scientiæ & pietatis: est totius spiritus ueritatis. Unde dicit ueritas. Paraclitus autem spiritus ueritatis: qui a patre procedit: docebit omnem ueritatem. Simeonem igitur fuisse ueridicum testem/& in causa scientiæ copiose instructum inde constat. Quod spiritus sanctus erat in eo: qui est spiritus plenissime ueritatis. Existimo hic non fore ociosum declarare quomodo in homīe maneat spiritus sanctus. Hac enim in re magister ipse sententiarum creditur defecisse. Distinctione nempe decima septima primi sententiarum uidetur asserere/spiritum sanctum esse illam ipsam charitatem idest habitum amādi deum & proximum: per quem omnes homines deum & proximum amant propter deum: ut in hominibus uniuersis amantibus deum/unus sit & indistinctus penitus spiritus/per quem ament: qui & ipse deus sit/& tertia in summa trinitate persona. Cui sententiæ Euangelistæ uerba uidentur applaudere: dum sonare uidentur spiritum: qui est deus: in Simeone mansisse. Sed ita quæso ne cradamus. Non potest creator deus esse creatura. Habitus autem quo amamus deum: habitus quo ueritatem agnoscimus aut acquisitus est studio: aut diuina largitate creatus in nobis: nobisq; donatus. In nobis non solum habitat spiritus sanctus: sed trinitas tota in ueritate dicente. Pater meus eum diligit qui diligit me: & ad eum ueniemus: & mansiōem apud eum faciemus. Habitat ergo spiritus sanctus in nobis quasi nostrarum uirium fons sine meta: sed non est habitus per quem amamus/melius est q̄ habitus. Virtus est immēsa: & infinita

& infinita potestas: quæ habitum bene amãdi tribuit: amorem accedit: ardentem tenet: & splendescere facit. Erat ergo in Simeone spiritus sanctus luminis fons/ & ueritatis origo: per quæ Simeon uerus ac uerax testis/ & gratiofus commendator/ integerrime commendaturus/ & attestaturus matris purificationem: & filii præsentationem accessit.

Spiritus sanctus quomodo fuerit in Simeone.

T responsum accæperat a spiritu sancto non uisurum se mortẽ nisi uideret Christum domini. Exponit euangelista quomodo in Simeone spiritum sanctum fuisse intelligere debeamus. Nõ erat in illo quasi in continente contentum: sicut in urna aquam esse uidemus. Non sicut mensurans & perficiens: & adesse perducens/ sicut numerum in re numerata: figuram in substãtia: uel in materia formam eẽ experimento probamus: nõ sicut motor in mobili: non sicut in naui nauarcus: sed sicut lumen in re illuminata: quod a se ipso non discedes/ & penitus indiuisum permanens/ lucere facit inter se distantia. Sicut etiam magistri uirtutem in discipulo eẽ sentimus: quæ illũ non deserens discipulos complet/ & eruditos facit. Respõsum idest doctrinam certam per reuelationem accæperat Simeon a spiritu sancto non uisurum se mortẽ idest non esse moriturum. Mors enim proprie uideri nõ potest/ quoniã neq; colorem habet: neq; substantiam: immo uero neq; sentitur. Dum nanq; illa aduenit sensus omnis elanguit iam penitus & euanuit. Sed uideri dicitur cum imminet/ expectaturq; de proximo. Nouerat igitur Simeon lumine spiritus sancti irradiatus mortem sibi uitam nõ erepturã: nisi uideret Christum domini. Christus a chrismate nomẽ est deriuatũ. Quoniã in ueteri lege chrismate delibuti/ Christi nuncupati sunt. Hoc uero liquore ex oleo & aromãtib; confici solito/ ungebantur sacerdotes & reges. Christus ergo domini sacerdos dicitur/ uel rex domini. Sed in Simeonis responso utrunq; significat. Quoniam futurus erat rex messias/ summus rex domini dei: nõ ut deum: sed dei populum regeret: ad deumq; dirigeret. Futurus erat etiam idem ipse messias summus sacerdos dei: non ut pro deo: sed pro populo ad deum preces funderet: & coram illo offerret sacrificia. Senem igitur Simeonem spiritus sanctus instruxerat: dum ei aperte monstrauerat qd non moreretur nisi nato rege messia: quem uideret & agnosceret/ anteqũ uitam cum morte mutaret.

De ratione attestandi a Simeone suscepta.

T uenit in spũ in templo. Testẽ oportet non se ipsum ingerere. Ita Simeon non a seipso: sed spũ sancto ducẽte uenit in tẽplum. Erat igitur spũs. s. in Simeõẽ quasi docẽs/ & quasi ducẽs: neq; tñ

inuitum accessisse in templū crediderimus Simeonem: qui spiritu sancto ducente uenit in illud. Spontaneus nanq; nō coactus fuit hic Simeonis aduentus. Quñ sciens & prudens libenter spiritus sancti secutus est motum. Vt enim a maligno spiritu instigati: & a sodalibus inuitati peruersi homines sponte se in malum præcipitāt. Sic bonorum hominum societates: bonorum angelorum inspirationes: sancti quoq; spiritus impulsus/nunq̄ libertatem tollunt: sed adiuuant: dirigunt & confirmant.

G Apparet iam q̄ sit idoneus laudator & testis huic celebritati cōmendandæ & attestandæ a Luca euangelista adductus in medium. Est enim in celebri ciuitate pernotus. Ecce homo erat in Hierusalē/nomine Fausto/& ad rem faciente donatus: cui nomen Simeon/bonis moribus decoratus. Homo iste iustus & timoratus: a passiōibus segregatus. Expectabat redemptionem Israel: a bono doctore in causa scientiæ bene instructus. Et spūs sanctus erat in eo quasi docens. Ab eo. n. responsum accæperat Simeon non uisurum se mortem nisi uideret Christum domini/ad cōmendandū & testificandum inductus/non ingestus a se. Et uenit in spū in templum. Non temere sed consulto bonam inspirationem sequens.

De uera paternitate Ioseph erga dñm Iesum Christum.

H e cum inducerent parentes eius puerum Iesum ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo: & ipse accæpit eum in uenas suas & benedixit deum. Locum & seriem commédationis euangelista proponit. Quot sunt qui in angulis coram te/& in cubiculo laudibus in cælum tollūt omnia quæ dicis aut facis: & in publico uel te absente non sic faciunt? Multa non nunq̄ commendāt graues uiri inter paucos/quæ inter multos approbare pūderet. Cum igit̄ laudaris ante omnia respice locum in quo tuæ resonant laudes. Tuæ pudicitia insidiator o puella o matrona laudum tuarum litteras reffertas/q̄ occultissime ad te scribit: te admonet sine arbitris legere. Si uere laudat/cur testem laudum habere non uult? Veritas non quærit angulos. Adulator cur cōtestem refugit? Cur maxime laudes infarcit sequestratus? Irrideri uel argui timet. Non timeret si uera esset hæc ipsa laudatio. Secura est ueritas. Laudant angeli Christi natiuitatem per aera circumlati. Laudant illam pastores in uia. Laudat Simeon præforibus templi. Audi. Cum inducerent nempe in templum puerum Iesum. Non dictus est infans qui per angelos: per pastores: per cœli fulgorem insolitum nascēs/loquitur gloriam dei. Et nunc per Simeonē lumē ad reuelationem gentiū: & plæbis Israel gloriam natus esse manifestatur. Signanter uero dicitur puer: purus totus: qui sine peccato conceptus/& natus matris puritatem non minuit.

minuit. Integritatem uero confirmauit/utrunq; sacrauit. Parentes eius. Hoc loco blaffemi cateruatim insurgūt uociferantes/ſi de Ioseph ſemine Mariæ filius non est genitus/quid attinebat parentes dicere? Si parentes sunt Maria & Ioseph ſimul uterq;/quemlibet ſigillatim neceſſe eſt eē parentem. Aut igitur euangelista parentes dicere non debuit (eſtq; dicēdo procul factus a uero) aut ſi ſtetit in ueritate: immo quia ſtetit: de Ioseph ſemine concæptus eſt Chriſtus. Quando parens mas niſi qui generat dici nō debet. Sed audiant aſpides ſurdæ (ſi uelint) audiāt inq̄ & intelligant ueritatem. Cum deſponſata eſſet mater Ieſu Maria Ioseph: anteq̄ conuenirent inuenta eſt in utero habens de ſpiritu ſancto: Ioseph autem uir eius cum eſſet iuſtus/ & nollet eam traducere: uoluit occulte dimittere eam. Hæc autem eo cogitāte/ ecce angelus domini in ſomnis apparuit ei dicens. Ioseph fili Dauid/ noli timere accipere Mariam coniugē tuam. Quod enim in ea natum eſt de ſpiritu ſancto eſt. Pariet autē filium & uocabis nomen eius Ieſum. Ipſe enim ſaluum faciet populū ſuū a peccatis eorum. Exurgēs autem Ioseph a ſomno, fecit ſicut præcepit ei angelus domini: & accæpit coniugem ſuam. Sunt hæc non mea uerba: ſed ſancti euangelistæ Mathei: ex quibus conſtat Ioseph Mariam traduxiſſe p̄gnantem: & ab homine penitus icognitam. Quoniam quod in ea natum erat: de ſpiritu ſancto erat. Et iuxta prophetæ Eſaiæ uaticiniū concæperat/ & uirgo permanſerat. Non ergo de Ioseph concæperat: non inq̄ genuerat Ioseph dominum ſaluatorem. Si modo o Hæretici uerbis euangelii cōtra uos clare conſcriptis credere uultis. Quemadmodum eiſdem falſo interpretatis inniti uelle uidemini. Audite nunc igitur interpretationem ueram & certam/ & ueſtram dementiam deponite. Lege matrimonii ſic mulier in mariti poteſtatē tranſfertur/ ut omnia eius opera quæ (ſalua matrimonii honeſtate) afferunt fructū/ mariti uſibus cedere iure optimo ſolebant. Quia igitur ſancta filium cōcæperat nulla nuptiarum iniuria/ iure optimo fructus uteri eius uiro ceſſit ſuo. Cur quæſo filios ex adulterio natos: matrimonium non facit eſſe mariti: in promptu nunc ratio eſt. Quoniam ſcilicet in eius iniuriam & infamiā ſunt concæpti. Et iure fœderis coniugalis naſci non poteſt/ quod illo uiolato concæptum eſt. Fuit uero filius Ioseph dominus Ieſus Chriſtus. Quando filium ex ſua uxore ſine mariti iniuria concæptum/ non niſi in filium accipere debuit. Fuit igitur Ioseph & pater & parens: non genitura carnis: ſed ardore charitatis: obedientiæq; feruore: quibus inductus/ fecit ſicut ei præcæperat angelus/ Mariam in ſuam coniugem accipiēdo. Et quod in ea concæptum de ea fuerat in ſuum filium ado-

K

L

M

ptando: quem adoptiōis etiam fauore cessante: suum iure matrimonii filium h̄re poterat: & debebat. Hæc nouerat Lucas hoc loco scribens Mariam simul & Ioseph parentes fuisse domino Iesu Christo. Vt facerēt secūdū cōsuetudinē legis: puerperis impositæ: pro eo etiam p̄ntando secundum alterius cōsuetudinem legis scriptæ. Exodi. xiii. ut iā diximus: multotiens in testamento ueteri repetitæ. Quibus locis quoniam tempus præsentationis non diffinitur: erat cōsuetudine longa sancitū: quæ est optima legum interpres: Quadagesimo die post natiuitatem primogenitum masculū præsentari in templo coram domino: & pro eius redemptione quinque siclos dari sacerdotibus. Hoc igitur est quod euangelista intelligi uult cum dicit. Vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo: Quasi dicat non decreto legis: sed uetusta consuetudinis obseruatiā: die quadagesima a primogeniti natiuitate numerata/ solitum erat a parentibus illum in templo præsentari ut eadem die mater & filius legi satisfacerent/ illa legi purgationis: iste legi præsentationis & redemptionis si modo parentes eum redimere decreuissent.

De Simeonis deuotione & pietate.

Ne Tipse Simeon eodem spiritu quo uenerat ī templum edoctus quid faceret/ Accepit eum qui præsentandus a parentibus ferebatur. In ulnas suas. Erat (ut in libello de saluatoris infantia legitur) Simeon annis plenus: senexq; grādæuus/ qui omnem ætatem in legis obseruantia plenus sanctis operibus uixerat. Hic inualescente pontificum sacerdotum & scribarum auaritia/ totius etiam populi iniquitate in dies accumulata: cum Herodis ascalonite seuitiam: scelera filii eius Antipatri: ac nepotum flagitia fuisset expertus/ cum libertatem suæ gentis euersam: & iudeos qui per regni speciem direpti idumeorum tyrānidæ iam fuerant/ per romanam post hæc auaritiam lacerandos cerneret. Pertesus uitæ/ & morum sui temporis iam non labentium sed funditus euersorum/ deum rogauerat & rogabat assidue/ ut eius laboriosam uitā/ cōfectam senio/ & mœstitia laceratam finire: ac ad p̄res suos uiros iustos & pios illum transmittere dignaretur. Habet nēpe hoc imprimis bonū matura senectus: quæ annis robustioribus bñ usā est: ut mortē minime timeat: & sibi post illam melius repromittat. Vnde quæso tantus est ardor senio cōfecto uitā trahere: nisi a diffidētia ante actæ uitæ? Criminosi est timere iudicii instātis articulū: ad qd innocens securus & lætus accigitur & festinat. Ita bñ acta iuuenta & senectus bonis meritis plena Simeonem intrepidū mortem expectare/ illam accelerari alacriter poscere inuitabant. Hanc Simeonis petitionē: deus exaudiēs de mundi miseria exitum &

tum & foelicitatis maturæ promerendæ certissimum indicium: immo pignus illi ante mortē uidere & tāgere repromisit. Dictum est igitur Simeoni siue per angelum uisibiliter apparentem: siue per spiritum interius edocentem: o Simeon exaudita est oratio tua: laboribus & afflictionibus tuis finē dabit deus in tempore hoc. De proximo rex messias nasciturus est: qui patres ad quos properas de tartareo carcere liberabit: & ad regna in cœlo splendentia secum ducet. Ne graueris expectare pausillum tuum & patrum tuorum liberatorem secundum spiritum corporeis tibi dabitur oculis inspicere. Multi proculdubio patriarchæ: multi prophetæ: multi pontifices/multi reges uidere uoluerūt: quod tibi nunc uidendū offero/& uidere non potuerūt. Tibi uidere illum dabitur satis cito. Vbi hunc Israel redemptorem uideris: assumet te deus ad patres tuos: qui libentius te ideo excipient: quia non iam per prophetiam/sed per experientiam illis annunciabis redemptionem/non futuram de proximo/sed instantem atq; præsentem. Tu quoq; qui tantopere bonorum morum dolens euerfionem/& ne ultra illam uideas/mori desideras/eo libentius experieris/quod cupis/quo minus a tenebris inferorum te occupandū inspicias/beneficio eius quem te uidere indulget diuina clementia. Hæc sanctus euangelista noster breuiter conscripsit dicens. Responsum acceperat Simeon a spiritu sancto non uisurum se mortem nisi uideret Christum domini/quasi dicat. Quia Simeon pro iustitia mortem sibi a deo supplicauerat/responsum est illi quod libenter accepit/se non moriturū nisi uideret Christum domini. Hoc tamen cito futurum eum non latuit: sua ætate exterius/& spiritu sancto interius admonēte. Cum igitur ardentissima promissum expectatione maturari p̄stolaretur/desiderata affulsit dies qua dominus Iesus a parentibus ferebatur ad templum. Tūc qui Simeoni promiserat deus/promissum tempus impletum esse monstrauit/dicēs illi o Simeon/dies illuxit qua promissa tibi a me plene præstentur. Natus est rex messias: natus est inq̄ rex Israel: natus est saluator tuus: patrumq; tuorum liberator: a cuius natiuitate quoniam quadragesimus hodie dies agitur/scito quoniam pro meæ legis obseruātia/iuxta consuetudinem legis/a parentibus hodie in templo præsentabitur. Perge igitur ad templum ut illum uideas: perge plusq̄ promiserim accepturus. Non modo uidere talem ac tantum puerum tibi concedo/sed amplexandum atq; gestādum inter ulnas eū habere te facio. Videbis uenustissimā puellam uirginei floris specimē p̄ferentem/infantulum inter brachia ferre speciosissimum pauperibus q̄dem inuolutū pannis/sed eo uenustiore quoniam matrem & filium natura & gratia non fortuna

decorat: non uestes eius auro distinctæ: non gemmæ collo pēdentes: nō
anuli digitos circumplexi/spectantium óculos in se conuerrent: sed gra-
uis incessu mater/faciei maiestate ueneranda: sed hilaris infans/& suauitatis & serenitatis plena utriusq; indoles/obuiantium ora/& cogitatus occupabit. Videbis cum matre maritū/uirum grauem & aspectu uenerandum/matrem simul & patrem cum summa modestia tam lætos:tā hilares:tam faustos/ut eorum paupertatem nemo aspernari possit. Omnes maiestatem admirari cogantur. Matri Maria nomē est: patri Ioseph: filio Iesus: uere Iesus: quia te & omnes iustitiam sitiētes/saluare uenit & satiare. Hos ut aduentare uidebis/obuius ito ad limina templi. Illic nomina ab eis percunctatus & edoctus filium de manu matris: filium inq; regem & saluatorem tuum inter ulnas accipito/& ad altare usq; deferto: inde matri offerendum tradito. Hic est spiritus quem loquitur euāgelista cum dicit. Et uenit in spiritu edoctus omnia per quæ cognosceret saluatorem. Et uenit in spiritu obedientiæ/pietatis sanctæq; lætitiæ. Et uenit in spiritu charitatis ardentissimæ/spei solidæ/fideiq; constantissimæ. Mox experimento assecuturus quod spiritu iam fuerat consecutus. His rebus a spiritu sancto:& in suo spiritu Simeon instructus, ad templum grandæuus properat/Mente & oculis qui ingrediantur attentissime examinat: liminibus instās: aduentare uidet Mariam & Ioseph: aspectu longe præstantiores q̄ concipere potuisset. Ioseph qui per omnem uiam puerum fortasse gestauerat: templi iam liminibus propior: dulcissimæ matri filium restituit: ut pro more cum suo partu puerpera coram domino se præsentet: & maritus matrē simul ac filium offerat. Ut primū infantis formam Simeon uidere promeruit: admiratus tantam indolis elegantiam: quæ tenues pannos: pauperesq; fascias honestabat: & maiestate plenas ostendebat: secum dicit. Nempe hic uere est quem me spiritus sanctus edocuit. Inrangentem matrem cum filio & marito ueneratur: salutat: & dare nomina supplex rogat. Respondet maritus. Ioseph mihi nomen est: uxori Maria: filio Iesus. Seni inter has uoces prægaudio oboriuntur lachrimæ: & cum ueneratione quanta potest maxima: lætitiā præferens: matrem sic supplex affatur. Comple sancta mater desiderium meum: cede diuino cōsilio: ne me fraudes munere patris æterni. Ille me misit filium tuum usq; ad altare pro te deferre. Fac quæso me compotē uoti mei: decretiq; summi dei executorem fieri ne prohibeas. Sic sancta uirgo filium sãcto seni porrigit: & ipse qui ad hoc uenerat accipit eum: quem uirgo mater gestauerat ad fores. Eum quem ipse uidere & tangere tanta deuotione affectauerat. In ulnas suas: o quanta qualisq; est ho-

Q

R

die lætitia seni Simeoni: non filium uel nepotem proprium tenet: amplectitur: osculatur: & gestat (quod tamen senibus solet eē dulcissimū) non baculum senectutis suæ tenere se gaudet: sed renouatorem iuuetutis: sed saluatorem liberatoremq; animæ simul & corporis sui: & omniū progenitorum suorū redemptorem: pastorem & ducem: regem regum: & dominum maiestatis: patrem & fratrem creatorem suū. Ita benedixit deum: immortales illi gratias de tanto munere agens: habensq; maiores q̄ animo capere possit. Gratias inquit ago tibi dñe deus pater: qui ætate mea filium tuū pro totius plæbis Israel salute mittere in carnem dignatus es: & me illum uidere: tangere: tenere: & portare tribuisti. Gratias etiam ago tibi domine deus dulcissime filii: qui infantiam tuam meis oculis non denegasti. Gratias ago q̄ me senem: & annis inutilem baiulum non es asp̄natus habere. Tu me creasti: & ab infantia sustentas assidue: & meis brachiis portari sustines? Quanta me pie Iesu: deus meus: creator meus: redemptor meus: quanta me gloria donas? q̄ portem te regē regum: cui incuruabitur omne genu: cœlestium: terrestriū: & infernoz. Gratias ago tibi deus spiritus sanctus: qui uirgini matri quasi umbram faciens: tibi coætēni: & consubstantialis dei filii incarnationem operatus es: uiuente adhuc me in fragili carne: & incarnatum illum ut uiderē me senio fractum confortasti & confouisti: qui me accedere ad templū: & illi obuiū fieri in spiritu monuisti. Gratias o facta trinitas unus deus: quia nūc te plene possideo: & totum inter brachia teneo deum meum. Quid unq̄ pro munere tanto bone deus uniuersus mundus tibi psoluerē possit? Quid ego senex: annis onustus & debilis: exaustus angusti is retribuam domino: pro omnibus quæ retribuit mihi? Scio qd faciā. Quoniā soluere nō possum: libens ultra uires debebo perpetuo: & nedum spontaneus debitor ero: sed debitū deuotus augeri studebo. Mihi nanq; adherere deo bonum est: Quoniam non frustra me sibi gerulū in sua p̄ntatione constituit. Ponam in eo oēm spem meam: qui semper est uerax: qui promissa mihi copiosissime adimpleuit maiori iam ex parte. Pauca quæ restant perficiet sine dubio.

Simeonis cantici expositio & primus attestationis & commendationis articulus.

i Taq; nunc dimittis seruū tuū dñe: secundū uerbū tuum in pace. Bona spe plenus & expectationis suæ fructū aspiciēs præsen-
ri uerbo (more p̄phético) utitur pro futuro dicens quasi o domine: hoc solum restat: ut me de præsen-
ti sæculo neq; eripias: membris senilibus quietē dones. Et ut ad patres meos ire me iubeas. Secundum

S

T

uerbum tuum/ secundū quod/ tu mihi promisisti: secundum decretum beneplaciti tui (quod semper impletur) In pace me ire nunc dñe dimittis. Sed in qua pace o Simeon? Secundum uerbū tuum domine. Quale uerbum o senex? Dic si mente tenes/ Secundum imperiale decretū tuum: quod in tua natiuitate dulcissime puer/ & deus oipotens uoce præconia per sanctos angelos tuos edixisti. Quae nocte cateruatim per aera cantarunt. Gloria in excelsis deo: & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. In hac pace bonæ uolūtatis dimitte me. Zelauī haecenus super iniquitate pacem peccatorum uidens. Vidi nanq; Herodianas paces: idumeos. s. conspirantes in malum ad euertendā libertatē ciuitatis tuæ. Vidi romanam pacem: romanos p̄sides: romanorū militum cohortes: concordēs in malum nostrum: rapinis & cædibus exhaurire populum tuū. Vidi p̄tificum: scribarū: phariseorum: saduceorū: seniorum: & populi pacem iniquā: unanimesq; factionē: ad uiolāda præcepta legis tuæ: & cerimonias contaminandas. Fac me procul a taliū pace. Iunge me hominibus bonæ uoluntatis: patriarchis: prophetis: sanctis iudicibus: piis pontificibus: religiosis sacerdotibus: & iustis regibus: quos ideo seruas ut ad regna cælorum in superna Hierusalē cito reducas. Ad illos me nunc dimittis: ut pacis eorū particeps fiam: & nuncius certus eorum liberationis instantis accedā ad illos. Habes hic primū attestationis articulū: in quo Simeon dñm Iesum Christū esse deum omnipotentē: necis uitæq; datorem prædicat. Quando ab illo dimitti possit e uita: a quo se in uita sustentatum plene nouit. Habes & primā cōmendationem Iesu: quando pacis ueræ: paruulū Iesum uerū deum bonæ uoluntatis hominibus audis esse datorem. Habes pueri præsentati quale sit officium: pacē. s. dare sicut & fecit: docens discipulos pacē ubiq; gentium ante oīa nunciare.

Attestationis & cōmendationis secundus articulus.

X **q** Via uiderunt oculi mei salutare tuū. Cur exaudiri debeat iustus senex & timoratus: cur se exauditum existimet: & dimitti iā p̄dicet: rationē reddit. Beneficentiæ hæc est lex: hæc uis: ista natura: ut cui semel bñfecerit: semp magis prodesse nitatur: quasi. n. p̄ filium: artifex opus suū: sic bñficus præstitum munus nouo bñficio augere & conseruare satagit semp. Est præterea magnanimi maxime flecti suo munere recensito. Fit. n. (nescio quomodo) ut se illi subicientē magis: magis cupiat eleuare. Cū uero se quis in eum erigit: uel opponit eidē: magis deprimere & ppellere studeat. Ineptissimi itaq; sunt homines: uereq; retrogradi: qui ut a bene de se meritis aliquid assequantur: præstita quādoq; illis obsequia cōmemorare seriose nituntur. Hi pro nouo beneficio/ quod

cio/quod expectant debere gratias cum maxime debeant: iam psoluisse ex parte demonstrant: & quem accendere deberent ad exhibendum suūq; opus augendum/retundunt alieno beneficio indignum aliquando fuisse: uel indigere posse monstrantes: q; magnanimus sentit inuitus: qui spontaneas habere gratias promptus est: non extortas. Fallūtur isti qm̄ liberalitatis magnificentiæ & magnanimitatis nō intelligūt rationē. Et qm̄ ipsi per oīa mercēnarii sūt: sui ipsorum gratia omnia faciētes: idem alios facturos semper existimant. Vnde non tam dare beneficium nouerunt: q̄ mutuari aut uendere. Non sic liberales: non sic magnifici: nō sic magnanimi agunt. Dant oēs beneficium ut dederint: non ut recipiant: & copiosissima illis mercēs est bene dedisse: fœlices abūdanter: q; sua sorte bene utendi occasionem sint affecuti. Magnanimus autem non plus querit: q̄ ut magna: & (si possit) incompenfabilia fecisse uideatur. Non igitur retributionem hi omnes expectant: sed cumulum meriti augere sunt præsto. Hac ratione in suæ humilitatis: immo sublimitatis cantico: sancta mater domini cum iubilatione dicit Heliſabet. Fecit mihi dominus magna qui potens est & sanctū nomen eius. Et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum. Quasi dicat: quia in me fecit magna: maiora faciet per suam misericordiā in oēs generationes. Quia magna quæ mihi fecit pro omnium hominum salute fecit. Hac ratioe iustus Simeon animæ suæ de corporis mole: ac molestia temporum liberationem obtinuisse uideri uult. Ingentissimum mihi promittere dudum dignatus es munus domine deus: uidere. s. in carne salutare tuum illud hodie copiosissime præstitisti: Vidi: palpauī: & teneo. Præstes nunc tuæ promissionis reliquū. Dimitte me in pace hoīum bonæ uoluntatis. Ita domine beneficium tuum augebis in me. Quia uiderūt oculi mei salutare tuum: quia salutem eius experior in me ipso. Salutis nūcius ibo ad patres meos: qui illam in sinu Abreæ magna deuotione tam diu expectauerunt. Habemus hic secūdam a Simeone cōmendationem & attestationem. Cōmendat (ut monstrauius) domini Iesu liberalitatem magnificentiā: & magnanimitatem in beneficiis dispensandis. Quia pro beneficio beneficiū donet: Cōmendat pntatum. Quia illū dicit salutare dei: Cōmendat præsentantes: qui talē filium adducūt in tēplum. Attestantur hæc ueritati secundi articuli in symbolo apostolico positi scilicet Iesum Christum uirginis matris filium: filium esse dei p̄ris omnipotentis: & dominum nostrum. Quid. n. est dicere. Viderunt oculi mei salutare tuum. Quid inquam uiderunt oculi tui o Simeon: Christum natū quem in ulnis teneo. Et quomodo est salutare dei dominus

Y

Z

Iesus Christus? Quia in ipso tota diuinitas continetur. Quæ sua uirtute omnia efficit: saluat & seruat: nulla enim pereunt/sed mutantur in melius uniuersa. Quia suæ obedientiæ & patientiæ merito/saluaturus est infantulus iste genus humanum/ac suo creatori restitutus. Sicut nempe regii ductor exercitus/dux regis appellatur: non quia regem ducat: sed quia ad regem ducit: & regis exercitum pro rege moderetur. Ita dixisse uoluit senex sapientissimus Simeon dominum Iesum Christum salutare dei/non quia deum seruet a malo: sed quia dei auctoritatem per essentiam continens/dei exercitum/animas iustorum/saluti restituit & gloriæ sempiternæ. Secundum igitur Simeonis testimonium pauculis uerbis apostolorum traditionem confirmat dominum. s. Iesum christum esse dei & hominis filium saluatorem nostrum ut in secundo symboli apostolici articulo prædicatur.

Dominum Iesum Christum esse omnium hominum redemptorem.

Quod parasti ante faciem omnium populorum. Quia secundus attestationis & commendationis articulus a Simeone iam habitus/ omnium articulorum ad reparationem humani generis/basis est & fundamentum/ideo Simeon illud magis explanat/affirmans Christum omnium hominum esse redemptorem. Dixerat salutare tuum. Potuisset quis credere dominum Iesum Christum unum populum tantum saluare uenisse. Sicut Moyses: Sicut Iosue: qui salutem gentis hebreæ dei uirtute operati sunt. Non sic res se habet. Salutare tuum: quod hodie me uidere fecisti: quod in templo presentari uoluisti: quod in manibus teneo/non unum tantum populum saluare misisti. Parasti illud ante faciem omnium populorum. Quid sibi uult hoc? Quod ante faciem est omnium populorum præparatum/populos omnes antecedere necesse est dum incidunt. Non est ergo dominus Iesus Christus unius populi ductor aut dux: sed omnium populorum. Quia ante omnium populorum faciem a deo (teste Simeone) paratus est. Rursus salutem ante faciem uel saluatorem ducem parauit nobis omnipotens: ut illum attentis mentis oculis semper aspiciamus: ut uexillum crucis & stigmata domini Iesu Christi: cum Paulo semper in corpore ante portemus: ut tollamus crucem nostram: & crucifixum semper: & ubique sequamur. Ante faciem dicit Simeon salutare paratum. Attende quid dicat. Cur post terga tu reicis illud? Cur diuertis ab eo & illud sequi non uis? Non est culpa ducis si miles pereat: qui ordinem sequi recusat. Non est pastori imputandum quod ouem deuiam lupus occidat: & deuoret. Oues pastorem sequuntur: uocem eius audiunt: uestigia seruant. Milites pro sacramento militari duci semper obediunt.

Signum

Signum in quo ducis auctoritas/ & uoluntas elucet: secuntur: tuentur: nunq̄ deserunt. Audite Simeonem. Salutare suum/ parauit deus ante faciem oīum populorum. Vis esse de populo dei? Attende eius salutare: sequere illud: sequere dulcissimum dominum Iesum Christum: qui suā infantiam pro te deo offert in templo: iuuētutem in cruce: exanime corpus in sepulchro: animam in inferis: gloriosusq; ascendit ad patrem. Sequere tu illum per hos gradus. Esto ab infantia domino consecratus: iuuētutis impetus & ardores uirtutum norma quasi/ cruce castigata: mortifica in continentiam parsimonia uictus: cogita damnatorum pœnam: resurgentiūq; iustorum fœlicitatem. Sic ante faciem habebis salutare illud: quod parauit deus ante faciem omnium populorum.

Dominum Iesum Christum esse omnium hominum fœlicitatis auctorem & fontem.

Vmen ad reuelationem gentium: & gloriam plæbis tuæ israel.

1 Hebreorum gens ab initio unam quasi religiōem professā per Moysen uno cultu: unaq; uiuendi formula: suam seruabat pristinam unitatem. Postea uero q̄ decē tribus cum dimidia: Hieroboam sibi regem præfecerunt: & Roboam filius Salomōis super integra tribu Iuda: dimidiaq; in tribu Benjamin auitum tenuit regnum diuisa gens in duo regna binomia facta est. Maior nanq; tribuū numerus israelite dicti sunt: iudei reliqui sunt appellati. Quare cum dixisset Simeon dominum Iesum Christum lumen omnium populorū: ne tantum hebreis in populos uarios iam diuisis dixisse uideretur salutare dei fuisse præparatum: ne inq̄ duodecim tantum tribus israel sub nomine omnium populorum tam saluari remedio potiture crederetur adiecit. Lumen ad reuelationem gentium. s. ut gētium populis salutare hoc etiam paratū agnosceremus: iuxta Esaiæ uaticinium. Gentium populus qui ambulabat in tenebris idolatriæ: uidit lucem magnam. Ambulantibus in regione umbræ mortis: per suam infidelitatem. Lux fidei nascente dño Iesu Christo orta est eis. Luminis est: colorata omnia suo beneficio reddere uisibilia. Et omnis oculus beneficio proprio fungitur officio: cuius sine lumine facultatem habet: operationem habere non potest. Ideo dicit rex & propheta Dauit: in lumine tuo uidebimus lumen. Has rationes dixit Ioannes euangelista de domino saluatore. Erat lux uera quæ illuminat oēm hominem uenientem in hunc mundum. Salutare igitur paratum ante faciem omnium populorum: Lumen est testimonio Simeonis: ut qui uolunt per eum uideant. Quare cum dicere audiuius. Ad reuelationem gentiū: ne credamus gentes aliquas fuisse manifestandas quæ tunc

usq; cognita non fuissent: sed uniuersas gentes: quæ usq; ad uerbi incarnationem deũ non nouerant: per eius doctrinam & uitam fidem accapturas intelligamus: per quam illis dei gloria hic in speculo ostenditur: & in futuro secundum propriam substantiam condonatur. Copiose igitur testificatur: & cõmendat Simeon præsentationis gloriam dũ præsentatum monstrat esse nostræ salutis: beatæ inq; uisionis & fruitionis cãm facientem & conseruantẽ in oibus gẽtibus: dei notitiam & amorẽ: sicut lumen uel lux uisionem in oculo efficit: & conseruat, Hoc est quod dixit dominus Iesus christus. Ego sum uia/ueritas & uita. Nemo uenit ad patrem nisi per me: hoc est quod dicit. Sine me nihil potestis facere. Cũ ipse dominus Iesus Christus uia sit per spem: ueritas per fidem: uita per charitatem apprehendenda & retinenda.

De sufficientia & efficacia meritorum dñi Iesu christi.

E T gloriam plæbis tuæ Israel. Nec lucis/nec luminis culpa est si ambulando quisq; aberret. Vt Simeon demonstraret dominum Iesum christum sufficere quidẽ ad salutem oĩum gentium: nõ tamen oēs saluos facere. Quia lucis beneficio bene uti pleriq; recusant/ ut oñderet aliter iustis/aliter iniustis domini Iesu christi lucere fulgorẽ: ut declararet dominũ Iesum christũ sufficienter oibus homibus salutis gratiam meruisse: sed efficaciter tantum pro electis illam obtinuisse/ adicit. Et gloriam plæbis tuæ israel. Quem sensum idẽ ipse Simeon parũ infra aperte declarat dicẽs. Ecce positus est hic in ruinam: & reparationem multorum in israel: & in signũ cui contradicetur. Audite quid præfagiat propheta Simeon. Hic quem dixi salutare dei: hic quẽ dixi lumen eẽ ad reuelandam gentibus ueritatẽ: hic quẽ dixi impetraturũ gloriæ premiũ plæbi israel. Positus est in ruinã multorũ: non sui ipsius culpa: sed corũ malitia/ qui bono eius lumine bene uti recusabunt. Tales salutare remedium sibi ipsis facient esse mortiferũ. Quod quale sit/ saluator exponit dicens. Si non uenissem & eis locutus nõ fuissem/ peccatũ non haberẽt. Nunc autẽ excusationẽ non habent de peccato suo. Quĩ me uiderunt: & audierunt: & odio gratis. i. nulla causa sed spõtanea iniquitate me habuerunt. Talibus positus est in ruinã. Aliis autẽ quibus cedit ad æternã gloriam/ positus est in reparationẽ. Quia beneficio lucis ueritatis quã fides per illum prædicanda monstrabit: spes inconcussa tenebit: charitas operabitur/ de uirtute in uirtutem eos ire faciet/ & uidere præstabit deũ deorum in syon.

Solutio

Solutio difficultatis quæ uidetur esse in dictis Simeonis.

Ed quomodo Simeon sibi ipsi cōsentiatur/qui dixit. Et gloriam
 s plebis tuæ israel: ut pro israelitis efficaciter ostenderet dominū
 Iesum Christum gloriam salutis operatum. Et paulo post. hic
 positus est (inquit) in ruinam & in reparationē multorum in israel. Nō
 enim assequuntur salutem in quorum ruinam positus est Christus. Si
 hoc loco sapientis senis uerba pensabimus/aperte constabit nullam in
 eius attestazione uel cōmendatione inueniri dissonantiam. Non enim
 G omnis israelita dei plebs est. Hoc intelligens Paulus dicebat. Quicūq;
 hanc regulam secuti fuerint pax super illos & super israel dei. Non israel
 tantum/sed dei dixit. Cur sic loqueris Paule? Quia teste Ioanne Bapti-
 sta. Potens est deus de lapidibus his. i. de hominibus obstinatis & obdu-
 ratis ut lapis suscitare filios Abraæ. Non. n. qui tantum in aperto circūci-
 sus: & qui uocis professione iudeus: iustus est: sed qui in corde circūcisio-
 nem tenet. Dixit prius Simeon gloriam plebis tuæ israel. i. uere israelita-
 rum: qui spiritus circuncisione plebis domini sunt. Postea dixit. Positus
 est hic in ruinam/& in reparationē multorum in israel. Non tuorum adie-
 cit: sed israel tantum dixit. Vt intelligas quoniam apud deū non est per-
 sonarum acceptatio: nam idem deus omnium diues in omnes qui iuo-
 cant illum. Neq; est apud illum distinctio iudei & græci/cuius qui fece-
 rit uoluntatem: ille eius frater & soror & mater est. Non igitur contraria
 loquitur Simeon: sed sibi inuicem cōcinentia/& gētes omnes bona spe
 complentia. Quando eis positum dicit salutare lumen/ad gloriam asse-
 quendam fœlicitatis æternæ. Si dum hic uiuunt numerari in plebe dei
 israelitica studeant per adoptionis gratiam: quam nos assequi p̄stet pius
 Iesus hodie pro nobis præsentatus in templo. Amen.

PRO PALMARVM ET OLIVARVM SOLENNITATE DE
ACCESSV DOMINI IESV AD PATIENDVM TRACTA-
TVS SIVE SERMO QVI CHORDA SEXTA.

SANNA FILIO DAVIT BENEDICTVS QVI
uenit in noie domini. Matthei. xxi. Dñm Iesum Chri-
stum Hierosolimam aduentatē: & in forma serui
uectum a scello: ad crucis pœnam sponte subeundā ac-
cedentē: Turbæ populorū magni Davit filiū cōfessæ
sunt: ac honore mistico coluerunt: quo illū clemētis-
simum: iustissimū: & fortissimū ac penitus insupabilē oñderunt. Quid
enim oliuarū rami: nisi misericordiæ lenitatē: & fomentū iustitiæ oñde-
re potuerunt? Qm̄ de oliua exprimitur oleū: quod uulneribus & liuo-
ribus leniēdis: atq; curandis accōmodatum est: & quasi pabulū fu-
lgoris dum lumen seruat & tenebras fugat. Quid porro: palmarum surculi:
nisi apertā uictoriam præferunt? Quando palmarum foliis uictores co-
ronauit antiquitas: & palmarum fructus ori suauissimus est: maximeq;
inter arborum fructus nutrire putatur: in uno dulcedinem uictoriæ: in
altero eius utilitatem aperte prætedens: quæ & uictoribus ducibus sua-
uissima est: & illis pastum securitatis adducit. Non satis igitur beatis illis
uisum est turbis saluatorem cum gaudio excipere: nisi per oliuarum &
palmarum ramos: cur id agerent demonstrarent. Hoc ipsum uero tur-
barum gaudiū: hunc applausum: hac die sibi fieri constituit dei uirtus:
& sapientia Christus: ut monstraret se ad crucis tormenta pro nobis spōte
accedere subeunda. Poterat nempe hierosolimam non redire de Effren:
quo se contulerat: ut usq; ad præfinitum tempus rabiem illic pharisaicā
declinare. Poterat apud Lazarum in Bethania permanere: sed quia ago-
nis consumandi tempus aduentabat: locū certaminis animo plenus in-
superabilis atleta noster adire constituit: & adiuuit. Ne quid uero inuitus
uideretur esse passurus ingenti fauore barbarum in uia excipi uoluit: &
in ciuitatem usq; cum plausu & laudum præconio sociari: ut si uellet p
hierosolimitas homines atq; iudeos qui ad diem festū de uniuersa pro-
uincia conuenerant se tutum ab iniuria conseruare: factū ostenderet id
esse facillimum. Erat. n. consentaneum quem turbæ ingentes exterrorū
hominum & aboriginarum tanto studio in itinere exceperant: laudau-
rant: honorauerant a paucorum inuidorum iniuria si iuberet: si permit-
teret: illæ ipsæ turbæ tutarentur. Sancta igitur mater ecclesia postq̄ illum
a parentibus oblatum in templo solēniter celebrauit: nūc q̄ sexta ab hac
m

H

I

K

luce die ipsius saluatoris crucem & mortem durissimam per quam se ipsum obtulit hostiam uiuam recolare instituit: eius ad patiendum hierosolimam aduentum hodie magna ratione commemorat: & solenni pompa representat/dum oliuarum & palmarum ramos benedicit: ac populis fidelium circumgestandos ante missarum solennia deuote distribuit. Quatenus & nos passuro domino Iesu Christo parum instar turbarum ubi obuiam cum plausu processerimus/poenarum dolorum ac mortis eius seriem pio corde audiamus: & mente indefessa teneamus. De hoc igitur saluatoris ad patientiam accessu/matrem nostram sanctam catholicam ecclesiam imitando orationem habiturus: declarabo imprimis illum fuisse spontaneum: dehinc humilitate conditum/tandem uero gloria plenum. Non discedam autem inter agendum a Mathei euangelistae narratione/Pauliue doctrina/qui doctor gentium habitus est. Matheus nempe in prima euangelii parte: quam in palmarum seu oliuarum benedictione audiuius: spontaneum indicat domini saluatoris ad patientiam accessum: ubi antecedere discipulos & asinum adducere iussos narrat: humilem illum ipsum accessum fuisse post haec aperit ubi super asinum dominum Iesum sedisse commemorat. Gloriosum insuper ostendit: dum turbas adducit alta uoce clamantes o sanna &c.

Quae inuoluntaria dici possunt aut ignoranter fieri aut uiolenter.

T plenius constet quod primo loco declarare promissimus/dominum scilicet Iesum Christum sponte ad crucis subeunda supplicia/ciuitatem in qua passurus erat adiisse: est opere praecium intelligere illud esse spontaneum: quod a uoluntate libera dignoscitur prouenire. **L** duo autem sunt quae singula libertatem impediunt. Quandoquidem si adessent ambo/minime id agerent homines: quod per alterutrius praesentiam ultro fecisse saepe uidentur. Horum alterum in nobis est: & penitus a nobis: Alterum in nobis est quidem: sed non a nobis. **M** Quod in nobis & a nobis est: ignorantiam dicimus secundum quam aliquid operamur. Ut si me credam inter fruticeta latentem feram sagitta petere/cum in illis homo se condiderit/quem sagitta percussus non sponte percussus: hominem enim percutere non putauit/& noluit: sed feram. Si credam sitienti salubre poculum tradere:& quod trado me penitus nesciente ueneno mortifero sit infectum/nolens & non spontaneus ueneno hominem pimo: cui potum dare uolui/ut sitim in eo extinguerem: non ut illi uitam auferrem. Sunt innumera exempla/quibus plane constat nos non sponte operari/quos uoluerimus opus fieri/ignorante animo in quem fieret: uel aliud agere se putante. Dicunt haec praeter intentionem hominum opera inuoluntaria per ignorantiam. Quia quis a uoluntate procedat: sponte tamen facta dici nullatenus possunt: nisi uoluntas

nisi uoluntas ipsam ignorātiā sibi asciuerit: aut scientiam illius rei habere neglexerit: quam per legem scire debuerat. Sed de his alias. Hic factis fuerit accipisse quomodo ignorantia opus ab homine uolente peractum/non spontaneum reddere possit. Illud uero quod in nobis esse dixi: sed non a nobis nasci: unde non spontanei aliquid operamur/illata uis: siue uiolentia nūcupatur. Ut si ligatum aliquem hominem sequi nolentem in carcerem trahas: aut ferri iubeas: & per uerbera aut minas ire compellas: uadit ille quidem sed non spontaneus: quoniam te cogente ire cōpellitur. Si item homo de alto præcipitatus super alium cadat: eūq; mutilet uel occidat: nō spōtaneus homicida neq; reus necis habebitur. Hæc autem uis cadēti illata: fit quidē in illo: fit uero ab alio q̄ a se: fitq; se nolente. Itaq; quod est per uiolentiam in uoluntarium: semper a potentiori nascitur: & debiliori imprimitur resistenti. Quod uero est per ignorantiam nolitum: totum ab operante procedit: & in illo manere dignoscitur. Hinc est q̄ minus uolūtaria/magisq; inuoluntaria dicuntur/ quæ agere compellimur/q̄ quæ ignorantes operamur. Quoniā ad uiolenta uoluntas operantis minus uidetur accedere q̄ ad ignota: & uoluntas sibi ipsi sæpe efficit ignorantiam quam debet/& potest habere/recusat acquirere/ut ethicorum libros Ari. declarantes aperte mōstrauimus. Vim autem sibi ipsi nemo facere dicitur: & sibi aliunde uiolentiam aliquem sponte conquirere credi non debet. Non enim esset per uiolentiā operatum quod nolentem uis maior facere compulisset. Vnde carnificē uoluntarium/necare hominē sponte dicimus: quī uis lege iubēte: aut potē tiori decernente illum interficiat. Itaq; non omnis impulsus uiolētiam adducit: sed ille tantum qui uolūtatem agentis aperte coharrat: qui inq̄ debilius agens impellendo in uitum operari compellit.

Dominum Iesum ex operibus ostendisse se non ignorauisse ad quid accederet palmarum die.

Vm appropinquaret Iesus Hierosolimam: & uenisset Bethfage ad montem oliueti: mittens duos ex discipulis dixit eis. Ite in castellum quod contra uos est: & inuenietis asinam alligatā & pullum cum ea. Dominum Iesum non ignorauisse quæ in Hierusalem passurus erat plene testantur loci ratio in quo se firmavit/discipulorum missio ad uehenda iumenta ut monstrabo a loci nomine incipiendo/Bethfage iuxta Hieronymum nomen est sirum/non hebreum: Significat autem inter cætera domus oris uallium. Erat Bethfage p̄dium sacerdotum: ubi pontifices ac sacerdotes altari proxime inseruituri/continebant se aliquot dies ab uxoribus/& curis sæcularibus sequestratos:

quo etiam qui ministerii sui tempus impleuerant: diuertebant: tanto tē
pore illic curis familiaribus uacui quieturi quanto pro adeundo officio
quieuisent. Itaq; ministraturi & qui iam ministrarant in templo: Beth-
fage se prædio per uices uel recreabant: uel mundabant: uel mundi du-
rabant ab uxoribus: a prophanis uiciis: ac curis domesticis penitus seque-
strati. Erat hæc uilla (ut colligere ex multis potui) in dorso montis oli-
ueti: unde ex Bethania Hierusalem euntium oculis primo se ciuitas of-
ferebat: mille ab urbe passus distans: in primo ore duarum uallium uide-
licet uallis Iosaphat: & uallis Siloæ posita. Ita ex natura situs sira lingua
nomen accæperat. Quoniam ab eo montis uertice in quo constructa
fuerat/duæ quas diximus ualles deriuabant. Duæ hæ ualles quid sibi
uelint attendite. Siloæ missus interpretatur. Erant in ea ualle natatoria
ubi cæcus natus lauari a saluatore iussus/lumen accæpit. Iesus igitur qui
se missum nouerat illuminare his q̄ in tenebris & umbra mortis sedent:
nunc q̄ Hierusalem uadit ut luto & improprio passionis per sacramen-
ta ecclesiæ/illuminet oculos nostros/ubi melius q̄ in principio uallis Si-
loæ huius itineris gloriam debuit inchoare? Altera uallis Iosaphat nun-
cupatur: quod nomen dicit Hieronymus significare domini iudicium:
aut dominus iudicabit. Vadit nunc dominus iudicari: ut iudicet mun-
dum. Vadit uelari oculos: ut uelamen ignorantia de mentibus homi-
num auferat. Vadit ergo de principio uallis Siloæ tanq̄ missus ad redi-
mendum & illuminandum. Vadit de capite uallis Iosaphat: quia iudi-
cari uadit/& quos redemit pro meritis iudicare ueniet ac segregare/sicut
pastor segregat oues ab hædis. Sunt etiam hæ duæ ualles sinagoga & ec-
clesia. Vadit igitur de capite uallis Siloæ/ut missus ad lauandum homi-
nes a peccato/sinagogam si modo lauari uelit/lauet & illuminet. Si no-
lit/uadit de capite uallis Iosaphat/ut illam damnet. Insuper ut iudican-
di potestatem ecclesiæ tribuat/unde peccata lauentur & corrigantur de
utriusq; uallis capite/cum plausu turbarum ad patiendum incedit: sup-
bam sinagogam missam faciens/ecclesiam uero constituens. Vnde re-
tinet ista iudicandi facultatem: illa obcæcata malitia sua/omne iudicium
perdit. Ad montem oliueti/in quo per misericordiæ lenitatem funda-
tur ecclesia. Hinc mittens duos ex discipulis suis dixit eis: ite in castel-
lum quod contra uos est. Cur Hierusalem castellum dixerit cum esset
ciuitas regia/causa fuit ciuium proterua seditio/ut scilicet mōstraret stu-
dia habitantium se plene nouisse. Et statim inuenietis asinam alligatam
& pullum cum ea. Statim dicit inuenietis ad futurorum scientiæ certitu-
dinem ostendendam/Non enim quæ inuenturi sint tantū: sed quando
& quomodo

& quomodo: & quo loco declarauit. Statim enim. i. ad primum ingressum ciuitatis: ut narrat Lucas iumenta parata & instrata inuenerūt: quæ dicens statim/futura denotauit. Qui igitur loci unde mittit/& missionis mystica significatione quid ageret indicauit/ea per quæ significata complebat: ignorauisse credi nullatenus potest. Per crucis uero patibulum lauat & iudicat. Sciuit ergo & scire monstrauit/se ad passionem crucis accedere.

Dominum Iesum Christum non coactum accessisse Hierusalem instante passionis tempore.

Oluite & adducite mihi. Si quis uobis aliquid dixerit: dicite quia dominus his opus habet: & confestim dimittet. Vis uidere non arctari dominum Iesum Christum/ut Hierusalem ad crucem subeundam inuitum se transferat/dominus est: agit ex imperio: dicit & fiunt quæ decernit. Sola enim uolūtate facit omnia. Soluite & adducite mihi. Quid ita? Nimirum quia dominus his opus habet/ideo confestim dimittet eos pro libera oportunitate: non pro coacta necessitate usurus est illis. Non ergo accedit coactus qui iumenta quibus uehatur solui iubet & adduci & domino quoq; iumentorum ne prohibeat inter dicit. Sed quia Lucas & Marcus de solo pullo scripsisse leguntur: studēt impii hoc loco euangelistarum dissonantiam increpare. Neq; mirū quia non uident Marcum & Lucam scribere tantum id iumentū quo uectus est Christus. Matheum uero quæ sunt adducta uel adduci iussa narrare. Adducta sunt duo iumēta/asina. f. & pullus eius: ut scribit Matheus. Aduectus est ergo pullus super quo sedit (ut referunt Lucas & Marcus) nō tamen solus: sicut neq; duo illi euangelistæ solum pullum aduectū posteris tradiderunt/Instāt iterum cauillatores redargutiōem de asinis hic non posse uitari/quoniam Matheus pro implēda prophetia dominum Iesum christum super asinam sedisse scribit/dum dicit. Hoc autem totū factum est: ut impleretur quod dictū est per prophetam dicentem. Dicite filiæ syon, Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus sedens super asinam: & pullum filium subiugalis. Si super asinam sedit: non ergo effugiunt redargutionem: qui super pullum asinæ illum sedisse litteris mandauerunt. Sed propheta sibi ipsū respondens: his nimium curiosis cauillatoribus satisfaciat. Audite Zacariam. Exulta satis filia Syon: iubila filia Hierusalem. Ecce rex tuus ueniet tibi iustus & saluator: ipse paup & ascendēs super asinā: & super pullū filiū asinæ. Duo iumenta pro christi paupertate mōstranda noīat hic ppheta asinā & pullum: & cū dixisset illū ascendere sup asinā: quomodo hoc uelit intelligi mox exponit: & pullū

dicens/ & pro idest accipiendo. **Q**uem sensum non a me haberi uelim: sed ab illo qui de sacro dñici pectoris fonte ueritate plenus scripsit euangelium/ **Q**ui uidit & testimonium perhibuit: & unus hæc ipsa iumenta ad Iesum adducentium fuit: & prophetæ intellectum a spiritu sancto suscepit. Hunc audite Ioannem dico euangelistam/ Et inuenit Iesus asellum: & sedit super eum sicut scriptū est. Noli timere filia Syon. Ecce rex tuus uenit super pullum asinæ. **Q**uod ergo dixit Zacharias sedens super asinam & super pullum asinæ tãti interpretis auctoritate ita debet intelligi ut copula/ &/ declarationis nota sit: non sensus adiectio. Euntes autem discipuli fecerunt sicut præceperat illis Iesus. **Q**ui præcepit nempe libere egit. Nemo. n. inuitus præcipere dictus est unq̃: sed parere. Fecerunt sicut præceperat/ quia inuenerunt sicut dixerat. Dixerat autem sicut præuiderat: & præuiderat quod fieri ipse decreuerat. Ita de sua uolūtate sciētia pendebat: quæ ideo erat certissima quia nihil certius scimus: nihil libentius facimus/ q̃ quod sola uoluntate complemus.

T

De humili accessu domini Iesu ad patiendum.

Tadduxerunt asinam & pullum: & imposuerunt super eos uestimenta sua: & eum desuper sedere fecerunt. Humilitatē Iesu in hoc itinere quam secundo loco monstrare promissimus: hæc tripartita Mathei euāgelistæ sententia apertissime manifestat. Aduxerūt inq̃t asinum & pullum. Poterat ne animal humilius/ super quo saluator ascendens ciuitatem ingrederetur adduci: Vide humilitatis domini amplissimum inditium/ cum pullum asinæ tantū ascensurus sit: asinam ad cumulum humilitatis fecit adduci. Et imposuerunt super eos uestimēta sua. Noluit dominus hæc ipsa iumenta phaleris ornari: sed suis ac apostolorum uestibus insterni: ut nihil superflui: nihil de mundi apparatu quæsiuissē uideretur. Et cum asinam & pullum Apostoli instrauissent: uectus tamen est pullo: ita eum desuper sedere fecerunt asinæ pullum: quem studio humilitatis dum ciuitatem ingreditur sibi adminiculū ingressus elegerat/ & uectorem. Latēt in hac Christi humilitate fratres magna mysteria. Alta his rudibus asellis sacramenta teguntur. Super asinam sinagogam legis & prophetarum enigmata quasi uestimenta sunt posita. Sed quia scribarum & phariseorum traditionibus adulterata & neglecta fuerāt/ per redemptorem uero completa & honestata. Ideo per Apostolos declaratur & sinagogæ ad dñm Iesum Christū ueniēti humeris itē imponūtur. Super pullū quoq; asinæ gētilitatē indomitā/ posita sunt per eosdē apostolos euangelii uestimenta: apostolicæ. s. tradiōes: & Apocalypsis altissima uaticinia/ qbus ecclesia tegit: ptegitur & ornat.

V

X

Vtroq;

Vtroq; insuper iumento uestibus instrato: super altero dominus sedet.
 Quia non in sinagogæ figuris & umbris: sed in ecclesiæ euangelica ue-
 ritate: & luce fulgentissima quietis beatitudinē esse cōstituit. Vsq; enim
 ad passionis mysteriū lex Moyſi tenuit primū locū. Inde uero per christi
 doctrinam quam tenet ecclesia salus æterna fidelibus condonatur.

De imitanda dñi Iesu humilitate Pauli testimonio & doctrina.

h Oc ergo fratres sentite in uobis: quod & in Christo Iesu. Senti-
 mus hodie in xp̄o Iesu humilitatis amplissimū studium. **Y** Qui
 cū per æternam generationē/in forma dei esset non rapinā arbi-
 tratus est esse se æqualē deo, **Q**uid sibi uult hoc? Solent arbitri iuribus
 partiū aliquid arbitrando detrahere: & nō tam pro iustitia q̄ pro concor-
 dia/ex arbitrio causas diffinire. Nō fecit sic dominus Iesus Christus: qui
 cum in forma dei esset/ab æterno & pro modo illam hñdi summa esset
 sitq; sapiētia/& auctoritate præditus/de oibus peccatis hoīum ad arbitri-
 um iudicare: & ad libitū satisfacere erat potētissimus. Non sic tñ iudica-
 uit: ut eius arbitraria facultas/decretis iustitiæ/aut dignitati clemētiæ de-
 traxisse aliquid uideretur. Sed exinaniuit semetip̄m/non deponēs diui-
 nam substantiā; sed accipiens formā serui. **Z** Qualis sit hæc exinanitio dic
 apertius o Paule. In similitudinem hoīum factus: & habitu inuentus ut
 homo: non q̄ fuerit homo similitudinarius: & non uerus/sed habitu. i.
 toto eo quod habet homo secundū animam & corpus homo uerus in-
 uentus est ab his qui expiri uoluerunt utrū homo sit uerus. Hanc exina-
 nitionē/hanc debiti solutionē apertius adhuc itelligamus. Humiliauit
 semetip̄s scđm humanū habitū/factus obediēs usq; ad mortē/mortem
 autē crucis/pro qua subeunda ueniens Hierusalē in suæ testimoniū hu-
 militatis/instratū humilē atq; rudem ascendit asellū. **A** Qui ergo de cælo
 ueniens pro hoibus homini deus infederat/satisfactorus pro hominum
 culpis dū ad subeundam mortem crucis accedit/uerberibus/oneribus/ac
 laboribus nato iumento mystice infedit/ut omnes intelligerent ad quid
 Dei formam in serui forma gestaret. Et hoc ipsum ut non necessitate
 ineuitabili/se facere declararet/sed charitate incompræhensibili/non ne-
 cessitatis articulo/sed humilitatis studio hoc parum quod restabat itine-
 ris est uectus asello. Et profecto qui totam uiam pedibus ierat/mil-
 le si uoluisset passus sine uectore iumento peragere potuisset. Maluit
 tamen asello portari: ut non necessitate/sed libera uoluntate: & ferui-
 da charitate se passurum ostenderet: qui pro humilitatis studio se asi-
 no gestari extremo uiæ termino substineret. Hoc ergo/o fratres o soro-
 res sentite in uobis quod & in Christo Iesu sentiendum uobis hodie

proponit sancta mater ecclesia. Si sæculi dignitate potimini/nolite ad arbitrium/nolite ad libitum illā exercere/per potentiæ uires de proximorū iure rapere ne temptetis/In publici & priuati iuris administratiōe exinanite uos: formā serui accipite. Nemo ab initio nascitur dñs. Sumus oēs natura æque serui dei omnipotentis/inuicem uero pares. Eadem nanq; omnibus nascendi est ratio/& in uita manēdi. Mores oēs adæquat. Cur ergo efferimur? Cur extolimur superbiæ fastu? Cur iræ feruore effera mur quia præsumus? Nō ad hæc præfecit nos deus: non lex/nō hoium fauor. Ad publicas utilitates: ad priuatorū cōmoditates præsidere debemus. Hæc non mea admonitio est fratres/sed Pauli/sed ecclesiæ matris nostræ. Inquiunt ambo. Hoc sentite in uobis quod experimur hoc tpe. In Christo Iesu dño nostro. Qui cū in forma dei esset ante mundi constitutionē: & illam in se haberet natus homo de uirgine. Non rapinam (ut monstrauius) arbitratus est esse se æqualem deo: sed exinaniuit se metipsum formā serui accipiēs. Vos ergo qui in forma dei estis præsidētes omnes alloquitur Paulus/quos iuris dicēdi potestas deo, simillimos inter homines facit/cū aliquid statuere cogitatis: exinanite uos. Memen tote naturā hoium quibus præsidetis uobis esse cōem. Et uos o subditi qui aīam rationalē dei formæ atq; substantiæ imaginē accēpistis: & hac carnea corporis mole uestitis/ne extollamini: ne proximos opprimere/ aut lædere studeatis. Exinanite uos/Cogitate imbecillitatē uestram/legū rigorem/Principum sæueritatem/Vitæ breuitatem/Erumnas a fortuna iminētes/Mortis necessitatē: Ita subditi eritis dominis: & præfectis ur̄is: non tm̄ bonis & modestis sed etiam discolis. Hæc est. n. uoluntas dei: & saluatoris nostri: qui exinanius ad spōtaneas crucis pœnas & iniuriosa tormenta ideo accedit: ut iniurias damna & discrimina (si quæ uobis accidunt) æquanimiter supportetis: Et ad ea subeunda uos natos esse existimetis. Qñ ille cœlorū conditor deus & dñs omnium creaturæ inter homines uitam duxit: & uilem asellū ascendit: pro alienis culpis iturus ad pœnam. Asellus noster: nostrū est corpus natum ad labores & onera. Fallitur qui se putat in hoc corpe labores & erūnas posse uitare. Homo ad laborē nascitur: & auis ad uolatū. Audite dñm Iesum christum. Qui uult post me uenire: abneget semetipsum & tollat crucē suam & sequat̄ me. Hæc est exinanitio ad quā apostolus & ecclesia nos inuitāt: ad quā suo exemplo Christus nos iubet accedere. Abneget semetipsum inquit: qui uult uenire post me. Si princeps est: abneget principatū: non illo cōfusus agat insolenter. Tollat crucē suam. Memor sit suæ conditionis per quam stimulis cōscientiæ cruciatur intrinsecus. Si subditus est deponat

contumaciã in dñm: ambitum supra æquales. Fastidium inferiorũ: Tol
lat & ipse crucẽ suã: abneget semetipsum: qlibet christianus: Nõ quærat
quæ sua sunt: sed quæ iustitiæ. Aiam suam oēs principes: omnes subditi
meminerint asino corpori impositã: ut illud ad onera moderetur: & in
laboribus assidue teneat. Hæc sunt enĩ ad quæ ostendenda dñm Iesum
Christum se ipso iubente super asinũ apostoli federe fecerunt.

De gloria accessus Iesus in Hierusalem palmaꝝ die.

Lurima aut̃ turba strauerunt uestimenta sua in uia. Alii autem
 p cædebant ramos de arboribus: & sternebãt in uia: Gloriã huius
 aduentus: quã tertio loco in mediũ afferre promissimus: triplex
 ab euangelista descriptus turbarum ordo celebrauit. Erat turba una stan
 tium in uia. Alia antecedentiũ. Tertia subsequentiũ. Stantium ut uide
 rent turba (iuxta Mathei narrationẽ) bipartito honoris genere iter hoc
 dñi Iesu christi celebrauit: Q uando aliqui propria uestimẽta ad uiaꝝ or
 natum deponebant. Q uod uero dicit euangelista strauerunt: ego non
 existimo pedibus illa subiecisse calcanda. Cum enim ingēs hoĩum turba
 Iesum sequeretur: & ipse uectaretur asello: quẽ asina uel sequebatur uel
 anteibat: iumentorũ & hoĩum pedibus: hæc uestimẽta lacerata fuissent.
 Et ipse Iesus sapientia: humilitate: frugalitateq; plenissimus: uestimenta
 turbaꝝ contere: aut aliis conterendi cãm dare noluisse. Strauerunt ue
 stimenta sua: ad uiarũ margines illa appendentes: & expandentes: profi
 tentes se melioribus auleis & tapetis (si possent) uias fuisse pro Christi
 gloria ornare promptissimos. Alii de eadem turba quibus uestes ad hæc
 suppetere non poterant: ramos arboꝝ amputãtes sternebant in uia. i. in
 uiarum margine ornatus grã componebant. Nam si passim uiam ramis
 arborum insternerent: non honorẽ dño saluatori exhiberent: sed impe
 dimentũ itineri asello præsertim adhuc pullo infidenti: cuius non est ra
 mos apte transcẽdere. Hæc de sternendis in uia ramis euidẽtissima ratio
 efficit ut de sternẽdis uestimẽtis per uiaꝝ qua saluator ibat Hierosolimã
 similiter existimemus. Sed quid sibi uolũt hæc duo honoris genera uia
 rum. s. margines propriis indumentis: & arboꝝ ramis adornare: ut salua
 tor honoratius incedat? His forte (secundũ lram) mos erat itineris ho
 nestãdi: cum etiã hoc tpe ramis arborum in solẽnitatibus templa: & pro
 principum aduentu uias publicas ornari uideamus: & ad fenestras appẽ
 dere uestes: ac preciosam suppellectilẽ: in multis Italia opidis mos sit. Ita
 quemadmodũ ex composito facere in ciuitatibus de preciosiori suppel
 lectile mos fuerat: sic de propriis uestimentis: & ramis arborũ dñi salua
 toris aduentum: turba in uia celebrare uoluerunt. Mystice aut̃ in hac uia

C

D

E

mortalis uitæ saluatorem tunc nr̄is uestimentis honoramus. Quando qui habet duas tunicas dat unā non hñti: Honoramus arborum ramis: Quando de fructibus arborum: & agrorū nostrorum fratribus egenis subuenimus: illius gratia qui pro nobis descēdit in hoīem: & factus homo ascendit a fcllum: ut ueniat ad subeūda supplicia quibus nostrarum animarum culpas deleat: & a pœna pro illis debita absoluat.

De plausu turbarum Christum comitantium incedentem Hierusalem ad patiendum.

Urbæ aut̄ quæ præcedebant & sequebantur clamabant o fanna filio Dauit benedictus qui uenit in nomine dñi o fanna in altissimis. Turbæ cum dño Iesu Christo ambulantes: si uerba euā

geli bene pensemus: q̄uis bipartitæ fuisse inueniantur: qñ istæ præcedebant: illæ sequebātur: uno tamē honoris genere: præconio. s. uocis hunc domini nostri Iesu christi aduentū efficiunt gloriosum: Quia simul altis uocibus: & plenis alacritate canebāt: O fanna filio Dauit: bñdictus qui uenit in nomine dñi o fanna in excelsis. O fanna ut Hieronymus exponit: nec simplex est dictio: nec nomen iuxta grāmaticos: sed uerbum cōpositum ex uerbo osi: & interiectione anna. Anna porro apud hebreos: ut idem Hieronymus affirmat: obsecrantis aut affectu multo desiderantis iteriectio ē: cuius loco latine utimur ho iteriectioe. Ut ho si possim. i. utinā possim. Ita anna ex aīo obsecro sonat: q̄si per interiectionē ardentissimum animū indicātem. Osi salua significat: estq; impatiuū deprecās: ut habet usus linguæ latinæ. Qui cum enixe impetrare aliquid supplicat: uerbo utitur impatiuo. Quemadmodū in oratione dñica: & in omnibus fere ecclesiæ orationibus ad deū frequentissime cōstat fuisse usurpatum. O fanna igitur salua obsecro significat: neq; hoc solū. Plus enim interiectio anna ex linguæ proprietate significat: q̄ nomen aut uerbum possit exprimere: Sicuti heu quod non dolorem aut dolētem tm̄: dolereue significat: sed animi impulsus: quo per dolorem ad hunc sonū dolentis prorumpit affectus. Ita anna non obsecrationē uel desiderium: nō obsecrantem obsecrareue significat: sed ardentissimū animi desiderantis affectum: cuius ardore in hanc qui desiderat prorumpit uocē. Vehementissimo itaq; salutis cōsequendæ desiderio instigatæ turbæ quæ Iesū præcedebant & sequebātur: o fanna clamabant. i. salua obsecro mente ardentissima. Cui aut̄ hæc dicerēt: ipsæ turbæ declarant: filio Dauit: Non a plæbeio aliquo: aut a rege nō legitimo: hanc salutis grām petimus: ad filiū Dauit hic noster affectus dirigitur obsecrandi: nō illius Dauit qui præuaricatus est in Bersabe: qui elatus supra se populum sibi subditum uoluit

numerare:

numerare. Bñdictus qui uenit in nomine domini o sanna in altissimis. Illius Dauit filio dicimus/qui in excelsis habitat cœlis. Illi filio dicimus qui benedictus est oium bonorum ubertate largissima: qui ē benedictio plena. Alibi ostendimus quoniã bñdicere benefacere est: & benedictum esse est bene accēpisse. Quia ergo dñs Iesus Christus/omnem plenitudinem bonitatis/ & ueritatis increatæ accēpit a patre: uere est benedictus secundū æternā generationem. Quia insup oēm gratiam & gratiarum distributionē accēpit a trinitate/ secundum tpaneam natiuitatem/ bñdictus est secundū illam/ oium ubertate numerum creatorū. Bñdictus est igitur hic filius cui preces pro salute impetranda porrigimus. A quo benedictus? Qui uenit in nomine domini. Ab illo in cuius nomie uenit. Non uenit in nomine Dauit regis temporanei. Sed cuius? O sanna in altissimis. Venit a deo p̄re in altissimis cœloꝝ peculiari quodā & ineffabili modo habitante/ & illic omnia saluāte & continente. Est ergo hoc scđm o sanna: non solū deprecantis salute nota: sed quis illam opetur iportās. Habet hebraicus sermo miram breuitatis & significatiōis argutiam: uti ego a callētibus linguā comperi: & Hieronymus sæpe testatur. Est ergo horum uerboꝝ hic integer sensus: salua obsecro: hoc dico filio Dauit: qui uenit benedictus in noie domini omnipotentis: saluantis homines in altissimis cœlis. Nemo miretur si turbæ dñm Iesum christum prædicāt saluatorem: quem tot mirabilia pro hoīum salute operatum esse cognouerant. Meminerāt ab eo claudis gressum: paraliticis soliditatem: surdis auditum: mutis loquelā: leprosis mundas carnes & integram cutem: cæcis natis uisum: oppressis a dæmone liberā mentem & sanā: mortuis uitam restitutam: & ideo sperabant pro uniuersis esse factuꝝ propediem quod pro paucorum salute potentissime fecerat impando. Sciebāt prædixisse prophetā. Deus autem rex noster ante sæcula opatus est salutē in medio terræ. Et qm̄ dominus Iesus uniuersam Zachei familiam salute donauerat: mox eum ad uniuersam plæbē saluandam accedere existimabāt. Præsertim cum iret Hierosolimam: quæ in medio terræ habitabilis: a iudeis posita credebatur: & eo tpe iret: quo maxima populorum frequētia: pro paschæ solēnitate ad eam confluxerat. Meminerāt illū iam antea dixisse (ut Ioanne docente pcepimus) postq̄ absoluit adulteram. Ego sum lux mundi: qui sequitur me non ambulat in tenebris: sed habebit lumen uitæ: Si māseritis in sermōe meo uere discipuli mei eritis: & cognoscetis ueritatem: & ueritas liberabit uos. Me oportet opari opa eius qui misit me: donec dies est. Veniet nox í qua nemo poterit operari. Quādiu sum in mundo lux sum mundi. Venit hominis filius quærere & saluum facere

H

I

K

quod pierat: & multa huiusmodi ppter quæ sanioris mētis hoīes illum mundi saluatorem agnoscētes: & iccirco Hierusalem ingressurū præcedentes & subsequentes clamabāt: O sanna filio Dauit: bñdictus qui uenit in noīe dñi o sanna in altissimis. i. salua obsecro salua obsecro me: nō iter has mūdi trāseūtes umbras: sed in altissimis cœloꝝ sedibus: ubi nox effugiet: & senectus non apparebit: ubi non succedit tristitia gaudio: sed sempitærna est solidaq; fœlicitas. Turbæ quæ præcedebant patriarchæ animas & prophetarū christi passionem antecedentiū præferunt: quæ se de sinu Abreæ: tartaræq; seruitute eripi desiderabāt: quæ de tenebris & caligine ad lucem gloriæ duci flagrātissimo desiderio expectabant. Turbæ quæ sequūtur: noui testamēti sunt aīæ piorum quæ accipientes crucem suam secutæ sunt domini Iesu christi doctrinā simul & uitā. Ambæ hæ turbæ de miseriæ ualle eripi postulantes: & ardentissime supplicantes: O sanna decantabant filio Dauit benedictus qui uenit in noīe dñi.

L

M

N

O

Ost incarnati uerbi mysterium: deū omnipotentem in unitate personæ homini sociatū Iesus nomen insonuit. Et par est seruū beneficentissimi: iustissimi: atq; inuictissimi domini nomen colere/non mirum si nomē Iesus hac prærogatiua donatur: ut illo audito omne genu flectatur. Quem genuflexionis honorem licet ante Christi passionem oīs creatura Iesu nomini debuisset impendere: non tñ ante illam omnes impenderunt. Quia hanc ipsam excellētiam plene non nouerunt/Nempe temptator qui dixit dño Iesu christo, hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me/nomini eius non tūc flexit genua/cuius præsumpsit inuadere maiestatem/& ab illa petere indebite: quod pro iustitia ei tenebat exhibere. Hæc illi temeritatis audacia de ignorantia uenit. Nihil est enim quod uereatur ignorans/præsertim si supbia tumeat. Propter huius ignorantie culpā/dñs Iesus xp̄s increpās dæmonia/nō sinebat loqui: q̄uis affirmarent illum esse christum. Affirmabant. n. quod plene non nouerant. Ab ignaris uero/& ab incertis testimoniū accipere noluit ueritas pura: atq; seipsa perspicua. Affirmabant ut certi fierent (& si possent) redemptionis nostræ opus impleri prohiberent. Ita prudentissimā atq; piissimā cautelam saluator noster eorū uersutia opponens nō affirmauit quod quærebant: non negauit quod loquebantur: sed increpans temeritatem incerta pro certis callide proferentem: & sub incertæ significationis aucupio/quod plene non nouerant: malitiose quærentes non sinebat loqui. Quia & si sciebant illū esse Christum. i. unctum gratiarū omniū exuberantia (quod illos docebat experientia) non tñ sciebāt illū esse dei filium/& dñm uerū/mūdiq; redemptorem. Herodes ascalonita Iesum

Iesum occidere statuens/Antipas eius filius illum in passione deridens/
 pharisei: scribæ: & pontifices: illum semper odio persequentes: accusan-
 tes: capi procurantes: & crucifigi extorquētes: Iudas tradens: discipuli re-
 linquentes: Pilatus damnans: milites crucifigentes: latro blasphemans: im-
 pii derisores pendentem in cruce: impropere uexantes: Miles latus eius
 ferro aperiens: in nomine Iesu tunc genua non flectebant. Quia illius
 uirtutem non nouerant. Post passionem autem: post resurrectionis inq̄
 atq; ascensionis gloriam. Postq̄ qui pependit in cruce sedere cœpit in glo-
 ria dei patris: tunc omne genu illi sine dubio flexum est. Dæmones nūc
 illi obediunt & eius audito nomine intremiscunt. Iudas infœlix & cruci-
 fixores illum formidant iudicem seuerissimum. Apostoli & apostolici
 uiri uita functi uenerantur clementissimum dominū. Ita uerum est qđ
 dicit apostolus. Postq̄ Iesus factus est obediēs usq; ad mortem: mortem
 autem crucis omne genu pro uictoriæ triumpho illi certissime flectitur:
 cœlestium: terrestrium: & infernorum. Sed illi spontanei: isti inuiti. Om-
 nes. n. uirtutem eius experti sunt: & agnitam reuerētur domini Iesu chri-
 sti uirtutem: Quam laudant cum iubilo cœlestium genua sed differen-
 ter. Infernorum genua fatētur & tremunt inuita. Pari utraq; genua sub-
 iectione curuantur: sed dispari mentis affectu.

De tempore uniuersalis glorificationis Iesu.

Tomnis lingua cōfiteatur: quia dominus Iesus christus in glo-
 e ria est dei patris. Verum quia adhuc sunt perfidi iudei domini
 Iesu gloriæ per angulos detrahentes. Quia sunt Mahumetanī:
 & infidelium nationes multæ dominū Iesum christum ut deum glorifi-
 care recusantes. Quia sunt solo nomine Christiani: iudeos & reliquos
 infideles nequitia superantes: dum Iesu nomen impie blasphemant: quō
 uerum est quod Paulus asseruit in nomine Iesu: post crucis tropheū po-
 situm: omne genu flecti. Quando hi omnes huic sanctissimo nomini
 etiam nunc insultant? Quomodo omnis lingua confitetur quia domi-
 nus Iesus christus est in gloria dei patris? cum multæ illum nationes im-
 probare non uereantur: Ignorantia omnium malorum mater: iudeos
 sponte cæcos detinens: & reliquos infideles inuoluens: Christianos autē
 perfidos offuscans: illos nunc facit apostolicæ contradicere sententiæ.
 Sed quando ab eorum corporibus animæ diuidētur: quoniam cessabit
 ignorantia: quam profligabit experientia: tunc linguæ eorū confitebun-
 tur inuita: quia dominus Iesus est in gloria dei patris: & trementes eius
 seueritatem: flectent genua maiestati iudicis: qui solertiam aduocati: re-
 demptoris munificentiam: patroni clementiā: dum hic uiuerent agno-

scere noluerūt. Post hanc igitur uitam semper est uerum: & in die extremi iudicii omni ex parte uerū erit: quod scripsit apostolus. In noīe Iesu omne genu flectatur: & omnis lingua confiteatur quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. In illa & enim gloria extremi tremēdiq; iudicii iudicabit omnes linguas. i. omnes rōnales creaturas: qui pro omnibus natus crucifixus mortuus & resuscitatus ascendit in cœlum. Tūc dæmonum & hominum dæmonibus additorum cōscientiæ: usum linguæ supplētes: illum confitebūtur in dextera dei sedere: quem iudicem & ultorem experientur. Tunc trementes & pauētes eius nomini genua flectent formidine pœnæ: cui spe ueniæ dicere noluerunt. O sanna filio Dauit: benedictus qui uenit in nomine domini. Contra boni angeli: & iustorum animæ confitebuntur lætabundæ dominum Iesum Christum esse in gloria dei patris: quem clementissimum atq; beneficentissimum dominum experientur. Tunc exultantes illi genua flectent: & iocundis uocibus. i. meditationibus dicent. O sanna filio Dauit benedictus qui uenit in nomine domini: Qui sponte & humiliter pro nobis accessit ad crucem. Quando multo fauore exceptus in Bethfage super asellū Hierosolimam se contulit clamitantibus turbis: O sanna filio Dauit: benedictus qui uenit in nomine domini O sanna. i. in excelsis ubi nunc regnat nos conducat & conseruet per infinita sæcula sæculorum. Amen.

DE PASSIONE DOMINI IESV CHRISTI SERMO.
CORDA SEXTA.

TRISTIS EST ANIMA MEA VS
q̄ ad mortem/substinet hic & uigilate
mecum. Mathei. xxvi. Hodie fratres cha-
rissimi creator & monarca mundi omni-
potēs deus diuitiarum thesauros aperit
& effundit. Hodie superabundat in ho-
mines diuina clementia. Hodie miseri-
cordia per gratiā terminos excedit: & iu-
stitiā copiosissime satisfacit. Hodie inū-
dat omnes creaturas diuina beneficētia.

Quando dei uirtus & sapientia Christus tristatur/ut homines reuocet
ad lætitiā fœlicitatis æternæ. Dat rex regum unicum & obsequentissi-
mum filium suum seruis/ & pro seruis ingratiss: ut eos filii coheredes ef-
ficiat. Dat pro infirmitate fortitudinem: ut infirmos roborat. Dat pro
stultitia sapientiam: ut stulti resipiscant. Dat lætitiā pro tristitia: ut mœ-
stos consoletur. Dat optimo & plenissimo iure cū æterna fœlicitate pos-
sessum/ Vt recuperet infœlicem aliena miseria perditum/ Vt mortui ho-
mines recuperent uitam: dat uitam in morte. Hæc mente reuoluens
mater ecclesia nunc q̄ crucem recolat saluatoris/ ad solum patrem miseri-
cordiarum/ & deum totius consolationis/ orando cōuertitur. Nos igitur
matrem nostram imitantes/ ut cum domino Iesu Christo hic substi-
nere/ & suæ crucis tristitiā cōtemplari possimus: patrem oremus deuo-
te dicentes, Respice quæsumus domine super hanc familiam tuam: pro
qua dominus noster Iesus Christus non dubitauit manibus tradi nocē-
tum & crucis subire tormentum. Tristis &c. Quoniam domini nostri
Iesu Christi dum capitur: dum circumducitur: dum examinatur: dū uer-
beribus laceratur: dum crucifigitur: dum pendens in cruce moritur: du-
rissimos dolores/ & tristitiā nulli secūdam audire hoc loco expectatis/
ego utcunq; potero narrare constitui. Ita debemus istis intendere: ut cor-
dibus nostris infixæ permaneant. Vult hoc magister noster dominus
Iesus dicens. Quia anima mea tristis est usq; ad mortem: uos qui tri-
stitiā & mortem meam nunc celebratis: substinet hic & uigilate me-
cum. Sed ad quid bone Iesu? Nempe ad necessitatem/ ueritatem/ & or-
dinem dolorum/ & tristitiarum filii & matris in hac mea passione duris-
sima piis mentibus contuendum.

Necessitas passionis Christi qualis fuerit.

D necessitatem passionis domini nostri Iesu christi asserendam uel declarandā sunt qui dicant peccatum Adæ & filiorum eius peccata mortalia infinita esse quoniam contra dei maiestatem infinitam cōmissa sunt/& illam quasi uiolare lædere uidentur/& tanta est culpa quantus est in quem illa cōmittitur uel quem lædit. Cum autē satisfacere sit acceptæ uel ablatae rei æquiualens reddere/non infinitum satisfactorem pro peccatis hominum satisfacere potuisse cōfirmant. Nō mirum igitur si necessarium esse asseuerant dominum Iesum Christum manibus tradi nocentiū & crucis subire tormentum cum ipse quia deus est sine careat: quia hō est dolores & incōmoda ferat. Hæc licet auribus uideantur applaudere/minus tñ habent ueritatis q̄ præ se ferant. Et si alius examinētur parum solidæ pietatis notā effugere non posse uidētur.

R Culpa quam dicis infinitam: non caret fine. Omnis nāq; hominis operatio & quæ illi annexa sunt transeunt immo uolant: & quātum uis durare uideantur finē habent: Culpa uero si ratione læsi infinita censetur: quia infinito deo est odiosa: nonne meritū quasi operis sui fructus eidē placet? Vtq; illa respuitur/istud ab infinito deo nōne acceptatur? **Q** uare non minus est ratioē obiecti infinita bona operatio q̄ mala. Profecto magis proprie infiniti naturam sapere uidetur quod infinito cōiungit/ q̄ quod ab illo sepat & elongat. Mala porro opatio a deo elōgat: ad quē bona perducit & iungit eidem. Itaq; sicut pro culpa ex obiecto infinita fit debitor ille qui peccat/ita per bonum opus uerisimilius infinitū/satisfacere poterit idem ipse qui debitum contraxit. **Q** uare si patribus nr̄is theologis uetustioribus crediderimus: cū illis dicemus. Alius modus redimendi hominis deo nō defuit. **Q** uis ē. n. qui diuinæ sapiētiae & omnipotentiae necessitatis legē possit imponere: Si nihil quod mundus capere possit est apud deū impossibile/nihil etiam de mundo apud ipsum erit necessariū. Contraria. n. ut circa idem uersantur: ita ubi alterum esse non potest: neutrum unq; locum habere necesse est. Deus igitur qui nil agit necessitate coactus: qui nulla alia lege q̄ sua uoluntate iubente operatur uniuersa: potuit nedum aliter pro homine satisfactiōem accipere: q̄ per sui filii passionem: sed ab alio q̄ a filio illam exigere potuisset si uoluisset. Adde q; magnificū oportet dare supra debitum supraq; necessitatis articulū: & nō tantū datae rei uel cui detur hñda est rō: sed a quo. Deum igitur cuius diuitiarū thesauri: cuiusq; magnitudo nō habet finē qui dat oibus affluenter: qui pōt erogare supra id quod ualemus & intelligimus: non p̄ necessitatē equalentis hoīem redimere decuit: sed p̄ p̄fusam charitatem

charitatē ut seruū redimeret filium suū tradere uoluisse affirmare & non
 minus pie q̄ firmiter tenere debemus. Sciuit diuina sapiētia aliū modū
 inuenire. Potuit diuina uirtus exeq̄ inuentū. Adde q̄ satisfactio non tā
 satisfaciētis uirtute cōficiť: q̄ eius arbitrio cui fit satis. Videmus quotidie
 maximas iniurias minimo/ & s̄pe nullo merito/ uel obsego cōdonari.
 Videmus æs alienū/ q̄tūlibet magnū/ sola creditoris remissione dissolui.
 Quod igit̄ hō pōt suo debitori ex sola liberalitate dimittere. Q̄ d̄ legis
 humanæ acq̄ritur bñficio: sine equalentis repensione iniuriam relaxari/
 uel debitū solui: hoc deū non posse p̄stare fallum/ stolidū/ ineptumq; est
 (ne impiū dixerim) p̄dicare. Non igitur crediderimus deum p̄rem iure
 æqualentis (q̄d̄ pleriq; Ari. iter p̄tes dixere talionē) aliaue necessitate cō
 pulsum/ filii sui aīam hodie tristē facere usq; ad mortē: & in mortem tra
 dere/ ut hoīum animas uitæ restituat. Charitas hoc fecit: nō necessitas. Et
 enim p̄pter nimiā charitatē suā sic deus dilexit mundū. i. hominem qui
 minor est mūdus/ ut filium suū daret: ut oīs qui credit in illū nō pereat:
 sed in illo & per illū habeat uitā æternā. Qui aliquē adoptat in filiū: fi
 liorum naturaliū illum efficit cohæredē/ & fratrē. Deus igit̄ qui nos ele
 git ante mūdi cōstitutionē: ut essemus corā illo sancti & imaculati sibiq;
 per adoptionē filii/ unigenitū suū iussit fieri hoīem: ut dei filius hoīum
 frater esset. Quare si Adā/ si nullus hominū peccauisset tñ dei filius in
 carnatus esset/ ad fr̄nitatis cōuberniū & hoīs p̄fectam adoptionē explen
 dam. Sed qa non ad crucē subeundā hoīem induisset/ carnē passibilē nō
 accēpisset. Quinīmo deitatis gloria/ corpus & animā plena ab initio for
 licitate donasset: fuisseťq; Christus deus & hō/ caro & fr̄ n̄/ gloriosus/ im
 mortalis/ & ipassibilis/ p̄fecte beatus. At qm̄ oēs homines peccauimus in
 Adā/ exinaniuit semetipsum dei filius/ factus obediēs: & usq; ad mortē
 tristis. Exinaniuit inq̄/ qn̄ aīa deitatis societate btā/ corpus deo cōiunctū
 reliquit ingloriū/ passibile atq; mortale: ut cū illo substineremus & uigi
 laremus/ dū pro nobis tristis est usq; mortē: nulla æqualētis necessitate/
 sed charitatis ardore. Quō autē charitas hoc fecerit: audi Gregorium.
 Quanto crescūt dona tanto rōnes crescunt donorū. Tria sunt inter oīa
 donorū maxima. Primū est dare quod es: q̄d̄ solus deus facere pōt. Vñ
 illi soli maximeq; debemus/ quia ipse fecit nos: & non ipsi nos. Aliud est
 naturā a deo tributā p̄ficerē/ hoc a parētibus & p̄ceptoribus (deo ip̄imis
 opante) habemus. Isti nos educāt: illi mores componūt. Deus in utrisq;
 opatur utrunq;. Quare dixit Ari. q̄ diis/ parētibus & magistris æqualēs
 reddere nō possumus: & iccirco hos colere honor̄ p̄cipuo cōsentaneū ē.
 Est aliud donū p̄fectius q̄ ip̄i maḡri tribuāt uel parētes: a seruitute libari

S

T

V

X

teterrima: a morte redimi: donari foelicitate ppetua. Si quis captus a pir-
ratis/fame/frigore/sorde macerandus/perpetuo remigum labori adicia-
tur:& hunc non pater:non consanguineus:sed extraneus redimat:nec
tantum restituat libertati sed excolat & in pristinum statum reducat:nō
ne si nolit redemptus ingratus haberi: plusquam patrem uel quasi pa-
trem colet huiusmodi redemptorem: Deus omnium hominum pater
est:homo per culpam naufragus:mundi turbines & procellas nauigās:
incidit in diabolum pirratam crudelissimū: a quo plusq̄ ferreis peccato-
rum nexibus alligatus:ad remigandū uiciorum dura discrimina deputa-
tus erat:hic si creata quauis uirtute euasisset:iure gratitudinis creaturam
tam beneficam patri deo præponere uel saltem æquare potuisset. O ho-
mo ut deo semper esses debitor:semper obediēs:patris dei beneficio:du-
rissimæ seruitutis iugum euasisti:ut nulli te submitteres nisi deo:ut om-
ni optimo iure soli deo subesses:ut illum super omnia coleres:ut in illo
solo spem collocares: ut nunq̄ cōtra illum calcitrares:per se ipsum:per
propriū filium (qui est ipse deus creator tuus) te redemit:& de duris-
simo carcere liberauit. Vt tristitiæ a te & doloris ac laboris iugum excute-
ret filium suum ad mortem tristari iussit. Nulla ergo logica uel metha-
phisica necessitas:quæ.f.opponitur impossibili necessitatem includenti:
dei filium pro nobis tristem:& usq; ad mortem tristem fecit.Moralis ne-
cessitas quæ opponitur in congruenti:qua.f.dicitur id esse necessarium:
quod est congruū & expediens:dominum Iesum Christū ad huius diei
perduxit angustias. Necesse.n.idest consentaneū & expediens fuerat ho-
minem a peccato ad grām:a pœna inferna ad cœlestem gloriam releua-
ri. Necesse item.i.expediens & consentaneum fuerat:deū non pmittere
hominem pro hoc beneficio alteri q̄ suæ maiestati obnoxiiū fieri. Q uare
ut deus noster nobis esset omnia:nobis uoluit esse redemptor:ut inq̄
nos uere liberi.i.nulli creaturæ sed creatori soli seruire optimo iure debe-
remus:deus nos sua morte redemit.Hoc est quod loquitur Paulus.Nō
sumus ancillæ filii sed liberæ:qua libertate Christus nos liberauit.

Pœnarum tantas acerbitates qua ratione pro nobis susce-
perit dominus deus noster.

Onne sola uoluntate relaxandi debitum (ut non nunq̄ credi-
tores faciunt) potuit deus hominem absoluerē:uel saltem alio
opere leuiori debitum soluere:& non tam amaram mortē pro
nra libertate subire: Q uod si fecisset:nōne illi soli ut parēti & redēpto-
ri deberemus.Potuisset quidē si uoluisset/& homo illi soli debitor sumi
cultus utraq; rōne fuisset. Q uare igit̄ mori uoluit: frustra ē labore pœ-
nisq;

nisq; conquirere: quod pace & ocio consequi possis. Sunt qui dicant
 Christum fuisse crucem passum/ut scripturas impleteret: quæ ratio Chri- A
 sti uerbis constare uidetur Petro dicentis. Quomodo ergo implebun-
 tur scripturæ: Filius quidem hominis uadit: sicut scriptum est de illo. Et
 iterum. Ecce ascendimus Hierosolimá: & consumabuntur omnia quæ
 scripta sunt in prophetis de filio hominis. Sed hæc ratio non plene satis-
 facit. Illa enim quæ de Christi passione scripta sunt/ideo scripta sunt: quia
 Christus illa passurus erat: & nõ ideo Christus ea patitur quia scribantur.
 Prophetæ nanq; diuino spiritu hæc scribentes/deo legem non imposue-
 rant: sed a deo legem impositam prædixerunt. Quare prophetarum ua-
 ticinia Christum cruci affigi non fecerunt: sed quia hæc patienda ab illo
 fuerant: prophetæ ea cecinere. Dicere igitur Christum pati pœnas/quia
 scriptæ fuerant/nõ est causam futuri euentus afferre: sed effectum futu-
 rum ostendere. Nos aut cãm quærimus unde tristis esse uoluit usq; ad
 mortem. Sicut charitas deum effecit hominis redemptorem/ita iustitia B
 redimentem uoluit acerrime contristari: & per ea uexari: quæ culpæ re-
 medium afferre constaret. Mulieris leuitas & ambitio/peccato dedit ini-
 tium. Mariæ grauitas & humilitas uiam redemptionis aperuit. Delicto
 consensit primus Adam ne sociam contristaret. Secundus Adam cõtri-
 status est: ut sponsam suam ecclesiam æterna iocunditate faceret. Nos
 ad peccatum delectatione maxime trahimur. Peccata nostra diluentem
 maxime decuit contristari: Ipse enim Ioannem dicere docuit. Quantũ
 se delectauit in delitiis suis/tantum datæ ei tormentum & luctũ. Et pro
 delicti qualitate statui uoluit plagarum modos. Peccauit primus Adam
 per inobedientiam. Secundus factus est obediens usq; ad mortem. Pri-
 mus per aspectũ concupiti pomi subuersus est: Secũdus inter obprobria
 uelatus est oculos. Primus ad mulierem amantem/& porrigentem cibũ
 brachia extendit. Secundus ab inuidis est ligatus ad pœnas. Primus per
 esum est p̄uaricatus. Secundus exuriuit & sitiuit in pœnis. In ligno uirẽ-
 ti/& pomis decoro uictus est primus. In ligno arido & horrido uicit se-
 cundus Primus erubuit nuditatẽ & ideo se abscondit. Secũdus publice
 nudatus uoluit oibus in alto mōstrari. Primus agnita sua nuditate uocẽ
 dei timuit. Secũdus nudatus & cruci cõfixus p̄rem alloquitur alta uoce.
 Primus corã iustitia se excusat iniuste. Secũdus corã iniustis accusatus ta-
 cet: & iniuste punitus/iuste excusat iniustos. Primus uolẽs æquari deo se
 ipso factus est minor. Secũdus nõ rapinã arbitratus ẽ/eẽ se æqualẽ deo/
 dũ se ipm exinaniuit formã serui accipiẽs/cœlestiũ/terrestrium/& infer-
 norum/potestate donatus est. Medicorum institutio est contrariis cura

re contraria. Itaq; delectatio per tristitiam: superbia per humilitatem: rapina omnis scientiæ per exinanitionem beatitudinis a nostrarum animarum medico superatur. Attendite fratres nostri medici: nostræq; medicinæ Christi sententiam. Tristis est anima mea usq; ad mortem: substinet hic & uigilate mecum/ quia pro nobis Christus tristis est. Magister optimus fratres charissimi/ mortis & tristitiæ suæ causas palâ aperit. Ab aliis ne quæso quæramus. Cur tristis es bone Iesu? Cur es usq; ad mortem tristis? Cur moreris pro me redemptor meus? Nempe ut hic mecum uigiles & substineas pro me/ quod ego pro te fero. O homo quisquis es & qualiscunq; es/ Si quid mali pateris & te iustū existimas, hic substine. Intuere Christum innocentissimum: qui tristatur pro peccatoribus. Si peccator es intuere regem tuum: qui pro culpis tuis redimendis/ tristis est supra modum. Noli frangi in aduersis: hic substine, hic uigila cū deo tuo: qui tristis est hodie usq; ad mortem/ ut illi subiectus sis & obnoxius: qui pro tua iniustitia tā acerba obprobria/ uerba/ & uulnera durissima/ & mortem amarissimam/ tui gratia patitur: ut pro tui delicti mēsurā/ sit in illo plagarum modus: ut tu exemplum habeas patiendi æquo animo si iustus es: si autem es iniustus/ discas pati disciplinam. Disciplina enī pacis nræ sup eū: cuius liuore sanati sumus/ ut longe añ propheta pdixerat.

C

De ueritate passionis Christi.

DOMINUM nostrum Iesum christum in passiōe sua doluisse tristatumq; fuisse uerissime (ut secundo loco promissum est) ostēsurus/ quid dolor sit: quid ue tristitia/ & unde proueniant declarabo. Sic enim tristem eius animam & amarissime tristē usq; ad mortem fuisse apte uidere licebit. Sic eius doloribus compatientes: ad uigilandum cum illo & substinēdum erimus promptiores. Inter dolorem & tristitiam

D

hoc interest: q̄ dolor sensum: tristitia mentem solet afficere. Dolorē qui pœna/ cruciatus/ siue tormentum dicitur: bruta agnoscunt: reformidāt: substinent inuita. Tristitia non nisi homines & angeli affici p̄nt. Doloris causæ sunt obiectū: siue res de sua natura sensui discōueniens: sensus discōuenientiā refugiens/ horꝝ approximatō mutua: & quasi ipressio in sensu recepta quæ horꝝ approximatōe cōsurgit: hæc declaremus exēplo.

E

Cauterio

Cauterio uel ferro si sanādū est animal: cādēs ferrū carni sanādæ horridū est: & discōueniens secundū naturæ rōnem. Nō est. n. ferrū cōseruās: au-
gens: uel faciēs carnē sed macerans. Et ignis carni adactus illā non cōser-
uat: sed consumit. Obiectū igitur hoc: carni (iuxta suā cōplexionē) non
cōuenit: licet infirmæ remediū afferat. Animalis sanādi oculus: oīsq; sen-
sus exterior huiusmodi instrumentū formidat: & horret. Approximat
minister ferrum sanandæ carni: ligatur inter hæc arctaturue animal: ne
possit aufugere. Vritur: dolet: ingemit: mugit: uociferat. Doloris itaq;
causæ sic se habent. Terribilem uisu speciem oculus refugit. Inconcin-
na uox auribus molesta est. Fetidus odor naribus detestabilis. Amarus
uel insipidus cibus palatum infestat. Aspera: pungentia: lacerātia tactū
disconueniunt. Singuli sensus hæc refugiūt singula. Iccirco si deforme
offertur oculis/ Si impletur horrifona uoce uel spiritu auris/ Os si com-
pletur amaro/ Duris si tactus afficitur: dolet animal. Hic porro dolor
realis dicitur: a rebus nanq; extrinsecis quæ sensum exteriorem uexāt su-
mit initium. Est alius dolor imaginatus/ eisdem a fontibus scaten/ sed
non eodem modo se habentibus: quia tantum per imaginationem hu-
iusmodi rerum displicentium approximatio/ & impressio concipiuntur
interius: exterius uero nō sentiuntur. Exemplo & hoc declaremus. Dor-
miens qui se præcipitari somniat: igni uel alteri pœnæ damnari/ sæpe ui-
sus est non dolere tantum: sed flere amarissime: uariisq; modis & moti-
bus agitari. Quare ita? Nempe quia uirtuti imaginatiuæ dormientis
occurrunt similitudines rerum disconuenientium/ dudum in memoria
reseruatæ/ quæ dum per illas species præferuntur somnians applicari ea
sibi existimans/ imaginatam habet impressionem. Vnde fit ut ex re non
uera idest non existente extra animam/ homo uere agitetur & doleat: &
adeo uere. ut doloris nimietatem non ferens excitetur a somno/ & anxie
tur uigilans: nil patiens nisi quod somno pati sibi uisus est. Sic dolent ui-
gilantes dum existimant uidere inimicum procul uenientem: qui uere
inimicus non est. Sic ovis pauore & mœrore conficitur/ Si arietem ad se
uenientem uideat lupina pelle uestitum.

De primo dolore Christi ante passionem uero licet imaginario.

Vorsum hæc: Ut hanc catholicā ueritatē plenius intelligamus.

q Hodie Christus añ passionē uere doluit: imaginatione pariēte
dolorē. Passionē autem secundū rē inchoari a ludæ osculo exi-
stimo. Fuit nanq; Christus uerus homo: habuit ergo ueros quinq; sen-
sus in corpe exterius. habuit & imaginatiuā uirtutē interius. Quæ ergo
sūt humanis sēlibus cōtraria: illosue lædētia: ēt xpi sensus lædēt poterāt.

H Q uandocunq; uero sensitiuæ hoīs parti per imaginationē approximā tur: & imprimunt' aduersa eū dolere necesse ē: in cuius imaginatiua uirtute fit iste cōkursus. Hic uerissime Mathei: Marciq; testimonio cōstat: oraturū in orto dominū Iesum / cœpisse tedere: pauere: & mœstum esse. Q uia scilicet studiosissimæ suæ uirtuti estimatiuæ mens seriatim ondebatur passionis angustias / ut Lucas aperte eo loco demōstrat / quo dicit. Et factus est in agonia sudor eius ut guttæ sanguinis cadentis in terram. Agonia quippe ab agēdo est dicta / uel ab agone certaminis loco: qui usq; hodie Romæ nomē seruat. Ut igitur qui in agone certaturi erāt meditabantur certaminum uarietates / instrumenta ad certandum accōmodata conquirebant: examinabantq;. Ita rex sapientissimus / cū diabolo & iudaica perfidia certaturus / anteq̄ intraret agonē. prudētissime examinauit singula sui certaminis instrumenta: & per imaginationem expertus est illa / quæ sanctissimum corpus pxime fœdatura / & laniatura prænouerat / hæc autē imaginata / erant suis sensibus ne dum infesta: sed horrida. Discutiamus singula. Os proditorium ori ueritatis: seruiles funes manibus liberatricibus: uoces horrifonæ / benignis auribus: attractus tumultuosi pacis & uenustatis pedibus q̄ maxime discordabant. Annæ superba & maligna interrogatio / modestiæ fonti / uilis percussio atq; seruilis / horrore erant regi pacifico. Imperatoris uultum in quem angeli respicere desiderant / per derisionem uelari: conspui: cædi: erat omni fœditate indignius. Caput totius gloriæ nostræ decus amplissimū spinis coronari. Corpus pudicissimum & purissimū: corpus creata omni maiestate sublimius: ad obprobria uestiri coccinea & purpurea ueste / nudari in publico: flagellis cædi: plusq̄ dici possit erat indignum. Iustitiam totiens accusari: & ad turpissimam mortem a perditissimis impeti: dānari: adiudicari: addici erat detestabilissimum. Hominem tot pœnis / obprobriis / uerberibus / uigiliis confectum & lacerum / cruce onerari / erat accerbissimum. Præter omnem morem: præter omnem humanitatem: immo per omnem feritatem manus quæ cruci etiam pro ratione supplicii funibus alligandæ fuerāt clauis configi. Pedes qui sola colligatione: grossiusculiq; fortasse ligni submissione reliquum corporis in cruce sustentare debuerant: uno clauo simul configi: omnem doloris modū superabat. Q uis imaginet' se talia pati sine dolore? Q uis cogitet proprium corpus per omnes sensus affligi: p omnes partes laniari flagellis: manus pedesq; in quibus obneruorum copiam magis uiget sensus: lacerari clauis: & in tantis angustis aceto & felle potari: ideq; omnes pœnas quas enarraui recrudescere imaginetur: & non doleat.

De ratione sudoris domini Iesu dū in agonia positus oraret in orto.

HAEC Fuit agonia fratres in qua factus est pro nobis domini Iesus dum tertio ad patrem orauit in orto. Ne miremur igitur si factus est tūc sudor eius ut guttæ sanguinis cadentis in terram. Si quis uero dixerit hanc agoniam seu pœnarum imaginationem: nō potuisse uehementem afferre dolorem: quoniam tunc carnē nulla ex parte lædebant: sed imaginatione sola uersabantur in mente: & non eē prudentis nō

ueris malis multum affligi. Meminerit iste saepe imaginatiōem ueros & magnos effectus efficere. Meminerit multa prius non uera: imaginatiōem saepe uera fecisse. Meminerit hāc redemptoris imaginatiōem fuisse uerissimam: atq; certissimam. Non enim imaginabatur Iesus in agonia constitutus iam pœnas sentire: sed imminere de proximo. Quod erat uerissimum: sibiq; a deo certissimum: ut eas non minus uideret mente: q̄ postea sensibus expertus est. Videmus media hyeme qui admouentur eculeo seminudos solo eius aspectu: solaue propinquitate nondum alligatos sudare: præsertim faciem & frontem. Vnde quæso illis est sudor? Non nisi ex pœna interius mentē concepta: Quæ quanto est atrocior: tanto intus dolorem acerbiorē: extra sudorem copiosiorē adducit. Nimius nanq; pauor stringit corpus: & quasi de compressa spongia humorem ad exteriora deducit. Spirituū insuper agitatio: ad corpis superiora humorem trahit: dum spiritus eo loci sua leuitate feruntur. Vnde faciem maxime sudare compelluntur hi quibus acerbæ imminēt pœnæ. Dominus itaq; Iesus sua agonia uere fuit dolore affectus iterius. Quia pœnas ut proxime futuræ erant: sibi imminere cognouit: & diu mente reuoluit. Vñ præangustia adeo profuse sudauit: q̄ sudor ad terram usq; profluxit. Sed quomodo tinctus est sudor colore sanguineo? Christus nascens ex uirgine assumpsit omnes humanas passiones: harum in pœnis imminētibus pauor est una. In hac igitur agonia (teste Marco) pauore incepit. At in pauore sanguis recurrit ad cor: unde pallent qui pauēt. In sui igitur pauoris motu: cor sanguinem retraxerat: quod mox feruore charitatis confortatum sanguinem remissit ad cutem. Pauor itaq; corpus strinxit. Vnde compressione spirituū sudorem corpus emisit. Confortatio uero mox subsecuta sanguinem usq; ad sanguinis cutem uigo

K

L

M

rolissime remeare fecit. Ita sudor aliquid intercutanei sanguinis sibi cōmiscuit: unde tinctus est: & quasi sanguinis colorē accēpit. Quare non dixit euangelista Christum sudasse sanguinem: sed sudorem eius factū ut guttæ sanguinis narrat.

De dolore Iesu in passione iam positi.

N I pœnæ proxime imminentes dño Iesu (ut oñdimus) tantū doloris attulerunt/ut in agonia passionē antecedēte/præ angustia quasi guttas sanguinis pfuse sudauerit/quid putamus afflictionis & doloris eidem intulisse iam admotas? Certe ubi sola dolorum pœnarumue cogitatio uerū dolorem & prægrandē parit: dolores ipsi & cruciatus membris adacti/plus longe acerbitalis habebunt. Quis magister intuens se a discipulo proditum: & uenūdatum pauca pecunia: non crucietur acerrime? Quis dñs se per osculū serui pditoris fœtidi ac detestabilis inimicis alligādū dari/sine imenso dolore uidere possit? Quis pceptor uidēs discipulos: dissipari mœstos: amicos aufugerē puidos: se ipm inter inimicos deferi armatos: ab inuidis & stolidis turbis capi: ligari: trahi sentiens non doleat supra modum? Quis innocēs se ad iudicē trahi non legitimū: non affectu iustitiæ de causa cognoscentē: nullo iure: nullo ordine examinantem: sine magno ac acerbissimo dolore ferre possit? Quis causa nondū cognita/iam punitus in faciem manu seruili cæsus dolorē non sentiat? & hactenus minima. Adice Caiphæ quasi iudicis a iure dati iniquitatem: assessorū: scribarū. s. & phariseorū impietate: accusatorū calūnias: testium falsitatem: peruersum cōciliū: iudiciū sceleratū: ministrorum crudelitatem: noctem insomnē: clamorē inconditū: derisiones indignas: sputa fœda: colaphos impetuosos. Adiunge pro eadē causa coram prætore alienigena/superbo/auaro/ambitioso/meticuloso/totiens repetitum iudiciū: horrifonas uoces ad crucē petentium: remissionem ad Herodē iudicē nouū: & per insolentē regē remissionem ad Pilatum metu sæuientē. Adde despectū indignū: uerbera pro morte redimēda frustra illata: coronā spineā inderisum impositam capiti. Adde mortis sententiā: crucis gestationē: nudatiōem: manū pforationē: pedū lacerationē: potū fellis amarissimū. Inter tot pœnæ iniurias fuisse saltem aliquis consolator. Adde blaffemias & uerba spurcissima: ferinā rabiem præferentia. Quis urgentissimū dolorē talibus & tantis in malis nō sentiat? Verū est dñe Iesu quod ppheta tuus longe ante prædixerat. Nō est sanitas in carne mea. Periiit fuga a me: & non est qui ad ferendū auxilium requirat aīam meam. Proximi mei aduersum me steterunt: & uim faciebāt qui quærebant aīam meam. Quasiui qui simul cōtristaret & non fuit:

non fuit: qui consolaretur: & non inueni. Verus ergo fuit dolor tuus: a Iudæ osculo usq; ad tuam mortem domine Iesu. Quando præ dolore nimio moribundus: iãq; antea hominum auxilio destitutus patri spiritum commendasti: & exhausto omni uigore tuo nimietate pœnarum dixisti. Consumatum est.

De tristitia & causis eius in genere.

Vnc de tristitia domini Iesu dicere restat: sed de ea prius in genere diseramus: unde nascatur & in qua hominis parte sedem habeat declarando. Sic enim saluatorem nostrum q̄ maxime contristatum fuisse uerissimeq; dixisse intelligemus. Tristis est anima mea usq; ad mortem. Tristitiam efficiunt tria hæc. Voluntas id esse nolens unde tristatur. Causa uoluntate potentior id efficiens: quod uoluntas (si posset fieri) prohiberet. Ratio percipiens id esse quod nolebat. Si ex tribus his unum quodlibet detractum fuerit: tristitia procul abibit. Mutata propositum & quod nolebas fieri iam uolito: nõ tristaberis: Si audieris consumatum id esse unde tristatus fuisses: si in proposito perstitisses. Nolente nempe te Socratē perire ueneno: ideo tristaris quia cicutaē positione illum extinctum intelligis. At qui uoluerunt illum sic obire mortem ea audita lætati sunt. Qui neq; uoluerunt neq; noluerunt Socratē mori: eius audito ueneno neq; tristitia neq; lætitia affecti sunt. Quae in re satis constat a uoluntate tristitiam lætitiæ uel p̄dire potissime. Quã uis autem uoluntas in proposito nolēdi permaneat: Si quod noluit nõ eueniat: non tristabitur qui nolebat, Non enim tristatur pater qui mortem sibi non uult: Si filius euadat egritudinem: sed gaudet q̄ filius superuiuit: quia illum superstitem uoluit. Si item uoluntas in nolēdo persistat: & causa potentior nolitum efficiat: ratio uero effectum non percipiat: nulla sequetur tristitia. Non enim tristamur penitus incognitis. Nunc qm̄ nolle est prima causa tristitiæ: & Christus oblatus ē quia ipse uoluit: erit opere præcium intelligere quomodo in passione tristis esse potuerit. Nolle sicut & uelle aliquid: pluribus modis potest euenire: & enim aliquid omnino uolumus. i. nulla admixta nolitione/ ut sanitatem uel fœlicitatem. E contra aliquid omnino nolumus. i. nulla admixta uolitione ut morbū uel miseriam. Volumus item aliquid non omnino: sed cū admixta nolitione: ut uult quis in tēpestate seminaufragus merces eicere: ne demergatur nauis: ipse ne pereat. Vult inq; perire merces: quia se perire non uult. At si se nauem & merces saluare posset sine iactura: nollet merces in mare demergi. Refugit item aliquis rem gratam accipere desiderio gratioris: quam timet amittere: uel assequi spat. Ut idropicus

potum refugit/sitim eligit: quia mauult diutius sitire cum uita q̄ non sitire cum morte. Si uitam spernat: pct̄ū eliget. Nolle hydropicum accipere potum p̄det ex uolita uita. Quæ omnino uolumus. i. nulla nolitione cōmixta/Si eueniant: si adsint: semper lætitiā pariunt: Si absint tristitiā adducunt. Quæ omnino nolumus. i. nulla uolitione cōmixta: Si occurrāt tristitiā: Si absint lætitiā adducūt. Quæ uolumus aliqua nolitione cōmixta: tristitiā pariūt quando contingunt. Quæ item refugimus: quia aliud magis placet: q̄uis non eueniant: tristitiæ tamen uiam parent. Hæc exemplis manifestemus. Scire oēs uolumus omnino. Ignorantiam e contra penitus recusamus. Nemo est qui didicisse aliquid nō lætetur. Contra nemo est quē sua ignorantia detecta uel cogitata nō contristet. Sanari cauterio: ferro: uel pharmaco uolumus: q̄a nolumus egritudinem: sine mœstitia nec pharmacum: nec ferrum: nec cauterium experiemur: q̄tumlibet ad illa excipienda sit animus confirmatus. Potum non uult hydropicus ut sanetur & uiuat: substinet sitim & non bibit cū aliqua tristitia. Prima igitur (ut ita dixerim) uolitio: Si eueniat quod est uolitum semper habet lætitiā sociatam: tristitiā nunq̄. Contra prima nolitio pro nolito contingenti semper parit tristitiā sine lætitia. Tertio loco adducta uolitio cām dat tristitiæ: cui lætitia sociari potest. Facit idē quarto loco recēsitā nolitio. Est ergo aliquid uolitū pro cuius euentu tristarī nō possumus. Est item aliquid uolitum cuius tristitiam aduentu: qm̄ est nolito sociatū: cuius est uia parere tristitiæ. Volūtas cuius hæ sūt optiōes: qm̄ in regno aīæ regina est impans uiribus: & carnis affectus quasi sub iugo seruitutis: rōne cōtinens: ad oēs animi ac corporis partes debet intendere: & pro oibus uigilare. Quia frustra uigilat familia: cuius p̄r est negligens. Frustra stationes custodit miles: cuius impator est somnolentus. Frustra ciues stant pro muris: quorum princeps sopore: & in curia obrutus est. Vnde uerissime dixit propheta. Nisi dñs ædificauerit domum: in uanum laborauerunt qui ædificant eā. Nisi dñs custodierit ciuitatem: frustra uigilat qui custodit eā. Propterea Paulus apostolus quibus præerat sapientibus: & insipientibus debitorem se profitebatur: flebat cum flētibus: gaudentibus cōgaudebat. Sic igitur bene se habeat bñ instituta hominis uoluntas necesse est: ut suæ animæ partibus assistat: & simul cum illis opetur. Absit propterea stoicorū stulta indolentia: quam omnis confutat experientia. Vt. n. sensus disconuenientis approximatione indolens esse non potest: Ita bene institutā uoluntatem sensitivæ animæ compati necesse est: nisi quis extra se rapiatur in extasim: uel adeo sit insania furiosus: ut uoluntas a sensibus sit penitus aliena. Quorū alterum ual-

rum ualde contemplatiuis: alterū solis desperatis: rabiæue confectis: potest euenire: illis gratiæ beneficio: istis mentis uicio. At qui extra se ipsos non sunt: quo magis bonitate uel sapientia præstant: uerius uolūtatem sensibus/ & eorum affectibus assistentem cōpatiētem: sensuq; doloris tristem habere necesse est. Et si cōtendas iuuisse apostolos gaudentes a cōspectu concilii/ qm̄ digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Beatus nempe Andreas securus & gaudens ibat ad crucem: & populum orabat ne impediret passionem eius. Sed & multi martyres inter tormenta securi derisere tortores. Memento quæ iam diximus/ & non eris ambiguus. Q̄ n̄ euenit aliquid uolitum pendens ex nolito potest simul cū tristitia mens affici lætitia. Tristatur. n. pro nolito antecedente: gaudet pro cōsequente uolito. Mercator tempestate iactatus proptus abiicit merces: lætus q̄ earum damno fit saluus: & tñ est mœstus q̄ in tanti discriminis articulum adductus est. Apostoli & martyres alacres in pœnis: corpus dedere cruciatibus/ læti de conseruata innocentia: tristes de persequentium crudelitate atq; perfidia: & in p̄pria pœna nō sine angustia: sed sine formidine durant. Hinc est q̄ dñs Iesus filias Hierusalem illius pœnas nō flere: sed pro sibi ipsis imminentibus malis hortatur ad lachrimas. Certe quanto quis sublimiori loco constituitur: tanto ei facultas est amplior. Diximus uoluntatem in regno animæ esse reginā: decet igitur illā plusq̄ cæteras animæ uires uarietas facultatum. Certum est præterea partes animalium/ quadam inter se ligatura armonica potiri: & amicitia naturali esse societas: qua præter rōnis imperium/ membrum membro gaudenti congaudet: dolenti cōdolet: periclitanti est auxilio/ & defensionis libeter assistit. Profecto si quis pedem doleat/ compatitur nō solum tibia/crus/ & femur: sed manus & caput: & nimio dolore pedū reliquas partes corporis confici/ podagra testimonio est/ offert se nescio quō nullo tñ rationis imperio, manus pro capite defensando: & ambulans in tenebris/ manus ante mittit ad iter explorandum ut caput saluet/ & reliqua corporis membra consistant. Non minus rex debet saluti populi consulere: q̄ populus cordi salutem regis habere. Volūtas igitur suis sensibus præsidēs: & animæ sensitiuæ uirtutibus imperans: qm̄ secūdam naturam est illis amore sociata. Ut natura est. i. naturalis pars ratiōis in homine/ quo uniuersæ hominis partes illi sunt magis obsequētes/ hæc magis de eis habet rationem. Quare ut illis cōnexa est: si sensus doleat/ non caret uolūtas angustia. Inter hæc tñ uoluntas qm̄ libera est/ & domina nostræ uiriū: non ad sensum solum aspiciens/ quem habet pedissequū/ se uertit ad intellectum: quem habet fratrem/ conregem & cōsiliariū: & nonnunq̄ ob

R

id quo sensus uere dolet: quia percipit disconueniens. Intellectus sublimiora penetrans: uidet id esse cōueniens: & consulit uoluntati prosequi oportere: quod sensus conatur efugere. Voluntas uero quasi rex sapiēs: maius bonū minori p̄ponens: iubet sensum pati: & ut minus doleat cōpatitur illi. Vult nihilominus hæc ipsa uoluntas & passionem sensus: & suam compassionem: unde sciens ac prudens uadit ad pœnas. Ideo læta quia per tristitiam minorem maiorem euadit. Non est igitur læta de dolore sensus: non de sua cōpassione uel tristitia: sed de perfectione cōquisita uel conseruata: deq; euasione maioris tristitiæ gloriatur. Igitur martyres & sancti apostoli: ac ipse dominus Iesus christus uolūtatis suæ naturali motu de sensuum cōnexionem nascente: tristes erant in pœnis: qui imperio uolūtatis lætabantur non de pœna quam intellectus consuluerat excipiendam: sed de conseruata iustitia.

De dñi Iesu christi tristitia a cœna ultima usq; ad finē orōnis in horto.

Vnc ad rem de qua agebamus ad tristitiā dico quam dominus in passione sustinuit declarandam uertatur oratio. Dñs Iesus

hodie uere tristatus est pro doloribus suis imaginatiōe causatis:

ante passionem. i. accœna ultima usq; ad finē orationis in horto. Longe

uero acerbius in passione pro doloribus sensatis tristatus est. Hanc ue-

ritatem latis copiose comprobata illius ipsius testimonio tenere possu-

mus: immo debemus. Quia deus omnipotens est: & homo sanctus &

iustus: pœnasq; per omnes sensus expertus: in causa scientiæ attestat suæ

tristitiæ: dicens. Tristis est anima mea usq; ad mortē: sed o uiri: sustine-

te hic & uigilate mecū. Reuoluite mente quæ supra narrauimus, Cui co-

gitationes occurrūt dolorū & malorū iminentiū: Sicut esse non pōt sine

pauore & dolore: ita mœrore ac tristitia nō est uacuus. Dñs Iesus passio-

nē noluit. Passionē dico: angustias: læsiōes uerberæ: uulnerū acerbitates:

impropria post crucē: que oīa ab osculo Iudæ usq; ad mortis articulū sup-

portauit. Sed qd ais: Dico iterū. Dñs Iesus passionem noluit. Erras in fi-

de. Errarem nisi sic cōfirmarem. Dico tertio. Dñs Iesus passionē noluit.

Et ne me putes a fide catholica deuiū: declaro sententiā. Fuerunt in chri-

sto duæ uoluntates. Vna rationalis & creata: quæ erat aīæ intellectiue

potentia. Alia uero ratio per essentiam increata: quæ dicitur & est deus.

Hæc quoniā increata: æterna: infinita est: incōprehensibilē: impassibilēq;

esse negare nō possumus. Secundū hanc dñs Iesus tristatus nō est: neq;

tristari potuit unq̄. Quia rōne nemo patitur. Huic nil resistere potest:

nil euenire quod nolit. Et si quæ sonant auctoritates dñm Iesum mortē

uoluisse sine tristitia scdm hanc illas itelligamus. At si de uoluntate quā

Christum

Christum habuisse primo loco diximus sermo sit quæ. s. creata est potentia animæ intellectiua. Quoniã hæc naturæ lege sensibus primo motu copulata est. Vnde sine uicio mors & uulnera sunt (teste philosopho) tristitia forti. Sic inq̃ accipiendo Christi uolūtatem creatã ut natura est. i. ut lege naturæ est amoris (nescio cuius) uinculo sensibus copulata/mori recusauit: & hac ratione Christus usq; ad mortem tristatus est. Tristis inq̃ fuit a fine cœnæ quousq; durauit in uita mortali. Quousq; inq̃ uoce magna clamans expirauit. Hac certe ratione non solum mortem noluit: sed pœnas omnes euadere uoluisset: & ter orauit ne calicem passionis ebiberet. Sunt qui existiment hanc orōnem non rationis & uoluntatis motu: sed sensus formidine factam/quod ego non satis intelligo. Non enim fuit inter Christi sensus & uoluntatem pugna uel discordia/ Quoniam hæc uel a peccato fiūt: uel peccata sunt. Christus aut̃ quoniã sine peccato fuit/ & natura iustus: non habuit legem in membris repugnantem legi mentis suæ: sed per naturæ rectam lineã sensus eius ad sensibilia se ferebāt: & uoluntas pro naturæ ordine recto moderabatur eisdem: illisq; sese eodem naturæ ordine accōmodabat. Neq; tñ negauerimus nolendi mortem principium a sensibus dñi nostri Iesu Christi processisse: sed fuisse solis in sensibus uel contra uoluntatem uel nullo modo in uoluntate ne cōcedamus. Fuit certe Christus dñs ut deus: sic & homo consumatissimus. Quare sicut cæteris in hoībus: in eo locū & operationem habuit humana uoluntas: quam quoniã patiēte sensu: simul pati est necessarium: Christus per uoluntatem humanam orādo uoluit mortem euadere secundū naturalem motū uoluntatis compatientis sensitiuæ uirtuti: cui tanta mala horrori erant non immerito. Hinc est q̃ in oratione non dixit dominus Iesus christus non ut existimo uel sentio: sed non ut uolo. Voluit igitur calicē passionis transferri: sed primo uolūtatis motu quo nemo peccat: & hic motus nolitionis sufficit ad tristitiã: Quoniam mors & uulnera tristitia forti: qui tamē substinet illa spontaneus & ea pro uirtute libere uult. Est & alia ratio siue modus ueram oñdens propositiōem totiēs repetitam. Christus mortē noluit. Substinate quæso & animo mecum uigilate: & ad tristitiæ domini Iesu ueritatē plene cognoscendã quæ dicam audire ne pigeat. Diximus paulo ante: aliquid esse uolitum cōmixta nolitiōe: & id seminaufragi abiiciētis merces exemplo palam fecimus. Instar naufragium patientis uoluit dominus Iesus mortem ppriam: quia noluit perire genus humanum: at si de perditōis huius periculum abfuisset Christus mortē noluisset. Quod autem est uolitum ex nolito: nolitum cēseri debet: quia si abesset nolitū

quod eius emendandi gratia eligit naufragus sine dubio reprobaret. Ita per omnia si absit periculum humanæ perditionis nec mori uolet dominus Iesus nec pœnam pati. Constat igitur uoluntatem Christi secundū libertatem mortem noluisse: Si aliter fieri potuisset. At quia nō potuit: quia deus id fore decreuerat: semper orando conclusit. Non mea uolūtas naturalis motus/ & sensui compatientis: non mea uolūtas libera ad mixta cum nolito hominum naufragio: Sed tua fiat: quæ potētior: rectorior: & sanctior est: & naufragum hoīem ne demergatur & pereat saluare constituit: & in portum æternæ fœlicitatis adducere.

Soluūtur difficultates quæ Christū pati noluisse cōfirmare uidētur.

I autem quæras & instes nōne uoluntas Christi creata plene pfecteq; obtempabat increatæ uoluntati .i. deo: Sicut de sensibus affirmasti? Obtempabat quidem. At uoluntas increata uoluit Christum pati sine omni nolitione cōmixta: ergo & uolūtas christi creata idem uelle debuit/ & si noluit peccauit. Hic ego dicere possem uolūtatē increatam passionem Christi uoluisse nolitione cōmixta. Voluit enim pati Christum: quia noluit perire genus humanū. Sic nempe deus dilexit mūdum ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in illum non pereat: sed habeat uitam æternam. Quasi dicat apostolus quia credentes perire noluit: uoluit filium mori. Sed statim urgebis & dices. Ergo & uoluntas increata tristata est/ quia euenit uolūtum ex nolito pendens. Respondeo quæ dicta sunt de causanda tristitia/ uolūtate increatam coartare nō posse. Quoniam pati illa nō potest. Hæc, insup (ut sic dicam) nolitio antecedens est: non consequens uel efficax/ de quibus hic dicere non est locus: nisi q̄ antecedens nolitio tristitiam non adducit. Sed aliter planius ac apertius respondemus. Humanæ uoluntatis amplitudo deliberandiq; facultas/ quæ de omni intelligibili secundum oēm rationem intelligendi decernit ut uult/ facit illam existimari multiplicem/ & diuisam/ modoq; supiorem/ modo inferiorem portionē uocari: quæ tamen uoluntatis partes non sunt. Quoniā illa simplex est: & penitus indiuisibilis. Sed sunt uarietates opationum/ & modorū secundum quos uoluntas opatur. Nam quando fertur in deum portio superior nuncupatur: & q̄dem proprie. Adhuc quādo fertur ad creaturas ut ordinatas ad deū: uel ut cognitās in creatoris essentia/ dicitur portio superior: sed minus proprie. Quando uero fertur ad creaturas/ ut adinuicē ordinatas/ & ut lumine naturali cognitās/ portio inferior nūcupatur. Igitur diuisio uoluntatis in superiorem portionē/ & inferiorem/ nō est diuisio secundum substantiam: sed secundū operationem in uolente receptam.

Hæc

Hæc duo officia (ut ita dixerim) sunt quidē in omni creata uoluntate: sed maxime in uoluntate animæ Christi præfluxerunt/Cuius intellectus uerbum dei. i. diuinam essentiam in filii supposito semper aspexit: & in illo quæ nouit uelle deum/uoluit humana Christi uoluntas & amauit. Hæc porro non minus in proprio genere rationis creatæ uigore dignoscere potuit/& uelle dominus Iesus Christus. Igitur si loquimur de passione uolita uel accepta secundū portionem superiorē. i. ut ostensam in uerbo/uel ut ordinatam ad diuinam uoluntatem: Christus eam simpliciter & semper sine omni nolitione admixta uoluisse credendus est. Ideoq; secundum portionē superiorē de passione tristis nō fuit: neq; esse potuit. At si passionem intueatur dominus Iesus secundum portionem inferiorē. i. ut cognitam in proprio genere/& in ordine ad creaturas tantū. Quia illam uidebat disconuenientem suæ uitæ creatæ: suis sensibus asprimam: suæq; humanitati acerbissimam. Insuper quia cogitabat illam ex nolito sibi tollerandam. s. ex peccatis hominum: quæ ut mala sunt fieri noluisset. Quia sciebat nō necessitatem omnino inuitabili redemptionem peccatorum per ipsius passionē fieri/motu naturali uolūtatis eam noluit. Etiam motu libero noluit eandem: non simpliciter sed sub cōditione. i. si peccata hominum non fuissent: uel si pro homine redimendo aliter satisfieri decreuisset. Nunc quoniā ex conditione locum non habēte nihil effici potest: & adductæ conditiones erant penitus impossibiles. Peccata enim iam præterierant sine numero multa nimis: & quod factū est nequit infectum fieri: Deus etiam qui stabilis manēs dat cuncta moueri: decretam satisfaciendi formulam ut nō decretam habere nolebat: ne dixerim non poterat: uoluntas Christi creata per suas cōditiones agitari quidem potuit: sed non conuelli: nō mutari. Itaq; increatæ uolūtati cui se ab initio composuerat semp adhæsit. Sicq; nullatenus in domino Iesu christo increata: & creata uoluntas fuere discordes. Quare orans in horto semper dixit. Pater si possibile est: uel si fieri pōt. s. q; nullus hominum peccauerit unq̄: uel q; pro redimēdis hominibus ego non moriar: transfer calicē hunc: hanc pœnæ acerbitatē: & durissimā mortem a me: ab hoīe quē ego gero mortalē. Sed quia ille cōditiones sunt ipossibiles: neq; n. quæ facta sunt infecta fieri queunt: Non qd' ego homo p meam humanitatē uolo: sed quod tu deus uis: id fiat. Et ego p̄ crucis passionē non respuo: uel ppter illam sum tristis: ut a te decretam: sed ut meæ humanitati incommodam: duram & supra modum acerbam. Scio pater q; tu calicem hunc amarissimū me portare non iussisses: neq; uoluisses: nisi homo peccasset: & per tuā misericordiā illū a pœna liberare: per tuā uero iustitiā pro eius culpa satisfieri constituisses: per summā uero bonitatem

C

D

tuam non a pura creatura satisfactionem accipere constituiſſes: ne illi ho-
mo ut tibi uideretur obnoxius. Triftis eſt igitur anima mea uſq; ad mor-
tem: Ut uoluifti pater deus: Subſtinetes hic: & uigilate mecum filioli: ni-
hil mihi in mundo eſt reliquū: niſi labor & dolor: omni iocūditati meæ
E mortalitatis finis imponitur. De cætero omnia mihi dura: dira: triftiaq;
futura ſunt. Uſq; ad mortem: uſq; quo moriar. Sed & moriens nihil cō-
ſolationis habiturus ſum. Verum erit mox illud propheticum. Quæſi-
ui qui ſimul contriſtaretur & non fuit. Conſolantem me quæſiui & nō
inueni. Fuerunt igitur hæc domini ſaluatoris uerba: quæ pro noſtri ſer-
monis exordio ſumpſimus: quaſi p̄ſagium imminentis anguſtiæ. Vbi
dominus diſcipulis apit q̄ ſit uerus dolor ſuorum ſenſuū: q̄ ſit uera trifti-
tia ſuæ animæ: quæ uſq; ad mortē eius ſine intermiſſiōe duratura ſunt.

De dolore ſanctæ matris domini instantæ paſſionis tempore ab ima-
ginatione naſcente.

SANCTAM Mariam matrē dñi ante fi-
lii ſui paſſionē: p̄ duras imaginatiōes ho-
die doluiſſe: ex his quæ dicta ſunt negari
nō poteſt. Quod enim alicuius ſenſibus
approximatū diſcōuenit: hoc fortiter ima-
ginatum dolorē parit: præſertim ſi de pro-
ximo ſit: & cogitetur eē futurum. Pœnæ
admouendæ corpori filii: ſenſibus matris
nonne diſconueniunt? Maledicta: obpro-
bria: blaſphemia cōtra filiū: matris auribus
non concordant. Hæc uero fortiter fuerūt imaginata a ſancta Virgine
& de proximo futura filio unico certiffime cognita/ Quare ipſam do-
lore & amaritudine uere repleuerunt. Quæ etenim mater unicum fili-
um ſuppliciiſ diris/ & iniuſtis mox afficiendum/ laniandum/ per ſingu-
la membra excarnificandū: necandumq; ſciens: & diem tantorum ma-
lorum adēſſe cognoſcens/ atq; reputans/ poſſit ad aliā imaginatiōē fle-
ctere? Vos o matres cogitate: ſiquæ ur̄um filiū languentem/ prima luce
ferro ſecandū uel curandum cauterio nouerit/ nonne præ anguſtia no-
ctem ducit inſomnem? Et tamen hæc ſine iniuria cum pietate ad ſalu-
tem filio imminent. O matres Maria unicum filium ſpecioſum forma
G præ filiis hominum: obſequentiſſimum/ & ſapientiſſimum/ quo æter-
no patri optime complacuit/ nouit q̄ primum cœnauerit ſecum: & a cœ-
na ſurre

na surrexerit: a discipulo tradendum inimicis: ligandum more latronis. Ad accusatorum tribunal/in eorūq; collegio adducendū & accusandū: q̄ in iusto iudici iuste responderet/alapis in facie contundendū. Per inuidos & iniquos calumniatores/per falsos & subornatos testes/pro conuicto habendū: Per iniquos & inimicos iudices condēnandum/Per ipsos cōdemnatores coram extraneis iudicibus ad diuersa & aduersa subsellia multoties circumducendum/& accusandū. Multotiēs morti turpissimæ & crudelissimæ adiudicari petendum. Contumeliis/obprobriis sputis/uerberibus ante sententiā excruciantum: spinis coronandū/crucifixum sitibundum: pœnis exhaustū/aceto myrrato/seu cum felle mixto potandum/lacerū & plusq̄ dici possit doloribus plenum/sine ulla consolatione moriturū. Sciuit hæc oīa Virgo mater amantissima/mox in filiū unicum de monte inuidiæ rabidæ: auaritiæq; rapacis præcipitari. Tantorum insuper malorū numeros & modos filio suo instare ante cœnam: in cœna: & post cœnam: sancta mater mente reuoluit. Taliū imaginatione: tam dira: tam certa: piæ matres quomodo putabimus talem matrem non doluisse uehementer? Ego in ea id Hieremiæ completum existimo. Viderunt me desolatam: tota die mœrore confectam.

De ratione doloris matris domini in cœna legali & ultima filii sui.

Er suatum hic habeamus sanctam Mariam matrem domini in ultima cœna pro legis obseruantia cum filio suo cœnauisse. Nē p hoc exodi scriptura confirmat: ubi agnus per familias manducari iubetur paschate: Si uero minor sit animarum numerus: ut ad esum agni sufficere non possit: uicinus ad cœnam uocari mandatur. Virgo mater familias: quem ad esum agni sumere debuit potius q̄ filium: agnum sine macula: agnum mundi peccata tollentem. Et quoniam ad esum agni: numerus animarum: mater scilicet & filius temperatissimi ambo erat exiguus: additi sunt Apostoli continua familiaritate uicini. Sollicita igitur hæc iustissima mater de legalis agni apparatu: forte discipulos commonuit interrogare: ubi eius filius: eorūq; magister & dominus libentius pascha perageret. At Iesus pientissimus filius inopem matrem studio parandæ cœnæ leuare uolens: discipulos ad amicum qui pararet cœnam destinauit: non ut matrem ab hac cœna excluderet in qua secundum legem primam discumbere oportebat: sed ut onere parandæ cœnæ illam releuaret. Sciebat enim q̄ Maria circa unum tunc maxime necessarium: neq; minus anxium: erat occupata. In hac cœna uidit Maria agnū pelle nudatū: assum: lacerum: deuoratum: figuram mente uoluebat: & in filio figurato quid ea sibi uellet examinabat. Vidit

H

filium discipulorū pedes lauante. Quomodo sine dolore Iudā lauari uidisse credemus turpissimum & molestissimū inimicū? Audiuit Iesum suam mortē/suā per discipulum proditionē:& discipuloꝝ fugam p̄dicantem: quæ licet matri iam dudū certissime nota essent: tñ audita & uisa dolorem attulerūt. Vidit filium abeuntem/non rediturū amplius in ciuitatem: nisi ligatum/& inimicis armis circūseptum quasi latronē ducēdum ad iudicium. Si a te o mater filium separari uideas/quem mox ad pœnam rapiendū intelligas: quis te torquebit dolor/si illum audias suas pœnas prædicantem/seq; illis præparantem/& offerentem uideris/quo ille hæc ageret animosius/tu acrius dolore torqueberis.

De ratione dolorum matris domini in cruce pendentis.

Idit hæc mater filium in cruce pendentē: teste Ioanne. Audiuit eum crucifixores excusantē: latronē consolantē: sese m̄rem alloquentē: suas illi pœnas oñdentem: uicariū pro se dantem. Audiuit siti laborantem. Vidit sitibundo fel cū aceto porrigi in porū. Audiuit suam cōsumationē præfagientem:& inter pœnas uoce magna clamantem. Vidit caput præ debilitate inclinantē. Agnouit cruciatibus exhausto mortē imminentē. Morientis desolationē/& mortui exanimationē aspexit. Putas ne hæc satis doloris attulisse Mariæ? Si nō credis eā doluisse plusq̄ ego dicere possim/tuq; cogitare sufficias/m̄ nos affectus nescis: humanitatē penitus ignoras. Verū fuit in ea illud Hieremiæ. O uos oēs qui trāsitis p̄ uia: attendite & uidete si est dolor similis sicut dolor meus.

Sanctam dñi m̄rem in suo dolore uel tristitia nō esse lamentatā.

Ed procul absint qui dicunt & prædicant Mariam uirginē matrem/ī morte filii/unguibus genas/& digitis lacerasse capillos: planxisse collis manibus: pugnis castissima pectora cōtudisse: uoces querulas ad crucifixores/& ad angelum Gabrielē: ad filium uero & ad patrem uoces mœroris:mœstitiæ:desolationis plenas edidisse. Absint qui dicunt illam filium a passione uoluisse retrahere:iudeos ne filiū suum crucifigerent supplicem orauisse:pro filii morte redimēda uel potius uita seruanda se dare uoluisse:semianimem circuisse ciuitatem: syn copī occupatam:& semi extinctam mœstitia per uias/uicos/& uiarum compita cecidisse. Faciunt hæc matres dolore & mœstitia superatæ. Faciunt quæ sui oblitæ & humanæ conditionis ignaræ/non quod ratio suadet/sed ad quod impellit passio se conuertunt. Fuit quidem Maria dolore tristitiaq; repleta: sed non uicta. Quare in sui filii passione de nullo est lamentata: nil dixit: nil egit inconditum. Hæc tum rationibus:tum euangelii auctoritate monstrantur aperte. Excellens dolor rationem

I

K

N De manibus igitur iudeorū si filium uel unico uerbo liberare potuisset: liberasset ne? An ignoras q̄ si filium suū liberare aggressa fuisset/peccasset in deum? Diuinæ nanq; uoluntati agnite repugnasset/& contra propriam/proximorumq; salutem egisset. Quare nihil ad filii sui liberationem passionis,tempore aggressa fuisse uel aggredi uoluisse credēda est: nihilq; egisse uel dixisse quod passiōem prohibere potuerit. Si igitur uoluit/ut & filius: qui oblatuſ est quoniam uoluit/stultum est dicere planxisse quæ uoluit. Dolemus/tristamur pro his sæpe quæ uolumus: ut tristatur mercator merces in tempeſtate proiiciens. Ut mulier pariens dolet & languet: sed non plangimus: non lamentamur quæ ipsi facimus: uel alios facere uolumus. Amaro quidem corde hæc agimus: sed non querula uoce nisi simus infani. Gemit mulier in partu: non plangit/Vociferatur autem dolore uincitur: at si per uenustatem dolorē uincat:mugitum quoq; retinebit. Scio locum ab auctoritate negatiue sumptum nil ostendere. Sed ubi historia rem & personas loquitur: quæ reticentur habentur exclusa. Aliter enim non constaret plures a paucioribus frequenter prelio profligatos. Nam quia historia multos superatos refert: & a paucis illos uictos scribit. Si hic locus argumentationi nō sit a negatione sumendus: si non positum: ut exclusum non habeatur/dicere q̄s poterit multo plures fuisse uictores q̄ scribat historia? Quorsum hæc? Accipe. Vbi de mulieribus Christum ad passionem sequentibus Lucas loquitur/nullam de sancta dei matre uirgine facit mētionē. Dicit enim euangelista. Sequebatur autem eum multa turba uirorum & mulierum: quæ plangebant & lamentabantur eum. Si inter has mulieres fuisset mater domini illam non obmisisset euangelista. Nunquā enim legimus in euangelio matrem domini promiscue nuncupatā. Et Ioannes cuius uerba suo loco declarabimus dicit. Stabat iuxta crucem Iesu mater eius: & soror matris eius. Si alio q̄ ad crucem loco per omnē passionem Christi Mariam se contulisse: Si alibi q̄ illic: Si aliter q̄ stātem euangelistæ sciuisſent/aliquis eorum uspiam id scripsisset. Sed meminerat Maria officii sui esse ab initio conseruare omnia uerba hæc idest uitæ Christi:mortis mysteria corde tenere securo: non rapi ad uoces inconditas:& motus non sane matronæ. Et si contendas uirginem afflictam his mulieribus intermixtam ab euangelista describi cum multis: id stare nō posse ex his Christi ad mulieres uerbis ostendo. Dixit nanq; conuersus ad illas. Filix Hierusalem nolite flere super me: sed super uos ipsas flete: & sup filios uſos. Quid quæſo dicit aliud:nisi qa nō sū filius alicuius uestſrū: ne flete super me: sed super uos ipsas flete: & super filios uestros.

Si mater

Si mater eius mulieribus quas alloquitur intermixta fuisset: non erat cōsentaneum phibere illas flere super se ipsum/ & hortari ad lachrimas super liberos proprios. Declarat hoc magis dū flendi rōnem adducit. Qm̄ ecce uenient dies: in quibus dicetur: beatæ steriles quæ non genuerūt & ubera quæ non lactauerūt. Hoc mater domini nec de se dicere nec alius de illa pōt affirmare: cuius uenter est beatus: cuius fructus uentris est bñ dictus: cuius ubera sunt gloriosa. Quare uirgo mœstissima iter has plāgentes fœminas non fuit. Si ueritatis labia non prædixere mendacium/ Dicit & Ioannes. Stabat iuxta crucē Iesu mater eius: & soror matris eius. Si alicubi propter pœnas filii matrem mœstissimā dolore syncopim passam/ uel collapsam fuisse credēdū est: maxime ad crucifixi filii nudi/ lacri/ sanguine proprio madētis aspectū id obuēnisse credendū est. At euangelista dicit stabat: non dicit labebatur. Si alicubi illi plāgendū fuit/ illic maxime stetit. Si alicubi lamentandū/ nusq̄ melius. Dicit. n. euangelista. Cum uidisset Iesus m̄rem. Qui uidit audire potuit: & melius audire q̄ uidere. Sanguis. n. de uniuerso corpore profluens uisum potuit hebetare potiusq̄ auditū. Crescit enim debilibus & laborātibus auditus: nescio quomodo uisu præ debilitate diminuto. Et tamen uidit matrem/ q̄ illa stetit. Non dixit euangelista cum audisset: quia illam præ modestia tacētem audire non poterat.

De qualitate doloris & tristitiæ sanctæ Mariæ imminēte passiōe filii/ & dum esset in cruce.

Ed quia tacuit afflictā mater/ & non est lamentata quia nō aperuit os: quia minus modeste tristitiam non prætulit/ ideo non fuit minus dolore confecta: Sicut neq; ignis quo magis tegitur minus æstuat. Amor absconditus non minus urget amantem. Qui in dolore clamant: clamorem quasi pro remedio habēt. Qui tacent: quasi sine remedio affligūtur. Itaq; sancta mater domini: quoniā tristitiam in se continuit: & ratione firmavit dolorem: non minus tristata est: quoniam immo super oēs fœminas fuit dolore confecta: sed non fœmineo more a tristitia supata. Vis scire qualis fuerit huiuscē uirginis m̄ris tristitia: añ filii passiōē ex imaginatione. Qualis ex aspectu mysticæ cœnæ: qualis in ipsa passiōe/ qualis post passiōē. Pone tibi añ oculos matrem unici filii pro salute patriæ: ac parētū pugnaturi/ per uulnera/ per mortē utrosq; liberaturi. Pone hanc matrem patriæ: suorum: ac sui charitate uelle hęc fieri: & iam dudum hęc scientem existima: & nihilominus dum proxime futura sunt filio: sibi singula recenserit intrepide pensa. Hęc inquam mater huiuscemodi filio tanto imminente discrimine: nonne

singula filii pericula: & uniuersas pœnas mente reuoluet. Nonne dolebit: nonne tristabitur hoc cogitatu: Videat hæc mater filium iam cōtra hostem prodire uolentē. Videat armari: intueatur decertantē: audiat armorum strepitū: fragorem ictuū: uoces minaces ferentiū: uideat illum iam inter angustias: inter manus hostium: inter extremas pœnas uulneratum: laceratū: deficientem: nōne erit dolentissima atq; tristissima: Erit certe. At si desperet: si uoces det querulas: si filiū quē iam pati uoluit: pati reluctetur: nōne erit leuis & stulta: nōne ciuitatis amittet grām: cuius salutem lamētatur: odit: nititur impedire? Non hoc de matre dñi affirmauerimus: quæ fuit grā plena. i. deo omniq; creaturæ optimo iure gratissima. Non de sapientissima Virgine atq; fortissima: quæ cōsilio & proposito sapiētissimo nō est mutata. Laudent hanc fortē mulierem opera eius: Laudet te uirgo piissima amarissimus dolor tuus: tua inenarrabilis tristitia te collaudet: qua materno affectu dulcissimo filio tuo cōpassa es. Laudet te fortitudo: prudentia: uenustas tua: quibus freta uirtutibus nil o Regina angelorum te indignum in tanta mœstitia protulisti.

T Præuiderat hæc Simeon spiritu sancto plenus & annis / qñ dixit. Tuam ipsius aīam pertransibit gladius. Gladius passionis ipsius Christi filii dulcissimi & amantissimi / perfecte transiuit ad aīam uirginis: sed sicut aīam filii pertrāsuit passionis dolor: non uicit ut ad lamenta: uel ad fugā pœnarum illū duceret: ita neq; sapientissimæ mris animā supauit. Hic porro / gladius de quo loqtur Simeon (si sequētia examinemus) magis firmat quæ de sanctæ Virginis dolore ac tristitia diximus. Sequitur. n. Vt re

V uelentur ex multis cordibus cogitatiōes. Ad reuelandū secreta cordium non tam ualuit Christi passio q̄ sapiētia uerbi. Gladius ergo Iesu Christi: qui Mariæ aīam pertransierat Simeone loquente: qui prophetarū mōre futuræ pro præterito posuit / & enim de præterito pphetari potest / ille est quē uidit Ioannes in Apocalypsi / ex utraq; parte bis acutū: quem rex iustus accinctus est femur: de quo dicitur uiuus est sermo dei / & efficax / penetrabilior omni gladio ancipiti. Hic gladius sapiētiæ dei quæ attingit a fine usq; ad finē ptransiuit animam Virginis: eā sapientia perlustrādo: ut fortiter & suauiter oīa disponderet: & cogitationes ex multis cordibus

X a matre Virgine reuelarētur. Quatenus ipsa plena sapientia intelligeret cor / & secretū diuini cōsiliū diffinientis filiū suum in mortem dari pro redemptione humani generis. Intelligeret cor & secretū angelorū uolentiū per regem suū de diabolo triumphari: hoīem qui ab illis paulo minoratus fuerat / repari / cœli ciuitatem quæ fuerat minorata obstinate superbientium malorū angelorū exilio / reuersis post liminio hoibus supplemē-

rum habere: Intelligeret secreta dæmonum nolētium gratiæ participare: neq; regi æterno se nisi inuitos humiliare. Et iccirco quærētium illi resistere: & iustum pdere annitentium. Intelligeret secretā iudeorum inuidiam/ & inexplebilē auaritiā: per quæ Iesum uirum iustū & deum crucifigi petebant. Intelligeret secreta sanctorū in limbo existētium: & ab umbra mortis ad uiā pacis reduci expectantiū. Intelligeret saluandorū utilitatem: quæ in cuiusq; iusti corde uersatur. Et hæc intelligens a Christi filii sui passione originem ducere: esset qdem dū ille pateretur tristis usq; ad mortem: sed cōsilio suo substinens/ per patientiā fortissimā: uigilans: per sapientiā solertissimā: notas nullas daret animi malis supati. Et uos fratres charissimi substinete hic & nō tam mecū q̄ cum m̄e domini nostri Iesu christi uigilate. Ut qm̄ necessitatem patiēdi: & passionis domini nostri Iesu christi ueritatem audistis: quo ordine passus est intueamini. Quem ut ad integrū p̄sequi & retinere possimus: per acta digeremus: & cuiusq; actus seriē ex uno euangelistarum describemus imprimis: nisi forte pro integro ueritatis tenore ex pluribus euangelistarū locis actus ipse constiterit. Compellemur. n. locos ipsos ex pluribus euangelistis sumere: & ad integrū historiam texere. Quod ante me Augustinus & Ioānes Gerson facere aggressi sunt: & nō inutiliter ueritatis euangelicæ studio sis seriose scriptum reliquerunt. Post hæc ueritatis seriē (ut præfati sumus) enarratam declarabimus. Attendite hic: substinete: & uigilate. Dū passionis domini nostri Iesu Christi seriē distribuo: distributam enarro: & enarratam declaro.

Tertia pars principalis.

Distributio passionis domini nostri Iesu Christi.

ORDInem dolorum: tristitiarumq; dñi saluatoris: & matris eius (quod tertio loco promissimus) declaraturus: ut piis mētibus substinere seriosius: & uigilārius ea conseruare possimus: apparatus eorum imprimis: deinceps executionē describere institui. Quæ si quis forte usitatoribus noibus uelit accipere: antecedentia primum: instantia secūdū poterit appellare. Apparatus siue antecedētia scribūt euangelistæ & præsertim Ioannes ab eo loco ubi dicit. Ante diē festū paschæ: usq; Aue rabi. Vbi narratur Iesum a Iuda per osculum tradi. Instantiam

siue executionem scribunt euangelistæ ab eo loco ubi referunt Iesum Iudæ dixisse. Osculo filium hois tradis: usq; dum narrat qd Iesus inclinato capite emisit spūm. Lateris uulnus: & quæ secuntur de positionem. s. funeris unctionē: conditurā: sepulturam: & custodiam: subsequētia fuisse passionem agnoscamus. Non. n. dolorem: pœnam: cruciatumue aliquē afferre potuerunt domino saluatori: cuius corpus exanime sentire non potuit læsionem.

Apparatus siue antecedētium Christi passionem distributio.

Y

a pparatum quem diximus: siue antecedētia christi passionē: saluator noster quō ordinari uoluerit: nunc audite. Mos est præceptoris procul a discipulis abeuntis: cōmonere illos: ut instituta traditæ doctrinæ diligēti memoria teneant: & cum facto opus est: opere compleant. Amicus ab amico discessurus: aliquo insigni munere amicitiam contestatur. Paterfamilias moriturus: testamēto cauet hæredibus. Dux pugnā initurus: diuersa belli instrumēta examinat: & experitur: ut uincat. Relinquebat dñs Iesus dum iret ad pœnas discipulos suos. Igitur ante passionē humilitatis præceptum: quasi uirturū omnium basim: & propugnaculū: suæq; uitæ breuiarium: siue summariū: prius ope: deinde uerbo illos in mentē semp habere mādauit. Sepabatur a m̄re charissima filius amantissimus: ab apostolis sūma charitate dilectis: princeps & amicus optimus. Donauit illos mūere p̄ciosissimo: & amoris sui certissimo: atq; firmissimo testimonio. Ibat ad mortem p̄familias diligentissimus/ & iccirco testamentum accuratissime edidit. Neq; .n. tm̄ patremfamilias decedere decuit intestatū. Post quæ certamen passionis ingressurus dux noster examinat/ & sedula mēte reuoluit passionis instrumēta/ dolorūq; cruditates sibi subeundas. Ita mente firmatus pugnā ingreditur: per uarios cruciatus ab hostibus oppugnatur. Quoꝝ ordo pro rerum/locorū/ & oppugnantū uarietate constabit/Si prius quæ passionem antecessisse perstrinximus/utcuq; deus præstare dignabitur explicuerimus: & hæc ipsa ne excidant singula singulis nominibus nūcupauerimus. Instructio nem primū/Alterum donationē/Testamentū tertium/Quartū examē appellantes. Quæ singula quoniam oportunitate/utilitate/ & efficacia condienda sunt/ q̄ copiose hæc oīa Christi admonitio contineat/ a loāne euangelista sumite ubi dicit.

a Nte diem festū paschæ/ sciens Iesus qa uenit hora eius ut trāseat ex hoc mundo ad p̄rem: cū dilexisset suos qui erant in mundo: in finē dilexit eos. Et cœna facta cū diabolus iam misisset in cor ut traderet eum Iudas Simonis scariot̄his: sciēs quia oīa dedit ei pater in manus/

manus: & quia a deo exiuit: & ad deum uadit: surgit a cœna: & ponit uestimenta sua: & cum accēpisset lintheū prœcixit se. Deinde misit aquam in peluim: & cœpit lauare pedes discipulorum: & extergere lintheo: quod erat prœcinctus. Venit ergo ad Simonem Petrū: & dicit ei Petrus. Dñe tu mihi lauas pedes? Respondens Iesus: dixit ei. Quod ego facio tu nescis modo: scies autē postea. Dicit ei Petrus. Non lauabis mihi pedes in æternum. Rñdit ei Iesus. Si non lauero te: nō habebis partem mecū. Dicit ei Simon Petrus. Domine nō tm̄ pedes: sed manus & caput. Dicit ei Iesus. Qui lotus est nō indiget nisi ut pedes lauet: & est mūdus totus. Et uos mundi estis: sed non oēs. Sciebat. n. quisnam eēt qui traderet eum. Propterea dixit: non estis mūdi omnes. Postq̄ ergo lauit pedes eorū: accēpit uestimenta sua: & cū recubuiisset iterū dixit eis. Scitis qd fecerim uobis? Vos uocatis me magr̄ & dñe: & bñdicitis. Sum & n. Si ergo ego laui pedes uros dominus & magister: & uos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplū. n. dedi uobis: ut quēadmodum ego feci uobis: ita & uos faciat. Amē amen dico uobis: nō est seruus maior dño suo: neq; apostolus maior est eo qui misit illū. Si hæc scitis beati eritis si feceritis.

U^t non ita in die: sicut ante diē festum paschæ hæc fecit dominus? Audi ab euangelista. Sciens Iesus quia uenit hora eius. Cuius eius? Eius passionis: eius mortis: eius transitus: uel transcensus. Pascha q̄ppe iuxta Hieronymū utrūq; sonare uidet̄. Sed qualis transitus: uel transcensus? Audi. Ut transeat ex hoc mūdo. Est ne hic paruus transitus: uel trāscensus? Si transiturus esses Pyrrheneū: aut caucasum: si mare Ionium: aut Egeū: aut Oceanum transfretares: magnū transitū nō immerito facturū dicereris: tibiq; uidereris. Discipulis: & amicis nō ab re consuleres. Trāsiturus erat Iesus de hoc mundo: oēs montes: oīa maria continente. Sed ad quē transit? Ad p̄rem luminum: patrē misericordiarum: & deū totius consolationis. Non incōdite igitur ante hunc trāscensum montis discipulos illuminat: munere demulcet amicos: testamentiq; sapiētissima serie familiā consolatur. Hæc porro oīa ante diem festū paschæ facta sūt: ne in die paschæ cū transeundū: & transcēdendū erat spaciū tam immensum: fierent minus cōmode. Non. n. bñ monet qui iam trāsit. Nō cōmode donat: qui trāsuolat. Non apte testatur: qui iam moritur. Ut disceremus non differre ad diem mortis: quæ uiuēt̄es: scientes: & prudentes facere nos conuenit. Sciens dñs Iesus oīa quæ uentura erant super eū in die paschæ: & sciēs qm̄ per mala eo die ingruēt̄ia: ex hoc mūdo ad patrem trāsiturus erat ante diē paschæ: cum dilexisset per oēm uitam suos discipulos: suos amicos: suos familiares: q̄ erant

Z

A

B tunc/ & postea futuri erant in hoc inferiori mundo/ homines. s. quos ad
redimendum uenerat. In fine uitæ mortalis dilexit eos magis q̄ antea di
lexisset. Nō quidem per affectionis augmentum: sed per inditium/ &
effectum aptius monstratum. Nam si probatio dilectionis exhibitio est
operis: ubi maiora beneficia exhibentur: amoris probatiōes accrescunt.
C dilexit igitur magis. i. maiora amoris indicia protulit. Et cœna legali fa
cta. i. māducata/ a cibo per legem uetito lapsus hominis in primo Adam
sumpsit exordiū: a legali cibo Adæ secundi repatio hominum inchoat.
Cum iam ante diabolus: qui primus subuertit Euam: qui præcipitauit
Adā: misisset per suggestionem cum machinis auaritiæ & ingrati tudinis
omnium nephādissimi criminis in cor: in uoluntatē (Mittitur enim in
uoluntatem qcquid se facturū quisq; proponit) ut traderet eum pdito
rie Iudas Simeonis scariothis. Vide q̄ bene hic nomina rebus de quibus
agitur conueniant. Iudas (si Hieronymo credimus) glorificans sonat.
Eua se glorificans suasu diaboli superbientis/ primū Adam perdidit. Iu
das ditari uolens/ diuitiisq; gloriosus euadere: secundū Adam occisori
bus perdidit. Simon ponens tristitiam/ uel mœroris auditor (eodē Hie
ronymo interprete) sonat. Prima mulier præuaricata/ primum Adā de
dit in manus hostis antiqui: unde tristitiā inter homines plātauit. Qua
re non imerito mœrorē audiuit: qñ maledictū accēpit. In tristitia paries
filios. Et Simon tradens secundū Adam tristitiā posuit in illo: & in eius
matre qualē iam uidimus: qualem & ipsi nos modo sentimus. Auditor
quoq; mœroris & furoris fuit quādo per accidiam/ & mœstam despera
tiōem/ a se ipso fune suffocatus interiit. Scarioth etiā (ipso Hieronymo
dicente) merces sonat/ uel mercedem accēpit. Eua præcipitans uirū suū/
pro omni scientia/ erubescentiā & cōfusiōnē condignam mercedē accē
pit. Et Iudas uendens magistrum suū: proq; eius sanguine triginta argē
teos mercedis nomine accipiens: uere scarioth mercedem accēpit quam
oportuit/ pro cōcupita gloria: iudeorum. s. derisionē & ignomiā infa
miæ sempiternā. Sciens quia omnia dedit ei pater in manus. Non mi
rum si bñ docuit qui fuit sciens. Signū nempe scientis est posse docere.
Non mirum si liberalis filius & magnificus lōge donauit: qñ oīa dedit
ei pater: & deus ac dñs omnium in manus: in libera potestate distribuē
di. Et sciens quia a deo exiuit/ per æternam generationē: a deo exiuit tē
poraliter missus in carnem. Et sciens quia ad deū uadit per mortalitatis
depositionē. Moricdo nanq; sciuit se imortalem fieri. Ad deū uadit: eius
iussa complēdo. Non mirū igitur si sciens mortē per quam ad deū uadit
sibi iminere de proximo/ priusq̄ ad illum ingrediatur conficit testamētū.

Surgit 3

Surgit a cœna Primus Adam comedendo ceciderat: secundus cōtra sur- F
 git manducans: ut qui in illo per esum cibi uetiti ceciderant: in isto per
 esum panis angelorū assurgant. Primus Adam a luce matutina (quæ de
 us est) oculos auertit: seq; ad ambigua & obscura mulieris uota / quasi ad
 uespertinum crepusculū transtulit: unde quasi per cœnam cecidit. Secū-
 dus igitur Adā oportune surgit a cœna . Ille a primo cibo cecidit: iste ab
 ultio surgit. Per primū cibū illius paradisi uoluptatis amœnos fructus/
 in cibum nobis datos amisimus. Per ultimum istius comedere / & bibere G
 possumus / sup eius mensa in regno p̄ris. Non quidē cibos dentibus mā
 dandos / deglutendos gutture / aut uentre digerendos: sed semper in ore
 mansuros: mira q; suauitate animā simul & corpus sine defectu refertu-
 ros. Semper .n. laus dñi erit iu ore iustorū / dum omni tpe dñm bñdicēt.
 Et ponit uestimēta sua: non quidē omnia: sed superiora siue exteriora:
 quæ magistri speciē præferebāt: quasi ministri p̄sonam / habitu ipso pro-
 fessus est. Et primus Adam qñ peccauit non oīno nudatus est: quia solā
 iustitiam originalē & quæ illum gratū deo faciebāt amisit. Naturalibus
 bonis atq; gratuitis: non ē priuatus: licet aliquāto debilitatus sit: & filius
 dei pro nobis filius hominis factus / interiorem hoīem quem assumpsit:
 deitatis contubernio beatū fecit: exteriorem beatitudinē non penitus de-
 fraudauit. Quem .n. semp passionibus exposuit: peccatis semper imū-
 nem cōseruauit. Itaq; qui nascens se impassibilitate spoliauit: quæ defē-
 dit exterius: impeccabilitatem uero retinuit quæ tuetur interius. Ultimo
 cœnans exteriorem uestē deposuit: retinuit interiorē. Et cū accepisset lin- H
 theum. Primus Adam qui iustitiā originalem amiserat / qua mens recte
 ferebatur in deum: quid aliud accipe potuit aut decuit q̄ brutalem apeti-
 tum: quē fuerat stulte secutus? Tunica igitur pellicea de brutorū anima-
 lium pellibus cōfecta: talem Adam primū monstrauit exterius: qualem
 se ipse fecerat interius. Has porro pelles aīalium mansuetorū dorsis de-
 tractas ego crediderim: quæ timida sunt: & multis incōmodis disposita.
 Et primus Adam timore correptus abscondit se: audita uoce dñi dei: &
 suæ nuditatis in cōmoda professus est. Contra secundus Adam lintheū
 accēpit. Mos erat Romanis aliquo publico munere fungi petētibus: ad
 obtinenda populi suffragia candidatos incedere: ut candida ueste nito-
 rem uitæ præ se ferrent. Dñs itaq; Iesus redemptoris & repatoris mox of-
 ficio deo iubente & patriarcharū cœtu postulante functurus: lintheum
 accēpit: quasi candidatus incedens: ut uitæ puritatē & integritatē osten-
 deret præcinxit se. Qui enim sua uoluntate homo factus fuerat: q̄ cor-
 pus suum ex purissimo uirginis matris sanguine formauerat: cuius caro I

1
K nulla libidine fuerat coagulata: cuius animā nulla peccati labe cōtami-
nauerat: qui grām accumulatissimā: nullius merito fuerat affecutus ipse
lintheo se prācinxit. Deinde mittit aquam in peluim. Aqua cōtritio est:
peluis uolūtas continens aquam. Contritio. n. uera nō est nisi fuerit spō
te suscepta. Et quia hęc contritionis gratia non uolentis neq; currentis:
sed dei miserantis est. Dominus Iesus Christus deus uerus mittit aquam
in peluim: mittit in corda nostra cōtritionis gratiam: ut aquis baptisma-
tis mundemur a culpis.

De uirtute & ratione baptismi & cōtritionis eorūq; contubernio.

n Onne baptismus ianua est prima salutis: Vt quid igitur ad ba-
ptismū prāuiam cōtritionem adduxi? Nōne infantuli qui ba-
ptizantur/a peccato uere lauantur? An quia cōtritionē habere
per atātē nequeunt: a peccato plene non liberantur? Nōne post baptis-
ma peccantibus: pœnitentiæ sacramēto peccata relaxantur: neq; tñ reba-
ptizantur. Vt quid igitur cōtritionē baptismi sociam & prāuiā esse con-
firmo? Est certe baptismus prima salutis ianua: sed hęc ipsa ianua seras
habet: & quasi uectes: & cardines quibus sustentatur: firmatur: & clau-
ditur. Cardines sunt intentio baptizantis & baptizati: ut. s. ille dare uelit:
& iste accipere quod Christus baptismi ablutione promisit. Uectes sunt
aquæ substātia: uel æquiualens illi: si usq; gentium in igne aliaue substā-
tia a primordio nascentis ecclesiæ baptizatur. Vel si quis in proprio san-
guine per martyriū emundetur. Clauis cōtritio est qua apitur anima: ut
aqua gratiæ ad illam abluendā ualeat pertrāsire: Nam si adultus aliquis
fuerit baptizandus: adsint licet uectes substantiæ uñ baptizetur: sint car-
dines: ut baptizare ille uelit: & iste baptizari: si eū qui baptizatur pro pec-
catis cōmissis amaritudo cōtritionis non teneat: nō assequitur gratiam:
Sicut neq; qui obicem ponit uolūtatis auersæ obtinet illam. Licet uterq;
obtineat ius ad illā. Q uia de re iam alio loco diximus copiose. Q uoni-
am uero infantuli nondū actu aliquid peccauerūt/contritio illis non est
necessaria. Opus est tñ a peccato originali uelle purgari: & Sathanæ operi-
bus nolle cōsentire. Q uæ qm̄ profiteri nequeūt qui eos pñtant (quos
patrinos dicimus) pro eis uoce promittūt. Interrogato nempe inter ba-
ptizandum infante an uelit baptizari. i. a peccato purgari/rñdent patrini
p eo: uolo. Interrogato abrenuntias Sathanæ: rñdent abrenūtio. Et om-
nibus pompis eius: rñdent idem. Et omnibus operibus eius: Tertio di-
cunt abrenuntio. Hęc porro abrenunciatio: hoc uelle baptizari qd est
aliud q̄ cōfessio pœnitudinis: quod in iniquitatibus qui baptizatur con-
ceptus sit: & in peccatis eū peperit mater sua. Et in sacramēto pœnitētiæ
peccata

peccata post baptisimū perpetrata uere remittuntur: nō tñ sine baptis-
 te: quod q̄a p̄cesserat/pœnitētiā efficit fructuosam: quæ sine baptismo
 steriles attulisset aristas. Itaq; pœnitētia/& baptisimus/sic se habent.

De admonitionis domini Iesu utilitate in humilitate fundata & ipius
 humilitatis præstantia

Edeamus un̄ discessimus/& admonitionis quā fecit in ultia cœ-
 na dñs Iesus pprias oportunitates inspiciamus. Supbia inane. f.
 desiderium sciēdi oīa per qd̄ deo hoīes æquarētur/Euam omniū
 hoīum m̄rem psuasit adhærere serpēti: deiq; se subtrahere uoluntati. M̄
 igit̄ n̄ra sc̄ta ecclesia catholica m̄ inq̄ credētiū: m̄ oīum hoīum uerā ui-
 tā uiuentiū/cōtra supbiā ante oīa fuerat muniēda: ne uineā eius deusta-
 ret aper de silua/ne singularis ferus draco ille magnus depasceret eam.
 Itaq; apostolorū collegium qui sunt ecclesiæ prima structura/humilitate
 oportebat cōmuniri. Vis nūc humilitatis/& Christi admonitionis intel-
 ligere utilitatē? Vide qd̄ utilitatis afferāt præ dura & grādia fundamenta
 magnis ædificiis. Vide qd̄ interfit domū in harena/in luto/uel area non
 solida:& in lapide firmo construere. Quid porro firmitus/qd̄ solidius/
 qd̄ immobilis humilitate? Hæc mundū uincit:& spernit: diabolū fu-
 gat: carnē penitus ignorat. Dum. n. uere humilis nihil sibi arrogat:& oīa
 quæ mūdi sunt/aliena iudicat/nihil habet cōmune cū mūdo. Diabolus
 supbiæ maritus/p̄r/& alūnus/quē uidet humilē nō aggreditur: quasi ni-
 hil secū cōe tenentē. Qui insup humilitatis studio mūdo iā renūciavit:
 carnē propriā indignā suo existimat obsequio. Ita semp sibi satis est: seq;
 cōtentus. Non mirū igitur si oīum uirtutū fundamentū & p̄sidium cen-
 setur humilitas. Quæ uiciis nullis cedit: nequitas mundi: diaboli:&
 carnis penitus nescit. Nempe ea uirtus quæ pluribus resistit uiciis: uiā sa-
 lutis ambulantis maxime oportuna debet haberi.

De humilitatis exēplo per dñm Iesum tradito.

AD Persuadendū plus semper opa ualu-
 isse q̄ uerba nemo dubitat. Quis ad lu-
 ctum prouocaturus astātes: uestes lætitiæ
 sumpsit? Quis in ueste lugubri risit: aut
 uultus serenitatē prætulit? Quis eructās
 crapula parsimoniam psuasit astantibus?
 Quis iter scorta castos auditores effecit?
 Marcus antonius uerbis nō satis fidēs: cū
 necem Iulii Cæsaris accurata & mœsta ora-
 tione lamētatus eēt: interiorē illius tunicā

sanguine conspersam: multisq; cōfossam gladiis pro rostris ostendit. Ita
 auditores quos lōga orōne nōdum in suam sententiā traxerat/ mox per
 oculos accendit: raptisq; præ animi feruore ignitis torribus: concionem
 in occifores cōcitauit. Dominus itaq; Iesus Christus humilitatē suis disci-
 pulis persuasurus: se ipsum illis exhibuit in humilitatis exemplū: lauādo
 discipulorū pedes. Alicuius loturus pedes genuflectere consueuit & de-
 mittere caput. **Q**ui lotos pedes abstergit suis genibus illos imponit. Er-
 go ille cui paulo ante decantatū fuerat: o fanna filio Dauit. i. salua obse-
 cro fili Dauit: qui missus es a deo deorū dño cū auctoritate summæ pote-
 statis: ille cui iudeorū turbæ in lætitiæ & uictoriæ signum ramos de arbo-
 ribus: cui honoris grā pueri hebreorum uestimēta strauerunt in uia. Ille
 qui uocatus a discipulis dñs & magister paulo post dixit: bñfacitis: Sum
 etenim dñs iure creationis: cōseruationis: & redēptionis: Sum magister
 iure eruditionis: & disciplinæ salutaris: opere & uerbo traditæ solertissi-
 me. Ille inq̄ talis ac tantus dei filius deus uerus: cui omne genu flectitur:
 cœlestiū: terrestrium: & infernorū: Genuflectit nunc coram discipulis: &
 ad eorum lauādos pedes caput inclinat: caput inq̄ gloria & honore coro-
 natum. Manus demittit: manus cœlum & terrā continentes. **Q**ui lotos pe-
 des abstergendos genibus suis imponit. Genibus quoq; superioribus se-
 des est cœlum: quorū inferioribus terrarum orbis scabellū est: quæ ma-
 ioris humilitatis signa: immo expimenta certissima dari potuerūt: Hæc
 uero profundæ humilitatis exempla tam magna tā multa: ideo in aquæ
 natura facta sunt: ut quēadmodū ab initio spūs domini ferebatur super
 aquas/ ut mūdi informis machina/ pondus/ numerum/ & mensurā per
 illum acciperet. Ita in fine tēporum mores hominis (qui minor est mū-
 dus) informes: & nulla rationis norma moderati/ sed pondere numero
 & uirtutis mēsurā carentes/ p sanctā humilitatē mrem morū/ & p aquas
 baptismatis ad lineam uitæ: uiamq; salutis æternæ reducerentur.

De figura & prophetia baptismi præfagiente & de imitando humilita-
 tis exemplo a domino dato.

Igurauerūt hanc aquam aquæ diluuii: quibus deleta est omnis
 caro: & hæc aqua baptismatis/ hæc pedū lotio/ ueterem hominē
 extinxit: creauit nouum: hæc est aqua quā propheta cecinerat.
 Effundam sup uos aquam mundā & emundabimini ab omnibus inq̄-
 namētis uestris. Vnde dñs dixit. **Q**ui lotus est nō indiget nisi ut pedes
 lauet/ & est mundus totus. Per hanc aquā ab omnibus iniquitatibus ab-
 luentem: Ideoq; sicut in figura iudei anteq̄ cibum sumerēt lauabant oīa
 quæ nouerant in corpore contaminata/ præter pedes: quos cubitū eūtes

pro mo

pro more lauabant/ut penitus mundi quiescerent. Et iccirco in conuiuio mos erat illis apponere idrias aquæ plenas/secundū purificationē iudeorum/teste Ioanne. Ita dominus Iesus Christus in quo figuræ cessabant: & nuda sæueritas oñdebat munditiā plenā interioris hoīs: per aquam de more paratā in sua ultima cœna: in hac pedum lotionē declarauit: docuitq; apertissime: quod suū prophetam iusserat prædicare: aquam uī disse egredientē de templo ab oriente a latere dextro: qua omnes salui facti sunt: ad quos illa peruenit. Itaq; Petrū hac lauari recusantem increpās dominus dixit. Si non lauero te nō habebis partē mecū. Quod facio modo edictū de baptismo: quo saluabūtur homines: tu mō nescis: scies autem postea. Cum præconia uoce mundo promulgabitur: q̄ qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Si igit̄ uere Christi discipuli sumus. Non tantū pedes. i. affectus: quibus gestamur quasi pedibus: sed & manus. i. opa quæ manibus cōplentur. Et caput. i. intentionē: caput operū nostrorū. Hac aqua dudū p̄figurata & præfagita: hodie uero oñsa & exhibita lauemus oēs. Huius rei gratia heri religiosorū patres filiorū: & discipulorū suorū lauerunt pedes: ut exemplū humilitatis illis exhiberēt: hos ut imitemini p̄res m̄resq; familias: moneo: hortor: oro: & obsecro. Ita eritis in domibus ur̄is quasi X̄ps iter apostolos: ur̄a familia erit quasi apostolorū collegiū Christo: uobis subdita & subiecta: nō erit in illa ābitio p̄sidiētia quā ab apostolis remouit saluator nr̄: quēadmodū sequētia d̄clarabūt: si s̄bstitueritis & hic mecū uigilaueritis dū illa paucis absoluo.

Admonitio facta a dño Iesu de studio humilitatis amplectendo.

1 Otis & absterfis discipulorū pedibus: Iudaq; p̄ditore ab hoc obsequio: ab hoc honore nō excluso: Vt disceremus p̄ditis ēt hominibus dū occulti sunt honorē & obsequiū nō denegare: magister oīs sapiētia lintheū deponit: & discipulos suis locis ad discubendū p̄missos: post oēs suo loco ipse recubēs sic alloq̄tur. Scitis qd fecerim uobis? Vos uocatis me maḡ & dñe & bñfacitis. Sum etenī. Si ergo ego laui pedes ur̄os dñs & magister: & uos debetis alter alterius lauare pedes. Hūilitatē quā facto docuerat nunc uerbis suadet. Miramini fortasse cur media cœna uos laueri pedes: & p̄ter morē interrupim ordinē comedendi? Scitis qd fecerī uobis. i. ad ur̄am utilitatē. Scitis ne quare iterruperim cœnā ur̄am? Scitis cur ego semicœnatus surrexerī? lintheo me p̄cinxerī? aquā parauerī? Sigillatī a cœna ad pedū lotionē uos uocauerī? Singulorū pedes lauerī? & ad discubendū redire uos iusserī? post oēs ego ad discubendū redierim? Illis tacentibus: & silentio se ignaros p̄fidentibus apit cām. Vos uocatis me maḡ & dñe & bñfacitis: quia ueritatē agnitā nō tacetis.

R

P

Non approbo inanis gloriæ studio/ & uento elationis hæc honoris no-
 mina: mihi per uos tradi. Approbo quia benefacitis: approbo studiū ue-
 strum: agnitæ. s. ueritatis professionem. Sum etenim. Sum ille qui uere
 sum/ in quo nō est/ est & non: in quo non est fuit & erit: in quo semper
 est sum. Sum inq̄ magister nō cuiuslibet mechanicæ artis: nō quarūlibet
 liberaliū facultatum: illæ sunt seruales: istæ ambitiosæ. Sum magister sa-
 nans/ & sanare docēs corporis morbos/ animiq; lāguores: sum magister
 resuscitans mortuos: resuscitatoq; in uita cōseruans. Sum magister qui
 uiam dei per quē fiūt omnia hæc/ in ueritate doceo simul & exerceo. Bñ
 facitis ergo me appellare/ & uenerari magistrū. Magistrum inq̄ artis salu-
 berrimæ/ pulcherrimæ/ honoratissimæ/ ac maxime necessariæ. Sum dñs
 qui occidere possum/ & uiuificare: pcutere/ & sanare: de cuius manu nō
 est qui possit eruere. Sum dominus qui habeo clauēs mortis & inferni:
 qui postq̄ occidero: possum animā & corpus mittere in gehēnam. Sum
 inq̄ dominus a neq̄ seruis metuēdissimus: colendissimus a fidelibus: Sū
 dominus uirtutum: Sum rex gloriæ: sum dominus in uita æterna centū
 pro uno retribuēs: sum dominus qui erigit elisos: qui dirigit iustos: qui
 custodit pupillum: & uiduam: qui regno in sæcula sæculorum: qui solē
 oriri facio super bonos & malos: pluo super peccatores & super iustos.
 Si igitur ego dominus: & magister talis: ac tantus laui pedes uestros: ad
 exemplum humilitatis & bñficentiæ: uos debetis alter alterius lauare pe-
 des. Immo longe magis debetis. Si non ignari mali miseris succurrere di-
 scunt. **S** Quia ego pro uestra medicina: pro salute uestra: pro acquirenda
 uobis parte mecum in regno patris mei non habui rōnem cœnæ meæ:
 meæ cōmoditatis: & uos alterutrius salutem propriæ cōmoditati añpo-
 nere nōne debetis? Si maior est refectio mētis q̄ uentris: ut corporis refe-
 ctionem pro anima refocillanda ego uos interrumpere iussi: & uos pro
 uobis inuicem cur idem facere nō debetis? Si horum gratia ego domi-
 nus & magister lintheo humanitatis præcinxi me deum: Si hāc ipsā hu-
 manitatem diuinitati sociatam & unitā in ratione personæ: factamq; cū
 dei filio per quē facta sunt oīa uere unum lintheo præcinxi: de magistri
 & domini forma: formā ministri suscipiēs. Si hunc ipsum hoīem uerū:
 & deū omnipotentē corā uobis genuflexi: caput & manus ad pedes usq;
 uestros lauandos inclinaui: genibus eius uestros pedes abstergēdos sup
 imposui. Exemplū: immo uero exempla multa & amplissima dedi uo-
 bis ad humilitatem fructuosam & oposam: ad humilitatē proximis uti-
 lem: uobis necessariā: imitandam & amplexandam. Vt quēadmodum
 ego feci pro uobis: ita & uos pro uobis inuicem faciatis.

Admoni

Admonitionis factæ ratio & utilitas.

Men amen. Hæc dictio in sacris litteris ueritatē tribus modis si-
 gnificare dignoscitur. Significat. n. alicubi ueritatē in noīe cōce-
 ptam: ut ī Apochalipsi/hæc dicit sanctus amē. i. sanctus qui uer-
 tas est. Aliquādo significat desiderīū futuræ ueritatis: estq; quasi aduerbi-
 um simul cōfirmādi & optādi: ut cū orātīoe ad deū peracta dicit popu-
 lus Amē. i. firmiter utinam ita sit. Alibi uero uim obtinet cōfirmādi ue-
 ritatem iam extātem ut hic. Amen. amē. i. uere uere. Et īgeminatur affir-
 matio ut ueritas & certitudo affirmati magis apiatur. Nō est seruus ma-
 ior dño suo. Bello subacti/qui iure belli occidi poterāt/qñ seruabātur in
 uictorum usus uictoriæ ue triūphos serui dicti sūt. Quis nūc hominum
 nō est seruus dñi Iesu oīum seruatoris? Ipse. n. per suam mortē: morte &
 infernis doloribus debellatis: expugnatoq; principe tenebræ: qui capti-
 uum tādiu humanū genus detiuerat: saluauit nos: nosq; seruauit ad tri-
 umphum gloriæ suæ. Quā de diabolo mūdoq; triumphabit in die iudī-
 cii: quādo in curru maiestatis dei omnipotētis uectabitur sup rotis iusti-
 ciæ & misericordiæ: comitatus multitudie īnumerabilis exercitus factoz
 angelorū. Nō est seruus maior dño suo/Vos autē mihi serui estis qa uos
 seruauī. Nō igitur estis maiores me: sed tāto minores: q̄to minor est ho-
 nore/uel dignitatis gradu seruus dño suo. Neq; apostolus. i. nūtius ma-
 ior honorabilior digniorue eo qui misit illū. Sicut neq; fonte dignior ē
 riuus quoniā esse & permanere hic accipit: ille suggerit semp: & uos mi-
 hi estis apostoli. Ego. n. mitto uos sicut oues iter lupos: qui quasi ouis co-
 ram tōdente sileo flagellatus: & dedi uobis exēplum humilitatis & bñfi-
 centiæ: uos ergo humiles esse debetis: atq; bñfici: nō habētes rationē bo-
 ni an mali sint: qbus cōsulitis. Quia ego dñs uester: quia uos saluos fa-
 cio. Ego magister qui ad docēdum uos mitto: laui ēt pedes uestros. Et li-
 cet Iudam futurū mihi pditorem iam ab initio nouerim: proditiōēq;
 nuperrime ab eo factam itellexerim: laui tñ eius pedes: illi corā genufle-
 xi: ut & uos ita faciatis: ut oretis pro persequētibus & calūniātibus uos:
 ut bñfaciatis his q̄ oderūt uos gratis. Si hæc scitis. Si hæc quæ feci lauās
 pedes uōs in humilitatis ac bñficientiæ exēplum satis intelligitis me fe-
 cisse/Beati estis in hac uita/Quia si beatus est qui habet quicqd uult/&
 uos per humilitatis & bñficiētæ studiū quicqd uolueritis assequemini.
 Voletis. n. ea oīa quæ euenient/qa per illa humilitas & bñficientia uestra
 probare augebitur/roborabitur aut laboris mercedem assequetur. Beati
 estis futuri in uita æterna: quādo templū premii pro singulis uestris bo-
 nis operibus accipietis. Quādo mecum sedebitis super tronos iudicātes

duodecim tribus Israel. **Q**uando audietis a me. Venite benedicti patris mei percipite regnum quod uobis paratum est ab origine mundi. **Q**ui non sedebitis mecum in mensa patris mei/regis regum/deique deorum/& saturabimini æterna felicitate.

De cœnantibus cū dño Iesu ultimā cœnā & munus ab eo accipiētibus.

MVNERIS rationem/quo in eadem cœna cōuiuā donati sunt Lucas euangelista nos doceat. Hic. n. eius seriē præ cæteris euangelistis mea sententia scribit copiosius/ ipsum audite. Et cum facta esset hora discubuit/& duodecim Apostoli cum eo:& ait illis. Desiderio desideravi manducare hoc pascha uobiscum anteq̄ patiar. Dico enim uobis/quia ex hoc non māducabo illud/ donec impleatur in regno dei. Et accepto

calice gratias egit/& dixit. Accipite/& diuidite inter uos. Dico enim uobis quia non bibam de generatione uitis: donec regnum dei ueniat. ¹

n Os igitur huius narrationis seriem declarando euangelistæ ordinem non deseremus: sed quibus primo loco/ deinde quid datum sit ostendemus. Memini dixisse me/matrem domini ultimam cœnam cœnauisse cum filio: cur igitur illam Lucas hoc loco non nominauit: sicut apostolos ex composito certo numero designauit? Certe si locus ab auctoritate negatiue sumptus ualet in historia: quando cōuiuiarum numerus designatur ab euangelista scribente duodecim apostolos cœnauisse cum Christo: matrem domini quæ eo numero nō clauditur: inusitatum: temerariumq; uidetur asserere: illo in conuiuio cœnauisse. Sed nemo Christianus dominum Iesum resuscitatum a mortuis apparuisse matri dubitat: & ante omnes illi se uiuū & gloriosum ostendisse. Hoc tamen nemo legit in euangelio. **Q**uid ita? **Q**uoniam quasi notorium hoc/& indubitabile quasi supfluū scribere euangelistæ obmiserūt. **Z** Fuit euangelistæ Lucæ ppositū scribere: qui discipuli cum Xpo cœnauerint illā cœnam: quia cum designasset dominus alios septuaginta duos: illosq; misisset in omnem ciuitatem & locum quo erat ipse uenturus: ut constaret quot: quique discipuli illi cœnæ interfuerint: tradidit duodecim apostolos cœnauisse cum Christo. Ita locus sumptus ab auctoritate negatiue uim suam retinet. **Q**uando nullos alios discipulos nisi duodecim

per euā

per euangelistas cum Christo cœnauisse describit. Sed cur non oēs discipulos ad ultimam cœnā uocauit magister amantissimus? Ante oīa existimo non oēs illum comitabātur assidue. Designati. n. fuerant septuaginta illi duo alii discipuli ad oēm ciuitatē & locū quo erat ipse uenturus. i. de uariis ciuitatibus ac locis euocati: ad illasq; remissi: singuli ad suas. Hoc enim puto inter apostolos aliosq; septuaginta duos interfuisse discipulos: q̄ duodecim Christo fuerūt comites & cōmensales assidui. Reliqui rem suam suis indomibus actitabant. Nusq̄. n. legimus ultra illos duodecim aliquos discipulos assidue Christum fuisse comitatos. In deserto nempe quo loco bis dñs de paucis panibus & piscibus nō multis: ingentē numerū hoīum faciuit: nō plures q̄ duodecim cophinos fragmentorū constat a discipulis eē collectos. quia. s. colligentes totidem fuerant. Māducabatur legis edicto agnus per domos & familias. Quare fuit cōsentaneū septuaginta duos agnū legalē māducare cū suis. Et profecto quēadmodū ad esum agni q̄ non sufficiebat animarū in una familia conuiuētium numerus: uicinus uocabatur ex lege: ita ubi agnus numero animarū sufficere non poterat/ dispartiri animas & agnos multiplicari oportebat. Septuaginta duo additi/ Christo & apostolis octuaginta quinque numerū adimplebant. Tot conuiuīs ne uncia quidē carniū agni dari potuisset. Sed redeamus ad Lucæ narrationē unde discessimus. Cū facta eēt hora, Cū adesset tēpus manducandi ultimā cœnā. Discubuit & duodecim apostoli cū eo: & ait illis. Desiderio desiderauī hoc pascha māducare uobiscū anteq̄ patiar. Desiderio pio: desiderio magno: desiderauī cū rōne magna. Quia magnū desiderū magnus amor facit/ nemo desiderat magno desiderio cū illis cibū sumere: quos aut negligit/ aut tepide colit: & q̄to conuiuīū est honoratius: illi cū magis charis desideratius intersumus. Hoc pascha. Erat hęc cœna legis instituto oīum cœnarū celeberrima: erat Christi nouo & excellentissimo ope super oīa conuiuia imperpetuū celebranda. Quā sacramēta ecclesiæ a saluatore nostro in illa erant instituēda/ per quæ si tunc nō apiebatur salutis ianua/ adminicula saltim parabantur/ unde apertā adire/ ingrediq; possemus. Filius autē quī amoris studio cum discipulis hoc pascha desiderio magno māducare desiderauit/ cur matrem longe magis amatā in eadē cœna desiderare/ & secū habere non debuit? Matrē præsertim a qua plus habuit q̄ filius a parentibus habere possit. Habent illi a prē (si multis medicis credimus) uniuersam carnem/ neruorum/ ossiū/ intestinorumq; substantiā/ a matre fōmētum & nutrimentum dū maturātur in aluo. Non est caro Iesu de semine uiri formata. Non enim ex sanguinibus: neq; ex uoluptate carnis: neq;

A

B

C

D

ex uoluntate uiri: sed ex purissimo Virginis mris sanguine conceptus est
Christus. Aliarū matrū sanguis cōtaminatus filios in utero uegetat: quos
extra uterū positos pascit lac de ipuro sanguine cretū. Purus Virginis san-
guis in Xpi corpus formatus est i Virginis utero ubi aluit: auxitq; forma-
tum. Lac de puro sanguine eiusdē Virginis manēs ad ubera gloriosa alu-
it/uegetauit de utero natū. **Q**uis neget talē filiū/taliter conceptū/tali la-
cte talis mris educatū illā amauisse plusq; apostolos. Plusq; filius unq; ma-
E trem amare potuerit? Dulcissime Iesu ultimā tuā mortalitatis cœnā: cœ-
nam legis ueteris terminū extremū: cœnā legis nouæ initiū & fundamē-
tum desiderio magno manducare desideras cū discipulis tuis. Cur quæ-
so? **Q** m̄ illos multū amauit. Amauisti ne minus Virgine matrē tuam?
Amauit lōge magis. Cur bone Iesu desiderio magno desiderasti hoc pas-
cha cū tuis discipulis māducare anteq; patiaris? Ut i hac ultia cœna illos
admoneā humiles eē. Nōne m̄ tua per suā humilitatē te cōcepit? Nēpe
quia p̄ tuus deus oīpotens/respexit humilitatem ancillæ suæ/mris tuæ/
beatā illā dicunt oēs generationes. Cur tu humilitatē docēs: exemplum
humilitatis amplissimū tecū nō assumes? Magister humilitatis filius: hu-
militatem ad extremū suos discipulos edoctrurus/cur matrē humilitatis
magistrā optimam non habeat secū? Cur o bone Iesu magno desiderio
hoc pascha cū discipulis manducare desideras? Ut recedēs ab eis postq; il-
los plene instruxero: donē munere pulcherrimo ac p̄stantissimo. Vis ne
igitur m̄rem tuam: matrē plus te amantē q; se/matrē cuius solius lacte pa-
stus es per infantiā: de cuius labore manuū es per oēm pueritiam educa-
tus: m̄rem quæ te semp̄ secuta est: quæ in te solo spes suas oēs collocauit/
ab hoc munere excludere? Volo pignus amoris idubitabile: hoc in meo
discessu amicis dare. **Q**uis illo dignior est m̄re tuæ? Volo cibum dare in
solitū: inauditum: reficiētem aiām non carnē. Cui hic cibus erit suauior
q; aiæ matris tuæ. **Q**uæ porro animā ad illū accipiendū: retinendū & se
in eum transformandū est aptior q; anima matris tuæ? Volo donare me
ipsum. Cui te melius q; m̄ri donabis? **Q**uis dignior m̄ere tāto? **Q**uis
illud gratius accipiet? melius cōseruabit? Tu dñe Iesu qui legem tulisti
ab initio: ut parētes suos colerēt liberi: qui per tuā infantiā matri subdi-
tus eras: qui per oēm uitā illā honorasti: plusq; matrē unq; filius obserua-
uerit: credo certe: & ni firmiter credere errare grauiter me putarē: credo
inq; te qui paschalē cœnā cū duodeci apostolis magno desiderio deside-
ras māducare: q̄a magno illos amore p̄sequeris: maiori desiderio illā cœ-
nauisse cū matre: quæ plusq; apostoli te amauit: & tu illā super apostolos
amare & colere studuisti. Adā sociā cōtristari nolēs comedit iprudēs qd̄
illa por

illa porrexit. Christus sciens & prudēs tristis effectus usq; ad mortem/ut ad pœnas pergat alacrior/cū apostolis cœnare desiderat. Quatenus intercœnandum ecclesiæ sacramenta conficiat:& moriens inter pœnarum angustias illis efficaciam largiatur.

De sermone domini munus antecedente.

Ico enim uobis quia ex hoc nō māducabo illud donec impleat̄
d in regno dei. Dico. n. idest certe. Quis pōt dicere: certius q̄ dñs Iesus qui est ueritas & certitudo certissima/uobis discipulis/uobis credētibus. Lux. n. erat dñs Iesus: quæ lucet in peccatorum tenebris: & tenebræ eam non comprehenderunt: quia fidei lumen nō acceperūt. Quia ex hoc. i. post hoc/ex. n. & de sacris in lris sæpe ordinē sonant sibi succedentiū rerum/Sicut ex quo facta est uox. i. postq̄. Ex nihil uel ex nihilo deus fecit oīa. Prius nihil erat creatū: & postea a deo creata sunt oīa. Ex hoc post hoc tempus: post cœnā in qua pascha manducabimus: non manducabo illud donec impleatur in regno dei. Nūquid postq̄ pascha fuerit impletū: in regno dei illud māducabit dñs Iesus? Minime. Quoniā cū uenerit quod p̄fectū est: euacuabitur qd̄ ex parte fuerat. Itaq; dñs Iesus qui per suā passiōem imortalis efficitur/& gloriosus: cibo post illā non erit indiguus. Quare hoc pascha pacto: aliud minime māducabit. Neq; uero aduerbiū donec semp id sonat ut fiat post aliqd: qd̄ antea nō fiebat. Dicit. n. Dauid. Sede a dextris meis: donec ponā inimicos tuos sca bellum pedū tuorum: ubi inimicis positus sub pedibus saluatoris sedere nec incipit nec cessat rex pacificus: ad dexterā patris: qui in principio erat apud deū: & erit semp quoniā est deus. Item donec trāseat cœlū & terra: sursum est dñs: non hoc sibi uult: ut postq̄ cœlum & terra trāsierint: desinat dñs uel incipiat esse sursum qui magnus est & sup oēs deos: supraq; cœlos oēs. Quod ergo dixit donec cōpleat̄ in regno meo: ē potius reditio causæ: q̄ reiterationis indicium. Ut sit sensus: quia pascha quod māduco impletur: & finē habet in regno dei: in ecclesia militāte: quam per sacramentorū cōfectionem exordior. Ideo ex hoc. i. post hoc: illud. s. pascha mosaycum: non manducabo: quia obseruātia huius figuræ tollit̄ e medio: & illi succedet eucharistiæ sacramentū. Vel quia in regno dei. i. ecclesia triūphante: ad quam per meam passiōem uenient hoīes: completur omne pascha. i. oīs transitus & permutatio. Nulla. n. est apud patrem luminū transmutatio. Et ut aptius sensum huius scripturæ referā: qa imminet pascha aliud in regno dei: Sacramentorū. s. noua traditio in mundo inferiori: gloriæq; cœlestis plena possessio in mūdo superiori. Ideo nō comedā post hęc illud pascha mosaycū: quod uobiscum nūc māduco.

F

G

H

I

ET ACCEPTO calice gr̄as egit: & dixit. Accipite & diuidite inter uos. Dico. n. uobis quia non bibam de generatione uitis: donec regnū dei ueniat. Q̄m̄ saluatorem primo uinū non bñdixisse: sed tantum accepto calice gr̄as egisse: discipulisq; dispartieñdū inter se tradidisse legimus. Cū uero iam panem sua bñdictione uertisset in carnem: uinum bñdixisse: & in sui sanguinis substantiam cōmutasse: bis a dño in cœna

K

discipulos fuisse potatos aduertamus oportet: uino. s. ante cōsecrationē panis: deinde sanguine in calice consecrato. Accepto ergo calice. Vas erat quo bibere solebant in mensa conuiuā. Est porro rationi cōsentaneum hoc uas (cuiuslibet figuræ fuisse credatur) fuisse gr̄adiusculū: ut de illo tot homines bibere possent. Gratias egit deo: q̄ suū desiderium de legali cœna cū matre & apostolis sumenda compleisset. Potuerunt (ni fallor) hęc fuisse uerba dñi Iesu calicem tenētis in manu. Gratias tibi ago optime pater: q̄ desiderii mei compotē me fecisti. Manducaui pascha cū matre: cum discipulis meis: quod pro amoris magnitudine: pro tēporis longa expectatione: pro imminente magnæ necessitatis articulo: desiderio magno complere desiderauī. Lauī pedes apostolorū: ut plene illos mundarem: mundatosq; relinquerem. Mūdati sunt. Gr̄as ago tibi: a quo bona cuncta procedunt. Vertit post hęc sermonem ad apostolos. Q̄m̄ igitur comestus est legalis agnus: & loti sunt pedes uestri ut humilitatē disceritis & beneficentiā: en ego dominus uniuersæ terræ: & oīs ueritatis edocēdæ magister: qui ministrū me gessi: lauans pedes uōs genuflexus coram uobis: nunc sedens inter uos / & in loco magistri / iterū quasi minister uobis potum porrigo. Accipite & diuidite inter uos / unusq; habeat partē suam. Diuidite inter uos inq̄: ne quis uestre sit talis muneris expers: sicut neq; quispiam a pedum lotionē exclusus est. Dico enim uobis q̄ non bibam de generatione uitis. i. uinū in uitæ generatum: donec regnū dei ueniat. Hęc ut prius intelligenda sunt. Q̄ uasi dicat hoc ultimo quo bibo uos omnes bibite mecum: post hunc enim potum traditum discipulis: dominus Iesus non bibisse legitur.

An dominus Iesus suæ matris lauerit pedes sicut apostolorum pedes in ultima cœna.

q Via intelligere mihi uideor ambigi hoc loco inter uos an Christus matris suæ lauerit pedes/ & an illi porrexerit potum sicut discipulis/ afferam quid de his rōni cōsentaneū uideat: ferre inde sentētiā ur̄um fuerit. Obmitto pudorem Virginis nō decuisse nudos pedes lauandos corā tot uiris offerre: qui si erant discipuli domini Iesu: homines tamen erant: nōdum in gratia confirmati: nōdum pedes. i. affectus purgatos habētes/ quos purgare restabat. Erat Virgo gratia plena: erat obumbrata spū sancto: cuius uirtute oēs eius affectus temperati fuerant. Quod igitur in ea lauaretur habere non poterat: non poterat etiā partem nō habere cū filio: quæ gratiam apud dñm patrem assecuta fuerat/ unde unigeniti sui mater/ cœlorum regina/ & angelorū domina constitueretur. Dispar longe/ ualdeq; dissimilis est ratio lauandorū pedum/ & calicis epotādi. Vinum. n. de quo (ut ego existimo) filius bibit/ & apostolis bibendū porrexit in signum charitatis datū est. Loti uero sunt pedes ad mundiciæ designandum supplementū. Quare matri quā charissimam habuit cur nō porrexerit potum nulla mihi constat ratio. Quid nunc de his magis appareat rationi consentaneum/ uos iudicate: & deinceps sustinete hic & uigilate mecum: attendentes quid de munere quo dominus Iesus donauit apostolos Lucas referat.

De gratis duabus actis a dño Iesu dū fregit panē quem in se cōuertit. T accepto pane gratias egit/ & fregit/ & dedit eis dicens. Hoc est corpus meū quod pro uobis datur. Hoc facite in meam cōmemorationem. Similiter & calicē postq̄ cœnauit dicēs. Hic calix nouū testamentū est in meo sanguine: qui pro uobis effundetur. Si usq; alias opus fuit sustinere & uigilare: hic maxime uigilādū/ attētissimeq; sustinēdū existimo: ut inauditi muneris quo Christus donauit apostolos rationem & excellētiam agnoscamus. Qm̄ in est accipiendis muneribus erubescētia quædam quam sermo dantis augere solet: qui uerbis munus extollunt/ muneris suo detrahunt gratiā. Quare dominus Iesus sub modici panis & uini speciebus: corpus & sanguinē suū apostolis donans: quo potest paucioribus & maxime ad rem facientibus uerbis utitur: offerēdo/ donādoq; se ipsum. Dic Lucas. Accepto pane gratias egit. Gratia bonum siue munus est/ quod præstatur præter debitum: lege aut longa cōsuetudine cōprobatum. Nam si ex lege iā non ex gratia. Et qm̄ in gratia huius muneris ratio tota solidatur/ quas egerit gratias hoc sacramentum conficiendo (ut possumus) examinemus. Prima in hoc muneris gratia fuit panem frangere. Sed quomodo frangere? Non tantum in partes distribuere: sed saluis panis accidentibus eius substantiam tollere/

L

M

N

O immitere meliorem. Fregit ergo Iesus panē: qñ panis substātiā substu-
lit: & suppleuit carnē pro ea: nō qualēcunq; carnem / sed suam. Est certe
hęc gratia grādis. Non. n. habet lex: non consuetudo naturæ creatæ sine
dispositiōe præuia / unam substātiā auferri: & aliā mox immitti. Acces-
sit huic altera gratia: accidentia manere: transire substātiā siue subiectū
quod etiam creata natura nunq̄ fecit aut facere poterit. Secundum nem-
pe uires suas / natura dū agit: accidentia imprimis remouet amica substā-
tiæ: cuius formā e medio tollere uult: & simul inuehit inimica: illa expel-
lens: ne aduentantē formā nouæ substātiæ impediāt: ingerens ista: ut
P illi sint auxilio quam adducit. Inde fit ut priora accidentia manere non
possint uirtute creata / Si prior substātia per naturam penitus auferatur,
Natura uero creatrix quoniam infiniti uigoris est: quoniam nihil illi
resistere potest: quoniam tempore metiri nō ualet: in momento / in ictu
oculi: nullis dispositionibus præuiis: nullo accidente priori aliquatenus
immutato / ipsorū accidentium substātiā / siue (ut sic dixerim) formam
substātiāle auferat qñ uult: & materiē quā de nihilo esse iusserat: si uult
ad nihilum redigit: saluis accidētibus quæ substātia ex forma constans
ac materia in se ferebat. Vis horū rationem exemplo colligere: En accipe
Si ciuitas oppugnetur: nōne princeps obsidionis prius admouet mœni-
bus & propugnaculis machinas. Mœnia deinde machinis sternit: fugat
hostes: militesq; suos immittit. Post hęc dominātem ab imperio deicit.
Ipse tandē ingreditur: & suā efficit ciuitatē: Quid ita? Quia finita uir-
tutis est & resistentē inimicum eicere non potest: nisi proprios immittat
amicos. Hi ingredi nequeūt: nisi hostis tenētis ciuitatem defensores pel-
lat: hos nequit profligare saluis mœnibus. Vt igitur ciuitatem obtineat:
machinis aggreditur æquare solo mœnia: suos immitere qui eiciant ad-
uersantes. At si tanti forēt huic principi bellatores: ut saluis mœnibus &
inimici defensoribus in urbe manentibus inimicū a principatu deturba-
re: seq; principem possit constituere: nunq̄ eiciendis hostibus tēpus tere-
ret. Itaq; primæ causæ uirtus / primā materiam quæ est omnis substātiæ /
Q omniumq; accidentium domicilium primū / nullius adminiculo attingens
& uersans / cuiuilibet substātiæ accidētia saluare & seruare potest /
materia simul & forma / siue substātia penitus inde sublata.

Siue creatus sit mundus siue æternus a prima tamen causa primā ma-
teriam sine adminiculo uersari fatendum est.

s Ed dices / rationi nō consonat primam cām ad materiam nudā
suas uires extendere. Si uis rñdeā. Da quæso. Quod multi phī-
losophi neq; spernendi profitentur / mūdum. s. esse creatū / & in
principio

principio/rudem primū materiā apparuisse ex nihilo. Quis hāc quæso digessit in species: nisi prima causa? Primam igitur cām quam a principio creatricē naturam dixi: ad materiam nudā suas uires extēdere: negare nō poteris: si cū multis philosophis mundū statuas nō eē sempiternum. Iā audire uideor quosdā plusq̄ oporteat sapientes qui dicant nō eē cōfessū inter philosophos mundū esse tēporaneum. Quinimo a multis & sane præclaris statui sempiternū. Ab aliis itē asseri quantitatem coæuam esse materiæ: q̄ si iuxta illos mūdus asseratur æternus: non erit cur uigor primæ causæ materiā nudam adeat imutandā. Et adhuc si mundus temporaneus asseratur: nunq̄ prima causa materiā nudam inueniet: quā alioḡ opinione q̄titas semper uestit. Ante oīa dicere possem non plus eē cōfessum mundi uetustā æternitatem q̄ nouitatē essendi: & saltē multis accedentibus philosophis nō tam uetustū mundū asserentibus est rationi cōsentaneum: naturā creatricem quæ mundū fabricauit: primā ad materiā suas uires extēdere potuisse: immo extendisse aliquñ dandū erit. Meminerint tñ priores mundi extendētes atate: creari posse etiā aliquid qd' æternū sit: nisi Platonis sententiā penitus aspernentur: & hanc ipsam mundi structuram meminerint materia: forma: agenteq; cōsurgere: quæ si uera sunt: agens quod æternitatis fundamentū est: & ab æterno secundū platonicos fabricauit æternum: æternā materiā: nudam omni forma mundana: infinita dudū æternitate uersauit. Meminerint alteri materiā a dimensionibus nunq̄ sepantes q̄titatē: nō habere agendi uirtutē. Itaq; deus qui materiam q̄tam (ut asserūt) uersat qñ uult: nulla uirtute extra ipm̄ posita: nullis dispositionū machinis necessario adhibitis illā cōmutabit. Neq; nos paulo ante plus aliqd̄ sumpsimus: nisi quod deus nullarū in dispositionū uiribus ab ope peragendo poterit impediri. Nullarūue itē dispositionū adminiculo ad agendū erit idiguus. Ita nihil obstabit quominus unam substantiā destruat: cuius accidentia saluet.

Tres aliæ græ quas fecit dñs Iesus frangēdo panem & in se cōuertēdo.

Aec porro accidentia a sua substātia panis. I. natura destituta qñ

h panem fregit dñs: aliā substantiam circūtegere/ & occultare minime potuissent/ quæ illa nō substineret & ferret in se. Egit propterea dñs alias grās. Velant/ contegunt Christi corpus: Continent carnē eius & sanguinem: Contegunt totum Christū: neq; tamen in eius carne uel sanguine/ neq; in hominis substantia cōseruantur: nec illis adhærēt: nec sustentantur in illis. Hic si quæras quid phibet illa accidentia. i. albedinem/ figurā/ saporē hostiæ/ siue panis/ inesse corpori saluatoris: Colorem/ odorem/ liquorē uini cōsecrati inesse eius sanguini? Respondeo

R

S

T

imprimis gloriam saluatoris id prohibere. Corpus nāq; eius incorruptibile: sanguis omni fece purgatus/ & oīno inalterabilis/ accidentia corruptibilia capere non debet. Hæc præterea accidentia humano corpori uel sanguini non conueniūt. Fluunt. n. a mixtura elementorū longe inde remotissima unde coalescit corpus humanū. Quare ne fiat iniuria corpori nobilissimo: & sanguini super oīa mixta perfectissimo. Ne fiat iniuria gloriæ huius corporis sup oīa corpora hoīum natura & gratia elegatissimi: facit per gratiā Christus panis & uini accidentia suo corpori non inherere. Cur cū substantia corporis & sanguinis sui dñs Iesus nō faciat permanere substantiā panis: aut aliā immittat substantiā quæ accidentia illa sustentet: qm̄ qui sciuit: potuit: & effecit unā personā deū simul & hominem eē/ potuit eidem addere panē: aliamue substantiā si uoluisset. Respondeo. Potuisset certe si uoluisset: at noluit: qm̄ expediēs nō fuit. Oportebat deum fieri hoīem magnā rōne/ quā (ut deus dedit) tractātes de annunciatione & uerbi incarnatione narrauimus. Non sic oportuit deum fieri panē aliamue substantiā: quod factū esset/ si panis substantia diuinæ personæ instar humanitatis fuisset unita. Licuisset. n. dicere panis est deus: sicut uere licet dicere homo est deus. Quod quoniā non est opportunum sine rōne & penitus absurdū existimare deū id efficere. Adhuc quoniam creata natura nunq̄ per plura facit quod paucioribus pōt absolute: ne casto labore se ipsam exerceat. Natura increata quæ longe est sapientior: cur plura ibi faciet: ubi pauciora sufficiunt? Potuit deus si uoluit accidentia panis & uini seruare: & permanentiā illis cōcedere sine subiecto. Non ergo debuit uel panis substantiā in hac fractiōis grā cōseruare: uel eius loco aliā immittere: nō. n. qui sapiat gratiā facit: aut iniuriosam: aut superuacua. Si adhuc quærere pergas. Sed quomodo potuit quod naturæ lege non cōstat? Rñdeo meminisse oportet quod ab initio dixi dñm Iesum hæc fecisse per grām. Quoniā qd' usus non habuit: quod creatæ naturæ ratio oīno nesciuit: increata peregit. Si præterea inqras: quā nā ratione id facere potuit? es certe importunus. Nōne paulo ante monstrauimus diuinā uirtutē omnia creata ut libet se sola: sine ullis machinis: sine repugnantia in dispositionū antecedentiū: sine adminiculo subsequentiū posse uersare: Tritū est. Nō minor est uirtus q̄ quærere parta tueri. Illa igitur uirtus quæ oīa creata cōficere sufficit: se sola cur nō sufficiat eadem cōseruare? At nunq̄ accidentia sine subiecto creauit. Fateor. Creauit tñ illa creando subiecta: qm̄ subiectū iussit esse cū illis. At quia potuit: ut iam cōstat: subiectū absq; illis efficere: cur quæso non possit remouendo subiectū accidentia cōseruare? Quia iam nō erunt accidentia: nō. n. accident

accedent alteri: nec alteri accident: nec penitus inhærebunt. Ne quæso ic
 circo diffidas: habebunt inhærentiã in aptitudine. i. rationem qua uale
 ant & debeant inhærere: & sustentabuntur primæ causæ uoluntate sola.
 Itaq; rōnem accedentium/ uel accidētium non amittent. Quoniã iuxta
 Aristotelis logicã & methaphisicam non in actu sed in aptitudine natu
 rali/rei cuiusq; ratio siue diffinitio conseruatur. Neq; erunt penitus sine
 sustentante: quibus illi non inhæreant: sustentabit illa uoluntas omni
 potētis: cui tñ non inhærebunt. Quoniã tam debile & infirmũ: tam so
 lido tamq; uiuaci p̄p̄inuius nequit accedere. Vis exemplo doceam ali
 quid sustentari neq; inhærere tñ: uel tangere sustentantē? Quæ
 so potestate legatus in prouincia dicit populis iura? Nempe principis le
 gantis. At neq; princeps: neq; principis uires illum tangunt. Sustentat
 igitur auctoritas principis per solam uoluntatem omnem uigorem: ri
 goremq; legati. Calefit aqua a sole: & ab eodem calida conseruatur: nũ
 quid solis substantia tangit aquam? Sola uirtus solis hoc facit sole peni
 tus immutato. Ita sola uoluntas dei illa accidentia sine subiecto conser
 uat: quæ deum uel eius uoluntatem nullatenus tangunt. Magnes su
 spendit ferrũ: & quod natura propria fertur ad centrum: naturæ poten
 tioris ui in sublimi stare compellitur: neq; tamen tangitur magnes a fer
 rō. Si mihi non credis: crede experimento uulgatissimo per quod asserit
 archa qua Mahumetti ossa cōcludi dicuntur sine repagulis sine sustinē
 tibus stare sublimis/ & per æqualia spacia astructura in qua est locata di
 stare. Quoniã archa ipsa ex ferro: parietes uero quibus continetur ma
 gnetæ sunt fabricati. Cur nunc nō cōfiteamur non eē incredibile (quo
 niam a rerũ natura non est alienum) sustentari aliquid/ neq; tamen in
 hærere sustentanti? Hic si obiicias: color nempe figura panis & uini cō
 secrati/ quantitibus suis super extensa nonne in ea cœna manebant: &
 nunc in altari manere uidentur? Manebant certe & manent. Quomo
 do igitur dicemus accidentia in hoc munere nō fuisse/ & modo non esse
 sustentata? Neq; hoc te moueat uelim. Qui hæret mobili si illud mo
 ueatur/ nunq̄ ipse erit immotus. Qui in arena ædificat quis a profūdo
 siue ab alto opus incipiat/ sine fundamento tñ creditur ædificare. Quĩ
 id non est stabile in quo primordia iacta sunt. Quãtitates igitur huius
 muneris spoliatæ subiecto: subiectũ esse non poterāt neq; possunt. Itaq;
 colores/ figuræ/ reliquaq; panis fracti & uini in sanguinem uersi accidē
 tia/ licet quantitibus essent tunc/ & mō in eucharistiæ sacramēto super
 extensa sint nō tñ sustentabant in illis: neq; modo sustentantur in alia
 quauis creata natura: sed ab increata natura tunc conseruebantur: & in

V

X

Y

eucharistiæ sacramento modo conseruantur per gratiam: quam dominus Iesus fecit dum fregit panē: dumq; uinum secundo benedixit.

Alia gratia a Christo facta dum panem consecrauit & uinum.

Z

c

Onsueuerunt corpora suis locis circūclusa manere: & iccirco locata maiora nequeunt esse q̄ locus. Vbi enim aliquid continet / & undiq; clauditur: a claudente capi totum necesse est. Modica panis fragmenta tā exigui Christi corpus cōtinere quomodo potuerūt?

A

Natura hoc nō capit: neq; ratio intelligere sufficit. Fateor plane si ad naturam creatā aspicias / corpus suo loco circūscribi: penitusq; cōcludi: & iccirco locū nunq̄ minorem: semp̄ aut̄ æqualem aut̄ maiorem cōuenit eē locato. Itaq; Christi corpus corporeo mō locatū in pane fracto: sanguis in uino bñdicto esse nō potuit. Si uero spiritualia aspicias / uidebis nō solum naturæ creatæ uirtute: sed ciuili etiā disciplinā maiora minoribus immittere: esseq; penitus i miore repositum maius atq; locatum. Videbis itē rem unam multis in locis eodē tempore penitus inueniri. Videbis uno loco illam deficere: augeri in alio. Videbis hanc ipsam rem totā ne dū in toto loco: sed in qualibet pte loci integram permanē. Per gr̄as igit̄ quas egit dñs Iesus dum fregit panē & in suū corpus cōuertit: dum uinū uertit in sanguinē / quod spiritui deus tribuerat ab initio ut deus nūc corpori suo cōdonat / quod in accidētibus panis: & in uini accidētibus sanguinem suū quasi in loco reposuit: nō tñ solito modo locandi corpora duo quæ diximus in illis cōtinentibus se habere uoluit. Sed quō nōnulla pene spiritualia / & spiritui ualde propinqua locū habere dicūtur. Nonne si princeps legatum mittat sua p̄ditum iurisdicēdi impandi q; facultate: erit facultas principis tota in legato qui mittitur? Erit certe. Neq; tñ missus a principe penitus secundū has facultates æqualis est illi qui misit. Ita qui potestate minor est: maiorē se ipso recipit potestātē. Fac nūc (quod sæpe cōtingit immo expedit fieri) plures legatos ab eodē p̄cipe per uaria loca ad regēdos populos / moderādasq; prouincias destinari: nōne una p̄cipis auctoritas erit in singulis? nōne erit in uariis locis integra & sibi ip̄i penitus æqualis? nōne hæc ip̄a auctoritas hic distribuet p̄mia bonis: illic p̄nas sumet de male meritis? Fac nūc unam ciuitatē aut prouinciam oppugnari bello: aliam pace frui: nōne impiosior erit principis auctoritas inter pacatos q̄ inter bello uexatos? Fac prouinciā ab hoste bello expugnari. Nōne expugnatus princeps in ea p̄det auctoritatē: quam alibi retinebit? Nōne tota principis auctoritas est in toto p̄cipe: nō plus in pede q̄ in capite? Nōne est in qualibet eius parte? Dic tū mihi: quæ pars principis sit minus impiosa. Scio iura per linguā principem dicere: tñ iuris dicendi

B

cendi auctoritas in lingua non est sola. Scio illum ius scribere manu. Ius tamen scriptum nō a manu sola sumit efficaciam. Est adhuc facultas principis in principe tota: neq; minus tota singulis in legatis: Si totā singulis dedit. At si unum magistratu se abdicare iubeat: non desinet esse in illo iurisdictione: & durabit in aliis quibus abrogata nō est: Quid ita? Quoniam princeps suis in legatis non modo corporeo se reponit: non se illorum dimensionibus circūscribit: sed per præstitā auctoritarem præsentiam exhibet: dū illis assistere uult & assistit: ut quæcunq; legati faciunt principis uoluntate sint facta: ac si corpore illic princeps circūscriptus haberet ubi uoluntate constituit sese exhibere præsentē. **C** Lucerna qua noctis fugamus tenebras una domus parte sita perdurat: & domū illuminat uniuersam: una (ut ita dixerim) illuminatio nōne totam domū capit? At certe longe minus est corpus flāmæ Pyramidis: lumē exhibētis in igne: q̄ domus tota. Minus est in super parte domus: & tñ partes domus singulæ ac simul oēs unā illuminationē ab uno lumine capiunt. Neq; n. haecenus inuentus est docens quæ pars luminis cui loco in domo perluceat. Lumen igitur quod est corpus: se totum æque diffundit uariis domus partibus: consimili figura ab illo æque distantibus: neq; minus pro modo propinquitatis uniuersæ domui q̄ partibus lucē sufficit impartiri. Male actum erit cū stellis: cum luna: cū sole: si locis & spaciis quibus lucent arctari uoluerimus lucem tantā/peius si diuiserimus in illis lucē quam habent integram & penitus indiuisibilē. Pessime si eorum lucē deficere statuerimus: quoniā lucere alicubi desināt. Non deserūt cœlū sydera: neq; a sua sphaera discedunt/quia lucē suam terris exhibeant: nō minus ē fulgoris in illis: quia nunc minus & uni hemisperio fulgeant. Nō extinguntur: quia alicui terræ angulo lucere desistunt. Quid ita? Quia non per loci corporei circūscriptionē lucem exhibēt: ut ubi lucent/illic ea corpore circūscribi necesse sit: sed uigore cœlesti: qui spiritui propinquus est: dum aliis lucēt: in se manent nec a loco discedūt. Splendorem nāq; distribuūt nō diuidunt: dant totam lucē: & nihil eius amittūt. Has grās Iesus fecit qñ panem fregit/uinūq; benedixit. Dedit, n. tunc suo corpori suoq; sanguini uirtutē sese exhibendi potestātē panis uiniq; speciebus & in illis efficere quæ credit sancta mater ecclesia & nos nō multo post enarrare studebimus si mō ad ea intelligenda sustinueritis & mecum uigilaueritis.

Confirmatio & declaratio eorum quæ proxime dicta sunt.

s Ed iam perspicio quid uos moueat. Princeps qui legatos mittit adest quidē illis per auctoritatē & uoluntatē. Secundum uero corporis uitæq; substantiā nō est præsens legatis emissis. Sic ne **D**

res se habet & i hoc munere? Minime/sed cū uolūtate & auctoritate corpus aminam suam deū & hominem secundum substantiam spēbus panis & uini facit adesse Iesus. Cur quæso princeps corpus sicut auctoritatē in legatis non circūmittit? Quia nequit/credo respōdebitur. Quia homo est/& nil supra hominē pōt/manet unico loco per corpus: adest pluribus per auctoritatē & quasi præsētia uoluntatis. Non oīno tenebatur istis angustiis dñs Iesus in ultima cœna & nunc tenetur minus. Quid ita? Nonne uerus homo tunc erat? Nunquid aliquid nunc habet plus q̄ tunc? Erat tunc homo ut nos: sed secundū animam plene beatus: quod nos modo nō sumus. Et quoniā anima beata corpus (nisi aliunde impediatur) habet gloriosum: q̄uis uolente deo patre/ipsōq; filio dei redemptore nostro dño Iesu christo disponente suæ animæ beatitudo añ passionē corpus non completeret/ne suæ passiōis & nostræ redēptionis opus impediretur. Potuit tñ munera gloriosi corporis pro locorū/temporum rerumq; oportunitate i corpus emittere. Quēadmodū fecit aliquādo. Igitur qui nascens claustra uirginitatis integra seruauit in matre: quoniā tunc munere subtilitatis & agilitatis usus est pro gloria matris: qui super aquas ficcis pedibus ambulauit. Quoniā agilitate seu leuitate corporis fūctus pro discipulis naufragio liberandis: qui sine cibo per quadraginta dies & totidem noctes māsit in monte: ut contēplationis & orationis studium cōprobaret. Qui etiam in mōte resplenduit/qm̄ claritatem in corpore suo futurā perpetuo ostendere uoluit/potuit per eadē subtilitatis & agilitatis munera/corpus suū præsens exhibere panis accidentibus q̄n panem fregit/& sanguinē accidentibus uini quādo calicē benedixit. Egit igitur Iesus copori suo quādo fregit panē has gratias/agilitatem & subtilitatem illi concessit ad tempus. Hic est ille idē Iesus/aduertite uiri: sustinete quæso & uigilate mecū: hic est inq̄ qui post resurrectionē suā/ad discipulos suos ingressus est per ostia clausa: cuius corpus si pro suæ mensura quātitatis locū occupauisset/ligni naturā tam dēsam parietum structurā tam solidā sine eorū apertura/aut sine scissura/nunq̄ penetrare potuisset. Quia igitur gratia per gloriam plenā & permanentem in corpore resuscitato/non est coarctatus ostii densitate uel soliditate parietū/eadem ante passionē ex parte & ad tempus eidē corpori cōcessa non est a panis & a uini accidētibus circūclusus: & nūc in quottidiana eucharistiæ oblatione coarctari minus potest. Quā corpus illud sanctissimū/gloria iam dudū plenum/imortale/lucidū agile & subtile pdurat. Subtile inq̄ non q̄ partes eius tendant in acutū lineæ uel puncti: uel q̄ propriā figuram aut ordinē amittant organicum: sed q̄ salua armonia cōcentuq; mēbrorū/

brorum/nequit a corpore quibus solido retineri. Itaque fratres quibus iam est per
 suasum Christi corpus esse gloriosum & nostra corpora (si gloriam assequantur)
 posse transire per solida: neque a solidis coarctari. Animo si uigilaueritis: & ra-
 tionis aciem integram sustinueritis: clare percipietis domini Iesu corpus
 accidentibus panis & uini non fuisse in ultima cena conclusum: neque in
 eucharistiae sacramento hoc tempore manere restrictum. Quod enim so-
 lida substantia non occupat: non prohibet: non tardat/uel concludit in-
 uitum/tenuia accidentia si noluerit nunquam coarctabunt.

C Onfitemur unam syderum lucem lucere multis in locis: unam princi-
 pis auctoritatem multis adesse legatis. Cur igitur ambigemus ui-
 gorem diuinitatis omni luce infinito (ut ita dixerim) spiritua-
 liorem: omni principe impiosiore se posse pluribus locis secundum sub-
 stantiam exhibere praesentem: qui se omni loco exhibeat necesse est: seque uere
 exhibet ubique totum & integrum: ut non sit locus plene deo non plenus. Haec
 inquam diuina natura: quae ubique est tota: & usquam deesse non potest: quae Chri-
 sti humanitatem animam. scilicet rationalem: carnem & sanguinem Christi sibi as-
 sociauit: & inseparabiliter iunxit in unitate personae: quando uoluerit cur illa
 secum non exhibebit praesentia accidentibus panis & uini: quibus totus
 est praesens deus. Hac igitur ratione frangens panem dominus Iesus Christus in
 ultima cena se totum singulis fragmentis immisit/ & nunc singulis hostiis/
 singulisque calicibus consecratis per omnem terrarum orbem exhibet se praesentem/
 dum deus qui ubique est totus/corpus & sanguinem Christi sibi inseparabiliter
 per gratiam sociatum: illis speciebus ineffabili modo facit adesse. Si dicas hac
 ipsa ratione haec caro: hic sanguis & totus Christus secundum hominem erunt
 ubique praesentia: neque plus sub accidentibus illis in ultima domini cena: uel modo in
 eucharistia: quam aliis locis continebitur. Deus. nam aequae ubique est: cui Christi hu-
 manitas creditur associata. Rursum tu prius. Deus quae ubique aequaliter est: nunquam
 quid ubique aequaliter operatur. Minime. Costat. nam uariis in locis & temporibus
 fieri diuersa/ & aduersa sine numero: & tamen idem deus ubique est: & quaecumque
 fiunt in omnibus operatur. Quid ita? Quoniam haec diuina uirtus &
 auctoritas extra se operatur ut libet: nulla naturae necessitate sed libera uo-
 luntate. Itaque hic agit hoc ut uult: & alibi aliud: quod etiam uult. Exhibe-
 bit igitur si uolet aliquid sibi associatum hic praesens: quod alibi non ex-
 hibebit: quia exhibere non libebit. Exhibebit hic aliquid praesens uno modo
 quia sic uolet: & alio modo exhibebit alibi: quia aliter uolet. Itaque huma-
 nitatem Christi quam sibi deus sociauit ad unitatem personae: uniuersumque per-
 petuo: in superiori caelo locauit in gloria: ubi tanto melior est angelis effe-
 ctus: quanto excellentius praeter illis nomen haereditauit. Eo loci Christus

I

K

L

M

localiter residet: & spaciū ambiētis lineis circūscribit: nec unq̄ inde discedit: nusq̄ sic est p̄ uniuersum orbē: nisi gr̄a speciali localiter uelit q̄nq; descendere: qđ rarissime factū credunt: q̄ recte sapiūt. Hāc ipsam humanitatē quotidie deus p̄ntem exhibet: retinetq; sacramentaliter ī eucharistiæ sacramēto. i. secundū corpus illis accidētibus facit eē p̄ntem: nō tñ circūscriptā: uel circūangustatam. Sumis igit̄ non cām totā pro tota cā. Etenī sola diuinitas & societas eius cū carne Christi: cā non est tota p̄ quā Christus cōtinētur in hostia: sed uolūtas dei: un̄ descēdit ois gratia. Quare significantissime dixit euangelista gr̄as egisse dñm saluatorem: fecit. n. per diuinā uolūtatem oīpotentē mirabilia tunc multa: sed nō penitus īpossibilia: fecit mirabilia: sed nō incredibilia. Mirabile nempe est: sed nō incredibile Christi corpus tam magnū paruis admodum accidentibus cōtineri: nec minorari: Quoniā & ciuili instituto gr̄adis impatoris auctoritatē maximā: priuatus homo longe minor impio totā accipit nec minuit: & lux solis tā gr̄adis: tota tugurio cōtinētur exiguo: neq; tñ angustat̄ ab illo. Mirabile est Christi corpus & sanguinē tot locis esse p̄ntem: quot locis per orbē Christianū sacramentū eucharistiæ quotidie cōficit̄: conseruatur & sumitur: & qđ oēm mirabilitatem supat: nunq̄ cœlū dimittere & tot in altaribus: tot in repositoriis p̄manere. Sed neq; sunt hęc incredibilia: uel penitus impossibilia. Quā uolūtas hoīum facit hęc ipsa quotidie: & natura hęc eadē habet semp. Quā & una principis auctoritas est apud uarios eius ministros uaria per loca dispersos: neq; desinit princeps suis lineis eē circūscriptus: quia īcipiat eius auctoritas eē eo loci: & in eo hoīe in quo nunq̄ fuerat. Et una lux syderis uarias ptes orbis illuminat. Vna quoq; lucerna uarias domus ptes illustrat: & tñ cœlum non deserit sydus: neq; lucerna candelabrū suū. Mirabile est Christi corpus in hoc loco nunc eē incipere: & in alio nūc eē desinere: & nō mutari Christū secundū locū: neq; acquirere uel pdere aliquid secundū quoduis mutatiōis genus. Sed neq; istud incredibile ē: p̄stat hoc ip̄m ciuilis institutio: p̄stat natura. Nō. n. mutat̄ princeps: nō acquiritur aliqd eius pristinæ auctoritati q̄a no uos legatos emittat: nihilq; illi subtrahit̄ si quosdā reuocat: & ab offō iubet se abdicare. Nihil insup stellæ acqrūt p noctē dū uident̄: nihil p diē demit̄ dū uideri desinūt: nihil foli addit̄ si pluribus oculis aut locis luceat: nihil demit̄ si paucioribus. Nō dabis plus lucernæ q̄ p eā plures uideant: q̄ q̄ paucis uel nullis oculis lumen p̄beat. Non auget̄ lucerna quæ plures p fenestras lumē sp̄git: aut ad maiora spacia diffūdit. Nō minuit̄ si ad minora & p minora ferat̄. Mirabile ē sed nō incredibile Christi corpus eē totū in toto pane: neq; minus totū singulis ī ptibus. Ciuilis usus habet

habet hoc. Natura luminis idē præstat. Principis auctoritas tota est i prin-
cipe: tota in toto regno: & in qualibet regni pte nō minus tota. Lumē so-
lis est in sole uniuerso & p uniuersum terrarū orbē lucet totū: neq; locis
pōt eē diuisū. Mirabile est/ sed nō icredibile. Corpus Christi cū bonū sit/
& saluterū aliis prodesse: aliis obesse sumentibus illud. Qui digne su-
mūt/ uitā sumūt: qui sumunt idigne mortē accipiūt. Exhibet idē princi-
pis auctoritas: quæ ad laudē pmiūq; bonorū: ad malefactorū uero uindi-
ctā pœnā & suppliciū cōstituta est. Exhibet idē et lux solis quæ sanis o-
culis est læta: debilibus tristis: strigit: soluit: generat & corrūpit. Nō est igit̃
cur ea quæ de rōne muneris huius dicta sunt credere recusemus: Si sub-
stinenter/ uigilanterq; cogitabimus/ deū (qui cuncta pōt) posse uni dare
de nouo: quod alteri donauit ab initio. Ratio igit̃ muneris sic se habet: N
ut dñs Iesus frangēs panem/ & uinum bñdicens: utriusq; substantiā pe-
nitus abstulerit: utriusq; accidētia penitus seruauerit. Hæc ea rōne facta
credamus: quia prima cā materiā primam pōt sola (si uult) attingere: &
illā nullis dispositionibus interueniētibus cōmutare: & ut ita dicā ad ni-
hilū reducere. Hæc ipsa accidētia pmaner fecerit sine subiecto. Hoc nos
credere faciet creatoris oīpotētia: quæ nō minor est ad conseruandū sola
quæ seruari uult: q̃ creaturæ cuiuslibet adminiculo cōmunita. Corpus
& sanguinem suū illis sub accidētibus cōstituerit sacramentaliter nō loca-
liter. i. nō claudi: nō āgustari illis accidētibus: neq; alterari p illa: sed sub
illis fecerit cōtineri: erit hoc facile creditu si hēbimus psuasum dei oīpo-
tentiā qd' uni naturæ creatæ iāq; cōpletæ cōcessit/ posse alteri cōdonare si
uelit. Licet. n. quæ unā naturā cōstituūt alteri donare nō possit/ pristino
eēndi tenore seruato. Vt nō potest eē canis aiām hñs hoīs: neq; equus ha-
bēs mēbra leonis: qm̃ hæc naturā faciūt/ tñ quæ naturis iā cōstitutis ad-
ueniūt: pōt deus dare qbuslibet. Hoc si cogitabimus (qd' & uere physi-
ci & mathematici nō negarēt) uidebimus apte quō Xpi corpus & sāguis
cōtinent̃ sub spēbus panis & uini: nō tñ claudit̃ illis: nec cōtaminat̃ si il-
la putrescāt: qa nō tangit̃ illis: sed illis adest: ut det grām hoibus: ipsum
Iesum pie sub illis accidētibus: sumētibus & uenerātibus: & cū eodē sub-
stinentibus patienter aduersa/ & uigilantibus ne prosperis obruantur.

De ratione accipiendi eucharistiæ sacramentum.

a Ccipite & comedite. Nō satis est fide sumere hoc sacramētū: co-
medēdū et est & mādendū ut sapiat magis. Mandiē aut̃ nō den-
tibus corporis: sed spūs. Spe mandēdus ē hic cibus. Spei offm̃ quæ dētes
habet supius & iferius: supius expectationē assequēdi boni: inferius stu-
diū euadendi mali. Accipiamus igit̃ & manducemus hoc sacramentum

sperantes per illud sociari dño Iesu Christo. Et quia nūc sumus aduenæ
ac hospites tpanei in hac ualle mortalitatis iter agētes: obsessum ignoran
tia: periculisq; sine numero plenū: per huius sacramēti uirtutē speremus
carnis & mundi supare pericula & a nobis effugare dæmonia: ita puenie
mus ad futurā ciuitatē quam inqrimus fieriq; merebimur in ea ciues sã
ctorum & domestici dei: ædificati supra fundamētū apostolorū & pph
tarum: ipsum dñm Iesum Christū: qui se nobis dedit in cibū: Speremus
inq; per hunc ipsum cibū fieri cohæredes filii dei: ditati ab eodē thesauris
nō deficiētibus quos neq; erugo: neq; tinea unq; poterit demoliri: quos
fures non effodiēt neq; furabuntur. Erūt hi thesauri animi tráqllitas so
lida: sanitas corporis integra: oīum desideriorū complementū: sciētia nō
ambigua: errori non permixta: pax timore carens & secura: amor stabilis
incōcussus: sine tedio: sine piculo: sine zelotipia amatū possidens: imor
talitas: impassibilitas. Hi sunt superiores spei dentes: per quos dñi Iesu cor
pus manducandū & mādendū debemus accipere. Dentes inferiores sunt
cogitatio mali quod euadimus si digne sumpserimus: in quod labimur
si sumamus indigne. Euadimus animi corporisq; dolores: qbus hic mū
dus inferior ē uere plenus. Quid. n. est uita hoīs super terrā nisi militia
nisi labor: uigiliæ lucta aduersus carnē & sanguinē: aduersus mundi re
ctores tenebræ harum: Quæ mala dñi Iesu suffragiis euademus si illū
digne manducauerimus. Euadimus et pœnas ifernas: uermes. s. qui nō
morientur. Ignes qui nunq; extinguentur: Sitim p̄cordia exurentē: famē
in æternum rodentē uiscera. Euadimus tenebras ppetuas. Quæ omnia
mala eos manēt qui hunc cibū hunc potū indigne manducant & bibūt.
Qui. n. idigne māducat & bibit iudiciū. i. dānationē: quæ dei iudicio re
probos manet: sibi māducat & bibit. Accipite igitur per itelligētiā fidei:
& comedite per spem: sperātes hoc cibo miseriā euadere: & fœlicitatē as
sequi sempitærñā. Accipite p̄pterea & comedite pie: munde: sancte & in
nocenter. Comestū porro per spem digerat charitas: hæc. n. sola transfert
amantē in rem amatam: & ambos inuicē iungit: iunctosq; cōseruat. Au
di ipm panē quem māducas. Qui manducat meā carnem: & bibit meū
sanguinē: in me manet & ego in eo. Manet Christus in nobis sicut caput
in mēbris dñi pmanere: nos in illo sicut sub capite mēbra: quæ per caput
feruantur in uita. Nullū est mēbrum in hoīe qd' capiti nō obsequatur: &
eius seruādi grā nō faciat: nō ferat oīa. Ut maneat i nobis dñs Iesus: sitq;
nobis caput: ut uiuamus per illū sicut mēbra per caput illū colamus: &
eius grā oīa faciamus. Ne discedat a nobis: illū totis uiribus retineamus.
Ne nos deserat: oīa æquanimiter toleremus. Caput hoc nostrum quod

natura

a natura per progenitores accepimus: uitam temporaneam ingerit mēbris: & hanc ipsam malis plenam: quæ (ut sit longissima) finitur tandē: & interea morbis & incōmodis uexat' innumeris. Quæ si cōtingat sine egritudine ad ultimam deuenire caniciē: nōne morbus ē ipsa senectus? Vita quā suggerit nobis Iesus Christus æterna ē. Audi ipsum illū de se loquentem. Qui manducat meā carnē & bibit meum sanguinē: hēt uitā æternā. Quis nolit huius capitis eē membrū: qđ uitā tribuit nō casurā. Sed dices. Morimur tñ: & ipse mortuus est qđ comestus uitā æternā dare p̄misit. Ne turberis: mortuus ē: sed resurrexit. Mortuus est: ut te resuscitaret. Audi illū. Et ego resuscitabo eum ī nouissimo die. Ego qui fui mortuus: & ecce sum uiuus qđ resurrexi: illū qui manet in me: illū in quo ego maneo: resuscitabo in nouissimo die. Quia licet mors ad tēpus illi uitā auferat: nō tñ auferet in p̄petuū. Cū desinet fieri nox. Cū aduenerit dies nouissimus: ille. s. dies qđ mane hēbit nō uesperā: ille quo nullus erit nouior: qui iō nouissimus erit: qđ post oēs nouos: & nullus post illū adueniet: tunc illū resuscitabo: ita nō moriet' in æternū: sed in tpe & ad tēpus tñ. Dum nox eē poterit moriet'. Viuet aut' non ad tēpus: sed ad lucis p̄petuæ æternitatē: Quā in nouissimo die occasum nesciente resurget nō occasurus. Si quis nobis p̄mitteret talia: & p̄suasum hēremus eū posse p̄stare: oīa eius grā faceremus: coleremus: amaremus: adoraremus eundē. Audi nūc: uigila: sustine si libere loquar. Aut fidem Christi ore nō corde p̄fiteris: aut es penitus insanus & furiosus: si Christū dñm qui tot & talia bona cōferre pōt: qualia ipse de se loquitur: fides oñdit: spes porrigit: non amplecteris in hoc munere & illum per charitatē non amas sup̄ omnia: illi q̄tum potes non appropinquas: illū q̄tum uales ad te nō trahis: non transformaris in illum. Nemo mihi p̄suadebit unq̄ uere se credere dñm Iesum eē deum: esse redemptorem suū: eē cibum aiæ suæ: qui semper in illo sit mansurus: ut ei det uitā æternam/ nisi illū amet sup̄ oīa. Et certe si probatio dilectionis exhibitio est opis: nisi semp̄ studeat ei in oībus/ & p̄ oīa fieri obsequosus: nūq̄ ab eius uolūtate se cederē sēp̄ iuigilet.

De multimoda ratione accipiendi eucharistiam.

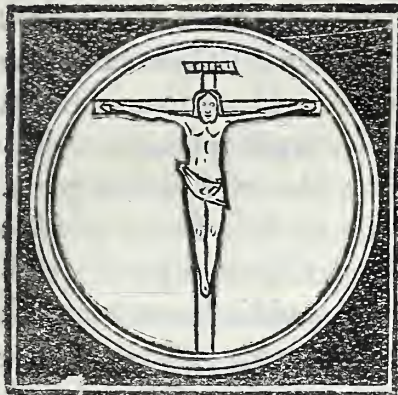
e Xcellentissimā nunc muneris huius dignitatē ut intelligere ualeamus/ aliis ecclesiæ sacramentis ut possumus cōferamus. Habent alia ecclesiæ sacramēta unum signum/ & unam rem. Hoc duo signa & duas in se cōtinet res. In aliis sacramētis/ qđ res est: signū eē non pōt. In isto qđ uere res ē: alterius rei uere signū ē. Hæc quō se hēant audite/ & quæ ī hoc sacramēto signa sint/ quæ itē res attendite. Accidētia

deus & homo illis accidentibus occultatus/& inuisibiliter cōtentus/nec
 coarctatus/prima res ē/& tñ signi rōnē tenere pōt. Corporis. f. mystici rō
 secundū quā Christus caput cū fidelibus mēbris/non organice sed offi-
 ciose illis incorporatus/cōiunctus/& cōcinēs/unā ecclesiā cōstituit/& cō-
 seruat. Alia res est grā g̃tum faciēs/quā præstat hoc sacramētū dū cōsecre-
 tur:cōseruatur/& sumit. Accidentia panis & uini ita signū sunt/ut semp
 signa pmaneat/nunq̃ res sacramenti euadere possint. Grā gratū faciens
 contra/ita res est/ut signi naturā cape nequeat. Corpus & sāguis Christi:
 uel Christus hō ac deus ita res est/ut signū eē nō desinat. Vnitas ecclesiæ
 militātis in hoc sacramēto locū hñs rei/in signi ēt rōnem sine iniuria trā
 fire pōt/dū ecclesiā triūphantē nobis oñdit. **Q**uod aliud sacramētū da-
 bis tot talesq; in se rōnes & tali mō connectens? **Q**ui sumit hoc munus
 (ut par est) hęc quatuor secū habet. **Q**ui aliter sumit duo prima asseq-
 tur:tertium si habet/habet ad pœnam: quartūue penitus nō attingit:sed
 labitur í cōtrarium. **H**oc ē q̃ usu dr̃ qñq; sumi sacramētū & nō rē:qñq;
 rem/& nō sacramētū:qñq; simul utrunq;. Sacramētū tm̃ est qđ signi
 accipit rōnem. i. qđ sensu uel intellectu cōprehendit̃ aliqd plus cōtinere
 q̃ pferat. Res sacramēti tm̃ est quæ sensui subesse non pōt:uel quæ aliud
 nequit oñdere q̃ seipsam. Sacramētū & res est qđ & aliud oñdere/& ab
 alio pōt eē monstratū. Dum igit̃ theologi dicunt aliquē sacramētū nō
 rem sumere:aliquē rem/nō sacramētū:aliquē utrūq;/capitur sacramē-
 tum tm̃:non pro signo tm̃:sed pro signo & re:quæ signi nō refugit rō-
 né. Res ecōtra pro eo qđ nequit signū fieri sed est ultio significatū. Nūc
 aptius qđ ea distinctione dicat̃ aduertite. **Q**ui hoc sacramēto abutitur:
 sic sacramētū & nō rem sumere dr̃:ut tñ aliquid qđ est sacramētū & res
 sumere nō neget̃. Si. n. sumeret solū signū. i. accidētia sola:nō abuteret̃
 corpore & sanguine saluatoris:quæ nō attingeret. Sumit igit̃ qbus abu-
 titur. Sumit inq̃ uerū corpus:& uerū sanguinē dñi Iesu:quæ duo in hoc
 sacramēto rei sibi uendicāt locū. Sed quia a fine suo res noīa sortiunt̃:&
 grā deo nos g̃tos reddēs finis est comestiōis huius:dicēte dño. **Q**ui mā-
 ducat meā carnē:& bibit meū sāguinē hēt uitā æternā. i. finis māducādi
 est hñe uitā æternā:quæ p grām acquirit̃. Et ipsa grā aīæ uita ē:iccirco qui
 grām cū sacramēto nō accipit:rē sacramēti negat̃ accipe:nō qa nullā rē
 capiat sacramēti:Capit. n. rem nobilissimā & oīum p̃ciosissimā carnē &
 sanguinē Iesu Christi:sed non capit grām ultimū effectū muneris:quo
 Christus donauit apostolos. **Q**ui uero nō accipit uisibilia accidentia q-
 bus uelat̃ Christus in hostia:nō accipit carnē eius & sanguinē uelatū ab
 illis. Non igitur accipit sacramētum:qm̃ neq; suscipit aliquod signum.

At si pic

At si pie credat/capereq; desideret/& nō habeat largitorem/uel mala ualitudine stomachi retinere posse diffidat assequit' grām quæ manet sacramentū hoc accipiētes. Deus. n. qui scrutator est cordium/bonā uoluntatem non minus q̄ opus acceptat/si opus nequeat exhiberi. Ita hic accipit rem ultimā & finem assequitur: quē quærebat/sacramentū tñ non assequitur: quia gratia cum sit res & non signum/sacramentum esse nō potest.

Declarantur supradicta & concluditur eucharistiæ excellentia super omnia sacramenta.

DVO Illa signa/duas res quas diximus hoc munere contineri si mihi non credis crede magistro ueritatis: immo crede ueritati quæ falli non pōt: & fallere nescit. Existimo de accidētibus an sint i hoc munere neminē ambigere qui sensu non careat. Corpus uerū Christi & uerū sanguinem uerū (ea ratione qua diximus) esse sub illis accidētibus dicit ipse Iesus panis uiuus. Hoc est corpus meū. Hoc quod

Z

his accidentibus fracti panis continetur. Hoc quod uobis do: hoc quod uos accipere iubeo est corpus meum/sed quale corpus phāsticum nec uel aliquid aliud repræsentans corpus aut uim corporis habēs: nihil est horum: corpus est: quod pro uobis tradetur: Non tradetur autē corpus phantasticum: aut areum: uel aliquid supplēs uicem corporis: aut uim corporis continens aut repræsentans illud: tradetur uero corpus natum ex Virgine: tradetur corpus qd' flagellabitur: conspuetur: spinis coronabitur: crucifigetur: morietur: sepelietur: resurget. Hoc ē corpus meū: qd' do uobis: corpus inq̄ quod pro uobis tradetur per Iudam p̄ditorē scribarum phariseorūq; malitiæ: quod per pharisaicam hypochrisim plenā inuidia atq; supbia: quod per pontificū & sacerdotū ambitionē & avaritiā tradetur Pilato: quod per impiā & secordē pusillanimitatē Pilati itelligētis inuocentia eius: nec illud liberare pro offō audētis tradet' Herodi: ut illud liberet. Ut fructū iustitiæ (si liberet') o Pilate alius tibi p̄cipiat: si dānet' tu tibi inuocēs uidearis: sis tñ reus q̄ iustū uirū liberaŕ nō es ausus: qd' ab Herode uana curiositate latāter exceptū: supba negligētia uilipensū: & inderisum purpura uestitū: tradetur itez Pilato: qd' a Pilato tradet' tādem crucifixoribus. Est igitur uerum corpus habens carnem & sanguinem: neruos & ossa. Hic sanguis est: nō imaginarius sed qui per flagella & uulnera de uiuo corpore effundetur ab inimicis. Esse in hoc munere

A

B

tertiam rem quæ fit etiã signũ testatur eadem ueritas per Lucam dicens.
 Hoc facite in meam cõmemoratiõem. In cõmemoratiõẽ amoris quo
 ecclesiã dilexi spõsam meã/in cõmemoratiõẽ societatis & unitatis qua
 illi perpetuo me cõiunxi. Vt sicut cibus cũ comedẽte fit unũ/ita me unũ
 esse cum ecclesia memineritis: ea unitate: qua uir & uxor unum sunt. Et
 sicut uir caput est uxoris. Sicut uir & uxor unã domũ faciũt/sic me & ec-
 clesiam fideleũ unam familiã esse memineritis/& ipsam ecclesiã mēbro-
 rum uicem/me capitis locũ tenere sciatis. Sicut pastor & oues unus grex
 sunt. Sicut dux & militũ multitudo sũt unus exercitus: ita memineritis
 me cũ ouibus meis cum meis comilitonibus eẽ unũ. Vt spõsã meã sim
 caput: ouili custodia: exercitui præfidiũ/& tutela. **Q**uartam item rem
 hoc munere contineri uidelicet grã negari non põt/ipsa ueritate dicẽ-
 te/quod pro uobis. i. pro uestra salute tradetur. Non est salus sine gratia.
 Corpus ergo hoc acquirat uobis gratiã. **Q**uæ hic dicta sunt/exponẽdo
 pro uobis/Matheus explanat ubi dicit/qui pro uobis & pro multis effũ-
 detur in remissionẽ peccatorũ. **C**lam clara res est gratiã in hoc munere con-
 ferri. Non. n. remittitur peccatum nisi gratia præueniat & sequatur. Præ-
 uenit grã disponens: subsequitur pficiens & confirmans. Sic ergo tradi-
 tur pro uobis o fideles/corpus dñi Iesu. Sic pro uobis eius sanguis effun-
 ditur/ut uobis fiat remissio peccatorũ: & uobis gratia cõdonetur. Habet
 igitur hoc munus duo cõia cũ reliquis muneribus quibus Christus do-
 nauit ecclesiã/cõmunia inq̃ cum reliquis ecclesiæ sacramētis. Primum &
 D ultimũ signũ sensibile quod semper est signum nunq̃ res. Et gratiã gra-
 tum facientẽ quæ semper est res/& signi naturam non recipit/cũ nil pro
 certo de illa experiamur q̃diu hic uiuimus: Habet tertiũ præferre. s. Chri-
 sti & ecclesiæ unitatẽ cõmune cũ matrimonio. Secũdũ uero. s. continere
 Christum deum & hoĩem habet peculiare: singulare: atq; excellẽtissimũ.
 E Hæc si uigilantius obseruauerimus uidebimus singulas huius muneris
 partes excellentissimas esse: q̃uis tres earum uideantur aliis sanctorũ par-
 tibus assimilari. Omnia ecclesiæ sacramẽta habet quidem uisibile spẽm:
 naturam siue subiectum priorem non amittentẽ. Hic species. i. acciden-
 tia: propria substantia pereunte: dei sola uoluntate pseuerant. In aliis sa-
 cramentis sola uisibilis species sacramentũ nõ est: sed illa cum uerbis: si-
 gni cõplent rationẽ. Aqua. n. non est baptismi species sola: neq; sola uer-
 ba baptizantis baptismi species sunt: sed uerba simul & aqua species sũt
 baptismi. Sic de reliquis sacramētis res se habet: hic solæ species primo lo-
 co rõnem sacramēti tenere noscuntur. Licet præterea alia sacramẽta gra-
 tiam afferant: nullum tñ eorum talem ac tantã afferre sufficit: quantam

istud. Notum est matrimoniū referre unitatē Christi & ecclesiæ: sed non tam plene: non tā efficaciter q̄ hoc munus. Licet. n. maritus caput sit mulieris sicut Christus ecclesiæ: tñ Christus ipse hoc munere cōtentus se ipsum suamq; unitatē plenius repræsentat: q̄ alia quælibet creatura. Est igitur hoc munus præ omnibus sacramētis excellentissimū: quando nullū aliud in se tot cōtinet bona: nullius signa in creata uirtute sola cōsistūt: nullum tantū potest afferre gratiæ quantū istud. Et profecto baptismus licet primam afferat gratiā: quæ certe est amplissima: non tñ æque sublimem locum acquirit in cœlo. Fateor igitur baptisma esse magis necessarium: sed non magis meritorium.

De excellentia eucharistiæ secundum suas causas & modum essendi & primo secundum efficientem causam.

Ed quoniam quicquid humanis uerbis dici potest minus est dignitate tanti muneris: quæso ne pigeat adhuc sustinere hic & uigilare mecū: dū alia uia excellentiæ eius aliquā scintillam annitor oñdere. Res oēs dignitatē habentes: illam aut ab agente: aut a fine: aut a forma: aut a partibus: aut ab essendi modo suscipiūt. Cōficiuntur alia sacramēta uerbis humanis uirtute tñ diuina suffultis: suo nempe nomine homo cōficit oīa sacramenta: potestate tamen fretus quam accipit ab ecclesia. Qui baptizat dicit. Ego te baptizo in nomine p̄ris & f. & s. s. Qui ordinat manū imponit: & uerba depromit significantia illū efficere: quod instrumēta suscipienti oblata demonstrant: & dū manus iniungit ad sacerdotiū supplicans dicit. Consecrentur manus istæ: per istā sanctam unctionē & nostram bñdictionē. Qui absoluit dicit. Ego te absoluo a peccatis mihi cōfessis in nomine p̄ris & f. & s. s. Qui cōtrahūt matrimonium dicūt. Accipio te in meam: & ego te in meū. Qui oleo iniungit extremo dicit. Per istam sanctā unctionem parcat tibi deus quicquid oculis peccauisti: aut sub eisdem uerbis aliū sensum nominat quē iniungit. Sex inq; ecclesiæ sacramēta per hoīes dantur: & uerbis humanis: Eucharistiam sacerdos qñ conficit non suis sermonibus: sed Christi uerbis innititur: nō inq; ut prima p̄sona: non ut agens loquitur: sed quasi minister sermonis credit & sperat uerbis Christi quæ ipse enunciat: hoc efficere sacramētū. Neq; mirum si homines suo sermone: suaq; p̄sona: sex quæ diximus sacramēta conficiant. Continent oīa puram creaturam: & nihil increatum illis inest. In hoc uero sacramēto adducitur deus non ubi nō fuerat: qui totus ubiq; est: sed nouo essendi modo. Nō. n. erat sub panis uiniue speciebus sacramentaliter qñ uerba Christi prolata non fuerāt. Accedit Christi uerbum: & ipse uenit Christus uerbum. Verbū. n. quod sua

I uoluntate caro factum est: sua auctoritate & uolūtate: suis uerbis: suam
carnem adducere debuit ad hoc munus: quod est ipse qui donat. Hic ē
aries hærens cornibus iter uepres: qui pro Isaac filio Abraæ se obtulit ho
locaustū. Hæsit. n. dñs Iesus inter uepres: hæsit cornibus: qñ gloriæ suæ
maiestatē abscondit in homine: quādo fœlicitatis uim: qua eius anima
semp abundauit religari uoluit: ne perueniret ad corpus: & sensibus cor
poris compatiēdo quasi uepribus detineri. Est inq̄ aries oblatus in holo
caustum: cuius odore obedientiæ delectatus est deus: redēptus est Isaac:
& consolatus ac exaltatus Abraam.

c Onstat omnium sacramentorū finē ultimum eē fœlicitatē æter
nam: ad quā baptismus perducit/ quia apit ianuam/ per quā ad
deum ingredi ualeamus. Hanc ipsam ianuā itēq̄ obseratā/ iterū
aperit pœnitentia. Alia sacramēta ne claudatur ianua quā dixi adminicu
lum præstant. Munus uero hoc/ hoc sacramētum ipsius fœlicitatis fonti
nos iungit & sociat. Facit fœlicitatē uenire ad nos: nosq̄ in illa manere:
& illā tenet in nobis. **Q**uid est quæso nostræ fœlicitatis fons/ fomes/ fū
damentum/ & culmen? Dñs Iesus Christus qui deus est: hic est uere lapis
angularis: qui sicut deū in Christo homini sociatū continet/ sic Christū
deum hoībus adiūgit: q̄ in hoc munere se nobis donat in cibū: manetq̄
per hoc munus in nobis. Audi quid dicat/ donum hoc quod se ipsū do
nat. **Q**ui māducat meā carnem & bibit meū sanguinē in me manet &
ego in eo. Manemus igitur in fonte fœlicitatis per hoc munus: ad quod
per alia sacramēta appropinquamus. Per hoc manet in nobis tota fœlici
tas: per alia idonei simus ad illā participandam. Si formam nunc pensite
mus/ quod os/ quæ lingua exprimere/ quis itellectus cape sufficit formā
huius sacramēti in quo est formæ dator? Dicam paucis quod possum.
Omne bonū habet hæc forma. Bonū habet quod totus mūdus cape nō
potest: de quo ille solus aliquid intelligit: qui se nihil penitus pro rei di
gnitate intellexisse cognoscit. Hic est colūna ignis antecedens p noctem
& fumus per diem dei populū dirigēs: cuius rationē & receptaculū uni
uersus populus/ & ipse Moyses ignorauit. Si partes attēdimus/ quid iter
corporeas creaturas hoīe præstantius? **Q**uid iter spūalia primo ente pōt
esse sublimius? Hæ huius sacramēti/ huius muneris ptes sunt. Hō cuius
gratia creata sunt oīa: & deus qui cuncta creauit partis hic habēt rōnem.
Quod est plusq̄ uniuersum hic uenit quasi in ptem/ & sic est pars ut to
to nō sit minus. **O** excellens manus quod totius boni cōtinet bonitatē.
O munus ineffabile: in quo pars nequit eē minus toto. Deus est quicqd
est: est igitur & corpus/ & sanguis/ & anima christi: est Christus homo to
tus: est

tus: est gr̃a: est panis uiniq; accidētia. Sed longe plus est & melius omnibus istis. Quid dixi est longe plus: Plus illis est infinito: & melius est deus illa quæ diximus q̃ ipsa in se permaneant: & tamen illa cum deo sumpta: partes sunt in hoc munere: Quia singula suam naturā: suamq; substantiā retinent: nec ab infinito diuinæ perfectionis pelago absorbent̃. Hic est uere rubus quem uiderat Moyses ardere neq; comburi. Ardet nanq; caro: sanguis: anima Christi: ardet Christus totus charitate: ardet maiestate: ardet deitatis potentia: neq; comburuntur in illo hæc: sed integra manent. Sunt alia ecclesiæ sacramenta dum fiunt: & ubi fieri desierunt: ultra non durant: licet effectus eorum permaneat. Hoc uero pducat effectum. Habent alia unde mensurentur: hoc immensum est: prorsusq; omnem mensurā excedit. Est uere hic panis: hydria illa farinæ quæ non deficiet: est lechitus olei mulieris sereptanæ: quæ pauit Heliam: est uere oleum uasis: quod mulier pro debito infundēs: quotquot uasa auferunt̃ replet: uasq; deficientibus stat se ipso: unde pro filio uiduæ paterno creditori debitum soluitur: & filius a seruitute de liquoris huius precio liberatur. Hoc enim est corpus quod pro uobis tradetur o filioli matris ecclesiæ. Hic est sanguis qui pro uobis fundetur in remissionem peccatorum uestrorum: in precium uestre libertatis. Et de munere domini nostri Iesu Christi a suis recessuri hætenus dictum sit.

Præfatio ad lectores de ratione scribendi dñi testamentū excusatoria.

DE TESTAMĒTO dñi nostri Iesu Christi nouo sane: noua ratione & inusitata de hæreditate conscripto dicere non auderem nisi ipsum Iesum dicere audirē. Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine: Cuius seriem testamēti Ioannes euangeli-
sta litteris mandaturus: in testatore mētis constantiam testatur: legata deinde cōscribit. Hæredes instituit. Tandemq; fidei cōmissario executionem dispositorum scri-

bit cōmendatam. Quæ singula si minus sufficienter fuero profecutus: scio bonum mihi eē: & uobis utile plusq; dici possit: q̃ pro rerum amplitudine: pro testatoris maiestate: proq; notarii dignitate: plene hæc explicare nō possim. Nemo igitur mihi quæso calumniam imponat: q̃ multa obmiserim: & enarrando testamentum domini: lacerauerim potius euangelii historiam q̃ texuerim. Fateor plane in hac ipsa Ioannis narra-

tionem: plura esse mysteria quae uerba. Fateor omnia quae ille scripsit de testamento domini: me ferre non potuisse: sed & quae ferenda suscepi: meam confiteor superauisse uirtutem. Tuli quantum & quousque potui: robustiores humeri plura & melius ferant/ usque dum expedit. Satisfecit/ qui fecit quod potuit/ & ausum fuisse magna/ culpabile non est. Si non penitus inutiliter audeas. Multi autem me interpretes euangeliorum sensus propriis uerbis elocuti sunt. Multi eosdem sensus de sacris litteris remote multum acceperunt. Ego si paucis obmissis sensum de ipso fonte euangelii deique propinquo ueritate/ & doctrinam salutarem sumere monstrauim/ cur non recte fecisse uidebor? Si plene singula domini Iesu uerba/ dum suum condidit testamentum/ ut Ioannes scripsit/ persecutus non sum/ cur inculabor quod reliquerim aliis locum suum? Non est apis infructuosa/ quae de singulis floribus fauos non aggerat. Satis est: ex quibus potest: & quantum potest illam ad mellificandum in alueariis congregare. In ciuile est omnia poma unius arboris: uno stomacho: unaque in gestione consumere. Bonum est ergo relinquere ceteris scriptoribus locum suum: ut qui uelint de intactis euangelii uerbis fauos congerant in ecclesia. Solent perfecto aetatis nostrae tabelliones: quos notarios dicimus: testamentorum particulas dare poscentibus. Solent et multa testantium uerba breui pagella concludere. An quia omnia dicere non sufficio: nulla dicam? An quia totum euangelii seriem non capio: quod sperlim mihi dominus monstrare dignatus occulatabo? Si mihi sola sint fragmenta panis: ideo esurientiam meam non releuabo? Ideo paruulis famae piclitantibus negabo micam: quam panem integrum dare non possum? Lamentatur dominus quoniam dum paruuli quaererent panem: non erat qui frangeret eis. Si laceratam tunicam habeam: non induam illam? & nunc potius quam pannosus incedam? Nimis delicati est: non nisi de integro pane cibum sumere. Superbum est nimis: ac stolidum algere potius in nuditate: se abscondere quam pannosum incedere. Sed tamen haec ipsa frustra: quae de Ioannis euangelio pro testamento domini a me sumpta sunt: ita spero esse confuta: ut non male cohereant. quod uero non satis artificiose consuerim: quod futura nimis appareat: quod non omnia dicendi stilo aequalia sint: ueniam ab illis spero: quorum gratia laboraui. Non enim diuitibus: aut delicatis operari constitui: operor pauperibus: quibus existimo satis fore: Si operis mei partes omnes sibi inuicem bene respondeant: & inhaereant firmiter. Si nihil dixi: quod a tanto testatore decretum non ostendat: si quae de Ioannis euangelio sumpsi fideliter: & ut ab auctore scripta sunt: in medium attuli: spero lectores non improbos uoluntatem accepturos bonam: & imperfectum meum: non tam mihi quam operis difficultati ascripturos. Nunc Ioannem ipsum audiamus: & deinceps quae dixerit declaremus.

Ego scio

Go scio quos elegerim. Sed ut impleatur scriptura: qui mandu-
 e cat mecum panem/leuabit cōtra me calcaneū suum. A modo di-
 co uobis/priusq̄ fiat/ut cū factum fuerit credatis quia ego sum:
 Cum hæc dixisset Iesus turbatus est spiritu/& p̄testatus est:& dixit. Amē
 amen dico uobis: quia unus ex uobis tradet me. Aspiciebāt ergo ad inui-
 cem se discipuli/& sciscitantes de quo diceret: erat recūbens unus ex disci-
 pulis eius in sinu Iesu/quem diligebat Iesus. Innuuit ergo huic Simon Pe-
 trus & dixit ei. Q uis est de quo dicit? Itaq; cum recubuisset ille supra pe-
 ctus Iesu dixit ei. Dñe quis est? Respōdit Iesus/ille est cui intīctū panem
 porrexero. Et cū intinxisset panē dedit Iudæ Simōnis scariothis. Et post
 bucellam itrauit in eū Sathanas:& dixit ei Iesus. Q uod facis: fac citius.
 Hoc autē nemo sciuit discūbentiū/ad qd dixerit ei. Q uidam. n. putabāt
 quia loculos habebat Iudas/q; dixisset ei Iesus. Eme quæ opus sūt nobis
 ad idem festū/aut egenis ut aliqd daret. Cum ergo accepisset ille bucellā
 exiuit cōtinuo. Erat autē nox: Cū ergo exisset dixit Iesus. Nunc clarifica-
 tus est filius hominis/& deus clarificatus est in eo. Si deus clarificatus ē
 in eo:& deus clarificabit eum ī semet ipso/& cōtinuo clarificabit. Filioli
 adhuc modicū tēpus uobiscū sum: quæritis me/& sicut dixi iudeis/quo
 ego uado uos non potestis uenire:& uobis dico modo. Dicit ei Simon
 Petrus. Dñe quo uadis? Rñdit Iesus. Q uo ego uado nō potes me sequi
 modo: sequeris autē postea. Dicit ei Petrus. Q uare non possum te sequi
 modo? Aiam meā pro te ponā. Rñdit ei Iesus. Animā tuam pro me po-
 nes? Amen amen dico tibi: Nō cātabit hodie gallus donec ter me neges.

Entis cōstantiam dñi Iesu testamētū suum cōdituri multis eius
 m dictis & opibus Ioanne referēte cōprobatam: nunc plenius itel-
 ligite. Q uid quæso sibi uult? Ego scio quos elegerim: nisi ego
 scio quos testamēto meo legatarios: quos hæredes scribere decreueri. Et
 quia ab initio duodecim Apostolos elegerat quos hæredes instituturus
 erat. Iudas autē Scariothis unus apostolor; in hæreditate ptem assequi nō
 debebat/ne ignoranter frustraue cohæres scriptus uideri posset: unde ar-
 gueretur mētis incōstantia: mox adiecit. Sed ut impleatur scriptura: qui
 manducat mecū panem: leuabit cōtra me calcaneū suum. Q uasi dicat.
 Non per ignorantia unum ex uobis hæredem instituo: qui partē hære-
 ditatis nullā assequetur: sciēs hoc prudensq; facio: ut quæ decreuit deus:
 & per p̄phetas suos inotescere uoluit: uera & inconcussa p̄maneant: illū
 inter apostolos numerari, Decreuit. n. deus unū ex meis hæredibus: &
 mecū panē manducantibus: per ingratitudinē hæreditate priuari: sua ip-
 sius ingrata p̄fidia: qua non uerebitur insurgere cōtra me. Prudens ergo

& sciens ad condendū testamentū accedo: qm̄ scio quos mihi legatarios
& hæredes elegerim. Scio quis eorū sit ab hæreditate casurus. Scio etiam
quare casurus. Quia per ingritudinē: qua leuabit contra me calcaneū
suum: hæreditatē non assequetur: ut impleātur scripturæ prophetarum.
S Nemo hic existimet pphetas: aut prophetarū uaticinia ludæ imposuisse
necessitatē leuandi calcaneū contra dñm saluatorē. Sed quia sic futurū
erat: ideo p prophetas deū hoc uoluisse prædici: ut dño Iesu eligēti ludā
in apostolū ignorātia aut frustratoria electio ascribi nō posset: Quādo
ut se conformaret legibus diuinæ sapiētiae illū elegit quē deus psciuerat
T proditorē. Sed quid sibi uult quod dicit Iesus. Leuabit cōtra me calcaneū
suum: nisi recedet hinc: ibitq; ad iudeos ut me uendat: reuertetur ab eis
accepta mercede pro meo sanguine: quē illi in potū tribui salutarē? Eun-
do igit & redeūdo calcaneū leuabit: qñ ambulātes primo terræ calcaneū
imponūt: & illum ultimo leuant. Etiā quia dū Iudas Iesum salutat ut eū
osculo tradat: cōsentaneum est alterū genu honoris simulandi gratia in-
curuauisse: quod nos reuerētiā exhibere dicimus. Oportuit ergo eū cal-
caneum a terra leuare salutādo magistrū. Itaq; purbane proditoris iniqui-
tatem & pditionis modum apuit Iesus: dū dixit. Leuabit contra me cal-
caneū suū: propter qd̄ adiecit. Amodo dico uobis ut cum factum fuerit
credatis. Modeste uobis & quasi enigmaticice dico: q; sua culpa unus ue-
strum sit ab hæreditate casurus. Vt cū factum fuerit: cū ceciderit: credatis
illum sua culpa nō mea uoluntate cecidisse. Credatis me nouisse qd̄ ille
V sceleris eēt aggressurus. Amē amē dico uobis qui accipit Si quē misero:
me accipit. Qui autē accipit me: accipit eū qui me misit. Emissurus dñs
Iesus paulo post ludā proditorē & in malū suum abire uolenti potestatē
facturus abeūdi: illum si posset pro officio magistri retinere conatur: ne
calcaneū leuet. Itaq; admonitioni quā facturus erat: duplicē affirmatio-
nem præponit: deinde quis fructus: quæ gloria maneat discipulos suos
obediētes: oñdit: ut rebellis discipulus: & avarus: agnoscat q̄tum sua ne-
quitia amissurus sit: dicit ergo. Amen amē. i. uere & pculdubio dico uo-
bis: quē ego misero: si quis accipit: illi credendo: illū uel adiuuādo: uel fo-
uendo: Accipit me. Hæc oīa mihi præstat. Neq; mihi tātum ut homini
præstat: sed deo. Accipit. n. eum qui me misit: qui totus est mecū: & ego
sum illud idē quod ipse est. Quare non pōt me accipe nisi & illum acci-
piat. O infelix Iudas cur nō te retrahit ambitio? Cur non auaritia tua te
cū magistro tuo facit pmanere? Si honores ambis/ expecta donec mittat
te magister tuus. Si te miserit/ quasi magister ab oibus excipieris/ Si lucra
sectaris dabūtur tibi thesauri populorū/ qñ ad pedes Apostolorū ponent
omnia

omnia credentium bona/in cōmunem utilitatem distribuenda. Sed qa
 obstinatus es/& auaritia cæcus:nec tam clemētis magistri/tam sobria tui
 criminis manifestatione deterreris/quia admonitione & pollicitis nō fle
 cteris/nec mutaris/iccirco qui scrutator est cordium magister tuus tuam
 obstinationē intelligens/cū hæc dixisset Iesus turbatus est spū/pietatis.s.
 & māfuetudinis studio tibi cōpatiens:& uultus hilaritatē quam admo
 nendo prætulera ad cōmiserationē uertens. Ne quæso existimetis dñm
 Iesum Christū : agnū uere sine macula:filiū innocentissimū:in quo deo
 patri optime cōplacuit:qui peccatū non fecit:in cuius ore nō est inuen
 rum mendaciū/per irā aliamue animi passionē fuisse turbatū.Etenī tur
 batio animi uel spūs peccatū sonare cū sit solita/sitq; stoica istitutiōe san
 citum in bonū uirū animi turbationē nō cadere:qs audeat dicere dñm
 Iesum Christū per iram fuisse turbatū: Non nunq̄ insup in sacris litteris
 turbatio dici solet motus rōnis efficax ad obediēdum superioris imperio/
 Sicut in affatu angeli scribit Lucas/Mariā fuisse turbatā in fermōe eius:
 non qdem iræ impetu:sed reuerētia quadā (ut disseruimus de annūcia
 tione tractātes:exponētēs q; illud Lucæ/turbata ē in fermōe eius) Turba
 tus ē igiṛ Iesus.i.motus ad obediēdū dei p̄ris decreto/turbatus est.i.mu
 raturus secundū exteriora signa:ad efficacius declarandā proditiōē & pro
 ditorem. Hanc interpretationem non a me sed a Ioanne eodē loco sese
 declarante accipite. Vt.n.dixit/turbatus ē spū:mox addidit. Et p̄testatus
 est & dixit.Amen amen dico uobis/qa unus ex uobis tradet me. Q uasi
 dicat turbatio Christi apta fuit p̄testatio/ac manifestatio p̄ditionis/&
 proditoris. Vt cū dicit/Et p̄testatus.&/non copulatiue sed declaratiue sit
 positum.Amen amē. Vere & certe. Q ui uere & certe loquit̄ spū.i.rōne
 non per iracundiā cōturbatus eē credēdus est. Ira enim impedit animū/
 ne possit cernere uerū/& si cernit ambigue cernit. Nō est ergo pturbatus
 ratione Iesus:qui uere & certe loq̄tur/Dico uobis nunc particulatim:qd̄
 prius in genere dixerā.Vnus ex uobis apostolis meis/ex uobis cōmensa
 libus meis/tradet p̄datorie/tradet p̄ auaritiam:tradet per iḡratitudinem
 me dñm & magistrū suum/tradet me impiis & sceleratis:qui quærūt ani
 mam meā:ut pdant eam. Aspiciebant ergo se inuicē discipuli hæsitantes
 de quo diceret. Q ualis hæc hæsitatio fuerit aperit Matheus/Singuli.n.
 de se ipsis dubitātes/nō q̄ se reos intelligerent:sed ne suspecti haberent̄/
 metuētes iuxta Matheum. Cōtristati ualde cæperunt dicere.Nunqd ego
 sum dñe? Nemo de factō alterius ē ausus interrogare palā:sed de se q̄sq;
 quærūt & dubitat. Decebat.n.apostolorū modestia nihil sinistrū credere
 uel quærere de pximo.Satis erat suā singulos inocētiā excusare:alterius

X

A

Y

Z

culpam palā aperiri petere nō debuerunt. Erat ergo recumbens unus ex
 discipulis eius in sinu Iesu. i. iuxta sinū ex latere: ut ad aurē inclinaret se:
 & Iesum secreto alloq̄ posset cōmode: Q̄ uē diligebat Iesus: supple præ
 cæteris. Omnes. n. diligebat magister optimus. Q̄ uare nisi prærogatiuā
 amoris adiicias: non capies sensum. Ita quia Ioannes familiaris cū dño
 Iesu cōuersabatur: nō immerito existimatus est magis amatus: neq; uero
 incōgrue familiaris cōuersabantur Iesus & Ioannes: quoniā uterq; uir
 go: & ut existimo erant ferme æquales ætate. Hoc porro de se scripsit Io-
 annes non ad iactantiam: sed cām reddere uolens: cur potius ipse dñm
 secreto iterrogauerit q̄ qlibet alius discipulus. Ita ne temeritatis dānaret
 a posteris: arctioris cōsuetudinis cām adduxit, Scribens igitur nunc de se
 ipso p̄sequit̄ dicens. Innuuit ergo huic Simon Petrus: ut illū audiret sub-
 missa uoce dicere aliquid uolentē. Et dixit ei p̄benti aurem. Q̄ uis est de
 quo dicit? Interroga quæso magistrū. Nā qui prius in genere de sua pro-
 ditione quasi p̄pheticis uerbis locutus est: & postea in sp̄e per unū ex cō-
 mensalibus se prodi manifestauit/cōsentaneum est agnoscere p̄ditorē.
 Q̄ uare igitur quis est de quo dicit. Ita p̄suasus Ioānes a Petro quærere
 de quo diceret: ut innocentes pauore facinoris uel suspicionis releuaret.
 Cum recubuisset ille supra pectus Iesu. Sunt qui dicant/q̄ etiam pictum
 non uno tātū in loco aspicitur/Ioannē reclinasse caput in sinu Iesu & ob-
 dormiuisse. Q̄ uod si ex euangelio constaret/negari non posset sine pe-
 riculo salutis æternæ. Sed qm̄ nullus euangelistarū habet hoc/ego neq;
 existimo Ioannē obdormiuisse/neq; reclinare solitū fuisse caput in sinu
 Iesu quietis aut somni gratia. Fuiisset hoc ubilibet nimis molle. Tam tē-
 perato præterea in cōuiuio magistri totius modestiæ: & in quo festinan-
 ter uescendū fuerat: non decebat sobriū soporari amicū. Neq; erat uenu-
 stis tanti magistri obdormituri discipuli caput gremio excipe. Neq; ti-
 morati discipuli dormire uolentis: in magistri gremio inter cōuiuas ca-
 put reclinare. Sobrie intelligēda sunt: & pro modestia scriptoris accipiē-
 da quæ iam diximus de se scripsisse Ioannem. Cum recubuisset ille supra
 pectus Iesu. Non q̄ omnino caput sup pectus imposuerit: siue reclinaue-
 rit ut pingitur: aut intercoenandū obdormierit: sed caput reclinans uer-
 sus Iesum (recūbebat. n. ea in cœna proximus illi) os suum illius auri ap-
 proximauerit. Existimo nanq; inter m̄rem Virginē & Ioannē uirginem:
 Virginis filium & totius itegritatis exemplar in illa cœna medium recu-
 buisse: ut uirginitatis fructus (quo iam frui per sacramenta ecclesiæ inci-
 piebat genus humanū) de medio uirginitatis surgeret. Ita inq̄ reclinans
 Ioannes caput: & os suū auri Iesu p̄ximās. Cum recubuisset. i. reclinasset
 se supra

se supra pectus Iesu / Certe supra est quod non tangit: non tangens ergo pectus / sed illi appropinquans tantisper: ut ad aurem loqueretur. Dixit. Domine quis est ille unus ex nobis qui tradet te? Certe qui dormit non interrogat de tam seriis: neq; qui sibi de tam seriis responderi expectat: somno se componit: neq; soporato de tam seriis respōdetur. Respondit Iesus / Ille est cui intinctum panem porrexero: Et cum intinxisset panem dedit Iudæ Simōis Scariothis. Existimo hoc loci fore operprecium / ambiguitatē quandā tollere de medio: & euangelistarū concordare scripturas: ut intelligamus illos nō dicere contraria / sed sibi cōcinere. Intelligamus ēt qualis fuerit hic panis intinctus Iudæ porrectus. Matheus & Marcus ante munus Christi .i. ante donū corporis & sanguinis pprii scribunt Iesum manifestasse proditiōē. Lucas & Ioannes post donum. Sed duo primi per anticipationem intelligendi sunt. Vt .s. persuasum habeamus illos scripsisse prius quod rei executione gestū est posterius. Lucas uero & Ioannes rei seriem ut gesta est narraffe credantur. Neq; iccirco priores poterunt falsitatis accusari: qui nō ordinē sed rem tradere student. Lucas uero & Ioānes qui posterius scripserūt: uidētes rei ordinē defuisse: illū addiderunt. Voluit .n. spūs .s. per hos quatuor non penitus eadē dici: ne singuli ociosi & penitus supflui uiderentur. Voluit singulis aliquid deesse: qđ supplerent alii: ut singuli homines se fuisse recognoscerent: & neminē integram penitus ueritatē attingere: aut narrare sufficisse cognoscerēt. Et pfecto testes penitus eadē dicētes nō īmerito suspecti: & subornati haberi solēt. Vt igitur euangelistarū testimoniū: oī prorsus a suspitione distaret: nō penitus idē dicūt. Dicunt tñ sibi concinētia: Si absq; liuore: si sanis sensibus quæ scripserunt hauriantur. Sed redeamus un̄ discessimus. Apte tandē mōstrat Iesus Iudā Simonis Scariothis: illum eē unū: quē prædixerat se proditorie traditurū dum dicit Ioanni. Cui intinctum panem dederō: & mox intinctum panem porrigit Iudæ. Nō fuit hic panis ille: quē Iesus benedixit: sub quo suū corpus tradidit: fuit ille panis purus: non intinctus aliquo liquore: panis fuit figuratus in azimis: cum quibus paschalis agnus edi iussus est. Pascha enim nostræ est Christus: uerus agnus qui aufert peccata mundi: quando manducat in azimis sinceritatis / & ueritatis. Jam prius Iudas panem illū comederat: iam prius biberat illū potū. Sed quia indigne hæc sumpserat: iudiciū sibi māducauerat & biberat. Nō igitur sine cā mox post bucellam: de manu saluatoris assumptam: intrauit in eum Sathanas: ut exequeret sententiā dānationis: quā impurus ille & ingratus conuiuia: p suā neqtiā iusto iudicio iuste subierat. Hēt p̄ cæteris criminibus īgratitudo hoc pessimū: ut

C

D

E

a bono bene donatum uertat in perniciem accipiētis. Sathanas (Hiero-
 nymo teste) transgressorem prauaricorem: seu contrariū sonat. Nōne
 intrauit ludam studiū transgrediendi omnes æquitates? Q uādo per in-
 gratitudinem (pessimū iniustitiæ genus) magistrum suū & quidē bñfi-
 centissimum inuidis uendit phariseis: Nonne fuit idem Iudas/praua-
 ricator salutatiois & osculi? Q ñ pacis & bñficētiæ indicia ad homicidiū
 & perniciem magistri amātissimi mitissimiq; puertit? Fuit etiam sibi cō-
 trarius. Q uando lucri sui occasionem ingētem: tam parua mercede (cū
 esset pecuniæ studiosus) sibi subtraxit. Vere igitur intrauit in eū Satha-
 nas/firmū. f. propositū transgrediendi limites honestatis: prauaricādiq;
 amoris & honoris indicia: & se suis cōmoditatibus per cæcam auaritiam
 opponendi. Q uotiens hoc facit auarus: qui ut lucretur non multā pe-
 cuniā sanitatem pdit/& uitam. Sed de his alibi. Et dixit ei Iesus. Q uod
 facis fac citius. Videretur fortasse dixisse Iesus. Q uod facis. Q uod me
 prodis & uendis/fac citius: Cito me uende & trade manibus impiorum.
 Ne quāso sic exponas: ne sic itelligas: nephas est de domino Iesu sic sen-
 tire. Maluisset Iesus ludam resipiscere & pœnitere/Voluisset præterea Ie-
 sum pœnas ludæ accelerari non est consentaneum: quem optauit nō na-
 sci/ne tam acerbe puniretur. Sciuit præterea Iesus horam & momentum
 quo erat capiendus/& alligandus/sciuit illud neq; accelerari posse/neq;
 differri. Non igitur hortatus est ludam accelerare: quod accelerari non
 posse certissime nouerat. Adde q̄ Iesum ludæ præcipere q̄ proditionem
 maturaret/nil aliud erat q̄ Christum propriam mortem accelerare. Hoc
 autem non boni nec cōstantis uiri: sed aut pusillanimis est (imminentia
 mala per mortem fugere cupiētis) aut desperati/cui iam propria uita sit
 odiosa: quæ de domino Iesu suspicari insanum est: atq; blaffemum. Cer-
 te ipse Iesus cum esset in horto/ter orauit patrem/ne calicem passionis bi-
 bere cogeretur: non q̄ mori penitus recusaret: sed ne quis unq̄ crederet
 illum quasi pusillanimem succumbere malis: aut quasi desperatum abii-
 cere uitam. Ita qui a patre orauit uitam/a luda non postulauit mortis ce-
 leritatē. Q uid igitur sibi uoluit sermo Christi/ Q uod facis fac citius?
 Audi: uidens Iesus ludam animo fluctuantē: seq; manifestari timētē:
 & iccirco discedendi occasionē captantē: & si nulla daretur iam omnino
 sine licentia abiturū: seq; per hunc ipsum recessum proditorem manife-
 staturū/ne se detegeret: & ne discipuli illū discedere phiberēt/quasi emit-
 tens eū dixit. Q uod facis fac citius. Sed qd citius fieri uoluit? Segrega-
 tionem pditi hominis & penitus desperati/a puris & innocētibus: ut se-
 quentia manifestāt. Fuit ergo sensus uerborum dñi Iesu. O luda quem
 humilitas/

humilitas/& humanitas mea/dum ego dñs & magister laui pedes tuos/
quem munificentia mea qua me met tibi donauit: exhibēs tibi meū cor
pus in cibum & sanguinē in potū: ad salutē animæ tuæ (si modo uelis)
Cui insuper ego per tale munus me adiunxi/& inhæsi quātum licuit:
quem generalis admonitio mea: qua a cōmensalibus meis p̄dendū me
(iuxta p̄pheticum uaticiniū) declarauit: quē specialis castigatio q̄ p̄ unū
tantū hæc proditio fieret: quē indiciū intincti panis non absterruerunt a
tanto facinore: a tā scelesto p̄posito non retraxerūt: quoniā impœnitens
& incorrigibilis es/& iccirco tali cōuiuio te reddis indignū: qm̄ horū di
scipuloꝝ consuetudinē aspernaris: refugis: horres: quoniā ad sceleratos
ire festinas/& iccirco recedere uis: ut reprobis separeris a bonis. Quod
facis: iamq; te moues ut discedas: fac citius. Tu lupus agnos desere: fuge
me pastorem: has meas oues: hos agnos: hunc gregem iam purga. Om
nes boni uiri sunt: tu sceleratus/purga ergo per tuū discessum collegiū
meū. Ita quod facis: fac citius: non meā proditionem: nō tuā desperatio
nem: sed gregis huius purgationem. Lupus exi citius ab ouili meo: exi
inq̄ citius: ne te diutius morantē discipuli mei proditorē agnoscant. Ma
tura citius discessum tuū: ne Ioannes (q̄uis monitus filere quod nouit)
te apiat proditorē. Ita per hæc uerba quod facis: fac citius. Dominus Ie
sus Iudæ occasionē præbere uoluit: præbuitq; tuto discedendi. Et qui iā
docuerat malum pro malo non eē reddendū: sed malum in bono uinci
oportere: factō cōprobauit quod docuerat: quādo Iudam abire uolētē:
ut illum proderet: emisit tuto. Horum gratia dixisse dominū Iesum: qđ
facis fac citius: sequentia declarabūt. Hoc autē nemo sciuit discumben
tium ad quid diceret. Quidam enim putabant: quia oculos habebat
Iudas: qđ dixisset Iesus: eme quæ opus sunt nobis ad diem festum: aut ut
egenis aliquid daret. Plana res est dominum Iesum Iudæ his uerbis oc
casionem dedisse tuto recedendi. Cum ergo accepisset ille bucellam: par
uum bolū: qualem bucella idest paruua bucca sumere solet. Non enim
modestissimis Saluatoris manibus aliquid immoderatum dari potuif
set. Exiuit continuo. Vt exeundi per uerba magistri assecutus est occa
sionem. Erat autē nox. Non uacat hoc mysterio. Etenim qui male agit:
odit lucem. Nox erat. Tenebræ ignoratiæ crassæ Iudam exceperant. Ob
cæcauerat enim illum obstinata auaritia: qua pactam pecuniam perge
bat promereri. Et quia nemo nisi ignorans peccat: quemadmodum ex
ponentes Aristo. ethicorum libros plane monstrauiimus: non mirum si
Iudam abeuntem nox exceperit ignorantia. Cum ergo exisset dixit Ie
sus. Nunc clarificatus est filius hominis: & deus clarificatus est in eo: &

deus clarificabit eum in semet ipso: & continuo clarificabit eum. Aperit nunc magister optimus: quid iudā citius facere uoluerit: dum post eius discessum dicit. Nūc q̄ abiit iudas clarificatus est filius hominis: & deus clarificatus est in eo. Cum sagina missa in mari/ & aggregatis omnifariā piscibus/ boni mittuntur in uasa/ mali excluduntur pisces/ purgatur nauis & retia/ & emissa uicioꝝ sentina: fœtoreq; proditorio ab apostolico cœtu purgatus est/ & clarificatus totus ordo discumbentiū/ clarificatus imprimis Christus caput: quando in membrum tā putridū desit influere. Clarificatū est sanctum illud collegiū matris Christi/ & undecim apostolorū: in quo deus per grām residebat. Clarificatus est igit̄ dñs Iesus iudæ discessu: quia suoꝝ cōmēs alium cœtus omni fece criminū liberatus est. Si dñs Iesus se ipsum in se solo: uel in deo non in suo collegio clarificatū per iudæ discessum uoluisset intelligi: nunq̄ addidisset. Et si deus clarificatus est in eo: deus clarificabit eum in semet ipso: & continuo clarificabit. Etenim quē iam sic clarificatum dixerat: frustra clarificandū addidisset. Sed qm̄ per iudæ discessum/ se & deū in sui collegii purgatione clarificatum ostenderat/ denuo se in se ipso clarificandū dicit. q̄ aut̄ dicit continuo/ non statim ac sine intermedio est intelligendū/ quod ipsemet declarat addendo. O filioli adhuc modicum tempus/ uiator passibilis sicut uos: atq; mortalis/ uobiscū sum: quæritis me sequi. Et sicut dixi iudeis: quo ego nunc uado: uos nō potestis uenire. Et uobis dico modo. Nunc igitur me nō sequimini/ quia uado nunc ad mortē spontaneus: uado ad mortē ignominiiis/ obprobriis/ uerberibus/ uulneribusq; durissimam: cuius formidine me oēs deseretis. Sicut dixi uobis: dū ueniremus Hierusalem. Hunc esse litteræ atq; sermonis sensum nemo dubitabit: qui sequētem Petri interrogationem: & Christi rñsionem attente pegerit. Quærenti nanq; Petro/ Dñe quo uadis/ rñdit Iesus. Quo ego uado nō potes me sequi modo. Quia nō es tantæ fortitudinis: ut sponte laniari p tormenta: & occidi sustineas. Sequeris aut̄ postea: qñ spūs consilii & fortitudinis te in amore patris/ meiq; firmauerit. Dixit ei Petrus. Quare nō possum te sequi modo: aīam meam pro te ponam/ etiam modo/ in omni pœnarū mortisq; periculo. Respondit Iesus. Animā tuam pro me pones: Interrogat quasi negans/ ut sequētia manifestant: quasi dicat id mō non facies: & ut scias me hoc certū habere. Amen amen. i. uere & certe dico tibi. Non cantabit hodie gallus donec ter me neges eē tibi magistrū: tibi notum: tibiq; amicum. Scribūt omnes euangelistæ concorditer trinam a Christo Petri negationem præfagitam: & nihilominus si attente quæ de hac re illi scripserūt legere uoluerimus/ plusquam tertio negasse Petrum

Petrum se aliquid cōmertii habere cū Christo inueniemus: nisi (qd̄ ab-
 sit) ipsoꝝ euangelistarū quempiā a uero recessisse fuerimus opinati. Scri-
 bit Matheus negauisse Petrū hoc ordine. Cum eēt Petrus in atrio: quod
 erat ante p̄torium domus Cayphæ: ubi Iesus colaphis cædebatur: ac per-
 derisum de cædente p̄phetare iuebatur/ ancilla dicit Petro. Et tu cū Iesu
 galileo eras. Ille r̄ndit. Nescio qd̄ dicis. Et mox inde discedit/ ut de atrio
 exeat. Eo iam in limine cōstituto ut exiret/ alia ancilla ad astātes uersa dī-
 cit de Petro/ Et hic erat cū Iesu nazareno. R̄ndit Petrus. Non noui homi-
 nem. Egressus deinde atriuꝝ/ & in uestibulo cōstitutus/ audit a multis sa-
 tellitibus illic stātibus. Vere & tu ex illis es/ nā & loquella tua manifestū
 te facit. Et his r̄ndens detestatur & iurat: se hominē non nouisse: Marcus
 quasi narrat hæc eadē. Ita iuxta hos duos euangelistas (Matheum in q̄ &
 Marcū) negauit Petrus bis ad uocem ancillæꝝ dū eēt in atrio: & ad mul-
 torum uerba satellitum: atriuꝝ uero iam egressus negauit tertio. Lucas ea-
 dem sentire uidet: nisi q̄ secūdam negationē ad uerba maris: & tertiā nō
 ad multoꝝ marium: sed unius tantum questionē scribit impletam: non
 declarans an atrium sit internegandum egressus. Horum uero apparēs
 dissonantia facile tollitur: Quoniā locorū ueritatē non habet ipsa nar-
 ratio: & non distat a uero cum secunda ancilla aliquē etiam marem con-
 tra Petrum eē locutum. Ita Lucas marem: Matheus & Marcus ancillā in
 secunda negatione uere introducunt cōtra Petrum uerba facientes. Nō
 pugnat etiam: quod a multis Petro imponebat cōmuni nomine acrius
 ab uno imputari. Ita Lucas in tertia negatione acrius urgentem referēs:
 unum scribit: Matheus & Marcus qui cōmuni nomine instabant Petro
 cōmemorantes: de multis narrāt sine repugnantia. Ioānes autem Petrū
 primo negantem dicit: dum ingreditur domum Annæ: introductus ab
 ipso qui scripsit. Quam negationem alii euangelistæ non scripserunt:
 quia neq; narrarūt quæ Christus passus apud Annam fuerit: sed in eius
 domo gesta penitus reticuerunt. Itaq; ex euangelio constat Petrum qua-
 ter negauisse se eē Christi discipulum. Ter iuxta Matheum: Marcū & Lu-
 cam quibus Ioannes in duabus postremis negationibus est contestis: Et
 aliam adducit negatiōem in domo Annæ factam a Petro: quam tres illi
 penitus non scripserūt. Erit ne igitur dominus Iesus Christus in suo ser-
 mone non uerax: Qui dixit Petro/ ter me negabis: Minime. Quoniā
 qui quater aliquid facit: facit etiam ter. Qui igitur quater negat: ter ue-
 re dicitur negaturus: anteq̄ id faciat. Non dixit dominus Iesus ter tantū:
 sed ter: non excludens maiorem numerum. Quare non erit mendax: si
 pro sua modestia minus prædixit: q̄ futurū nouerat: prædixit tñ qd̄ uere

N

O

P futurū erat. Dixit autē ter: quia triū testimoniū est pfectū/Licet. n. duo sufficiant: tres tñ plenius pbare uident. Et pfecto tres sunt qui testimoniū dant in cœlo: pater/uerbū/& spūs sanctus. Tres itē qui testimoniū dant in terra de dño Iesu Christo/spūs/aqua & sanguis. Tres itē naturæ erant in Christo/corpuleta substantia/rōnalis aia/& natura diuina. Erat Christus deus: erat hō: erat dei/hoiūmq; mediator. Erat p̄terea Petro cōpatriota: amicus & dñs & magister. Erat Petrus ei sociatus iure patriæ: nā gali leus: iure officii: nam apostolus/iur̄ disciplinæ/nā discipulus. Quæ tria negauisse Petrū intelliges: Si diligentius euāgelistas inspexeris. Negauit adhuc tribus in locis/in atrio/in ostio atrii/& extra ostiū. Quare nō incondite dñs Iesus illū dixit ter negaturū: non tā numeri negationū: q̄ locorum & negatorū rōnem hñs. Et de negatione Petri hæctenus dictum sit/ut referendo passionis seriē/de illa nil ultra dicere habeamus. Si quis uero scire desideret: cur dei p̄uidencia potius Petrū/q̄ alios discipulos in crimē negatiōis apte caderē pmiserit: legat quæ Thomas in cathena aurea (opus pfecto plusq̄ aureū) hæc de re referat. Ad Ioannē euangelistā nr̄a reuertatur oratio: qui qm̄ monstrauit dñm Iesum sciuisse: & prædixisse p̄ditionem contra se machinatā: proditorē: p̄ditionisq; modū aperuisse Iudæ discessu in sui collegii expiatiōe se clarificatū declarauisse: p̄ sui nominis gloriosissimū præconiū de pximo in se ipso clarificandū pdicauisse: iam minimum uitæ mortalis sibi restare confirmauisse: apostolos illū relicturos: Petrum negaturum ostendisse: de constantia mentis dñi Iesu testari uolentis: aperte pleneq; in testamēti exordio fidem fecit.

De dispositione legatorum & testamēto domini in genere & de fide in specie ut de primo legato.

Non turbetur cor uestrū: neq; formidet. Verba quæ ego loquor uobis: a me ipso nō loquor. P̄r autē in me manēs ipse facit opa. Nō creditis quia ego in p̄re: & p̄r in me est? Alioqn̄ pp̄ opera ipsa credite. Amē amen dico uobis. Qui credit in me: opa quæ ego facio: & ipse faciet: & maiora horū faciet. Quia ad p̄rem uado: & quodcunq; petieritis p̄rem in noīe meo: hoc faciam: ut glorificetur p̄r in filio. Si qd petieritis p̄rem in noīe meo: hoc faciā. Ordinabat testamentū suum dñs Iesus ut disponeret de thesauris quos fures non effodiunt nec furantur: quos neq; erugo neq; tinea demolit: quos ī supna Hierusalē post mortē possidebūt: qui pro tpe peregrinationis per fidē & spem cū patientiæ longanimitate illos inuenire: & illis se dignos facere studuerint. Sed quia studio ueritatis pia fide tenēda aduersat̄ diffidētia: mētisq; turbulētia: quæ uult tenere per fidē ueritatē sincerā: in altissimo diuinæ sapientiæ abyssu recondi

reconditam/humanaq; rōne inaccessibleē abiiciat necesse est omnem humanæ imbecillitatis turbationē inconditā: oēmq; pauorem. Mox enī si formidine diffidētiae uacillauerit: caligabit errorum tenebris: labet & ibit in præceps instar eorū qui super trabe in alto & præcipiti cōstituta stare diffidunt. Itaq; dñs Iesus amicos/quibus fidē legat/ante oīa turbatiōem mentis formidolosam abiicere iubet dicens. Non turbetur cor uestrum neq; formidet: quasi dicat/quia uos me relicturos & Petrum ter negaturum dixerim nō iccirco turbet cor uestrū diffidentia imbecillitatis uiriū uestrarum: neq; formidet poenam pro hac culpa subire/imbecillitati uestræ subueniā: culpamq; remittam. Sed ut hoc faciam habete bonā fidē: quæ unde incipere: ubi terminari oporteat: quid illa præstet/paucis quæ de euangelio Ioānis in mediū attuli saluator absoluit. Dum. n. dicit: nō turbetur cor uestrū neq; formidet: remouere docet diffidentia fidei certitudini potissimū aduersantē. Vbi dicit creditis in deū fidei iacit solidissimum fundamētum. Vbi dicit/ & in me credite: culmen fidei quousq; se erigat manifestat. Vbi dicit: uerba quæ ego loquor &c. ostendit quomodo fidei structura de suo fundamēto cōsurgere oporteat. Vbi uero dicit: amen amen &c. huius structuræ cōmoditates adducit in mediū ut neminem pigeat integram fidem suo ordine sumere. Dicit ergo/ Creditis in deum & in me credite/ quasi dicat. Nascatur fides &c. fides de mediatore ex fide præsumpta de creatore. Et pfecto qui uere credit in deum: qui sine formidine illum credit oīpotentem: quē humanæ rationes non turbant: qui eius omnipotentiam non circumscribit: uel mensura finita nō metitur: ille facillime credet in dominū Iesum Christum: & omnia quæ ille credi ex euāgelio uoluit: pro ueris habet & firmiter tenet, Verba quæ ego loquor uobis a me ipso non loquor. Docēt logici a primo subiecto scientiæ uim ueritatemq; cōsurgere. Quare nō incondite dñs Iesus fidem quæ lumen est animæ pfectissimū/a primo suo fundamēto q deus est: omnē credendi rōnem docet sumere. Hac rōne sancti apostoli dum fidei formā in symbolo traderent: & quæ in summa credere deberemus feriatim enarrarent: quidnā de deo credere debeamus imprimis oīdunt dicentes. Credo in unū deum p̄m oīpotētē. Deinde qd de dño Iesu Christo credendum sit statuunt adiicientes. Et in Iesum Christum filiū eius. Hinc dicit dominus Iesus Christus. Verba quæ ego loquor uobis a me ipso non loquor. Veritas quæ mente cōcipitur uerbū est: dūq; illam per uoces loquimur: uerbum. i. ueritatem loquimur mente conceptam: uerba ueritates fidei: quæ ego quasi homo loquor lingua & usu humano uobis instruendis & ad uestrā utilitatē: non loquor a me ipso hoīe

Et unde loqueris bone Iesu? Pater autem in me manēs ipse facit opera.

Q Non quia loquamur: non quia aliquid cogitemus: iccirco illud est ueꝝ: sed quia res sic se habet: habet autem deo faciente. **Q** uoniā ad omnem effectum plus operatur prima causa/ q̄ alia simul oēs. Deus ergo primo fecit quæ fide tenemus. Anima Christi facta cognouit: cognita manifestauit. Prima itaq; ratio cur manifestata per fidem reuelatā uera sunt: nō est ab homine reuelante: sed a deo faciente. O christiane si quis te interroget: quare uel quomodo uerū est/ q̄ deus hoīem induit: q̄ in Virgine carnem sumpsit: q̄ est de Virgine natus: Si refugis ad creatas causas/ nō es christiāus: deq; primo legato Christi magistri tui nihil penitus habes. Dicit Christus. Pater in me manēs ipse facit opera. **Q** uis ergo ea operatus est/ quæ tu in symbolo credis: Non cœlorꝝ motus: non stellarū influxus: nō intelligētia aliqua mouens orbis: non ipsum cœlū. Pater conditorq; cœlorū facit hæc omnia. Dñm Iesum Christū a mortuis surrexisse cur credere debes? **Q** uia theologus aut philosophus: q̄ episcopus aut papa hoc dicit: Minime. **Q** uare credeꝝ debes? **Q** uia deus hoc fecit/ cui nihil est impossibile. q̄ dñs Christus ieiunauit/ orauit: ambulauit: quare credes? **Q** uia homini hæcabilia sūt: uel quia aliq; homo uidit hæc fieri ea tibi retulit sic se habuisse: Minime. **S** i horū gratia credis: ueritatē quidem credis: sed nō es christianus: non habes fidē Christi. Fides dicit.

R Pater in me manens ipse facit opera. Crede quia pater fecit. Tu dices credo quia uidi: uel quia alium uidisse noui. Nō est hoc legatū Christi. Crede quia pater fecit/ & Christi fidē habebis. Verba fidei quæ loquit̄ p humanitatem dñs Iesus/ a se ipso homine ꝑhibet accipi quare tu ab alio homine ne quæso accipias: falleris. Audi ab homine: crede per deum. Docuit Christus/ quod sit fidei fundamētum: docuit quo auctore credi oporteat fidei ueritatē/ qñ more optimi philosophi/ ueritates fidei ad primū fundamētum reducere docuit/ unde fluxerūt. Vt uia compositiua a fundamēto ad illas surgat ingenium. Et uia resolutiua oēs reducat ad fundamētum. Nō creditis quia ego in patre: & p̄ in me est: Pater q̄ facit opera/ non est intelligendus ille solus: qui prima creditur in trinitate ꝑsona: sed natura diuina: quæ una est in patre & filio & spū sancto. Omnia enī quæ credit fides/ operatum eē deum in Christo dño: & per Christum dominū tota simul trinitas operata est. Pater igitur manens in Christo qui facit opera deus est/ quia oīa creauit/ estq; rerum omnium pater primus. Vnde quia Christus est deus/ ipse est fidei fundamētū primū: quia deus est. **Q** uia uero homo est plene intelligēs fidei magnalia in dei sapientia relucētia: & nobis humano modo loquitur quæ ineffabiliter in eo & ꝑ

eum nostri gratia deus fecit/primus magister est fidei edocēda. Ut igit̃
 illum credamus fidei quā legat eē auctorem & doctorē dicit. Non credi
 tis quia ego: uerbum & filius secunda in trinitate p̃sona: sum in patre. i.
 in deo sicut suppositū est in natura/Sicut Socrates in homine continet̃.
 Nec tñ per omnia sic: immo longe dissimiliter: & pater. i. idem totū qđ
 in omnibus omnia operat̃: in me est/Sicut natura tota est in suo suppo-
 sito: Sicut humanitas tota & integra in Titio cōseruatur: non tñ per om-
 nia sic: sed dissimillime assimilata. Ego in p̃re. Ego secundū hominē ho-
 mo: nonne creditis qa per unitatem hypostaticā sim in p̃re: Sim in deo
 factus cum illo uere unū: Non creditis quia ego/ut suppositum secūdū
 diuinæ naturæ sim in patre qui est prima p̃sona per circū incessiōem/qñ
 eadem numero & (ut ita dicam) singularissima diuinitas quæ est in pa-
 tre: est in me: & per omnia similiter pater hac rōne in me est/sicut ego sū
 in illo/licet ego ab illo p̃cedam & ille procedat a nullo: Alioquin p̃pter
 opera ipse credite. Sententia philosophorū est: substantiam rei sua opera
 tione dignosci. Qui facit opera stulti/stultus est. Neq; n. distat stultus a
 sapiente/nisi qa opera ab operibus. Fac stultum operari sapiēter/iam nō
 erit stultus. Qui facit opera plusq̃ hominis/est plusq̃ homo. Qui facit
 opera plusq̃ creaturæ/plusq̃ ē creatura. Fecit Iesus quod creatura neq; fe-
 cit: neq; facere credi potuit. Quis credat hoīem siccis pedibus maria per
 ambulare: uentis: turbinibus: marisq; p̃cellis impare: mortuos suscitare
 iubendo: Resuscitauit Eliseus mortuū: sed orando: magnoq; nixu sup-
 plicando. Resuscitauit Iesus mortuos impando: quod solus deus facere
 potest. Christus ergo qui hæc fecit: uere deus est: ideoq; nō mirum si di-
 cat: alioquin p̃pter opera ipsa credite. Si nō creditis quia ego sim in pa-
 tre: & in me sit pater: p̃pter uerba mea: credite propter opa mea. Quia
 opera substantiam manifestant. Discant hic christiani nō aniles fabulas:
 neq; deliramēta sectari: nō leuiter nimis de se p̃sumentiu dicitis: aut ni-
 mis callide confingentium p̃stigiis credere. Christus iubet credi ope-
 ribus: iste credit faciebus. Christus tamen iubet credi operibus: ille cre-
 dit uestibus. Iubet Christus credi operibus: iste credit somniis. Chri-
 stus iubet credi operibus: ille credit suspiriis: alius lachrimis: alius latrati-
 bus. pudet dicere: neq; auderem: nisi audere me faceret Christus dicens.
 Propter opera ipsa credite: nō per famā: uel potius rumore in sanum:
 non propter ea quæ dixerunt: & illi ipsi nō fecerunt: qui per illa credi in-
 se uolunt. Cauere iussit Christus a pseudo prophetis: quos ipse describit:
 qui ueniunt in uestimētis ouium: nihil ego addo: ipse dicit: intrinsecus
 autem sunt lupi rapaces: a fructibus eorū cognoscetis eos. Ita qui lupos a

T

V

X

fructibus cognoscendos admonet: se iubet ab opibus estimari: ut fidem suam cuius deum fundamentum & terminum esse monstrauit: cuius se doctorem & architectum ostēdit: non leuibus coniecturis: sed operibus solidis nouerimus stabilitam.

De fructu fidei & utilitatibus consequentibus illam.

a Men amen dico uobis qui credit in me: opera quæ ego facio & ipse faciet: & maiora horum faciet. Descripsit dominus unde uires fides sumat: nūc describit quos afferat fructus. Donauit sanitates: ille donabit. Restitui ad uitam mortuos: & ille restituet. Fecerunt hæc discipuli domini: fecerūt multi martyres: multi cōfessores: faciunt quotidie sanctorum orationes. Sed dices/ergo & credētes in Christum: si faciunt opera quæ fecit Christus: sunt deus: ipsi sunt in deo: & deus est in illis: sicut de se dixit Iesus: & ab operibus uoluit eē probatum. Rñdebit statim ipse Iesus. **Y** Quia ad p̄rem uado: & quodcūq; petieritis patrem in nomine meo hoc faciam: Ut glorificetur pater in filio: si quid petieritis me in nomine meo hoc faciā. Opera quæ faciunt credētes in Christū: non uirtute propria: nō nomine proprio facturos oñdit: sed uirtute dei: & Christo ipso intercedēte ut mediatore: operāte ut deo. Ideo credentes faciunt quæ ego facio: & adhuc maiora: quia quasi mediator ad p̄rem uado: exoraturus pro credētibus i me gratiā. Ita quodcūq; uos in me credētes petieritis deū patrē omnipotentē facere in nomine meo: mea auctoritate: **Z** mea intercessione: mea grā: hoc faciā: Faciam uero ut pater deus glorificetur in filio. Glorificabitur. n. deus uos exaudiens: qñ potestas uirtutis eius ope declarabitur. Glorificabitur autem in filio: quādo filii interuētu gratiam intelligēt se cōsecutos hoies: pro quibus in filii nomine petieritis. Non ergo credētes faciēt uirtutes & miracula: sicut Christus fecit: fecit ille uirtute ppria: & imperando noīe proprio: faciunt fideles supplicando in noīe sanctæ trinitatis: uel in nomine Iesu nazareni. Dixit nēpe Petrus argentum & aurū non est mihi: quod autē habeo: hoc tibi do. In nomine Iesu Christi surge & ambula. Et Ioannes euangelista ad Drusianam: quæ efferebatur mortua suscitādā dixit. Dñs Iesus Christus excitet te Drusiana. **A** Si opa consideremus: aut causam nulla est differentia inter miracula a christo facta: & a sãctis eius impetrata. Deus. n. est: qui p Christum: & Christi fideles opera facit. Si modū faciendi magna est differentia. Fecit ipse Iesus miracula uirtute ppria: fecit imperans & nō ipetrans. Faciunt fideles uirtute diuina: in nomine dei omnipotentis: in nomine dñi nostri Iesu Christi: non nomine proprio: faciunt impetrantes non imperantes. Ita opera quæ fideles faciūt: indicant Christum esse deum: quando

quando uirtute Christi faciunt illa. Rem sic se h̄re indicat Christus Iesus magister optimus/hunc sermonem in h̄c uerba repetendo concludēs. Si quid petieritis in nomine meo hoc faciam . Habemus in hoc primo legato arborē uitæ: fidē. s. radices habentē deum omnipotentem: ramos creatorem & redēptorem: credere deum in Christo manentem/& Christum manentem in deo: fructus opera uirtutum desideriorum complementum: ac petitorum impetrationem.

De obedientia.

I diligitis me mandata mea seruate: qui habet mandata mea/seruet ea/ille ē qui diligit me. Qui autē diligit me: diligitur a p̄re meo: & ego diligam eum: & manifestabo ei me ipsum. Legauit fidem: legat nunc obedientiā ad possidenda bona monstrata per fidem maxime necessariā. Parum. n. eēt ueritatē per fidem conspiciere: nisi ueritatem agnitam per fidem coleremus per obedientiam. Sed qm̄ h̄c ipsa obedientia amore cōtemperatur/ut grata sit. Ideo magister sapiētissimus obedientiam legans & docens/unde illa condiatur ante mittit dicēs. Si diligitis me mandata mea seruate. Nolo uos timore seruili: uel mercenario amore: & sola spe retributiōis: nolo uestri tantū gratia cōmodi: nolo tantum fuga mali/seruetis mandata mea: uolo illa seruetis/Si pro quia diligitis me mādata mea seruate/quasi dicat p̄pter me: non propter uos. Sed nunquid per timorē obedire licet? Nunqd & spe retributionis seruare licet mandata dei? Certe Dauit fideles iūitat seruire dño in timore: & exultare illi cū tremore. Et idem cantat inclinauisse cor suū ad faciendas iustificatiōes p̄pter retributionē. Licet timore etiam seruili obedire: sed non licet obediēdo illo in timore p̄sistere. Procedendū est donec melius aliquid inueniemus: cuius gr̄a inseruiamus alacriter. Timor solertes facere potest: alacres nō pōt. Trahit timor & quasi uiolēter adducit. Nul lum aut uiolentum potest eē perpetuū. Perpetuam uero esse obedientiā necessariū est. Qui etenim pseuerauerit in obedientia diuinæ legis usq; in finem/hic saluus erit. Vt sine uiolētia obediamus/amandus est imperator. Obtempandum est etiā spe retributionis: sed ulterius adhuc oportet incedere: ut melius nos aliquid obediētes faciat q̄ utilitas nr̄a: q̄ delectatio/aliaue cōmoditas expetita. Amor carnis non potest eē perpetuus. Qm̄ occasiones amoris sunt momētaneæ. Forma/iuuenta uolant. Delectatio uero parit fastidiū: adiicit morbos. Ita qm̄ horū gratia amamus: cum absunt h̄c/amare desinimus. Qui amat utilitatis gratia perpetuo non amabit: nisi semper adsit utilitas. Et quoniā in hac uita obedientiæ utilitates habere plene nō possumus/non erit plena/non perpetua obe-

dientia/nisi sit in amore fundata: non quidē in amore cōcupiscētia: sed
amicitiæ: non cōmodi sed iustitiæ. Itaq; si mandata dei seruare uultis: Si
Christi uerba quæ fide tenetis: ope cōplere quæritis o christiani: o Chri-
sti discipuli Christū diligite: amate amore pio: iusto: ppter suā bonitatē:
iustitiā ac misericordiā. Deinde ppter spem retributionis. **E** **Q**ui habet
madata mea & seruat ea: ille est q diligit me. Docet Aristoteles: nōnulla
sibi inuicem causas essendi porrigere. Deambulare efficit in opilato aper-
itionem & sanitatē. Sanitas est etiam deambulatiōis cā. Sic se hnt fides:
obedientia: & charitas. Fides uia parat ad obedientiā. Non. n. obedimus
illi cui non credimus. Rursus obedientia pducit ad fidē perfectā. **Q**ui
enim est duræ ceruicis: & captiuare recusat intellectū in obsequiū fidei:
nunq̄ credēdis firmiter adhærebit. **Q**ui caret ambobus: dominū Iesum
Christū amare non pōt. Amor ergo qui nutrit obedientiam: & fidē illu-
strat: a fide & obedientia p dire solitus est. Itaq; dñs Iesus postq̄ obedi-
entiam de amore amicitia: & affectione iustitiæ primo nasci oportere mō-
strauit: accōmodate nunc dicit: dilectionem dei ex fide: & obediētia sur-
gere. **F** **Q**ui aut diligit me: diliget a pte meo. Fructus obediētia est amari
a deo. **Q**uanti uero hoc sit: dicant hi qui principibus inferuiunt: dicant
qui potentibus assidēt. Nihil est qd' magis cupiant: nil cuius grā se exer-
ceant operosius: q̄ ut grām principū assequantur: q̄ ut ab illis amari: & il-
lis chari eē credantur: nec immerito. nihil. n. melius a principibus obti-
netur q̄ gratum eē. **Q**ui illud habet: habet oīa. **Q**ui illo caret: oibus ca-
ret: posthabetur: anxiatur: uexatur: irridetur. **Q**uot sunt qui pro amore
principis: uel assequēdo: uel retinendo: maris discrimina temptant: ter-
ræ pericula expiuntur: ignes: ferrū: mortes non refugiant. Deus noster
o Christi discipuli: o Christiāi: ille ē q fecit nos: nos sumus populus eius
(si sapimus) ab illo amari: illi chari eē añ oīa studere debemus. Vt ame-
mur ab illo: amemus Iesum: & illi per oīa obediamus. Nō mea snia est:
sed dñi Iesu: q cū dixisset: q seruat mādata mea diligit me: mox adiecit.
Qui diligit me: diliget a pte meo. Impossibile ē a deo amari: & in bonū
oīa amatis non p̄sperari. **Q**uare? **Q**uia p̄batio dilectiōis exhibitio est
opis. Si amabit nos deus: ope p̄babit amorē. Vt amemus Iesum obedia-
mus ei. Nō. n. amare possumus: & esse rebelles cōtumaces uel inobediē-
tes. Audi itere illū. **Q**ui habet mādata mea & seruat ea ille est qui diligit
me. Si filios: si familiares habeas obsequētes die noctuq; eorum utilitati
bus inuigilas: si quid deliquerint excusas: & substines: indulges sponte:
& ad p̄merendam indulgentiā illos inuitas. Sapientissimus igit' & idul-
gentissimus p̄ceptor/p̄ & dñs noster Iesus Christus hæc omnia plene
intelligens

intelligens: legat magna ratiōe obedientiā apostolis: oibusq; Christi no-
mine censitis: ut bonis augeantur a deo: Si quid deliquerint ab eodē cō-
donētur: quod facile facit obedientibus: quoniam illos amat. Amplectā-
mur igitur hoc legatum: quod nos dei amicos cōstituet. Et ego diligam G
eū. Sicut ciuibus est optimū amari a principe: ita cām habenti iudicio di-
scutiēdam: necessariū est fidum habere aduocatū: & amicū iudicem. Ni-
hil enim durius q̄ inimici iudicis adire tribunal. Nihil piculosius q̄ ad-
uocatum h̄re non satis amicū. Cum sederit filius hominis in sede maie-
statis suæ: in die extremi iudicii: congregabunt̄ añ eum omnes gētes ab
illo iudicandæ. Si meminerimus horū fratres charissimi: uidebimus q̄ti
sit fructus obedientiæ: per quam nobis dñs Iesus p̄mittit amorem suū.
Ego diligam eū. **Q**uem eū? Eum qui diligit me: & per dilectionem ser-
uat mandata mea. Addamus q̄ dñs Iesus noster est semper aduocatus:
quousq; ad iudicandū sedeat: añ iudiciū non cessat intercedere pro no-
bis. Aduocatum habemus apud p̄rem: dñm Iesum Christū. Vide o pec-
cator q̄ sis inexcusabilis: dei iustitia per aduocatū tuum cām tuam iudi-
cari constituit: Es igitur oīum stultissimus si aduocatum per oēm uitam
tuam: cām tuam agentē: & eundem in nouissimo iudicii magni die: fu-
turum iudicem uitæ tuæ: nō studes amicū h̄re. Id ut assequaris legatum
obedientiæ tibi est necessarium. Audite o Christi p̄fessionē h̄ntes: audite
magistram ūrum. Si diligitis me mandata mea seruate: hoc agētem dili-
go: & manifestabo ei me ipsum. Solent principes illis archana credere:
quos habent præ cæteris idoneos: paratos: & promptos exequi quæ sunt
consilio diffinita. Vt nūc alium fructum obedientiæ agnoscamus: dicit
dominus Iesus. Et manifestabo ei me ipsum. Est hic obediētiae fructus:
si priori non maior: saltem non minus iucundus & honorificus. **Q**uid
enim aulicis a principe honorabilius præstari potest: quidue iucundius:
q̄ consiliorū esse participes: intra secretum admitti cubiculum: lecto cu-
bantem: uel adhuc in prima interiori tunica stantē uidere: & alloqui illū
dum induitur? O christiane si fueris obediēs regi tuo dño Iesu Christo:
Si hoc legatū obedientiæ eius bene conseruaueris: audi quid tibi p̄mit-
tat Iesus ille princeps: in cuius noīe omne genua flectitur: cœlestiū: terre-
striū: & infernoꝝ. Manifestabo ei me ipsum. **Q**ui seipsum manifestat:
nihil habet amplius quod abscondat. Vt. n. nemo habet maiorem chari-
tatem q̄ animā suā pro amicis tradere. Ita nemo habet charius qd mani-
festare q̄ se ipsū. Suscipiamus igit̄ legatū obediētiae: qd̄ fides oñdit: cha-
ritas moderatur: & fertilē muneribus facit amplissimis. Ita nempe cū le-
gatoꝝ opulētia nobis accedet hæreditas uniuersa quam iam attēdamus.

De pace hæreditario iure & donationis titulo a domino Iesu hominibus relicta & donata.

P Acem relinquo uobis: pacē meam do uobis: non quō mundus dat ego do uobis. Non turbetur cor uestrū neq; formidet. Audistis quia ego dixi uobis: uado & uenio ad uos. Si diligeretis me

gauderetis utiq; / quia uado ad p̄rem: quia pater maior me est. Dudū cū Michaele p̄liū magnū in cælo contra deū creatorē suū fecerat draco: quo prælio inter angelos reprobos ipsūq; creatorē pace soluta a bonorū angelorum amicitia p̄fidi & apostate fuerāt sepati. Neq; multo post inter deū & homines: inter angelos itē & eosdē hoies diffidiū seminauerat idē draco. Quā Euam per esum pomi p̄hibiti dei similitudinem quærere p̄suasit. Expugnatus draco priori cōflictu: in abyssum tenebræ & luctus p̄iectus est: cui carceri dānati sunt oēs angeli: qui pro dracone cōtra deū creatorem suū susceperant bellum. Posteriori deinde certamine / cū dracone simul supatus homo: ciectus est de paradiso deliciarū / laboribus & erumnis expositus / & quoniā cum in honore eēt nō intellexit / ut bene ageret: quoniā plus sapere uoluit q̄ oporteret compatatus est iumentis insipientibus: & similis factus est illis: qui omnibus animātibus a deo p̄latus erat.

H Quoniā uero draco sp̄m superbiæ nunq̄ deposuit: quoniā inq̄ uictori se semp̄ opponere: nunq̄ nisi inuitus & coactus obtempare constituit: pacis b̄nficio nunq̄ potietur. Cōtra homo qm̄ se deliquisse cognouit: & uictorem deū malis suis pacis remedio prouidere postulauit: pacē inuenit / quam deus ut firmiorē redderet: pprium filiū obsidem dedit hominibus: & primū oīum hominū atq; dignissimū obsidē accepit. Ita dū dati sunt obsides: dū deus uenit ad hoies / dum homo cū deo iunctus / de Virgine natus est: cœlestis exercitus turmæ magna per cœlos uoce sonuerūt.

I Gloriā deo in excelsis cœlorū restitutā: & in terris pacem redditā hominibus bonæ uoluntatis. Saluator itaq; noster dñs Iesus præconiū huius publicādi grā se obsidem nascēdo pro hoibus utrinq; dederat: qui se ad firmandā pacem nouerat natū. & ut beneficiis pacis frueret' genus humanum: nunc se nouerat crucifigendū: nihil melius habens: quod suis pro hæreditate relinqueret: nihil magis quærens morte tā dura q̄ pacis b̄nficia hominibus confirmari: & manere perpetua: pacis hæreditatē magna ratione apostolis: suisq; discipulis / omnibus. s. christianis: de quorū numero sumus / oēs testamento reliquit. Substinetes igit' & uigilate mecū /

K Audite Iesum magistrū nostrū quæ diximus ordinātē. Pacē relinquo uobis: pacem meā do uobis. Si iure testamētariæ institutionis / fieri filiis & nepotibus solitæ / o infideles / o p̄fidi iudei & obstinati præ cordis duritia: pacē

ritia: pacem meā dicit Iesus assequi non potestis. Do illā uobis. Accipite
 iure donatiōis. O mahumetani stolidi: quos per uoluptatū illecebras sce
 lestus ille Mahumetes detinet fascinosos: Si pro ur̄a stultitia atq; immū-
 dicia pacē Christi hæreditariā nō potestis habere: habete donatā. Pacem **L**
 enim reliquit dñs Iesus iustis hæredibus: qui se loco filior̄: & nepotum:
 fratrum aut sororū illi quasi iure sanguinis adiunxerūt: qñ eius sanguie
 se redemptos intelligūt. Et ipsi suū sanguinem pro illo dare (quod fece-
 runt martyres) præsto sunt. Pacē donauit oibus hominibus. Non. n. est
 distinctio iudei & græci. Nam idē dñs omnium oibus hominibus uult
 pacis bñficia promereri: Si uelint oēs accipere. Electis qui uere per ado-
 ptionem sunt filii: pacē reliquit iure testamenti: quia illā efficaciter acci-
 pere uolunt: & accipiūt. Reprobis pacē donat: ut si uelint accipe pacis be-
 neficiis pfruantur. Si nolint multa turbatorū affectuū febre frenetici: eo-
 rum furia imputetur: non medico: qui sanare est præsto: Si mō resanari
 se patientur. Sed quā pacem relinquis iure hæreditario: aut donas bone **M**
 Iesu testator prudentissime? Meā: illam quam sancti angeli mūdo me na-
 scente uoce præconia nuntiarūt: quæ. f. datur hominibus bonæ uolunta-
 tis. Non quō mundus dat ego do uobis. Mundus dat pacē per bella: ob-
 sidiones: depopulationes: clades: ruinas & mortes. Datur nanq; uictis &
 subactis accipiētibus cōditiones oblatas. Ego aut nullo uestro incōmo-
 do: nulla iactura: nullo periculo/ nulla molestia do pacē uobis: non uos
 obsideo: sed de obsidione uos libero: nihil libertatis subtraho: sed addo
 libertatē: nullas clades affero: sed remoueo multas: ruinas uestras ange-
 lorumq; resarcio: ciuitati triumphantis ecclesiæ ciues uos sufficio: a mor-
 tibus & iferni doloribus uos eripio: meo sumptu/ meo labore: nulla ue-
 stra ope aut opera pro uobis bellū gero: meo sanguie tantū/ meaq; mor-
 te uinco. Non igitur quō mundus dat pacem/ ego do uobis. Libentius **N**
 debetis accipere quod tā secure præstatur. Dat pacem mundus occiden-
 do: ego do pacē moriendo. Dat pacem mundus per impetū & furorem:
 ego per māsuetudinē. Sicut illam do: uos accipite. Non turbetur cor ue- **O**
 strum. Ego. n. passionū turbine carens p̄ior & uinco pro uobis/ ut pacē
 habeatis. Vos igitur illā sine turbatione suscipite: hæreditaria uel donata
 pace efferatur cor uestrū: ne torpeat: neq; formidet quia illam dem mo-
 riendo. Audistis quia ego dixi uobis: uado in p̄liū ut pro uobis occidam:
 & gloriosus uincam: & uenio ad uos uictor: ut meæ uictoriæ fructus sit
 pax: uestra quidē dum uobis p̄derit: mea dum per me datur: Si diligere-
 tis me gauderetis utiq; quia uado ad p̄rem: quia p̄r maior me est. Osten **P**
 dit hic dñs Iesus beneficium pacis: quo iure pro hæreditate relinquat &

P donet: melius q̄ mundus donare sufficiat. Dudum uenerat Christus ho-
mo ad matrē in infantilibus mēbris. Venit ad minorem: & ideo minor
effectus est. Venit ad matrem pauperē: multisq; incōmodis laborātem:
laboresq; manuū suarum manducantē: & ideo paup egenusq; natus ē.

Q Adhuc in membris infantilibus exptus est fugæ nocturnæ labores: lon-
ge uiæ: desertiq; anxietates & pericula: Linguā quam nō nouerat Ioseph
nutritor: quā ignorabat Maria mater: quā ipse pro humano usu nec dū
sciuerat: primū audiuit. **Q**uid sit inter alienigenas uitam ducere: ab in-
fantia cœpit experiri. Reuersus in patriā: uixit subditus illis. Ioseph inq̄
eius nutritori & uirgini matri: duodecimum agens annū inter paruulos
sinagogæ receptus audit primū: deinde in medio doctorū interrogat: &
de lege patria disputans docēdo laborat. Vir effectus corā loāne pro no-
bis se humilians baptizatur ab eo. Deserta solitudinis adit: ubi a diabolo
temptatur: & quasi minor adorare inuitatur: a quo ipse erat adorandus.

R Hic iam crescere incipit: fugat aduersarium: qui quīs prostratus aufugi
at: non tñ desinit esse molestus: quinimo quos pōt instigat: & urget per-
sequi Christū: neq; quiescit donec illū cruci adiudicari procurat: sperans
mortis superare doloribus: quē astu: blandiciis: atq; promissis supare ne
quiuerat. Sed falleris infœlix. Falleris inq̄ pfide draco/ qui per hoīs assūp-
tionem se ipso factus est minor. **Q**m̄ uenit ad paruulā matrē/ & humi-
lē. Per hoīs depositionē accrescere: & regna quæ falso p̄mittebas & dare
non poteras/ assequeretur. Vadit enim ad patrem: ad deum summum:
uadit ad patrem a quo tu miser expulsus es: uadit ad patrem qui maior
est se in forma serui humiliato. Ipse autem maior/ & melior est omni

S homine natura & gr̄a: maior est etiā ut homo omni angelo: si nō natura
faltem gr̄a. O Sathanas qui uadit ad p̄rem amantissimū magnū sup oīa
non deprimet/ Illū hoīem quē tuis genibus p̄cumbere/ & te adorare uo-
lebas: mox adorabis tremēs: & p̄stratus ope tuo/ cades un̄ stare posse cre-
didisti. Inde punieris/ unde repulsæ tuæ speraueras ultionē. Mors illū nō
tradet ditioni tuæ: q̄a nihil in eo morte dignū inuētū est: unde tu illum
subigas. Expugnaberis hac ipsa morte quā p̄curasti. Hoc est qd̄ dicit do-

T minus Iesus. Nunc q̄ pacis/ cuius sum perpetuus obses/ cōditiones imple-
tæ sunt: quæ gr̄a me pepit mater passibilē: & mortalē: restat solū ut per
passionē crucis mortem exptus passibilitatē exuam: & ad p̄rem uadā. Va-
do igitur ad patrē. Et q̄a pater maior me est mea humanitate: illā magni-
ficabit: & exaltabit sup oēs cœlos. Ideo si diligeretis me/ utiq; i. certe con-
tinuè æqualiter ob meā exaltationē gauderetis. Sed nōne iam dixit dñs.

V Si diligitis me mandata mea seruare. Et qui habet mādāta mea & seruat
ea: ille est

ea: ille est qui diligit me. Nōne apostoli sui magistri praecepta seruabāt? Cur ergo nunc quasi increpans eorū tristitiā dicit: Si eum diligere gauderent furios? Quasi quia nō diligāt/ideo non gaudeant? Diligebant sed nō solide: tepide: debilitate: nutanter diligebant. Quia etiam in eum nutanter & ambigue credebant. Erant de proximo a fide casuri: amorēq; eius maxima ex parte deposituri. Verum ergo dixit.

De spiritualibus bonis tñ quare dñs Iesus condat testamentum.

Enit. n. princeps mūdi huius & in me non habet qcq;: sed ut cognoscat mūdus qā diligo p̄m: & sicut mandatū dedit mihi p̄ sic facio. Paulus cū dixisset: nō ē nobis colluctatio aduersus carnē & sāguinē: sed aduersus principes & ptātes mundi rectores/addidit tenebrarū harū: ne eorū quā tenebrarū. i. culpa nō sunt dāmones: principes eē dixisse uideret. Huiusmodi inq; principes quibus nihil penitus sui iuris in dño Iesu Christo habuerint: uel unq; h̄re potuerit: & iccirco hic locus de illis nō absurde exponi & itelligi queat: rectius tñ mea snia de fortuna itelligetur & declarabit. Nā cum iuxta uulgi sniam fortuna in sua ditio- ne cōtineat uniuersa de qbus hoies iure legatario aut hāreditario per testamēta disponūt/dñs Iesus rudibus adhuc apostolis de fortuitis bonis nil agi testō mirātibus: cām asserere uolēs cur de illis suo testamēto nihil oīno decernat: ad se huiusmodi bona nihil penitus attinere demonstrat. Hoc ut itelligamus aduertēdū est fortunā (hoīum opinione) in illis ius h̄re qbus dedit diuitias uel honores: & ad illos accedere fortuna dī: qbus munera sua distribuit. Cōtra qui neq; lucra sectant: neq; ambiunt saeculi dignitates: extra fortunā sortē cōstituti sūt: nihilq; h̄nt cōe cū illa: neq; ad illos fortuna ingredi pōt: quibus conet accedere. Hoc est qd dicit dñs Iesus discipulos adhuc rudes cōmonefaciens & ab eorū usu loquēdi nō discedēs. Princeps mūdi huius. i. fortuna: uenit ad me: nō ego ad illā accessi: sed exclusi penitus illā: qā uulpes foueas habēt: & uolucres caeli nidus. Filius aut hois nō hēt ubi caput reclinet: & iō in me non hēt qcq; iurisdictionis: qā nihil suū pōt i me uel a me req̄rere: quasi dicat qā fortunā bona nō possideo: mirari desinite si meo testō fortunā bona uobis non distribuo uel relinquo. Sed ut cognoscat mūdus. i. hō qui minor ē mundus: qā diligo p̄m efficaciter: Sicut mādatū dedit mihi p̄: qñ me obsidē dedit & accepit pro pace cū hoibus integranda: sic facio. Mādaui mihi p̄: ut uia dei in ueritate docerē. Legaui fidē: illā demonstratē. Mādaui ut p̄ illā docerē incedere. Legaui obediētia: quā pedes moueat ad obseruantiam credendorū. Mandauit ut ad ppria hois bona & potiora hominē instaurarem: ut uniuersum terrarum orbem in integrū restituerē.

X

Dimisi illis hæreditariã pacẽ: per quã omnia reformantur & solidantur.

De ratione conseruandi pacem a domino Iesu Christo testamenti iure relictã & donatã.

TEXTVS.

e Go sum uitis uera & p̄r meus agricola est. Oẽm palmitẽ in me nõ ferentẽ fructũ tollet eũ: & oẽm qui fert fructũ purgabit eũ: ut fructũ plus afferat. Iã uos mundi estis p̄pter sermonẽ quẽ locutus sum uobis. Manete in me & ego in uobis. Sicut palmes nõ p̄t ferre fructũ nisi manserit in uite: sic & uos nisi in me mãseritis. Ego sum uitis uos palmites. Qui manet in me & ego í eo: hic fert fructũ multum: quia sine me nihil potestis facere. Pacis hæreditatẽ quã maḡ noster dñs Iesus cõseruare nos docuit: ut plenius intelligamus: quã ille dixit sigillatim declarare studebo. Sustinete & uigilãter attendite qd sibi uelit. Ego sum uitis &c. Pacẽ inter se h̄re uolentes ante oĩa oportet unũ fieri: multa aut unũ fieri nequeũt: nisi unũ aliqd' singulis insit: per quod illa omnia unius sapiãt rõnem. Ligna cõcisa q̄diu dispersa sũt: multa uere dicunt: Ut sint unũ: uno illa fune ligamus. Ita multa ligna unũ fascẽ dicimus: obligamẽ unum quo singula cõtinent. Ut nosceremus qua unitate pax Christi stabilienda foret: nullũ exemplũ accõmodatius iueniri poterat: q̄ p̄ceptoris nostri dñi Iesu se uitẽ: & discipulos suos esse palmites asserentis. Hñt palmites tantã cũ uite inter seq̄ societãtẽ & unitatẽ: ut sine uite esse nõ possint: & ab ea decisi omnes arescãt: ab inuicem autem diuidi nequeant: nisi prius a uite separẽtur. Itaq̄ fratres si ciuilẽ pacẽ habere uultis: habete persuasum: non nisi salua ciuitate uos posse consistere: habete persuasum: Si odiis: diffidiis: simultatibus ab inuicem fuerimus sep̄ati/singulos breui spacio perituros/aridosq̄ futuros:: nihilq̄ fore uobis reliquũ nisi comburi. Nulla est inter arbores planta feracior bona uite: nulla suauior: nulla cui agricola magis inuigilet: nullaq̄ citilior censeatur/q̄diu uiuet. Cõtra ubi exaruit: nulla uilior: nulla minus utilis est: relinquitur igni: neq̄ illi sufficit qdem: nisi ad debilem & momentaneam flãmam/Carbones non habet: mox transit in cineres. Qui igitur pacẽ Christi h̄re desiderant: Christum suam uitẽ esse recognoscãt: seq̄ talis uitis palmites esse meminerint. Hac ratione dixit dñs Iesus/ego sum uitis uera: ut pacẽ eius habere uolentes/in illo fiant unum. Est enim uera uitis uinẽ domini sabaoth/in qua pacis fructum palmites ferunt.

p Ater meus agricola est. Vnitãtẽ ipsãm qua pacẽ cõstare monstrauimus/unũ qui p̄sedeat/& cũcta moderet' h̄re cõuenit: sicut p̄ est agricola uiti atq̄ palmitibus. Nihil p̄fecto magis nocet: nihil magis turbat publicã pacẽ: q̄ si plures reipub. moderatores æque primi aut

mi aut sunt/aut eē nituntur. Sed nōne optimatū status probatus est? Et popularis in rep. administrāda auctoritas/nonne multas respub. auxit? Vterq; remp. regendi modus uere bonus est/Si unius retineat rōnem. i. si optimates/Si populus unū sibi finē instituant/publicā utilitatē/publicā pacē. Quid si uno aīo & uoluntate cōcordi oēs efficiāt:erunt uere unū re:multi numero:unū pposito:multi executione. At si optimates:si populus priuatū aliqd publicæ utilitati añponant:uel si hanc ipsam publicam pacē nō una mēte hīe studeant:si odio alterius:ut. f. quis negligat/deprimat: damnū ferat/cōmodū non reportet/sniam de rep. dicat: dictā ue ab alio tueatur:nihil pōt pnitiosius inueniri. Tyrānide peior est talis reip. gerendæ institutio:& ad tyrānidē trāsire cogentur/ut ad minus malū/aut penitus desolabit̄ tādem. Si brutos Publicolas/Scipiones/Roma ppetuo habuisset:nō totiens misisset in sua uiscera ferrū. Vt ad Cabrōes/Marios:Cynnas:Sillas:Pōpeios:Cæsaresq; uentū est:senatus siluit:cecidi tandē Roma:quæ certe nunc nulla/& nusq; foret:nisi uitis Christus illic uineā suā plantare dignatus eēt. Est optimatū & populariū in repu. administranda ratio nō inutilis:& in utraq; licet multi sint:unū tñ ipsi instituūt:uel ad tēpus:uel ad cās emergētes rerū moderatorē. Nīx reip. Christianæ (qui status uere optimatū fuit ab initio) quis est moderator & rector? Pī meus agricola est dicit Iesus. Deus oīpotens pater oīum creatione:conseruatiōe:augumēto. Pater inq; dñi Iesu:secundū æternā generationē ipse est huius reip. caput:huiusq; uinēx agricola.

De nutrientibus:augentibus & conseruantibus pacem. TEXTVS.

Mnem palmitem in me non ferentē fructū tollet eum:& oēm qui fert fructū purgabit eū:ut fructū plus afferat. Iam uos mundi estis,ppter sermonē quē locutus sum uobis. Manete in me & ego in uobis. Sicut palmes nō pōt ferre fructum a semetipso nisi manserit in uite. Sic nec uos nisi in me māseritis. Ego sum uitis:uos palmites. Qui manet in me & ego in eo:hic fert fructum multum:quia sine me nihil potestis facere.

De primo nutrimento pacis.

Aboret inquit apostolus unusquisq; opando manibus suis qd bonū est:ut hēat unde tribuat necessitatē patienti. Sic inter apes abiiciuntur inutiles:sic in familia bonus pī singulis opus distribuit:neminē finit frustra iacere:neminē finit ocio cōtabescere:oēs iubet domui utilitatis aliqd afferre:& nisi afferāt castigat.nisi resipiscāt abiicit. Quid ita? Quia pacis domesticæ uacillaret negociū:ubi aliquis se reliquis exhiberet onerosum. Exhiberet autē si aliorum labores deuoraret

penitus inutilis. Magna ciuitas/ingēs domus est: Prouincia est ciuitas uasta. Regnū lata puincia. Christianus orbis unū regnū dei. Christiana religio uinea est dñi Sabaoth: nos oēs huius uineæ palmites oportet eē feraces. Nisi nos tales exhibuerimus: deus pater oēm palmitē non ferentem fructū tollet: amputabit: rescindet. Quē publicæ paci oportere p̄sidētē dari supra monstrauius/duo maxime decēt/castigare reprobos/confovere bonos. Cadet unitas uoluntatū/& studiū in una p̄fessione firmatū Si uicia trāseant impunita. Oderūt nanq; peccare mali formidie p̄næ. Aufer ultionē a principe: mox perit principatus: mox perit publica pax: boni illū nō colunt/quia eos nō defendit: mali illū spernunt/quia nō castigat. Rursus quia inutiles hoīes ocioq; marcētes sunt pacis publicæ turbatores. Omnia enim mala docuit ociositas/corripiēdi sunt a principe/antequā de inutilibus fiāt noxii/q; si iam noxii euaserint:tollēdi & abradēdi sunt/ne onerent: immo ne oneratā iam eorum sceleribus remp. ad terram trahant:teneantq; prostratam. Sicut palmites inutiles nō amputati/uitem primo arefaciunt: deinde nimio pondere lacerant & p̄sternunt. Meminerimus fr̄es principē nr̄æ reip. christianæ nr̄æq; pacis moderatorē/deū esse oīpotentē cui nulla creatura resistere pōt. Sp̄ni ergo nō debet propter impotentīā. Flecti nō potest donis: q̄a nullis eget. Minas nō timet: q̄a solidus & securus est. Odia nescit: quia optimus. Amoris affectus non habet: quia iustus & perpetuo constans immutabilis p̄seuerat. Oēm palmitem nō ferentem fructum tollet q̄n uolet & quō uolet. Et oēm qui fert fructum purgabit eū: ut fructū plus afferat. Purgat dū alleuiat & cōfouetur. Sic pacis publicæ moderator & caput fructuosos ciues: Sic p̄familias utiles in domo fouet beneficiis: laudibus excitat: p̄miis & honoribus attollit. Igit̄ ut pax maneat & roboretur: ut ciuitas crescat gloria/domus opibus augeat̄/O christiani nostræ domus/nostræ ciuitatis pacem moderatur p̄r deus. Simus fructuosi/ut nos foueat. Benignus. n. & misericors est: reddēs centuplū b̄n̄meritis nr̄is: Si fructū attulerimus trigessimū: purgabit nos ut ampliorē feramus. Sexagesimū si hunc attulerimus adhuc purgabit nos ut centesimus de nobis fructus assurgat. Quid est cōducibilius amputari an purgari/talis tātiq; uinitoris manu: Certe horrendū est in manū incidere dei oīpotētis ut amputet. Hēt. n. pt̄atem aīam simul & corpus mittere in gehēnā: hūc time te ne āputet uos a uite Christo. Desiderabilissimū ē deū h̄re purgatorē: alleuiatorē b̄n̄ficū/uinitorē. Nouit. n. quæ abiici oporteat: scit quæ adiici cōueniat. Vtriusq; modos & cās nouit ad numerū. Studeamus totis uiribus per illū nō amputari/sed purgari: nō puniri: sed p̄miū obtinere.

De secundo

De secundo nutrimento pacis.

Am uos mundi estis ppter sermonē quem locutus sum uobis.

i Manete in me & ego in uobis. Pax ut solida sit: munda fit/ Ca-
reat oī flagitio necesse est: quæq; resp. quæq; familia ut pax in il-
la pmaneat. Vidisti ne aliqñ sceleratos aliquos inuicē fœderatos: habent
uitæ malū ppositum: qđ est unum atq; idē in singulis: hñt p̄fidē cui pa-
reant in malū suū. Oposi sunt: neq; tñ diu permanet eorū conuentus/nō
durat pax iniquorū. Non. n. sunt mūdi/ sed impuri. Lingua putrida se ip-
sis fracescunt/ frāguntur: nō durāt in fasce. Mercatoriz societates si frau-
dē sapiant/ durare nequeūt. Bona fide opus est societati durare debenti.
Morbida facta pecus totū corrūpit ouile. Cariosus arboris ramus truncū
maculat. Non pñt impuri durare cū puris. Quid ita? Quia cōtraria si-
mul diu esse non pñt. Violenter. n. ducuntur in unū: nullū autē uiolen-
tum pōt esse ppetuū. Nequeūt impura per se sola cōsistere: sicut neq; fra-
cta per se manent. O christiani quibus testamēto pax relinqtur: Si mun-
di estis ppter sermonē dñi Iesu: habebitis pacē cū illo: illi adunabimini:
immo aduniti cōseruabimini. Manebitis in illo sicut palmes in uite. Ma-
nebit in uobis sicut uitis uigor in singulis palmitibus & simul in omni-
bus manet. Non ego hoc dico: dicit ipse Iesus magister. Iam uos mundi
estis: ppter sermonem quē locutus sum uobis. Sit hæc interrogatiua lo-
cutio. Manete in me & ego in uobis. Quasi dicat quia iam mundi estis:
manete in me/ & ego in uobis. Non sine causa hoc dixit. Nā si palmites
impuros/ & infructuosos tollit uinitor pater: Si feraces/ purgat nō tollit:
qui mundi sunt non amputantur: manent igitur in uite: & uitis in illis.
Adhuc non estis mundi. Pacem Christi nondū habetis. Nisi purgari stu-
deritis: amputabit uos pater deus.

Declaratio studii & operis paci incumbentium.

Icut palmes non potest ferre fructum a semetipso nisi manserit
in uite sic nec uos nisi in me manseritis. Dixerat paulo ante pal-
mitem non ferentem fructum tollet. Id modo declarat. nō suf-
ficit ad retinendam pacem esse operosum: sed in illa pace quam habere
uolumus/ & secundum illam operari necesse est: in qua repu. uersamur:
in qua familia uiuimus: illius utilitati inuigilare debemus. Dic quæso
si quem haberes in domo filium familias qui oposus esset: & lucro aut
aliis cōmodis augendis die noctuq; studeret ardētissime: lucra porro sua
in aliam familiam trāsportaret: tu illum de opibus & labore familiæ ale-
res: ille aut minimum aut nullum adminiculum domui præstaret: ta-
lem ne apud te diutius habere studeres. Minime/ quinimmo expelleres/

aut familiã murmurantẽ sentires: pacemq; domesticã mox turbatã inspi-
ceres. **Q**uilibet ciuis suã ciuitatis cõmodis prius insudat/dehinc aliarũ
si põt. Si alterius ciuitatis utilitatibus cõsuleres cum detrimẽto tuorum
cuiũ/quãto esses oposior/minus esses (ut existimo) substinẽdus a tuis:
plus.n. illis noceres quo plus te exerceres. Sumus í pace Christi: uiuimus
in christiana repu. in illa & secundũ illã opõsi & utiles eẽ debemus Chri-
sto dicente. **Q**uia sicut palmes non põt ferre fructũ nisi mãserit in uitã:
sic & uos nisi in me mãseritis. **Q**uid ita? audi illũ/qa ego sum uitis uos
palmites. **Q**ui manet in me & ego in eo/hic fert fructũ multũ 'qa sine
me nihil potestis facere. Plana iã res est. Dicã tñ adhuc qd hic obstru-
F odorẽ. Multi palmites manẽt in uitã in qbus non manet uitis. Manent
in q̃/quia adhuc amputati non sunt. Sed quoniã exaruerunt: neq; a uitã
humorẽ accipiunt: ideo uitis nõ manet in illis. Manẽt multi in Christo:
quia p̃ris uinitoris misericordia nõdũ illos uoluit amputare. Aridi tamẽ
sunt: & Christũ noie tenent: ope nõ tenẽt. Nõ est Christus in illis: q uo-
ce nõ corde se christianos eẽ p̃fitent'. Vt fructũ afferamus maneamus in
illo: q̃tum possumus illi adhærẽtes: & obsequentes. Maneat ille in nobis
corde toto exceptus/& retẽtus. Ita fructum afferemus in illo. Ita pax eius
ab eo pro hãreditate ab initio nobis relicta/nostra erit.

De charitate secũda hãreditatis pte in ordine sed potissima intẽtione.

Icut dilexit me pater & ego dilexi uos. Manete in dilectiõe mea.

s Si p̃cepta mea seruaueritis: manebitis in dilectiõe mea/sicut
& ego p̃cepta p̃ris mei seruauí & maneo in eius dilectiõe. Hoc
est p̃ceptũ meum ut diligatis inuicẽ sicut dilexi uos. Maiorem hac dile-
ctiõnẽ nemo habet ut animã suã ponat quis pro amicis suis. Principẽ &
reip. moderatõrẽ oportet ante oia professionẽ quam tuetur/& leges qui-
bus hæc ipsa p̃fessio continetur/amare & colere. Sic p̃r deus diligit Chri-
stum legem uiuã oĩum christianorũ: & leges scriptas ab euangelistis Chri-
sti secretariis fouet & amplectitur. Oportet etiã leges amare p̃ncipem &
populum: ut. s. leges ipsã principem deceant/dehinc expediant populis.
Ideo sicut Christus diligit a p̃re: sic diligit & nos. Sic christiana p̃fessio
deum decet/quando eius p̃cepta iustissima sunt: & utilitate delecta-
tione & honestate condita/per quã simul omnia reficit Christianos. hoc
est quod dixit Iesus: Sicut dilexit me pater agricola: sicut legem meã ha-
bet charã/sic ego dilexi uos/sic meã legem uestris usibus accõmodaui.
G Discant hic legum latores: discant patressfamilias ita ad suas utilitates &
commoda cuncta disponere: ita se amare dum aliis leges imponunt: ut
leges ipsas illi amare & colere possint qui crediderunt. Discant inquam
tales cõ-

tales cōdere leges: ut subditi in eaz amore & obseruantia ualeant pdurare. Dicit. n. magr̄ optimus: Manete in dilectione mea. Ego sum uiua lex uŕa. Pŕ meus dilexit me: dilexit & uos: ideoq; me uobis dedit i legē. Ego q̄a diligo eū: diligo & uos: Sic ille me dilexit: lō lex uobis eē nō reui: & ut mea decreta itelligeretis hō uobiscū & inter uos ueni. Manete igitur in dilectione mea: quia lex sum uobis uiua. Manete in dilectione legis quā uobis in præceptis relinquo. Si pcepta mea seruaueritis manebitis in dilectione mea. Si princeps possit se ubiq; exhibere pntem: lege scripta (ut existimo) non uteret. Sed qm̄ angustia corporis uno illum loco concludit: & moriēdi necessitas illū durare nō finit: legibus agere cōpellitur. Ita dñs Iesus qm̄ se ætate uiridi & uiuaci iuuetā nouerat moriturū: terrasq; secūdam molem corporis relicturū: instituta reliquit se uiuam legē: suā inq; uoluntatem & auctoritatem cōtinentia. Non igitur incondite ut in eius dilectione maneamus admonet nos dicens. Si pcepta mea seruaueritis: manebitis in dilectione mea. Nullum est certe maius amoris indicium: q̄ obediētia: q̄ amata rei obsequi. Qui carnis amore insaniunt nil libētius agunt: q̄ quod amica mandauerit. Qui pecuniæ amore sūt capti: nulli rei tam ardēt inuigilāt: nihil tanto studio psecuntur: q̄ lucrum. Qui honores ardēt (bone deus) q̄ studiose potētibus obtemperant: ambitioi q̄ se submittūt. Amor facit hæc oīa. Quid ita? Qm̄ amātis & amati uoluntas est una. Volūtatis aut̄ expimentū opatio est. Vis scire si uelim aliqd; fac possim assequi. Vis scire si aliqd; nolim: fac possim effugere. Vbi opus est factō uerba nō sufficiūt. Ardet & urit amor: operosusq; est plusq; dici queat. Itaq; si diligitis Christum: opere mōstrate. Iugum eius suaue est: & eius omne pondus leue: & facile portatu. Nunq̄ erit impossibilitas: si aderit uolūtās: hoc est quod ille dicit. Si pcepta mea seruaueritis manebitis in dilectiōe mea. Quod & exēplo cōfirmat: sicut & ego pŕis mei pcepta seruauī: & maneo in eius dilectione. Quasi dicat nihil p̄cipio: qd̄ ipse nō fecerim. Ope priusq; sermone meoz̄ pceptorū ueritatē oñdi. Quia patris mei pcepta seruauī: ideo in eius dilectione pmaneo. Si uos pcepta mea seruaueritis: itidē i mea dilectiōe manebitis.

De forma charitatis.

Hoc est pceptū meū ut diligatis inuicē: Sicut dilexi uos. Qm̄ dixerat dñs Iesus mandata mea seruate: ne crederent hoies dura aliqua illum dedisse mandata: & absterriti legatum obediētia: suamq; pacem pro hæreditate accipere recusarent. Summatim quid sibi uelit tota lex eius paucissimis uerbis exponit dicēs. Hoc est pceptū meū maximū: hoc est qd̄ tota mea lege cōstituo: ut diligatis inuicē. Et pfecto

ad conseruandā pacem & unitatē in re domestica: in ciuitate/in prouin-
cia/in regno: hoc maxime necessariū est: & sine ipso factū est nihil. **Q**uā
sicut pax eē non pōt sine multoꝝ quasi collegio in unum colligatoꝝ/in
unam quasi p̄fessionē/in unum uitæ institutū/ad unum finem. Ita hæc
K unio sine mutua dilectione stare nō pōt. Est. n. amor neruus uinculi: &
nexus uigor: quo colligata in unā pacem cōtinent' unita: tātaq; est dile-
ctionis auctoritas: tātus uigor ut sine illa neq; legata/neq; auctoritatem
Christi assequi possimus. Mirant' multi q; dñs Iesus i ultima cœna de di-
lectione mutuo cōseruāda totiens rōnem habuerit: deponēt admiratio-
nem si qd' nunc dicit/diligēter inspexerint. Dilectio legis est summa hu-
militas/fides/obedientia sine dilectione nō satis utilia sunt. Pax aut' sine
dilectione eē nullo mō potest: neq; intelligi qdem/**Q**ui se mutuo non
diligūt: simul diu stare nō pñt. Impossibile p̄fecto est multos idē uelle/
& se nolle ad inuicē. Impossibile est itē multos se odisse/& simul in pace
psistere. Vt igitur in pace quā amplexus es, permaneas: ames oportet oēs
hoies illius pacis tibi fœdē sociatos. Amplexus es domesticā pacē: ames
oportet familiā p̄sidentem: familiā utilitates: singulos de familia: & illi
te. Aut paganā/hoc ē uiuis in oppido/in ciuitate, uel in pago: ames oportet:
& colas loci p̄sidē: iura loci: icolas eius: & illi te: aliter pacē nō hēbis.
Christianus effectus es: imo ab ineunte prima infantia esse cœpisti: ames
oportet deū ante oīa/Christum sup oīa: iura christianæ p̄fessionis impri-
mis uenereris: ames & oēs christiāos/Si hoc facis: uerus es hāeres Christi:
Si non facis: christianū te eē mentiris. Impossibile est. n. christianū eē: &
L odisse christianū. Christianus est qui fidē Christi tenet re: non uerbis tan-
tū. Verba nanq; rei ueritatē nō faciunt: sed a rebus uerba accipiūt uerita-
tē. Si uere christianus es: re si tenes mandata Christi/audi Christū. Hoc ē
p̄ceptum meū ut diligatis inuicē. Nō ego: nō theologus aliq;: non ep̄s:
non Papa hoc p̄cipit/Christus ipse iubet. Vt sis christianus christianos
ama. Infœlix tu qui credis te christianū: qui fureres si de Christo male sē-
tire dicereris/cur nō te pudet corā oibus oñdere malignitatē tuam: odio
hñdo christianos? Dicit Christus/oues meæ uocē meam audiūt. **Q**ua-
le aut' sit hoc audire/ipse declarat/& secunt' me per obiam. **Q**uæ est uox
tua dñe Iesu Christe? Vt diligatis inuicē. I tu nunc serua rancorē/p̄seque-
re: lacera: lania: dānifica si potes: si nō potes/infamia denigra christianū:
quia illū habeas inimicū. Nisi resipiueris: non hēbis partē in hāereditate
Christi: quinimo iam ab illa es penitus exclusus. Hāereditas Christi pax
est hominibus bonæ uoluntatis. Tu qui odio habes p̄ximum: qui pacē
cū illo h̄re recusas: qui ferrū pro ueste induis: qui gladiū pro ornāmēto

femur accingis/ut occidas/ubi habes bonā uolūtate? Resipisce miser: tecum ipse recogita dñm deū tuum: dñm Iesum Christū: tuā p̄fessionem christianā. Ne quæso tam apte tam ipudēter mentiaris deo tuo: p̄fessionituz: animæ tuæ. Da tibi ipsi pacē: restitue tibi hæreditatē p̄ris & fratris tui: obtempa dño deo tuo: redēptori tuo: audi quid per oēm legē suam te facere uelit. Hoc est p̄ceptū meū ut diligatis inuicē. Dimitte igit' odiū & similitatē: dilectionē ex aīo suscipe. Sed qualē dilectionem? libidinosa-
M

lam ne? per quā. s. incōtinens diligit: ut se ipsum infamet & p̄ximū: Dilectionē auaram quā qui lucra sequūtur diligunt: bladiuntur ut decipiant? Dilectionē superbā: per quam ambitiosi te colūt: ut honoribus per te potiantur? Nō has dilectiōes uult dñs Iesus Christus. Quas uult? Audi illum. Sicut dilexi uos. Dilexi uos autē non carnis: nō pecuniæ: nō sublimitatis studio. Dilexi uos amore pio: iusto: sincero. Vis scire qualis sit amor tuus? uide qd optes amato. Si munda: si pia: si iusta optas: talis est amor. Si turpia turpis. Ipse suo sanguine tingitur: suo fructu dignoscit'.
M

Quē fructū affert nobis amor Christi? Legis christianæ obseruatiā: fœlicitatem æternā. Hæc iustissima: piissima sunt: & oī decore ornatissima. Sanctus est ergo amor: quo nos amat dñs Iesus. Quoniam eius amoris fructus nos efficit sanctos. Diligite inuicem dicit dominus Iesus sicut dilexi uos. Sicut dilectio mea iusta fuit: sicut caruit oī labe peccati: sic dilectio qua inuicem uos diligitis meæ pacis hæreditario iure assequēdæ gratia pura sit: & incontaminata.

Quā excellenter dilexit suos dominus Iesus.

Aiorem hac dilectionem nemo habet: ut aīam suā ponat quis
m pro amicis suis. Plus mouēt expimenta q̄ uerba. Ita semper dñs Iesus: cū prius fecisset quæ facienda docuerat: ubi amandos nos inuicem monuit: oñdit id se fecisse qd' suadet: neq; fecisse mediocriter: sed excellenter: sed ardentissime. Diximus iā sæpe amorem ope cōprobare. Amor. n. est studium bñfaciēdi amato. Qui maiora & chariora munera seu bñficia dat: magis diligere comprobatur. Qui dat se ipsum dat maxima & charissima sibi: ergo qui dat se ipsū maximā charitatē habet: & ostendit habere. Quorsum hæc? Vt intelligamus q̄tum nos amauit dñs Iesus. Amauit: se teste: se pbante: nos oēs amore maximo. Quā nobis & pro nobis oīum maxima: oīumq; sibi charissima donauit. Donauit se ipsum nobis & pro nobis iam totiēs: & nunc donabit modo quo se ultra donare nō poterit. Donauit p̄ciosissimam diuinitatis gloriā omnibus hoibus: qñ uerbū caro factum in uētre uirginis: deus uenit ad homines factus hō. Donauit se nobis ducē & p̄ceptorē: qñ pacis uerissimā
N
O

rationem oñdit: & ad uerā fœlicitatis uiam per iustitiā: pietatēq; mōstra
uit: per hanc ipsam uia primus incessit/ut p illius uestigia alacrius inceda
mus. Donauit se nobis sacramentaliter in cibū & potū: ut quotiens uolu
mus illū nobiscum habeamus. Donaturus est de pximo nri grā pprium
corpus cruciatibus: spūm tristitiis: uitam morti: corpus exanime sepultu
ræ: aiām inferis/ut illos spoliet: & uictor p nobis reuertat ad nos. Est ne
hoc exiguū amoris indicatiū? Nōne satis: nonne ad itegrū & ad unguē exe
cutus est & sup abundāissime cōpleuit qđ te facere iussit? Sed quæso ad
P uertere ne pigeat q̄ modeste p̄cipiat dñs Iesus. Cū ille amauiſſet nos q̄tū
oñdimus: q̄tum p̄res/uxores/aut filios non amamus: imo q̄tū nos ipsos
amare recusaremus. Quis. n. pro se ipso mori eligat? non tñ arctare nos
uoluit: ut nos inuicē tm̄ amaremus/q̄tum ille amauiſſet nos: non. n. dixit.
Hoc est p̄ceptum meū ut diligatis inuicē q̄tum dilexi uos/sed sicut dile
xi uos. Similitudinē impat: non æqualitatē. Si iussisset dñs Iesus te mori
pro alio/qa ipse Christus mortuus est pro te: & nō obedisses/posses obi
cere/tu pro nobis moreris: quia potes cito resuscitār/& cito resurges/ego
me resuscitare ad libitū nequeo. Vbi mortuus fuero/usq; ad iudicii ma
gni diem: mortis umbra me possidebit. Ne inq̄ sic te excusares: non dixit
mando ut diligatis inuicē q̄tum dilexi uos: sed sicut dilexi uos. Assimila
ri uoluit amorem tuū amorī suo: ut hēat cōsimiles rōnes: cōsimiles oc
casionēs: nō æquales uires: nō pares effectus. Hoc recusare nemo potest.
Amare nēpe sine fraude: sine uicio possumus: si uolumus. Hoc est præ
ceptū meū ut diligatis inuicē sicut dilexi uos. Sit dilectio ur̄a similis meæ/
qm̄ æqualis eē non pōt: tātō amore p̄secutus sum uos/ut me darē p uo
bis in morte/qa maiorē hac mea dilectionē nemo h̄re pōt: ut animā suā
ponat pro amicis suis: habete minorē: ponite fortunas: ponite opas: po
nite industriā & ingeniū: subuenite uobis inuicem/ditiores tenuioribus
alimēta date: auxiliū debilibus p̄stare fortiores: dirigite incautos cōsilio
ur̄o: qui prudētia p̄polletis. Hæc faciētes pacē hēbitis in repu. christiana
hic militāte: pacē hēbitis ī eadē triūphāte/Substinebitis & uigilabitis hic
cū dño Iesu p cōpassionē: in futuro aut̄ sæculo per æternam fœlicitatem.

De patientia amplectenda ad cōseruationem pacis.

I mundus uos odit: scitote qa me priorē uobis odio habuit. Si
s de mūdo fuissetis: mūdo qđ suū erat diligeret. Quia uero de
mundo nō estis: sed ego elegi uos de mundo: p̄pterea odit uos
mundus. Memētote sermonis mei quē ego dixi uobis. Nō est seruus ma
ior dño suo. Si me p̄secuti sunt & uos persequētur: Si sermonē meū ser
uauerūt & ur̄um seruabunt, Duo uenti: duo turbines: torrentesue duo

rapidissimi

rapidissimi: pacis structurā euellere: & eradicare sunt soliti. Insolens supbia: dū pax prospera est: dū nihil sentitur aduersi: aīos elatione sollicitos tenet: Et ubi (quasi uentus uela) turgidos aīos fecit: mox rapit ad rixas: contumelias: iniurias: Deinde adducit uulnera: cædes: priuatorūq; ruinas. Tandē uero publica sternit. Cōtra hunc uentū: contra hunc torrētē & turbinem fundat' pax in amore charitatis. Charitas. n. nō inflatur: nō æmulatur: non agit perperā. Contra uero dū aduersa cōtingūt: ira & accidia impatientiā adducūt: alter turbo est subuertēs pacē: hęc desperationem cōuehit: quæ subuersā pacē eradicat & a fundamētis tollit: per hęc malis uincitur animus: per hęc priuata & publica primo negligunt: deinde hñtur odio: uñ desperant & penitus pereunt nullo releuante. Hęc aduersus mala opus est patiētia. Ipsa. n. opus pfectum habet. i. in sua pfectione conseruat. Certe non errauit ille qui dixit. Maxima morū semper est patiētia uirtus. Nā si nō minor est uirtus q̄ quærere parta tueri. Patiētia quæ oēs tuetur uirtutes: nulli illarū erit inferior. Erit ēt oibus ut maneant necessaria. Huius rei grā sapiētissimus architectus dñs Iesus Christus: pacis suæ pulcherrimā sane & amœnissimā domum cōmunire constituens: post dilectiōis iacta fundamēta: ad fundamēta patientiæ ponēda conuertit' dicēs. Si uos qbus testamēto relinquo meam pacē mūdus odit: & per odium (ut infra docebitur) uos infestat: Scitote q̄a me priorem uobis anteq̄ uos odiret uel priorē uobis. i. prætātiorem & dñm uestrum odio habuit. Ideo ne turbemini: ne uos incepti pœniteat: legatū obedientiæ mandatūq; de charitate seruāda ne abiicite. Quia mundus nullā habeat charitatē/non iccirco eā deserite: plenus est odio mūdus: & quia duo contraria simul in eodē eē non pñt/qñ alterū accreuit ad summum mirari nō debetis si odit uos mūdus. Vultis uidere mundū ad cumulum odio plenū eē? Odit sūmā ueritatē & bonitatē. Odit. n. me qui sum uia ueritas & uita/odit me priorē uobis. i. potiorē omni genere uirtutū. Quia ergo plenus est odio impio/amorē piū hñe non pōt. Nolite illi similes fieri. Non. n. estis de mūdo tam perditio: qm̄ de illō uos elegi. Itaq; si uos odit/ne miremini. Quia me priorē uobis odio habuit. Si de mundo fuissetis: mundus qd' suū erat suo pdito amore diligeret. Quia uero de mūdo non estis ppterea odit uos mūdus. Videte quæso q̄ sapiēter hic se sapiētia gerat. Crimen læsæ maiestatis est sentire cū principis inimico: sentir' cū reip. hostibus/uel cū illis eē amicitia fœderatū. Ius quoq; amoris priuati hoc habet: ut amicorū nostrorū amicos amemus: & inimicos eorū odio hēamus. Amicorū. n. est una uoluntas: una utilitatis & cōmoditatis rō. Iam dñs Iesus se ut principē & legē uiuam amandū oñdit

R

S

T

& se amare dixit quos pacis hæredes instituit: quosue pace donauit. Mū-
 dus odio habet Christū: ergo cum Christo sentiētes odio habeat necesse
 est. Consentaneū est igitur non turbari si odit uos mundus, **Q**uoniam prius
 odio habuit dñm deū nr̄m: principem nr̄m: nostram uitam legē: Im-
 mo si tristabimur q̄ mundus odio habeat nos: si eius odiū subterfugere
 tentabimus: ueri amici christi non erimus: Si pacē cū mundo uel amici-
 tiam fecerimus: erimus p̄ditores & læsæ maiestatis crimine tenebimur.
V **Q**uonia cū inimico principis nostri pacis & amicitix fœdus hēbimus:
 & nostræ reip. hostē (qd' extremæ infamix cumulus est) diligemus: Sed
 q̄s hic mūdus est qui dñm Iesū Christū odio habuit: & adhuc habet: Nō
 uastus ille oīa claudens orbis. Ille. n. amicus immo subditus est dño Iesu
 Christo / factus est per ipsum & per ip̄m conseruat & durat. Non sublu-
 naris globus: nō elemēta / non ex eis mixta nascētia mūdus sunt / q̄ odit
 dñm Iesum Christū. Hæc oīa illi obediunt. Venti & mare obsequuntur
 ei idē: non fortuita bonā: neq; fortuna (quā stolidum uulgus oīum uti-
 litatum præsidem facit) sunt mundus osor. **Q**uonia nihil habent hæc
 cōmune cū dño Iesu: neq; illis est dñs Iesus molestus in aliquo. Iubet red-
 di Cæsari quæ sunt Cæsaris: & quæ sūt dei deo. Ipse etiā quotidiano pa-
 ne contētus: neq; peram: neq; zonā: neq; pecuniam ad uiaticū deferens:
 nō habet domū: non diuersoriū: neq; tuguriū proprium ubi caput recli-
 net. Mundus qui odit Christū diabolus est & angeli eius. Mali quoq; ho-
 mines ministri eius / pacē hoīum bonæ uoluntatis turbare studētes mū-
 di hic nomine accipiēdi sunt. Si ergo mūdus. i. si mali angeli & mali ho-
 mines qui mūdus sunt: reprobatus uos odit: scitote quia me priorē uo-
 bis odio habuit. Cur nō potius dixit dñs Iesus. Si iudei: si scribæ: si phari-
 sei: si samaritæ: si alia quælibet gentes uos oderūt: scitote quia me priorē
 odio habuerunt. Nouerāt dñs Iesus apostolos suos cæterosq; discipulos
 ubiq; gentiū disp̄gendos: neq; a sola iudeorū gente passuros iniuriā: sed
 ab omnibus populis cruciādos: itaq; continens primū pro primo cōten-
 to posuit. Scitote quia me priorem uobis odio habuit. Si de mūdo fuis-
 setis: mūdus qd' suū erat diligeret. Apte dignoscitur dñm Iesum hic mū-
 di noīe nō speras / sed habitātes illas (rōnis in q̄) capaces creaturas intelli-
 gere: non qdem oēs / sed in peccato manētes. Apostoli reliqui q; discipu-
 li / erant tunc de numero speram sublunarē habitantium. Et qui nūc sūt
 uere christiani eodē orbe claudunt: qui tñ nō sūt (teste Christo) de mū-
 do quē loquitur. **X** **Q**uare mundus hic pro spera prima / uel pro oibus in
 ea contētis non accipit: sed pro illis qui in uirtutū odio perfeuerant. Exi-
 stimo saluatorē nr̄m duos mundos intellectuales / siue duas speras spi-
 rituales

rituales hoc loco præsumere: unam amoris & gratiæ: hic mundus est bonorum angelorū & hoīum bonæ uoluntatis. Alteram e contrario odii & miseriæ: hic mundus est reprobos angelorum & hoīum perditorū. Absit uero ut per hæc quis credat: duo eē prima principia: quemadmodum stulti Manichei opinati sunt. Princeps nanq; mundi miseriæ nō est uere princeps. **Q**uā & sui mūdi nullum est principiū: nisi æquoce: nā & ipsa miseria æquiuoce entis habet rōnem. Sed de his alibi: satis sit hic intellexisse qd mundi noīe saluator dicere uoluit. Si de mūdo fuissetis: mūdus quod suū erat diligeret. Videte q̄ apposite ad iā dicta loquatur magr sapiētissimus. Supra habitū est principem subditos amare: & subditos principem: ac se inuicē diligere oportere: ut duret principatus. Consentaneū est igitur si apostoli: si discipuli dñi essent de mundo malignantiū. i. ptes factionis potiusq; reip. a principe illius & a subditis illos diligi. **Q**uia uero de mundo nō estis: quia ego uos de mūdo elegi p̄pterea odit uos mūdus. Cōsentaneū est istud. **Q**uā sicut unitas professiōis parit amorem & nutrit: ita disparitas odiū pariat & nutriat necesse est: de cōtrariis. n. cōtrarios oportet fructus insurgere. Sed nōne apostoli & discipuli oēs: nōne oēs qui in mūdo sunt christiani q̄tumlibet iusti in peccato nati sunt: & in iniquitatibus matres eorū conceperunt illos: Nonne illi ipsi apostoli p̄xime deserturi erant dñm Iesum Christū: & Petrus abnegatiōis & blasfemiæ crimine nōne tenendus erat: Erant ergo de mundo & nos de mūdo sumus: de mūdo dixerim peccati: odii: atq; miseriæ. Rñdet dñs Iesus. **Q**uia elegi uos de mundo. Si de mundo non fuissent: nequaq; de illo eligi potuissent. Igitur ante electionē de odii mundo fuerāt. Electiōe extra mundū odii positi sunt: in mundoq; gratiæ cōstituti. Ita sua culpa de mundo erant pdito: & nos eodē de mūdo fuimus. Gratia uero & illi & nos de mundo odii non sumus. Hoc est qd dicebat Apostolus. Gratia dei sum id quod sum. In mundo q̄ppe amoris & græ esse nemo pōt sine gratia. Mementote sermonis mei quē ego dixi uobis. **O** Christiani quæ so ne mente excidat: qd Christus memoria tenendū iubet. Iubet meminisse sermonis quē dixit. Hoc si fecerimus bene succedent oīa. Sed quis hic sermo. De mundo non estis q̄a elegi uos de mundo: Si meminerimus nos non eē de mūdo odii uel de factiōe pditorū: Si meminerimus illam eē nobis inimicā/pudebit: pigebit nos: horrebimus sentire cū illa. Pudebit pigebit nos peccat. Peccatū horrebimus: si meminerimus illud esse de factione nostræ reip. inimica. Si meminerimus electionis bñficio nos ereptos de numero & societate infeliciū/& perditorū in odii miseria/Si meminerimus per grām factos de numero & societate feliciū:

Y

Z

A

adduci non poterimus ad peccandū. O christiani quotiens de aliquo crimine temptamini: quotiēs inq̄ supbia inflat: aut auaritia exiccat: aut luxuria adurit: aut gula cōtorquet: aut rapit ira: aut uexat inuidia: aut accidia uos mordet: memētote quæso sermonis quē dixit dñs Iesus: memētote inq̄ quia non estis de mūdo illarum miseriaꝝ. Mementote uobis illas esse inimicas: uos uelle miseros efficere. Mementote q̄a Christus elegit uos: eripuitq; de calamitatibus illis: ut ad foelicitatē pduceret ppetuo possidendā. Si quis pannosus/ & mendicus per cœnū porcos sequi solitus assumatur in regiā: & regis aulicis annumeret: uestiatur: nutriat' ut aulicus: quis illū ferat resonantē uocē uñ porcoꝝ cōgregatio fieri solita est: Quis ferat indutū ostro cœnum cōmiscere porcīnū: faciem foetoribus squalidam: manusq; scabrosas rubigine bruta: corpore toto: incessu & gestu pferre porcinos mores: Mementote sermonis mei. Mementote bñficii mei dicit dñs Iesus Christus. Vos eratis de mūdo porcino nō tm̄ porcoꝝ custodes: sed a custode porcoꝝ diabolo per uitiorum lutabra cōuoluti: laceri: nudi: famelici. Elegi uos ut edatis sup mēsam meā. Memētote sermonis mei: quē ego dixi uobis. Mementote quia nō estis de mūdo tam bruto meo bñficio. Nā mea electione de illo uos eripui: qđ si feceritis (Quia nō est seruus maior domino. Vos estis mihi serui: ego uobis dñs) intelligetis cōsentaneū eē: q; si me psecuti sunt: & uos persequetur: qm̄ si persecuti sunt maiorē: persequentur ergo minores. Quare de eorū persecutiōe ne turbemini. Si sermonē meū seruauerunt: & uestrum seruabunt. Sed non seruauerūt meū: quare uestrum minime seruabunt. Quoniā qui principis spernit uiuam uocē/nuncii quoq; sermones nulli faciet. Cum multa hanc sn̄iam cōprobantia & declarātia psecutus eēt dominus Iesus/cur omnia dixerit manifestat: ubi Ioannes hęc scribit.

De perseuerantia patientiæ retinenda in aduersis.

h Aec locutus sum uobis ut non scandalizemī: absq; sinagogis facient uos. Sed uenit hora ut oīs qui interficit uos: arbitret' obsequium se p̄stare deo. Et hęc faciet uobis quia nō nouerūt patrē neq; me. Sed hęc locutus sum uobis ut cū uenerit hora eorū reminiscamini quia ego dixi uobis. Hęc aut uobis ab initio nō dixi: quia uobiscū eram. Patientiā quam cōplectendā/a bonis uiris hætenus mōstrauit dominus Iesus: nunc ab eisdem docet eē retinendā. Mos erat (qui eēt nūc uiget) non trahi pro crimine iniudiciū/nisi sufficiētibus iudiciis/per multos & probos uiros affirmatis: iudiciū præ ostensis: ne hoīes innoxii calūniā infamiā & iacturam capturæ sentirent/si passim & pro libidine iudicia cōtra illos incepta fuissent. Neminem insup quis multis cōtra eum delatis

delatis coram iudice iudiciis/iam captum condemnari licebat/nisi audi-
 tum/& purgare iudicia cōmonitū. **Q**uod si non satis legitime fecisset:
 punire illum fas non erat/nisi condemnatū/iudicis sententia/pœnæ mo-
 dum & mensurā statuente. Sinagoga iuxta Hieronymum doctrinā uel
 institutionē sonat/Ita loca in quibus iudei legem & instituta maiorū di-
 scebant. Sinagogæ nomē accēpunt. **Q**uid est nūc dicere/Absq; sinago- **B**
 gis/nisi absq; doctrina legis:præter oēm legē & instituta maiorum faciēt
 uos trahi in iudiciū? nullis prius habitis iudiciis ad capturā faciēt uos in
 auditos cōdemnari? Nullaq; snia cōtra uos lata:nulla pœna in uos decre-
 ta facient uos/a carnificibus laniari & cruciatibus enecari? Sed ne scādeli-
 zemini. **O**ccasio peccandi ex puerſo ope data uel accepta scandalū est. **I**ta **C**
 qui dat occasionē delinquēdi scandalizat:qui accipit scādalizat. Paulus
 nempe scribēs ad Corinthios/ubi declarauit an de cibis imolatis idolis li-
 ceat manducare/concludit/qua ppter si esca scandalizat frēm meū/non
 manducabo carnes in æternū:ne frēm meū scandalizem. Et secundū ea
 quæ Paulus illic pgit oñdere:doctus qui manducat idolis imolatū:sciēs
 non esse phibitū:scandalizat frēm.i.dat peccandi occasionē:infirmæ cō-
 scientiæ fratris indocti:credentis idolis imolatū sine culpa nō manduca-
 ri.Indoctus uero qui accipit occasionē manducādi:cū erronea cōsciētia
 scandalizat. **N**on aut idē est cām & occasionē dare peccato:quia grauius **D**
 peccat dans cām q̄ occasionem. **C**ausam dare est p̄bere materiā:ut gladiū
 occidere per iniuriā cogitanti:aliudue instrumentū sine quo peccatū fie-
 ri nequiret. **A**ut præbere formā oñdendo modum ad facinus: **A**ut se ef-
 ficientem exhibere:fauore p̄stito. **A**ut finem se cōstituere:ut mercedem
 præmiumue pro scelere polliceri. **A**ut bonū assequendū uel malū fugiē-
 dum oñdere ut sceleri detur locus. **O**ccasionē peccato dare:nō est peccā-
 ti uoluntarie coopari per aliquod causæ genus:sed solū præter intentio-
 nem adminiculū exhibere peccaturo. **V**t si quis peccat non ut alius idem
 faciat:& tñ suo exēplo alius ad peccatum accēditur. **S**iquis item fabricat
 gladiū ad iustā defēsiōnē: **Q**uo sicarius ad neces & uulnera postmodū
 abutatur. **R**edeamus uñ discessimus. **S**ed uenit hora ut oīs qui interficit
 uos:arbitret̄ obsequiū se præstare deo. **E**t hæc facient uobis:qa nō noue-
 runt p̄rem:neq; me. **S**ed quia per ignoratiā uobis erunt infesti:quia.s.ar-
 bitrabuntur obsequiū se præstare deo:uos interficendo:nō p̄pterea scā-
 dalizemini. **Q**uis.n.stulto irascit̄ aut puero? **P**eccabūt per ignorantia:
 nō ergo illis assimilemini. **Q**uis.n.stulto ignaro aut nescio uelit acq̄ie-
 scere:aut illū imitari? q̄ uero per ignorantia peccent. **I**nde cōstat. **Q**uia
 non nouerūt p̄rem neq; me: **Q**ui legis & institutoꝝ ciuiliū prima prin-

E cipia penitus ignorat: non mirū si leges ipsas: & instituta non nouit. Dei notitia oīs diuini & humani iuris primū fundamentū est: & a deo necessarium: ut etiā qui deū uix adorauerūt: dixerint opinionē de diis: utilem & necessariā ad remp. cōstituendā & decorandā. Itaq; si mundus: si perfidi hoīes: qui neq; deū auctorē: neq; me doctorem legis nouerūt: sine lege: sine institutione maiorū uos oppriment: estote patientes: supportatā hñtes eorū ignorantia: gaudentes de ur̄a sciētia & doctrina ppter quā talia substinebitis. Certe sicut nobilior est aīa q̄ corpus: Ita pœna aīæ durior est corporis cruciatu. **Q**uā porro maior est aīa pœna q̄ ignorantia? Illi qui uos absq; sinagogis affligent in corpore: per cæcā ignorantia torquebunt in mente: Cōpatimini igitur eis: suorūq; malorum uos pgeat. Cogitate q̄ tumlibet uos crucient in carne: illos peius spiritu eē uexatos. Vestram cōditionē ita meliorē intelligetis esse: q̄ suā. Vnde nō scandalizabimini: sed æquanimiter supportādo in patientia ur̄a possidebitis animas uestras ur̄iq; compotes tormēta supabitis. Est aliqua ignorātia non puniēda: quā. s. sine nostra culpa: sine nr̄o ope: sine nostra uolūtate substinemus. Vt si inuestigādo & insectari me credēdo feram uepribus frondibusue mea snia latitantē: & natura loci latibulū feræ credere me facit: experior nihilominus: an aliud q̄ fera sit qđ sentitur: nihil humanum discernē queo. Iaculor & hoīem occido: excusabit me ignorātia/nisi fortē puniar/quia uenari mihi nō licuit. At si locus hoīem idicare potuerat/si facies/si uox indicauerat/& indiciis credere nolui: uel idicia aduertere recusando/pro fera hoīem pculsi/nō ero liber a pœna. Si quis item clausis oculis ne lumen uideat/cum & qñ opus erat uidere quo tenderet: & in foueā ceciderit/aut se p̄ciptauerit: erit ne sine culpa/qđ damnum sibi ipsi intulerit? Si clausis ēt oculis quis ferat ensem euaginatū/& feriat obuiū/nōne punietur:& tñ non uidit quē uulnerauit. Cōtra si cæcus cadit ī foueam: aut in illam aliū impingit: uel uulneret telo: qđ non aīo nocendi ferebat/excusabit: & uenia ac misericordia dignus habebitur. Ita non uidere uoluntarie quæ uidisse oportuit: culpam non tollit. **Q**ua de re plenius libros ethicoꝝ Ari. exponētes copiosius dixi. Hic tantillum attulerim ut iudaicā ignorātiā inexcusabilē agnoscamus. Sed si hæc illos nō excusat/cur dñs Iesus Christus ad eorum excusationē illā affert corā apostolis? Affert non in excusationē erroris & criminis/sed in patiētia argumentū/ut. s. apostoli discāt æquanimiter tollerare ppter deū uere discāt: quod illi ppter deū se falso opinātur facere. Vt gr̄as deo agāt: q̄ illos de mūdo elegit: neq; tenebris tam stolidæ/tam malignæ/tam piculosæ/tā infœlicis & miseræ ignorātiæ cū mundo inuolutos reliqt. Vt meminerit

secum

secum bene agi. **Q**ñ si daññū patiātur in corpore/lucrū in anima iam sunt affecuti. Hanc esse Christi sniam/ab illo ipso discere ne pigeat. Sed hæc locutus sum uobis: ut cū uenerit hora eorū reminiscamini quia ego dixi uobis. q̄ facient uos absq; sinagogis cruciari & mori: quia non uerunt p̄rem neq; me/nō ut illos excusem: sed ut uos armē ad patientiā: reminiscētes quia ego dixi uobis quæ passuri estis. Et cum hora eorū torquendi uos uenerit: sitis patiētes. **Q**uia prudētes & p̄meditados uos reddidi. Et quia ego dixi uobis: ipsi uos p̄sequentes/pœnas per ignorātiā affectatā/maiores uris cruciatibus luunt/reminiscamini cōditionem uestram & p̄sequentiū uos. Ita non solum patiētes eritis/sed eligētes magis affligi corpore/q̄ mente spontaneā cōquirere cæcitatē. Hæc autē uobis ab initio nō dixi. Nō. n. oportebat/ **Q**uia adhuc erā uobiscū/& uos docere in ambiguis/adiuuare in laboribus/cōfortare in tribulationibus poterā.

Epilogus legatorum iure hæreditatis relictorum.

n Vnc autē uenit hora & iam uenit/ut dispgamini unusquisq; in propria/pro uita seruāda. Nō ideo turbetur cor uestrū/neq; formidet/Et me solum relinquatis euntem sponte: & pro uobis ad mortem oīum acerbissimā. Hæc locutus sum uobis: ut i me pacē hēatis/quā uobis pro hæreditate testō reliqui: non uobis tm̄ sed oībus hoibus bonæ uolūtatis: q̄bus angelorū p̄conio me nascēte promissa ē: hanc autē habeatis in me & a me solo: nō aliunde/ **Q**uia in mundo p̄ssurā habebitis: nō pacem: uexationes: tribulationes: pœnas: mortes a mūdo expectate affligēte uos: & pacem quā uobis relinquo turbare conāte. Sed in his malis tollerādis cōfidite: simul fidē & pacem & spem habete in me. Cur in te cōfidamus: qui nunc moreris bone Iesu? Ego uici mundū: neqtiae fraudis & odii: Vici draconē magnū: qui me i deserto aggredi nō est ueritus. Vici coniuratos malignos spūs: quorū multos uos ipsi mea uirtute a corporibus obsessis effugauistis. Ego per legiones in porcos misi: & ad maris profunda compuli aufugere: Vici scribarū sacerdotumq; auaritiā: inuidiam: supbiāq; eorum cōtudi. Ita ut non apte amplius contra me insurgere audeant: sed clam & pditorie occidere me quærāt. Et quia me per lucem capere timent: aggrediuntur in tenebris: Vici mundum inferiorem pœnarum: & malorum oīum domiciliū. Restat de illo triumphem: triūphabo per mortē: quando gloriose resurgam. Resurgere uero non possem nisi p̄morerer. Sed ad breue maneo mortuus. **Q**uia mors mihi nō dominabitur. Ego iam uici mundum. Mors ergo mea quoniā uictoris est: & mors nouo mō uincētis in morte dolenda non est: q̄a per illam ego non uincor. iam uici mundum: Vinci nō possum. Neq; enim

H

tantum particulariter uici: nō uici unum aut plures belli duces: qui aliorum adminiculo & fauore bellum instaurent: nō restant inimici alicubi integri: qui pro uictis suscipiant bellum. Ego uici mundum totum: omnem malitiam: omne odium quod erat in mūdo uici. Victoriæ fructus pax est. Cōfide igitur & in me habete pacem: quam optimo iure uictor uobis testamento relinquo instructam fide: charitate firmatam: obedientia septam: & patientia communitam.

De institutione testamenti executoris.

TEXTVS.

h Aec locutus est Iesus & subleuatis oculis in cœlū dixit. Pater uenit hora: clarifica filiū tuū: ut filius tuus clarificet te. Sicut dedisti ei p̄tatem oīs carnis: ut omne qđ dedisti ei: det ei uitā æternā: Hæc est autem uita æterna: ut cognoscant te uerū deum & quem misisti Iesum Christū. Ego te clarificaui super terram: opus cōsumauī quod dedisti mihi ut faciam. Manifestaui nomen tuū hoibus quos dedisti mihi. Tui erant: & tu eos mihi dedisti. Et oīa uerba quæ mihi dedisti: dedi eis: & ipsi accepunt & cognouerūt quia a te exiui. Et crediderunt quia tu me misisti. Ego pro eis rogo q̄a tui sunt: & oīa mea tua sunt: & tua mea sūt. Et ego iam in mundo nō sum: & hi in mundo sunt: & ego ad te uenio. Pater serua eos in noīe tuo quos dedisti mihi ut sint unum sicut & nos. Cum essem cū eis ego seruabam eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi ego custodiui: & nemo ex his periit: nisi filius p̄ditionis ut scriptura impleatur. Non rogo ut tollas eos de mūdo sed ut serues eos a malo. Sāctifica eos in ueritate. Sermo tuus ueritas est. Sicut tu me misisti ī mundū/ ita ego mitto eos in mūdū: & pro eis ego sanctifico me ipsum: ut & ipsi sanctificati sint in ueritate. Nō pro eis aut rogo tm̄/ sed & pro eis qui credituri sunt per uerbum eorū in me/ ut oēs unum sint/ sicut tu pater ī me/ & ego in te ut & ipsi in nobis unum sint/ ut sint consummati in unum. P̄ quos dedisti mihi uolo ut ubi ego sum & ipsi sint mecū ut uideāt claritatem meam quā dedisti mihi quia dilexisti me añ cōstitutionem mundi. Pater iuste mundus te non cognouit. Ego autē te cognoui/ & hi cognouerunt quia tu me misisti: & notum feci eis nomen tuum/ & notum faciam: Vt dilectio qua me dilexisti in eis sit & ego in ipsis.

De institutione fide commissarii tutoris curatoris & executoris testamenti domini nostri Iesu Christi declaratio.

s Vpereff ut testamētarium executorē: fide cōmissarium meū: tutorē & curatorē uestrum uobis instituā/ Instituo p̄rem meū omnipotentem deum/ qui uobis testamenti mei iura conferuet. Substinetes igitur hic & uigilate mecum: Audite Iesum/ subleuatis oculis in cœlum
pro uo-

pro uobis p̄rem alloquētem. Pater/ quia sicut p̄fatus sum abeūte hinc Iuda proditore/ clarificatus sum purgatione collegii mei: q̄n̄ impurus ille ab his puris abcessit/ Spuma. n. abiecta est nostræ cocturæ/ remāsitq̄ purum collegiū innocētiæ. Venit hora ut me in me ipso clarifices/ sicut p̄fatus sum: quādo impurus ille discessit. Venit inq̄ hora qua discipuli mei deserturi sunt me: & ego ab illis destitutus capiar. Ergo p̄ clarifica filiū tuum. s. in semetipso: quē paulo añ in suo collegio clarificasti/ ut filius tuus clarificet te. s. in temetipso. Iam. n. clarificasti eum iter hoies & ipse te. Sed quō clarificauit? Audite illum. Sicut dedisti ei potestātē omnis carnis. i. omnis hominis saluandi: quēadmodum ipse met statim exponit. Vt. s. omne qd̄ dedisti ei per gr̄am restaurandū: det eis uitā æternā .i. dare sufficiat & p̄sto sit. Hæc est aut̄ uita æterna. Dispositiue in hac fragili carne. Vt cognoscāt hic per fidē te solū esse deū uerū/ Et me quē misisti: cognoscāt eē Iesum. i. saluatorē solū & uerū Christum eē inūctū oleo iustitiæ & clemētiæ. Hæc est uita æterna/ Q̄ n̄ incorruptibile hoc induerit incorruptionē: & mortale hoc iduerit imortalitatē in p̄ria. Vt hi quos dedisti mihi efficaciter saluandos/ intuētes te solū/ sine itermedio: nō in speculo: neq̄ i enigmate: sed apta facie cognoscāt solū uerū deū. Cognoscant et̄ solū & sine enigmate: Iesum saluatorem deū Christū in humana natura gr̄a perfusum: quē misisti æterna a te generatiōe deū uerū: & quē misisti tēporanea natiuitate hoiem: ex Virgine sola conceptū. Ego te clarificauī super terram in te ipso: in uia & in statu carnis corruptibilis: p̄dicans & docēs qd̄ per fidē de te rectā credi oporteat. Clarificauī inq̄ quādo opus fidei qd̄ dedisti mihi ut facerē cōsumauī: p̄dicando: docēdoq̄ ueram de te fidē: quale id opus sit ipse declarat. Manifestauī nomen tuū hoibus: quos dedisti mihi. Tui erant & ideo dare potuisti: tui erāt electio ne: & ideo illos mihi dedisti p̄destinationis gr̄a apostolos & nuncios: & omnia uerba fidei: oīa p̄cepta ad foelicitatē acquirēdā oportuna: quæ dedisti mihi ut docerem: dedi eis: illos docui: & ipsi acceperūt per itelligētiā: acceperunt per obedientiā illis adhærendo. Et ideo per fidē uerā uere cognouerunt quia a te exiūi charitate succensus: ut introducerem fr̄es meos hoies ad tuam ciuitatē & regiā nostram. Et crediderunt quia eadē charitate tu me misisti: in formam serui emittēs filium ut reuoces famulos: illū tradens ut redimas seruos. Propter hæc omnia pater: p̄pter tuam inq̄ clemētiā qua illos tuos fecisti: p̄pter tuam liberalitatem qua illos mihi dedisti: propter tuam ueritatem: quam me docere mandasti: propter meam humilitatem & promptam obedientiam: qua omnia peregi quæ mihi mādaueras: p̄pter horū disciplinabilitatem: & bonā mentem

qua mihi adhæserunt: & institutis tuis per me crediderunt. Vñ clarificatus sum in eis. Pro eis rogo quia tui sunt: & oia mea tua sunt: & tua mea sunt. Et ego iam in mundo nõ sum. Viator cum illis diutius pmãsurus. Et hi discipuli mei in mũdo sunt/ uiatores in pœnis duraturi/nũc q̄ ego iã ad te uenio relinquẽs illos mea uisibili præsentia destitutos/pro eis rogo te pater. Et quid rogas tantis cõtestationibus optime fili? Pater añ oia serua eos in nomine tuo cognoscẽdo per fidẽ. Serua eos in nomine tuo colendo per obedientiã mandatorũ tuorũ. Serua autem eos in utroq; legato/Vt sint unũ secundũ unam fidem/sint unum secundum unũ obediendi p̄positum/sint unũ in uno uinculo pacis:sicut nos/Sicut tu & ego sumus unũ natura/& operando nõ diuersi. Sit eorum fides pura:certa/simplex/sicut unitas nostræ essentiæ simplex est & inuariabilis/Sint unũ operãdo cõcorditer in pace hoĩum bonæ uolũtatis/sicut in nobis ẽ una potestas. Non sint in illis scissuræ hæresum:nõ sint lacerameta scismatũ:hæreticus error fidem eorũ nõ cõtaminet:scismatum cõtumatia non distrahatur obedientiã:superbia aut avaritia nõ dirimat pacem. Imitentũ unitatem nrãm fide:obediẽtia:& cõcordia quanta similitudine p̄nt. Identitate nostræ unitati se æquari non p̄sumant:hoc est ad quod te executorẽ rogo pro eis. Hoc mi p̄r facere debes/quia cum essem cum eis ego seruabam eos in nomine tuo pure cognoscẽdo per fidem:& colendo per obedientiam. Et quos dedisti mihi discipulos & socios/ego custodiui a fraude serpentũ:ab ipetu leonum:custodiui ab oĩbus infidiis & uolẽtiis inimicorũ. Et mea bona custodia nemo ex his periit nisi filius p̄ditionis Iudas:qui nõ mea negligentia:sed sua perdita nequitia perire constituit:& filium p̄ditionis se ipse cõfecit:ut scriptura impleatur:non q̄ Iudas ad cõplendum scripturæ uaticinia perire cõstituat:sed ut effectus a diuina tua sapiẽtia certo ordine distributi & manifestati seruent ordinem suum. Vt antecedẽti effectui manifestationis correspõdeat subordinatus effectus perditionis:Iuda ipso scripturã implente:dum aliud agit & scripturæ de se p̄nunciantis nullam penitus habet rationem. Quod & sæpe contingit:unũ. s. agentes:aliud cõplere penitus inscios. Non rogo ut tollas eos de mũdo pro nũc:sed ut serues eos a malo:ab odio tuo:serues eos a malo qd̄ mundus habet:cõtinuũ. s. bellũ in se:& cõtra te:habeant hi tui & mei hoĩes pacẽ tecum:habeãt ad inuicem secũ:sanctifica eos in ueritate. Quid rogẽ nũc uide:Cũ malũ effugaueris culpæ bonũ uirtutis exhibeto:sanctifica:cõfirma eos i ueritate. In qua ueritate? Sermo tuus ueritas est:Firma ergo eos in uirtute sermõis tui. Sermões hoĩum & angelorũ ueri sunt:quia participant ueritatẽ. Veritas aut tota non sunt. Tuus autem sermo

L

M

N

fermo o pater deus: ueritas est tota. Sed de quo sermone meo nunc itelli
 gi uis o fili? **Q**uis est hic sermo de quo nunc loqueris? De illo loquor
 quē primū tu mecū formans hoīem ptulisti dicens. Faciamus hoīem ad
 imaginē & similitudinē nr̄am. Serua in his discipulis meis ueritatē tuā
 imaginis interius: in itellektu inq̄ & uolūtate. Serua ueritatē tuā similitu
 dinis exterius: in sensitiua & uegetatiua uirtute. Imago semp̄ imaginato
 cōcordat: & simile assimilato. Sed & multæ unius imagines: multæ uni
 us similitudines/a se inuicē nō dissentiūt: nō litigant: pacē hnt: hoc ideo
 peto: qm̄ sicut tu me misisti in mūdo ita ego mitto eos. **Q**ūo missus es
 in mundū bone Iesu? Missus sum cātantibus angelis pacē: missus sum il
 luminare his qui in tenebris & umbra mortis sedēt: ad dirigēdos pedes
 eorū in uia pacis. Ita p̄ ego mitto eos/ut pacē secū ferant/quocunq; ierūt:
 secū hēant semp̄: annunciēt oibus: dent h̄re uolentibus. Vis pater dicā q̄
 efficaciter uelim hoc meū testm̄ h̄re locum: & te fidei cōmissariū meū cu
 ram h̄re de h̄redibus meis: loquor pater humano usu: quasi ignorare
 possis: sed ignosce: facio ut intelligant homines q̄tum amē h̄redes me
 os. Pro eis sanctifico: cōfirmo me ipsum: ad patiēdum qualia mox uide
 bis. Ut ipsi h̄redes mei sint sanctificati in ueritate tui sermonis: quo iusi
 sti illos h̄re tuam imaginē: tuāq; similitudinem. Non pro eis tm̄ rogo/
 qui sunt hic mecū: sunt. n. tantū undecim: pusillus numerus sunt. Rogo
 te fide cōmissariū & executorem pro oibus qui credituri sunt per uerbū
 eorū in me. De quorū numero si Christū ex corde confitemini uos estis.
 Cōsiderate nunc uiri fratres q̄tum debemus dño Iesu Christo: qui de no
 bis post tam remotoꝝ temporū spacia futuris i suo testō habuit rōnem:
 qn̄ ad tam præclara legata: ad tam foelicem h̄reditatē nobis seruandā/
 fide cōmissariū & executorem tantū/ac talem dedit deū p̄rem omnipotē
 tem: qui nobis ante fuerat dñs & iudex: est nunc Christi bñficio tutor &
 curator. Speremus igitur bñ & dño Iesu de t̄to erga nos amore mōstra
 to: in doctrina tam solida: munere tā largo: testō tā fauorabili: & nr̄a in
 digentiæ abundantissime subuenturo gr̄as agamus q̄ maxias possumus.
 Et ad grati animi signū substineamus hic: & uigilemus cū eo: qui testō
 confecto egreditur ad prælium: unde non reuertetur nisi uictor occisus/
 uincens dum torquetur: uictoriam finiens dum moritur.

Distributio passionis domini Iesu secundum eius executionem.

Vnc fr̄es q̄ Christum pro nobis se durissimis pœnis exhibentē:
 & in cruce morientem uidere restat: Si usq; alias una mecum ui
 gilastis & substinuitis ad necessitatem: ueritatem: & anteceden
 tia tot pœnarum agnoscenda: substinete hic quæso & uigilate mecum

dum saluatorē non usq; ad mortem tantum: sed in morte durissima corpore per oīa mēbra lacerū & dolentē: mente tristitiaꝝ oīum angustia fatigatū refero. Erit hęc pœnarū enarratio distributa per actus de sacro sancto euangelistarū codice ad unū corpus adductos: & quæ de unoquoq; euangelio sumpserit/ auctoris noīe recensito palā faciet. Declarabit post hęc dño cōcedente singulorum actuū singulos locos/ & eorū concentū dissonanti hominū ruinæ occurrere & remediū afferre monstrabit. Patri archarum post hęc gesta/ quæ p̄es nostri figuras dicunt/ Prophetarum item uaticinia singulis actibus concinentia/ suis locis adducet, non omnia quidem/ sed quæ ad rem maxime facere uidebūtur. Quis enim oīa audeat polliceri? Ab oratione uero (ut iam diximus) sumet: quam Ioannes euāgelista iam enarrare incipiat. Et reliqui tres Matheus inq̄ Marcus & Lucas simul cum illo ubi opus fuerit prosequantur.

Narratio orationis.

Ioannes.

HAEC Cum dixisset Iesus/ cū discipulis suis egressus est trans torrentē cedron. Lucas in montem oliuarū/ Matheus & Marcus. In uillam quæ d̄r Gethsemani. Ioannes. Vbi erat hortus in quē introiuit ipse & discipuli eius. Matheus. Et dixit discipulis suis. Sedete hic dōec uadā illuc & orē. Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedei cœpit cōtristari & mœstus eē. Tunc ait illis. Tristis est aīa mea usq; ad mortē: sub-

stinetate hic & uigilate mecū. Lucas. Et ipse auulsus est ab eis q̄tum iactus est lapidis. Matheus. Et procidit in faciem suā orans & dicens. Pater mi si possibile est tráseat a me calix iste. Verūtamē nō sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos suos & inuenit eos dormientes: & dixit Petro. Sic? non potuisti una hora uigilare mecū? Vigilate & orate ut non intretis in tēptationem. Spiritus q̄dem promptus est: caro aut̄ infirma. Iterum secūdo abiit & orauit dicens. Pater mi si nō potest hic calix transire nisi bibam illum: fiat uolūtas tua. Et uenit iterum & inuenit eos dormientes. Erant enim oculi eorū grauati. Et relictis illis iterum orauit tertio eundem sermonem dicens. Lucas. Apparuit autē ei angelus de cœlo cōfortans eum. Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus ē sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Et cū surrexisset ab oratione & uenisset ad discipulos suos inuenit eos dormiētes præ tristitia: & ait illis. Quid dormitis? surgite & orate ne itretis in temptationē. Matheus.

Dormite

Dormite iam & requiescite. Ecce appropinquabit hora / & filius hoīs tradetur in manus peccatorum. Ecce appropinquabit qui me tradet.

Distributio orationis & partium declaratio.

Rationis seriem ad itegrum recensitam / nūc (ut promissimus)

o in partes distributam sigillatim declaremus. Cōtinet orationis narratio accessum / sequestrationem / supplicationem: & admonitionem supplicationi cōmixtam. Accessus qua transit: & quo peruenit manifestat. Sequestratio primo ab octo apostolis / Dehinc a tribus quos secum sumpserat / oraturum dominum indicat separatum / Supplicatio triplicata agoniam / sudorem & confortationem continet. Admonitio bis facta narratur post primam supplicationem semel. Iterum post tertiam. Admonet primo uigilare & orare. Secundo uero uigilare: orare: surgere & ire. Quæ sigillatim nūc inspiciamus. Hæc cum dixisset Iesus commendans patri p̄sentes futurosq; sui nominis p̄fessores. Egressus est domum in qua cœnauerat / unde discedit. Egressus est ciuitatem cum discipulis suis undecim apostolis qui cum illo cœnauerant. Matrem remanentem apud hospitem ut intelligamus / dicit iohannes dominum egressum cum discipulis suis. Nō illū secutus est hospes: quātūlibet amicus fuerit: forte ne magistri matrem mœstam relinquere uideretur. Trans torrentē cedron. Cedron tristis mœror iterpretatur. Qui mox usq; ad mortem tristis futurus erat: doloris ac tristitiæ nimietate de torrente fluentissimo uitæ mortalis transiturus: transire non incondite uoluit / torrentem cedron: ut per torrentis naturam: fluxū nostræ mortalitatis rapidissimum & p̄ cedrō nomem suarum tristitiarū inundantiam declararet: Hic porro torrens uallem Iosaphat inter appendices montis syon: & montis oliueti positam præterlabitur / in quam iudicaturus adducet omnes gētes / Scribit Lucas. In montem oliuarum. Ut sup̄ quo monte sedens laturus est de genere humāo sententiam / pro omnium hominum salute oraret ad patrem: & illic caperetur & ligaretur pro fratribus in forma serui: ubi ingratos fratres traditurus est tortoribus in forma regis: In uillam Gethsemani. Referunt Matheus & Marcus. Gethsemani apud nos uallis pinguedinis sonat. Passio Christi quæ adipe spūalium charismatum p̄ ecclesiæ sacramenta faciat nos: ubi melius quam in uilla pinguedinis debuit aut potuit s̄choari? Vbi erat hortus ī quem itroiuit ipse & discipuli eius. Refert Ioānes. Primus parens noster in paradiso deliciarum positus: se / suamq; p̄geniem præcipitauit: quādo suasu draconis a deo creatore suo auersus est. Reparator noster nræ reperiōis initiū / in horto uallis pinguedinis uoluit p̄ orationem exordiri: ut sicut ī paradiso deliciarum ille

Q

R

S

T

ceciderat: se deo subtrahens falsa suggestiōe mulieris a serpēte seducta.
 Ita iste torrēte cedrō supato ī horto uillæ pīguedinis/iuris itēgra ratione
 seruata/se deo p omnia exhibens obsenquentem/serpēre elideret:nosq;
 p gratiarū abūdātiā ī itēgrū restitueret. Sed quomodo hortus iste potuit
 fitus eē ī uilla pīguedinis: ut sonat rō nominis Gethsemani: de quo Ma
 theus & Marcus fidē faciūt cū Lucas dicat. Et egressus ibat secūdū cōsue
 tudinē in mōtē oliuarū. Nonne quæ ī appēdicibus/immo quæ in colli
 bus ualliū itra fauces tam̄ posita sūt: ī ualle constituta dicūtur: Dicere so
 lemus opidum aut turrē in ualle positam/cuius faucibus continetur:cū
 tam̄ in dorso/in appendicibus/uel in cacumine maneat conspicua. Itaq;
 ī horto: in montis oliueti costa/& in uilla Gethsemani uallis appēdice:
 uere & sine pugnantia scribitur orauisse dominus Iesus q̄ hortus ī uil
 la Gethsemani/Villa in costa montis oliueti uel in dorso posita erat.

De loco orationis.

X I Am cōstitutus ī horto dñs Iesus dixit discipulis suis iuxta Ma
 theū. Sedete hic/ī p̄rio horti itroitu expectātes me/Dōc uadā
 illuc magis introrsus:& locū secretiorem nactus orē. Dixit uero
 hęc octo apostolis ut sequētia manifestāt/Andræ.s. fr̄i Simonis Petri/
 Philippo Bartholomeo/Thome/Matheo/Iacobo alphei/Tadeo/& Si
 moni Cananeo. Tres reliquos seq̄ se iussit. Et p̄fecto q̄ est oraturus/locū
 quær̄it quo p̄t̄ secretiorē:& ab hominū frequētia seperatiorem:nisi sit
 hypochrita:& ab hominibus uideri cupiat auidus laudis. Et assumpto/
 Y secū sūpto Petro cū duobus filiis zebedei ioanne.s.& iacobo zebedei fi
 liis quos Marcus nominat/cū illis aliquātulū ab aliis elōgatus ē/& eūdo
 cœpit cōtristari & mœstus eē. Spero iā nemo mirat̄/q̄a passiōē dñi nr̄i
 iesu christi/sumer̄ dixi ab eius ī horto orōne p̄cipiū: qm̄ ī ip̄o orōnis ar
 ticulo scribit Matheus illū cœpisse tristari/& p̄æ se ferre mœstitiā. ita iter
 eundum se firmans dominus iesus conuersus ad tres illos discipulos se
 qui iussos/dixit illis. Tristis ē anima mea usq; ad mortem sustinete hic
 .i. expectate & uigilate mecum. Vigilabo ego orans ad p̄rem ne a uobis
 me iubeat separari. Vigilate ergo mecum expectantes reditū ad uos me
 um. Neq; n. longe discedo. Vigilantem me & orantem uidere poteritis.
 Meo igitur exemplo uigilate mecum: abero uobis tantum carne: mente
 ac spū ero uobiscū: neq; uos ūq̄ deseram. Vigilate mecū. Audite nūc uiri
 fratres: audite sorores magistrū uestrū: regem uestrum: uestrum redem
 ptorem/admonentem/ī uitantē/& p̄cipiētē uos una secum uigilare.
 Audite ī q̄ illum dicentem. Tristis est anima mea usq; admortem. susti
 nete hic & uigilate mecū. Si mecū p̄ salute ur̄a uigilaueritis. Si lachrimis

cōscientias purgaueritis: Si pōnitentiæ amaritudine ablueritis a delictis
 ur̄is aias uestras: quas ego nūc meo sanguīe loturus sum/ēt ī gloria una
 mecū uigilare uos faciā. Vigilate ergo hic charissimi cū iesu afflictō pro
 nobis: ut nos uigilātes ab iferni doloribus liberet. Vigilemus cū illo a so
 pore culpæ: ut cū illo gaudeamus in splēdore gloriæ suæ. Et ip̄e auulsus
 ē ab eis q̄tū iactus ē lapidis. Lapis ille q̄ positus ē in caput anguli/ut face
 ret de utraq; structura sinagoga. s. & ecclesia tēplū unū deo oīpotēti. La
 pis excisus de monte sine manibus: q̄ nullo auctus additamēto excreuit
 in molē tā ingentē/ut statuā multi generis. i. multa regna figurantē ua
 staret: recte nō plus ab apostolis uoluit elōgari/q̄ manus uno iactu lapi
 dē iacere possit: ut disceremus nr̄am fidē/nōstrā spem: nr̄am charitatē:
 quæ tria/tres illi apostoli rep̄ntāt/Petrus/Iacobus & loānes a Christo alī
 q̄tulū separi potuisse elongari multū: & lōge pmanere non posse.

Z

ORATIO

PROCIDIT in faciem suam. Quæ nam ē
 hæc facies? Per faciē maxime res singulæ
 dignoscunt. Nihil autem nos deū magis
 cognoscere facit/q̄ uidere cœlū tā magnū/
 tam pulchrum/tam uariū/in tanta motus
 uelocitate suā pulchritudinē uariatēq;
 eodem semp tenore seruantem/quare fa
 ciem dei cœlum q̄ dixit/nostro loquendī
 usu methaphorico & trāslaticio/nō errauit.
 Et q̄a dominus iesus uerus est deus/& ue

A

rus homo. Ideo genibus procidens/secundū corpus:& oculos ad cœlū
 erigens/ in faciem suam procidisse a Matheo nō inepte describitur. Vel
 quia facies hoīs ad cœlū cōtuēdū erecta ē:hō q̄ in celū aspicit: in faciem
 suam aspicere dī: qm̄ aspicit illud ad quod aspiciendum natura faciē
 illi dedit. Ut ille in faciem dicat̄ p̄cidere: qui in naturale faciei obiectū
 p̄cidendo oculos dirigit. Procidit ergo iesus in faciem suam ad cœlum
 lumina tollens/orans & dicens iuxta Matheū. Pater mi si possibile ē trā
 seat a me calix iste. Verūtamē nō sicut ego uolo: sed sicut tu. Et iuxta Lu
 cam. Pater si uis/transfer calicem hunc a me. Verūtamē nō mea uolūtas
 sed tua fiat. De huius orationis ratione quoniā abūde iam diximus in
 prima parte sermonis nil ultra hic dicendum existimo.

AD MONITIO.

e T uenit ad discipulos suos/tres illos quos reliquerat ī medio spa
 cio. Et inuenit eos dormientes. Fides enim spes:& caritas si absit

B

Christus/Si saluator ad iactum lapidis. i. Si uel ad modicū grā discedat: mox dormiunt. Dormiunt inquam si saluatorem/si gratiam expectant: & non desperant: Si ab illa peccati consuetudine non se elongāt: sed infra iactum lapidis. i. post breue spaciū se conuertant. Et dixit Petro. Nō quidem sigillatim quia plurali numero unū nō alloquit: sed conuersus ad illum ut seniore[m] & fidentiore[m]. Non potuistis una hora uigilare me cū. Fides spei & charitati p̄ua est: nisi illa custodiat excubias: aliā uigilare nō possūt: Iccirco ad Petrum conuertitur dominus: & quia dixerat secum Christo mori paratū/rephenditur somnolentie/quasi a somno superatus intelligere debeat se tormentis sua uirtute non posse resistere. Vigilate & orate: ut nō intretis in tēptationē licet prima culpa sit fidei non uigilare in gratia saluatoris: ip̄a tamen sola hanc uigiliam ferre non pōt. Ideo tribus p̄cipit dom̄us ut uigilent: nec ut uigilent tantū: sed etiam ut orent. i. mentem ferant in deum: quia per uigiliā minus est a torpore ocioq; discedere: nisi p̄ orōnis studiū nitatur animus bonis opibus abundare. Et p̄fecto cū animus hominis nequeat uel ad momentum cessare ab ope (quod omnes expimur) cuius cogitatio bona nō fuerit/mala sit necesse est. Tēptatio de qua hic dñs loq̄t: mala cogitatio est. Itaq; q̄ male cogitat/temptationē ingressus est: quādo primo cœpit male cogitare. Ut nō male cogitemus orandū est semp. Sed quō semp orabo? si semper bene cogitabis. Orō. n. ē directio mētis ī deū. Deus omnis bonitas: nulla malitia ē/Q̄ uotiēs mētē ī bonū diriges orabis uere. Sp̄s qdē p̄mptus ē/caro aut̄ ifirma. Ne patiamini p̄mptū ab ifirmo supari: q; si p̄ sua ifirmitate sensus obtorpeāt: & somno uiciorū mēbra lassēt/sp̄s p̄mptitudinē carnis ifirmitatē supate. Nemo iam dicat uicor a carne. Nō. n. uicit: sed carni cedit. Nō ē ifirmi uicere fortem: neq; inertis uicere p̄mptū. Audi Iesū magistrū ueritatis. Sp̄s qdē p̄mptus ē. caro aut̄ ifirma. Si succubabat sp̄s es certe iexcusabilis: qm̄ nō suo sed tuo uicio cecidisti: Ille stat̄ potuit & uoluit/p̄mptus. n. ē p̄liari & uicere studet. Infirma caro illi resistere nō potuisset: nisi tu illū p̄ icuriā aut neq̄tiā ī fugam posuisses. Igitur si uigilaueris: & sp̄m p̄mptū ī acie cōtinueris: nō uiceris a carne/Sp̄s qdē. i. certe p̄mptus ē: caro aut̄ ifirma. Vtrobiquē adiecit dñs Iesus certitudinis notā: ut certo certius cōstet/si uoluerimus uiuere secūdū sp̄m & uigilare: facta carnis supabimus & mortificabimus/imo p̄itus extiguēus

Iteratio orationis.

i Terū. i. secundo abiit ab illis tribus ad priorē orōnis locū: & orauit dicens. P̄ mi si non pōt transire hic calix nisi bibam illum: fiat uolūtas tua. Et uenit iterum: & inuenit eos dormiētes. Erāt enim

enim oculi eorū grauari somno. Tristitia quando nimis aīum deprimit: G
 somnum parit: sanguinē. n. degrauat & hebetat spūs. unde fumare acri-
 us compellūtur quæ sunt in stomacho hoīs oppressi tristitia digerēda. Por-
 ro ascēdentes fumi sua crassitudine sensus alligāt. Quinetiā torpor spi-
 rituū præ tristitia hebetatōre/organā sensuū fumis ascēdentibus resistere
 prohibet. Vñ a somno supantur profunde tristes tam debilitate uirtutis
 animalis quæ resistere debuisset/ḡ crassitudīe fumositatum quas torpor
 adauget. Licet hoc uidere in aqua feruētī: quā si debiliter moueas crasse
 fumabit: si eandē fortiter agites/& cōtinue minus fumū minues/q; si di
 cas tristitiā demere somnos: fateor si qui tristatur mœrori nō succūbat:
 sed inuestiget & mēte reuoluat unde tristitiā possit effugere: aut ultionē
 paret: si neutrum faciet cōtorpebit: & in soporē pfundum resoluet ani-
 mam tristē. Discipuli igitur dñi Iesu Christi quia euasionei uiā meditari
 non poterant/qm̄ illum moriturū spōtanee & irreuocabiliter nouerāt:
 & ultionē de tanta iniuria minime tūc sperabāt: non mirū si grauari erāt
 oculos sopore: somnoq; submersi. Redeamus uñ discessimus. Et relictis
 illis iteꝝ orauit. Dñs Iesus magister piētissimus fragilitati discipuloꝝ ali-
 quid cōdonare uoluit: ut discerent qui regūt populos/domos & mona-
 steria: subditōꝝ infirmitatem aliqñ supportare: & nō semp rigiditate di-
 sciplinæ subigere. Melius. n. domatur animal per itermixtā disciplinæ in-
 dulgētiam/ḡ per cōtinuam s̄aueritatē. Ita piētissimus Iesus discipuloꝝ
 tristitiæ/quā sine peccato mortali eē nouerat/aliqud remittēs, illos hoc se-
 cundo reditu noluit excitare. Excitauit aut̄ primo ut cōmoneret: excita-
 uit tertio/ ut post cōmonitionē & remisionē acciperēt disciplinā. Et ora-
 uit tertio eundē sermonē dicens. Orauit dñs Iesus nō ut obtineret: quod
 postulauerat (id. n. obtineri nō posse certissime nouerat) sed ut ueri ho-
 minis affectū & uolūtatem oñderet: ut nos doceret q̄tūlibet in certis ma-
 gnisue periculis cōstitutos diuinū auxiliū implorare: eiusq; nos semp ar-
 bitrio remittēdo: qui certissime & longe melius ḡ nos nouit quid nobis
 expediat. Orauit ne crederēt hoīes mortem ultro expetēdā fore: sed mor-
 tis & uitæ cām deo remitterent/ in cuius manu est omniū salus & interi-
 tus. Neq; uero importunus fuit petēs orando qd̄ p̄rem nō præstaturum
 nouerat. Qm̄ eum sic sibi uelle supplicari sciebat. Nō. n. fastidio habet
 unq̄ deus iustoꝝ præces/ḡ quis illos nō semp exaudiat: sicut boni p̄res bo-
 norum filioꝝ p̄ces nō spernunt: ḡ quis postulata nō tribuant: quæ nō nisi
 ad illoꝝ utilitatem subtrahūt. Desperatis etiā morbis adhibētur medica-
 menta: non ut sanēt: sed ut releuēt. Neq; fallax aut mēdax fuit dñs Iesus
 petens oꝛone sua euadere mortē: cuius gratia nasci uoluerat: & ad quam
 L
 M

se se spontaneum offerebat. Volebat. n. secundum humanā uoluntatem
 impetrare quod postulauit orando: si diuinæ fuisset placitū uoluntati.
 Sed quia placitū nō fuerat/iactauit in dño cogitatum suū: petens tandē
 ut non qđ humano sensu poscebat id fieret: sed diuinæ de se uoluntatis
 decretū potius impleret. Neq; stulta aut inepta fuit hęc eius oō: qa no-
 uerit ab initio fieri nō posse quod postulauit. Et orando id fieri uoluerit
 quod fieri nō posse longe añ præuidit. Non. n. id fieri postulauit omni-
 no: sed si deo p̄ri cōcedere placuisset. Ita qui sub cōditione poposcit: cōdi-
 tioni se certe submisit. Orauit aut̄ tertio nō ut pseuerando obtineret qđ
 primo nequerat impetrare: sed ut disceremus pseuerāter orare. Attēden-
 tes enim magistrū nr̄um orare tertio p̄rem/eius rei gratia quā prima ora-
 tione & ante illā/immo ab initio se nouerat nō consecutus. Nos quorū
 imbecillitatē latet diuinæ uolūtatis decretū: ab oratione cur deficiamus
 cām h̄re non possumus. Has oēs difficultates/quibus sigillatim est 'satis
 factū/uno noīe euadere possumus. Euademus aut̄ si diligentius p̄scrutā-
 tes compertū habuerimus dñm Iesum Christū fuisse in sua oōne exau-
 ditum/etenim qui petit sub cōditiōe/si iuxta conditiōis exigentiā eueni-
 at/impetrauit qđ poscebat. Orauit Christus transferrī passionis calicē: si
 pater uellet: non aut̄ orauit p̄rem uelle illum transferre: nō inq̄ poposcit
 Christus orādo deū mutare decretū: sed iuxta decretum fieri p̄ris oīpotē-
 tis: quod & factū est. Quia. n. decreuerat calicē nō transferrī/translatus
 nō est. Quare dñs Iesus qui diuinæ uoluntati se orando submiserat: ob-
 tinuit qđ orando poposcit. Quā id oraui fieri quod deus facere consti-
 tuit. Et ut hoc loci dicā quod pie sentiendum existimo. Dñs noster Iesus
 Christus nos orare docuit certa rōne: quā si fuerimus imitati/nunq̄ erit
 uacua oratio nr̄a. Oremus ut ille: oremus inq̄ dei decretū ante oīa nō in-
 fringi petētes: dehinc postulātes quod optamus: nostræ uoluntati æter-
 næ sapientiæ decretum ordinem præferentes: & moderatorem h̄re uolē-
 tes. Ita semper exauditos nos intelligemus: quando id euenisse consta-
 bit: quod deo placuit: & nostræ orationis initium fieri postulauit.

CONCORDIA EVANGELISTARVM.

T factus in agonia hac tertia oōne iuxta Lucæ testimoniū pro-
 lixius orabat. Et factus ē sudor eius sicut guttæ sanguinis decur-
 rentis in terram. Et cū surrexisset ab oratiōe: & uenisset ad disci-
 pulos suos tres illos prænominatos/inuenit eos dormiētes præ tristitia.
 Et ait illis/Surgite & orate ne intretis in temptationē. Hęc iam declara-
 uimus pro tenuitate nr̄a ueritatem passionis oñdentes/ideo satis erit sub-
 stulisse dissonantiā quam euangelistæ inter se hoc loco h̄re uidētur. Scri-
 bit Ma-

bit Matheus. Orauit ter eundē sermonē dicens. Tunc uenit ad discipulos: & dixit illis: dormite iam & requiescite: ecce appropinquabit hora & filius hoīs tradetur in manus peccatorū. Surgite eamus. Ecce appropinquabit qui me tradet. Marcus eadē fere scribit: Quibus Lucas dissentire uidet. Scribit. n. ille Iesum dixisse. Surgite: orate ne intretis in temptationem. Non uidet cōsentaneū indulgere ut dormiant: monere ut surgant: sinere ut quiescant: impare q̄ orent. Sed p̄culdubio quæ Matheus & Marcus scribunt hoc loco Iesum dixisse discipulis per ironiā dicta fuisse intelligēda sunt: ut sequētia manifestāt. Cum .n. dixisset Iesus. Dormi te iam & req̄scite: iuxta illos statim adiecit. Ecce appropinquabit hora & filius hoīs tradetur in manus peccatorū. Non facit ad somnum: nō cōgruit quieti horā p̄ditionis instare. Quare nō ut dormirent: sed ut attēte uigilarēt illos per ironiam increpādo admonet. Vt. s. eos puderet somni & tepiditatis in tanto p̄sertim discrimine rerū. hoc ambos euangelistas Matheū in q̄ & Marcum sibi uoluisse indicat sermonis ipsa conclusio. Surgite eamus: ecce appropinquat qui me tradet. Quod & Lucas scribit: neq̄ dissentit qd̄ Lucas refert orate: Matheus & Marcus scribunt eamus: Q̄ n̄ & eundo orare poterant: & ipsum ire ab oratiōe non distrahit. Oīo nanq̄ est directio mentis in deū: & qui deo obedit in illum dirigit mentem. Id uero faciebant apostoli eūtes obediēter. Ita nulla erit dissonantia: si nō sonum: sed sensum uerborū hic accipere uoluerimus.

Figura orationis domini Iesu in horto constituti.

f Iurauit hanc orationem Abraam patriarcha: q̄n nocte confurgens ut ad imolandū filium p̄geret: secum duos iuuenes cū illo duxit: portans ipse in manibus ignē & gladiū. Sic dñs Iesus iturus ad imolandū semetipsum/ duxit secū Ioānem: quem nō multo post se nouerat matri Virgini pro filio relicturū. Duxit Petrum & Iacobū: ut ille duxerat duos iuuenes. Portauit uero dñs Iesus suis in manibus ignē charitatis: & iustitiæ gladiū: per quæ suam humanitatē diuinæ sapientiæ decreto subiecit ad mortem.

De oratione domini in horto prophetia Dauit.

p Prophetiæ uaticinio decantatā multipliciter hāc orationem legimus: sed sup oēs Dauit illā non tam mihi p̄dicere ur̄/ q̄ p̄scribere q̄n dicit. Verba mea auribus percipe dñe. Iam dixi uerbum non tam uocē q̄ mentis intentionē significare. Verba mea/meas cogitationes/meū desiderium/auribus captu sapientiæ tuæ. Percipe dñe intellige clamorē/qd̄ ego cogitauit/hoc ore loquor: & p̄ animi feruore quasi clamans loquor. Tu deus intellige/examina tuo prudētissimo consilio/

itēde uoci orōnis meæ rex meus. Rege ergo: & deus meus. Perfice ergo:
Q m̄ ad te orabo dñe: mane exaudies uocem meam. Dico nunc iam in
uesperino crepusculo fiat uolūtas tuā: si meam fieri nō placet. Tu autē
R me uis pati mane. Patiar: Mane ergō uocē meam exaudies. Mane astabo
tibi. Quia nudus in cruce eleuatus a terra astabo tibi uictima pacifico-
rum. Astabo tibi corā tribunali iustitiæ tuæ: solus omni præsidio destitu-
tus: & uidebo expimento ut homo qđ iam ab æterno uidi nō decreto
ut deus: quod iādudū uidi in uerbo ut hō: id nūc experiar: Quoniam
nō deus uolens iniquitatem hominū impunitam: tu es: Illā. n. in me pu-
nies: & tuæ iustitiæ pro iniquitatibus hoīum mea morte satisfacies: neq;
habitabit iuxta te malignus. Zelus ultiōis aduersus hoīes: quia mane il-
lum depones: & hoc ideo facies quia iniqui nō pmanebunt ante oculos
tuos. Q n̄ qui emendari uoluerint: per me grām assequentur/ & iniqui-
tatum remissionē: Mane astabo tibi & uidebo expimento: qđ odisti om-
nes qui operātur iniquitatē: Quoniam pro iniquitatibus illoꝝ talia pa-
tiar te iubente. Mane uidebo qđ pdes oēs qui loquūtur mendacium. Per-
tinaciter. Qui. s. permanēt in infidelitatis errore: & me suum redēptorē
agnoscere nolūt. Virum sanguinū & dolosum: iudā pditorē & mei san-
guinis uenditorem mane uidebo qđ abominabitur dñs ppter impieta-
tem & desperationē: Ego autē nudus: crucifixus nō hñs cōsolatorem: in
multitudine misericordiæ pro peccatis hoīum satisfaciā: & pro illis dicā
pater in manus tuas cōmendo sp̄m meū. Ita introibo in domum tuam
in requiē æternæ fœlicitatis: Adorabo ad templū sanctū tuū: gloriæ tuæ
coelestis: in timore tuo filiali ad obediēdū parato. Interea dñe: deduc me
in iustitia. Q n̄ capiar: qñ abducar: qñ circumducar: qñ iterrogabor. De-
duc me in iustitia tua ppter inimicos meos: dirige in cōspectu tuo uiam
meam. Passionē meā quæ uia est saluationis: uia est per quā ad te redeo:
dirige in cōspectu tuo uiam meā: in beneplacito decreti tui. Non ergo si-
cut ego uolo ut hō: sed sicut tu deus. Q m̄ non est in ore eorum qui me
capi uidebunt qui me capient: qui me captum detinebunt: qui examina-
bunt: qui iudicabūt/ nō est inq̄ in ore eorū ueritas. Quia cor eorū uanū
est plenū uana inuidia: uana supbia. Q m̄ sepulchrum patens est guttur
eorū. Non. n. loquūtur iusta/ nō uera/ nō pia sed falsa/ turpia, fœda, qua-
lia sepulchris cōtinentur/ linguis suis dolose agebant: agent linguis suis
dolose cōtra me/ iudica illos deus/ secundū tuū arbitrium. Decidant a co-
gitationibus suis pueris: cogitant memoriā meam delere. Fidē quā docui
conuellere: uoluntatem tuā frustrare. Secundum multitudinē impietatū
eorū expelle eos/ qm̄ irritauerunt te dñe/ ad iustam ultionē in p̄nti uita p
romanos

Romanos faciendam: & in futurum per angelos malos quibus additi sunt. Et lætetur oēs qui sperant in te: in æternū exultabūt & habitabis in eis. Et gloriabuntur in te ppter id qđ tibi mane astans uidebo/Oēs qui diligunt nomē tuū/qm̄ tu benedices iusto. s. mihi iustificāti peccatores. Dñe scuto bonæ uoluntatis tuæ coronasti nos/Nō mea uolūtas sed tua fiat/quia illa est scutū nr̄um in tribulationibus: est corona nostra in prosperitatibus. Pone uoluntatē tuā super meam & illa me corona. Gratias ago quoniā me coronasti/& non quod ego uolo: sed quod tu me uelle fecisti/in qua conclusione sermonis uerum est quod scribit Lucas. Apparuit angelus domini cōfortans eum. Fuit hic angelus bona ispiratio: **S** fuit patendi electio quam Christus pro corona habuit.

CAPTVRA.

ORATIONIS serie recensita ut nobis dñs donare dignatus est/eodē tenore seruato capturam nūc referamus. Substinetes uos hic & uigilate mecum/dū quatuor euāgelistæ Iesum capi referunt. Incipe Ioannes. Sciebat autē iudas locum/quia Iesus illuc frequēter cōuenerat cū discipulis suis. Cū ergo accepisset cohortem/& a pōtificibus & phariseis ministros. Matheus. Dedit eis signū dicens. Quēcunq; osculatus fuero ipse est tenete eum. Marcus. & ducite caute. Et adhuc loquēte Iesu. Ecce iudas uēit & cū eo turba multa/cū gladiis & fustibus & armis missi a p̄cipibus sacerdotū & senioribus populi. Et confestim accedēs ad Iesum: dixit aue rabbi: Et osculatus est eum: dixitq; illi Iesus. Amice ad quid uenisti? Lucas. Iuda osculo filium hoīs tradis? Ioannes. Iesus itaq; sciēs oīa quæ uentura erant sup eū processit & dixit eis. Quē quæritis? Rñderūt ei. Iesum nazarenū. Dixit ei Iesus: ego sum. Vt ergo dixit eis ego sū: abierunt retrorsum/& ceciderunt in terrā. Iterum ergo interrogauit eos: quē quæritis? Illi autē dixerunt. Iesum nazarenū. Rñdit iesus. Dixi uobis quia ego sum. Si ergo me quæritis finite hos abire. Lucas. Vidētes autē qui circa ipsum erant qđ futurū erat: dixerūt: Dñe si percutimus in gladio? Ioānes. Simon ergo Petrus hñs gladiū eduxit eū: & percussit pōtificis seruū: & amputauit auriculā eius dexteram. Erat autē nomē seruo Malchus. Et dixit Iesus Petro. Mitte gladium tuū in uaginā, Matheus. Oēs enim qui acceperint gladium gladio pibunt. An putas quia nō possum rogare patrem meū: & ipse exhibebit mihi modo plusq̄ duodecim legiones ange

lorū? Q ũo ergo íplebuntur scripturæ? Q uia sic oportet fieri. Ioannes. Calicem quē dedit mihi pater non uis ut bibam illū? Lucas. Sinite usq; huc: & cū tetigisset auriculā eius sanauit eum. Matheus. In illa hora dixit Iesus turbis. Tanq̃ ad latronem existis cum gladiis & fustibus cōprehen dere me? Q uotidie apud uos sedebam docens in templo & non me te nuistis. Sed hęc est hora uestra & potestas tenebræ. Tunc discipuli oēs relicto eo fugerunt. Ioannes. Cohors autem & tribuni & ministri iudeo rum apprehenderunt eum & ligauerunt eum.

Capturæ distributio.

c Capturā dñi saluatoris nudis euangelistarū uerbis: q̃ integerrime potui: descripsi: Nunc particulatim distributā declarabo. Continet in primis formidolosam & impiā discipuli p̃ditionē: Fortē & impiam p̃ntationē seu exhibitionē magistri. Defensionis p̃hibitionē securam & bñficam. Alligationē & abductionē uoluntariam. Ipsa uero proditio formidolosa mōstratur proditoris munitione multimoda: Et quibus p̃ditur admonitione sollicita. Impia est prodi salutiōe & oscu lo. Præsentiatio fortitudinē oñdit proditorem admonendo: proditionē & modum detegendo/occurrēdo proditoris præsidio: se capturis indicā do: illos repellendo & prosternēdo. Pietatem sapit discipulos conseruan do. Defensiois prohibitio præsert securitatē: arma deponere defensores dū præcipit: dei decreto nō resisti dū iubet: auxiliū si uelit copiosum affu turum dū p̃dicat/Præsert bñficientiā dū uulneratū sanat. Alligatio & ab ductio uolūtaria declaratur: dū Iesus alligatores admonet & excusat.

Capturæ declaratio.

T i Am singula declaremus. Iudas ergo cū accepisset cohortem. Co hors in romana militia a cohortādo dicta est: quia milites se in uicem hortabant: qui sub uno uexillo p̃cedebant in prælium. Maximus numerus militū in una cohorte fuerunt pedites mille & cētū quinq; Equites centum quadraginta duo. Minimus quingēti quinquaginta qnq; pedites. Equites quinquaginta sex/Romanis seruiabat Hie rusalem qui ad custodiā ciuitatis ne rebellarent iudei militibus eam mu nierant. Horū unam cohortē. i. quingentos quinquaginta quinq; pedi tes: equites quinquaginta sex (ut minimū numerū afferamus) a præside armari poposcerāt p̃tiffices: & sibi in adiutoriū dari ad capiendū Iesum. Tum ne pro captura Iesu ipsi oēm in se inuidiam populi cōcitarēt: tum nequis defendere illum auderet uidens turmam tantā Romanorū mili tum eius fauere capturæ: tum quia sicut ipsis non licebat (quod & infra cōfitentur) interficere quenq̃/ita reos mortis capere fas nō erat: cum ne accusari

accusari possent de excitato tumultu: si quis per noctē defendere Iesum fuisset aggressus. Cū accepisset ergo iudas cohortē/Romanorū militum a pōtificibus & scribis: quā illi sibi dari poposcerāt a Pilato: Et a pōtificibus & phariseis ministros. Attēdite metū p̄ditionis & p̄ditionē ementiū inuidiosam rabiē. Nō satis tutū arbitrabant̄ p̄ solos Romanos capi Christum: Nā si per illos capetur: nō ad eos primū: sed ad Pilatū duci dubitabant: illūq; dimitti timebāt: nullis contra eū querelis expositis: quare suā rabiem saltē cōtumeliis: obprobriis & uerberibus: Si morte nō possēt explere uolentes: cohorti Romanæ addūt pontifices & pharisei ministros singuli suos: qui Iesum ad se primū duci p̄curēt. His uero Romanis militibus: q̄a forte Iesū nō nouerant: his pontificū satellitibus: q̄a tēpus inuestigando quis eēt Iesus terrere nolebāt: iuxta Marcū: Traditor dederat signū quo certe & cito cōplerēt negociū. Quēcunq; osculatus fuero ipse est: quē pontifices & scribæ ac pharisei capi uolūt. Ipse est quē cape debetis. Cur nō dicis: ipse est maḡ meus quē illi emerūt triginta argenteis: quē ego hoc p̄cio uēdidi. Sicut uaticinatus est Zacharias. Si bonū est oculis meis afferte mercedē mercedē meā: & si nō quiescite. Et appenderūt mercedē meā triginta argēteos: & dixit dñs ad me. Proiice illud ad statuariū: decorū p̄cium: quo apræciatus sum ab eis: & tuli triginta argēteos: & p̄ieci illos in domo dñi ad statuariū. Tenete eū fortiter q̄a potētissimus ē: & uētis ac mari impat: illū dæmones reformidāt: Et ducite caute. Sapientissimus est. Cū eū uellēt præcipitare nazareni ciues: manus eorū etiā in p̄rupto montis cōstitutus euasit. Nihilq; fieri minus posse opinātibus: trāsiens per mediū illoꝝ ibat: illis tenere eū non ualētibus. Cū eum uellent hierosolomitæ in tēplo lapidare: Ita abscondit se: ut nulla rōne inueniri potuerit: & illæsus exiuit de templo. Cautē ducite: ne de uestris manibus elabatur. Matheus. Adhuc loquēte Iesu cum discipulis suis omnibus undecim. Illos enī simul surgere & ire monuerat. Ecce iudas uenit & cū eo turba multa. Vere turba: nam in mente turbati erant imprimis Romani milites uano terrore: quo ad arma capiēda illos excitauerant pontifices & scribæ: quasi per uim grandeq; certamen capturi essent hominem per noctem quem luce cape non possent. Turbati ministri pontificū minis: & p̄missis dominorum cum gladiis & fustibus. i. armis astatis: quando in fustibus mucrones habebant. Cum armis ad iustum præliū. Hæc ferebat cohors Romanorum militum. Et fustibus. Hos gestabāt calones & agasones illi uiles pōtificū phariseorūq; ministri. Qui qm̄ arma tractare nesciebāt: & fortasse uetiti erant: pro armis fustes acceperant: Vt quacūq; rōne possent: inocentē opprimerēt. Missi a principibus sacerdotū.

X

Y

Z

A

B

C

Ordinauerat ab initio deus per Moysen unū sacerdotū principē: quem pontificē dixerat. Etenī multitudo principantiū mala: sed auaritia simul & ambitio plures fecerat inter iudeos sacerdotū principes. Cū. n. eorū nemo bñ p̄esse sciret: & simul oēs bñ subesse nollēt/ iflati supbia summū sacerdotiū qđ munus ex lege ppetuū fieri oportebat/ ad annuū reducerāt magistratū/ Vt singuli pro sua ambitione p̄essent. Ita q̄ iā sūmi sacerdotis offō functi erāt: sacerdotū p̄icipes/ ac p̄tificates dicti sunt. Hæc uero nomina in plurali sacris in l̄ris apud Moysen nō iuenies/ qa neq; usus erat principū sacerdotum/ apud ueteres legis obseruatores. Quibus satis fuerat unū h̄re principē sacerdotū. Cū & ille bñ p̄esse: & ceteri bñ obtempaſtuderēt. Et senioribus populi. Regebāt populū a principio duces cū p̄tifice: dehinc reges. Sed qm̄ & regiam maiestātē iā amiserāt: & sacerdotiū auctoritatē post habuerāt iudei: per plures de populo hoies: res iudeorū regebant/ quasi exēplo Moysi. Qui septuaginta uiros prudētes ad regimen populi secū ascuerat. Hi sūt quos nūc euāgelista dicit seniores/ nō quidē ius dñi attingētes/ qđ totū ad alienigenas dudū transferat/ sed tm̄ civicas utilitates curæ hñtes. Hi itaq; ciuilibus utilitatis curatores/ seniores populi dicebant. Qui & ipsi a pontificibus & scribis & phariseis uocati fuerant ad capiendū Iesum. Tria ergo p̄sidentiū genera secundū tres p̄sidentia gradus quibus tunc Hierusalem aut regebat aut occupabat/ capi decreuere Iesum. Ita p̄ses pro Romanis imperās cohortem armatā. Pontifices uero p̄sidentes sacerdotibus/ & seniores populi moderatores/ cum iuda fustuarios suos misere ministros.

Prophetia Dauit de captura domini Iesu.

Ræuidit ista Dauit qñ dixit. Quare fremuerunt gētes. Romanorū gentiles cohortes/ & populi seniores/ eorūq; ministri meditati sunt inania. Quare. s. exitum habitura non sunt ab illis p̄meditatū. Quare astiterūt reges terræ/ p̄ses. s. romanus: & populi seniores qui regebant Hierusalē/ & principes. s. sacerdotū quare cōuenerūt in unum cū illis regibus. Immo ipsi principes quare cōuenerūt. i. cōuenire fecerunt in unū ipsos reges/ p̄sidem & seniores/ Aduersus dominum & aduersus Christū eius filium mittēdo qui eū capent cum iuda p̄ditore. Quare inq; principes cōuenerūt in unum ad emendū pecunia iustū: ut illum pdant. Quare conuenerunt in unū dicētes. Dirumpamus uinacula eorū dñi. s. dei & Christi eius: ne subiiciamur legibus s̄ctis quas p̄dicat Christus eius/ & proiciamus a nobis iugum obedientia ipsoꝝ dñi & dei Christi eius. Qui habitat in coelis irridebit eos: & dominus Iesus subsannabit eos. Derisit & subsannauit quando surrexit a mortuis.

Figura

Figura studii capiendi dominum Iesum.

s Tudiū opprimēdi Iesum nocte/armata militū multitudie/figu
 ratū est Architofole dicēte impio Absoloni q̄ p̄ri Dauit piissimo
 regi subeē nolebat. Eligā mihi duodecī milia uiroꝝ: & cōsurgēs
 p̄sequar Dauit hac nocte/& irruēs sup̄ eū (quippe q̄ lapsus est:& solutis
 manibus) p̄cutiā eū: Cūq; fugerit oīs populus q̄ cū eo est p̄cutiā regē de-
 solatum: reducāq; uniuersum populū q̄o unus hō reuerti solet. Vnum
 enī ui: ū tu quæris & oīs populus erit ī pace. Per hæc uerba ad l̄ram p̄sua-
 ierunt p̄ntifices & pharisei Pilato sibi cōcedi cohortē unā armatoꝝ mili-
 tum/ut Iesum egressum ciuitatē caperēt nocte: sperātes discipulos aufu-
 gere:& Iesū destitutū oī p̄sidio opprimerē hoc aut̄ iō fieri debere cōfirma-
 bāt. Quia expediret Pilato: unius captura oēm populū cōtinere pacatū.

F

PRODITIO.

e T cōfestim accedēs ad Iesum inimica mens multis pessimisq; co-
 gitatiōibus turbata festinare cōpellit ad scelus affectatū. Dixit/
 Aue rabbi. Honorātis ē uerbū: sed mentiris o Iuda. Auere. i. sal-
 uū eē nō uis/quē ad necē inimicis uēdidisti:& p̄dis ī necē. Verā facis Da-
 uit p̄phetiā. Q̄ m̄ mihi pacifice loquebant̄:& iracūdia terræ dolos cogi-
 tabant/& osculatus ē eū. Didicerat hoc a loab: q̄n Amasæ dixit. Salue mi
 fr̄. Et tenuit manu dextera mētū Amasæ quasi osculās eū. Porro Amasa
 nō obseruabat gladiū quē hēbat loab: q̄ p̄cussit eū in latere:& effudit in
 testina eius ī terrā. Et mortuus ē Amasa. Sic iuda ad l̄ram quīs manu sua
 Christū nō occiderit: tñ per salutationē & osculum morti eius uia dedit.

G

ADMONITIO.

d Ixitq; illi Iesus. Amice ad qd uenisti? Lucas. Osculo filium hoīs
 tradis? O amice iuda q̄ tradis filiū hoīs osculo ad qd turpitudis
 infamiæ miserāq; uenisti? Vt pro triginta argēteis maḡm tuū
 uenderes. Ad quid uenisti p̄pter tuā iēxplebilem auaritiā/ut partē regni
 cœloꝝ: ius apostolatus: unam ex duodecim sedibus iudicantiū in nouis-
 simo iudicii magni die/pro triginta argēteis dares? Esau pro edulio lētis:
 dedit primogenituræ dignitatē (fame cogēte tñ) tu ut inexplebilē auari-
 tiā facies/pro pauculis nūmis uēdis imo abiicis uniuersū ius hæreditatis.
 Iuda amice/quia q̄tum ad me attinet tibi amicus sum: teq; ditare uellē:
 cogita ad qd uenisti me sequi: nēpe ut h̄res thesaurū ī cœlis: ubi neq; eru-
 go neq; tinea demolit̄. Cur illū pro triginta cōmutas argenteis? Venisti
 ne ut illos triginta argēteos pro hac p̄ditione tibi habeas? Cogita infœlix
 q̄ tibi nō manebūt qa illos despatus abiicies/& laqueo te suspēdes. Ami-
 ce ego tibi cōpatior plusq̄ mihi: te amo: te appello amicū/ut p̄petuæ leni

H

tatis & indulgētiæ meæ te memoria subeat: ne desperes. Memēto ad qd uenisti in hūc mundū: nō uenisti ut hic thesaurizes. Nudus illū īgressus es: & nudus egredieris. Venisti porro ad me: ut assequaris misericordiā: ne despēs q̄tūlibet me odio habeas. Ego te amo q̄tūlibet me uilipendas: dū tam parua pecunia p̄dis/ego te carū habeo. Ad qd uenisti infœlix in tantā dementiā: ut de discipulo p̄ditor mihi fieres? Nolo cogites amice ad quid per tuā auaritiā nunc ueneris: sed cogita ad quid per meā clemētiā iā uenisti. Amicus adhuc tibi sum: Ne quæso despēs. Si tu aduersum me inimico & auaro aīo uenisti: ego pro te me offero clemēter & liberaliter turbæ te sequēti. Et ut me scias tibi amicum esse: qd tu de me uis: & ego uolo: qd tu spondidisti nē dubita: libens impleo: t̄m cogita ad qd uenisti. O christiane q̄tumlibet peccaueris: q̄tumlibet Iuda dēterior fueris: dū uēdidit ille Christū triginta argēteis: adhuc mortalē. Tu Iesū gloriosum & in dextrera p̄ris residentē multotiēs uendis (ut sic dixerim) quatrino. Multotiēs mentiris/piuras: blaffemas: longe minori p̄cio q̄ triginta argenteis. Sæpenumero pro una libidinis explenda uoragine/deū uilipēdis: & lenonē faceres si posses/ne dicā iā fecisti: nō semel pro honore assequēdo diuina oīa minus nihilo habuisti: & ipsum Iesum derisisti: nō uēdidisti/sed abiecisti: expulisti/abiurasti. Licet hæc oīa & peiora feceris: ille t̄n te habet amicū. Tu cogita qd Christus amicus tuus te admonet cogitare ad qd uenisti. Venisti ne ad fidē Christi: abrenūciasti ne diabolo: mūdo & p̄p̄is & opibus eius: ut scelera p̄petrares enumerata? Minime. Resipisce ergo. Iesus hodie ut assequaris id ad qd p̄ baptisma uenisti: oīa cōdonat hætenus errata: oīa relaxat. Audi q̄a & iudā dicit amicū. Vide q̄a se tradit ī mortē ut ius seruet amicitia: tuisq; utilitatib; cōsulat.

Præsentatio siue exhibitio.

Sciens aut̄ Iesus omnia quæ uentura erant sup eum. Oīa inq̄ mala quæ p̄t̄ifices & pharisei cōtra illū fuerāt machinati: oīa peccata nostra parentū filiorūq; nostrorū sciens uētura sup eū. Quia pro illis se nouerat puniendum: ut quæ non rapuerat solueret/Processit animi plenus & intrepidus/processit pro nobis: pro iuda: pro illis ipsis q̄ eum capere uolebant: & dixit eis qui illum armati cape uenerant. Quæ quæritis? Non ignorantis est ista interrogatio: sed uolētis confortare discipulos: ut illi se non quæri intelligerent: ut scirent se nihil tunc mali eē passuros. Quæsiuit inq̄ ut furentes mitigaret: ne. s. unum capere iussi in omnes ruerent: & pro uno undecim alios alligarēt. Quæsiuit ut meminissent qd iussi fuerāt: ut furorem eorū sisteret: & uera iussa cōplerent: ut eorū confessione reduceret in mentē non plus esse qui: q̄ eēt iniunctum.

Respon-

Responderunt ei Iesū nazarenū. Dixit eis: Ego sum. Vt ergo dixit eis ego sum abierūt retrorsum: inuiti & diuina maiestate reiecti: q̄ si Caii Marii facies oculoꝝ uigor: & flāmeus fulgor ab illis egredi uisus a minturnio in subobscura quasi fouea latitāte: Spiculatorē arcere potuit: a quo quærebat' ad necē atq; cōpellere ut euaginatū iam ad pcutiendū gladiū abiceret: cōuersus in fugam. cur nō credamus meiestatē faciei præ filiis hominū speciose: & uigorē oculorū qui solo flagello de tēplo eiecerat nundinantes: qui mēsas nūmulariorū cathedras uēdentiū colūbas euerterat: repellere potuisse cū uoluit: & pstrare illos trepidos inuasores nocturnos: Et ceciderūt in terrā. Sicut nō spōte retrocesserāt: ita sternunt' inuiti. **L** Ceciderūt. n. deo illis subtrahēte standi uigorē. Voluit aut' Iesus uerbo solo illos repellere: & pstrare: ne discipuli formidarēt: neue diffiderēt: ne magistrū suū uolēter capi putarēt: & ut qđ pmiserat: illos. s. abituros absq; iniuria: nullāq; uim passuros sine difficultate pstrari. Iterū ergo. Post hæc cū surexissent eodē pmittēte q̄ illos cadere iusserat: & eodē uolēte ppius accessissent/ Interrogauit eos Iesus. **Q**uē quæritis? Iā liquet nō ignorātis fuisse iterrogationē: neq; discere uolētis. Prius. n. audierat ab eis quē quærerent. Interrogat secūdo ut eorū uoce illos fateri cōpellat: qđ ipse decernere cōstituerat/ qñ dixit. Si ergo me quæritis sinite hos abire. Si nō cōditionis nota ē hoc loci/ sed cālis & pro q̄a debet intelligi/ quasi dicat. Ergo q̄a me quæritis/ me estote cōtēti. Scio q̄ me quæritis cape. Scire uos uolo/ inuitū me capi nō posse: Repuli uos & pstrauī uno uerbo: Non nisi me uolente surexistis: nō nisi me uolēte aduersus me uenistis. **Q**uia ergo me cape uultis: uolo & ego. Sinite hos abire. Sic est consentaneū quia me quæritis/ nō hos. Sic ego pmisi in testō alloquēs p̄m/ & illū fidecōmissariū faciens meæ ultimæ uolūtatis: qñ dixi. Ex his quos dedisti mihi nemo perit nisi filius pditiōis/ ego seruauī eos/ seruari uolo. Illis dixi q̄ modo non me sequent'. Non me mō sequantur. Sinite ergo hos abire.

Prohibitio defensionis.

VIDENTES aut' qui circa ip̄m erāt undecim discipuli qđ futurū erat ut turba armatorū Iesum aggredereetur/ Dixerunt. Dñe si percutimus in gladio/ hos tuos aggressores feres ne moleste: q̄a iā dixisti/ Sinite hos abire uis abeamus te deferētes: uis sine resistētia capi te patiamur? **Q**uia nil illis adhæc rñdit Iesus/ idignū uidebat' discipulis maḡm

non defendere. Simon ergo Petrus hñs gladiū eduxit eū: & pcussit pōti
 ficis seruū: & amputauit auriculā eius dexterā. Erat autē nomē seruo Mal
 chus. Et dixit Iesus Petro. Mitte gladiū tuū in uaginā. Oīs. n. qui accepit
 gladiū gladio pibit. Rident infideles hanc Christi sniam p̄sertim Mahu
 metani quos Mahumetes iubet armis defendere legē. Dicūt multos acce
 pisse gladiū/fuisseq; homicidas pessimos: & tñ non gladio enecatos. Sūt
 pyratae: sunt sicarii q̄ multi: qui tñ sine sanguine: sine ui moriunt. Non
 aduertūt q̄ hoc nobis obiiciūt/quotidianū usum loquēdi/id factum ab
 oibus afferrere qđ a maiori pte alicuius collegii factū est. Q uotidie di
 cimus uniuersū cōsiliū. i. uniuersos cōsiliarios decreuisse aliqd: de quoz
 tñ numero aliq̄ oppositū uoluerunt. Dicimus oēs nauigātes tēpestate ia
 ctari: & tñ pleriq; sine tēpestate nauigio uecti sunt. Dicimus itē oēs pegri
 nantes difficultates uarias expiri: & quidā tñ peregrinationē foeliciter pe
 ragunt. Nec iccirco falsa censetur de huiusmodi rebus generalis assertio.
 Q m̄ generale id existimat: qđ maiori ex pte cōtingit. Ita cū accipientiū
 ad nocendū gladium pars maxima gladio intereat. Nō hñt unde uerba
 Christi calumnient improbi hoies/nisi prius suas resp. mēdaciū redargu
 ant: & se ipsos suumq; usitatū loquendi modum penitus abiiciant. Oīs
 qui accepit gladiū &c. Non est facti rñsio sed iuris. i. non intēdit affirma
 re in uniuersum qđ subuniuersitatis nota pnūciat: sed quid lex uniuersa
 saliter statuat/intendit interrogātibus discipulis rñdere: ut iste sit litteræ
 sensus. Petre nimis festinanter agis: debueras expectare quid ego rñderē
 uobis interrogantibus/an liceret gladio pcutere. Cōuerte ergo gladium
 tuū in uaginam. Ne percutias. Est enim lege p̄hibitum/eo loci ubi dicit
 a Moysē: Si nō ad uerbū/ad sensum saltē. Omnis. n. qui acceperit gladiū
 ad percutiendū: & percusserit iniuriose: peribit gladio. i. si percusserit per
 cutietur. q̄ si forte temporis angustia expectandū nō existimasti: & iccir
 co gladium eduxisti: & pcussisti: falleris. Nō. n. temporis p̄mor angustia:
 neq; opprimor multitudine aggressorū. An putas quia non possum ro
 gare patrem meum: & exhibebit mihi in defensionē modo sine tempo
 ris dilatatione plusq̄ duodecim legiones angelorū? Vos estis tñ undecī
 homines: ego uobis annumeratus duodenarium compleo hominū nu
 merū: pro nobis singulis: singulas possum hñre angeloz legiones. Q uid
 nunc ageret una cohors militū quis armatoz: quasi ad iustum plū: qđ
 hęc incōdita turba ministroz munitoz sustibus: Q uid inq̄ agerēt si
 mul hi oēs: cōtra duodecim legiōes angeloz saltem tria milia sexcentos
 singula continēte: Legio nanq; tria milia armatorū hominum Romuli
 instituto habuisse credit a Plutarcho. Sunt qui dicant sex milia sexcētos
 sexaginta

N

O

sexaginta sex armatos homines legione contineri. Sunt qui dicant decem milia pedites. Equites septingentos triginta: legione concludi. Sed nunquid iam Christus orauerat: & nil obtinuerat: Nunquid sciebat patrem nihil auxilii quo minus capetur esse daturum? Quomodo dixit possum orare & exhibebit: Non asseruit Christus patrem exhibiturum simpliciter: sed exhibiturum si oraret. Multa sub conditione sunt uera quæ sine illa remanent falsa. Si es alibi: certe hic non es. Sed quia alibi non es: ideo es hic. Si orauero/dabit. Sed non dabit quia non orabo: non orabo autem/ quia pati constitui. Neque enim dixit Iesus orabo & dabit: quin immo de se nihil asseruit: sed tamen de Petri opinione locutus est. An putas possum rogare preme/ & ipse exhibebit mihi plusquam duodecim legiones angelorum? Hoc putare debuit Petrus: qui Christum defendendum existimauit: & armata manu illum defendere orsus est. Loquitur ergo dominus Iesus pro defensoris opinione/ non pro suimet sententia: qui sciens & prudens se offerebat in holocaustum. Hunc porro esse uerborum sensum sequentia manifestant. Quomodo ergo implebuntur scripturae continentes quia sic ut hi facere uolunt: ut facient statim oportet fieri: quasi dicat quis secundum tuam opinionem possum rogare & obtinere in mea defensione duodecim legiones angelorum/ tamen neque ego id facio: neque tu me defendere debes. Si. n. defensus fuero. Quomodo ergo implebuntur scripturae sanctorum prophetarum dicentium/ Quia sic oportet fieri sicut hi faciunt: Sic oportet fieri ut indefensus capiar: Scriptura dicit oblatus est quia ipse uoluit. Scriptura dicit tanquam ouis ad occisionem ductus est. Figura ostendit quia Isaac non repugnauit imolari. Non ergo sum defendendus: quoniam scripturae conditor: & figurarum fabricator deus ab aeterno/ decreuit me mori spontaneum: & penitus indefensum/ Hoc porro decretum quod figuris & prophetarum uaticiniis scribi iussit idem deus: non est prima ratio meae capturae: meaque passionis & mortis: sed uoluntas aeterna. Calicem quem dedit mihi pater: non uis ut bibam illum: Non scriptura sed patris uoluntas in causa est cur patiar. Dedit ab aeterno pater mihi preceptum ut sponte moriar crucifixus/ calicem hunc passionis non uis ut bibam: Erras: sicut uult pater de me fieri/ ego uolo/ tu quoque uelle debes. Quare Petre me defendere desine. Vos mei inuasores finite usque huc ad me uenire mutilatum. Et cum ille accessisset & eius tetigisset auriculam forte non penitus amputatam uel auriculam. i. locum auriculae unde fuerat amputata sanauit eum/ aut amputatam reponendo in locum pristinum: aut nouam sine mora superinducendo. In illa hora auriculae restituta: admirantibus militum cohorte: & ministris iudeorum tam subitam sanitatis restitutionem meam presertim ad sanandum perdifficilis. Dixit Iesus turbis

Tanq̄ ad latronē existis cum gladiis & fustibus comprehendere me. Er-
ratis miseri: Non sum. n. latro: neq; maleficus. Sanare ueni uulnera ani-
marū uestrarū. Sano & corpora ut nunc uidetis: uidereq; sæpe potuistis.
Q̄m̄ quottidie apud uos sedebam docens in tēplo: docens inq̄ quō ani-
mas sanari cōueniat: & sanans multos etiā sabbatis. Et non me tenuistis:
in eo loco ubi multi uobis potuissent eē auxilio: ubi me sine armis cape
potuissetis: scitote me non capi uestris armis: neq; ad me capiendū opus
R fuisse militibus armatis: sed ideo me capitis: quia hæc ē hora uŕa. Q̄ uō
hora uestra: & ptās tenebrarum. Potestas non quā tenebræ habeant a se:
non quam tenebræ dent: sed quā tenebræ acceperūt. Acceperunt autem
a primo datore. Ptātem tenebræ hic dici potestaté peccatoræ notū est: q̄
iō tenebræ sunt uere q̄m̄ obscurissimis errorū abissis inuoluuntur.

Dominum Iesum uirtute alicuius cōstellationis captū non esse.

Leriq; ex hoc loco conant̄ oñdere astrologiā quam profitentur
p aliqd̄ esse: quia dñs Iesus dixerit. Hæc est hora uestra: quasi uir-
tute horæ: & alicuius ut ipsi dicūt constellationis. i. stellæ posi-
tu: aspectuue mutuo: & lineæ cœlestium certa figura captus sit. Q̄ uod
tantū abest a uero: q̄tum qui talia sentiūt: sunt minus dño Iesu Christo.
Sed anteq̄ oñdamus hæc dñi Iesu uerba: illis in nullo penitus suffragari:
agemus cū illis pinguiori minerua: non lacerādō penitus astrologiam:
qd̄ Ioānes Picus facere nixus est. Demus (si libet) uim stellis quibus no-
stra opa moderentur: & certo ordine per singula momēta suo motu cō-
ficiant: quæ nobis eueniunt: & nos uidemns efficere. Demus hāc ipsam
uim nō tam positu stellæ: aut configuratione (ut uerbis eorū utamur)
cōstare: q̄ innotescere nobis. Q̄ uorū sensus q̄m̄ ad rerum s̄bam nō per-
tingit: accidētibus motu inq̄: & certa imaginata lineæ norma nobis uti
liceat ad p̄noscenda futura. Q̄ uis iste fuerit: qui has cōfiguratiōes: hos
motus: has interfecandi rōnes agnouerit: Vide q̄ fallaci argumentatiōe
cōcludant. Dñs Iesus Christus captus est ex horæ rōne. i. motu & cōfigu-
ratione stellæ: ergo nostra astrologia uera est. Esto sit uerū qd̄ sumitur:
nihil habet cū annexo. Stat. n. uos eē ignaros: ut certe estis ignorātissimi
ueræ cōfigurationū: & uestrā astrologiā esse nullam: quia ueras cōfigu-
rationes nō inuenit. Et tñ configurationes ueras eē & uera inditia huma-
norum operū cōtinere. Demus qd̄ ponitis Christū horæ uirtute captū.
Vos huius horæ pondus: numerū: & mensuram habebitis: Nōne sunt
plures stellæ: & infinito fere plures uobis incognitæ q̄ notæ? Nonne ad
quālibet cōfigurationē aliqd̄ hñt uirtutis ad efficiēdū uel indicandū in-
cognita sydera: sicut & nota? Certe quo plures sunt: plus pōderis habeāt

neceſſe eſt. Boni uiri quā rōnem poſitiōis in ueſtra cōſtellatione aſſigna
 re poteritis illarū tam multarū: & ueſtra ſententia tam multipliciū ſtellarū
 de quibus nihil penitus agnouiftis: Fateamini quæſo ueſtrā ignorantia:
 nedū uos inepte defenditis: eliminētis penitus aſtronomiā: quæ uere ſci
 entia eſt: ſed hoī neſciti. An uos uere ſcire cōfigurationū uires ideo deſe
 ſabitis: quia ſolæ ſtellæ uobis cognitæ: n̄ ſis in opibus aliquid agant: reli
 quæ ociētur: Magna n̄epe ocia cœli. Quis hac de re uos reddidit certio
 res: Experiētia: Et hæc ipſa clamat cōtra uos: uos accuſat & explodit: qñ
 contra ſeria uſra pedibus incedit. Quis ueſtrū unq̄ unam ueritatē p̄ſagi
 uit: qui mille falſitates ſimul cū illa: uel faltē eodē anno non dixerit: Er
 ramus aliquādo: & nihilominus ueritatem p̄nunciamus. Sed & alii arti
 fices nō ſemp incedunt ad lineā: nec tñ ars eorū minus eſt uera. Artifices
 qui modo artis rōnem hñt: frequētius artis ratione regunt: & ſine erro
 re opus pagunt. Aliqñ tñ uel rei difficultate: uel alicuius caſus accēſſu ab
 artis rōne/ſcientes atq; prudentes declinare coguntur. Vos aliqñ in ueri
 tatem caditis uel impingitis/ falſitatē frequētiffime cōplectimini. Quis
 ferat artificē: uel artificē illum dicat q̄ neſcius plus exorbitat/ q̄ uadat ad
 artis lineā: Quis ergo uos ferat: Immo quō uos ipos ferre poteſtis: qui
 ſemper per inſcitiā deliratis: & ſi qñ ad orbitam reducimini: id caſus nō
 ratio facit: nam qd̄ certa rōne factum eſt nō uariatur: nō nutat: manet.
 Definite igitur expiētiā in auxilium aduocare: quæ uobis ita aduerſat:
 ut nihil magis ueſtrā detegat ignorātiā. De his hæcenus. Neq; n. locū
 hic ſibi uendicat hæc diſputatio. Et Ioānes Picus uir noſtra ætate ſciētia
 rerū incompatibilis/præclaro uolumine aſtologos cōfutauit: nimis for
 taſſe mordaciter: ſed nō parū efficaciter. Redeamus uñ diſceſſimus: & qd̄
 aſtologis dederamus quia tenere id nequeunt/ iam relaxant. Non dixit
 dñs Ieſus: hæc eſt hora uſra: quaſi uirtute horæ capi potuerit. Quia illa
 hora. i. illa ſtellarū cōfiguratio illum capi faceret. Hac in re mihi credi no
 lim: ſed dño Ieſu magrō ueritatis: qui cū dixiſſet. Hæc eſt hora ueſtra/ ſta
 tim addidit/ & ptās tenebrarum. Stellæ certe/ uel ſtellarū cōfiguratio: te
 nebræ non ſunt: qñ ille corpora ſunt fulgētiffima: & earū cōfiguratio
 radiis p̄fulgentibus cōficitur: neq; hæc cōfiguratio eſt tenebræ erroris/
 uel nequitia: quia animata non eſt: neq; rōnalis ſubſtātia. Si. n. ſtellæ et
 ab initio intelligētiam haberēt/ quaſi formā ſibi cōiunctam: earū tñ con
 figurationē ab earum ſubſtātia & forma diſtare ut accidens externū cer
 tiſſimū eſt. q̄ ergo capiatur hac hora: nō facit ptās ſyderis: qñ illud facit
 poteſtas tenebræ. Non ptās quā aſſerit Manicheus ponens duo prima
 principia/ Vnū bonum/ Alterū malū/ Vnū faciens lucē/ Alterū tenebras.

S

T

Sed quā affirmant catholici christiani ponētes ab uno esse omnia/secundum quos/a seipsis tenebræ non hñt ptātem/sed a luce/lucisue datore. Hæc est ergo hora uŕa. & pro. i. ptās tenebrarū: ptās ignorantium scribarum & phariseorū quos malitia obtenebrauit: & ad cæcitātē usq; rationis adduxit: ut rectū uidere non ualeant. Quia nolunt: & nolle penitus de creuerūt. Hæc porro ptās/ut. s. puerſam iſpleant ſentētiam/in quā cōi cōciliabulo ierunt de Iesu capiēdo & occidēdo/illis data est a deo bona ratione: ipsi aut̄ mala intentione sibi sumpserūt per tenebras: quas captant qui malefaciūt. Quod ergo a tenebris erroris & impietatis mādatum est uobis hac hora: quæ per eorū peruerſam electionē uel potius iuſſionem/& per ueſtram inconsultam acceptationē ueſtra est: facite. Tunc discipuli illi undecim relicto eo omniū magistro & amico optimo: quorundam uero secundum carnem consanguineo: omnes fugerūt implentes illud Iob. Noti mei quasi alieni recesserunt a me: dereliquerunt me propinqui mei. Cohors ergo & tribuni & ministri iudeorū comprehēderūt Iesum. Vbi cōpletum est qd' deplorat Hieremias. Christus dñs captus est in peccatis nr̄is: cui diximus in umbra tua uiuemus i gemitibus. Et ligauerunt eum manus: pedes liberos relinquentes ut ambulare posset. Consentaneum est quoniam Iudas dixerat tenete eum & ducite caute: quod post cōligatas manus longiorē funem ligaturæ superadderent: ut illum retinere ualerent: Si temptaret aufugere: traherentq; si pergere recusaret. Ita præuidens fore Dauid deplorata in uasorum Christi perfidia: & capturæ in dignitate: dixit. Funes extenderunt in laqueum: iuxta iter scandalum posuerunt mihi: idest ruinae occasionem si aufugerem: aut si q̄ uellent tardius incederem. Sed fallimini insipiētes corde. Qui dixit & facta sunt: qui mandauit & creata sunt: cui uenti & mare obediunt: non proditoris astutia: sed sua clementia a uobis capitur: nō ueſtra ui/sed sua uoluntate ligatur: nō ueſtris funibus/sed sua uirtute tenetur: non trahitur ueſtro impetu: sed sua patientia uadit. Quia tanq̄ ouis duci uult ad imolandum. Et iccirco admonet nos dicens. Subſtinetecum & uigilate mecum: qui licet pro uobis capi & ligari sponſte ſubſtineam: & interligandum ligatores admoneam: & excusem. Tristis tamen est anima mea usq; ad mortem in huius capturæ & abductionis articulo. Iā uero inuidiosa & iniqua examina inſtāt. Quibus nedum usq; ad mortem tristis erit: sed morte acerbissima condemnabitur & punietur.

Examinum distributio.

Examinatum

EXAMINatum referūt euangelistæ dñm Iesum Christū p̄ quatuor iudices Annā/Caypham/Pilatum & Herodem. Ac p̄ Pilatum iteꝝ. Hi oēs sigillatim interrogāt: singulis rñdet Iesus. Pro iusta responsiōe iustus apud singulos supplicium iniustū subit. Est igitur pro iudicum numero examen quadripartitum: quīs examinatio ipsa quinquies facta sit/singulas partes suis locis euangelistæ nobis referēt/Primū exa-

men ab Anna focero Cayphæ factum Ioānes referat. Ducunt eū ad Annam primū. Erat autē Anna focer Cayphæ: qui erat pontifex anni illius. Erat autē Cayphas: qui dederat cōsiliū iudeis: quia expedit unū hoīem mori pro populo. Pōtifex ergo iterrogauit Iesum de discipulis suis & de doctrina eius. Rñdit ei Iesus. Ego palam locutus sum mūdo. Ego semp̄ docui in synagoga: & in templo quo oēs iudei conueniunt: & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui me audierunt quid locutus sum eis. Ecce hi sciunt qd dixerim eis. Hæc cum dixisset unus assistens ministrorum/dedit alapam Iesu dicens. Sic respondes pontifici? Respondit Iesus. Si male locutus sum testimonium perhibe de malo: si autem bene quid me cædis.

Examen quod ab euangelista nup̄ recensitum est/Annæ iudicis interrogaciones: rñsiones Christi: temeritatē satellitis: & eius satellitis castigatiōem continet. Iam hæc ipsa declaremus. Erat fortasse domus Annæ in priō ciuitatis ingressu: qui (qm̄ pōtificis focer erat) qui Iesum capi curauerant illuc eum duci pro cautela mādauerant: ne si inopine duceret̄ per ciuitatem prima noctis hora: de eorū manibus eriperetur a populo. Itaq; ducūt eū ad Annam primū. Erat autē Anna focer Cayphæ. A malo focero ad peiorem ducitur generū: ut iudaicum genus semper in peius lapsum repararet: Si modo illi grām non abicerēt reparare uolentis. Anna grā interpretatur. Qui gratis & nulla sua culpa sed sua uoluntate captus est/primū ad Annam duci uoluit: ut suam bonā uolētis capi: iubentiū aut̄ pessimam grām/& ingratiūdinē demōstraret. Ductus est ergo prius donator/imperator: & distributor bonarū gratiarū ad malam grām: qui oēs malas gratias erat paratus facere bonas. Erat autem Cayphas qui iam antea resuscitato a Iesu Lazaro dederat cōsiliū bonum quidem pro fidelibus redimendis: malū aut̄ pro se ipso: reliquisq; infidelibus: qui spem non hūt in dño Iesu Christo: neq; in potentia uir-

Y

tutis eius. **Z** **Q**ui gloriantur in potentia sua: qui magis quærunt cōmoda
 q̄ recta. Sed cū peccatum cōsilio careat/hic malignantiū conuentus quō
 consiliū a suo principe accipe/aut ille dare potuit; Consiliū. n. est discursus
 rationis quærentis mediū ad bonum aliqd peragendū. Pōtificates/scri
 bæ/pharisei/& populi seniores:iustum quærebant opprimere. **Q**uō er
 go hac in re Cayphas dare cōsiliū potuit: quæ erat oīum perditissima;
 Bonum uidebatur pessimis illis: se in suis cōseruare sceleribus. Ita uisa ē
 Cayphæ sententia h̄re rōnem cōsiliū. Non uerā tñ habuit sed præsumptā
 a malis consultoribus: qui malum pro bono sumunt & statuūt. Adhuc
 qm̄ passio dñi saluatoris bonum erat electorū: quoniā illis aditū parabat
 ad fœlicitatē æternam. Bonū fuit qđ in cōsilio Cayphas de Christi morte
 fanciuit:& adeo bonū ut (euangelista testāte) spū sancto afflatus Cay
 phas eam sniam dixerit. Sed qa iniquus & plenus iuidia erat/quid spūs
 sancti instinctus sibi uellet nō itellexit. Neq; mirum qm̄ non spū sancto
 docente: sed pro sua iniquitate se loqui putauit. Sicut. n. diuina iustitia p
 malos hoīes: immo per pessimos iustam peccatorū uindictā exequit' quā
 illi pro sua nequitia & crudelitate libenter exercent. Ita nōnunq̄ diuina
 sapientia per ignaros & impietate cæcos: sancta loquitur & pia: quæ illi
 pro sua stultitia & impietate cæca a semetipsis se existimāt affirmare. Sic
 Cayphas per ambitionē: pontificiā retinens dignitatē:& iccirco uolens
 suas & collegarū temporaneas utilitates i tuto cōstituere: quia uitā & do
 ctrinam dñi Iesu illis derogare existimabat: expedire putauit illū de me
 dio tolli: ideoq; unum Iesum mori pro populo oportere monstrauit: ne
 tota gens pereat sacerdotum. **Q**uando uita & doctrina Iesu superbiam
 & auaritiā detegens pharisaicā: ab illis populū alienare: omneq; ius
 dignitatis per Romanos ab illis auferre posse monstrauit. Pontifex ergo
 ad annum magistratum redactum erat inter iudeos summum sacerdo
 tium: non tamen omnes sacerdotes illud assequi poterant: sed præstatio
 res opibus & industria: uel potius astu: pecunia & audacia præpotentes.
 Erat propterea certus numerus eorū ad hoc designatus: qui oēs ideo pō
 tificates dicebantur: quoniam summum sacerdotium aut gesserāt: aut ge
 sturi expectabantur aliquando. Ita Anna dictus est pontifex. Vel fortasse
 pro uno iam duo fuerant constituti sacerdotum principes: ut uidet' atte
 stari euangelium. Anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris: procu
 rante Pontio Pilato iudeam. Tetrarcha autem Iudæiæ & Traconitidis re
 gionis Phylippo. Et fratre eius Lisania Abiliniæ tetrarcha: sub principi
 bus sacerdotum Anna & Caypha: Anna inq̄ & Caypha sacerdotū princi
 patum gerentibus simul.

De interroga

De interrogatione facta ab Anna domino saluatori.

Ontifex ergo Anna: qui uel solus iam fuerat: siue futurus erat
 p sacerdotū princeps: uel qui simul cū Caypha eo munere funge-
 batur interrogauit Iesum/ quasi iudex de crimine quærens/ cu-
 ius gr̃a reum punire cōstituit. De discipulis suis. Interrogat cur rudes ho-
 mines ad discendū penitus inhabiles piscatores & telonarios doceat: obi-
 cians nō esse sani magistri tales ascire discipulos. De discipulis suis. Item
 C interrogat quot sint: & qualis uitæ. Nouerat. n. inter eos esse iudā Scario-
 this infamem & scelestū: ut si inter discipulos illū nominaret criminetur
 talem esse magr̃m. Et de doctrina. Tres erant inter iudeos eo tpe doctore
 D hominū sectæ. Essæi siue esseni/ Pharisei & Saducei. Primi pietati & reli-
 gioni præ cæteris opam dedisse manifestū est legēti historiā Iosephi: hos
 ille libertatis scribit fuisse acerrimos defensores: mortisq; cōtemptores in-
 trepidos. Pharisei aīam imortalem prædicabāt/ ut essæi/ & de legis peritiā
 gloriari posse sup oēs omni studio nitebantur: tpi inseruientes. Saducei
 animā post corpus non remanere putabant: duri p̃rsus & implacabiles:
 sibi ipsi male: peius aliis adhærētes: ut idem Iosephus refert. Colebāt se-
 niores/ sacerdotes/ & scribæ phariseos/ Essæos ut nimis supstitiosos/ Sadu-
 ceos ut nimis duros euitantes. Interrogat ergo Anna de doctrina: quam
 .i. harū trium sectarum docēdo profiteatur Iesus. Vt si Essenum dixerit/
 illi reddat Phariseos & Saduceos infestos/ & populi odiū quasi in nimis
 superstitiosum in illū acuat. Romanis uero/ ut nimiū acrem libertatis as-
 fertorem suspectū reddat. Si se Saduceū dixerit. Phariseos/ & Essenos irri-
 tet in eum/ ac populo aīarū salutis studioso reddat exacrabilem/ quasi ani-
 mas mortuorū non curantē. Si phariseum: se r̃nderit tēpori indulgentē
 & non rerū uere rationi inniti criminetur. Interrogat de doctrina ubi di-
 dicerit: quis illi præceptor fuerit: Sciebat. n. illū ab hoīe non didicisse. Ita
 si doctorem adduxisset: mēdacii eum sperabat arguere. Interrogat de do-
 ctrina: cur præter maiorū morem & instituta doceat. Qui doctrinā non
 est professus: qui ad docendum est approbatus a nemine.

Responsio domini Iesu Annæ interrogationibus reddita.

On se res habebit uti machinatus es o Anna. Non. n. tm̃ rudes
 n hoīes ætate duros: & addiscēdi studio p̃rsus alienos: docuit dñs
 Iesus: qui non illis solis per angulos & latibūla aliquid suadere
 E annixus est unq̃. Audi quid r̃ndeat q̃tum ad discipulos attinet. Ego pa-
 lam locutus sum mundo. Nō priuatis locis: non in scolis sectæ alicuius.
 Palam locutus sum mundo. .i. oibus hominibus in mundo existētibus.
 Qui tm̃ me audire uoluerūt. Qui ideo mundi noīe censentur: quoniā

pars optima mundi inferioris est homo: habentq; tantam ptes hominis ad partes mundi proportionē positu: qualitate: ministerio: ut dicat homo a philosophis minor mundus. Mūdo igit locutus sum. i. oībus hominibus. Vt cōtinens pro optimo cōtento sumatur non tm̄ rudibus pīscatoribus: & teloneo deditis: nō tm̄ peruersis (qualis est iudas) locutus est dñs: qui mundo locutū se dicit: hoc ut plenius ipse declaret: Illum au
F sculta de doctrina rñdētem: qui de discipulis satisfecit. Ego semp docui in sinagoga & in templo quo oēs iudei cōueniunt. Loca in quibus docui indicant me non eē magistrū priuatū: sed publicum præceptorē: Docui in sinagoga: docui in templo: qbus locis non soli essei: nō soli pharisei: saduceiue cōueniunt: sed oēs iudei. Non ergo sum sectæ alicui addictus. Non. n. loquor hoīum opiniones: sed uiam dei in ueritate doceo. Ideo in occulto locutus sum nihil. Pleriq; in publico ut hæretici uel malarum artiū assertores: nigromātes: malefici: archimistæ in publico bñ locuntur: ut recta sentire uideant. At per angulos & latibula zizaniā seminant: euomūt uirus. Ita nō sufficit bene loqui in publico: si qd loquaris in occulto qd publicum eē formides: hoc est quod dicit dñs Iesus. In occulto locutus sum nihil: cōtrarium his quæ publice docui. Si qd familiariter extra tēplum: extra sinagogam in priuato locutus sum. Non fuit alienū a publice prædicatis. In occulto locutus sum nihil. Non habui priuatum locū ad docendū. Cum loqui uoluī docēdi grā: nō scolas adiuī sectæ alicuius sed publica loca & quidē ad docendū celeberrima in quibus docui. Quare illa me approbatū doctorem cōprobant. Si esseor; sniam defendere: uel phariseor; doctrinam asserere uoluissē: aut in docendo imitari cōstituissem Saduceos: ab illis erat cōsentaneū discerem: & facultatē docēdi acciperē: ut approbantiū auctoritate: mea dicta cōstaret: Sed quæ docēdo locutus sum: se ipsa approbant: nō hoīum auctoritate nituntur: sed rei ueritate certissima fidē faciunt. Quid me interrogas de mea doctrina: cui dudū nō credere cōstituisti. Interroga eos qui me audierūt phariseos quibus credis: & quor; initeris sectæ. Tu quoq; qui pro pontificis offō frequentas templū: & in sinagoga sedes inter primos: me audire sape potuisti: scio audiuisti: non. n. me psequeris incognitū: Interroga te ipsum. Ecce ipsi sciūt qd dixerim ego. Ipsi inq; pharisei: ipsi scribæ: ipsi sacerdotes sciunt: tuq; cum illis scis quid dixerim: ego dum docui. Frustra de doctore quæritur & de docēdi facultate ratio inaniter hētur:
H qñ de ueritate deq; soliditate doctrinæ certissime cōstat. Has oēs interrogations prælagiuit ppheta qui dixit. Me etenim de die in diē quærunt: iterrogantes ubi: quō: & a quo didicerim: cur discipulos cōgregauerim.
Et scire

Et scire uias meas uolunt: an sint essenæ/phariseæ/uel saduceæ. Quasi quæ has sectas amplectitur: iudicium rectum fecerit de mea doctrina. Et dei sui iustitias in lege contentas/custodierit. Cum in ueritate uani sint filii hominum & mendaces has sectas profitentes. Quando pro suis traditionibus defendendis mandata dei transgredi non uerentur. In stateris uerba ponderantes: ut decipiant se inuicem de uanitate suæ professionis in idipsum uanitus redeunt & permanentes.

De temeritate ministri Iesum a lapa percutientis.

HAEC autem cum dixisset Iesus. Falsas calumnias & captiosas interrogationes simplici/plana & uerissima ratione confutans atque conuincens: Unus ministrorum iniquitatis: & inuidiæ Annæ pontificis dominum suum de propositis questionibus confutatum: & iccirco nequeuntem ratione conuincere dominum Iesum Christum: Dedit alapam Iesu: ut dolore: terrore: aut saltem indignatione per iram: ac ulciscendi desiderium a ratione deiiceret sapientiam:

& aliquid poena dignum coram pontifice dicere aut facere instigaret: ait ergo. Sic respondes pontifici? Vult pontificiæ maiestatis memoria domini Iesu frangere promptitudinem: ne in ratione persistat. Sed non prevaluisti serue neque. Non enim extorsisti tua crudelitate: tuorumue iactatione uerborum quod speraui fuisse. Qui sponte pro iustitia daturus est caput spinis: dorsum flagellis: manus pedesque clauis: corpus totum cruci: uitam denique morti: una alapa non absterritus est. Retundet intrepidus & immutatus propter uiam tuam. Hanc percussione proteruam presciuit: prauidit antequam te conciperet mater tua: ipse eam prophetam suum praecinere iussit. Percutient maxillam iudicis. Vis scire quod nihil egeris serue neque. Audi quod tibi respondeat rex iustitiæ. Si male locutus sum te testimonium phibe de malo. Minister quisque es non erat tribunal uiolare pontificis ius dicentis: industriam pontificiam quasi insufficientem prauenire: & coram iudice iudicente agis iniuriose. Dolore quod me hac tua percussione afficis solus: iniuria iudicentis: quem tu pontificem dicis supra modum laedis: quasi ille nesciat se iudicem gerere: quasi reum non sufficiat castigare: punis nondum decernente pontifice: agis hic plusquam iudicem: multam ignominiam subire compellis pontificem tuam importunitate. Audi quod tibi respondeat. Cum sit lege sancitum: & more maiorum optime comprobatum: reum conuentum: & coram iudice constitutum non uiolari: non attingi: nisi decreto iudicis: te (si pontificiæ maiestatis studiosus es) quid de me decerneret pontifex: expectare

oportebat. Et quoniam mecum pontifex agit ex officio: non ad accusationem aliter debuisti/ne dum te gerere/non iudicem/non executores: sed neque accusatorem. Resipisce igitur & depone perueriam: depone adulationem & falsam sedulitatis studium. Si uere nunc esse uis obsequio pontifici gere te testem: alia hic personam gerere te non conuenit. Ita si male locutus sum in synagoga & in templo dum docui: dum respondendi nunc iudici pro tribunali sedenti: testimonium perhibe de malo quod docui/de malo quod respondi. Hoc. n. querit pontifex: hoc iure facere potest. Neque tamen affectate te ipsum/temereque ingerere debes/sed rogatus: ut fides dictis tuis ualeat adhiberi. Si autem bene locutus sum. i. quia bene locutus sum/& nunc coram pontifice & ubique/& ideo contra me testis esse non potes/Quid/qua ratione/quo more/qua iustitia me caedis? & contra pontificis honorem te agis executorem?

Prophetia de temeritate ministri percussoris & de eius castigatione.

K Anc in iuriam presagiuu ppheta qui dixit. Posui faciem meam tanquam petram durissimam: & scio quoniam non confundar. Iuxta est qui iustificat me: Quis contradicet mihi? Stemus simul: quis est aduersarius meus? accedat ad me. Ecce dominus deus auxiliator meus. Quis est qui condemnet me? Si ppheta hoc primum domini Iesu Christi examen uidisset in carne: nescio quomodo (et coram positus) melius enarrare Christi percussione: & responsionem datam percussori proteruo potuisset. Videtur itaque mihi Iohannes illam me minerat depinxisse magis quam presagisse. Posui faciem meam o minister importunissime/tanquam petram durissimam: contra percussorem tuam. Vnde tu percussus laederis plus in mente quam ego doleam percussus in facie. Doleo certe meam percussorem: sed magis doleo tuam iniquitatem. Corroborauit fortitudine mentem meam: ut tantifaciam percussorem tuam: quantum si percussisses durissimam petram. Non quod faciem lapideam. i. insensibilem uel phantasticam habeam: habeo uere carneam. Neque mirari debes si hac ratione. Posui faciem meam tanquam petram durissimam. Sum. n. petra totus. Sum lapis angularis qui facio utraque unum: pioque mentes in unam bonam uoluntatem adducens: siue prospera illis adueniant/siue aduersa contingant. Et reprobis sum lapis offensiois/& petra scandali. Et scio quoniam domini tui questione: tuaue nequissima percussio: tua uentosa redargutione non confundar. Vis scire rationem? Iuxta est qui iustificat me. Bona conscientia mea bonorum omnium testimonium: dei sapientia quam nullum latet secretum: ista me iustificat. Pontifex dominus tuus iuxta quem ego sum: qui me interrogat: ipse me iustificat: ipse de iustitia mecum agit. Quis hoc loco contradicet mihi? Quis dicta mea refellere praesumet/pontifice id non faciente? grauius deliquisti/dum pontificiae auctoritati presertim in publico

blico iudicenti te præponis: ante puniens quàm pontifex pœnam decernat: quasi ille non sufficiat corripere me. Stemus simul. Oportebat te stare simul & conquiescere. Omnes præter te stant: conquiescunt/Meas defensiones utcumque accipiant/audiunt. Silentium eorum te redarguit: conclamat. Stemus simul. Conticesce igitur: & sinamus pontificem ex officio agere: habemus ambo præsentem iudicem. Stemus simul eius decreto parentes: non te moueas ad puniendum uel interrogandum nisi iussus. Quis est aduersarius meus? Es ne tu mihi datus accusator: an testis adductus aduersum me? Nullus hic mihi aduersarius est assignatus. Pontifex tantum agit ex officio/ & non aduersarii alicuius delatione. Quis est aduersarius meus? Pontifex mihi solus est aduersarius nõ tu. Cur quod alieni est operis/ tui criminis facis? Quis est aduersarius meus? Tu ne minister improbe & importune/ Domini Iesu Christi uis fieri in hoc Annæ examine aduersarius? Audi quid ille pro honore maiorum dicat/ Accedat ad me accusandum: accedat ad me conuincendum: accedat ad me damnari poscendum. Sunt hæc aduersarii partes/ reo præsertim coram iudice constituto. Nullibi licet priuato homini sibi ius dicere: exequiue pro libidine. Minime coram iudice reo iam adducto/ arbitrium de eo licet accusatori supplicium sumere. Tu qui non es accusator: quomodo me iterrogare aut percutere potuisti? Accedat efrons impudentia tua ad me accusandum/ Deinde si iussus fueris accedes ad puniendum: sed hoc non extorquebis. Ecce dominus deus auxiliator meus/ eius auxilio pontifici satisfeci/ me non condemnauit. Quis est qui condemnet me in hoc examine? Certe nullus. Deus enim mihi est auxilio. Pater æternus cui ut obediam ista patior: diuinitas meæ humanitati sociata mihi astat: ut intrepidus tua uerba feram: & duriora longissime adhuc patiar/ priusquàm Pilatus me condemnet. Non potest pontifex dominus tuus me condemnare: sed & in hoc tanto hominum cœtu/ Quis est qui me condemnet? nullus profecto quia dominus deus est auxiliator meus. Ita Anna suis interrogationibus satisfactione/ & ministri improbi redargutione confutatus: & animo prosternatus/ Iesum quem solui iusserat: ut pro more liber & solutus respondere uideretur (causam in integrum restituens) ligari iterum constituit. Et misit eum ligatum ad Caypham.

Secundum examen Caypha præfidente.

Matheus.

AT ILLI tenentes Iesum duxerunt eum ligatum ad Caypham principem sacerdotum ubi scribae & pharisei conuenerant. Principes autem sacerdotum & omne conciliium quarebant falsum testimonium contra Iesum: ut eum morti traderent. Et non inuenerunt cum multi falsi testes accessissent. Nouissime autem uenerunt duo falsi testes: & dixerunt. Hic dixit: Possum destruere templum dei: & post triduum reaedificare illud. Et surgens

princeps sacerdotum ait illi. Nil respondes ad ea quae isti aduersum te testificantur? Iesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi. Adiuro te per deum uiuum: ut dicas nobis si tu es Christus filius dei. Marcus. Dicit illi Iesus: Ego sum: & uidebitis filium hominis a dextris uirtutis dei: & uenientem cum nubibus caeli. Summus autem sacerdos scidit uestimenta sua & ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam? Quid uobis uidetur? Qui omnes condemnauerunt eum. Et coeperunt quidam conspuere eum: & uelare faciem eius: & colaphis eum cadere. Matheus. Alii autem palmas in faciem eius dederunt dicentes. Prophetiza nobis Christe: quare est quae te percussit. Hic Lucas aptius. Et uiri qui tenebant eum illudebant ei cadentes eum: & uelauerunt eum: & percutiebant faciem eius: & interrogauerunt eum dicentes. Prophetiza: Quis est qui te percussit: Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

Distributio & declaratio secundi examinis Caypha praesidente.

Continet secundum examen: falsoque testimonii conquisitionem: Pontificis interrogationem: Christi responsionem: & confirmationem: Responsionis detestationem: Respondentis damnationem & uexationem. Quae sigillatim suis locis declarare studebimus. Vos una mecum substite & uigilate: attendetes saluatoris nostri tristitia quanta sit. Sed antequam secundi examinis huius serie de euangelistarum fonte collecta declarem: non erit (existimo) ociosum ostendere hoc loci euangelistas sibi inuicem consentire: quoniam in fonte Lucas duobus prioribus Matheo & Marco dissentire uideatur: quoniam priores illi dominum Iesum Christum nocte a Caypha in concilio examinatum referunt. Lucas uero id mane factum uerum asserit. Et idem Lucas illusiones ac obprobria sanctorum praepositi sacerdotum: quae Matheus & Marcus a satellitibus pontificum: post sententiam latam dominum Iesum Christum passum referunt. At diligentius Lucas praepositum & historiam examinantes: liquido intelligant illum per anticipationem scripsisse derisum & uerberatum apud Caypham dominum Iesum Christum. Apparet et nocturnum examen ideo ad mane illum retulisse: quoniam tunc comprobatum est: quod per noctem deliberatum fuerat.

Bis namque

Bis nanq; pro captura domini Iesu/pontifices/scribas & phariseos constat ex euangeliis iniisse consiliū. Primo dum armatos milites Iudæ proditori dedere auxilio. In quo consilio captum Iesum exceperunt: examinauerunt: reum mortis declarauerunt: & usq; mane asseruādum suis satellitibus tradiderūt/ teste Matheo qui præfatus proditionis tēpus dicit. Tunc. s. qñ iudæ proditori dederunt armatos milites/ cōgregati sunt principes sacerdotū & seniores populi in atrium principis sacerdotū qui dicebatur Cayphas/ & cōsiliū fecerūt ut Iesum dolo tenerent & occiderēt. Et mox narrata captura prosequitur pñtationē. At illi tenētes Iesum duxerunt eum ad Caypham pōtificē ubi scribæ & pharisei cōuenerant. Deinde narrato examine atq; sententia addit. Tunc cōspuerūt in faciē eius/ multi de cōsilio/ cuius rei infra assignabimus rōnem. Et colaphis eū cæderunt/ Alii aut. s. quibus datus est custodiēdus/ palmas in faciē dederūt. Hos (ut interpretatur) fuisse ministros scribit Marcus apte. Et ministri alapis eū cædebant/ hos ipsos fuisse custodes adhibitos habemus a Luca. Et uiri qui tenebant illū illudebant ei cædētes; & uelauerunt eū: & percutiebant faciē eius/ & interrogauerunt eum dicētes. Quis est qui te percussit? Et alia multa blasphemantes dicebant in eum. Hæc omnia gesta fuisse opus est intelligi post sententiam decretamq; custodiā/ q̄uis per anticipationem ante sententiam a Luca referantur. Postea iterum mane alterum iniere cōsiliū/ de quo suo loco dicemus. Satis hic sit intellexisse Lucam cōsiliū nocturni gesta ad matutinū referre/ narratiōe præpostera: non tñ ratione carente. Quoniam priori consilio nocte habita conclusio/ in secundo comprobata est: & executioni mandari curata.

Testium conquisitionis declaratio.

h Vnc examinis seriē particulatim explicemus. Matheus. At illi tenentes Iesum: duxerūt eū ligatū ad Caypham principē sacerdotū: ubi scribæ & seniores cōuenerant. Cayphas (teste Hieronymo) sagax uel iuestigator interpretat. Qui oē studiū ad captādos occasiones opprimēdi iustū & sanctū adhibuerāt/ nusq; melius q̄ apud sagacē & callidū iuestigatorē hæc iuenire potuerūt. Merito iḡ apud Cayphā cōuenerūt. Princeps sacerdotum & omne cōsiliū quærebāt falsum testimonium cōtra Iesum. Hac potissimum rōne (ut existimo) q; Anna ubi Iesum ad Caypham remisit/ ipse protinus per methodū ad cōciliū accessit: ut Cayphā generū & oēs de cōcilio redderet cautiōres ad quos sic illū eē locutū est rōni cōsentaneū. Si hoiem hūc o cōsultores examinare uoluerimus: nihil agemus. Me examinantē cōfutauit & experto credite. Si Pilato illum tradiderimus puniendum/ præsertim morte (quod nobis est

oportunum immo necessariū. Qm̄ inutilis est nobis & contrarius operibus nostris: dū nobis peccata legis improbat: causas & crimina p̄cuncta bitur. Nō. n. mos ē Romanis sine magna cā hoīem morte multare. Has porro causas si quas forte attulerimus, Pilatus uolet agnoscere: & nobis q̄tumlibet p̄stantibus in ciuitate uiris fidē non adhibebit. Qm̄ accusatoris p̄sonam gerimus/cui lege romana de reo dicēti non creditur. Testes itaq; a nobis adhibēdi sunt: per quos iudici de rei criminibus fidem faciamus. Sed quos testes idoneos habere poterimus: nisi qd̄ attestatiōe cōprobandū sit statuamus? Hęc porro quę statuenda sunt: tu gener mihi & pontifex Caypha pro tui noīs ratione: & uos oēs cōsultores sagaciter inuestigate. Ego illa nō multa debere esse existimo: ne cā trahatur in longū. Sint uero talia quę p̄sidentem moueant: & mature ad occidendū accendant. Visum est oībus de tribus potissime accusare Iesum. Subuertere illū populū ne Romanis seruiat. Ita quasi publicę pacis turbatorem debere necari obtineant. Prohibere illū tributa dari Cæsari: ut pecunia retenta (quę neruus est belli) ad rebellandū uires suggerat retinētibus: & exigere expectantes eneruet. Hęc porro facinora illum aggredi/non publice alicuius utilitatis gr̄a: non libertatis amore: sed tyrranidis affectate detestabili flamma succensum qua dicere nō ueretur/& in populo spargere se Christum regē eē. Ita quasi læsę maiestatis reus duriori morte ad iudicandum sperant. Criminum hanc machinationē fuisse Lucas ostendit. Qm̄ constituto coram Pilato Iesu dicit. Capunt illū accusare dicentes. Hūc inuenimus subuertentē gentē nostram: & p̄hibentē tributa dari Cæsari: & dicentem se Christū regē esse. Ita fabricatis criminibus falsis: non mirū si iuxta Matheum. Princeps sacerdotū & omne conciliū quęrebant falsum testimoniū cōtra Iesum: ut eum morti traderēt. Quia de falsis fictisq; criminibus testes ueros habere: neq; poterāt: neq; sperabāt. Sperabāt aut̄ falsos inuenire. Etenim quod quisq; desiderat: id facile sperat. Nequius insuper erat crimina cōfingere: q̄ super confictis testes subornare. Qui ergo pro sua iniquitate & impudentissimo mentiendi studio ausi fuerant tam atrocia crimina de iusto confingere: eadem impudentia ueriti non sunt testes falsos undecunq; conquirere: Sed consiliū iniquorum iuxta prophetam dissipatum est. Et nō inuenerunt qui probarent crimina. Inuenerunt certe pro sua fallitate multos falsos testes. Cum multi accessissent ab illis subornati: nec tamen obiecta probarent: huius rōnem Marcus assignat. Multi aut̄ testimoniū falsum dicebant ad uersus eū: & conueniētia testimonia nō erant. Pro temporis angustia: testes quos inducebant instruere non potuerunt: ut concinentia dicerent.

Ita de

Ita de loco: de tempore: de psonis: de substantia uerboꝝ & actuum inter
 testes: tāta erat uarietas: ut sibi inuicē attestatiōes oppugnātes: penitusqꝫ
 contrariæ uiderentur. Certe quia peccatū non pōt integrum hñe cōsiliū:
 existimauerūt consultores iniqꝫ tam facile fore testes ad se inuicē proban
 do esse cōcordes: quam ipsi cōfingēdo crimina inter se cōuenerant. Ha
 bet nanqꝫ hoc pessimum uoluntas iniusta: ut sibi pro uoto oīa rñdere iō
 promittat: quia desiderat. Quæ si suæ iniquitati discrimina iminētia &
 affatim insurgentia attēderet (quod euenire nō pōt) malo pposito oīa
 consentire nunqꝫ speraret. Itaqꝫ rerum nātura iubēte: testes in ea re non
 potuerūt esse concordēs: quæ a se ipsa penitus fuerat aliena. Neqꝫ mirū.
 Videmus. n. ubi attestanda sunt uera: ueros testes uix eē concordēs. Cur
 ergo mirabimur nocturnos testes: impremeditados somno fortasse cra
 pulaqꝫ sepultos incōsulte adductos ppter Annæ monita ad falsa crimi
 na cōproband: sibi ipsis nō fuisse concordēs? Ita quia testimonia eorum
 quos quisqꝫ de cōsilio raptim & ex tempore duxerat interrogādos: non
 erant cōueniētia. Nouissime / non sine cā hoc dicitur. Oēs. n. testes noui
 erant qñ de falso antiquū testimonium esse nō potest. Nouissimi erant /
 qm̄ & crimina nouiter conficta probabāt. Nouissime post omnes: Sicut
 enim dies priores antiquiores sunt: & qui plures uixit dies: uetustior nū
 cupatur. Ita semper quæ ultima uenit dies est nouior: & post quā nulla
 uenit nouissima est. Testes ergo post quos nulli adduci sperabantur / no
 uissime uenisse uere dicunt. Venerunt duo falsi testes: & dixerunt. Hic
 dixit possum destruere templū dei & post triduū reādicare illud. Hoc
 testimonio tria simul probare nitēbantur. s. Christū iudeam gētem a Ro
 manorū dñatu auertere / Tributa dari Cæsari phibere / Et asserere se Chri
 stum regem esse. Nam cum sibi tantam potestatem attribueret: ut tēplū
 tanto sumptu constructum & repatum / uixqꝫ annis multis completum
 triduo se refecturum asseueraret / si a fundamentis esset euersum merito
 credi potuit qꝫ longe minus difficilia persuadere nō uereretur. In hoc au
 tem quoniā duo testes consentire uidebantur / & in ore duorū aut trium
 testium si non dissentiant ex lege / stare dignoscitur omne uerbum. Prin
 ceps sacerdotum resumens animos: quoniā duos testes inuenerat cō
 cordantes: & de summa criminum uno testimonio fidem facientes / sur
 gens aduersus Iesum . Erat iudiciariæ & imprimis pontificiæ maiestatis
 de crimine interrogantis sedere / Vt animi tranquillitatem habitu corpo
 ris demonstraret. Sed perturbatus liuore animus officii rationē hñe non
 potuit. Ita qui testiū dissonātia cōsternatus se cōticuerat / audiēs cōsonos
 testes / tā grāde testimoniū afferētes / imo feruefactus corpus cōtinere nō

T

V

X

Y

potuit: surgens ergo totus feruidus ait. Nihil respondes ad ea quæ isti ad uersum te testificatur? Si priorum attestationibus non respondisti: quoniam testimonium dicta non conueniebant: Ad ea quæ isti concorditer testificant aduersum te: tu nihil respondes? Taciturnitate tua reus esse conuinceris. **Q**uonia qui tacet consentire uidetur: præsertim coram iudice testibus dicentibus

Z contra illum. Iesus autem tacebat. **Q**uid ita? quoniam superfluum erat testes redarguere: quos omnes de consilio falsos & subornatos nouerat testimonium ferre. Iesus autem tacebat. Tanti namque existimauit pontificiam maiestatem: & publici consilii auctoritatem: Ut quia sine eorum infamia respondere non poterat: maluerit taciturnitate sua fame parcere impiorum iudicium: quam per eorum infamiam excusare se ipsum. Iesus autem tacebat. Sciebat enim ubi non est auditus: non debere illic fundi sermonem. Iesus autem tacebat. **Q**uia cordium scrutator bene sciebat pontificis & consultius conscientiam illum excusare plenissime. Non ergo tacebat quia se conuictum fateretur: sed quia iudices in corde nouerat obstinatos. Sciebat de illis dixisse Dauid: noluit intelligere ut bene ageret. Iniquitatem namque meditatus est in cubili suo: astitit omni uia non bonæ: malitiam autem non odiuit.

Interrogationis declaratio.

Tideo princeps sacerdotum quem tacente Iesu propria conscientia accusabat: urgebat: conuincebat: urebat: ait illi tacenti: & de puritate conscientie securo. **A**diuro te per deum uiuum: ut dicas nobis si tu es Christus filius dei. **Q**uia Iesus testibus non respondebat: & pontificem tam de criminibus confictis quam de testibus subornatis conscientia adurebat: cogitauit Cayphas (qui sagax interpretatur) ex ore Iesu aliquid pro sua rabie dignum morte extorquere: quod constaret iuramento dicentis: ne non serio dixisse uideretur: neue testibus indigeret ad illud quod sub iuramento reum de se suo ore dixisse constaret. Callidus hic igitur & ueterator iudex: Interrogationem imprimis captiosam excogitauit: ad quam utcumque responderet Iesus: morte puniendus ceteri possit. Dixit namque intra se: hic si negauerit se dei filium mentitum constabit aperte: & impudentissime esse locutum in templo: dum dixit se lucem mundi: dum dixit se uiam ueritatem & uitam: dum neminem dixit adire preter se: nisi per se: dum ad se neminem dixit accedere: nisi preter qui in caelis est traxerit illum. Hæc enim nulla potest ratione consistere: nisi ipse sit filius dei. Si igitur se negauerit dei filium: ut falsum predicatorem: & seductorem pessimum: pro his quæ doces in templo tam impudenter asseruit: & blasphemauit: morte multandum optimo iure conuincam. Si autem asseruerit (quod iam negare non potest) se dei filium: lege nostra blasphemus erit: & lapidibus obruendus. Namque cum dicat Moyses audi Israel: dominus deus tuus: deus unus est: filium hæc non potest.

Sicut enim.

Sicut. n. filius hoīs non nisi hō pōt existimari: qm̄ perfecta non nisi unī uoce. i. non nisi eiusdem naturæ genita p̄ducunt/ Cum sit deus p̄fectus super oīa: omniumq; perfectio: nō nisi deūm generaret. At qm̄ generās/ nō est ille qui gignitur: deus generans/ deūm alium gigneret necesse est/ & non tātum unus est erit deus. Quare si se filium dei dixerit: pessimæ blaffemiæ reus erit: qui deo tribuet pluralitatem: illi ex lege non debitā: immo neq; possibilē tribui per naturā. Sed huic questioni fortasse non respondebit. q; & calumniis nostris criminofissimis: & testibus tam multis: hisq; duobus extremis tam cōcordibus/ nil respondit. Erit igitur ope præcium iuramēto illum cohartare ut respōdeat. Si. n. sub iuramento in interrogauero: non est cur taciturnitate dissimulet ueritatē: Etenim qui iuramento ad respondendū arctat' & tacet/ uel nihil habet quod respondeat: uel negligit iuramentū. Tali aut' iuramento illum astringam: ut iā negligere nō possit. Scio quia si per cœlum aut terram: Si per templum aut altare: si per Moysen aut legem: illum ad iurandū compellere uoluerō: cauillabitur iuramēti formam eē non ualidam: cauillabitur (in q̄) p̄ ea non esse iurandū: ut iam antea docuit. Illum igitur iurare compellam per deū uiuum: ut iuris ordine seriose me interrogasse: illū respōdisse notum sit & indubitabile. Auctoritate ergo pontificia: adiuro. i. ad iurandū astringo te per deū uiuū: non per Iouem: aliosue gentium deos homines mortuos: sed per deū uiuū: uitæ fontem. Viuū in q̄ per antonomasiam: primū oīum uiuentium: uiuū semper: & nunq̄ moriturū: uiuū a se ipso: & oībus uitā largientē: ut dicas nobis ueritatē: dicas nobis una responsiōe: questionī quā tibi propono satisfacies: si tu es Christus. i. unctus in sacerdotē: unctusue in regem: nō qualēcunq; Non. n. quæro an sis sacerdos passibilis & mortalis: qui sicut pro populo: ita pro te ipso offerre hēas dona & sacrificia pro peccatis: sed an sis sacerdos impassibilis: filius dei: deus. Non quæro an sis rex pro tuis utilitatibus populo præsidens: bella aduersus hostes: plus pro te ipso q̄ pro populo gerens: Quæro & uolo dicas nobis an sis rex: filius dei: rex pacificus: cui nulla sūt bella suscipienda: qui pacem dones impturbabilem. Dic ergo nobis adiuratus per deū uiuum: Si tu es sacerdos uel rex filius dei. Non humanitus ascitus officio: sed diuina natura nobis assignatus a deo.

Responsionis Christi declaratio.

Marcus.

i Esus aut' dixit illi ego sum: & Christus sacerdos: & Christus rex: sed nō tpaneus: sū filio dei uiui: deus uerus. Neq; tñ duo dii asserunt' a me sed unus deus: & p̄itus unus ī dei rōne: quæ neq; ptibilis: neq; uariabilis ē: neq; ulla rōe nūerabilis. Nō sic. n. me gēuit p̄

æternus sicut phantastica opinione tu concipis: homo si hoïem generat: ideo generat ut naturã hominis quã in se ipso ultra præfixum tẽpus cõtinere nõ põt: in alio faciat pmanere. Neq; tñ suam essendi rõnem genito cõcedit: quia illã cõcedere alteri & sibi retinere non põt. Exigua est enĩ & per angusta: uni tantũ præstare uigorem põt. Pater aut̃ qui me genuit deum: nulla indigẽtia hoc fecit. Neq; .n. timuit deitatem in se ppetuo cõtinere non posse: quã sciuit in se nõ posse finiri. Genuit me nõ ex indigẽtia (ut suppetias hřet in me. Genuit aut̃ liberalitate & animi magnitudine amplissima: quã nemo plene sufficit intelligere. Genuit me ut eẽt cui suã pfectionẽ gignendo penitus cõdonasset. Hic porro quia eius pfecta natura creatis nõ cohartatur angustiis: põt eam totã dare: & tñ nihil eius amittere. Põt totã dare perpetuo: immo æterno & incõprehẽsibili æuo: & tñ illam totã retinere in æternũ. Neq; .n. qñ dat illã a se sepat ullo mō: sed aliquo modo cõcedit totã: totamq; retinet in rõne gignẽtis: & illam totã ego teneo in geniti rõne. Ita nõ sumus duo dii p̃r & filius: sed unus deus. Genuit .n. deus p̃r: me deũ filium: cui suã dedit deitatem: neq; illã amisit. Et quia aliã deitatẽ nõ dedit: ego per geniturã deus alius effectus nõ sum: sed sum idẽ deus. Sicut .n. rex pater qui filio regnũ tradit: regnare nõ desinit: habet filiũ regẽ: & ipse rex est. Nec tñ duo regna duobus regnantibus facta sunt: neq; duo reges sed duo regnãtes apposite loquendo eẽ dicuntur: ita p̃r qui me genuit: suam deitatẽ mihi totã tribuens: & sibi totã retinens: non me fecit aliũ deum. Nõ ergo loquor aliqd contra legem. Vere .n. dixit Moyse israeli: quia deus eius: imo deus oĩum unus est deus. Neq; tñ credi phibuit qđ deus hic unus: unum filiũ hẽat: qui sit idẽ deus. Ego sũ ille dei filius cũ p̃rẽ deus: & qa id mō nõ credis tu: neq; uos oēs cõsultores creditis ueritatẽ meã rñsiõis: expimẽto s̃etir uos faciã

Responsionis comprobatio declaratur.

Modo uidebitis filiũ hoĩs sedentem a dextris uirtutis dei: & uenientẽ cum nubibus cœli. Incredulos illos cõsultores oñdit inuitos expturos qđ facere recusabant: A modo: post hoc & non multo post: uidebitis audietis & intelligetis: & si uolueritis uidere etiam oculis: uidebitis filiũ hoĩs. Ita sum dei filius deus uerus: ut tñ etiã sim homo uerus & filius hoĩs. Sunt in me duæ naturæ: per duas generationes. Genitura æterna deus sum de solo p̃rẽ. Genitura tẽporanea de sola m̃rẽ sum hoĩs filius: in his duabus naturis sum penitus una persona. Qm̃ ut psona sim tñ a patre habeo. Mater naturã dedit quæ licet illa sit una: & unũ me hoïem faciat: nõ tñ facit eẽ personam. Ut sim persona ex deo tantũ est. Ut sim unus hõ ex sola matre & sine p̃rẽ procedit. Ita uidebitis

filium hoīs. i. me hominē unius tantū hominis filium sedentē a dextris
 uirtutis dei. Deus cū corpus nullatenus esse possit/dextrū & sinistrū nisi **E**
 methaphorice hīc non pōt. Dextrū eius aternitatis est/qua uirtus infini
 ta cōplectitur quicqd̄ creari non potuit: semp̄q; eē oportuit. Sinistra dei
 t̄pis est ratio: qua oīūm creatarū rerum p̄fectionem sine tempore ample
 ctitur. D̄ illa dextera quia potētiora & non cassura/nō mutabilia conti
 net. D̄ hęc sinistra quia fluxa & mutabilia moderat̄. Vidistis haecenus
 filium hoīs: me hominē in sinistra passibilē/corruptibilē atq; mortalē.
 Videtis in sinistra mortis/uīra nequitia/mihi proxime imminentis. Amo
 do ab hora qua mortuus fuero/in sinistra nō ero. Nunc ambulo uiator/
 amodo sedebō cōprehēsor. Videbitis me sedentē a dextris aternitatis &
 immortalitatis/uirtutis dei/oīpotentiā dico cuius uirtute resurgā. **F**
 Videbitis per omnipotentiā dei uirtuosissimā me cōprehensorē sedentem
 in aternitate gloriae: & uenientē a sinistra de inferni p̄fundo: ad sinistra
 mundi huius sublunaris cū nubibus cœli. Quia qñ resurgam erit ingē
 tissimus terræmotus p̄ uaporū dilationem & exalationē unde nubes cœ
 li generantur. Cū nubibus cœli. Veniam cū quibus ascendam qñ nubes **G**
 me suscipiet ab oculis discipulorū meorū. Dextera item dei: uirtus est iu
 stitiæ robustissima. Sinistra lenis est misericordia. Modo me uidetis in le
 ua paratū oībus misereri. Misereor & uestri pro q̄bus orabo p̄rem anteq̄
 patiar & ut misericordiam assequamini: libēter per uos & pro uobis mo
 riar. Moriar inq̄ ut qui uelint de sinistra p̄ris mei (quæ nunc regnat mise
 ricordia) & mori me iubet/per meā mortē misericordiā assequant̄/amo
 do transibo ad p̄ris dextrā/ad iustitiā/cui cum per meā mortem: pro pec
 catis hoīum satisfecero: ueniam ad iudicādū uiuos & mortuos. Ita amo
 do: in fine mundi: in die extremi iudicii magni. Videbitis me sedentem
 a dextris/iudicē ad iustitiā distribuendam secundū opa quæ quisq; secū
 afferet ad iudiciū. Veniā aut̄ in nubibus cœli/qñ ante diē iudicii sol ob
 scurabitur: & luna nō dabit lumen suū: eritq; cœli facies quasi nubibus
 obscurata. Veniam & sedens in nube lucida sicut ascendere uisus fuero.
 Veniā comitatus sanctis agminibus angelorū: qui cœli superioris. i. intelle **H**
 ctualis naturæ quasi nubes sunt. Qñ primus intellectus & increatus ac
 tus est purus & immobilis: se ipsum intelligēs sine defectu: & per se ipsum
 oīa comprehendens. Intellectus uero creati non sunt tales. Mutabiles. n.
 & perfectibiles sunt/aliquid hñt non penitus purum. Non. n. primum
 intellectū/quantus est/capiunt: neq; se ipsos p̄fecte intelligunt: sicut itel
 liguntur a primo. Igitur quasi nubes ad solē/ita creati itellectus ad crea
 torem. Videbitis ergo me uenientē ad iudiciū in nubibus cœli: dū anteq̄

ueniam obscurabitur sol & luna. Videbitis ueniētem in nube cœli lucida super qua iudicans sedebo. Videbitis ueniētem cū spiritibus angelicis q̄ cœli superioris quasi nubes sunt. Tunc fatebimini/q̄d̄ experimentis tātis ac talibus publice conuicti/dissimulare nō poteritis/me filium dei eē/& filium hominis: unam personam duas integre naturas habentem. Ita responsione finita & confirmata ueritas conticet.

Responsionis detestatio declaratur.

I

D hęc aut̄ summus sacerdos Cayphas scidit uestimēta sua. Erat a lege sancitum blaffemos lapidibus obrui: hoc ut lapidantes agilius facerent: exteriores tunicas exuere solebant. Cayphas ut factō oñderet Iesum lapidari debere: quasi ad se exuendū (ut lapidantes faciunt) uestes aperuit. Erat etiā uetusta consuetudine inter iudeos obseruatum: ut grandi dolore inopinate pculsi/lacerarent uestes. Sic Iacob uisa tunica Ioseph/scidit uestimenta sua. Sic & Ruben fr̄e nō inuento. Cayphas ergo audita (ut uideri uoluit) blaffemia ut grandi se dolore pro diuina offensa affectū ostenderet: scidit uestimenta sua/ut se zelatorē legis oñderet: & quid statuendū decerneret factō p̄baret: uestimenta sua aut apuit aut lacerauit dicens/blaffemauit. Ne miremini si uestes superiores apui: aut lacerauit: horror blaffemiæ fuit in causa. Quid adhuc desideramus testes ad illum conuincendū/audistis & uos omnes blaffemiam ex ore eius: sua ipsius confessione de crimine pessimo cōstat: factō hic opus est: nō testibus: rebus/non decretis. Nolo tamen de reo mea tm̄ sentētia sumi suppliciū. Conuenimus ut oēs de huius criminibus agnoscamus/ Cōmuniter ergo de eius confessione sententiam proferamus.

Respondentis damnatio.

Vid uobis uidetur de eius respōsis? Quid uobis ur̄ de mea sententia? In signo aptarum uestiū/uel laceratarum cōtra illum lata: Qui oēs consultores audito pontifice: & eius ad puniendū dolore p̄specto/condēnauerunt eum (qui pro ueritate adiuratus uerissime responderat) eē reum mortis. Non poterant statuere ut moreretur/Mox.n. illum dānassent/discerpississent: aut pro sua rabie lapidibus obruissent. Ita hęc sn̄ia non fuit cōdemnatoria. Non.n. poterāt ad necē damnare. Fuit tm̄ declaratoria opinionis eorū. Non dixerunt mori iubemus: nō dixerunt lapidari illum adiudicamus: uel morte alterius generis necari decernimus: cum qui de morte iudicāt/statuant etiā iudicādo de mortis genere. Sed dixerūt esse reum mortis nr̄a sententia opinamur. Est certe aliud dicere/hic mori meretur pro crimie: aliud hic pro crimine moritur. Se dicat princeps aliquem morte dignū: non ideo statim occiditur.

Si uero

Si uero dicat hūc mori iubeo: modū ēt statuit moriēdi. Statim ille carni
fici traditur (ut decretū est) enecandus. Sed qm̄ hic malignantiū conuē
tus/hoc secundū non poterat decernere: primum quod prohibitus non
fuerat adimpleuit: & post latam sententiam quid sentirent continentē.
Quia suam rabiem facto explere nō poterant signo satiabant.

Vexatio declaratur.

CAEPerunt quidā expuere in eū. Voluis-
sent lapidibus illū occidere: sed quoniam
prohibiti erant: neq; lapides in eū iacere au-
debant: sputis illum pro lapidibus appete-
bāt. Erat uetusto more inter iudeos obser-
uatum: ut qui de lapidando hoīe ferebant
sententiā: illa prolata/statim sputis impete-
rent lapidādū/ut pro lapidibus sputo utē-
tes/signū quasi inceptæ executionis osten-
derent. Ne quid igitur eorum sentētiæ de-

L

esse uideretur/uetusto illam signo cōprobauerunt/re si potuissent im-
pleturi/quod uerbis & signo se sentire monstraauerant.

Prophetia de huiusmodi examine.

Xaminis huius seriem longe añ prauidit rex Dauit scribens. Di-
xit. i. deliberauit/iniustus scribarū phariseorūq; conuētus cū pō-
tifice aduersus Iesum/Vt delinquat per auaritiā inuidiā & igrā-
titudinē occidendo dñm Iesum. In semetipso. Dixit hoc uniuerfus mali-
gnantium cōuentus: singuli sibi & ad se inuicem simul oēs: dum in Iesū
crimina fingunt in semetipso. Dixit hoc pōtifex Cayphas dū captiosam
interrogationem fabricat. Non est timor dei añ oculos eius conuentus:
eiusq; pōtificis: sed timor diabolicus. Timent ne ueniant Romani & tol-
lant locū eorū. Non timent amittere regnū cælorū. Qm̄ dolose egit hic
malignātiū cœtus: dei timore uacuis: qn̄ per dolos crimina cōquirūt
in cōspectu eius/dñi Christi/qn̄ illis est in cōcilio pñtatus/Vt inueniatur
iniquitas/falsæ criminationis eius cōciliabuli ad odium accēdendum in
præsīde cōtra Christū. Nanq; per crimina quæ cōfingunt: uolunt Pilatū
instigare: urgere: accendere in odiū Christi: ut illū mori iubeat/Hæc sen-
sisse prophetā sequentibus ipse manifestat qn̄ dicit/uerba oris eius iniq-
tas & dolus. Verba nāq; huius malignantiū conuentus in fingendo cri-
mina Christo obiecta/quid aliud fuerunt q̄ iniquitas in obiiciendo: do-
lus in quærendo testes? Noluit hic malignantiū cōuentus intelligere q̄
Christi taciturnitas & modestia: dignitatis eorū & officii ratiōem hēbat:

Noluit inq̄ intelligere ut bñ ageret/ut se emendaret. Sed potius hoc pessimorū collegium cōsultorū: iniquitatē meditatus est in cubili suo: in atrio quo conuenerunt quasi fere in cubili suo. Ipse quoq; Cayphas in cubili suo: in atrio domus suæ: cubile suæ feritatis/Meditatus est iniquitatem. Quā iniquitatem? Iniquā interrogationē. Licet. n. de re bona ac pia interrogauerit: interrogauit tñ per iniquitatē. Qm̄ nō interrogauit ut crederet/sed ut mortis occasionē quocunq; respōdēti iusto captaret/Astitit omni uiæ nō bonæ: tam uniuersum cōcilium q̄ p̄siciens illi. Qñ audito sermone Annæ: discussis oibus malignitatis suæ studiis: & uis uniuersis ad opprimendū iustū plustratis: in tria illa pessima mēdacia: quasi tres uias ad occidendum dñm saluatorē pedibus oēs ierunt: Astitit Cayphas oī uiæ nō bonæ: qñ machinata interrogatione bicipiti: utcunq; rñdentem morte dignū diceret iustū & sanctū. Malitiā autē non odiuit cōcilium istud: Malitiā autē non odiuit Cayphas in concilio primus: sed quisq; illā amplexus est. Et hoc ideo: quoniā noluit intelligere ut bñ ageret. Dixerunt ergo malitiā super benignitatē: iniquitatē magis q̄ loqui æquitatē. Et tu o Caypha lingua dolosa dilexisti oia uerba præcipationis: quemadmodū alio psalmo idē Dauit cōtestatus est: ideoq; ignorantia bñ agēdi: recte cōsulendi: pie interrogandi fuit tibi & tuis cōsiliariis uoluntaria huic affectatæ malitiæ: & ignoratiæ uoluntariæ conueniūt eiisdē Dauit superiori psalmo p̄uisa. Neq; n. cōstat an psalmos habeamus quo ordine editi sunt: Surgentes testes iniqui: qui cōquisiti fuerant: surgentes impetu maligno: surgētes audacia pleni: & impudentia proterua armati: quæ ignorabā: quia illa nō cōmiseram (& qd' falsum est sciri nō pōt) Licet enim scirē oia ut deus: scirē ēt oia ut homo uidēs oēm ueritatē in uerbo: illa tñ ignorabā quæ sciri nō poterant Falsa. n. in deo neq; sunt: neq; esse p̄nt: neq; in uerbo lucere. Neq; uero solū quæ ego ignorabam: sed quæ ipsimet testes ignorabāt: interrogabant me. Falsa. n. neq; ipsi scire poterāt. Et quoniā testiū interest cām afferre sciētiae: quales testes adducti fuerūt: propheta acutissime præuidit: qñ tales oñdit qui dicerent quæ sciri non poterāt: qñ ipse interrogatus qui reus habebat ea penitus ignorauit. Retribuebāt mihi mala pro bonis. Ego. n. illos uia ueritatis docui. Illi p̄ falsos testes me circūueniunt. Sterilitatē animæ meæ retribuebāt mihi. Ego p̄posui illis uerissima: scituq; dignissima: qbus impleri possent & fœcundari aīæ eorum: ipsi mihi p̄posuerunt falsa: & penitus impossibilia: quæ aīum nō explerēt: & si in illū spargerentur: sterile redderent. Retribuerūt ergo aīæ meæ sterilitatē falsorum criminū: pro ubertate sanctissimæ doctrinæ. Aduersum me lætati sunt & cōuenerūt: Lætabūdi pro mea captu

ra: pro

ra: pro criminibus fabricatis & testibus inuentis. Latabundus Cayphas
 pro duobus nouissimis testibus satis cōcordibus se continere nō potuit:
 surgens quippe me iterrogauit/Cum tñ pro officio sedere debuisset. Cō-
 gregata sunt super me flagella/Linguae pfidæ me plus affligentes q̄ uer-
 bera:linguae scelestæ:quæ flagellant:& multa rabie uerberant suos prolo-
 cutores. Et ignorauit non q̄ ueritas aliqua me latuerit:non q̄ malitiã eo-
 rum nesciuerim:sed ignorauit uera esse:que pro ueris linguæ fallaces in
 me dixerunt/falsa. s. crimina/falsas attestaciones quæ sunt flagella duris-
 sima. Dissipati sunt cōsultores & consilii caput & testes adducti. Dissipati
 sunt mea taciturnitate:remorsu suæ conscientiæ/Dissipati sunt mea rñ-
 sione/neq; cōpūcti. Infestauit & anxit illos cōscientiæ stimulus:qui non
 extinguitur:sed cōpungere nō potuit:ut a malo proposito dimoueret.
 Callum. n. obduxerant:iō puncturā non sentiebant. Sed lædi se nō itel-
 ligebant. Itaq; quoniã non sunt cōpuncti:q̄uis me uere dei filium dixe-
 rim:intelligere uel credere noluerūt ueritatem. Sed tēptauerunt me:Va-
 fra questione subsannauerūt me subsannatione/pro uera rñsione me de-
 riserunt magno derisu licet simulato. Nō. n. ex corde riserunt:quia dissi-
 patos se cognouerūt. Risum in mei uilipēdium simulauerūt. Hoc enim
 subsannare est. Vis scire hūc nō fuisse risum mētis lætæ:aut lepidæ fcm̄.
 Frenduerunt sup me dentibus suis. Pro mea rñsione ira adeo succēsi sūt:
 ut risus fictus (qui uere subsannatio est) durare nō potuerit. Rabies sta-
 tim post risum apparuit:quasi rabidæ feræ:apriq; frendentes:qñ retibus
 inuoluūtur. Frenduerūt dentibus suis sup me:quasi discerpere dentibus
 meam carnē affectantes. Aperuerūt super me os suū:ad ꝑnunciandū cō-
 tra me crudelē pro sua affectiōe sentētiã. Solent qui de hoīs morte suã
 opinionē dicere sunt rogati/crudelitatis affectū (si quem hñt) miti uer-
 bo/uoce modica palliare:modestis labiis/de morte hoīs uerbum facere/
 Marcus tullius cū Cathilinæ cōiurationis capita morte multasset/reuer-
 sus in senatum nō plus dixisse scribitur q̄ uixerunt. Nō sic isti. Sed qd fe-
 cerunt? Audi psalmum. Dilatauerūt super me os suū:magno sono uocis
 & horrifono labioꝝ iactu dixerunt/Reus est mortis. Et qm̄ Romanorū
 timore suam rabiē mea nece explere nō audebant. Dilatauerunt sup me
 os suum:ad me cōspuendū fœtido sputo/quasi serpentes. Quia denti-
 bus me lacerare nō poterāt/uenenatis sputis cōtaminare affectabant. Di-
 xerunt euge euge/se inuicem adhortantes. Iam testibus nō egemus:qm̄
 uiderunt oculi nostri criminū probationem amplissimã/uiderunt oculi
 nostri blaffemiã aptissimam. Visa. n. cōmuni noīe dicuntur utcūq; senfa-
 ta. Ita quæ audierāt pro maiori certitudīe significāda ad uisum trāstulit.

L

Euge euge dicunt oēs: bene se res habet: habemus quod quærimus. Audistis oēs blaffemiã. Dicit Cayphas. Euge quid uobis uideretur agendum contra iustũ: Illi rñdent. Euge pontifex. Reus est mortis. Ita non sine cã multiplicauit propheta adhortationis & alacritatis notã. Sed spũ sancto plenus: p̄sagiuit alacrem p̄t̄ificis ad cõsultores uocem: & consultorũ ad pontificem: non minus impietate redundantem responsionem.

Concentus ex dissonis.

U Idete q̄ concinne sibi rñdeant lapsus & repatio n̄ra. Audit Eua a serpente nequa q̄ moriemini: sed eritis sicut dii sciẽtes bonũ & malum: falsa suggestiõe decepta/captaq; promissione fallaci: semitam apit nostræ miseræ. Auris ergo in Eua: prima est mortis ianua: & in omni muliere procis aurẽ accõmodante: idem puta. Auris redẽptoris cruciatur falsis criminibus: fallacibus attestacionibus: captiosis interrogatiõibus. Dicit diabolus serpens: eritis sicut dii: dum Euam temptat. **M** Serpens Cayphas interrogatiõem retorquens ad malũ finem: dicit. Dic si tu es filius dei. Illa se credidit deo similẽ. i. æque sciẽtẽ fieri posse. Satis. n. per imaginẽ se similẽ nouerat. Christus redẽptor noster qd̄ seductor falso promiserat: exhibet uere: filius dei sum: nõ per imaginem creatã tm̄: sed per naturã secundum quam sedet a dextris uirtutis dei.

Figura secundi examinis & eius declaratio.

H Vius secũdi examinis acta: falsa crimia uersute cõficta: falsos testes impie cõquisitos: attestatiões machinatas: dãnationem contra cõscientiã: mortẽ durissimã (de qua postea dicẽdum est) figurata legimus in Naboth. Ille uineã regie domui cõtiguã ad hortũ cõficiẽdum impio regi (q̄uis bona uerba hñti) tradere noluit. Christus uineam dñi sabaoth ecclesiam iustorũ iuxta sinagogã (p̄t̄ificum regiam) positã tradere noluit ut fieret hortus sinagoge: q̄uis illi bonis uerbis intentionẽ pessimã occultarẽt: dum zelum legis p̄ferẽtes suam auaritiã: ambitionẽ & inuidiã palliabãt. Noluit palmites feraces optimi uini (lætitiæ & exultationis de iustis opibus exprimẽdi cõuelli ad plãtanda olera nõ diu duratura: nugas. f. & traditiões pontificias. Vineam nãq; i hortum uoluisse conuertere: nil est aliud q̄ solida legis p̄cepta (quæ tenet ecclesia) & sinagoga suis traditiõibus suffocauerat) in traditiões futes & questuarias cõmutare. Achab rex quia obtinere nõ potuit qd̄ petierat: mœrore cõficitur: lecto decubat: uertit faciem ad parietẽ: uisitatur a fœmina a qua bñ spare iubetur. P̄t̄ifices scribæ & pharisei cũ senioribus regentes populũ: quia Iesum cape in sermone nõ pñt: quia a tuẽda uinea dñi sabaoth illũ auertẽre nequeũt: uineam de manu eius extorquere nõ sufficiũt

sufficiunt: mœrent: marcentq; mundano timore: ne Romani ueniāt & locum eorū tollāt. Lecto malarum cōsultationū & cōspirationum decubant: a luce ueritatis ad tenebras affectatæ ignoratiæ oculos uertunt: obmissio rōnis apice: rectoq; sinderes lumine (qui uere uir est) mulierē. i. sensualitatē/foeminam brutalem appetitū: affectionē cōmodi recipiunt. Illa recreantur: bñ sperant recto rationis lumie obmissio/per iniustitiam uineā conuellere: & hortū de ea facile fieri posse ab impio affectu cōmodi prædocetur. Iubet Hiezabel contra Naboth inter suos ciues de blaffe mia in regem & in deū crimina cōfingi/testes falsos ad probandū adduci. fiunt oīa/hic iam locus expositiōe nō indiget: res ipsa se loquit̃. Q̃m̃ in Christum pōtificates/scribas & phariseos/notū est ex euāgelio crimina cōfixisse: testes falsos adduxisse: reū mortis datorem uitæ esse dixisse: donec damnet̃. uexari constituisse pacis principem: ne usq; ad mortē tristis esse desineret. cōdemnationē q̃tum licuit euomitā/Q̃m̃ implere nō audent/Iesum asseruādum per noctē/& usq; mane uexādū suis satellitibus tradunt illi ipsi pōtificates scribæ & pharisei: & domos proprias repetentes lucem expectant.

Vexationis declaratio.

s Atellites pōtificū a principio huius examinis ignē in atrio exteriori accēderant: & Petrū cū illis se calefacientē iā negare cōpulerant. Nunc magrū sibi creditū custodiendum/q̃uo habeāt ab euangelistis accipiamus. Marcus. Et uelare faciē eius: & colaphis eū cædere coeperūt: & dicere ei pphetiza. Et ministri alapis eū cædebāt. Matheus quasi eadem scribit. Verba eius audiamus. Tūc expuerunt in faciē eius: & colaphis eum cæderunt. Alii aut̃ palmas in faciē eius dederūt dicētes. Prophetiza nobis Christe/Q̃uis est qui te pcussit: Solam supficiem sermonis attēdentibus uident̃ quæ narrauimus a cōsultoribus gesta. Vt illi ipsi qui sententiā dixerāt: & sputo illam (quasi signo executiōis) confirmauerant/ēt derisu: uerberibusq; Iesum uexauerint. Sed nō est cōsentaneum grādæuos/& dignitate præstantes/suis hæc manibus attemptasse. q̃tumlibet. n. ire impetu arderēt/supbia tñ tumidi: nō putauerūt sua dignum existimatiōe sic p̃priis manibus/quē uilem homintiū haberi uolebant. Ministros eorū hæc gefisse: uiles. f. & importunos hoīes: dū illum custodiebant (ut se inuigilia cōtinerent) magis est rationi consentaneū. Habet hoc Marcus in fine sermonis dū dicit. Et ministri alapis eum cædebant/quasi actus narratos sepans. Sputa refert ad pōtificates/uerbera & derisiones interuerberandū ad ministros. Facit idem Matheus in fine dicens. Alii aut̃ palmas in faciem eius dederūt dicētes: pphetiza nobis &c.

Quasi dicat. Alii sunt puffedores & derisores: alii fuere conspuentes. hæc sic se habere Lucas apte cõfirmat. audiamus eum. Et uiri qui tenebāt eū: illudebant ei cædentes/ & uelauerūt eū: & pcutiebant faciem eius: & interrogauerunt eū dicētes: prophetiza q̄s est qui te pcutit: & alia multa blasphemantes dicebāt in eū/ Viri ergo qui eum custodiēdū acceperunt usq; mane: hæc obprobria/ pœnas & uerbera intulere Iesu. Quæ oīa quīis añ sententiam Lucas narret: tñ post sniam consultorū iniquorū gesta sunt ut iā diximus. Nunc eius uerba rem quam agimus magis aperiētia: examine mus. Et uiri qui custodiebant eū. Viros dicit per ironiā ministros ipuros pōtificios: ac pharisaicos: qui se rem grandem & uiro dignam agere existimabant: hominem uinctum obseruare: hominem imprimis qui iniuriā non ppulsare: neq; de illa conqueri iam antea constituerat.

Concentus ex dissonis.

o Eua tu similitudinē dei per scientiā desiderasti. Serpens per scientiæ appetitū te decepit. Sapiētia pro te: pro nobis ludibrio habetur a stultis: illuditur ab impuris. Sed quō illudebant? Audiamus euangelistā. Velauerunt faciē eius in quē desiderant angeli prospicere: eius qui forma speciosus est præ filiis hoīum: Velauerunt: opurunt oculos: facies nāq; hoc loco pro sui parte nobilissima sumit: totum pro parte nominādo. Vidisti o Eua ligni fructū: & q̄ eēt pulcher oculis: aspectuq; delectabilis corruisti: nos in te lapsi sumus. Qui autē te: qui nos releuat: uelatur oculos: ne saltē uidere liceat unde lædit. Vtinam & tu oculos uelauisses rōnis pallio: ut nō te decepisset pomi pulchritudo. Stetisse mus oēs. Velari regē nostrū: repatorem: redēptorem nr̄um nō oportuisset. Sed quia oculos nō uelasti: nō auertisti ne uiderēt uanitatē: duriora restant uelato dño Iesu Christo subeūda: Quī pcutiebant eū. Velatam quippe faciē pcutiebant. Hoc apte dicit Marcus. Et ministri eū cædebāt alapis: q̄ iā cœperāt eū colaphis cædere. Colaphus est pcutio in capite oībus digitis manus in acutū quasi conū ad pcutiendum collectis & astrictis. Percutiebant ergo eū duris colaphis caput: & alapis faciē cædebant. Attestatur hoc idē Matheus dicēs. Et colaphis eum cæderunt: alii autē palmas in faciem eius dederūt. Non est iste derisus: pœna est atq; tormētū. In nulla nanq; hoīs pte sensus magis uigent q̄ in facie: Vt primū ictus in faciem dirigi conspicitur: mēbra singula & manus imprimis illā seruare conantur: neq; timēt brachia uulnus excipe: ut caput & facies illæsa permaneat. Iesus ligatus est manus: ne saltē pallio faciem tueat. Extēdisti o Eua ad ligni pulchritudinē manus: Christus pro te ad turpes derisōes & faciei pcutiones ligatus est manus. Cū tu corruisses: serpens discessit: tibi reli-

tibi relicta es: damnatus illudatur Christus: cæditur caput & faciem: neq̃
tamen hic malorum finis. Iubetur de percussoris nomie per derisum ua
ticinari. Et iterrogauerunt eum percussores. Quis est qui te percussit? pro
phetiza. Si nos nõ nosti/ si nomina nra nõ tenes/ quia inter nos es minie
cõuersatus/ & iccirco non potes humano sensu exprimere pcussorẽ: age
dum: ppheta. n. esse crederis/ prophetiza ergo: & spũ prophetiæ respõde
interrogantibus nobis/ Quis est qui te pcussit? Tacebat Iesus: illi acrius
infestabant. Risus in furorem uertitur. Alia blaffemãtes multa dicebant
in eum. Blaffemia uituperatio est ex iracundia prodiens. Non licebat ul
terius scelestos illos crudelesq̃ ministros desæuire. Quod manibus nõ
poterãt lingua complebant. Alia multa mala dicebant blaffemantes/ per
blaffemiam illi impræcantes.

Prophetia de pœnis post secundũ examen dño Iesu in fictis.

i Niustas pœnas hoc secundo examine quas pro iusta rñsione tu
lit dñs Iesus/ Longe añ præuiderat Dauit qñ dixit i psalmis. Di
xit insipiẽs in corde suo nõ est deus/ Inspiẽs ministros cather
ua Iesum custodiens: audiuit illum rñdentem Cayphæ & consultoribus
iniqtatis dominis suis. Ego sum dei filius & deus. Maluerunt credere do
minis malitia cæcis/ q̃ iusto Iesu fonti ueritatis. Dixit ergo illa ministroꝝ
caterua: domini nostri hunc reũ mortis iudicauerunt/ Quia se dixit de
um: nõ ẽ ergo deus quia dånari tulit. Corrupti sunt hi miseri & abhomi
nabiles facti sunt in studiis suis. Ex studio & affectione nascitur iudiciũ.
Student uiis dominorũ suorum: afficiuntur illis & ideo corrupti sunt:
quia putridã & pestiferam doctrinam biberunt: quæ illos corruptit. Abho
minabiles etiã facti sunt. Abhominabile est quod iam nulli usui ex pu
tredine cedere potest: & nauseam mouet aspicientibus. Adeo sunt depra
uati in studiis suis: suæ pestilẽtis disciplinæ: ut abhominabiles sint facti
& penitus respuẽdi: non ẽ inter eos qui faciat bonũ non est usq̃ ad unũ.
Omnes declinauerunt simul. Malum pceptum de Iesu custodiẽdo accepe
runt. peius executur: ita declinant: ruunt de malo in peius: Iussi sunt custo
dire: deridẽt: uexant: blaffemant. Inutiles facti sunt dñis suis. Vellent Ie
sum custodiri & infestari sed non nimis dure ne præter ius: præterq̃ cõ
suetudinem fecisse uideri possent. Ne usurpatæ iurisdictiones puniendo
& custodiẽdo redarguantur a præside. Nõ est qui faciat bonũ nõ ẽ usq̃
ad unũ. Oẽs male faciunt: ne dum contra publicam iustitiã sed cõtra præ
ceptum quod a suis dominis acceperunt. Sepulchrũ patens est guttur eo
rum. Patentia sepulchra euomunt putredinẽ: & saniam non ferẽdã sen
sibus. Guttura hoꝝ euomunt foetidum sputum: intollerabilẽ derisum: &

S

blaffemiam foetidam/linguis suis dolose agebant/prophetari iubentes
 de qua re prophetandū non esse sciebant. Venenum aspidum sub labiis
 eorum. Quia blaffemi sunt pessimi. Et profecto plus inficit blaffemia
 animam/quam uenenū serpentinum corpus contaminare sufficiat. Vis scire
 hunc esse prophetæ sensum? Audi de illis loquitur. Quorum os male-
 dictione & amaritudine plenū est. Qui maledicta & blaffemias cumu-
 labant cōtra Iesum iustum/Veloces pedes eorū ad effundendum sangui-
 nem. Currerent si possent ad lapidandū quem tātis lacerant cōtumeliis.
 Contritio & infelicitas in uis eorū. Per duas uias incedunt. Opere cōte-
 runt colaphis & alapis pcutiendo: uerbis blaffemias & maledicta infeli-
 cia cumulando contra iustum. Ita in uis quibus cōtra Iesum incedūt cō-
 tritio & infelicitas est. Viā pacis non cognouerūt. Erat Iesus uia pacis: pa-
 cem semper annūcians: pacem donans. Non cognouerūt hanc uiam: iō
 illam neglexerunt. Nō est timor dei ante oculos eorum. Initiū nanq; sa-
 pientiae est timor dñi. Contra uero initium stultitiae & ignorantiae est ti-
 mor mundi. Timent isti dominis suis: ne dominus Iesus Christus eos
 cadere faciat a fastu dignitatis: ne per eum ueniant Romani/& auferant
 eorum locum. Ideo illum oderūt: & crudelissime per totam noctem ue-
 xare non cessant.

Figuræ harum pœnarum.

f Iurauerunt hunc Christi crudelem derisum: alapas atq; blaffe-
 mias/iniuriæ dictæ Micheæ prophetæ/quando pro ueritate ad
 T Achab regem israel locutus est/contra sententiā falsorum ppheta-
 tarum. Odiosus erat Micheas regi Achab: quia non placentia uel concu-
 pita/sed uera prophetaret. Odiosus dominus Iesus pontificibus quia ui-
 am dei non hominum traditiones in ueritate docebat. Pro uera rñsione
 Micheas a Sedechia falso ppheta in maxilla percutitur alapa: irridetur:
 V carceri traditur/post regis reditum puniendus. Iesus quia ueritatem con-
 fessus est/quando se dixit dei filium/est passus hæc eadē. Bone Iesu quā-
 ta est hic tibi doloris ratio? Custodiæ traditum caput adorandū colapho-
 rum & alaparum incus efficitur. Hominem etiā de plebe media pro de-
 licto custodiæ publicæ traditum/mos est sibi dimittere: consolatores illi
 adhibere: uictui necessaria ei nedū ad sufficientiam/sed ad delicias mini-
 strare. Iesus regiae stirpis flos: de uirga non contaminata: non incuruata
 consurgens/Iesus innocentissimus pro bonis opibus: pro sancta doctri-
 na: pro ueritate defensa traditur custodiæ: & noctē totam iter colaphos/
 alapas/derisus/minas/& blaffemias ducit in somnē. Ne miremur igit si
 dicat/Tristis est aia mea usq; ad mortem/Substinet hic o charissimi filii
 pro quibus

pro quibus hæc patior. Substinet hic in atrio Cayphæ/figite animos. Quæ sit pœna mea mente reuoluite. Sed duriora me manent/uigilate mecū/pludia sunt quæ hæctenus ptuli. Caput hæctenus meū uexatū est tm̄. Non dū exui iussus sum. Substinet. Deinceps nō colaphis impetar aut alapis. Tertio examinabor a Pilato/a quo longe seriosius: immo iniuriosius ageť mecū & acerbius. Durissime toto corpe uirgis lacerabor: spinis coronabor: & cruci adiudicabor/Substinet hic & uigilate mecū.

Examinis tertii distributio & enarratio.

EXAMinatū a Pilato prima uice dominū Iesum hoc ordine cōstat. Adducitur in prætorium ad iudicē. Cauillationibus agunt: falsa crimina pferunt. De criminibus iterrogatur Iesus. Innocēs inuenitur. Alteri iudici remittitur. hæc ab euāgelistis audiamus. Matheus. Mane at̄ factō cōsiliū inierunt omnes principes sacerdotū/& seniores populi aduersus Iesum: ut eū morti traderēt/& uinctum adduxerunt eū. Ioannes. a Cay

X

pha in prætorium. Matheus. Et tradiderunt eum pontio Pilato præsidi. Ioannes. Et ipsi non introierunt prætorium: ut non contaminarentur: sed ut māducarēt pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras & dixit. Quā accusationem affertis aduersum hominem hunc? Responderunt ei. Si non esset hic malefactor: non tibi tradidiffemus eum. Dixit ergo eis Pilatus. Accipite eum uos & secundum legem uestram iudicate eum. Dixerunt ergo iudei/Nobis non licet interficere quenq̄. Lucas. Tunc autem cæperunt eum accusare dicentes. Hunc inuenimus subuertentem gentē nostram: & prohibentem tributa dari Cæsari/& dicentem se Christū regem esse. Ioannes. Iterum ergo introiuit prætorium Pilatus: & uocauit Iesum & dixit ei. Tu es rex iudeorum? Respondit Iesus. A temetipso hoc dicis: an alii hoc tibi dixerunt de me? Respondit Pilatus. Nunquid ego iudeus sum? Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit Iesus. Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum: ministri mei utiq; decertarent ut non traderer iudeis/nunc autem regnum meum non est hic. Dicit ei itaq; Pilatus. Ergo rex es tu? Rñdit Iesus. Tu dicis: qa rex ego sum. Ego in hoc natus sum: & ad hoc ueni in mundū: ut testimoniū phibeam ueritati. Oīs enim qui ē ex ueritate audit meā uocem. Dicit ei Pilatus. Quid est ueritas? Matheus. Sedente autem illo pro tribunali misit ad eum uxor eius

dicens. Nihil tibi & iusto illi. Multa. n. passa sum hodie per uisum ppter eum: Ioannes. Iteꝝ exiuit foras Pilatus & dixit eis. Ecce adduco eū uobis foras ut cognoscatis quia nullā inuenio in eo cām. Lucas. At illi inualescebant dicētes. Cōmouit populū per uniuersam iudeam docens: incipiens a galilea usq; huc. Pilatus autē audiens Galileam: interrogauit si galileus esset. Et ut cognouit qꝫ de potestate Herodis esset: remisit illum ad Herodem qui & hierosolimis erat illis diebus.

Adductio in prātorium declaratur.

m Ane autē factō post eam noctē qua asseruari iussus fuerat Iesus: consiliū inierunt oēs principes sacerdotū aduersus Iesum. Forte nocturno cōsilio non oēs interfuerant: ideo mane cōuenerunt

Z iterum oēs: ut omnium consensu iustus opprimeretur. Vt eū morti traderent iudicādū a Pilato: hñte ius necis & uitæ. Et uinctū adduxerūt eū. Ioannes. a Caypha in p̄torium. Matheus. Et tradiderunt eū pontio Pilato præsidi puniendum morte. Ioannes. Et ipsi non introierūt prātorium: ut non cōtaminarentur sed manducarent pascha. O impuri & hypochrite locus non inficit animam: sed intentio: Locus prātorii iuris est locus: Locus est bonus sed ut malus sit. Cur locum fugitis & iudicem irritatis? Cur locū ubi rei puniuntur ingredi non uultis timore cōtagionis? & iustum opprimere: innocētē punire: beneficū occidere festinatis? Si contaminari nō uultis: cur sanguinē iusti super uos: & sup filios uꝛos cadere impræcamini? Certe si ex corde mundiciā fuissetis amplexi: etiam ino centis hominis mortem: in paschate non tam ardentē inhiaretis: puri & incontaminati uideri uultis: esse non uultis: sed neq; uideri potestis. Fal lit uos rabies insana. Locus non cōtaminat animam: sed mala mens: sed studium iniquitatis. Bene uerum ostēditis quod Iesus de uobis locutus est. Decimāt Anetum & Mentam: & deglutiunt Camelum. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras: & dixit. **A** Quam accusationē affertis aduersus hominem hunc? Petiistis a me cohortē militum armari ad capiendum hunc hominem: quem ego mitissimum uideo: intrepide astantem: facie serenū: penitus iterritum. Existimo sine strepitu: sine ui: sine armis uenisset ad me: si eū ciuili more cōuenissetis. Nunc autē scire uelim cur tāto apparatu captum de nullo crimine aliquis accuset. Non possum condemnare uel absoluerē nisi causa cognita. Hæc ab accusatione dependent. **Q**uam ergo accusationem affertis aduersus hominem hunc?

Cauillationes exponuntur.

B **r** Espōderūt ei. Si non eēt hic malefactor tibi eum nō tradidissēmus. Conficta crimina qm̄ probare non pnt: nullius criminis particulatim

particulatim primo congressu accusare proponunt. Cauillantes igitur a
 dignitatis pontificæ splendore/a scribarum doctrina:& a pharisaica san-
 ctimonia/extrinfecus apparentibus/suæ iniquitati uiam facere conantur:
 ideo non respondent de modo capiendi:neq; de causa capturæ:sed diuer-
 tunt.Sumus hic pontifices templi:& sacrificiorum præsidēs:scribæ legis
 scientiam professi/pharisei uitæ arctioris ritu ab aliis sepati:nobis adsunt
 seniores populi:tales & tanti totq; numero uiri:non sine causa o Pilate
 cohortem armatam ad hūc capiendum postulauimus:non sine causa in
 die paschæ ad te eum perduximus.Si non esset hic malefactor/satis fue-
 rat capi/hoc tempore/puduisset nos tãtos motus tali tempore excitasse.
 Tenuissemus eū:& nō tam solemnī die duxissemus eum ad prætorium:
 quod pro diei ratione nō ingredimur.Non te uexassemus exire ad nos/
 ad quos quoniam uenire dignatus es/**Q**uando nō alia ratione/pro tua
 humanitate:& præsidis reuerētia:quo tuo officio iter nos fungeris.Nō
 tradidissemus eū tibi tali tempore puniendū.Versuti cauillatores:si ma-
 lefactor est:cur eius malefacta illū accusando non dicitis?Cur per nomi-
 num umbras & sancta nomina iustū opprimere conamini?Non est Ro-
 mani præsidis nominum sonis inuolui.Et in lege uestra scriptum est:ne
 accipias in iudicio personam pauperis:neq; reuerearis uultum potentis.
 Iuste iudica pximo tuo.Si tales estis quales uos habitus/uultus/opinio
 & nomina pferunt. Accipite eum uos & secundū legem uestrā iudicate
 eum.Impii iniquiq; pontifices:scribæ sapientes ut malefaciatis:pharisei
 hypocritæ:quid est cur ad præsidis uocē non erubescitis?non confundi
 mini:non aufugitis?**Q**uid sanctius præses respōdere potuisset.Vos ca-
 uillamini per dignitatum subterfugia & nomina uana.Ille uos ad legem
 uestram remittit. Accipite eum uos & secundum legem uestram iudica-
 te eū.Est lege uestra sancitum:Innocentem & iustum nō interficies.Agi-
 te secundum legem uestrā:sic pascha manducabitis incontaminati.Sed
 iam iniquitate maridi ad aliū cauillū cōfugiunt.Nobis nō licet iterficere
 quenq;.Si de legis rōne loquimini:mentimini plane.Dicit dñs ad Moy-
 sen:Maleficū non patieris uiuere sup terrā.Dicit idē dñs:oculū pro ocu-
 lo:dentē pro dente:aīam pro anima dandā ex lege in criminis ultiōem.
 Lege ergo licet iterficere:quod uos negare non erubescitis corā præside.
 Si de temporū conditione sermonē hētis:estis impudētissimi:quis uos
 p̄hibuit iterficere queq;?Romani?Romanus p̄ses id uos facere pmittit.
 Audite eū.Accipite.**Q**uid?Accipite a me ptātem puniēdi eū.Licet iam
 uobis iterficere:sed non pro arbitrio:ex legis formula uobis Pilatus p̄-
 mittit occidere.Audite eum.Vos secundum legem uestrā iudicate eum.

E Non dixit secundū impietatem: nō secundū inuidiam: nō secundū rabiē. Si hæc uoluisset: satis fuisset dixisse pro arbitrio iudicate. Sed quia dixit: Secundū legē uestram iudicate. Spatis præsidē fallere qui legem flectere non speratis. Ideo mauultis accusatores eē q̄ iudices: Pilatus maluit a se abdicare iudicis auctoritatē: q̄ nequitia ur̄a urgente iustū opprimere.

Criminum prolationis declaratio.

F **i** Ta qm̄ cauillis nihil pficiūt. Lucas. Cæperūt illum accusare dicentes. Hūc inuenimus subuertētē gentē nr̄am. Et phibētē tributa dari Cæsari. Et dicentē se Christū regē eē. Habemus optime præses humanitati tuæ gr̄as: q̄ iuxta legē nos cōtra hunc agere pro officii nostri dignitate pmittas. Quo nobiscū agis humanius: te libentius iudicē habemus. Romani p̄cipes nobis uitæ ac necis ius abstrulerūt: obedire decreuimus: & q̄tumlibet pmittas nos aliter facere: ab incepto obtempandi p̄posito nō desistemus. Esto igit̄ iudex ut es pro offō: tibi a Romano impatore tributo: nos pro nr̄æ reip. pace atq; q̄ete accusatores erimus: ut cœpimus eē. Et qm̄ nr̄æ in uniuersam assertiōi credere noluit: p̄ticulatim de tribus hūc reū accusamus. Primū iuenimus. Inueniuntur quæ sita diligēter. Bñ nobiscū agit̄ qd̄ ius nobis a Romanis d̄r: & a regno idumeor̄ ur̄o bñficio liberati sumus. Perlustramus oīa ciuiū studia diligēter: & nequis rex̄ p̄ntiū statū cōturbet: oī qua possumus idustria iuigilamus. Ita cū de publicæ pacis turbatoribus iuestigaremus: iuenimus hūc Iesum quē tibi p̄ntamus puniēdū: subuertentē a statu p̄ntiū rex̄ gentē nr̄am. Iudeor̄ gentē Romanis fidelissimā a fide Romanis iurata hūc subuertētē iuenimus. Et ne nimis generalē cām accusando ageē uideamur: secūdo capite scito qd̄ iuenimus hūc phibētē tributa dari Cæsari. Et pro tertio accusatiōis capite (cui duo priora uiā instruūt) pro nr̄a erga Romanos fide hūc accusare cōpellimur: dicentem se Christū regē eē. Ne credas optime p̄ses: hūc quē tibi p̄ntauimus p̄nr̄æ legū aut publicæ utilitatis amore agere quæ diximus: Ambitio dñatus: tyrānidi sq; ardor insanus illū istigant. Dicit se Christū regē eē. Ideo nō Cæsari sed sibi ipsi suadet tributa p̄stari. Dicit se Christū regē eē. Iō subuertit populū ab obsequio Romanor̄: ut in suā transferat tyrānidē. Hæc sunt accusatiōis capita quæ aduersus hūc afferimus. Quæ iccirco a p̄cipio subtrahimus: ne qd̄ noui tumultus a nr̄o populo machinari existimares: & pro huius insania tu anxius fieres: uexarētur inoxii. Spabamus perditū hoīem respiscere: At qm̄ mansuetudine nostra furor eius inualuit: ne res tandem nostras iste subuertat: & Romanū impatorem cōtra te: contraq; nos irretet: pro tua sapientia iustissime præses de reo tam criminoso iam iudica.

Cauillationū

Cauillationum & accusationum iniquarum prophetia.

e Auillationes & iniquas cogitationes quas retuli p̄lagiuit Dauid q̄n dixit. **Q**uid gloriaris in malitia q̄ potēs es in iniquitate. O coetus pontificū scribæ & phariseorū/qui es potens iniquitate. Accēpisti potentiā ad cōseruandam æquitatē: exeres ad iniquitatē. **Q**uid gloriaris in malitia tuæ p̄tatis: quæ cū bona eēt tu fecisti malā iniquitate tuæ? **Q**uid gloriādo & iactādo dicis. Sumus p̄tiffices scribæ & pharisei/uiri iſignes & probati sumus. Si nō eēt hic malefactor/nō tibi tradidiffemus eū. Cur sic te iactas? **Q**uid tota die iniuſtitia cogitauit lingua tua? **Q**uid iniquas iniuſtasq; cogitationes quas es p̄meditatus: Lingua tua loq̄tur: hic d̄r lingua cogitauit. i. cogitata locuta ē. Sicut nouacula acuta fecisti dolū. Ecce qd cogitauit. Dolum acutū penetrās sicut penetrat acuta nouacula. Dilexisti malitiā sup benignitatē. Multa bōa opa de Christo uidiffi. Multa ab illo bñficia ſuſcepiffi: Cur illa nō es amplexus? Cur illa deprauaſti: & male iſerptādo dixiffi illū eē dæmoniācū: q̄ dæmones effugabat? Cur illū malefactorē dicis: q̄ tot ſanitates tuis ciuib; cōdonauit? Iniquitatē magis q̄ loq̄ æqtatē. Cur dilexiffi magis iniquitatē aī tui: q̄ loqui æqtatē bñficioꝝ acceptoꝝ? Dilexiffi oīa uerba p̄cipitationis lingua dolosa: Cur inq̄ hoc feciffi? Cur uerba p̄cipitationis iſconſulte & incredibiliter p̄cipitādo honorē tuū protuiffi? O lingua dolosa: uerba p̄cipitationis. ſ. p̄cipitares iudicii decus: iudicis maieſtatē: iuſti iſnocentiā. Cur dilexiffi tā ipudenter mentiēdo? Dū falſa & iſcredibilia crimina corā iudice accuſando p̄ponere nō erubiſti? Satis fuerat dolos cogitaſſe cauillaſſe. P̄cipitare te nō debueras tā ueſane accuſando. Sed quid feciffi? Audi p̄phetā. Propterea deus deſtruet te in finē: euellet te & emigrabit te de tabernaculo tuo &c. **Q**uæ plane ad litteram locūtur iudeorum ſupplicia a Romanis illata.

Figura de cauillis & accusatione iudeorum contra Ieſum.

f Igurauerunt iſtos accuſatores Hiezoelite homines: qui ut morē generēt impie Hiezabeli: in iudiciū traxere Naboth: Illi plus colentes impiam reginam q̄ dei iuſtitiam: iuſtum in iudicium pro falſis criminibus adducere: & damnari poſcere non ſunt ueriti. Pontiffices: ſcribæ & pharifei: Reginæ ſuperbiæ: & inuidiæ famulantes: cōtra Ieſum quid aliud faciunt.

Quarti ſecundum ordinem examinis declaratio quod ſecū dum eſt a iudice Pilato factum.

i Terū ergo introiuit in p̄toriū Pilatus: & uocauit Ieſū & dixit ei. Tu es rex iudeoꝝ? Cōſtabat Pilato hæc oīa crimina eē meras nugas: & nequitas ipudētiffimas. Nouerat Chriſtū nil niſi mores

1175

componentia prædicasse. Videbat qui illū consulebant: qui eius monita sequebantur / leges patrias custodire. Meminerat illū dixisse palā: non ueni soluere legē sed adimplere. Audiuerat quia populū admōuerat scribarū & phariseorū seruare præcepta. Hæc porro oīa uidebat nō esse subuerten-
F ris populū gesta. Tñ ut aliquid egisse uideretur / de tertio accusationis ca-
 pite quod reliqua cōprehēdebat: & in qd' duo priora tendere uidebantur /
 Iesum interrogat. Discāt hic iudices absentibus accusatoribus reos interro-
 gare. Iterū Pilatus intrat prætoriū / sepatus ab accusatoribus. Discāt reum
G non terrere minis non uoce horrifona / nō toruo aspectu. Vocat Pilatus
 Iesum / nō trahi iubet: aut præconio citat: uocat māsuete. Discant apetta
 mendacia pro criminibus nō recipere: discāt non grandē telā iudicii de ni-
 hilo cōtexere. De tribus accusant Iesum pontifices: & de uno tm̄ Pilatus
 examinat. Reicit quæ scit falsa notorie. Hoc de tertio pro offō examiat:
 & ut aliqd' perditis pro eorū dignitate ipendat: ut iudices discant pro suo
 offō: etiā pditos hoīes qñq; non penitus aspernari. Sapiētibus & isipien-
H tibus debēt ēt modestis & discolis. Et dixit ei. Tu es rex iudeorū? Accusa-
 tores tui tria tibi crimina obiiciunt (ut audire potuisti) obmitto duo: ut
 ad rei summā maturius accedamus. Accusāt te qd' dicis te regē: nō quæro
 quid dicas: quæro qd' facias: quis sis: pro quo te geras. Es ne tu rex iudeo-
 rum? O Pilate magnā questionē pposuisti. Quid sit regē eē existimo te
 persuasum hñe. Quid aut sit eē regem iudeorū fortassē non itelligis! Iu-
 deus laudans aut cōfitēs interpretat. Esse ergo regē iudeorū est esse regē
 laudantiū aut confitentiū: aut utrunq; simul. Iudei quibus tu præsidet:
 nō laudant adulant: nō confitētur ueritatem sed illā celāt: fallaciā & fal-
 sitatem amplexi sūt. In magna uocis equocatiōe o Pilate uersaris: & (pa-
 ce tua dixerim) nescis qd' interroges. Quæris de iudeis: quos iudeos existi-
 mas: sunt iudei uoce: nominis aut rōne iudei nō sunt: & tñ de uera noīs
 significatione iterrogare te credis. Nō ergo mireris si sapientiæ magr̄ eq-
 uocam ppositionē & icerti noīs questionem: ad aliqd' certum redigi stu-
 dens: non rñdet: sed pro iterrogatiōe tua aliam pponit iterrogatiōem.
I Ambigue nanq; pponēti necesse est pro rñsione iterrogationē proponi:
 ut ad certū aliquid iterrogatio redigat. Quærit ergo Iesus. A temetipō
 hoc dicis? Quæris an sim rex iudeorum: quæris ne tuo sensu loquens?
 Quæris ut uerba tuis auribus sonāt: an regnem uel regnare studeā iter
 accusatores meos? An alii hoc tibi dixerūt de me? An alii qui sciunt quid
 sibi uelit hæc dignitas eē regem iudeorū: qui messiam expectāt: qui de re-
 ge messia pro ueritate pffessa: calūniam mihi statuunt: hoc qd' ego sim rex
 messias: rex laudantiū & cōfitentiū: tibi dixerūt de me? Vtcunq; quæras

rñdere tibi paratus sum: si mō de quo quæras prius declaraueris. Rñdit
 Pilatus. Nunquid ego iudeus sum: ut sciam huius noīs uerum signifi-
 catum: Vt libet rñde. Gens tua & pōtificates tui tradiderunt te mihi. Scire
 ueli/ Quid fecisti: cur capi & i iudiciū duci debueris/ Quid fecisti/ mi-
 hi dicit/ ut sciā qd tibi facere debeā. Nolo Pilate existimes recusare me
 tuis oibus itterrogationibus rñdere: nūc q̄ digeste sunt/ seriatim rñdebo.
 Si quæris de regno huius sublunaris regiōis/ & eius partis quæ iudea dī.
 Si quæris inq̄ de principe huius angustæ patriæ. Si quæris de rege præsi-
 dente his hoibus duræ ceruicis. Regnū meū non est de hoc mūdo. Non
 sum rex taliū gētium. Vis scire me uerū dicere: res ipsa se cōprobat. Si ex
 hoc mūdo eēt regnum meū/ si uel natura rex essem: uel regnū iuassem/
 hac ī angusta regiōe/ uel natiuo studio: uel factiōis affectu fautores habe-
 rē: nemo tale regnū p̄fiteret inermis. Ministri mei affectu natiuo: uel p̄tū
 studio: armati. s. milites: aut saltem plebs icōndita: uel satellites mihi mi-
 nistrātes. Vtiq̄ omni qua possent rōne/ decertarēt ut nō traderer iudeis.
 Non dixit ut nō traderer tibi aut Romanis: quia se iudeis tradēdum tan-
 dem nouerat: & a fine traditionē uoluit noīare. Nūc aut ut tibi uno no-
 mine rñdeam. Regnū meum nō est hic. Nō est in ista sublunari tam an-
 gusta regione. Regnū meū non est hic. Non sum caput horū qui sua du-
 ritie caput totiēs hīre respuerunt: qui tot de suo sanguine reges absorbe-
 runt: qui externos reges ferre nescierūt: qui Romanū regnum q̄tum libet
 mite sunt recusaturi. Regnū meū non est hic q̄tum ad nominis sup̄ficiē/
 de qua fortasse interrogare uoluisti. Dixit ergo Pilatus. Ergo rex es tu? Si
 tu nō es rex in hac noīs significatiōe quā sup̄ficialē dicis: & me de illa in-
 terrogare existimas: Es ne ergo rex tu? In nominis uero significatum: Es
 ne tu rex laudantiū & cōfiteūm re nō umbra. Tu dicis q̄ rex sum ego.
 Ego in hoc natus sum: & ad hoc ueni in mūdū/ ut testimoniū phibeam
 ueritati. Oīs qui est ex ueritate audit uocē meā. O Pilate q̄ esses fœlix: si
 huius rñsionis uerba p̄cipe studuisses. Qui uere laudare & confiteri uo-
 lunt: añ oīa ueritati studere neesse est. Laus. n. si nō est uera: adulatio ē.
 Confessio si nō est uera/ mendacium/ uel (ut ita dixerim) mētitiō ē. Est
 certe mētiri. Qui futurus est rex laudantiū & cōfiteūm uerax sit ne-
 cesse est. Ego natiuitatis meæ ratione uerax sum. Aeterna nanq̄ natiuita-
 te qua sum dei filius/ in hoc natus sum ut testimoniū phibeam ueritati.
 Q̄ n̄ meæ rōne natiuitatis/ imago sum & speculū primæ ueritatis: & in
 me relucet oēs ideæ. Quicqd uere est/ in me natiuitatis æternæ ratiōe
 resplendet. Pro rōne itaq̄ generatiōis æternæ. Ego ad hoc natus sum ut
 testimoniū phibeā ueritati. Perhibere testimoniū ueritati: est ueritatem

K

L

M

N

O

P

comprobare: roborare: declarare: pro æternæ genituræ merito: oēs ueritates increatæ & creatæ cōprobantur in uerbo. Sicut. n. mensura cōprobat mēsuratum. Sicut in q̄ p̄fectissimum cuiusq; generis: mēsurat omnia quæ sunt suæ rationis: ita uerbū prima & icreata ueritas: oēs ueritates cōprobat mēsurando. Et sicut p̄cipantia aliquā naturā: in illa roborātur: illaq; p̄ficiuntur. Sic qm̄ omnis creata ueritas: scintillā quandā sapit increatæ ueritatis & inde p̄ficitur. Oēs etiā ueritates increatæ per dei sapientia quæ filius est/ uere sunt. Vtreq; ueritates creatæ. s. & icreatæ oēs & singulæ in dei filio roborant: & per illū declarantur. Principia nanq; cōclusionum sensum distincte itelligibilē reddere solent. Prima igitur sapiētia omniū ueritatū est declaratiua quia oibus est essendi p̄cipium & finis. Quare p̄ æternæ generatiōis rōne/ melius nihil potuisset dicere dñs Iesus xp̄s q̄ ego ad hoc natus sū ut testimoniū phibeā ueritati. Pro tēporanæ generatiōis modulo qd dicat nūc audiamus/ Et ad hoc ueni in mūdum hūc sublunarem. Ad hoc ueni in mūdū. Veni in hoīem factus hō: qui minor est mūdus/ Ut testimoniū phibeam ueritati. Pro æternæ genituræ uigore erat de me ueritas munitissima: eritq; p̄petuo. Sed qa hō cū in honore eēt non itellexit: unde compatus est iumētis insipiētibus: & similis factus est illis: ueritatem icreatā natā sine tpe nasci secundū tempus oportuit: ut tpaneō hoīs errori/ finē iponeret. Et ille ad lumen rectitudinis iustitiæ/ relictis cōmodoz nugis: per ueritatem quā sensu conciperet repari posset/ & si uellet reparetur. Ego ad hoc ueni in mūdū sublunarē: ut qui in superiori mūdo ueritatem contineo/ in inferiori illam reparem: ut hō qui minor est mūdus/ illā me docente capescat. Mea æterna natiuitas ueritatē solidam facit. Mea natiuitas tpaneā hoibus bonæ uoluntatis soliditatē ueritatis oñdit: ad illam cōsequēdam uia instruit: se ducē exhibet ad illā puenire uolentibus. Ergo secundū utranq; meā natiuitatē/ natus sum ut testimoniū phibeā ueritati. Itaq; oīs qui est ex ueritate: audit uocem meā. Ex ueritate sunt angeli boni in grā cōfirmati/ audiunt uocē meam: ordinē a me decretū æterna sapientia: quē mentibus eoz indidi/ Audiūt: obseruant: in nullo trāsgrediunt. Audire nanq; obedire est. Angeli uero mali qui in ueritate nō steterunt: hāc meam uocē: hunc ordinē diuinæ sapientiæ nō seruauerunt: & si possent rūperent/ Rumpe. n. conātur illum q̄tū in eis est: quem si seruāt: inuiti seruāt nō per obedientiam spōtaneā: sed per uolentiā qua arctātur ut serui. Hoīes bonæ uolūtatis audiunt sensibus meā uocē. i. doctrinam meā: meas p̄dicationes: mea monita: p̄cepta mea pro uiribus seruant/ meā uocem/ bonas ispiratiōes/ audiūt: sequūtur: obtemperāt illis. Peruersi uero hoīes: qui sicut maligni spiritus

spiritus nō steterunt in ueritate: sed falsitatē amplexi sunt: quorū cor inspiens obscuratū est: non audiūt meam uocē: spernūt meam doctrinam. Sed quā uocem sponte non audiūt quāq; expiuntur inuiti: expientur in sempiternū post generale iudiciū. Quia uiuentes nō bonas inspirationes suscipere uoluerūt. Quod dixi: mox in te ipso comprobabit. Collige nunc Pilate rñsionē si potes. Videbis Christum regē esse iudeorū. i. laudantium & confitentium/ rex est angelorū: qui in ueritate pdurant: qui nō cessant laudare deū canentes. Sctūs. s. dñs deus sabaoth. Rex est hominū bonæ uoluntatis. Regi maxime debet obediētia. Oēs qui sunt ex ueritate: dñm Iesum audiunt: illi obediunt. Rex est ergo laudantium & cōfitentium: qui sunt ex ueritate: qui ī ueritate fundati quasi in solida petra/ cōcuti non possunt. Habes o Pilate quid Iesus fecerit. Testimonium phibuit ueritati. Pulcherrima sunt quæ de regno tuo dixisti bone Iesu: sed illa Pilatus nō capit: pulsatur ut intelligat: sed non bene pulsatur: ideo ei non aperietur. Pulsantem tamen audiamus.

De ueritate interrogāti Pilato cur ueritas non responderit.

Icit illi Pilatus. Quid est ueritas? Rem scitu pulcherrimam **P**ilatus iterrogat: cuius rōnem si audiret: & intelligeret a tanto taliq; magro: illū nunq̄ morte dānaret. Ita ne audiat uxor: illi impedimento fit. Nanq; illo iuxta Matheū pro tribunali sedēte/ misit ad eum uxor eius nunciū dicens/ nuncii ministerio. Nihil tibi & iusto illi. Multa enim hodie passa sum per uisum ppter eū. Magnū ni fallor hic latitat sacramentū. Pilatus qui præsidis fungit offō: quid sit ueritas a ueritate requirit. Ab ea inq̄ ueritate quæ uenit illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedēt: ab ea quæ uiam dei in ueritate docet. Cur ergo non discit? cur nō docet illū magr̄ optimus/ docēdiq; studio flagratissimus? Duo potissimū fuisse in cā comperio. Sedet. n. in tribunali/ & uxoris nūcium audit. Pilatus præsides apex est mentis humanæ: portio. s. superior rōnis: quæ præsidet in toto aiæ regno: & illud pro offō moderari tenetur/ hoc inq̄ rōnis culmē suapte natura fertur in primas sinceratq; ueritates: ut ex illis quasi ex fontibus riuulos trahat ueritatū inferiorū/ & ad diem cōtingentiū: iuxtaq; illas regni sui officinas/ sensus. s. & artes. i. studia hominum moderet. Ergo Pilatum præsides a Iesu fonte sapiētiae percunctari: quid est ueritas: nihil est aliud q̄ findere sim ferri in primas ueritates & de illis inq̄rere. Sed pcunctari nō est satis. Sedet Pilatus qui debuisset asurgere: & totis neruis ad discendū imcūbere. q̄ si forte debilitate peccati originalis uel actualis findere sis recta stare & omni studio intenta ad illa esse nō pōt/ saltem in tribunali ne sedeat/ si discere uult discipuli psonam

debet iduere/ **Q**ui sedet in tribunali/ magistri iam locū tenet. Tribunal sedes est fastus atq; tumultus. Si sedere uult (sedēdo. n. & quiescēdo fit animus prudens) sedere debuisset in terra humilis: sedere debuisset solitarius: curis tumultuantis mundi uacuus. q̄ si pro offō uitā actiuam deserere nō pōt hic rōnis præsēs/ si illi in tribunali pro statu reip. aut domestico cōseruādo sedendū est: & illic pōt aliqñ ad ueritatē aspicerē/ & dicere dño Iesu cum Pilato. **Q**uid est ueritas/ uxoris nūcios ne recipiat/ omnino necesse est/ si secus fecerit exhibit statim foras: & sapientiæ rñsionem pro ueritatis rōne dignoscēda obtinere non poterit. Vxor hęc est appetitus cōcupiscibilis: siue affectio cōmodi: affectioni iustitiæ quasi inseparabiliter sociatus. Ita q̄ uitā actiuā agere uolūt: & ueritatē a Christo pdiscere/ quid illa sit it̄rogent illū/ & affectionē iustitiæ (quæ tribunalis ē basis) semp studeant imitari: affectioni cōmodi nullatenus inhærere/ Secus si egerit/ **Q**uid illi suadeat hęc uxor audiamus. Nil tibi & iusto illi/ seque re cōmoda nō iusta. **Q**uid ita? Multa passa sum in somnis hodie p̄pter eum. Mulier. i. semp uana cōmodi affectio/ quid aliud seq̄tur q̄ ueri umbras & somniatas nugas? In suis nempe somniatis affectuū motibus: affectio cōmodi molestā: & multa patitur a zelo iustitiæ illā affectata prosequi prohibente. Ita Pilatus ad uxoris nuncium se conuertēs: studium ueritatis egressus. **Q**uare non fuit culpa Iesu: si quid esset ueritas interrogatus non respondit. Pro sua sapientia respondere non debuit audiēti nuncium mulieris loquentem ad aurem.

Concentus ex diffonis.

X **a** Dam ob uxoris suæ leuitatem in ueritate non stetit. Pilatus suæ uxoris somniis quid sit ueritas nō it̄lligit. Eua secuta est mēdaciū. Vxor Pilati secuta est somniū/ utraq; certe diabolū secuta est. Expulerat diabolus Adam ab initio de paradiso delitiarū/ uxoris Euæ ministerio. Nunc qm̄ maiori ex parte prophetias: de restituēdo in pristinum hoīem per Messiam uidit ip̄letas/ cępit addubitare ne pauca restantia in Christo finē accipent. Restabat aut̄ illū uerberari: mortē damnari: in cruce hęc oīa cōsumari: & per gloriosam mortui crucifixi resurrexionem tartara spoliari: quæ impedire cōstituēs princeps tenebrarū & luctus sperauit/ quēadmodū ab initio per uxore fregerat Adam. Nunc quoq; p uxorem Pilatū frangere. Eam igit̄ somniis aggreditur: horribiles dormienti ingerit uisiōes/ si Pilatus Christū mori decernat: fortunarū iacturas/ morbos/ & oīum illi horribilissimū irā Cęsar̄is per somniū ciet. Euigilat illa curis anxia: terrore plena: neq; pōt per somnum uisa a mente reicere. Obdormit iterum fessa terroribus: peiora prioribus uidet. Sic tota nocte iactata

iactata nesciens quorsum hæc tenderent: ne leuitatis arguatur subticet/
 ubi uirū audit die festo p̄ter morē intrasse pratorium: p̄tiffices ius dice-
 re solitos/scribas & phariseos iam reorū defensores/nunc accusatores fa-
 ctos itelligit: & populum cōcitatum pro uno Iesu: quē fama p̄clamante
 bonū uirum: grādiumq; opeꝝ patratorē audiuerat/percunctata fortasse
 hoīs lineamenta/en inquit qđ sibi uolunt somnia mea. Concordat Iesu
 effigies simulachro per somniū oñso. Hic est uere pro cuius dānatione
 familiam meā: uirum meū: me ipsam pati tanta uisa sum. Eus tu/perge
 ad pralidē/dic meo noīe: ne iusto illi aliqd molestiæ inferri decernat/
 Et qm̄ p̄ tribunali iam sedet: cito curre festinus/rem paucis absolue: dic
 inq; meo noīe/Charissime uir & unica spes salutis meæ/miserere mei: mi-
 serere tui. Multa horribilia oīq; plena tristitia: enim: certe nō uano som-
 no uel insomnio: sed certe per uisum: per uerā uisionē passa sum hodie:
 nocte p̄xima quæ pars fuit hodiernæ diei p̄pter eū: quem examias quasi
 reum: oppressum iniuste. Nil tibi: si me: si te amas: & iusto illi iferas incō-
 modum. Oē qđ illi intuleris: in te redundabit. Nil ages illi quod nō pa-
 tiaris. Sed non obtinebis pessime draco qđ per mulierem extorquere stu-
 des. Restituet homo in itegrū per grām saluatoris. Tuus carcer franget:
 apietur: euacuabitur: Captiuos reddes inuitus. Non est tibi luēta cū Adā
 primo qui se mulieri penitus adiciat. Nō est tibi luēta cū Pilato qui mu-
 lieris monita secutus exiuit foras. Luētaris cū rege iustitiæ: accincto sup
 foemur suū gladio bicipiti acutissimo quo tua discindet retia: teq; confo-
 diet. Et quoniam potētissimus est cōtra æternæ suæ sapientiæ decreta ni-
 hil aget omnino Pilatus quem tu foras emittis ut illum excuset & libe-
 ret. Satius tibi fuerat in ueritate persistere in qua te creauerat ut plene ab
 eo disceres & teneres quid est ueritas.

Præfatio in tractatū de ueritate extra cām habitū sed non sine causa.

QVID Est ueritas si discere uolebas o Pi-
 late foras egredi nō debebas & deserta ueri-
 tatis origine ad erroris fontē & fomitē tur-
 bam inuidia auaritia & ambitu plenam te
 cōuertere: substinere hic & uigilare ubi te-
 cum loquitur ueritas satius fuerat. Nos er-
 go fratres q̄ cū illa hætenus uigilauimus
 & substinuimus pseueremus & dū meticu-
 losus & uxori addictus Pilatus foras egre-
 ditur: discamus a ueritate extra cām si pos-

A sumus quid ē ueritas: ne dum Pilatus aliud agit nos frustra uigilemus. Tantus est fulgor ueritatis: tantus uigor: tanta maiestas: ut creata omnia illam ex toto cape non possint. Neq; si plures mundos quis eē cōstituat: totam in illis locare poterit ueritatē. Res est quæ non habet principium: quæ finē h̄re nō pōt: oibus lucet: illuminat uniuersa. Sol illi compatus tenuis est scintilla fulgoris. Et p̄fecto sicut oīs oculus per solē uidet: nullus tñ solem itegrū perfert: sed illū fere oīs oculus sub umbra & per umbram intueē. Ita cū oīs creatæ mentis ratio per ueritatē discernat uniuersa: ipsam totā penetrare: suscipe continere nō pōt. Desinet hoc admirari qui uiderit finitū uigorem solis a finito oculo cōtineri non posse. Sunt qdē creatæ mentes: & p̄sertim bñ istitutæ: ueritatis amore flagrātissimæ. Sed qm̄ debiles sunt: ista ē robustissima. **Q** n̄ uascula sunt paruula. Illa pelagus est infinitū: nec totam cape: neq; eius uigorē integrū ferre sufficiūt. Volēti igit̄ ad ueritatē accedere: ante oīa opus est p̄prias uires agnoscere: & secundū illas opi insistere. Docuit natura sub umbra: atq; p̄ umbram solē nos intueri. **Q** ui secus faciūt excæcantur. Lucē solis nō penitus puram hac rōne natura oculis imisit animantiū: sed illā aeris obscuritate & umbra terræ contempauit: nedū uidere quis uult: uisum amittat. Ita si ueritatis rōnem intelligere uoluerimus: umbra illi admiscēda erit: ne labor irritus & p̄nitiosus euadat. Et nihilominus p̄ticular aliquas ueritatis pro uiribus attigisse sufficiat. Totum qui attēptauerit: onus ferre nō poterit. Scrutator nempe tātæ maiestatis opprimeē a gloria. Sed qua hanc rem umbra cōtempabimus: falsitatis. Accipiemus inq̄ falsitatis rōnem: & qñ itellexerimus qd sit falsitas: tum demū qd sit ueritas aliqua ex parte itelligemus. Falsitatem insup rem nimiū tenebrosam: nō statim aggredi p̄sumamus. Merget nos in p̄fundā ignorantia: Si illam solam & nudā fuerimus amplexati. Miscebimus ergo hæc duo extrema ueritatem. f. & falsitatē: & quæ nascuntur ex his uerū & falsum accipientes: pedetentim ad ueritatis limina adeunda uiā apiemus. Et ut ueritas ipsa p̄stiterit quid illa sit: & quomodo se habeat tandem ostendemus.

Quid sit uerum.

Uerum quid sit nunc & qd falsum accipiamus. Illud est uerū qd tale se dignoscendū exhibet quale est. Dicimus illud eē uerum: quod colore/pondere/uitute/aurū p̄fert. Si colorem hēat pōdus uero non hēat/Si utrunq; hēat colorem & pōdus. Igni aut̄ non resistat: ferro nō cædat/nō extendat̄ amplissime/non est aurū uerū/falsum est ergo. Si qua mulier colore fucata: falsis redimita capillis: altis aucta sandaliis/pulchritudinē p̄ferat/sit tñ ficto rubore pallor: sub mentito capillo:

capillo caluicies: super addito sandalio/breuis statura corpusculi: nō est hæc uere pulchra: falso pulcherrimā dicēt oēs qui hæc ab ea simulata dignouerint. Si quis horrida ueste: pallida facie: humili uoce: miti incessu: bonum uirū pferat: & mundi se contemptorē oñdat: ferueat tñ ambitu gloriæ. Gulæ & tactus delectatiōes ardeat: & latēter exerceat: studeat auaritiæ: Vt hæc sua studia nutriat: erit ne uir bonus? Erit uere malus: falso bonus. Tria sunt animatoꝝ genera. Vegetantia tñ. Vegetantia simul & sentiētia. Vtrunq; & his melius mentē. i. intellectum & uolūtātē hñtia. Illa uegetātia uera sunt: ut ex primo exēplo dignoscitur: quæ talia se sensibus & rationi per sensus offerunt: qualia sunt in re. Hinc est q; archimistarum misturas: falsa metalla dicimus: hñt unde oculis fatiffaciant: nō hñt unde fatiffaciant operi. Quanto porro minus sunt palliata: hoc est q̄to minus fallere pñt: minus sunt falsa. Quanto inq; plus de natura ueri metalli quam præferunt: retinent: minus falsa esse probantur. Quanto itē de eius natura minus hñe se mōstrant: minus itē falsa existimant. Qñ aut multum præferūt: uel penitus uerū metallum oñdunt: suntq; ab eius natura alienissima: tūc falsissima eē probātur. Habet ergo uegetabilium reꝝ natura ueritatē per cōcinnitatē: & ut ita dixerim correspōdētiā pprietatū intus inhærentium ad substantiam cui cōueniūt: & aborū ad exterā apparentiā. Qñ igitur plene cōcordant naturæ uegetabili pprietates intimæ: & apparentia externa: uerum est plene uegetabile in quo illa cōueniunt. Vbi ex aliqua parte dissentiunt: illic ueri ratio nō plene cōstat. Dicimus argentū omnino defecatū: purū & uerum argētum. Si aliqd æris: cupriue admisceas: nō est purū: non est uerū argentū. Tantum de ueritate argenti pdidit: q̄tum de ipuritate æris aut cupri acquisiuit: tantūdemq; falsitatis illi est sup inductū. De rerum quoq; sensibiliū ueritate idē per omnia statuendū est. Nisi q; uegetabiliū ueritas est ex cōcinnitate pprietatum ad solā uegetandi uirtutē pro specie quā præferūt. Sensibilia aut hñt ueritatē ex armonia pprietatum exterioris apparētiæ: ad uegetandi sentiēdiq; rōnem: pro natura quā oñdunt. Si equū habeas languentē uel alicunde debilitatū: & artificio defectum contegas ut illū uendas: falsum equū uendere uis. Oñdit. n. qđ non est secundū uegetādi seq; mouendi rōnem. Sed & qui uēdit est equo longe falsior atq; fallacior. Licet. n. equus falsus sit: ille tñ non fallit: ut infra mōstrabitur: fallit aut uenditor: qui cū sciat non talē esse qualē sua arte cōfinxit: aliter se credere simulat: & integrū uir ille prædicat. Cōstet igitur hic nobis in sentientibus rebus duas posse falsitates inueniri: iuxta duas ueritates constātes in illis: Cōcinnitatem. s. & cōcordiā proprietatū ad naturā: & ad appa

C

D

rentiã uegetandi & sentiendi: ut præferũt pro suã ratione naturã. Rerũ
E uero mentem hñtium multiplex est falsitas: multiplex & ueritatis ratio.
Mentem hñt angeli & hoies. Deus magis est mens: q̃ habens mentẽ. Est
enim deus qcquid habet excepto eo qd̃ relatiue d̃r. Vnde ueri: unde fal
si sint angeli primo dicamus. Illi ueri sunt angeli quorũ natura ítimis ui
ribus cõcinit: & tales se exhibent agnoscẽdos: qualis est cõcentus siue cõ
cordia naturã cũ uiribus & uirium inter se. Natura angelorũ ítellectu cõ
stat & uolũtate. Vires hñt igitur ut uelint & ítellegãt. Intellectus pro sua
ui est errorẽ fugere: dubiis nõ acq̃lescere: sectari ueritatẽ: certis adherere:
Voluntatis est mala respuere: odisse iniusta: capescere bona: iustis acq̃ie
scere. Angeli ergo quos bonos dicimus: ueri angeli: uerãq; intelligentiã
sunt. Regulas nanq; æternã sapientiã ítellectu cõperũt ab initio: & uo
lũtate illis adhãserũt: atq; per grã in hoc studio cõfirmati: se tales sem
per exhibẽt agnoscendos: quales natura sunt: & qualiter ítimis uiribus
F operant̃. Cõtra mali angeli quos dæmones aut diabolos Christiano uo
cabulo appellamus: falsi sunt oēs. Q̃ ñ ítellectũ a primã sapietiã lumi
ne auerterunt: & se ipsos potius contemplati sunt: Vñ iustitiam cõmodi
tatibus post hñtes: sibi prius bene eẽ uoluerunt: q̃ deo creatori suo: non
amantes illũ quia optimus est: & oĩum quã sunt íntegra bonitas in illo
cõcluditur/Sed se ipsos magis q̃ illũ amantes/creatorẽ ac creaturam uni
uersam pro propriis cõmodis dimensi sunt. Et nihilominus se maleface
re his tam pueris ítellectus & uoluntatis studiis: nulla ratione fateri uo
lunt: sed ut bene fecisse uideant̃/cũ obstinate in malo pposito durent: se
bonos & bñficos omni qua pñt machinatione cõfingũt. Itaq; nihil me
lius dicere poterat de lucifero sermonẽ faciens qui dixit. Ille neq; fuit ab
initio: & in ueritate nõ stetit. Et certe oēs luciferi sequaces neq; fuerũt ab
initio. Q̃ ñ ut primũ creati sunt: uolũtatem suã nequitia: ítellectũ erro
re repleuerũt. Vnde in ueritate nõ steterunt: in illa creati. Non. n. nõ ste
tisse dicerent̃: nisi inde discederẽt. Falsi ergo sunt: quia bonã naturã de
prauauerunt: uires naturã alibi q̃ oportuit affixerũt: alios q̃ sint: aliterq;
G ex ítimis opentur/se præferre conantur. Sed nunqd̃ sancti angeli mul
ta cõfingunt/dũ se humana effigie contegũt: loquuntur: inambulãt: co
medunt quasi hoies/& tñ uere hoies non sunt. Nunqd̃ mortes & exerci
tuũ deuastationes/in sacris lr̃is (quã mala sunt) per angelos legimus eẽ
confectas. Falsi ergo sunt & boni angeli/dum se tales offerunt apparen
tiã/quales non sunt. Dum insup cũ boni sint: malum opantur/& opera
non bona bonã naturã: bonis uiribus & in bono cõfirmatis nõ pñt fal
sis cõcordare. Maligni quoq; spũs licet natura & proposito nõ sint ueri/
uera tamen

uera tñ quandoq; responſa dediffe (apud non paucos rex; geſtarum ſcri-
 ptores: & miracula bona feciſſe ut promittunt) legimus. Veri ergo & iſti **H**
 aliqñ dici potuerūt. Qñ ut præferunt faciunt: uel ut oñdunt aliquādo
 futurū/fieri cōtingit. Si a fine (quod philoſophi in humanis opibus fie-
 ri debere cōſtituerūt) rem pēſitauerimus: apparebit certo certius/bonos
 angelos nunq̄ a ueritate diſcedere. Non. n. qui alienā figurā accipit ſem-
 per fallit: uel falſus eſt: neq; oē figmentū ſecū retinet falſitatē. Sæpe pro-
 phetæ in ſacris lris uarias oñdere pſonas: & non ueris enigmatibus/ueri-
 tatem locuti ſunt: neq; tñ falſi dici potuerunt: qñ per ſermonum rerūq;
 figmēta ueritatē oñderunt. Ita ſancti angeli humanā effigiē induentes/
 ueri rōnem non deſerūt/qñ ut ueritatē oſtendāt id faciunt. Illud figmē-
 tum falſum factorē reddit: quod qualis ſit nunq̄ oñdit: immo ne agno-
 ſcatur/qualis ſit factor ab eo figmentū fabricatur. Sed qñ figmentū pro-
 re manifeſtāda cōtextitur: & qui finxit quid egerit/& quis egerit manife-
 ſtat: falſus dici nō debet: qm̄ in fine ueros: ueraxq; ſuo figmēto maxime
 cōprobat. Sic dñs leſus ueritatis origo/finxit ſe longius ire: neq; in hoc
 falſus inuentus eſt. Finxit etiā ſe peregrinum: neq; mētitus eſt: qñ i pere-
 grini ſpecie quis eēt & ſuam rōnem manifeſtauit. Qñ longioris itine-
 ris comento charitatē diſcipuloꝝ expertus: ſui amoris apuit ueritatē. Et
 ut me intelligas ſi dñs leſus peregrini formam nō depoſuiſſet: ut neq; il-
 lum reſuſcitātū: neq; refocillatorē aiarum in panis fractione cognouiſ-
 ſent/uerē falſus: & (qd' abhorret calamus) mētīs dici potuiſſet. Sed rei
 exitus apuit ueritatem. Sic ſancti angeli ſi ſe uſq; homines oñderūt/qui
 eſſent: quibus ſe oſtenderāt ſuo tpe indicauerunt. Abraam cum tres ui-
 diſſet ſua opinione uiros: ab illis audiuit angelos eſſe: & quo pergerēt in-
 tellexit. Manue cum procerum iuuenem colloquentem uxori de Sanſo-
 ne filio generando mortalem exiſtimaret: in cibi oblatione angelū tādē
 recognouit. Vterq; Thobias exiſtimantes: Raphaelē hominem uiatorē:
 reuertente filio: p̄ ſimul & filius dei angelū agnouerunt. Sed & Maria
 mater dñi in humana effigie Gabrielē audiens: ſpūm illum excellentiſſi-
 mum eē intellexit. Non ergo falſi dici pñt hiſ effectibus ſancti angeli: p
 quos non niſi angelos in fine ſe eſſe demōſtrant. Mortes & exercituū ua-
 ſtationes quæ per angelos ſacris in lris cōtigiffe narrant: poſſem dicere p
 malos executas. Quoz. n. ē in iferno ſe ipſos & hoīum aīas cruciare (ut
 eorum miniſterio cōmutatiua dei iuſtitia nō ſit uacua) Etiā eorū debet
 eſſe hoīes eadem iuſtitia decernēte in hoc mūdo necare: & mala quæ ho-
 minibus iſtigunt' efficere: nō eſt abſurdū aſſerere. Si tñ ptinaciter iſtiſtas:
 bonos angelos iſta cōficere: ne ſim cōtētiſus: dicā iſta: mala nō eē cum

iuſta ſint/Iuſta aut̄ negari non p̄nt: quæ dei imperio uel ad uindictã iniquitatis: uel ad uirtutis exercitiũ fieri decernunt̄. Sũt quidẽ iſta moleſta tollerantibus: ſed mala non ſunt: niſi patiẽtes ſua culpa hæc mala ſibi faciãt per impatientiã. **I** Quæ ut bona eſſent a deo illis euenerunt. Adde q̄ ſi mala moleſtaue ſunt tollerãtibuſ: bona tñ ſunt ad uniuerſi rationẽ meſurata. Et ſicut non malefacit qui brachiũ ferienti inimico/ut caput ſaluet opponit. Ita bonus angeluſ quẽpiã percutiẽſ/ut decuſ uniuerſi maneat: & dei decretum locũ habeat: malefecifſe dici nõ põt. Leges nempe humanæ quæ ad temporaneã pacẽ cõditæ ſunt: pœnam mortis male meritis ſtatuerunt: nec iccirco bone eſſe deſierũt/Legum præſides torqueri iubent & interfici. Præſidũ executoreſ torquent: interficiunt: neq; tñ male feciſſe dicunt̄. Qm̄ per rei pœnam illi ſoli acerbã reip. pacem ſeruant. Ita per oĩa de ſanctorũ angelorũ miniſterio dixerim. Vnde nobiſ conſtet ſemp illoſ ueroſ eẽ & falſoſ eſſe nõ poſſe. Quia a prima ueritate ſtabiliti ſunt: & penitus in ueritate cõfirmati. Contra maligni ſpirituſ: ſi hominiſ effigiem induũt: ſemper hoieſ aut boni angeli (qđ non ſunt) haberi uolũt. Ita apparendo ſemp falſi ſunt: dũ nõ ſe in fine qualeſ ſint: uel cuiuſ rei gratia aduenerint: manifeſtant: cõfingunt: prædicant ueniſ ſe ad bonum pagendum: uenerũt ad bonum ſubuertendũ. Et ſi qđ boni operati ſunt: malum inde exitum expetierunt. Itaq; ex fine quẽ intenderunt & contexerunt falſi ſunt. Mentiti ſunt etiam uera prædicẽteſ: qñ ideo uerum prædixerunt: ut in errorem falſitatemq; deducerent uel detinerent iam deceptoſ quoſ ſubuertere conant̄: aut ut opprimerent iam ſubmerſoſ. **K** Homineſ inter angeloſ & mundi ſublunariſ creaturaſ quaſi mediũ cõſtituti/habẽt cum terræ naſcẽtibuſ uegetare: ſentire cũ animãtibuſ: cum angelis mentẽ: cum boniſ angelis motũ ad iuſtitiam: cũ malis ad cõmoda ſpreta iuſtitia ſe cõuertunt. Iuxta hæc oĩa non imerito ueri & falſi dici p̄nt. De uegetatiua & ſenſitiua hominũ ratiõẽ: iã per exempla dictum ſit ſatis. **L** Secundũ m̄tem modis innumeris: uiri ac muliereſ a uero diſcedũt: falſo ſe contaminant. Iſte timiduſ mentitur audaciam. Ille inſanuſ mentitur prudentiam. Ille idiota mentitur doctrinã. Et (qđ eſt ſtultiſſimũ falſitatis genuſ) membranis ac bulliſ doctrinã ſibi ad eſſe credi confidit. Quid ita? A multiſ approbatũ eſt eſſe doctorem qui neſciuit: aut noluit eſſe diſcipuluſ. Sed non a multiſ ueriſ: falſi ſunt qui approbauerunt: mentitiq; ſunt approbando. Non quia doctorem aſſerãt: doctum efficiunt. Reſ eſt doctrina quæ decretiſ uel aſſertiõibuſ dari nõ poteſt. Venditur quottidie doctoriſ nomen a nugatoribuſ: & auri pluſquam ueritatiſ ſtudioſiſ uenditoribuſ. Emunt ſtolidi: emunt inquam auro

auro inanem uocis sonum: & chirographum plenum somniis mēdaci-
 bus: proq; signata cæra: uel plumbo/dant argentū aurūq; signatum. Do-
 ctoris inq; nomen emūt stulti: falsi uendunt. Doctrina nō emitur: neq;
 pecunia compari: uigiliis/usu/solerti acquiritur studio. Redeamus uñ
 discessimus/quo plura habet quis doctrinæ testimonia: quo magis idu-
 mentis apparatusq; librorū doctrinam præfert: si nō uere habeat: magis
 est falsus: plus a uero discedit: quo pluribus uestigiis suam cōtegit igno-
 rātiā. Alius hispida ueste: pallida facie: uoce cōposita: incessu miti: bo-
 num se uirū ostendit: & tñ intrinsecus lupus est rapax/hic pessimus est/
 oīumq; falsissimus. Vt. n. qui per archimiam mentit̄ aurum: & fictos au-
 reos nūmos de non auro conflat/grauius lædit remp. q̄ argentū/aliaue
 metalla arte cōtaminat & falsificat. Ita qm̄ uoluntas est in hoīe optimū:
 qm̄ secundū illam solā boni maliue hoīes dicendi sunt/qui mētiuntur
 bonū uirū. i. bonā in omnibus uoluntatem/pessimi sunt: eoq; pnciosio-
 res quo studiosius & cautius illud faciunt. Sed nunquid occulta peccata
 mea: aut alioq; quæ noui/nō occultabo: & pro uiribus bonā opinionē
 de me: deq; proximo seruabo: facies si sapiēs/nec iō falsus eris: q̄ errores
 tuos nō detegas. Falsus est qui apparenti studet bonitati/existentē odit.
 Non est falsum argentū qd' aliquid æris habet admixtū. Sed quod æs cū
 sit impurū: purū apparet argentū. Ita si qs bonitati studeat: & ut uere bo-
 nus sit totis uiribus annitat: humana tñ fragilitate ex oī pte bonus sem-
 per eē non pōt/bonitatem præferendo/falsus dici non debet/habet enī
 bonā uoluntatē quæ bonū efficit uirū. At si quis cum sit sepulchrū/mor-
 tuorū ossibus plenū: fex criminum & sentina flagitiorū: soli apparentiæ
 & hoīum opinioni studēs/per ea quæ diximus bonus uideri nititur: ue-
 re falsus & oīum pditissimus: similis uere diabolo: qui malo semper stu-
 dens: bono se inniti & bonum simulat suadere. Qui in ueritate nō ste-
 tit: quæ non in opinione hominū: non in oñsione: sed in rei natura con-
 sistit. Vt per ea quæ diximus plene liquet. Ita si secūdū mētem bonos an-
 gelos homines fuerint imitati: sicut illi in ueritate confirmati sunt: quia
 ueritati ab initio adhæserūt: Ita hoīes in uia. i. dum in fragili corpore ui-
 uunt: ueritatem retinentes: illi penitus adhæreant: in uia extremo idest
 in mortis articulo confirmabuntur in illa. Si malos angelos & pessimos
 dæmones secuti fuerint: erunt falsi post hanc uitam in perpetuum. Sed
 quantis falsitatibus falsitas hominis uiam struat: quæ lingua dicere: uel
 quis intellectus capere sufficiat: Falsis attestationibus: falsis testamētis:
 falsis cuiuslibet generis publicis & priuatis litteris: quis causam dat: fal-
 sus & fallax hominū animus: scelestus commodi appetitus: amor sui:

M

N

Mechanicarū itē artiū falsa pōdera: mēsuras falsas quis machinatus est: Falsus & fallax hoīs aīus lucra captans/plus cōmoda quærēs q̄ iusta. Falsas monetas/falsa aromata/deniq; oīum quæ manu fiunt falsitates/i pānis/in cæreis/in lignis/in terræ nascentibus mixturas/ut rem aliā pro alia uendat/Quis machinatus est: Falsus hoīs animus/auerfus a iusto: conuersus ad cōmoda. Quotus est/qui artis suæ regulas seruet: Qui talia uēdat qualia præfert: Corrupti sunt oēs falsitatis studio: & amore cōcupiscētiæ. Ut falsi eē desineremus: uenit Iesus in mundū ut testimonium phiberet ueritati. Audiamus eū. Ego ad hoc natus sum & ad hoc ueni in mundū ut testimoniū phibeā ueritati. Est alia ueri rō in cognoscēte reposita: q̄n. s. ita cognoscit: Sicut res in se uera est. i. pro sui natura & pprietate se exhibet cognoscibilē. Hæc ueritatis rō a duabus quasi radicibus in unū stipitē pulcherrimæ plātæ cōsurgit. Prima radix est (quā diximus) ueri nō in re cognoscēda persistēs: ut. s. illa se talē exhibeat cognoscēdā qualis est/secūdū naturæ intimas & exteras pprietates. Alia ē ut intellectus illā apprehēdere sufficiat: & in apphēdēdo nō erret. Sæpe. n. cōtingit rē se oñdere sicuti est: & itellectū illā nō apprehēdere ut oñdit. Quid ita? Qm̄ noster intellectus nihil intelligit dū in hac fragili carne uersamur: nisi sensuū adminiculo suffulciat. Sensus autē sæpe fallunt: non qdē exteriores si res se pñtet sicuti est. Illi. n. aliter apprehēdere nequūt/q̄ se offerant ipsa sensata. Si uero offerant res sensibus aliter q̄ sint: adhuc exterior sensus minime decipit: sed interior. Hæc exēplis apiamus. Si remum extra aquā: aut aliam rē longā offeras oculis: sentiet illā qualis ē. Si recta est rectā iudicabit sensus iterior: curuā itē iudicabit/ si curua fuerit. Si uero in aqua præsertim mota & fluctu tumēti eandē rem oñdas ut ps merfa sit: parsq; supnatet extensa (quasi remi ad remigandū mouentes marinas aquas) apparebit fracta/cōtorta. Si penitus hæc submergat/ & aqua sit clara (ut uidere sinat quæ merfa sunt) apparet longe grossior q̄ sit. Si aqua moueat apparet illa quæ merfa sunt nutantia & uacillātia: cū tñ maneant. Hoc loco oculus nō fallitur. Qm̄ quod ad oculū puenit: uel ad quod oculus tēdit/ fractum est. Aqua. n. per quā uidet infrangitur: & illā efficit in se ipsa fracti figurā quā oculus intuetur. Ita qm̄ crassior est aqua/crassiorē figurā rei uidēdæ cōponit: Quoniā mouetur aqua: figura rei uisæ quæ in illa est uere mouetur: fluctuat atq; nutat. Nō igit errat oculus: qui talem suscipit uisionē: qualem rei uisæ speciē efficit in se medium per quod uidet. Errat autē sensus interior qui existimat fracturam/grossitiē: motū eē in ligno q̄ est in aqua. Intellectus porro q̄ sensus iterioris adminiculo itelligit: nisi caute aduertat: & separe didicerit: aberrabit.

Hinc

Hinc est q̄ nauigantibus pueris & mulieribus/urbes terræq; recedūt. Vi-
dent inq̄ illis terræ raptissimæ moueri: quia nauis a uēto aut a flumie ra-
pitur uelocissime. Maturi aut hoies/errorē apprehēdentes p̄ imaginatio-
nē falsā nō decipiūt/aduertūt moueri nauē: terrā solide p̄manere. Si cui
colerica febre laborāti uinū offeras q̄tūlibet dulce gustuiq; delectabile/
illud iudicabit amarū & ē uere amare qd̄ p̄cipit gustō: quē colericus hūor
(qui amarus est) p̄ saliuā ita cōtaminat/ut uerā amaritudinē pro dulco-
re gustus inhauriat. Ita ille nō fallit/sed iterior sensus: qui amaritudinē
iudicat eē in uino: quæ est in saliuā per quā uinū uenit ad gustū. Quā
si puerū sic se hñtem de sapore uini iterroges: semp affirmabit uinū ama-
rum: neq; illi aliter psuadere poteris. Si uinū sic affectū moneas uinū eē
dulce: sed saliuā p̄ colerā tollere saporē uerū: facile credet amaritudinem
nō eē in uino: sed in se ipso. Existimo nūc satis apparere sensum exteri-
orē/circa pp̄ria sensata nō decipi: & nihilominus circa eadē interiorē sēsū
errare qnq; cōponēdo. s. quæ simul nō sunt/aut sepando quæ iūcta pdu-
rant. Hēt post hęc it̄lectus: aut adhærere imaginatis: aut dissentire. Ad
hærēs affirmatiue enūciat. Dicit. n. hoc ē tale: puta remus est fractus/terra
recedit: uinū est amarū: ne a p̄positis digrediamur exēplis. Resiliens oīo
nē efficit negatiuā/Dicit. n. hoc nō ē tale/puta remus nō ē fractus: terræ
nō abeūt: nō mouent: uinū amarū nō est. Igit̄ si cōtingat it̄lectū adhæ-
rēt falsæ imaginatiōi erit falsus. Nō. n. ex n̄o affirmādi aut negādi mō:
sed ex eo q̄ res ē uel nō ē/oīo d̄r uera uel falsa. Ita si it̄lectus affirmaue-
rit/hoc ē cū illo/puta fracturā eē simul cū remo: quæ cū remo nō est/sed
cū aqua: erit pp̄o falsa. Si negauerit. i. si dixerit/remus nō ē fractus. s. fra-
ctura nō ē in remo: sed in aq̄ p̄ exēpla quæ diximus erit pp̄o uera. Iā satis
cōstat ueritatē: quā it̄lectus assequit̄: a gemina radice cōsurgere: & pri-
mā eē/rem se recte oñdere: imaginationēq; nō fallere/secūdā eē it̄lectū
rē illā ut se hēt accipe/imagiatiōisq; uicio nō decipi. Hęc cū sic se hēant/
facile ē uidere nos hoies ī hac fragili carne purā rerū ueritatē naturæ bñ-
ficio asseq nō posse. Q̄ n̄ n̄i it̄lectus suo solo naturali uigore freti ni-
hil it̄ligūt/nisi p̄ sensus qui sola accidētia oñdere p̄nt: s̄bam rez attinge-
re nequeunt. Q̄ d̄. n. uides color est. Q̄ uod audis: sonus. Q̄ d̄ odoras:
odor. Q̄ d̄ gustas: sapor. Q̄ d̄ tāgis superficies. Accidētia sūt hęc: nō s̄ba.
Q̄ uis ur̄um aliquo sēsū dixerit se s̄bam p̄cepisse: Q̄ uis inq̄ ur̄um s̄bæ
rōnē sēsū exptus ē: Autumamus illā potius q̄ it̄ligamus. Si s̄bam rei in
t̄lectu assequeremur: accidētia nos fallere nō possēt. Cur auz existima-
mus cui p̄ archimiā auri accidētia sunt sup̄ iducta: Q̄ uia s̄bæ auri rōnē
nō hēmus: & substantiam rei alienis sp̄ibus palliatam non agnoscimus.

R

S

Hanc si cognosceremus/archimista nos non falleret. Si duas nuces: duo item oua/magnitudine/figura/colore non distantia manibus teneam: & nunc unum tibi ostendam:nunc alium/cur non discernes quod prius ostenderim? Si illa successiue palpanda tradidero:& palpata simul iuxero:quod prius palpaueris/cur dicere non poteris? Quia similitudo accidentium substantiae contegit uarietatem. Si substantiam illorum agnosceres: non te fugeret reddendi ratio. Illa.n.longe melius quam accidentia uarietatem indicaret. Nemo iam Socratem condemnet/quod dixerit se nihil scire. Corpus nempe quod est corruptibile/aggrauat animam:ut per solos sensus accedens ad intelligendum:ad rei substantiam dignoscendam non plene pueniat. Professus est Socrates se nihil scire.i.nullam ueritatem certe:plene/& immediate/per ueras propriasque causas & sciendi principia intelligere/a qua sententia non dissentit Ari.qui rerum scientias super omnes tradidit.Confitemur & ipse rerum ultimas differentias esse nobis ignotas. Vltimae autem differentiae primae & certissimae sunt causae sciendi/quia solidum rei cuiuslibet pondus/numerum & mensuram ostendunt. Quorsum haec? Ut intelligamus quantum ueritatis sit in nobis/dum sumus in corpore. Nulla est ueritas quam plene sciamus.Immo neque nos ipsos esse scimus plene. Id.n.si plene sciremus:pondus numerum & mensuram illius plene teneremus. Quotus est qui suas uires bene ponderauerit? Audemus omnes nobis imparia:ideoque succubimus. Quis numerum armoniam atque concentum corporis & animae (quibus homo uiget) intelligit? Quis organicae partium sui corporis melodiam nouit? Non tantis morbis laboraremus/qua illam qualis est a natura instituta conseruare studeremus. Sed quia illam non nouimus/ideo non multi existimamus. Ideo per crapulas/per intemperantiam gustus/& tactus/somni & uigiliae:motus & quietis:nos ipsos uexare non formidamus. Quis mensuram suae uitae (quousque inquam inter homines futurus sit) scire unquam potuit? hoc si nobis constaret:receptui caneremus in tempore. Non nos decipet inanis multorum annorum opinio. Non inopinati & penitus improvidi occideremus. Stolidi Pilate quaeris quid sit ueritas:quam cape omnino non potes. Melius quaesisses: quis sum? quod mihi pondus in uiribus? quem numerum armonicum uirum teneo? Quam mensuram habeo uitae? Veritatem Socrates uere nescire professus est. Aristoteles plene sciri non posse aperte monstrauit. Tu quaeris: quid est ueritas? Est quod tu: quod omnes simul homines hic omnino capere non possunt. Videmus.n.nunc per speculum in enigmate imaginum sensatarum. Tunc autem quando carnea erimus mole alleuiati: uidebimus facie ad faciem rei uisae.i.ad eius substantiam pro acumine intellectus statim sine medio phantasiae penetrabimus.

De scientia angelorum.

Ed nunqd angeli & aia beatæ plene uidēt totam ueritatem/ut
 s Pauli uerba sonare uidētur. Diximus (dum quid est ueritas ex-
 planare sumus aggressi) ueritatē ī rebus oriri ex cōcētū naturæ
 & pprietatum ad inuicē & utrisq; simul ad apparētiā. Dū se res talē &
 taliter exhibet agnoscendam: qualē habet naturam itus & extra. Omnia X
 quæ hoc sub lunari mundo claudunt speris elementorū circūuoluta: ip-
 sisq; elementis cōpaginata/certo certius est rotari cōtinue: alterari. s. auge-
 ri: minui: per hæc circūferri: tandēq; deficere. Ipsa insuper elementa licet
 secundum se tota pmaneat: secundum ptes tñ deficere. Partem. s. terræ
 aquam fieri: aquæ partem in aerem uerti: & aerē in ignē cōmutari: rur-
 sus ignē trāsire in aera: aera in aquā: aquam in terrā/nemo uere philoso-
 phus negauit unq;. Hæc cū sic se hēant/nequeunt sublunaria: nequeunt
 inq; elementa/elementisq; constantia se talia aliqñ offerre noscēda: qualia
 sunt semp. Talia nanq; sunt hodie/talia se mōstrant/qualia cras nō erūt.
 Talia rursus cras erunt & se sine fuco monstrabūt: qualia heri ac pridie:
 & uasta tps profunditate antea nō fuerunt. Intellectus itaq; angelorū &
 aiarum absolutarū a corpore/ueritatē de illis integre pmanētem/per illa
 assequi non pnt. Quia illa nō permanēt. Si quam affecunt illa est mo-
 mētanea: ut quod hodie certo sciuit (Quid hodie dixi) qd hoc momē-
 tō certe sciuit: post iētū oculi scire desinet/cum res scita mutata sit. Hoc ē
 q; ad pticularia descēdētibus Plato silentiū iposuit. Nimirū qa dū cogita-
 mus/ut loquamur: dū loqmur cogitata: illa ptranseūt: neq; manet eadē
 sanitas mane & uespere. Quare si de reꝝ pticulariū ueritate loquamur:
 neq; angeli: neq; aia corporis mole solutæ: uerū aliqd permanēs per illa
 de illis affecuntur: qa res ipsæ id oñdere de se minime sufficiūt. Rursus si
 cœlos: & sidera/angeli/aiaq; cōsiderēt/nihil illis uelocius loco mutatur.
 Horū licet sba maneat: & nouæ itrisecus q̄litates nō accedāt: neq; illis fr-
 at q̄ritatis accessus: hnt tñ ad noua loca respectus nouos: ut nunq; uno lo-
 co pdurātia itelligi uere possint: neq; se nūc: ut prius locata oñdere suffi-
 ciūt. Quare neq; de istis ueꝝ hnt penitus plenū: qd oīno pmaneat: sitq;
 haustū ab illis. Si rursus āgeli āgelos & aias: illæ āgelos & se ipas itelligāt: Y
 sūt utriq; ex aliq; sui pte mutabiles. Fœlices nāq; sps licet ī imutabilē deū
 itellektu sp & uolūtate uno mō ferant (qm̄ & ille imutabilis ē) qa tñ ipi
 mutabiles sūt & nūc unā creaturā: nūc aliā contēplant: se ipos totos nūq;
 simul aspiciūt. Ita neq; oī mō ueꝝ de se ipis: & de se iuicē p se ipsos tenēt.
 Sed nunqd beatorū spūum mētes saltē de suo creatore: ueritatē itegram
 affecūtur? Ille certe imutabilis est: stabilisq; manens dat cuncta moueri. Z

Ille ueracissimus est: nō se ostēdit aliter q̄ sit: illi mole corporis nō grauā-
tur: sensu nō egent: aut fantasmate formati sunt ut intelligant: totis uiri-
bus intelligere annitūtur. Hi igitur saltem de suo creatore plenā assequē-
tur ueritatem. Creator oīum deus: infinitū est oīs p̄fectiōis pelagus. Spi-
ritus beati uascula sunt tantæ uastitati compata minutissima. **Q**uemad-
modū ueges q̄uis ingētissima: oceani aquas cape nō sufficit: neq; de illo
q̄tumlibet plena aliqd̄ ausisse dignoscitur: sed integer maneret oceanus:
q̄uis igentē numerum magnæ uegetum ide cōpleres: & semp plus est:
& quasi ifinito plus aquæ i magno oceano: q̄ uegetes numerosissimæ ca-
pere possint. Ita per oīa q̄uis angeli & aīæ iustorū de creatoris natura ali-
quid itelligāt: quo plus itellexerint: plus restare itelligēt: qd̄ possit itelli-
gi. **Q**uo plus de illo itellexerint: propriā tenuitatē magis agnoscēt. Si il-
los interrogas an de suo creatore totam itellexerint ueritatē: latabūdi rñ
debunt iuxta prophetā: nō est qui scire possit uias eius: neq; qui requirat
semitas eius: Sed qui scit uniuersa nouit illā. Arenam nanq; maris & plu-
uiæ guttas: dies sæculi qs̄ dinumerauit: Et hæc tñ creata: & mūdi spacio
cōcluduntur. Dñm regem creatorē cœli: fabricatoremq; terrarū: si cœlū
cœliq; cœlorum nō capiūt: maria: terræ: & quæ in illis sunt oīa uix guttā
uigoris eius cōtinēt: quomodo nri itellectus angustiis cōtineri poterit?
Maximū qd̄ de creatore scimus: minimum est horū: quæ de eo itelligere
nō sufficimus. Et hoc nobis est optimū talem eē deum: ut de illo plenā
ueritatē assequi nequeamus. Bonū est nobis tantæ utcūq; possumus ad-
hærere magnitudini: ac in illa & p̄ illam eē fœlices. Habemus q̄tum sat
est. Itelligimus q̄tum cape sufficimus. Amamus q̄tum possumus. Intel-
ligere semp & amare desideramus: quia multū de tanta ueritate & boni-
tate super eē certū est: ad quā bonum est nobis peruenire nō posse. Hæc
si uera sunt: apparet sanctos angelos h̄re quidem de creatore suo ueram
notitiā. i. ueritatem nō errori permixtam: nō tñ h̄re integram ueritatē &
adæquatam rei cognitæ: adæquatā tñ uiribus cognoscentiū: ut. s. tātum
A itelligāt q̄tum capere sufficiūt: sed nō q̄tum ille se pōt oñdere. Hoc so-
li deo (nolo dicere datū est) sed cōuenit ex natura / & a se habet ut se totū
intelligat: & alia oīa a se ip̄o / in se ip̄o / & per se ipsum itelligat. Ita qm̄ im-
mutabilis est: omniū mutabilitatē immutabiliter nouit. **Q**uia nō p̄ res
mutabiles / sed per suā naturam p̄manētem in æternū illa discernit. Sācti
insup angeli & aīæ beatæ si quam notitiā certā / & immutabilē de rebus
B mutabilibus assequātur: nō ab ipsis rebus: quæ id præstare nō p̄nt: sed a
deo creatore suo / illis p̄ se ip̄m hæc oñdente / acquirere dignoscūtur. Ne-
mo me hoc loco existimet oēm sciētiam p̄sus euertere. Dico de particu

laribus creaturis quęuis creatū intellectū nil perpetuū. i. pmanens & solidum scire posse. Scientiā porro quā de uniuersalibus hęc se credunt homines: an sit penitus uera ipsi uiderint qui se scire cōfidunt. Constat Aristoteli in uniuersalibus multas latere æquiuocatiōes. Constat æquiuocacerte sciri nō posse: nisi æquiuocatio. i. ambiguitas tollatur a medio. Cōstat hęc nō tolli: nisi ambigua generū per differētiās spērū seriatim habitas manifestētur. Quotus est qui specierū specialissimę nouerit differētiās? Sed & in ipsis spēbus ambiguitates claudiq; uere philosophus nesciat? Non oēs equi: nō oēs canes uno mō se hñt: distāt hoies ad inuicem: nec tm̄ morū/opinionū/artium uarietate: sed intelligēdi sentiēdi & uegetādi uirtute. Vt difficillimū & penitus sit ipossibile hęc aīo cōplecti. Ista sagaciter examinās Ari. cū de uera sciēdi ratiōe artē tradere aggressus est: nō dixit scimus: sed scire opinamur unūquodq; simpliciter & nō sophistico mō qđ est sine accidens/cū cās arbitramur cognoscere. Nō dixit cū causas cognoscimus: sed cognoscere arbitramur. Vidit nempe litteratissimus hō/& sciēdi studio exercitatissimus (quod alibi professus ē) causas pprias rerum & imediatas latere nos: causas cōes atq; remotas posse decipere. Ita ubi errorē cōiectauit incidere posse: nō nisi opinionem & quasi arbitramētū haberi cōstituit: ne si plus auderet: mendacii manifesti argueretur aliqñ. Cur quæso nullam hēmus scientiā præter duas mathematicas/arimetricam inq; & geometriā: cuius professores unā uiam teneant? nisi quia nulla certa est: oēs incertæ. Res qđem hñt in se suā ueritatem: sed illam hoīum itellectus creati cape ab eis nō plene sufficiunt. A prima ueritate melius hanc affecunt: Qui dicūt æternas spēs: & mundum eē creatū: nescio quid loquant: nisi species dicāt rōnes æternæ sapientiæ: secundū quas creaturæ ab initio sunt formatæ: hæ porro in deo solo cōsistūt. Ita si uoluerimus de spēbus assequi ueritatē pmanentē & sempitærna/horū testimonio a deo solo illā hęc poterimus: in quo solo sunt spēs æternæ/solidæ & pmanentes. Si uero quis mundū dixerit increatum: & spēs mundo statuat coæternas/existimo se ipm̄ nō itelligat. Plato mūdum æternū intelligere potuit: increatū non potuit. Discordat nanq; rerum unū non eē principiū: & res ordinē seruare inuiolabilē. Ita qm̄ infinita iuxta hos serie sæculorū/determinata rōne moti sūt cœli/& reꝝ causæ cōmunes fœdera seruant: mūdi ordinē saluare nō pñt: qui illū increatum dicūt. Hūc porro ordinē ab uno incipe: per unū moderari: in unū tēdere necesse est: & hunc eē oīum primū/qui negat insanit. Ita mundus nō erit penitus increatus: quia cœpit ab uno per unū durat: in unū pgit. Has igitur spēs reꝝ æternas si mūdus sit æternus & creatus ut platonice

C

D

uisum est (si quid sunt) ubi manere cōstituant non hēbunt: nisi illas in
creatoris sapiētissima arte reponāt: per quam spēm hnt uniuersa. Quid
enim aliud eē pōt spēs hominis. i. tēperies pōderis numeri/ & mensuræ
qbus hoies sumus/ q̄ exemplar: & q̄si linea gnomica/ ad quā dei sapiētia
hōiem formare cōstituit & formauit: Quæ in creatore formata nō est:
sed est penitus increata: Quod. n. factū est in uniuerso mūdo/ in omni
creatura: in ipso principio oīum conditore: uita erat: quæ facit: uita erat:
qua uiuūt oīa & opantur: & hæc uita erat lux hoīum: immo & lux ange-
lōr: lux oīum mentis oculos hntium. Sicut. n. per lucē corporeā uident
oēs corporis oculi (ut diximus a principio) Ita per icorporeā lucē per ue-
ritatē primam lumē uerū in quo splendēt oēs species: uident oēs mētes
solidā ueritatem: quā ueritatē res ipsæ nō solidā in se ipsis tenent: sed flu-
xam atq; mutabilē. Existimo ubi sit origo ueritatis: satis eē mōstratū. Et
quid uere & cōsumate ueritas sit: iā apte uideri posse. Si declarauero qđ
ultio dixi: creata. s. oīa in se ipsis fluxam: in prima cā solidā hre ueritatē.
E Et pfecto quonā modo res in alio melius sit q̄ in se ipsa: non satis appa-
ret itelligibile. Monstremus igit̄ exēplis hanc sniam uerā eē. Imago cæræ
ipressa: nonne solidius est in bulla iprimēte q̄ in cæræ? Hic fluxa est: qm̄
cæra res est quæ cedit & diu manere nō pōt: liquefcit calido: frigido sicca
tur: tandemq; confrangitur. Illic pdurat: qm̄ bulla ferrea est: ideoq; resi-
stet: & sicut una bulla ferro aliaue solida sba formata: multas efficit ima-
gines: & cū sit una sibiq; nō dissimilis: singulas tñ a se inuicē differentes:
& in aliquo deficientes format. Ita ab una spē rei quā in se retinet infini-
ta dei sapiētia: multæ res quasi multæ in cæra figuræ pcedunt: quæ pro
materiæ instabilitate: in se ipsis stabiles nō sunt: in deo aut mutabiles eē
nō pnt. Addam adhuc aliud exemplū: uñ ueritatis originē & naturam:
spero pro his quæ diximus: apte licebit intueri. Edo nunc librū: quē ut
multis impartiar/ impressoribus nouis & ætate mea natis describendorū
librorū artificibus/ imprimendū tradā. Librū hūc meū/ omni quo possū
studio examino: lras singulas sigillatim ipse discutio: comis & piodis di-
stinguo snias: nihil obmitto qđ ad libri & sentētiarū eius ueros sensus ac-
cipiēdos attineat. Impressor librū a me accipit exactissime castigatū: & in
nullo penitus deficientē. Componit ille iuxta libri tenorē lraꝝ caracteres
in syllabas: digerit syllabas in dictiōes: dictiōes extēdit in snias. Hæc oīa
per lras & columnas pro libri forma disponit & paginā perficit. Impri-
mit illā cartis. Sic ex primo exēplari meo uno tñ/ multos ille libros for-
mat. Formata lra & ab artifice cartis impressa/ suū essendi modū habēt
a lraꝝ bullis/ quas imp̄ssor cōpaginauit. Quare rectitudo & cōcinnitas
pfectius

perfectius & solidius cōtinetur in bullis q̄ in cartis. Nunq̄. n. ita bene per oīa imprimitur cartis: ut in singulis paginis nō sit aliqua menda: aliqua l̄ra non bene impressa. Et tñ bullæ ad imprimendū in ordine positæ l̄ras plenas cōtinēt singulæ suā. Veritas igitur impressæ paginæ quæ nascitur ex bullis: p̄fectius in bullis q̄ in carta cōtinetur. Adhuc bullæ ipsæ ab impressore in paginā conformatæ: nō ita solidæ continent ueritatē: sicut libri pagina: secundū cuius exemplar iuicem sunt coaptatæ. Nunq̄. n. aut rarissimæ ita exactæ ab impressoribus rediguntur in ordinē: sicut illas bñ castigatū exemplar cōtinēt & demōstrat. Vtinā hic a ueritate deficerem. Tot. n. tāq; mēdosos libros nō haberemus impressos. Veritas igitur quā hñt bullæ ad imprimēdum cōpaginatæ: p̄fectius in exemplari continet q̄ in bullis. Falsitatē si quam hñt characteres impressi ab imprimētibus habent figuris: illæ a cōponentiū imprimentiūq; negligētia falsæ sunt. Ab exemplari (si emendatū sit) nihil hñt falsi. Exemplar ipsam ueritatē hēt a mente dictante snias: quas scripto digessit in librū. Adhuc p̄fectior est libri ueritas in mente auctoris: quam in libro quē scripsit. Vacillat enim aliquñ manus. Calamus quoq; interdū deficit ab intentione scribētis: ut nonnunq̄ melius certiusq; mente cōcipiat: q̄ l̄ris tradere possit. Hæc exemplari libri ueritas: uitā non habet nec h̄re pōt: sic & oēs aliæ ab illa deriuatæ. In auctore qui sua meditata: & inuenta primo conscripsit: uiget uiua sententia oīum ueritatum quas redegit in librū. Quod igitur in exemplari: quod in bullis ad imprimendū dispositis: quod in cartis impressis factū est: non est uiuum: & est diminutū: In auctore primo uiuū est integrū: & menda nō læsum. Ita eorū ueritas perfectius est in mēte scriptoris: q̄ in l̄ris quolibet scriptis. Satis iā liquet ueritatē rei factæ p̄ artē: in mēte artificis plenius q̄ re ipsa cōtineri: si mō artifex rōnē artis: sit penitus assecutus. Deus creator oīum rerū: quasi artifex sapiētissimus: libriq; cōscriptor sciētissimus: hūc mūdū q̄si libꝛe edidit. Est certe hic mūdus liber scriptus **F** intus & foris. Intus scriptæ sūt itelligētia: angeli & hoīum aīa. Foris scripta ē uniuerſa natura corporea. Illæ scriptoris sapiētia manifeste loquūtur: qñ & ipsæ sapiunt: deumq; certa rōne dignoscūt: & colūt. Quare angeli & hoīes ad imaginē dei esse formati: & eius imaginē continere dicuntur. Sicut ea quæ intus scribunt in libro: imaginationes scriptoris loquuntur: neq; tñ plene imagines sunt: Deficiunt. n. a natura uigoreq; scriptoris. Mente carentia libro quē adduximus ex Apocalypsi Ioānis scripta sunt foris: qñ dei scribentis sapiētia non agnoscunt nō attingunt: non oñdunt ab intimis: se tñ ad extra motorem moderatorēq; testant. Veritas igitur oīum creaturarū in illis ipsis creaturis diminuta est. Qñ nō ita

G plene cōtinetur ab illis sicut a creatore. Itaq; si quæras quid est integra ue-
ritas/creatū aliqd id esse rñdere non potero. **Q** m̄ aliunde creata oīa ueri-
rōnem accipiūt: sicut liber a mēte. Neq; creatū aliqd dare potero penitus
uerum. Non. n. in eo tā integra est ueritas eius/sicut est in mēte creantis.
H **Q**uid est igitur ueritas? Est ratio increata æternæ sapiētiae/īmutabiliter:
sine defectu cōtinens oīa: per quam deus intelligit & uult se ipsum: secū-
dum quā oēm creaturā constituit & cōseruat. Cuius imitatiōe creaturæ
sunt ueræ. A cuius defectiōe sunt falsæ: quam nulla creatura totā capere
pōt: quæ in nullo & nusq̄ est tota: nisi in se ipsa: quæ singulis creaturis ē:
est distributa per ptes: penitus permanēs indiuisa: secūdū se ipsam ubiq;
tota. Sicut. n. imaginationes: & cogitata mea a me nō discedunt: & tamē
sunt in exemplari: Sicut exempla a primo exēplari sumpta nō deserunt
a sapientū cogitatibus: qui libros ediderunt: & tñ hæc ipsa cogitata quæ
tam multis repiuntur in libris a primo exēplari sumptis: unā primi exē-
plaris ueritatē nō diuidunt. Ita æternæ sapiētiae ratio: oīa cōtinēs: oīa mē-
surans: oīa perficiens: sine sui diminutione se distribuit in creaturas: & a
se ipsa nullatenus sepatur: neq; in creaturis diuiditur: licet illæ ab inuicē
diuisæ permaneant. Et de ueritatis rōne dicta hæc sint. **Q**uæ si rōni pas-
sionis Christi nō erunt accomodata: nemo quæso ide me calumniatur.
Rogatus ut iterroganti Pilato quid est ueritas rñderem: silere nō debui:
neq; paucioribus uerbis rñdere potui. Veniā euagatiōis a benignis lecto-
ribus & ueritatis amicis spo me ipetratuz. Sæuiore meminissee cōueniet
q; iā antea extra cām dicturū me ista pfatus sū: dū Pilatus foras egredit̄.

Secunda Pilati de Iesu sententia liberatoria.

n Vnc quid ille regressus in prætorium finito examine: ad Iesu iu-
stificationē dicat: audiamus. Ecce adduco eū uobis foras ut co-
gnoscatis quia nullā inuenio in eo cām. **O** ludei examinaui ho-
I minem quē in prætorium examinandū adduxistis: ut de criminibus læ-
sæ maiestatis cōuictum damnarē ad mortē. Ego cum oēm industriā ad-
hibuerim examinādo: nullā in eo cām inuenio: ppter quā morti debeat
adiudicari. Et profectō si prætorium meū fuissetis igressi: in illo causam
nullam uestræ accusatiōis: uŕo examine uerā inuenissetis. Sed quia præ-
torium nō estis ingressi: ne forte a me parum exacte examinatum illum
K fuisse putetis. Adduco eum uobis. i. per uos examinandum foras præto-
rium. **Q**uia id ingredi non uultis: dispenso uobis: facultatem dans exa-
minandi reum. Dispenso etiam de loco. Rei examinantur in prætorio:
præsede pro tribunali sedente: adduco eum foras: examinari a uobis per-
mitto extra prætoriū: ut cognoscatis uestro examie: ut cognoscatis exper-
ientia

rientia teste: non tantum mea relatione: quia nullam causam unde puniendus sit inuenio diligenter inquirens: in eo: in eius uita: in eius moribus: in eius operibus.

Lucas.

Iterata accusatio Iesu a pontificibus corā Pilato.

a Illi inualescebant dicētes: cōmouit populum per uniuersam iudeam incipiens a Galilea usq; huc. At illi furore feruidi: & nihilominus astuta malitia pleni quia sciebant præsidē uerū dicere: & sui ipsorum examine cōuinci non dubitabāt: examinare respuētes: ne cogantur liberare: quē opprimere student: inualescebāt psistētes in accusatoris offō: & ne iudices fierent: uno noīe accusatiōes tres illas simul inculcabant: dicētes: Cōmouit populū per uniuersam iudeā. Verum est q; nunc dicitis: si mō id recte itelligi uultis. Cōmouit certe populū ad errorum pœnitentiā: cōmouit populum ab impietate ad pietatē: a crudelitate & odio ad mutuā charitatē. Commouit autē sancta doctrina: sanctis operibus: miraculis innumeris. Cōmouit uero a Galilea: qđ nomē trāsmigrationē sonat: usq; huc. Cōmouit ut trāsmigrare faciat ab erroribus impietatū: ad uiam pacis. Sed non cōmouit ut falso itelligi uultis: non cōmouit per seditiōes: per rebelliones: & auariciā retinendi census Cæsari debitos: nō cōmouit ut se regem faciat per arrogātiā & ambitionem: cōmouit per deuotionē. Pilatus igitur qui hanc iudeorū astutiam & impudentē proteruiā accusandi studio inualescēdi urbanitate qua illos de accusatoribus iudices eē inuitauerat: retundere nō potuit: per astutiā & ipse se uolens ab eorū importunitate liberare: & uxoris nuncio satisfaccere: seq; a periculis & malis per somnium uxori imminere monstratis eximere Iesum alteri iudici remittere machinatus est.

T

Tertia Pilati de Iesu sententia remissoria.

AVDIENS itaq; Galileā: interrogauit si galileus esset. Et ut cognouit q; de Herodis potestate esset: remisit eum ad Herodem qui & ipse Hierosolimis erat illis diebus. Volui uos iudices cōstituire: renuistis. Gesi si me iudicem: nō acquieuistis iustæ sententiæ. Fortasse non ab re dicto meo stare noluitis. Tuli. n. sententiā contra reum meæ iurisdictioni nō subditū. Melius erit suum adire iudicē: qui uobis satisfacciat. Hic quē

accusatis galileus est: & nunc Herodes illi prouinciæ psidens est in Hierusalem: ne de me: de uobis cōqueri possit: remitto Herodi de suo hoīe

iudicium. Ita se existimauit exoneratum iri/hoc de iudicio. Lucas.

Distributio quinti examinis/qui pro numero iudicum tertius uenit.

Erodes autē uiso Iesu gauisus est ualde. Erat. n. ex multo tpe cupiēs uidere eum: eo q̄ audisset multa de eo: & sperabat aliqd̄ signum uidere ab eo fieri. Interrogabat autē eum multis sermonibus. At ipse nihil illi r̄ndebat. Stabant autē principes sacerdotū constāter accusantes. Spreuit autē illum Herodes/cum exercitu suo: & illufit indutum ueste alba: & remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die. Nā antea inimici erant ad inuicē. Continet hoc examē/Iudicis lātitiā curiosā: Interrogationes eius extra cām. Taciturnitatē Christi: Pontificū accusationes: Iesum a iudice cōtemptū & derisum. Tādemq; ad Pilatū remissioē cōcludit̄. Sigillatim nūc singula declaremus. Substinet igit̄ hic ad ista intelligendū & uigilate mecū dū illa declaro.

V h Erodes autē nō q̄ occidit pueros: qui inq̄ magos ī Bethleem misit. Hic. n. filius fuit Antipatri idumei p̄curatoris regni iudeorum pōtifice Hyrcano. Ille nanq; primus Herodes regnauit in iudea: mortuusq; narrat̄ in euangelio anteq̄ Christus duodecimū aetatis annum ageret: Reliquit ex se filiū Archelaum & eū post necatū Antipatrum/regē testamento designauit. Reliquit etiā Antipam/quē tetrarchā īstituit Galileæ: & his post mortē p̄ris firmatus in tetrarchia ab Octauiano Herodes noiatus ē. Herodes igitur prioris Herodis filius uiso Iesu gauisus est ualde: sed nō sane. Gauisus est fastu & iactantia sui principatus: q̄ remitteret ad eū p̄sēs Romanus reos suæ iurisdictionis: & illos non auderet punire uel absoluere: p̄sertim q̄ remitteret talē reum: ad quem capiendum una cohors Romanorū militū illustriū sane & bellacissimorū arma sumpserat: Cuius retinēdi gr̄a: p̄cipes sacerdotum scribæ & pharisei: suos ministros per totā noctem uigilare fecerāt: & ipsi ex magna parte uigilauerāt. Quē illi ipsi summi sacerdotes: scribæ: pharisei: & populi seniores: tanti & tales uiri corā Pilato accusauerāt: & ad accusandum coram se ipso uenerant. Existimans ergo pro sua uirtute & potestate Herodes se tali reo: talibusq; accusatoribus iudicē datū: & a tāto uiro romano p̄sede se habitū idoneū ad iudicandū quasi plus iurisdictionis haberet: aut plus industriæ inter tales actores & talem reū adiudicandū haberet q̄ Romanus p̄sēs. Gauisus est ualde: stolide existimans se tanti fieri merito uel industria. Cum tñ iudex factus esset Pilati cautela. Gauisus est etiam per ambitionē curiosā. Quia satissactū erat suo curioso desiderio: Erat. n. cupiēs ex multo tēpore uidere Iesum: eo q̄ audiuerat multa de illo: quæ nō credebatur: & an uera essent: nō ut se emēdaret:

sed ut

sed ut inani curiositati satisficeret: scire ab eo desiderabat. Spabat aliqd
 signum uidere fieri: nō discere uolēs: ut bonus fieret: sed nouitate opis
 oblectari. Interrogabat aut eum multis sermonibus. Existimo q̄ ad cām
 non faciebant: ideo ipse Iesus nil illi rñdebat. Fortasse interrogauit q̄o
 in cana Galileæ uocatus ad nuptias aquā uertisset in uinū. Q̄ uo super
 mare Galileæ ficcis pedibus ambulasset. Cur legionē dæmonū misisset
 in porcos. Quid de porcis illis actū eēt. An bis de modico pane tm̄ nu-
 merum hoīum faciasset. Q̄ uo ductus ad mōtis superciliū ut daretur in
 præceps. Nusq̄ præter oīum opinionē comparens: per medium præcipi-
 tare eum uolentiū trāsisset illæsus. Q̄ uo nuperrime cū illū lapidare uel-
 lent iudei: abscondisset se: & securus de templo exiisset. Tāta hominum
 multitudine delusa. Aliquid horū pro sua temporanea salute doceri for-
 te postulabat. Aut saltē uidere illū simile aliquid faciētem quærebat. Nō
 mirū si talibus sermōibus Iesus nō rñdebat. Nihil. n. responsione dignū
 ab illo quærebat: qui uentosæ curiositati: & momentaneis: aut uolanti-
 bus utilitatibus studēs: interrogabat. Princeps aut sacerdotum & scribæ:
 qm̄ tempus inutiliter elabi uidebant: & uerebātur ne forte Christus: aut
 rñdendo: aut opando: se Herodi gratificaret: stabāt. Infelices qui ama-
 bant primos accubitus in cœnis: & primas cathedras in sinagogis: & uo-
 cari ab oibus hoibus rabbi: Qui pro offō sedere iter primos sunt soliti:
 per inuidiā & iracundiæ rabiem: sui ipsorum oblitī/ stabāt quasi mediæ
 fortis hoies: accusatores facti: corā nepote idumæi Antipatri/ paulo ante
 pcuratoris Hyrcani iudeorū pontificis. Habet certe inter cætera mala in-
 uidia hoc pessimū: ut sibi ipsi inuidus ardentē & libēs detrahat/ mō in-
 uiso speret eē damnosus. Stabant accusantes eū cōstanter. i. perseuerāter
 & impudēter. Non. n. cessabant uociferari/ ne Iesus Herodi posset rñde-
 re: uel ne rñdens audiret: pseuerāter illi impudētissimeq; clamabant/ ac-
 cusationes cōtexētes somniatas. Ita Herodes hos incessanter clamare ac-
 cusando pspiciens/ & Iesum semper tacentē contuēs/ quasi pusillanimē/
 & horrifonis uocibus præ timore stupidum existimauit/ q̄ cū posset eua-
 dere fauore iudicis/ uti oblata occasione nesciret. Spreuit ergo eū cū exer-
 citu suo. i. cū multitudine qua stipatus erat: tanta quæ ad exercitum suf-
 ficeret. Vel cū exercitu suo. i. cū exercitus sui principibus/ illic astantibus.
 Venerat. n. in Hierusalem ad diē festū. Et quia non satis erat Pilato paca-
 tus: & magnā populi affluentiam sciebat frequētare festiuitatem: duxe-
 rat secum armatorū ingentem manum: quā circa se stare iussit cum uidit
 ad se tantam multitudinē uenire iudeorū & sibi non amicorū. Præsertim
 uero cū uidit pontifices regnare solitos: & phariseos quos sanctitatis opi

Y

Z

A

B

C

niōe nouerat in populo oīa posse. Ergo cum exercitu suo/quem uel pro
sui tutela: uel ad iudicii festum armauerat/qm̄ & Pilatū cohortē militū
armasse cognouerat/Spreuit eū & illusit non impie fatigando: sicut fece
D rat ministri pōtificū: sed urbane iocando/Indutum ueste alba: qua inter
Romanos utebantur ad publica officia designari postulantes. Quasi &
dñs Iesus per suffragia populi: pro innocētia quam alba præferunt uesti
menta regnum quæreret. Rem ea ætate sane ridiculā. Qñ nō suffragiis
E populi iudeorū: sed impiis Romanorū magistratus condonabātur. Et re
misit illum ad Pilatū. Et facti sūt amici Herodes & Pilatus: Nam antea
fuerant inimici. Venit dñs Iesus Christus nunciare pacē hominibus bo
næ uolūtatis. Vis scire q̄ efficaciter hoc adimpleuerit? Per eius dolores &
pœnas: per eius derisus & improperia/Herodes & Pilatus amici facti sunt.
Gratificatus est Herodi Pilatus: mittēdo illi suæ iurisdictionis reū. Grati
ficatus est Pilato Herodes illū remittēdo ad Pilatum. Vñ hic quasi iuris
dictionem suam cedens beniuolentiam promeruit. Ille quasi non attingens
alienam recōciliationem est assecutus.

Prophetia de sententiis remissoriis & accusatorum iniquitate.

F Ræuiderat ista ppheta qui dixit in psalmis. Saluum me fac dñe
p qm̄ defecit sanctus. Saluū inq̄ fac me in sancto pposito patien
tia: fac me pro tuo decreto ptingere ad mortem crucis. Sed qua
re id postulas bone Iesu? Quoniam defecit sanctus/Iudex. s. & minister
iustitiæ: Pilatus cognoscens innocētiā meā cū de ea monitus ab uxore
fuiisset: defecit a proposito cōtra me iudicādi. Defecit Herodes tetrarcha
sanctus & ipse pro offō quod gerit/uolens officio liberatoris in me fun
gi. Qm̄ diminutæ sūt ueritates a filiis hoīum. Interrogauit me Pilatus:
quid est ueritas. Secutus est nugas & fallaces astutias/ut p spēm deferēdi
honorem Herodi me liberaret. Herodes insup qui de faciētibus ad cau
sam/ut dānaret uel absolueret quærare debuisset curioso studio tempo
ranæ oblectatiōis inutilia quæsiuit. Ita quoniā diminutæ sunt ueritates
a Pilato studente tergiuersatiōibus: & ab Herode studēte curiositatibus
atq; a iudeis studētibus falsis criminibus saluū me fac in tuo decreto. Va
na locuti sunt unusquisq; ad pximū suū: labia dolosa in corde & corde
locuti sunt. Unusquisq; horū trium: & imprimis Pilatus iudex locutus ē
uana ad pximum suū Herodē: pximum gubernādi offō/dum ille Gali
leam: iste Hierosolimā prouinciam: ambo iudeā gubernarent. Locutus
est inq̄ Pilatus Herodi uana. Qñ per spēm honoris remittit ad eū me
iudicandū. Cum in ueritate nō pro honore præstando/ sed pro onere de
ponendo id faciat. Herodes quoq; locutus est ad Pilatū uana. Q uādo
Iesum

Iesum remisit Pilato/ quasi iam habenti iurisdictionem in reo: pro loco
 capturae/ p iure ciuitatis: quae omnibus iudeis quasi metropolis erat. Cū
 in ueritate actores reumq; cōtemneret: & iudex esse non dignaretur. Lo-
 cuti sunt uana iudei Pilato & Herodi uanas accusationes & ueritate pe-
 nitus uacuas. Ita unusquisq; istorum ad proximū suum/ locuti sunt ua-
 na. Omnes asserentes aliud: aliud intendentes longe diuersum. Disper-
 dat dominus uniuersa labia dolosa/ iudeorum imprimis accusantium.
 Disperdat inq; ut deponant dolum & nequitiam pōtificates scribæ & pha-
 risei: & per pœnitentiam loquātur ueritatem. Disperdat dolosa labia Pi-
 lati per astutias Iesum non pro ueritate liberare conantis. Ut postquā inī
 que iudicauerit: per uanum timorem deponat illum: & accipiat solidū:
 deponat seruilem/ & accipiat filialem: Et linguam magniloquam: He-
 rodis se magnificantis: & spernentis salutis auctorem: linguam inani-
 ter & curiose interrogantis/ disperdat etiam dominus. Qui dixerunt lin-
 guam nostram magnificabimus. Dixit hoc Pilatus magnificans se de
 astuto consilio: quo eximi sperauit ab onere iudicandi. Linguam no-
 stram magnificabimus quādo Romanus præsles eum remittet Herodi:
 ut agnoscat modestiā nostram. Linguā nostram magnificabimus: Q n̄
 uerba magnifica/ restituēdo illi hoīem suū accumulabimus. Dixerūt iu-
 dei linguam nr̄am magnificabimus/ impudenter confingendo magna
 crimina: quae magna uoce expōemus. Dixit Herodes. Linguā nostram
 magnificabimus. Quādo se magnificatum existimauit a Pilato mittē-
 te/ a iudeis adducentibus: & iudicari ab illo poscentibus. Linguā nostrā
 magnificabimus: dixit Herodes & eius exercitus: Q n̄ magnū aliquod
 signū/ quod uiderimus loquemur aliqñ his qui uidere non potuerūt: la-
 bia nostra a nobis sunt. Dixit Pilatus: Præsidis fungor offō: potestatem
 habeo crucifigere te: & ptātem habeo dimittere te: Mihi nemo præsidet
 in ciuitate. Dicūt iudei sumus pōtificates: supiorem in nostro offō nō hñ-
 tes: Sumus scribæ: scia legis præcellētes. Sumus pharisei hoīum opiniōe
 præstātissimi. Sumus populi seniores qui corā quocūq; iudice loq; possu-
 mus ex offō. Dixit Herodes. Sum Herodes tetrarcha. Tm̄ mihi tribui-
 tur/ ut præsles Romanus/ de meā iurisdictionis hoibus/ iudicare non au-
 deat. Pōtificates scribæ & pharisei iudicium meū extra iurisdictionē meā/
 in eorum metropoli subire cogūtur. Dicunt ergo hi hoies. Labia nostra
 a nobis sunt. Non loqmur iussi: sed nostra uoluntate. Labia nostra a no-
 bis sunt: Verum dicitis si ad quid addideritis. Sunt ad loquendū uersuta
 Pilato: iniqua iudeis: stolidi Herodi. Vere ad hæc sunt a uobis: a deo
 sunt: ut loquamini simplicia: pia: solida. Quis noster dominus est.

Nemo tacendi uel loquendi nobis legem imponere potest. Quis noster dominus est? Est ne hæc iudeorum caterua: dominus meus dicit Pilatus: ut propterea indebite condemnem illum pro cuius pœna tot mala passurus sum/quot per somnium uidit uxor mea? Mihi nocere posset hominis huius interitus: cuius salus prodesse potest. Remittam igitur illū alio iudici pro mea libertate. Quis noster dominus est id facere prohibens? Dicunt pōtiffices scribæ & pharisei. Est ne hic nazarenus dominus noster: ut substinere debeamus tam apertas redargutiōes ab eo? Vera fit hic figura Ioseph? Nunquid rex noster eris: aut subiiciemur ditiōi tuæ? Quis noster dominus est? Hic ne Iesus Fabri & Mariæ filius natus in præsepio? Somniator est. Venite occidamus eum: & uideamus quid illi profint somnia sua. Herodes quoq; quia quod desiderabat assequi non potuerat a domino Iesu Christo: illum spernens: iudeos fastidio habēs: Pilato par referre uolens: dicit. Quis noster dominus est? Est ne hic Iesus ille quem pater meus Herodes primus huius nominis in iudeorum terra tenens principatum: & rex Hierusalem timuit ne illi regnū auferret? En qualem timuit? Quis noster dominus habitus est opinione paterna? Quis noster dominus est? Hi ne improbi pontiffices: scribæ & pharisei? En quā importunæ aures nostras obtundunt. Misellum illum suis uerbis stupidum effecerunt: ut loqui non possit: & si loquatur audiri nequeat. Sunt impedimento ne assequar quod affecto. Videre scilicet signum aliquod ab eo fieri. Cur pro tam improbis & importunis hominibus iudicandi onus subibo? Sunt ne ipsi mihi domini? Quis noster dominus est? qui superiorem hac in regione non habeo? Cum Romanus præses hodie professus sit me libere dñari: a quo si talis existimor: qualis ille obsequio protestatur. Quis noster dominus est: ut prohibeat uices non repēdi? Remittam ad illum reum & accusatores. Nolo istis morem gerere. Illi nolo debere. Hunc Iesum nolo uideri timuisse. Si eū occidero metuiffe uidebor ne me tetrarchia mēdicus spoliaret. Si dimittam nolo uideri fecisse ad gratiam. Cum alia quædam ad rem hanc faciētia profundius intuenti propheta dixisset concludit aperte. In circuitu impij ambulat. Impii in quibus pontiffices: scribæ: & pharisei ambulabant: in circuitu a Pilato ad Herodem: ab Herode ad Pilatum. Herodes tamen & Pilatus ambulantes in suarum circuitu iniquitatum: interuentu tamen domini Iesu ad mutuam redeunt gratiam. Iudei in suæ perfidiæ stimulis circumuoluti: finem sub Herode nullum inuenire potuerunt.

Lucas.

Condemnationis

Condemnationis primæ contra Iesum a Pilato diffinitæ n arratio & distributio.

PILATUS aut̄ cōuocatis principibus sacerdotum & magistratibus & plebe: dixit ad illos. Obtulistis mihi hūc hoīem q̄ si auertentē populū. Et ecce ego corā uobis iterogans/nullam cām inuenio in homine isto: ex his in quibus eum accusatis. Emendatum ergo illum dimittam: qui de crimine ad accusatorum instantiam sententiā laturi sunt: Ante omnia ad illam audiendam partes uocant. Illis adstātibus merita

causæ recensent: ne de incertis & indiscussis iudicare uideant̄. Iudicāt tādē qm̄ de actis in cā cōclusionē elicientes sn̄iam p̄ferūt. Tria hæc/si bñ p̄spicias: Pilatū egisse Luca narrāte cōperies: Vbi. n. dicit: cōuocatis nāq; magistratibus & plebe: nōne apertissime oēs accusatores ad sententiā audiendam citatos referre uidet̄: qm̄ hæc tria hominum genera Iesum accusare iam inotuit? Vbi uero dicit. Obtulistis mihi hoīem hunc. Ipsū reū coram tribunali ad sn̄iam audiendā nonne luce clarius monstrat adductum. Insup dum dicit quasi auertentē gentē nr̄am &c. causæ merita plane p̄strinxisse iudicē nōne cōstat? Emendatū ergo dimittā. Sentētia ē condēnatoria partim: & partim absolutoria. Condemnat ut his qui adduxerunt quasi reū Iesum ad iudicium in aliquo morē gerat: eorūq; furorē iusti castigatione cōtemperet. Absoluit quia dānatiōis causam nō inuenit. Vide qm̄o exactis Pilatus sententiā inferat. Ergo quia tanti ac tales uiri: obtulistis hunc hoīem: in iudicio: quasi auertētem populū: Ne leuiter oīno ac iniuste capere: adducere: & accusare uideamini: emendabo eum uerberibus: ut p̄na iusti iniustitiam & leuitatē uestram contegat. Quia uero nullam causam in eo inuenio: ergo dimittam eū emē datum. Bone Iesu: quia Annæ respondisti: de discipulis & de doctrina quærenti: es alapa a seruo percussus in faciem. Quia Caiphæ respondisti sub iuramento: esses ne filius dei interroganti: palmis & pugnis contusus es: uelatus: delusus: perq; noctem totam dure uexatus. Quia Pilato satisfecisti pro criminibus obiectis: tractus es ad tribunal Herodis. Quia friuolis & futilibus Herodis interrogationibus nihil respōdisti: deluderis & remitteris ad Pilatum. Si respondendo satisfacis: non relaxaris. Si substinendo taces: iterum iudicio susteris. Quis tandem finis erit his angustiis? Substinate & uigilate mecum.

Matheus.
& ii

K

L

M

Vnc milites præfidis suscipientes Iesum in prætorio cōgregauerunt ad eū uniuersam cohortē. Et exuentes eū/clamidem coccineā circūdederunt ei. Et plectentes coronā de spinis posuerunt super caput eius: & arundinem in dextera eius: Et genuflexo añ eū illudebant eū dicentes. Aue rex iudeorū/Et expuentes in eum acceperunt arūdinē & pcutiebant caput eius. Ioannes. Exiuit iterū foras Pilatus & dicit eis. Ecce adduco eum uobis foras: Vt cognoscatis quia nullam in eo inuenio cām. Exiuit ergo Iesus portans spineam coronā: & purpureū uestimentum. Et dixit eis: Ecce homo. Continet huic sententiæ executio: flagella in corpore: puncturas & percussiones in capite: derisus in habitu: sputa in facie. **Q**uorum declarationem attendite.

Executionis distributæ declaratio.

Ta fatigatus tandē fessis carnificibus: cōminutisq; flagellis: cessant uerbera: quia neq; locus erat in corpore: qui iteger illa posset excipere. Soluit/induiturq; a carnificibus Iesus: & dū lacere carni panni nō nimis delicati incōdite/& duriter applicant: nouus dolor accedit. Neq; tñ hic malorū finis: Caput hæctenus intactū excruciat. Matheū (si hæc scire uolumus) audiamus. Tūc cum uirgis laniassent carnifices saluatorē/& iduissent ueste alba/illa. s. qua ab Herode p derisum idutus fuerat: Milites p̄fidis suscipientes Iesum in p̄torio: ubi fuerat uerberibus laceratus. Cōgregauerūt ad eū irridendū uexādūq; uniuersam cohortē: quæ ad illū capiendū in armis steterat: Vt uideāt pro quali cā p̄tiffices scribæ & pharisei tot arma mouissent. Deridētes igit iudeorū timorē & stultitiā: p obprobria quæ iferūt saluatori: tāto apparatu p tales uiros capi iussu. Exuētes eū/Albā uestē ab Herode traditā: quasi cādidatō & magistratū affectanti: Clamidē coccineā circūdederūt ei: & plectētes coronam de spinis posuerūt sup caput eius & arundinē in dextera eius. Alludūt milites Romani Herodis derisiōi. Ille quasi cādidatū & magistratū more romano deposcētē Iesum: albis uestimētis iduerat. Isti per derisū regalibus ornāt: & iuxta regis istitutionē oīa faciūt. Dant uestē regiā. Audi Matheum. Clamidē coccineā circumdederūt ei. Coccus est quo tingit lana in roseum ruborē uiuacissimū: quem nos rosatum dicimus/qui redactus in clamidem principatus habitū præferebat. Dant coronā. Et plectentes coronam de spinis posuerunt sup caput eius. Dant sceptrum/& arundinem in dextera eius. Talem dant coronam: tale sceptrū: quale existimāt esse regnū. Sed dum quid agant nō intelligunt: magnū indicāt sacramētū. **Q**ui oēs peccatorū spinas cōfringere uenit: spinas in capite portat: ut peccata mundi in suo corpore se ferre demōstret. Arundo in sceptrū redacta

data timorē pōt incutere: sed non frangere: sed non multū nocere: neq;
 duriter uexare p̄cussos. Frangitur. n. arundo si durius feriat. Iugū Christi
 suaue est & leue/qm̄ & ipse Iesus nō uulnerat: neq; frangit. Dat pro mul-
 tis aīam suā/moritur p̄ iustitia: ut peccatores iustificet. Sed quos uiator
 rexit arundine: quos nunc aduocatus & patronus per lenitatē moderat̄
 & tollerat. In fine mūdi iudex reget in uirga ferrea: & tanq̄ uas figuli cō-
 fringet ingratos: pro qbus hic leniter regēdis: arundinē ipse sumpsit ī de-
 xtera. Pro qbus quasi arūdo cōfractus est uerberibus/ligatus ad palū: &
 quasi arūdo uētis agitata: delusionibus leuissimoz̄ hoīum infestatus ē.
 Et genuflexo añ eū illudebāt ei dicētes. Aue rex iudeoz̄. Mos ē creatos re-
 ges & regalibus insignibus decoratos salutari a subditis/ & corā obedien-
 tiā p̄fiteri. Ne qd̄ igit̄ deesset qd̄ ad regni derisam imaginē faceret/ Fle-
 etunt milites genua añ Iesum obediētia p̄ derisū p̄stita. Et illudētes ei di-
 cunt. Aue rex iudeoz̄/ Rex spinis coronate/ Rex arūdine decorate. Si ue-
 re rex eēt iudeoz̄: de qbus loq̄mini o milites: certe nō mentiremini. Spi-
 nā sunt illi oēs: pūgunt & lacerant/ Ciuilibus odiis deuaſtāt terrā suam.
 Arundines sunt uēto agitatae sup̄bia: cōtortae inuidia: fractae ira: uacuae
 charitate. Nō satis fuerat spinis & arundine deluisse in Christo imaginē
 regiā. Expuentes in eū pro maiori uilipēdio/ accēperūt arundinē: quam
 pro sceptro dederant. Et pcutiebant caput eius. Flagella corpus uexauē-
 rant: & lacerauerant. Corona spinea caput excruciat: & derisui tradit af-
 flictum. O bone Iesu quanta est tibi animi constantia? In tot cruciatibus
 taces: dolorē contines. **Q**uis hęc te iubet silentio prāterire? Obediētia
 studium quo deo patri uis eē morigerus. Zelus iustitiā: cui pro peccatis
 hominū satisfaci. Caritas ad fratres: quos per tā duos cruciatus eripis
 a p̄cenis. **Q**uis nr̄um igit̄ tecū non substineat & uigilet. **Q** n̄ pro nobis
 tam acerba tu substines? Vere nūc uidemus oēs q̄ tristis est usq; ad mor-
 tem aīa tua. Fac nos domine tanti amoris: tanti laboris non imemores:
 non ingratos. Exiuit iterum foras Pilatus & dixit eis. Ecce adduco eum
 uobis foras: ut cognoscatis quia nullam inuenio in eo causam. Exiuit er-
 go Iesus portans spineam coronam & purpureum uestimentum. Et di-
 xit eis. Ecce homo in quo executa est castigationis sententia. Melius di-
 xisses o Pilate. Ecce homo iniuste captus: inique accusatus: ignominiose
 circūductus: indigne delusus: crudeliter uerberatus: & spinis coronatus.
 Ecce homo. Dic o Pilate quem dānare iuste non potui. **Q**uem nō casti-
 gare: sed cogente iustitia debui liberare. Ecce hō/in quo prima tua diffi-
 nitua sn̄ia a te ipso frustrabit̄ o Pilate. Nō. n. dimittes quē dimittēdū p̄
 sua inocētia d̄clarauisti. Cōtētiōe nāq; ip̄roba & horriſōa iudeoz̄ sn̄iam

tuā a qua nemo prouocauit: quæ te iubente & adhuc pro tribunali sedē te executioni mādari iussā/est reuocabilis. In fontem opprimes & quem iniustis laniasti uerberibus/tandem morte multabis. Ita una die de hominis uita innocētissima absolutoriā prius: deinde ad durissimū genus mortis cōdēnatoriā sententiam ptulisse: æterna infamia laborabis. Subfinete uos hic & uigilate mecū: eoq; mentis studio audire ne pigeat secūdam Pilati contra Iesum snīam/quo primam uigilantissime percepistis.

Secunda Pilati contra Iesum sententia.

IVDEOrum gentis efrontem efferatamq; superbiā: Pilati inconstantiam. Amborum tergiuersationes intermixtas. Amborū etiā iniquitatē/huius in damnādo ad crucē Iesum: Illorum inextorquēda damnatione. Euangelistæ nunc nobis referāt. Ioannes incipiet: Reliqui (ut cuiq; locus fuerit) prosequuntur. Ioānes. Cum ergo uidissent eū pōtiffices & ministri: clamabāt dicētes. Crucifige crucifige eū. Dicit eis Pilatus. Accipite eū

uos & crucifigite. Ego. n. nō inuenio in eo cām. Rñderunt ei iudei. Nos legē hēmus & secūdū legē nrām debet mori. Quia filiū dei se fecit. Cū ergo audisset Pilatus hūc sermonē magis timuit. Et igressus ē p̄toriū iterum & dixit ad Iesum. Vñ es tu? Iesus aut̄ rñsum non dedit. Dicit ergo ei Pilatus. Mihi non loqueris? Nescis quia ptātem habeo crucifigere te: & potestatē habeo dimittere te? Rñdit Iesus. Non haberes potestatē aduersum me ullā: nisi tibi datū eēt desup. Propterea qui me tradidit tibi: maior peccatum habet. Et exinde quærebat Pilatus dimittere eū. Matheus. Per diē aut̄ solēne consueuerat præses populo dimittere unū uinctū quē uoluissent. Habebat aut̄ unū uinctū isignem qui dicebat̄ Barrabas: qui iuxta Ioānem erat latro: iuxta Matheū & Lucam in seditione fecerat homicidiū. Congregatis ergo illis dixit Pilatus. Quē uultis dimittā uobis: Barrabam: an Iesum qui dī Christus? Sciebat. n. q; p inuidiā tradidissent eū: Principes aut̄ sacerdotū & seniores psuaserūt populis ut peterent Barrabam: Iesum uero pderent. Rñdens aut̄ præses dixit: Quē uultis uobis de duobus dimitti? At illi dixerunt Barrabam. Dixit illis Pilatus. Quid igitur faciā de Iesu qui dicit̄ Christus? Dicūt oēs crucifigatur. Ait illis p̄ses. Quid. n. mali fecit? At illi magis clamabant crucifigatur. Ioannes. Si hunc dimittis non es amicus Cæsaris. Oīs. n. qui se regē facit contradicit Cæsari, Pilatus aut̄ cum audisset hos sermōes adduxit foras Iesum/

Et sedit

Et sedit pro tribunali in loco qui dicitur Licostratos. Hebraice autem Gabatha. Erat autem parasceue pasce hora quasi sexta. Et dixit iudeis. Ecce rex uester. Illi autem clamabant. Tolle tolle crucifige eum. Ait illis Pilatus. Regem uestrum crucifigam? Responderunt pontifices. Non habemus regem nisi Cesarem. Matheus. Videns autem Pilatus quia nihil proficeret: sed magis tumultus fieret/accepta aqua lauit manus coram populo dicens. Innocens ego sum a sanguine iusti huius/uos uideritis. Et respondens uniuersus populus dixit. Sanguis eius super nos & super filios nostros. Lucas. Tunc Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. Matheus. Tunc dimisit eis Barrabam: Iesum uero flagellatum tradidit ut crucifigeretur. Sigillatim nunc singula examinemus.

Crudelis iudeorum proteruitas declaratio.

Vm ergo uidissent eum pontifices & ministri clamabant dicentes/
 c Crucifige crucifige eum. Non satis est nobis hunc laceratum esse uerberibus/Volumus et uita priuari. Dixit illis Pilatus. Quomodo illi estis inplacabiles: neque castigatio tam dura hominis innocenti uos ad clementiam flectere potest. Accipite eum uos adiudicandum: & crucifigite & cruci adiudicate. Ego. n. in eo non inuenio causam/Vnde illum ne dum cruci/sed neque mitiori morti adiudicare possim. Responderunt ei iudei. Nos legem habemus a Cesare/ne iudicemus ad mortem. Tuum est ex officio hoc facere. Secundum uero legem nostram/quam tu inter nos iudicans seruare teneris. Debet mori quia filium dei se fecit. Apparet hic crimina de quibus eum accusauerat fuisse conficta. Quod non perseverant in eisdem accusatores. Nihil. n. haecenus coram Pilato uel Herode quod se filium dei dixerit accusando/dixerunt. Pilatus autem auditis his sermonibus magis timuit. Nuncii ab uxore iam missi uerba animam pulsant. Vnde nunc audies Iesum asseri filium dei/magis timet/si illum damnauerit quas uxor per somnum uiderat poenas dare. Insuper quia audit iudeos lege agere: & ne Romanos uiolenter/nolle iudicare: se uero datum a romanis iudicem officio iuxta legem fungi debere: magis timuit: Si illum liberaret: ne rebellionem aliquam praestaret occasionem: & de iustitia denegata coram romano impatore reus fieret. Itaque pauore anxius reuertitur in praetorium cogniturus si possit/an filius dei sit hic reus/qui tam obstinatae morti adiudicari deposcit. Et ingressus est praetorium iterum: & dixit Iesu: unde es tu? Audiuerat eum esse galileum: sed locum certum non audiuerat. Iesus autem respondens non dedit ei. Iam enim abunde huic interrogationi responderat: quoniam dixerat regnum suum non esse de hoc mundo. Quando dixerat se ad hoc natum: & ad hoc in mundum uenisse: ut testimonium perhiberet ueritati: quando dixerat omnem qui est ex ueritate eius uocem audire. Haec si Pilatus intelligere

R

S

T

uoluisset: aperte uidisset unde esset Iesus. Sed quia cæcus erat & surdus animo (Vbi uero nō est auditus: sermo fundi nō debet: præsertim cū semel satis dictū sit) ideo nō rñdit Iesus. Expertus ēt erat Iesus Pilati pusillanimitatē: qui non pro iustitia sed pro assentatiōe: ut morem gessisse iudeis & aliqd illis ipartitus uideretur/eū tam acerbè flagellis cædi iusserat. Sciebat certissime q̄ timore uano illū eēt cruci adiudicaturus. Iō Iesus rñsum non dedit ei. Dixit ergo Pilatus. Mihi nō loqueris? Nescis quia potestātē habeo solus in prouincia crucifigere te si uolo assentiri accusatoribus tuis: Et ptātem habeo dimittere te/ uiuū liberū/ & impunitum cōtra accusatorū uoluntatē? Cur igitur taces? quasi ignorās potestātē meā? aut quasi negligens illā? Non me in hoc negligis: neq; meā potestati detrahis: sed tuā salutem piclitaris. Satius est te rñdere saluti tuæ studentem: q̄ tacere negligentē. Rñdit Iesus. Nō hēs in me ptātē ullā nisi tibi datū eēt desup: p̄pterea maius peccatum habet qui me tradidit tibi. Ambigi non potest oēm potestātē a dño deo esse: & hoc sensu ueritatē non eē mentitam/ Q̄ n̄ dixit non hēre Pilatū in se ptātem nisi datam desup. i. a deo super oīa p̄sidente. Sed quæ addidit dñs Iesus ex hoc sensu sequi non p̄nt. Non. n. quia deus dedit Pilato iudicandi potestātē: ut dator uniuersalis uel specialis. Ideo minus peccat Pilatus iudicando q̄ iudei ad iudiciū adducendo: & dānari petendo: hñt & ipsi a deo adducendi & trahendi potestātē/ q̄n ea nō facerēt: nisi deus ea fieri: & p̄ illos fieri uoluisset: iōq; minus nō peccāt: qa habēt a deo opis potestātē. Q̄ m̄ non iō peccāt ut deo obediant: sed ut suæ impietati satisfaciant. Deus ēt potestātē opis distribuit nō ad abusum: sed ad publicā utilitatem: secundū rectæ rōnis regulam exercendā. Licet igitur ille sensus uerus sit: nō tñ satis accōmodatus esse uidet̄. Q̄ n̄ illi sequentia nō concordant. Existimo igitur saluatorē nr̄um per suam ineffabilē sapientiā hoc dicere uoluisse. O Pilate tu qdē habes in me ptātem necis & uitæ: sed nō es sup̄mus iudex: habes ab alio superiori te: ptās tua est desup: non solū a præsidēte in uniuersa republica mundi: non solū pro offō subditus es deo/ es sub impatore Romanorum hic præses missus. Ita potestas quā super me hēs/ data est tibi a Cæsare monarcha reip. cui seruis. Neq; ab illo solo hanc habes. Hēs etiā amicorū Cæsaris fauore: & senatus interuētū: quos ueris: apud quos times accusari a iudeis: si te qualē uolūt iudicē nō exhiberis. Scio in me nō spontaneum geris iudicis officiū: sed a q̄bus accepisti iudiciariā potestātē formidans iudicem te gerere cōpelleris. Itaq; quia nō affectate: neq; sponte sed quasi inuitus ex offō mecū agis/ & peccas timore/ minus peccas q̄ qui sponte per inuidiā peccant. Iudeorū conuentus: qui me tradidit tibi/ tu si

posses nō iudicares iniuste: & oīa facis ne iudices. Contra illi oīa faciunt ut te per iniustā snīam opprimere me cōpellant. Cognoscant hic iudicū subornatores: & iustoꝝ iudiciorum puerfores: dum hæc agūt/grauius se peccare q̄ iudices. Non mea hoc sed sapiētissimi Iesu uoce sancitum est. Maius peccatum habet qui me tradidit tibi inique iudicandum q̄ tu qui tātum pro officio iniuste iudicare compelleris/aut aliunde q̄ propria uoluntate es adductus ut iudices.

Pilati inconstantia siue leuitas & pusillanimitas.

Texinde ex modesta rñsione dñi Iesu quæ alio sensu supba redderetur & inepta/**Q**uærebat occasionē: per quā dimittere eū/ & se cōseruare quasi functū offō posset. Recurrit ergo ad ius cōsuetudinis: ut saltē per illud sine iniuria iudeorum Iesum liberaret. Instabat pascha & azimoꝝ solēnitas: qua nullā præstantiorē habebant. Et quæ hæc erat solēnitas & gaudiū ac grārum actio pro liberatione hebreorum de seruitute regis Aegypti. Ipsi quoq; liberabāt unū q̄tumlibet reū et dānatum & reseruatū ut moreret: hoc est quod dicit Matheus. Per diem autē solēnem/diem paschæ oīum solēnissimū: consueuerat præses populo dimittere liberū a pœna unum uinctū carceratum & cōpeditum & morti damnatū quem uoluissent. Pro quacūq; culpa: pro quouis scelere mori meritus esset. Hæc existimauit uiam ad liberandū Iesum: quā nō sua: sed populi electione uideret ingressus. Cum multos haberet morte dānatos in carcere & cōpedibus uinctos: oīumq; scelestissimū & odiosum maxime parti populi: Barrabam simul cōstituit cū Iesu optione populi pponere liberandū: sperans cū infamia criminū: cum turpitudine uitæ: cū morum detestatione: tum odio factiōis/Barrabam a populo post haberi: & Iesum eligi liberandū/Saltē ab ea factiōe: de qua in seditiōe Barabas hoīem occiderat: hoc est quod dicit euāgelista. Habebat autē tunc uinctum insignē/sceleribus & infamia uitæ detestabilis: qui dicebat Barabas. i. filius magistri: quasi oīum scelerū disciplinam tenēs: filius magistri diaboli: oīum flagitioꝝ magistri sagacissimi. Hic porro Barrabas iuxta Marcū & Lucam in seditione fecerat homicidiū. Secundū Ioannem. Erat autē Barrabas latro. Vide qualia crimina: Vere hic adimpletū est de dño Iesu illud ppheticū: & cum iniquis deputatus est. Potuisti Pilate: dū nescis: adimplere pphetiam: nō potuisti iudeoꝝ peruertere nequitiam. Forte pro romana modestia non absurde sperauisti a iudeis Iesum eligi: & Barrabæ præferri. Ita de se ipso argumētū fumens/cōgregatis illis principibus sacerdotū scribis & phariseis/cū populis: quos pro fauore secum duxerant. Dixit Pilatus. **Q**uē uultis dimittā uobis/Barrabam an Iesum

X

Y

Z

A

B

qui dicitur Christus: Artificioſa præſidis oratio: Barrabam prætulit: ut odio nois: & uitæ infamia: illo exploſo Ieſus acceptaret. Ieſum uero ꝑponens ſecundo loco addidit: qui dicitur Chriſtus: quaſi dicat Barrabas qualis ſit oēs norunt: nihil de illo dico amplius: niſi Barrabas. Ieſus autē dicitur Chriſtus: nō maleficus: non Barrabas qui cōuictus eſt ſeditioſus homicida & latro. **Q**uē uultis uobis dimittā: Penitus ne & ſuo ipſo noie infamem: An hoīem genere moribus & multorū uoce religioſum? Falleris Pilate. Opinioni nanq; tuæ nō ſuffragabitur artificioſa ꝑponēdi rō. Erraſti: ſimilia ſe inuicem eligūt. Applaudit iniquus iniquo. Iudei iniquitate pleni: malunt Barrabā ſui ſimilē uiuere: q̄ Ieſum. Hic illis impropat peccata legis: Barrabas ad peccādum ſe ducē: aut ſaltē ſigniferū exhibebit: **Q**uare principes ſacerdotū & ſeniores ꝑſuaſerūt populis ut peterent Barrabam Ieſum uero ꝑderēt. **C**Mare ſine uento nemini nocet: utq; libet ſeſe exhibit remigabile: Vento ꝑcinctū remis attingi nō ꝑōt. Velis agendū eſt pro uētorū arbitrio: q̄ ſi magis deſæuierit: uela diſcindūt. Temonē loco dimouet fluctus. Ita pro impetu tēpeſtatis: uiq; uentorū: mare extollitur: conuoluit: rapit: atq; ſubmergit. Plebs quoq; ſibi dimiſſa placabilis ē ad ꝑſequendū: iuſtū & æquū facile ꝑſuaſibilis: hanc primores pro auctoriſate ſuis affectibus quaſi uentis inquietāt: rapiuntq; ſpē cōſilii quocūq; uolunt: & ſæpe in furias ꝑnciemq; ſui trahūt. Pontifices itaq; addubitātes ne populi Ieſum dimitti ꝑſtularēt: quorū ꝑ die feſto maxima erat in ciuitate frequētia: & magna ex ꝑte ad prætorium (ſpectādā nouitatis grā) uenerant: ꝑſuaſionibus inter turbas cœperūt agere. Hos terrent: illis ꝑmittūt: blādiuntur iſtis: interminantur aliis: ꝑ cuiusq; natura plebē alloquūtur. Ita ꝑſuaſerūt ut peterēt Barrabam: Ieſum uero ꝑderēt. At illi. ſ. ꝑtōtices ſcribæ & phariſei ac populi ſeniores: dixerūt Barrabā. **P**oſtulamꝑ populi noie & nrō dimitti. Dixit illis Pilatus. De tanta crudelitate & ꝑpudentia idignabūduſ. **Q**uid igitur faciam de Ieſu qui dicitur Chriſtus? **Q**ñ illi ꝑæfertis Barrabā: qui nō dicitur ſed eſt plane latro: homicida: ſeditioſus. A ꝑncipio accuſauit Ieſum ſeditioſis: neq; tñ crimen ꝑbare ꝑtuitis: nunc autē de latrocinio homicidio & ſeditioe cōuictū ꝑtitis liberari? Si Barrabam ſceleſtū plane hoīem abſoluero: quō Ieſum crucifigere ꝑterō? **Q**uid igitur ueſtra opinioe faciā de Ieſu qui dicitur Chriſtus? Erit certe abſoluendus: **Q**uando Barrabas: qui non dicitur Chriſtus: ſed latro homicida ſeditioſus atq; ſceleſtus ꝑ uos abſoluuit. Confundimini & erubescite ꝑ tanta incōſtantia & apta nequitia. Dicunt oēs crucifigat. Oēs dicunt: ut ſinguli minus cōfuſi uiderent. Oēs: & populum hoc dicere fecerūt: ſuam neq̄tiā cōtegere ut cunq; uolēt. Ait illis ꝑſes. **Q**uid

Quid. n. mali fecit? Oēs dicitis incondita plebs: neq; uestrū q̄spiā quid dicat/aut qua rōne dicere debeat intelligit/uel dicti causam pōt afferre.

Quid. n. mali fecit? Ego pro delicti mensura pōenam statuā. At illi magis clamabant crucifigat̄. Cām afferre nequeunt. Ita qđ ratione obtinere diffidunt: clamoribus impetuosis: furore plenis extorquere conant̄. Est hoc apud tribunalia cōe malum: ut cui minus iustitia suffragat̄: ipetuosius uoce tumultuans iudiciū subuertere aut turbare conet̄. Et s̄ape quo magis diffidentia tegere existimat/eo magis ap̄iat. Ioannes. Si hūc dimittis non es amicus Cæsaris. Extra cām est quod nunc dicitis o infani: imo penitus contra cām. Nescitis oportere/iudicem eē affectione penitus uacuū: ut non amore: odio: spe: aut timore diiudicet. Quid habet ad cām Cæsaris amicitia. Crimina adducite cōtra reū: fauore nequitia uestrā de principis grā captare definite. Omnis. n. qui se regē facit contradicit Cæsari. hoc est aliqd/Lædere maiestātē est certe pōena dignissimū. Sed quid ad cām? Vñ p̄batū est dñm iesū Christū se gessisse regē/aut ī Cæsaris p̄iudiciū fuisse aliqd aggressū: tertio corā Pilato: Id p̄ponētes: & corā Hero de cōstāter accusantes: p̄bare nō potuistis. Adducitis rōnē igentis criminis: sed criminolum nō p̄batis quē petitis crucifigi. Pilatus aut̄ cū audisset hos sermones: adduxit foras Iesum. Quos uerbis mollire nequerat: sperauit rebus sub oculis positis mitigare. Plus. n. mouēt uisa q̄ audita. Adduxit ergo iesum flagellis durissime cæsū: facie liuidū: spinis coronatū: & sedit pro tribunali: quasi mox iudicaturus: si req̄rerent. Sedit aut̄ in loco q̄ dr̄ Licostrates: hebraice aut̄ gabbatha. Licostrates sublimitatē uel p̄cliuū. Gabbatha collis altus: uel p̄cliuū sublime significare Hieronymus attestat̄. Eiusdē uero loci noīa eē abo nobis cōstet. Sedit Pilatus ī loco situ sublimi: posituq; decliuo: ut uideret̄ ab oibus. Ita nō sine magna rōne: euāgelista retulit binomiū locū in quo Pilatus ad iudicādū sedit. Et dixit iudeis. Ecce rex ur̄: Videte qualis illi corona sit: qualis en gloria regni. Ecce rex ur̄: bñ a me p̄ sui regni decore: hītus dignitatis suæ/& expectatiōi uestrā satisfactū existimo. Illi aut̄ clamabāt. Tolle tolle crucifige eū. Tolle illū ab oculis nr̄is: da pōenis: da cruci: da morti. Ait illis Pilatus. Regē uestrum crucifigā? Quātulibet illum oderitis: infame uobis fuerit: regem uestrū (ēt noīe solo regem) fuisse crucifixū. Rñderunt pōtiffices. Non hēmus regē nisi Cæsare. Iam diximus. Si hūc dimittis: nō es amicus Cæsaris. Si illi esses amicus: nō studeret̄ tantis artibus hunc illi rebellem in uita seruare. Si quid tumultus & rebellionis suboriri cōtingat per hoīem istū non erimus imunes: qui seditiōis radicē quærimus extirpare. Tu ap̄ Cæsare excusari nō poteris: q̄ nob̄ renitētibus hūc libaueris.

E

F

G

H

Ultimus conatus Pilati pro liberando Iesu: & ultima contra Iesum sententia. Matheus.

K

VIDENS autē Pilatus quia nihil p̄ficeret: sed magis tumultus fieret accepta aqua lauit manus corā populo dicens. Innocens ego sum a sanguine iusti huius/ uos uideritis. Et r̄ndens uniuersus populus dixit. Sanguis eius sup nos & super filios n̄ros. Lucas. Tunc Pilatus iudicauit fieri petitionem eor̄. Matheus. Tunc Pilatus dimisit illis Barrabam: Iesum autē flagellatū tradidit illis ut crucifigeret̄. Hoc ultimo confi-

lio/annixus est Pilatus liberare Iesum. Callebat iudeor̄ leges & ceremonias: inter quas sancitum meminerat a Moyses/ q̄ in agro mortuo p̄ uim homine repto/ Si de homicida nō constaret: ois industria ad illum inueniendū: puniendūq; adhiberetur. Eo autē non inuento/ seniores p̄pingoris ciuitatis/ loco ubi mortuus iacuiisset: uaccam adducere & inde in uallem ad sterilem locū cū cadauere occisi ducere tenerent̄/ illaq; etruncata/ super caput abscisum sacerdotes/ leuitas/ ac seniores ciuitatis/ manus abluerent magna uoce cōtestantes mundos se ab homicidio/ neq; illi p̄stitisse consensum. Iccirco sibi supplicarēt propitiū deū: & a terra sua p̄enas & damna pro huiusmodi delictis reddi debitas orarent procul fieri. Huius legis cerimonia fretus Pilatus spauit mollire iudeos: si iuxta eor̄ ritum declararet neci Iesu spontaneum se nullū p̄stare cōsensum. Et iccirco culpam ac p̄enā tanto sceleri debitā a se procul fieri: & ad sp̄taneos auctores transire imprecaret̄. Itaq; accepta aqua iuxta legem quā attu-

L

limus: secundū illam contestatus est dicēs. Innocēs ego sum a sanguine iusti huius: Quia cōpulsus pro tumultu & seditionis piculo auertēdo permitto (ut uultis) illum crucifigi. Vos uideritis hāc meā p̄testationē/ uideritis: Quia pro legis uestre fauore culpā & p̄enam a me dimouero. Sum. n. inuoluntarius: per uiolentiā quā mihi infertis. Sicut p̄ ignorantiam inuoluntarii sunt illi: qui sup iuuenæ caput manus lauant pro homine occiso: in cuius morte nil penitus sunt machinati. Mihi par est cū illis causa. Illi ignorāt: ego coarctor. Vtriq; nolumus. Vos uideritis: q̄a culpam & p̄enā in uos trāfferri deprecor: si illū crucifigere a uobis coarctus fuero. Et r̄ndens uniuersus populus dixit. Sanguis eius sup nos & sup filios n̄ros sit totus/ tu ut postulas/ ut legis nostre fauore testaris/ sis immunis. Nesciens Pilatus qd ultra faceret pro liberando Iesu/ & principum sa-

M

pum sacerdotū: ac populi pertinaciam/ tam dura imprecatiōe ppendēs: promptā esse ad omne scelus: oēq; subire periculū multitudinē incēsam contuens. **Q** n̄ liberos suos tam dire deuouerent: timuit ne si Iesum liberaret/ grande discrimen cōtra se surgeret: **Q** uare satius duxit unū hominem/ quā iustū: p̄sertim iā seminecem p̄mittere crucifigi q̄ turbari publicam pacē. Itaq; ut tumultui inualefcenti neruos amputaret: ludicauit fieri petitionem illoꝝ: secundū Lucam: quæ qualis eēt Matheus exponit. **D**imisit illis Barrabam. Iesum aut̄ flagellatū tradidit illis ut crucifigeret. **N** Extorserūt a meticuloso & iniusto iudice iniqui accusatores sententiam quā uolebāt. Innocēs dñs morti adiudicatus est instātibus seruis neq; & impio iudice timore supato ferente sn̄iam. **O** bone Iesu non solū cū iniquis nunc deputatus es: sed iniquorum pessimo Barrabæ post habitus. Aequanimiter tñ & cōstanter substines omnia: & nos tecū substinere inuitas cū dicis: Tristis est anima mea usq; ad mortem: ad quā Pilatus ad iudicauit me. Substinete & uos hic & uigilate mecum.

Figura liberationis Barrabæ: & damnationis dñi Iesu.

Iguraueras hoc dudū dñe/ in duobus hædis quos p̄ peccato populi offerri iusseras. Occidebat̄ unus dño: dimittebat̄ alius sortitus capro emissario. **Q** uē qui dimittebat: fiebat immundus: neq; ingrediebat̄ castra nisi lotus aqua. De occisi porro cruore interius: & exterius sanctuariū ac altare digito sacerdotis asp̄gebat̄ septies. Ita populis noxa remittebatur. **T**u dñe futurus eras retentū animal pro peccatis totius populi imolandum: **Q** m̄ tuo sanguine pro peccatis hominū fuso: & septies aspersa per manus sacerdotis aīa (quæ interius sanctuariū est) septē ecclesiæ sacramentis: asp̄so etiam eisdē corpore quasi exteriori sanctuario: dilutaq; hoīs uita (quæ quasi altare est) septē peccata mortalia relaxant̄: dantur septem dona spūs sancti: septemq; uirtutes mūdā aīam cōseruāt. Barrabam uero qui tecū p̄ntatur & liberatur: alter hædus p̄signabat capro sortitus emissario: Nam lucifero expulso de cœlis: & in horridam inferni regionē: omni amenitate desertā/ sua nequitia ad di&us erat Barrabas. **Q** ui uero illum adduxerunt in libertatē iudei suis iniquitatibus immundi: & fetidi p̄seuerant: & ad ecclesiæ castra nequaquā admittendi sunt: nisi baptismati aqua purgati.

Prophetia de iniquitate Pilati Herodis & iudeoꝝ in dānatiōe dñi Iesu.

Xamina Pilati: Herodis derisus: & uerba dñi Iesu: lōge antea **D**auit cōquestus est iterum dicens. Dixit insipiens in corde suo non est deus. **Q** uæ sapiētissimus rex nequaquā iterasset nisi plenus spū sancto: p̄uidisset dñm Iesum Christū quæ cantando deflebat:

similia iteꝛ fuisse passurū. Tu uide psalmū. Vt uero intelligerēt hoies de quibus insipiētibus secundā lametationē texeret: sequēti psalmo manifestat dicens. **Q**uoniam alieni insurrexerūt aduersum me. **Q**ui alii hi pnt intelligi nisi Romani? Alieni tunc pꝛsus a cultu uere religionis. Et fortes quæsierunt aiam meā. Principes sacerdotum: scribæ pharisei & pōpuli seniores. Fortes inq̄ duri: crudelesq; contra me. Cum Romani uerberibus & obprobriis surexissent aduersum me: nō faciatu his malis: fortes. i. crudeles quæsierunt aiam meam/ clamantes crucifigat. Hoc aut fecerūt quia non proposuerunt deū ante conspectū suū. **Q**uoniam me deū illis astantem. qui aperte dixeram: me filium dei in eorū cōsilio nunq̄ agnoscere uoluerunt. De eisdem uexationibus & uexatoribus quasi durioribus q̄ primi/ sequenti adhuc psalmo conqueritur. Cōtristatus sum inquit in exercitatione mea/ Exercitationē suam dicit pro sua modestia & fortitudine incredibili: accusationes falsas: derisiones indignas: circūductiōes ignominiosas: uerba durissima. **Q**ui exercentur sudāt. Tu dñe totus sanguie fluis: & tñ exercebis/ roboraris: & qd̄ in magnis certaminibus faciūt agonistæ/ non uinceris: sed p̄baris/ ut post has exercitationes iusto pꝛælio in cruce configas: mortēq; moriendo deuincas. Bene ergo dicis. Cōtristatus sum in exercitatiōe mea: quia tristis est anima mea usq; ad mortem. Et conturbatus sum non per impatientiā: sed per cōpassionē/ A uoce inimi **Q**uoniam populi clamantis crucifige: crucifige. Conturbor illis cōpatiens qui nesciunt quid faciunt. Plus me afficit eorū nequitia/ q̄ mea pœna/ hac. n. cōtristor/ sed exerceor/ illa cōturbor. **Q**uia pro ingratis & ab īgratis hæc patior. Cōturbor/ quia pro illis & ab illis patiens eis nō prodero. Conturbor q̄ acius punient/ unde pœnam effugere debuissent. Et a tribulatione peccatoris Romani militis tribulātis me: Romani me tribulāt flagellis & spinis/ sed tñ peccatores sunt: peccant per ignorantiam excusabilē: non per odium. Legem dei nō nouerunt/ p̄phetas nō intelligunt/ Iudei peccant per odiū. Hñt leges & prophetas de me loquētes: nolunt eos intelligere ut bene agant: ideo sunt inimici. Romani tantum sunt peccatores. **Q**uoniam declinauerunt in me iniquitates: falsæ accusationes: horrifonæ uoces: crucifige clamantes. Declinauerunt a recto iudicio/ in me/ contra me. **Q**uando per iniquitatem odium & iracundiam petierunt Barrabam liberari: me autē crucifigi: Et in ira sua. De sua inuidia & auidia molesti erant mihi. **Q**uando quærente Pilato/ quid igitur faciā de Iesu qui dicitur Christus? Clamabant iracundia pleni crucifigatur. Volūtarie in cruce suspēdor: neq; mihi molestum est quod petitur: sed ira per quam petitur mihi est molestissima. Propter hanc tristis est aia mea usq; ad mortem.

ad mortem. Substinet hic & uigilate mecū. Superest ut sententia Pilati executioni mandetur/quæ ad ipsam mortem me in crucem condecet.

Executio sententiæ ultimæ contra dominum Iesum lata.

NVNC q̄ traditus est dñs Iesus ab iniquo iudice impiis accusatoribus morte multā-
 dus/Substinet hic & uigilate mecū:dū ex euangelio refero/crudelē eius educiōem.
 Intereundū piā cōmiserationē/& societa-
 tem indignā:& cruci affixionē durissimā/
 & inusitatā. Ioannes. Illi aut̄ susceperunt Ie-
 sum:& eduxerunt eū/& baiulās sibi crucē:
 exiuit in eum qui dicit̄ Caluariæ locū. Lu-
 cas. Et cum ducerent eū/apprehenderūt Si-

monem quendā Cirenensem ueniētem de uilla. Et imposuerūt illi por-
 tare crucē post Iesum. Sequebatur aut̄ illum multa turba populi ac mu-
 lierū:quæ plangebāt & lamentabant̄ eū. Et cōuersus ad illas dixit Iesus.
 Filia Hierusalem nolite flere sup̄ me:sed super uos ipsas flete:& sup̄ fili-
 os uestros:Q̄m̄ ecce uenient dies in q̄bus dicent beatæ steriles quæ nō
 genuerūt:& ubera quæ non lactauerunt. Tunc dicent montibus:cadite
 super nos:& collibus opite nos. Quia si in uiridi hoc faciunt:in arido
 quid fiet? Ducebant̄ aut̄ cum illo & alii duo neq̄ ut interficerentur. Et
 postq̄ uenerūt in eū qui dicit̄ Caluariæ locū/ibi crucifixerunt eū:& latrōes
 unū a dextris:& unum a sinistris. Educionē nūc incipiamus exponere.
 Illi aut̄. s. accusatores uoti compotes pro affecuta snia. Susceperunt Iesum:
 sicut p̄pheta prædixerat. Susceperūt me sicut leo paratus ad prædam:&
 sicut catulus leonis habitans in abditis. Leo affecutus p̄dam:mox illam
 asportat/ne itercipiat̄. Catuli leonū prædæ portionē quā genitores ad cu-
 bilia afferunt:mox deuorant/ne de eorū unguibus a concatulis eripiat̄.
 Ita pontifices scribæ & pharisei:ut primum Iesus morti adiuudicatus illis
 traditus est/de Pilati cōspectu frendentes quasi Leones/illum eduxerūt/
 quem ne Pilatus liberaret:crucem ad hoc ipsum iā ante paratam hume-
 ris eius imponunt. Et baiulans sibi crucē Caluariam uersus educit̄ festi-
 nanter. Vbi uero a Pilati tribunalibus elongatus est:accelerandi itineris
 grā:crux alteri post eum imponit̄ baiulāda. Ita exiuit in eum qui dicit̄ Cal-
 uarie locū. Hædus qui pro peccato imolabatur in ciuitate:cremabat̄ ex-
 tra castra:cū prius sanguis eius fusus esset tribus in locis (semp̄ in tēplo)
 aspgendo. s. sanctuariū interius:sanctuariū exterius & altare. Iesus quoq̄
 pro peccatis oīum diluēdis:sp̄fit sanguinē per uerba in ciuitate tribus

R

S

T

in locis/in domo Cayphæ/extra prætorium Pilati ligatus ad palum: & in prætorio spinis coronatus: nunc per charitatem cremadus in cruce ducit extra ciuitatem in eum qui dicitur Caluarie locum. Lucas. Et cum duceret eum apprehenderunt Simonem quendam Cirenensem ueniētem de uilla & imposuerunt illi portare crucem post Iesum. Portabat a principio Iesus sibi crucem ut scribit Ioannes: Sed quia multis uerberibus fatigatus: multoque sanguine fuso: & coronæ spinæ tormēto uires illum defecerant: neque ut uoluissent impii poterat gressus accelerare/Timebant iudei ne Pilatus reuocaret illos & Iesum liberaret: ideo alleuiauerunt illum: ut si ire non posset: impelleret & traherent. Ita cum duceret eum: & ipse tardius nimia debilitate incederet: intereundem apprehēderunt Simonem quendam Cireneum alienigenam & ueniētem de uilla/imposuerunt illi portare crucem post Iesum: Præfigurauit Iesum crucem sibi portaturum Isaac portas in humeris ligna: super quibus cremadus erat.

Commiseratio pia.

V
s
Equebatur autem illum multa turba populi ac mulierum. Diuersis studiis sequebantur/Alii curiositate allecti: alii crudelitate impulsis: alii compassione ducti. Inter hos erant mulieres quæ plangebant & lamentabantur eum. Plangere est manibus nunc ad pectus: nunc ad se inuicem copiosis siue percussis consonare mœrorē. Plangebant manibus/ & lamentabantur uoce/eum/eius pœnas. Et conuersus ad illas Iesus dixit: Filie Hierusalem nolite flere super me: super meis presentibus pœnis: Patior. n. liberes sciens & prudens patior. Patior pro uestra: proque omnium salute mortalium: sed super uos ipsas flete. Flete super peccatis uestris pro quibus hæc patior: nisi enim hominum primi parētes peccauissent: nisi uos uestrique progenitores peccatis miseros: plangendos: atque deflendos fecissetis: ego ista non paterer. O christiani si substinetis: si uigilatis: si Iesum iam tristitiam redundantem attenditis: audite quid dicat. Filie Hierusalem: anime fideles: filie uisionis beatæ pacis: nolite flere super me tantum: Est quidem laudabile compati angustiis meis. Sed quæ mihi compatimini uiri memores estote: flete: lamentamini peccata uestra: & pro illis lachrimas fundite. Plus illa mihi molesta sunt: quam mea pœna. Ita si mihi compatimini: uobis potius compassione habete: & pro peccatis uestris quæ me ad has perduxerunt angustias flete. Iudei pœnarum mearum instrumenta sunt: uos carne. Si pro peccatis uestris uos una mecum fueritis tristes: si super uos ipsas nunc flebitis: sicut nunc ego pro uobis tristis sum: mecum postea exultabitis resuscitati ad iustitiam. Si autem super me tantum planxeritis: & non super uos ipsas: & super filios uestris: super peccata uestra: quæ ut filios concepistis: peperistis: nutristis: confortastis: amauistis: ue uobis: quoniam ecce uenient dies ultionis in quibus dicent anime quæ molliter & inutiliter tantum

tñ super me fleuerunt: & non super se ipsas & super peccata sua: Beatæ
 steriles. Steriles sunt illæ animæ quæ solo peccato originali labefactæ ab
 hac luce migrauerūt: quæ. f. ante discretionis annos exutæ sunt corpore:
 Steriles dictæ quia nullam segetem tritici: uel zizaniæ penitus attulerūt.
 Istas damnati & impœnitentes/ suæ comparatione miseræ foelices existi-
 mabunt: quia nullo extrinsecus tormēto cruciatæ pro solo damno mœ-
 rent ob amissam foelicitatem: Beatæ etiam quæ non genuerūt. Istæ sunt
 animæ quæ mente sola peccauerunt: non opere: Conceperunt enim pec-
 catum: sed non plene genuerunt. Quia licet potuerint & aliquādo uo-
 luerint: non tamen operatæ sunt malum: & ubera quæ non lactauerūt.
 Istæ quoq; sunt animæ: quæ licet peccauerint ope: tamen in peccato nō
 perseverantes: neq; illo diutius delectatæ: quasi non lactantes peccatum
 suum illud protinus extinxerunt. Has omnes animas damnati: & Chri-
 sti passionem inutiliter flentes: uere dicent esse beatas: si cum baptis-
 mi gratia ab hac luce discesserint. Si uero baptizatæ non fuerint: adhuc cō-
 paratione pessimorum beatas dicent. Quando non tam acerbe punien-
 tur: quæ sine lege in hoc mūdo uixerunt: q̄ illæ quæ olim per mosaicā:
 nunc per Christianam legem filia fuerāt Hierusalem: & super se: supq;
 filios suos malas uolūtates suas cum domino iesu flere neglexerunt: tūc
 ultionis tempore: hæ dicent montibus obstinationis caditæ super nos:
 non enim a malo proposito resilient: nisi cadendo: nisi pro affectione
 commodi: Quando eas peccauisse & sua peccata non defleuisse pro iu-
 stitia minime pigebit: sed propter cōmodi priuationem: & incommodo-
 rum inundantiam compunctionis lachrymas non dedisse dolebunt: &
 collibus desperationis operite nos/ Quando desperatione operietur re-
 ctum iudicium: & ideo obstinatæ manebunt: quoniam ueniam sperare
 non confident: neq; confidere uolent: & iccirco despata penitus in sub-
 mersionis studio perseverabunt: Quia si in uiridi hoc faciunt in arido
 quid fiet? Si dum hic sunt in uiridi uita: qua per pœnitentiam transplā-
 tari & inferi possunt: ut fructus afferant misericordia dignos & grā hoc
 faciunt: monte obstinationis obrui: & collibus desperationis operiri stu-
 dentes/ in arido mundo futuro/ quid fiet? Quando mœrendi locus
 non erit: Quando nullum erit spacium pœnitentiæ: Quando neq;
 transponi: neq; inferi poterunt.

Societas data domino iesu eunti ad crucem.

Vcebantur autem cum illo & alii duo: neq; ut interficerentur.

d Non dicit Euangelista alii duo nequā: neq; sic debet scribi uel
 intelligi. Qm̄ sonaret iesum (quod scribere formido) fuisse

A

Y

Z

A

B

unum neq̄. Neq̄. n. dicimus duos alios hoies aduenisse: ubi præter illos unus homo non uenit: sed distingui scribendo sic debet: alii duo. s. crucifigendi. Ita q̄ alii referatur ad pœnam non ad causam. Hac ratione dicit sepatim euangelista: Neq̄ ut interficerentur. i. pro sua nequitia crucifigendi. Non mirum qui humilitatis studio: nascens inter bouem laboriosum/ & asinum durum animal: & uerberibus natum reclinari passus est/ moriēs pro iustitia & redimendor̄ peccatorum gr̄a inter peccatores notorios uoluit crucifigi. Vt ille qui a dextris erat/ boue: qui a sinistris asino fuerit natiuitatis tempore designatus.

Domini Iesu cruci affixio dura & inusitata.

D

ET POSTEAQ̄ uenerūt in eum qui dicitur Caluariæ locum: ibi crucifixerunt eum: & latrones unū a dextris & unum a sinistris. Nemo miretur ū hic non adduxero ingentem crucis magnitudinem & altitudinem non maior fuit: non longior: q̄ homo nō lente ambulans portare potuerit. Et ipse Iesus pœnis exhaustus: uiribusq̄ deficiens portauit illam: quā puto usq̄ ad caluariā portauisset: nisi accelerandi studio iudei Simonem cireneum sufficere studuissent. Neq̄ hanc crucem extendam in terra: & Iesum trahi nunc brachiis: nunc uno pede: nunc altero: dum extenditur deplorabo. Non confingam clauos ad laniādos neruos studio crudelitatis obtusos: non foramina crucis plus distātia plangā: q̄ palmæ attingere potuissent. Rationi ista non cōsentiunt. Qui tāto ardore illū crucifigi postulauerant. Quid dixi postulauerant: procurauerāt: extorserant. Qui tanta rabie illum ardebant crucifixū intueri: Qui timebāt illū liberari: oīa accelerauisse: & suæ ardētissimæ rabiei: quæ sine impedimēto & cito satisfacerēt in p̄mptu habuisse credēdi sunt. Existimo pro brachioꝝ longitudine crucē ad palmas manuū clauis configendis per idoneæ iā ante foratam: & pro mēsurā pedū nihil penitus defuisse. Q̄ n̄ dum Christus exiuit: oīa ad mensuram fieri potuerunt. Figūt ergo crucem in terra: & illam q̄ p̄nt solidissime firmant. Substinate: uigilate: attendite. Nudant uestibus saluatorē: Quod paxillum pellis reliquū fuerat interiori tunica per sanguinem adhuc recentem dum induitur: eundo quasi coagulatum dhæbat. Ita dum exiuit interula: pellis abraditur lacerata

ditur lacerata: fluit undiq; de corpore sanguis: quod nudum apponitur cruci. Adhæret dorsum stipiti/Caput eminent iuncturæ. Extenduntur a carnificibus ad crucis latera brachia simul abo. Singulæ uolæ crucis foraminibus iam ad hoc factis applicantur/Singuli carnifices acutissimos clauos uolis admouent/locū tentant qui respondeat destinato/Comperiunt: uno cōtextu ponderosis malleis ingeminant ictus/Quisq; citius & expeditius cōfixisse satagit gloriari. Neq; pedes interea dolore uacant. Tertius carnifex duobus celeritate & ministerii promptitudine cedere nō uult. Pedes cōponit ad ictus/Quartus grossiore clauo illos simul & ambos ad crucem configit. Ita quatuor satellites crudelissimi simul crucifigunt saluatorem: & dum inter se promptitudinis studio præualere nituntur: uno cōtextu ictibus triplicatis cruci cōfixum relinquūt dñm Iesum Christum. Pendet ille/& dum nimietate doloris caput mouere cōpelliatur: noua pœna & crucifixis penitus insolita/ueatur accerrime. Pungit caput spinis. Si pedes remittat/pœna manibus ingeminatur. Si manus releuare uelit pedibus innitens: dolor illis augetur intollerabilis. O uos qui transitis per uia: aspice & uidete: si est dolor similis sicut dolor meus. Duo neq; mecū crucifixi sunt: sed nō antea uerberibus lacerati. Pēdēt illi restibus alligati: ego clauis cōfixus. ide laceror/unde substētor. & un̄ me oportuit sustineri inde pendeo. Citius. n. clauis q̄ restibus me posse crucifigi iudei cognouerūt/Latrōes mecū crucifixi caput libere mouēt: corona spinea me sine durissima pœna moueri nō sinit. Fluit de capite p spinas: de manibus de pedibus per clauos sanguis/corpus omne liuet & rubet: manat & madet sanguine: non tñ super me: sed super uos ipsas o animæ filiæ Hierusalem flete/Substinate & uigilate mecum.

De titulo supra domini Iesu caput in cruce posito.

PILATUS quia sine causæ seriosa cognitione iniuste contra Iesum tulisse sententiā stimulis cōsciētiae urgebatur interius: ubi illum uidit in cruce leuatū: & præter morē clauis affixum: existimauit opere præcium aliquam prætere excusationem: unde sui animi leuitatem & impietatem palliare. Itaq; cur Iesum sic punisset paucis aperuit. Est igitur hic actus quasi redditio causæ: & male sententiati ac executi palliatio. Vbi Pilatus cur sic egerit cām reddit. Iudei cām nō bene redditā emendari studēt. Pilatus declaratum mutare recusat. Hæc nobis euāgelistæ demōstrent. Ioannes. Scripsit aut̄

& titulum Pilatus: & posuit super crucem. Iesus nazarenus rex iudeorū.
Hunc ergo titulū multi iudeorū legerunt: quia prope ciuitatem erat lo-
cus ubi crucifixus est. Et erat scriptum græce: hebraice: & latine. Dixerūt
ergo Pilato pontifices iudeorū: Sed quia ipse dixit: rex sum iudeorū. Rñ-
dit Pilatus. **Q**uod scripsi scripsi: Redditionē causæ quam plura & execu-
Eta sententia scripsit Ioannes: iam examinemus. Erat lege Romana sanc-
tum: quod & deus per Moysen dudum antea decreuerat: neminē publi-
ce occidi: nisi per leges fuisset urgētibus demeritis cōdemnatus. Hoc in
FIesu crucifigendo Pilatus obmiserat: uiro certe celebratæ famæ (si Iose-
pho iudeo credere uolumus: de illo ista scribenti) Fuit aut̄ illis temporibus
Iesus sapiens uir: si tñ uirum nominare fas est: erat. n. mirabiliū ope-
rum effector: & doctor omnium eorum: qui libenter quæ uera sunt au-
diunt: & multos quidem iudeorū: multos etiam ex gentibus sibi adiun-
xit. Christus hic erat. Hunc accusatione primorū nostræ gentis uirorum
cum Pilatus in cruce agendū esse decreuisset: non deseruerūt hi q̄ ab ini-
tio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertio die iterum uiuus: secūdum
q̄ diuinitus inspirati prophetæ: uel hæc: uel alia de eo innumera futura
miracula esse prædixerunt. Sed & in hodiernum diem Christianorū ab
ipso nuncupatorum: nomen restat & genus. Itaq; fama cognitum Ro-
mæ Iesum Pilatus esse considerans: dubitauit apud Cæsarem accusari: q̄
tantum ac talem uirum non dicta causa dedisset auaritiæ & inuidiæ iu-
deorum crucifigendum. Vt igitur iuste & pro magna causa extra ordi-
nem Iesum ostenderet crucifixum. **Q**uia inter acta curiæ sententia nō
extabat: titulum. i. causam solam necis: palam facere constituit. **Q**uod
& hac tempestate in extra ordinem punitis fieri sæpe contingit. Vbi infi-
mæ sortis & incogniti neq̄ homines: sine titulo enecantur. **Q**ui autem
uel genere uel fortunis: uel nequitia insigniores sunt: breui cedula aut in-
strumentis scelerum super patibulis eorum appensis: cur puniti sint eti-
am mortui contestantur: ut qui præter legem necati sunt: non sine cau-
sa interiisse uideantur. Hac inq̄ ratione fretus ipse Pilatus: quia per tes-
tes Iesum non conuicerat: & iudicii formam in damnando eum peni-
tus obmiserat: titulum scripsit: quasi confessionis argumentum: in quo
sibi mentiri coactus est: quod iuste iudicantibus sæpe: immo semp cōtin-
gere solet. **Q**ñ ad iniustitiā palliandam non cām pro cā suæ iniustitiæ:
aut sectari: aut machinari coguntur. **Q**uāuis ergo Iesus nō se dixisset re-
gem iudeorū: illorum. s. quibus Pilatus a Romanis præses datus fuerat:
& aperte dixisset regnum suum non esse de hoc mundo: tamen nullum
atrociorē titulum Pilatus inueniens: unde magis tutari posset præter
ordinem

ordinē crucifixi pmississe Iesum: pro nulla causa: pro nulla sententia: pro nullo iuris ordine in uiri iusti damnatione seruato: falsum sua opinioē titulū & plane mentitum/ Scripsit super crucem eius iam crucifixi/ scriptum affigi mādauit. Iesus nazarenus/ rex iudeorū/ super duos latrones/ nihil penitus scripsisse legitur. Qm̄ de eorum damnatione in actis prætorei plene cōstabat. Iesus nazarenus rex iudeorū eē constituens. Punitus est ita: ut cæteris regnū affectantibus transeat in exemplū. Hæc est tituli ratio/ secundum quam Pilatus se apud Cæsarem/ tutari posse confidit.

Improbatio tituli.

H Vnc ergo titulum multi iudeorū legerunt: quia prope ciuitatē erat locus ubi crucifixus est. Et erat scriptum græce/ hebraice/ & latine. Puduit iudeos & alienigenas hūc titulū legi & intelligi: uerentes nequando illis exprobaretur (& a græcis imprimis quibus erat odio) regē habuisse crucifixū. Et quod erat infamius illis instantibus & magna uoce a Romano præsi de postulātibus crucifixum. Hæc infamiā apud externos timētes insani: mutatione tituli euitare tētauerūt. Dixerūt ergo Pilato. Noli scribere rex iudeorū: sed quia dixit: rex iudeorum sum. Ita. n. non uidebimur crucifixisse uerū regē: sed regē assertū: neq; a multis sed a se ipso: Ideo addunt. Sed quia dixit: rex sum iudeorū. At præses qui non eorū infamiæ: sed suæ cautelæ: in tituli appositione rōnem hñe cōstituit: tutius duxit titulū pmanere. Qd̄. n. se dixisset regē: isciitiæ & simplicitati (quā Herodes se deridere putauit) ascribi poterat: & iustū non erat: simplicē & semifatuū pro uerbo penitus ridiculo crucifigi: p̄sertim quod ope nō esset aggressus implere. Ita perseuerans in suæ excusationis occasione robusta. Rñdit Pilatus/ quod scripsi scripsi: ut pmaneat: Qd̄ scripsi scripsi & publicauit: iā mutari nō expedit. Quod scripsi scripsi: sciens & prudens scripsi certa rōne penes me constante: quā uobis non habeo reddere: neq; ab illa uolo recedere. Et certe Pilate hoc unum iter tot mala pusillanimitatis & inconstantia tuæ bene agis: q̄ perstas/ & titulū non mutas. Credis te mentiri & nescius ueritatem scribis. Nullus uerior titulus cruci nostri saluatoris potuit iscribi: qua de re alias fortasse copiosius/ nunc per summarium disseramus. Iesus saluator interpretatur. Hic quem crucifigis: saluum facit populum suum a peccatis eorum. Saluat autem per mortem crucis: quod dudum Moyses figurauit. Quādo serpentem æneum suspendit in ligno. Populus tunc in solitudine positus qui mordebatur a serpentibus uenenosis/ attendebat serpētem in ligno pendentem & sanabatur. Homines qui a dæmonibus in hac solitudine & silua condēsa humanorū affectuū per uarias suggestiōes peccatorum

K

uenenati sunt: Christi crucifixiōe: morteq; absoluūtur a culpa: liberantur
a pœna: præseruātur in grā: Si modo illū intueantur per fidem rectā. In-
tuere Iesum o Pilate: intuere saluatorem tuū: & uos o fratres aduertite ti-
tulum. Hic cū quo mecum substinetis: & uigilatis. Hic quē pendentem
in cruce uidetis: qui tristis est usq; ad mortē: & non multo post pœnarū
nimietate moriturū: Pilati. i. gentilis hominis testimonio: uiri certe pro
officio quod gerit nō spernēdi. Est Iesus. i. saluator: liberator: redēptor.
Estis captiui: seruiq; peccati: affixus est cruci ut nos redimeret. Gratis ue-
nundati estis: uestra uolūtate: nulla necessitate: nulla mercede: sed malo
uestro pposito uenūdati estis pyratae efferatissimo diabolo. Sine argento
redimemini. Sanguinē & uitā uendidistis: & qd̄ plus est aiām: quæ argē-
to nequit cōpensari. Iesus sanguine suo hodie uos redimit: neq; parcus ē
hanc monetam pro uobis expēdere. Iam apuit quinq; portas ærarii sui.
Vnde quaq; p̄cium exponit: mō illud uelitis expēdere. Fuiisti supbus: ac-
cipe de sanguine: qui p̄ coronā exit a capite: humiliaberis. Vide quia pro
tua supbia Iesus in cruce caput leuare nō pōt. Deprimit illud corona spi-
næ. Si erigitur pūgitur accutissimis spinis. Accipe o supbe de hac ærarii
huius sacratissimi & ditissimi porta unde te redimas. Es auarus aut inui-
dus: Perge ad aliam ærarii ianuam. Manum dexteram crucifixi Iesu san-
guis inde profluit abundāter: aperta est ad errogandū pro te: non metal-
lum: sed sanguinē proprium. O auare cur pro eius amore pecuniam nō
eroges: qui pro te redimendo: largissime sanguinē de manu sua dextera
fundit: Extensa est ad amplexādum. Audies paulo post q̄ sit beneficus.
Amat omnes: omnibus gaudentibus cōgaudet: non cum omnibus tm̄:
sed pro oibus dolentibus dolet. Cur tu non deponis inuidiā: qui Iesum
omnes homines amplexantē: & pro illis omnibus manu dextera sangui-
nem ppriū abundantissime dantem uides: Es luxuriosus aut gulæ uē-
ditus: Iesus sinistra manu p̄ tuis culpis mercedē soluit. Tu mollibus de-
lectaris: illa ferro accutissimo pforata: ligno affixa pro te lacerat: sangui-
nē copiose sp̄git per multā amaritudinē idicibilēq; dolorē: ut totas in sa-
nas delectatiōes moderet: sistat: frenet: & pro illis satisfaciāt. Es ne iracū-
dus: Curris ad uindictā: hinc quoq; captiuus effectus inferno: Apta est
pro te in Iesu ærario alia porta. Pes dexter affixus est cruci: ut ipetus iræ
te non rapiat: fluit sanguine: ut pro sanguine quem fudisti: uel fundere
decreuisti satisfaciāt. Laboras accidia: & illa te captiuū detinet: Alia æra-
rii porta pro te quoq; in Iesu corpore aperta est. Pes sinister est accutissi-
mo clauo perforatus: ut stimulis pungētibus deponas accidiam. Domi-
nus Iesus totus erectus: & animi plenus q̄tūlibet pœnis exacerbatus stat:
& pedibus

& pedibus sustentatur: ut spe te discas subleuare: & ad bñ operandū erigere. His igitur qñq; portis in Christi corpore: Quasi in ærario apertis: Quia per quinque sēsus septē peccatis mortalibus uenūdati sumus: gr̄tis sine argēto: sed nō sine p̄cio redimimur sanguine dñi Iesu Christi. Titulo ergo in saluatoris cruce ponēdo: nullū melius poterat dari principiū q̄ Iesus nazarenus/a Nazareth deriuat'. Est enī a loco originis deductū: Multa significās. Iuxta Hieronymū nempe nazareus: seu nazarenus/uirgultum/uel floridū/siue custodiēs aut sepatus:mūdos:sanctus:unctus: aut cōsecratus nobis sonat. Quæ oīa significata titulo crucis Christi ita cōcinunt: ut nullibi melius possint resonare. Obmitto iam præfagitū saluatorē nr̄um oriri sicut uirgultū de terra sitiētī. Sileo de illo p̄dictū. Flos de radice ascēdet in uirga Iesse: Et reliqua huius noīs significata: appetitis de Iesu copiosissime & aptissime cōscripta p̄transeo. Custodientis rōnem silere hic nō debeo. Custodis est stare in specula: oīa circūspicere. Iesus qui nos saluat: altus residet in monte caluario: & eleuatus in cruce: attentus ad oīa picula gregis: præsto est ea omnia propulsare. Rex iudeorum. Hoc sufficiat explanasse superius.

Improperatio.

MILites ergo cū crucifixissent eum acceperunt uestimenta eius. Et fecerūt quatuor partes unicuiq; militi partē: & tunicam: Erat aut̄ tunica incōsutilis desup cōtexta per totū. Dixerunt ergo: nō scindamus eam: sed sortiamur de illa: cuius sit: Vt scriptura impleret' dicens: Partiti sunt uestimenta mea sibi: & in uestē meā miserunt sortē. Et milites quidem hæc fecerunt. Matheus. Prætereūtes aut̄ blaffema-

bant eū mouentes capita sua & dicentes: Vath qui destruis tēplum dei: & in triduo illud reædificas: salua temetipsum. Si filius dei es descende de cruce. Similiter principes sacerdotū illudentes cū scribis & senioribus dicebant. Alios saluos fecit: se ipsum nō pōt saluū facere. Si rex israel est: descendat nunc de cruce: Confidit in deo: liberet eum nūc si uult. Dixit enim quia filius dei sum: Id ipsum autem latrones dicebant.

Improperationis declaratio: & primo a carnificibus illata.

Os est pro humanitatis necessitudine: reis dāpnatis dū puniunt' compati q̄tumlibet iuste uexentur: aliquid refrigerii impartiri: saltem uerbis consolatoriis eorum pœnam reddere mitiorem.

Cædunt pro Iesu crucifixo omnia in contrarium. Pilatus crucifixum tituli appositione derisit: & ad sui excusationem erroris: falsam crucifixo cam mortis se putat inscribere. Carnifices ante crucifixi oculos uestimenta diripiunt: & super tunicam eius preciosissimo sanguine madentem sortem mittunt. Prætereuntes illum iracunde blasphemant. Pontifices / scribæ, & pharisæi derident: cauillis / salibus iniuriose aggrediuntur. Latro communem poenam qua iuste tenetur inuitus: sponte cruciatio impropat. Continet igitur hic improprietatis actus / Direptionem uestium a carnificibus / Blasphemias a prætereuntibus: Sales & cauillos a pontificibus / a latrone exprobrationem poenæ. Sigillatim hæc inspiciamus quæ simul ab euangelistis accepimus.

L Carnifices ab euangelista hic milites dicti sunt: quia Romanam fortasse militiam sequebantur: quoniam a Romanis lictores dabantur ducibus exercituum: & præsidibus ciuitatum. Est igitur rationi consentaneum Pilato præsidi aliquot fuisse lictores sequentes exercitum puincia iudeæ: & ciuitati Hierusalem custodiæ deputatum.

M Quatuor ergo lictores: quatuor inquam carnifices / romanæ militiæ ascripti / cruci confixerunt dominum Iesum. Unus dexteram manuum: unus sinistram perforauit: atque confixit. Tertius pedes composuit & continuit: dum alter clauo utrumque cruci configeret. Non est enim rationi consentaneum milites Romanos / uiros gloriosos tale ministerium executos: neque ad tam tenuem prædam diuidendam descendisse. Ita pro suo numero carnifices prædam tenuem in quatuor diuidunt partes / Vnicuique militi uel potius licitori: siue carnifici / parte / cõi concordia distribuentes. Et tunicam acceperunt hi carnifices in prædam. Erat autem incõsutilis tunica desuper cõtexta per totum. Hanc existimo fuisse interiorem tunicam: carnem Christi tangentem ad nudum: de cuius dignitate: & cur incõsutilis: cur desuper cõtexta per totum: Cur illam non diuiserunt carnifices: sed sortiti sunt: pro tenuitate nostra scripsimus: dum dignitatem instrumentorum passionis Christi examinaremus. Hanc tunicam lictores penitus integram sortiti sunt: Quoniam in per futuras diuidi non posse uidebant: Quoniam in super eam angusta. Existimauerunt enim si diuideret: in frustra reddi penitus inutile: dum quarta pars eius / ad cõtegendum corpus minime sufficeret: & panno alteri componenda / eam inutilem: quoniam non

N ut pannus texta liciis sed maculis erat. Dixerunt ergo non scindamus eam: sed fortiamur de illa cuius sit. Integra enim erit uni usui: diuisa erit singulis penitus inutilis: sicque sortem illos misisse euangelista confirmat: quando illud propheticum dicit impletum. Partiti sunt uestimenta mea sibi: & super uestem meam miserunt sortem. Qui me in cruce lanauerunt clauis: uestimenta quoque mea sine iniuria esse noluerunt. Lacerant per quattuor partes superiores tunicas: interiorem sibi fortiuntur.

Iniuriam

niuriam passus fueram ab Herode per derisum purpura idutus nouā iniuriam patior a carnificibus: qui per auaritiā uestimenta lacerāt quatri farie. Sed utinā a malis Christianis hæc ipsa uestimēta peius nō distraherentur. Illi supiora tantum indumenta: per auaritiā lacerant: interiorē partiri non audent: quæ nunc in minuta frustula cōciditur ad horā. Sed redeamus unde discessimus. Super uestem meam interiorē inconfutile: miserunt sortem: Venditus sum triginta argenteis a principio passionis: Vestes meas lacerari: & sortis. i. ludi præcium uideo fieri in fine. Et milites qui hæc fecerūt: carnifices qui me crucifixerunt: quia suæ crudelitatis mercedē: ob meam paupertatem nulla numerata pecunia assequi potuerunt: Vestimēta mea in meæ sortis præcium sibi diuiserunt. Et certe hæc fecerunt quæ prophetata iam fuerant. Diuiserunt quæ diuidi poterant: quæ nō poterant sortiti sunt. Sed non eorum auaritiæ: aut impudentiæ rationem hñe me conuenit. Sum Iesus: etiam teste Pilato: Quare iuxta titulum quem inscripsit: iuxta. s. mei nominis rōnem: me agere cōdecet: saluare illos præsto sum. Statim hoc omnibus notum faciam. Substinate & uigilate mecum. Pro custodis officio aspexi iam crucifixores & carnifices: nunc alios pro custodia aspiciam.

Declaratio blasphemiarum a p̄tereūtibus cōtra crucifixū Iesum dictarū.

Rætereūtes aut blasphemabant eū mouentes capita sua dicentes:

p Vat qui destruis templū dei: & in triduo illud reedificas: salua temetipsum: si filius dei es descende de cruce. Magna incōdita plebis frequētia ad spectaculū crucis cōfluxerat: horum plurimi pontificum gratiam aucupantes. Prætereuntes. i. nunc hac: nunc illac discurrentes circum crucem: mouentes capita ad ire & odii indicium indignabundi. Vat. n. interiectio indignātis: & feruidi animi affectum indicans est blasphemabant. Vt ex animo facere monstrarent: indignationē præferbant acerbissimam. Blasphemare est uerbis iniuriā inferre. Iniuria aut fit: uel debitum subtrahēdo: uel adducendo nō debitū. Deuissent isti agere grās saluatori Iesu: & redemptori humiles se oñdere. Compati debuissent angustiis eorū grā supportatis/ indignationē & iram præferētes blasphemabāt nutibus capitis furibūdi dicētes. Vat q̄ destruis tēplū dei/ & in triduo illud reedificas. Mentiebant̄ apte Iesum aliquñ dixisse se uelle destruere aut destruxisse templū dei/ ut in tribus diebus illud reedificaret: possum destruere si dixisset/ ut testes ultimi asseruerūt: minime mentitus eēt. Mētimini uos. Nō destruxisset ut reedificaret tm̄: Stultū. n. hoc erat/ uentosum & p̄stigosum fecisset/ ut tali ope nō creaturā/ sed creatorē uestrum illū eē agnosceretis. Mentimini blasphemātes: quia non factum nō

dictum asseritis: quasi uel dixisset: uel agere fuisset aggressus. Mentimini quoniam ueram causam rei si fieret: si diceretur non adducitis. Ita blasphemantes uultu capitis: & interiectione uocis indignabunda falsam calumniam struunt. Blasphemant adhuc peius quam dicunt: Salua temetipsum: quasi se saluare non possit deridentes. O fatui aspiciate titulum/ Iesus est priora tituli dictio. Quid est aliud Iesus nisi saluator? Ipse salus est omnium: saluari non eget: uexat ad modicum sed non piclitatur/ non frangitur/ moritur: sed mors illi non dominabitur. Si filius dei es: descende de cruce. Satis sit stultitiae uestrae blasphemasse hominem Christum: nolite quaso attingere deum. Est uere dei filius quod res indicabit: sed suo tempore. Plus erit resurgere a mortuis: de infimo limbo tenebrisque sepulchri/ ad lucem solis ascendere intuenda: & in empyreum caelum se sua uirtute transferre: quam descendere de cruce. Quia filius dei est: & per nimiam charitatem nascendo descendit in hominem: ultimam quidem creaturam ratione pollentem: non debet amplius descendere nisi ad inferos ut homines ascendere faciat ad supos. Huius rei gratia ascendit in crucem: descendere inde non uult: sed pro uestra salute deponitur. Non descendit de cruce: ne uos descendatis in infernum: cruce illic perpetua puniendi. Desinite infelices: deponite amentiam: contraque propria comoda laborare desistite. Si descendat de cruce: uos in inferno cruciabitur semper. Custos Iesus aspexit ad uos: inconstantiam multitudinem: contra propria comoda (ut semper soletis) stolidi laborantem. Melius faceretis sustinere hic & uigilare cum illo qui uobis datus est custos & saluator.

Illusionum & blasphemiarum pontificum & sacerdotum declaratio.

Imiliter & principes sacerdotum illudentes cum scribis & senioribus
f populi dicebant: ut mali reip. moderatores: populi furorē in malum augeant/ applaudunt insaniam atque blasphemiam uulgi cui peiora adiiciunt/ ne frustra praesse uideantur. Alios saluos fecit: se ipsum non potest saluum facere. Quid sibi uolunt insaniam hanc uestrae blasphemiae? Loquimur per ironiam. Alios saluos fecit? Minime. Quia neque se ipsum potest saluum facere. Falsa sunt quae de illo dicuntur saluasse alios: & uaria sanitarum dona tribuisse saluando. Haec si fecit: non ex auctoritate: non sua uirtute id fecit: posset & se eadem ratione saluum facere: sed quia alios uel non uere saluos fecit: uel arte & daemonio suffragante id fecit: nunc quod ars illum defecit: estque daemonio destitutus. Ideo non potest se ipsum saluum facere. Si rex israel est: descendat nunc de cruce: & credimus ei. Alia ironia peiora priore. Regum israel nemo hactenus est crucifixus: hic nunc pendet in cruce: non est ergo rex israel: qui si rex est: & a crucis poena se liberare non potuit: liberet se descendens de illa. Reges. n. si quoniam capiuntur ab hostibus: aut saluantur

a suis liberati/aut se redimūt. Agat secundū ut rex: quia primum ut deus euitare non potuit. De cruce descendat: uel liberatus/uel redēptus a suis: & credimus ei. Vtinam hoc ultimū diceretis: ex corde: sed mētimini. Nē pe quia saluator custos est crucifixus Iesus/ & p̄ custodis offō cordiū secreta rimatur ex alto/ Si uos ex corde uideret hęc ultima dice re: sanus & illesus de cruce descēderet: neq; illū pigeret iterū crucifigi. Plus fuit super mare siccis pedibus ambulare/ per quadraginta dies & totidē noctes cibū non sumere. Ex pauculo pane tot hoīum milia bis faciare: donare tot sanitates: natis cæcis uisum præstare: resuscitare mortuos ad funeris pompam iā cōpositos/ iam elatos/ iamq; sepultos/ iam fœtidos & resolutos/ q̄ de cruce descēdere: plus erit spoliare infernū: & ide tantā secum aiarum ducere multitudinē/ de sepulchro exire/ q̄tumlibet custodito/ q̄ de cruce descendere. Vos aut̄ quia prioribus miraculis nō credidistis: neq; futuris uirtutibus credere p̄posuistis/ etiā si de cruce descenderet non crederetis. Sequens blasphemia p̄positum uestrū apit: & an credere uelitis monstrat euidētissime. Pergite loqui pro uestra nequitia. Cōfidit in deo: liberet eum nunc si uult: O pueri & totius plebis uestre longe stultissimi: quæ est hęc rabies? Cū legē plene noueritis: ideoq; certū teneatis: nihil ḡuius puniri præcepto legis q̄ blasphemā in deū/ tñ aperte non uos pudet blaffemare deū? Nō ueremini eius iudicia? Manifestū est quia legem ore tenetis/ nō corde. Alligatis per illā onera grauia & importabilia/ super humeros simpliciū: uos aut̄ neq; digito teneri lege aut uultis: aut creditis. Satis erat derisisse Iesum: & iam moribūdū hoīem: salibus cauillisq; afflixisse. Satis erat uestre cōsciētiae testimonio uos impudētissime esse mentitos. Cur cōtra deum p̄rem tam supbæ nunc blasphemādo cōsurgitis? Nonne deus si uelit illū poterit liberare? Liberauit p̄res uestros ab exercitu ægyptiorū. Quibus mari: mōtibusq; cōclusis: uiā inter aquas apuit: & quasi pro muris undas solidauit. Aquā de petra largissimā illis eduxit. Solem pro illis cōtra Gabaonitas stare fecit. Diuisit diuertitq; Iordanē. Exercitū ualidissimū uni Ionate p̄figandū dedit: Goliā gigantem armis exercitatisimū per inermē Dauit (nil nisi pastoritiā exptum) singulari certamine detrūcauit. Armatos hoīes sine numero: quos in malum uestrū uexerat Senecarib; sine uō labore fudit: fugauit: deleuit. Tot magnalia ur̄i gratia fecit: quot nusq; lr̄is traditum pro aliis fecisse inuenit. Cur nūc illi hęc uicem redditis: quasi deridētes uirtutē eius: ut etiā si uelit: nō possit liberare iesum? Quid est quæso aliud dicere? Cōfidit in deo: liberet eū nunc si uult: nisi per derisum insurgere cōtra deū? Quid sibi uolūt hęc uestre uerba blasphemie? Supauimus aduersariū nostrū: sic illum affeci-

S

T

mus: eo adduximus: ut deus si uult eum liberare non possit: Si secus est
q̄ dicimus: faciat deus quod fieri posse negamus. Scimus quia confiden-
tia crucifixo non deerit. Fide Noe in archa saluatus est. Fide Abraam si-
ne iniuria peregrinatiōem compleuit: filium in senectute genuit: quem
imolare deo non dubitabat. Filii liberationem obtinuit: promissiones
est affecutus. Fide Iacob manus euasit Esau. Fide Ioseph liberatur a car-
cere: Aegypto præficitur: pascit patrē & fratres. Fides Moyses accessit ad
rubum: suscepit signa quæ ostendit Pharaoni. Aegyptios merisit in ma-
re: Populum per quadraginta annos pauit in deserto atq; protexit. Fide
Iosue muros Hiericontæ tubarum clangore diuulsit: Iordanem diuisit:
solemq; firmauit. Fide Ieptæ paucis cum hominibus fugauit ingentem
exercitum. Iste confidit in deo: sed nihil iam proderit ei: liberet eum si
uult. Certe non poterit: quia nos iam illi restitimus. Acta res est. Pendet
in cruce iam penitus exanguis: Laceratus est totus. Manus laniate sunt
clauis. Ferrum pedes confodit. Liberet eum si uult: Liberatus erit inuti-
lis. Vita in sanguine est: hunc exhaustimus flagellis: corona & clauis ab-
sumpsimus: non diu uiuet: Non potest etiam si uelit: deus eum liberare
a morte sanguine iam defecto. Quod si fecerit saltem a debilitate libe-
rare non poterit clauis manus pedesq; confossum. Nos enim tanto saga-
citatē & solertiæ studio præualuimus: ut uolens deus illi esse auxilio nō
possit. Liberet eum si uult. Si etiam esset eius filius: eum non sufficeret
liberare. Enim certe quia dixit filius dei sum. Vt hoc sit uerum liberet
eum deus si uult. Sicut pater filium liberare studet: certe nō poterit. Vo-
bis parum est o impii (ut uideo) molestos esse hominibus: molesti estis
& deo pro blaffemia tam execranda: ut præsumatis tātā in angustiam
traxisse dominum Iesum / q̄ etiam si plena fide speret in deo: & illum ue-
lit deus liberare: & eo studio uelit: quo pater filium in tantis malis con-
stitutum liberare studeret non tamen possit. Iactabundi ad inuicem ri-
detis & plauditis de crudelitate & impietate tam dira: latronum alter cru-
cifixus illis fauet: sed de eo apertius paulo post dicam. Redeamus ad Ie-
sum nazarenum custodem in specula. Non sic facit Iesus custos (si mo-
do uultis) saluator uester. Audite illum qui pro custodis officio de cru-
ce carnifices / plebem / uos malorum omnium auctores cōtueretur: auscul-
tat uos / maledicitis & blaffematis / Ille benedicit uobis: orat pro uobis:
excusat uos audite eum.

Codicillus domini Iesu Christi prima particula.

Iesus autem

IESVS autē dicebat pater dimitte illis quia nesciunt quid faciūt. Anteq̄ Iesus ad hortum accederet: ut se illic capiendū exponeret: testamentū cōdidit: cuius supra tenorem inspeximus. Nunc q̄ sibi mortē imminere cōspicit/codicillum ordinat. Et q̄ dixerat si exurierit inimicus tuus ciba illū: si sitit: potum da illi. Ope cōprobat doctrinam suā. Inimicos. n. sibi constituerant se carnifices crucifigentes. Populi eū deridē-

tes/cōminātes & maledicētes eidem principes sacerdotū: scribæ & seniores latantes q̄ malefecerint: & in rebus pessimis suæ blaffemiæ gloriātes. Non reddit illis Iesus maledictū pro maledicto: sed e cōtrario benedicit. Pater mi inquiēs ne iudices pro carnificū/populi/principūq; demeritis. Ignosce eis p̄. Ego libēs condono iniuriā meā: nolo uindictā: sed remissionē. Inimici isti n̄rī exuriūt per auaritiā: quæ eos obcæcauit/& traxit in rabiē carnes meas deuorari pœnis. Sitiūt sanguinē meū totum effundi: cibemus illos charitate: potemus clemētia. Dedi iā carnē in cibū: sanguinem in potū sumere uolētibus a qua refectione Iudā nō exclusi. Aspice pater titulū capiti meo supra positū. Non discordat a legatione tuo noīe per Gabrielem angelū m̄ri meæ exposita. Dixit ille/uocabis nomen eius Iesum: qđ significat saluatorē. Nolo p̄ si possum inani uocis & noīs pōpa iactari. Rem uolo nomini cōgruentē. Alienigenæ & tui noīs gloriā nesciētes: me Iesum nazarenū iscripserūt: Sim quæso p̄ custos ouilis tui sim saluator. Ne p̄das pater p̄ meis pœnis hos peccatores: ne punias eos. Vindictā ne sumas de peccatis eorū. Dixit angelus hic erit magnus. Mi p̄ magnifica me. Nihil ego magnanimius iuenio q̄ donare iniurias. Si qđ maius est: nihil esse iam pōt/nisi sanguinē donare cū uita. Inspice p̄ q̄tū sanguinis sparferim. Vide caput sanguine cruentū. Vide corpus oī pelle nudatū & cruore uestitū. Vide laceras manus sanguine manātes. Vide discerptos pedes: riuos sanguinis factos. Hæc pro animi magnitudine dono iustitiæ tuæ ut hoīum peccata dimittas. Magnū me demonstra: remittendo quæ peto. Dixit idē angelus. Filius altissimi uocabit̄. Cōsentaneū est p̄/si sum tibi filius/me tui eē simillimū. Tu solem oriri facis sup bonos & malos/pluis sup iustos & iniustos. Grām qua me repleuisti/& p quam me eē uoluisti lucē quæ illuminat oēm hoīem ueniētem in hunc mūdū: lucere iube bonis & malis. Pluuiā sanguinis de meo corpe quasi aquam de nube manantē/pluere decerne super iustos & iniustos. Ista p̄

X

sine causa non peto. Peto ex titulo passiōis meæ. Vñ sū Iesus nazarenus:
 saluator & custodiēs. Sum ēt rex iudeorū. Meū est regni consulere utilita-
 tibus. Nulla maior in regno utilitas q̄ hoīum salus. Per nomen meū: per
 agnomē: p̄ regni titulū maiestate plenum rogo p̄r dimitte eis. **Q**uid di-
 mittā fili? Dimitte iniurias mihi illatas: non dāna sola: sed emēdas dāni.
 Dimitte oīa & singula quæ mihi tu rex regū posses ut filio reseruaŕ: quæ
 ut dñs dñantiū repetere posses. Sed qbus dimittā fili? Illis. **Q**uibo illis?
 Illis carnificibus qui me crucifixerūt: & pro funibus clauis ad me crucifi-
 gendū usi sunt. hi p̄r penitus/nesciūt qd faciunt. Accipiūt uestimenta in
 necis p̄cium: & p̄miū crudelitatis: existimātes nihil plus meæ mortis me-
Y rito cōsequi posse. Purū hoīem credūt interimere: q̄ illis amplius usui eē
 non possit. Credūt pro ministerio lictoris & carnificis nihil aliud sibi in-
 cūbere: nisi qd̄ p̄sēs iusserit: nesciunt iure an iniuria crucifixus p̄deā.
X Istis p̄r in meo codicillo dimitto: & cōdono damnū laceratæ uestiū. Di-
 mitto crucifixionis iniuriā. Tu idem facito pro fidei cōmissarii munere:
 quo fungeris: pro amore quo me filiū tuū amplecteris. Dimitte eis. De-
 bes hoc facilius agere: quia ignorātia istos excusat/nesciūt qd faciūt. Vis
Z ne aliis dimittā fili? Dimitte incōsultæ multitudini circūstanti: circū con-
 cursanti: nutu capitis: incōditis & horrifonis uocibus cōtra me surgenti/
 deridēti & blaffemāti. **Q**uid dimittā & istis? Damnū & offensam. Con-
 senserunt in mortē meā: Barrabam mihi p̄tulerūt/astiterunt crucifigēti-
 bus carnificibus/applaudūt pōtificibus scribis & phariseis: meaq̄ p̄ena-
 rum primis auctōribus: sed ab eis seducti sunt. Nesciūt qd faciūt. Illi etiā
A uere p̄ ignorātiā peccāt. Dimitte ergo & istis q̄tū prioribus dimitti roga-
 ui. **Q**m̄ & in codicillo meo: his dono culpæ oīum remissionē/ut hære-
 ditariam pacē assequātur. Dimittā & istis o fili: pro qbus ne dū postulas:
 sed rōne plenā excusationē adducis. Pontificibus, scribis phariseis/& po-
 puli senioribus qui teste Pilato nō per ignorantia: sed per inuidiā te tra-
 diderūt/qui sciētes legē & p̄phetas interpretātes: nūc te meq̄ blaffemāt/
 uis ne dimittā? Mi p̄r dimitte illis. Scis p̄r: qm̄ ubi sup abundat delictū:
 gloriosius est principis grām sup abūdare. Non decet magnitudinē no-
 strā: neq̄ clementiā tuā/horū malignitate supari. Si solis oīno ignorāti-
 bus dimiserimus: nō erit multa gloria remissionis. Pueris & furiosis hu-
 manæ leges peccata dimittūt: q̄a ignorantia illos excusat. Dimitte & istis
B ut misericordia tua iudiciū hoīum excessisse noscatur. Isti qdē p̄r mi (ut
 Pilatus attestatus est) p̄ inuidiā me tradiderūt. Sed hæc ipsa inuidia illos
 reddidit ignorātes. Tu p̄r nosti qm̄ obcæcauit eos malitia eorū: cæci sunt
 culpa qdē sua: sed ideo miserabiliores: q̄a ipsi sibi cæcitatē adduxerunt:

Dimitte

Dimitte p̄ eis/qm̄ q̄tūlibet sint humana sapiētia pleni: humana tñ fragi-
 litate sup̄ati rōnis apicē sensui subdiderūt: & iō nesciunt qd faciunt. Pro
 istis p̄: qui te tā atrociter blaffamauerūt: nō solū peto remissionē: sed ex-
 cusationē affero. Nesciūt qd faciunt. Quia scire nolūt. Priores nesciūt:
 quia indocti sunt. Isti nesciunt quia a sc̄ia per malitiā seipsos auerterunt.
 Didicerunt qdem: sed intelligere noluerūt. Didicerūt/sed obliti sunt iu-
 dicioꝝ iustoꝝ. Qm̄ ad iustitiā sunt spōte cōuersi. A principio testamēti
 mei/reliqui iure h̄ereditario pacē hoibus bonæ uoluntatis: pueris eam
 donauī. Vt si quasi h̄eredes iusti hanc h̄re nō p̄nt: h̄eant q̄uis neq̄ serui/
 tñ clemētia liberalissimi dñi & testatoris. Dimitte & istis oēm iniuriam:
 oēm p̄nam: oēm recōpensam/ut possint si uelint pace frui: quā iter te
 & hoies me firmare misisti. Nolo p̄ amplius interrogas qbus dimitti ue-
 lim. Si tam iniuriosis tibi & mihi molestis supplico dimitti: cōsentaneū
 est me oibus hoibus dimitti quæ iā dixi uelle. P̄ dimitte eis: qui usq̄ in
 p̄sens peccauerūt: qui nūc peccant: & qui peccabūt in posterū. Sint pecca-
 ta q̄tūlibet grauiā/turpia/iniuriōsa/dānosa. Quia nesciunt qd faciunt.
 Hæc est prima p̄ticula codicilli dñi Iesu Christi p̄dētis in cruce: iniuria-
 rum remissio. O p̄res/o matres familias læserūt ne uos unq̄ filii ur̄i/aut
 filia ur̄æ/serui uel ancillæ/iniuriatus ē uobis amicus cōsanguineus/affi-
 nis/uel familiaris. Audite Iesum. P̄ dimitte illis. Ego dimisi crucifixori-
 bus meis. O princeps & reipu. p̄sidentis: qui p̄ris fungeris offō: læsus es
 a subditis? Audi Christū in cruce pendētē. P̄ dimitte illis. O fr̄/o soror/
 o sodalis o amice o uicine es læsus ab aliquo? Audi Christū: hic substie:
 hic uigila: ut illū ualeas imitari: dimitte iniuriā: Dñs Iesus Christus non
 solū iniuriā relaxat: sed dimitti orat a p̄re: sed atrocissime iniuriantes co-
 ram deo excusat. Læditur & non attendit. Blaffematur & bñdicit. Occi-
 ditur & uitam donat. Quis uestrū est passus tā acerbas iniurias? Quis
 tam improbe: tam p̄tinaciter læsus: tam turpiter offensus: tam dire habi-
 tus q̄ dñs Iesus Christus: a cuius iniuria iam crucifixi: nō cessatur? P̄det
 in cruce sanguine uacuis & blaffemat: non tñ irascitur: neq̄ uindictam
 quærit: indulget & excusat. Nos ergo omnes cum illo dicamus deo p̄ri.
 P̄ quoniā dñs noster: redēptor nr̄: saluator noster: rex nr̄: filius tuus oēs
 iniurias cōdonat: nos inuicem tantorū dolorum pro quibus est (nostri
 gratia) tristis usq̄ ad mortē: indulgemus omnibus qui læserunt nos. Di-
 mittimus iniuriā: non quærimus uindictā. Tu pater dimitte eis quia ne-
 sciunt quid faciunt. Sic facientes assequamur h̄ereditatē in regno Chri-
 sti & dei. Pacem. s. hominū bonæ uoluntatis: testamēto a dño Iesu Chri-
 sto relictam: & codicillorum iure firmatam.

C

D

Secunda particula codicilloꝝ dñi Iesu & eius declaratio.

VNVS aut̄ de his qui pendebant latronibus blasphemabat eum dicēs/Si tu es Christus saluū fac te metipsum & nos. Rñdens autē alter increpabat eum dicens. Neq; tu times deū: qui in eadem dānatiōe es. Et nos quidem iuste: nam digna factis recipimus: hic aut̄ nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesū. Me mēto mei dñe dū ueneris in regnū tuū. Dixit ei Iesus. Amen dico tibi/hodie mecum eris in paradiso.

E Nus de his qui pendebāt latronibus. Ad leuā iste pēdebat in reprobōꝝ locum. Ad illam nanq; in die iudicii perditū oēs iudici astabūt/blasphemabat eū dicēs. Si tu es Christus: saluū fac te ipsum & nos. Duas uno cōtextu protulit iste blasphemias: ex radice infidelitatis prima/Secunda de officina impatiētiae surgit. Si tu es Christus, ponit in dubio qđ firmissime oportuerat cōfiteri. Dubius aut̄ in fide, infidelis est. Audiuerat Pilatū dixisse semp de Iesu qui dī Christus. Videbat titulum uim noīs & agnominis agnoscebat: & nihilominus diffidebat/ideoq; per cōditionē quasi negans dicebat/Si tu es Christus: saluū fac te metipsum & nos. Nō uult pōnā pati cui pro iustitia erat obnoxius. Salutem domini nr̄i Iesu ut debuit nō quāsiuit. Qñ non pro eius innocentia postulauit: sed pro eius cōmodo. Saluari requirit spreta iustitia quā habet exosam. Non aliter faciunt damnatorum aiā: Si quid. n. boni uolunt/non pro iustitia: sed pro suo cōmodo/uel pro incōmodo euitando uolunt. Vellent si possent p̄ sua incōmoditate dei tollere iustitiā. Quia tollere non pñt: oderunt & in ambiguo ponūt. Neq; dicunt: quia iustus es: nos iuste patimur. Hic igitur latro pendens in sinistra Iesu: melius dixisset: quia es Christus libera te si uis. Nos iuste patimur: sine patiamur. Sed quia impatiens est: & per impatiētiam desperatus: dñm saluatorem alloquitur ironice. **G** Quid tu p̄rem rogas indulgere crucifixoribus nr̄is. Si tu es Christus: Si tu es dei p̄ris filius stude salutē tuā & nostrā q̄ tecū patimur. Deinde crucifixorū nostrorū salutis rōnem h̄re poteris. Sed quia ut uideo es moribundus: neq; te liberare potes stolidā rem agis: & operam pd̄is orando p̄rem ut nr̄is crucifixoribus indulgeat. Rñdens aut̄ alter latro pēdens ad dexterā dñi saluatoris: ad quā in iudicio stabūt iusti: **H** increpabat eū dicens. Neq; tu times deū qui in eadem dānatione es. Inicium oīs sapientiā timor est dñi. Accipe timorem dñi & respices. Incipe timere

timere deū: defines desperare: defines blasphemare: disces te humiliare/ & benedicere benefactori nro/nobiscum in cruce pendēti. O te infœlicem quē tam acerba pœna non castigat. Sed hnt hoc pessimū reprobis: ut semper correctione frangantur: fiantq; dū corripuntur magis/inutiles. Probi si qñ castigantur: pœna illis fit fructuosa. Es certe infœlicissimus: qui cū sis in eadē dānatione/pœnæ cōtubernio nō molliris: sed insurgis. Audi uisti Pilatum de iustitia huius/quē derides/contestantē. Qñ dixit innocens ego sum a sanguine iusti huius. Erat officii & cōditionis tuæ nō ad dere afflictionē afflicto/præsertim iusto/si te dolor facit acerbū/in te ipsum pro tua culpa: aut in me insurgere debuisses: quia nocentissimi sumus. Vñ iuste qdē nos pœna tenet: nā digna factis tormēta recipimus. Qm latrocinātes multos torsumus: ideo iustitia cōmutatiua nos quidē iuste cruce punit. Qñ pro multis mortibus & crucibus: quæ alios tollere cœgimus/dum eorū bona diripimus: Vna nos morte cruceq; consumit. Hic aut nihil mali gessit. Vnde acerbissimus illi fit dolor: quem libens pro nobis pateretur. Et iccirco non tm̄ cōdolere illi deberemus: & flere super nos ppter scelera nostra: ac sup illum pro eius innocentia: sed etiā illi grās agere: q; nostri grā tantas pœnas sponte suscepit: libesq; sustineat: & pro nobis a deo p̄re ueniā imploret: & corā illo nostrā ignorātiā in excusationē adducat. Cōfortæ pœnæ iam sic admonito dicebat ad Iesum/ut mediatorē dei & hoīum in medio cōstitutū. Memēto mei dñe dum ueneris in regnū tuū. Regnum illud quod tu dñe dixisti/nō eē de hoc mundo corruptibili: regnū pacis & gaudii sempitærni/regnū iustitiæ & ueritatis: regnū quod nō auferet: regnum in quo regnant oēs qui bene deo seruiūt. Dñe/cui seruire regnare est/cū ueneris in regnum tuū/iure naturæ quia deus es/tuū per grām in oēs hoīes per te scaturietē tuū qm̄ tanto labore: prælioq; tā duro illud assequeris. Memēto mei: nō peccatorum quæ gessi: nō latrocinia mea quæso tunc mente reuoluas: Mei: qui homo sum: qui gero imaginē patris tui licet impfectam: cuius tu es imago pfectissima: per cōe imaginis cōtuberniū: per aiām rōnalē quam mihi cōcessit pater: & tu de Virgine nascens accæpisti: per humanitatem qua mihi es frater. Mei dñe memēto. Non grandia peto. Mordet me cōscientia sceleribus foetida. Introduci postulare confundor ad priam tam fœlicem. Hoīem dignū omni supplicio: ad tā puram & excellentē ciuiū nobilissimorū cōsuetudinem: scelestū & infimæ sortis hoīem introduci petere nō audeo. Scio q; tecū: scio q; cū tuis ciuibus eē nō mœreor. Neq; seruorū tuorū pedisequus ut fiam petere audeo. Scio tam puro: tam sublimi: tam glorioso loco: me recipi non dignū. Ita dñe sim saltem in me

I

K

L

moria tua: pius es & clemētissimus. Comis es & neminem aspernaris: si
mei memor esse dignaberis: spero aliquñ ad regni tui māsiunculā aliquā
peruenire (qm̄ multas habet & maximas) iubebis admitti & infimis sal
tem seruulis ascribes. Meretur hoc præcium quod nunc pro me soluis.
Tanti tibi cōstat salus mea: ut me spernere: & a regno tuo ppetuo exclu
dere non debeas. Modo de tua mente non excidam: qđ supplex oro ne
fiat. Neq; .n. solertiam tuā decet eorū obliuisci/ quos tanto tuo labore: tā
tis pœnis: toto sanguine & uita ppria redimis: p̄sertim eorū quos in pas
sione socios h̄re uoluisti. **Q**uantumlibet. .n. nobis dñe sit causa diuersa:
M mors tñ una manet. Existimo dñe non sine magna rōne (cum innocen
tissimus sis) inter duos noeētes crucifigi decreueris. Video ab initio Euā
p̄rere Cahim & Abel. Adam inter utrunq; aīo p̄dere: in figuram tui in
ter nos p̄dentis in cruce. Video alterū frigidam & desperantē de p̄tate &
clementia p̄ris tui: qñ post fratricidiū dicere nō est ueritus: maior est ini
quitas mea q̄ ut ueniam merear. Facit idem collega meus a sinistro late
re tuo cruci cōfixus: qui per desperationē te blaffemat & p̄rem. Ut ille fi
gurauit Cahim: me Abel figurantē: fac imitari quē p̄fero: qui pius fuit
& deo gratū sacrificiū obtulit. Assimiler isti dñe/ in quo sapientia tua me
p̄figurauit. Non possum de gregibus uictimas imolare: offero me nu
dum tecū in cruce: ubi licet pro meis iniquitatibus iuste suspēdar: tñ nō
aspnaberis uoluntatē: quæ ut iustitiæ satisfaciatur: corpus cruciari libenter
acceptat. Tu dñe Noæ seruo tuo filios dederas Cham & Iaphet: Cham
p̄ris nuditatē derisit. Cum ille post uindemias labore & uino atq; sopo
re ḡuis detectus obdormisset. Facit idē qui p̄det a latere sinistro tuæ ma
iestatis. Te qui uineā ecclesiam plantasti: qui pro uindemia sanguinē in
cruce torculari iā expressisti: & charitate nimia inebriatus nudari uolui
sti: dirus hic nudus in cruce deridet & blaffemat. Assimila me dñe Sem
& Iaphet in quibus me p̄figurasti. Contego ego nuditatē tuam utcunq;
ualeo. Redarguo maledicentē tibi: affero tuæ innocentiaē testimonium.
Obtineā supplico bñdictionē tuā. Tu dñe Abraæ unū filiū de ancilla &
unum de libera dedisti. Collega meus ancillæ filiū se gerit. **Q**uia spiritū
habēs seruitutis/ mundaniq; timoris uicio supatus: cadit a spe/ cogitans
tantū p̄sentia. murmurat ut seruus: & dño maledicit. Ego libēs filius
esse pro uiribus studeo. Nolo esse filius sinagogæ fugitiuæ: & rebellis an
cillæ. Studeo fieri filius ecclesiæ uxoris liberæ: qua libertate tu illā dōas.
Hæreditatem petere non audeo: peto memineris mei: sicut meministi
Isaac: in quo me figurari uoluisti. Tu dñe Rebeccam ex Isaac concipe fe
cisti Esau & Iacob: Collega meus tibi est Esau. En aspernatur hæredita
tem quā

rem quam ille pro lentis edulio posthabuit. En contumax est: & alienigenas ducit uxores: præter patris imperium infidelitatem & impatientiam/ per quas te blaffemat. Sim quaeso domine Iacob: sim ecclesie mris charissimus filius/eius consilio/eius auxilio/non mea uirtute assequar benedictionem tuam. Tu illam cum dederis/confirma. q̄ si me per omnia Iacob assimilari nõ uis. Neq; n. mereor. Si primogenitura iura in regno tuo assequi non possum: familiae saltem eius me connumera. non peto hæreditatem quia non sum dignus: peto in hæreditate de me haberi memoriam: ut saltem de micis cadentibus de mensa tua comedere liceat. Memento mei domine dum ueneris in regnũ tuum: dum accubabis in mēsa fœlicitatis æternæ/Amen. non utcunq; sed certissima & infalibili ueritate/dico promittēs/dico donans tibi ad meam dexteram crucifixo/tibi per fidem figuras de mea cruce cognoscenti. Tibi in Abel figurato/& ut ille recte/pieq; sacrificanti/tibi in Sem præfagito/& ut ille reuerēti. i. tibi in Isaac præmonstrato/filii legitimi timorem habenti. i. tibi ut Iacob longanimi & supportanti. Hodie eris mecum in paradiso/intrabis mecum perpetuas æternitates: in quibus omnia præsentia sunt: quibus non est expectatio crastini: neq; occasus lucis externæ: sed semper hodie. i. semp præsens sine occasu præteriti: sine sollicita expectatione futuri. i. eris. Ad iungit futurum uerbum aduerbio præsentis temporis. Quoniã adhuc in uita mortali ad futura semp intenta pleni ambo erãt angustiis/Qua paradysum intrare non possunt. neq; adhuc erat paradysi ianua referata mortalibus: sed illam agnus proxime aperire debebat. Ideo dicit/hodie eris quasi dicat: ut primum tu mortalem hanc uitam reliqueris/nascētē ex heri & pendētem ex crastino: hodie semper in præsens eris mecũ/qui nunc inter duos peccatores unum reprobum alium pium in uitæ extremo constitutus sum: ut pro peccatoribus & iustis patiar. Mecum/quẽ figurauit Adam medius inter Cahim & Abel pater utriq; atq; beneficis: qui sum figuratus in Noe: Qui reprobo & piis filiis liberatis a diluuiio æque plãtauit uineam: sicut ego per crucem omnes ab inferno libero & illis ecclesiam plãto. In Abraam qui filios habuit de ancilla & libera. Et mihi sunt filii de sinagoga & ecclesia. Eris mecum: Cruces quæ nra corpora detinent/nos faciunt esse sepatos. Vnde nunc pro corporis necessitate simul esse non possumus. Clauis me prohibent tecum esse. Funes te detinent a me sepatum. Soluētur ambo hac corporis mole. Remanebūt illa cum crucibus. Spiritus liberi euolabunt. Præcedam te/iter ostendēs aia tuæ: illa me sequetur: præstolabor eam in optimo loco in paradiso: ubi me tibi comitem perpetuũ exhibebo: illic eris mecum exaltatus sup

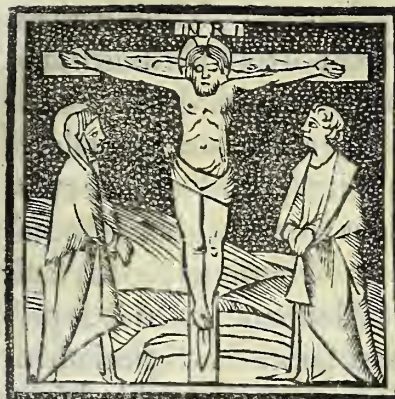
N

O

P omnem creaturam . Eris & tu incorruptibili lætitia plenus . Videns &
 amans gloriam meam / Eris in paradiso . Miror ego acutam quorundã
 tarditatem ingenii : hic cauillantium / uel cauillum soluere credentium .
 Dicunt hodie fieri promissionem : impleri autem postea . Vt dominus
 Iesus dicere uoluerit / hodie promitto / Eris autem mecum in paradiso :
 quando ascendam ad patrem . Nescio ego quis melior paradisos inue-
 niri possit : aut quæri debeat / q̄ simul esse cum domino Iesu Christo iam
 glorioso & deitatem simul cum humanitate monstrante . Hic latro nõ
 multo post Iesum : uel saltem eadem die mortalem hanc uitam : & simul
 pœnas omnes egressus est / dominum Iesum secutus : quem consenta-
 neum est in limbo / sinu ue Abrahæ inuenisse & ab eo non discessisse . Vidit
 illic alligari draconem : solui patriarcharum animas : omniumq; piorũ
 iam purgatas . Illum teterrimo carcere claudi captiuum : istas educi de
 tenebris in libertatem : lugere infernum : exultare paradysum : spoliari
 abyssos : ditari cœlos . **Q** uare in paradiso die promissa uerissime fuit .
Q uare in principio dum testamētum condidit dominus Iesus suis reliquit hæ-
 redibus patientiam / **Q** uam quia nouerat non sine magna posse diffi-
 cultate teneri : in codicillo fructum eius ostendit : ut præmii magnitudo
 animos extollat : & mentem confirmet in opere . Hodie eris mecum
 in paradiso / cui dicitur : Latroni . **Q** uare dicitur : **Q** uia patienter sub-
 stinet crucem . Dixit enim / nos quidem iuste . Nam factis digna recipi-
 mus . Nullum aliud opus egisse legitur aut cogitasse / unde tantum præ-
 mii assequi debuerit : nisi q̄ patienter sustinuit pœnam crucis . Iam alias
 dixerat dominus Iesus . In patientia uestra possidebitis animas uestras .
 Nunc doctrinæ suæ ueritatem apertissime facto monstrauit . Sustinete
 igitur fratres charissimi : in aduersis ne quæso frãgamini . Vigilate ad pa-
 tienter aduersa ferendo : sustinete . Si peccatores estis latro uos admo-
 net . Sustinete quoniam iuste patimini . Audite latronem sanctum . Et
 nos quidem iuste . Nos peccatores iuste affligimur : & ideo patientes esse
 debemus . Nam factis nostris digna recipimus incommoda : dum qua
 mensura mensi fuimus : remetitur & nobis . Si iusti estis : sustinete ni-
 hilominus : quia & iustus Iesus mortem acerbissimam pro nobis susti-
 net patienter . Vt qui patientiam hæreditario iure relictam habere non
 spreuerint : audire mœreantur cum latrone . Hodie eris mecum in paradiso .

Tertia codicilli particula.

Stabat

STABat aut iuxta crucē iesu mater eius & soror matris eius Maria Cleophe, & Maria Magdalenæ. Cū uidisset ergo iesus matrem: & discipulum stātem: dicit m̄ri suæ. Ecce filius tuus. Deinde dixit discipulo: Ecce mater tua. Steterat a principio mater iuxta crucem: prius tñ pro crucifixoribus orare: latroni con crucifixo solacium præstare uoluit dñs iesus: q̄ alloq matrē: q̄ illā discipulo: & illi charissimum discipulum

commendare. Vt disceremus pro officio publicas utilitates: nostris priuatis rationibus anteferre. Quando rex noster sapiētissimus in mortis articulo constitutus/peccatoribus: iustisq; codicillo prouidit anteq̄ matri. Stabat quippe iuxta crucem: quia iam a p̄cipio illic fuerat. Si enim superuenisset loquente iesu: nunq̄ euāgelista dixisset: Stabat: sed interea illam superuenisse litteris mandauisset. Stabat autem non a lōge ut pleriq; dixerunt: sed iuxta crucem. Certe si dum crucifigebatur iesus: aut posteaq̄ cruci appensus relictus est: aliquid dixisset: fecisset ue uirgo Maria eius liberandi gratia ut quidam non minus stolide q̄ inepte impieq; cōfingunt: Si illam ipsam p̄nam prohibere: impedire ue temptasset: si tātas m̄stitiæ notas protulisset: discipulus iesu charissimus: datus ab eo matri in uicem filii: qui illam sociauerat: non ieiuno uerbo pertransiens dixisset: Stabat iuxta crucem iesu mater eius. Poterat dicere: stans iuxta crucem iesu mater eius: supplicabat illum non crucifigi: crucifixum ue deponi cum lachrymis postulabat. Et quoniam non impetrabat: lamentabatur: defecit p̄ dolore. Nō hoc dixit: sed dixit. Stabat iuxta crucem mater eius. Vt talis matris constantiam & animi magnitudinem declararet. Quid enim singularis gratiæ p̄ ceteris matribus: Quid uirtutis heroicæ: quid animi roboris habuisset: si talia dicere aut facere fuisset aggressa: qualia mulieres dolore superatæ dicunt & faciunt: Certe si uero affectu ad ea prorupisset (ut iam demōstrauimus) excidisset a gratia: incidisset in culpam: & incōstantis animi ac muliebris notam effugere nō potuisset. Neq; p̄ ceteris mulieribus bñdicta mansisset. Qñ aliarum instar fuisset dolore supata. Si uero (quod minus ego crediderim) hos affectus monstrauit exterius: quibus interius non tenebatur: dabitur absurdus & iniuriosus illā cōtra honorem dei p̄ris & fili & sp̄s sancti: ac sui met frustra fuisse mentitā. Hæc ne tātæ reginæ m̄ri oīum saluatoris

R

S

T

B

possent īpingi: teste Ioāne q̄ uidit astitit: & testimoniū phibuit ueritati.
Stetit inq̄ animi plena: plena deuotionis affectu. Stetit indicibilem amo-
ris flammam mente reuoluens qua filius eius ardebat. Ardens & ipsa fer-
uore charitatis: se talem ac tantū filium genuisse examinans: qui tales in-
iurias libere condonaret: & tam atrociter iniuriantes studiosissime excu-
saret. Stabat cōsiderans filii sui angustias duras sane & acerbissimas: qui-
bus acerrime materno cruciabatur affectu: & nihilominus pro sua sapiē-
tia: & charitatis incendio considerans utilitatē humano generi inde pro-
uenientem: considerans dei patris & filii sui ac spiritu sancti gloriam in-
de surgentem: considerans amorem immensum patris & filii ad se ip-
sam: ad oēs homines liberandos: honorandos: glorificandos: beatificā-
dosq; promptissimum suum filium talia pati cogētem. Si unq̄ alias tūc
maxime dixit. Magnificat anima mea dominū. Filius meus qui nō iam
dimidium animæ meæ: sed est tota anima mea: magnificat nunc per pas-
sionem suam dominum deum patrem suum sp̄sum meum. Aīa mea:
meus filius: qui me corpore simul & anima uiuam fecit: qui per has tam
duras pœnas: me & omnes progenitores meos liberat a pœna inferni: re-
parat ad gaudia paradisi. Vere nunc magnificat dominum deum: illum
tanta iustitia præditum ostendens: ut proprio filio non parcat: sed mor-
tem durissimam pro iustitia illum subire compellat: tanta clementia ut
pro seruis filium tradat: tanta liberalitate & largitate: ut cū potuisset mo-
dis innumeris lōge facilius: sine iniuria humanitatis: sine pœna filii: ho-
minum incommodis obuiaret. Maluit tamen filii sanguinem & uitam
expendere. Stabat & in se ipsa dicebat: semper exultauit spiritus meus in
deo salutari meo. Expectans per filium meum homines saluari: Quod
iam credidi: quod desiderauī nunc uideo: ideo exulto dum hinc dolore
ac tristitia quasi mater pro tantis mei filii pœnis affligor & stringor. Inde
utilitates sequentes has pœnas cogitās: & amore quo genus humanum
amplector: quo patrem & sponsum meum: quo filium meū prosequor
confortata dilator subito. Ita exulto extra salto: salto extra tristitias & ui-
cissim contristor. Tantus est hic mihi motus contristationis: dum a filii
mei pœnis examinandis transeo ad utilitates inde surgentes: q̄ tantā agi-
tationem ferre non possem. Deficerem certe: neq; mirum. Si enim acer-
bus dolor dum nimis stringit sufficit enecare. Si gaudium excellēs (quo
niam nimis solet uitales resoluere uires) gaudentes extinguit. Ego in tā
to dolore constituta: tantoq; gaudio superfusa: exultans inter hæc: nunc
incredibili restricta dolore: nunc gaudio indicibili dilatata quō ferrem?
Sed quia

Sed quia respexit filius meus & dñs meus humilitatem ancillæ suæ: te-
 nuitatē. s. uiriū meæ: uires præstitit. Vt in tãto dolore & gaudio durare
 sufficerem. Ideo. Ecce. n. certe: ex hoc: eius auxilio: q̄ constans impauida
 imperturbata: sto iuxta crucem filii mei. **Q**uod nulla unq̄ mater facere
 potuisset. Beatam me dicent omnes generationes. Nam q̄ talem conce-
 perim filium: spiritu sancto factum est: nō opere meo: q̄ lactauerim: q̄
 circūtulerim: q̄ educauerim: q̄ secuta sim semper/ mihi est cōmune cū
 matribus multis: q̄ ad crucē eius steterim sine querela: q̄ sanguinē eius
 uiderim de toto corpore profluentem/ neq̄ uocem dederim: q̄ unicum
 filium morientem uiderim: & non sincopizauerim/ mihi est singulare
 priuilegium: a deo patre/ & filio eius: filio meo: & a spū sancto mihi tri-
 butū. **Q**uia uterq̄ cum spiritu sancto. Fecit mihi magna qui potens est
 pater æternus: omnipotens deus. Et sanctum nomen eius. Nō illud the-
 tagrāmton/ quod nescii fabulantur: sed filius suus iesus uerbum eius/
 ueritas eius: quod illi est nomen sanctum ineffabile & incomprehensibi-
 le. Fecit mihi magna/ magnam. s. animi constantiam: magnam pruden-
 tiam: magnam sapiētiam: magnam charitatem: per quæ ego ad crucem
 eius sto: cogitans inter magna quæ fecit in me: magnam eius misericor-
 diam. Sto igitur & mente reuoluo: q̄ nunc misericordia eius a progenie
 in progenies omium sæculorum extenditur. Timentibus eum/ timore
 sancto: cuius rei gratia latro dexter non incōdite dixit ad rebellem & cō-
 tumacem pœnæ socium. Neq̄ tu times deum? Time eum ut eius mise-
 ricordiam potius experiaris q̄ iustitiam. Sum & ego de timētium nume-
 ro: quis. n. te non timeat o fili omnia potens? Tu es brachium dei omni-
 potentis: tu es uires eius. En aperta brachia tua dulcissime fili: ad tuā po-
 tentiam declarandam nunc uideo. Aspiciate omnes. Fecit potentiā in bra-
 chio suo dextro: Latronem illic pendētem absoluit a pœnis inferni: do-
 nanit gaudiis paradisi. Fecit potentiam in brachio suo sinistro: Latronē
 illic pendentem superbum contumacē impœnitentē: & illi similes: disp-
 sit supbos in suppliciū dānatiōis æternæ: mēte: certo pposito: cordis sui:
 suæ uoluntatis: uel disp- sit superbos mente cordis sui. i. uolūtate animæ
 suæ in supbia obstiātos. Deposuit potētes de sede: malignos spūs: & dra-
 conem principem eorum: potentes nequitia: & per tyrannidem oppri-
 mentes genus humanum. Filius meus per pœnas quas uideo illum sub-
 stinere: iam de sede deposuit: mox illos fugabit. Et exultauit humiles
 patrum animas in sinu Abræ illum ardentissimo desiderio postulan-
 tes. Exurientes has animas restitui libertati. Exurientes beatitudine satu-
 rari a filio meo per has pœnas/ repleuit bonis & diuites dimisit inanes:

quando diabolus & infernum tantis opibus: & animarum iustarum thesauris iniuste diuites/iuste exiit: & penitus inanes dereliquit. Reliquit etiam diuites inanes: quando animas quæ nullam frugem bonorum operum attulerant: plenas inanitatibus & inanitionibus iniquitatum reliquit in pœnis. Ioseph uenditus a fratribus triginta argenteis/post calumnias incontinentis & procacis feminae: post carcerem Aegypto praeficitur: fratres pascit inuidiosos & illis iniuriam condonat. Sic ab Israel suo patre suscipitur. En Iesus magni Israel non multarum sed cunctarum gentium patris: puer & filius eius secundum diuinitatem/homo purissimus nullo peccato maculatus: puer & filius meus secundum humanitatem: per inuidiam a iuda quem sibi in fratrem asciuerat uenditus: a sinagoga procaci falso accusatus: a pontificibus in domibus Annæ/& Cayphæ quasi in carcere asseruatus: & Pilato quasi ismaelitis traditus: a Pilato autem nunc crucifixus: fratres & mundum famelicum pauit iam antea corpore simul & sanguine proprio. Nunc omnibus iniuriam condonauit. Ita suscipiet illum paulo post pater æternus: sicut suscepit israel puerum: recordatus misericordiae suae. Israel super omnia lætatus est: suscipiendo Ioseph/ quia ille fratribus condonasset iniuriam: quam ultus non est: neque filius improperauit pater. Recordatus nempe misericordiae sui Ioseph: quem tam ardentem amabat: quoniam ille remiserat fratribus iniuriam prout uoluit penitus esse remissam. Ita deus omnipotens magnus israel: recordatus misericordiae sui meique Ioseph: qui rogans in cruce pro fratribus dixit. Pater ignosce illis illosque excusauit/iudeos habuit excusatos: & ueniam praestitit illis: si modo uoluerint acceptare hoc esse existemus quod meditabatur stans ad crucem Virgo Maria quando dicit. Suscepit israel puerum suum: recordatus misericordiae suae. Modum etiam susceptionis enarrat: Sicut locutus est ad patres nostros Abraam & semini eius in saecula. Ita suscepit eum sicut locutus est ad patres nostros. Et quomodo locutus est ad patres nostros o Mater sanctissima: o mater sapientissima: o mater maerentissima: & inter angustias pro tua sapientia gaudia cogitans. Locutus est ad Adam. Maledicta terra in opere tuo spinas & tribulos germinabit tibi. Terra iudeorum: sinagoga maledicta sua iniquitate quantumlibet bene culta fuerit a filio meo in opere suo: in laboribus peregrinationum/doctrinae & sanitarum spinas in capite eius/tribulos in pedibus & manibus germinauit. Unde israel magnus Ioseph puerum suum suscepit: sicut locutus est ad patrem primum Adam. Videte spinas in capite/in manibus/& pedibus tribulos ferreos. Locutus est ad Noe. Cunque obduerero caelum nubibus apparebit arcus meus in nubibus/recordaborque foederis

foederis mei quod pepigi uobiscum & cum omni anima uiuente: & nō
 erunt ultra aquæ diluuii ad delendam uniuersam carnem. Cum corpus
 filii mei sedes dei: uerum cœlum/obductum est nubibus passionis/cum
 clauis fixus est cruci: apparuit arcus in nubibus: brachia arcuata inter an-
 gustias uisa sunt/unde promittit deus homines nō ultra disperdere: qm̄
 redempti sunt pœnis inūdantibus: quas arcus brachiorū cruci affixorū
 reducit in mentem. Suscepit ergo filium suum: puerum suum & meū:
 sicut locutus est ad Noe. Ad Abraam at̄ locutus est ita. Tolle filiū tuum
 unigenitum quem diligis Isaac: & uade in terram uisionis: & offeres eū
 ibi in holocaustū: super unum montium; quem mōstrauero tibi. Venit
 Abraam in montem/Erexit altare/Ligna composuit: filium superpo-
 suit: ut illum imolaret gladium arripuit. Sed prohibitus iugulare filiū:
 inuenit arietem quem pro illo obtulit. Et magnus Abraam omnipo-
 tens deus: unigenitum filium suum Iesum filium meum/Sicut locutus
 est ad Abraam in figura: duxit in illum ipsum mōtem: ubi altare Abraā
 dudum erexit. Cruci locum designauit/Ligna super altare. i. crucem in
 loco præparato stabiliuit/Composuit Isaac super ligna. i. Christum sup
 crucem. Et qm̄ de se nata in filio diuinitas/mori non potest: humanita-
 tem quam de me sumpsit/quasi arietem imolauit. Nō poterat Isaac pro
 peccatis hominum satisfacere. Poterat aut̄ filius meus/Quia sic decretū
 a deo fuerat per suam mortem hominibus ueniā impetrare. Ideo eua-
 sit ille: hic moritur in cruce: odoratusq; est dominus odorem suauitatis.
 Ex filii mei carnibus oblatis/Quis iste odor fuit o Virgo sanctissima
 odor clementiæ/odor remissionis tantæ iniuriæ/odor obedientiæ/odor
 satisfactionis. Quando per suam mortem iustitiæ satisfactum est. Ita su-
 scipit Israel puerum suum/sicut locutus ē ad Abraam/& semini eius in
 sæcula. Primum germen legitimum seminis Abraæ fuit Isaac/Adhuc
 locutus est dñs. Quiesce in terra quam dixero tibi: & peregrinare in ea:
 eroq; tecum & benedicā tibi. Ego sum illa terra in qua Isaac filius meus
 peregrinatus est cum quiete. Nusq; enim quieuit de cœlo descēdens uer-
 bum patris æterni: nisi in uentre meo per nouem menses. Nam ut pri-
 mum est natus: extuli eum de Bethleem: & in Nazareth domum habi-
 tationis suæ reportauit. Non multo post iudeam cum illo deserui: Hero-
 dis crudelitatem fugiens. Eo mortuo reuersa sum cū filio meo ad terrā
 natiuitatis meæ: ubi ut adoleuit filius meus p̄ sanctimonia: & doctrinæ
 ueritate odio habitus nusq; stetit diu. Quieuit tantum in uentre meo.
 Impleuit quod dixerat deus ad Isaac in figura. Quiesce in terra: quam
 dixero tibi: implebit & paulo post in sepulchro: reconditum lacerum

corpus. Ero tecum. Fuit deus cū humana natura filii mei in uentre meo. Erit cum exanguī & exanimi corpore in sepulchro/ Et benedicam tibi. Spero istud mox futurum. Nō nocent o iudei uŕæ blaffemiæ filio meo: benedicet statim illi deus. **Q**uæ sit futura benedictio audite. Tibi enim & semini tuo dabo omnes regiōes has/ inferas in prædam: medias in tutelam: superas in regni gloriam. In nomine enim domini Iesu mei filii: omne genu flectitur/ cœlestium/ quia ministri/ terrestrium quia redempti: infernorum quia subacti & carcerati. Secundum semen Abraam est Iacob: ad hunc locutus est in uisione deus: quando ostendit illi scalam stantem super terram/ & cacumen illius cœlum tangens: Angelosq; dei ascendentes & descendentes per eam/ & dominum scalæ inixum. **C**ruX ista in qua meum filium pendentem uideo/ scala est cuius cacumen tangit & penetrat cœlos. Per hanc nempe ad summum cœlorum dei tronū ascenditur. En angelos ascendentes & descendentes per hanc scalam ad filii mei sanguinem colligendum & conseruandum. Gratia innumeræ per quas homines in angelos transeunt: a deo patre in homines per filii mei crucem descendunt: homines sine numero per susceptas uirtute crucis gratias ad cœlos ascendunt. En dominum Iesum Christum/ dominū uniuersorum/ dominum & filium meum/ scalæ innixum per clauos illi adhæret: sustentatur in illa. Ergo suscepit illum deus per crucem: sicut locutus est semini Abraam in scalæ uisione quam retuli. Ita stabat iuxta crucem Iesu mater eius: & soror matris eius Maria Cleophe. Post mortē Ioachim/ cui Anna Mariam matrem domini peperat: nupsit Anna Cleopha & ei aliam filiam Mariam nomine peperit/ Mariæ uirginis sororem uterinam. Maria Cleophe/ quā Cleophes genuit ex Anna/ & Maria Magdalena: hanc notissimum est ex euangelio prius delitiosam fuisse mulierem: postea domini Iesu Christi doctrina pœnitentem: tandem eius discipulam charissimam euasisse. Cum uidisset ergo Iesus matrem: quæ illi mater obsterix & baiula fuerat: quæ p omnia matris officium in eo educando impleuerat: quæ materno affectu: sed sincero ac solido illum semper amauerat: stantem inconcussam: impauidam imperturbatā: stātem animi plenam: & attentissime quæ diximus meditātem (Dominū enim Iesum Christum qui scrutator est cordium: quid illa meditareŕ latere non potuit) Dixit matri suæ: mulier ecce filius tuus. Sunt qui dicūt dominum Iesum Virginem matrē suam: matris nomine appellare noluisse: ne dolores illi ingeminaret. Sēriat quilibet ut libet. Ego existimo sapientissimum iesum sciuisse matrem non excessisse memoria: ut se matrem nō meminisset: ut si se nominari matrem audiret: imeditatū aliqd occurreret

occurreret eius animo: unde magis minus ue doleret. Nouerat se unicū filium a matre amantissimum. Nouerat matrem stare iuxta crucem / ut filiū tam gloriose certantem/atq; uincentem uideret. Nouerat eam plenam gratia sonis uocum non concuti solitam. Existimo potius pro pietatis officio: illam non matrem / sed mulierem appellasse: ne daret crucifixoribus ansas durius aliquid contra illam aggredi. Hac ratione non se indicauit filium sed ioannem dicens. Ecce filius tuus Ioānē indicans / ut potuit oculorū nutibus. Deinde dixit discipulo / Ecce mater tua. Sed quo pacto uerū erat: quod dixit ueritas Ioannem ostendēs / Ecce o mulier filius tuus? Et matrem ostendens amato discipulo / Ecce o Ioannes mater tua / Maria enim mater dñi Ioannem nō peterit: neq; illum usq; ab ea adoptatum ante hæc uerba scriptura cōmeminit. Afferam hic ego quod sentio saluo semp meliori iudicio. Existimo neq; ante hæc domini saluatoris uerba: neq; post ea Ioannem fuisse uirginis Mariæ naturalem filium. Non enim uideo necessitatem cur hoc miraculū ponere de beam / quod prisca sancti patres / accuratissimi euangeliorū interpres minime posuerunt. Certe adoptiuus filius: uere filius usitata loquendi frequentia / legisq; instituto comprobatur. Et auctore Moyse: immo deo: filius quē ex mortui uxore genuerat / frater mariti in puiuus: natura erat filius generantis: lege filius prædefuncti. Quod si legis adoptio mortuis dare filios potuit: cur a uiuentibus adoptionē suscipientes: uere filii non dicentur? neq; uero filiationem Ioannis: consecrationi eucharistiæ æqperare ita compellimur: ut sicut in eucharistia naturam panis amitti / & ueram corporis Christi naturam accedere sacramento fide tenemus. Sic i Ioāne filiationē ad priorem naturalem matrem desuisse: & nouam ad uirginem subintrasse: aut nouam ad uirginem cum priori / ad matrem propriam mansisse: aut per ueterem naturalem filiationem ad matrem quæ illum pepit factum esse uirginis filium / credere nos oportet. Ad puram nanq; relationem motus esse non pōt: neq; duæ relatiōes ex toto consimiles specie possunt esse in eodem. Sed neq; una relatio potest in duos terminos tendere. Ut dñs Iesus Christus naturale corpus suum in Eucharistia consecratum ostenderet: statim addidit / quod pro uobis tradetur. Quo omnes intelligerent non esse aliud corpus sub panis specie / q̄ quod futurum erat in cruce. At quando dixit uirgini matri / Ecce filius tuus / & Ioanni / Ecce mater tua / nullibi addidit quod naturalem nobis filiationem ostendere posset / Quinimo Ioannes qui factus est filius: de se ita scribere studuit: ut omnes intellerēt adoptione illum: nō natura filiū eē constitutū. Dicit enī ex illa hora accepit eam discipulus.

T

V

in suam. Accepit scribere uoluit: nō trāsiit: uel est genitus. Accipe actus
 est uoluntarius. Accepit/ quia se per uolūtatem filium adoptiuum con-
 stituit. Accepit autē iohannes ex illa hora: qua magistri & domini sui uolū-
 tatem intellexit/ a qua ut pro disciplinæ amoris merito dissentire non
 debuit: ita neq; uoluit. Fuit igitur uera filiatio p adoptionem in Ioanne
 qui tunc primum adoptionem acceptauit. Q uando magistrum suum
 sic uelle intellexit. Non sic autem uirgo mater domini quoniā erat grā
 plena/ plenaq; scientia / filii secretum ad passionē præsertim accōmo-
 datum latere non decuit. Q uoniā consentaneum est Iesum anteq̄ pa-
 teretur matri aperuisse quicquid in cruce suspensus esset acturus. Itaq; sã
 cta uirgo iam antea Ioannem in adoptiuum filium acceptauerat. Sicut
 iam antea dñs Iesus illam facere constituerat & effecerat. Q ui nihil egit
 unquam forte fortuna/ præter intentionem: uel per subitam occasionē:
 sed omnia que fecit præsentia habuit anteq̄ fierent. Magna igitur ratio-
 ne de se ipso dixit euangelista. Ex illa hora accepit eam discipulus in su-
 am. Non de uirgine. Vt nobis certum reliqueret uirginem sapientissi-
 mam non inopinate/ ut ille pro temporis ratione se filiū adoptasse: neq;
 ex illa hora dominus Iesus adoptionem instituisse: sed tantum idicasse
 scienti. Itaq; ueritas a se non discessit: quando dixit. Ecce filius tuus. Iam
 enim erat filius adoptatus a uirgine/ adoptionem auctorizante ipso uer-
 bo dei filio: qui dixit & facta sunt: mandauit & creata sunt/ Q ui etiam
 ab æterno dixit/ omnia/ ut suis tēporibus illa consurgerent: & præfinito
 tempore starent. Ecce filius tuus. Q uis iste o fili? Ioannes/ qui interpre-
 tatur in quo est gratia. Tibi mater mariæ nomen est quod significat illu-
 minata aut illuminatrix. Q uoniam igitur illuminata es p̄cæteris: fide
 iconcussa/ do tibi in meo codicillo Ioannem in filium. Vt omnes intelli-
 gant ex lumine fidei gratiā sicut adoptatus ab adoptate foueri. Dum
 me concepisti/ dixit te Gabriel nuncius meus gratia plenam. Vnde nunc
 per gratiæ plenitudinem iconcussa uides me in tantis pœnis. Q uid
 igit te dignū in codicillo meo/ de te disponam/ nichil magis habeo q̄ gra-
 tiā. Pepisti me gratiæ fontem/ ecce Ioannes qui nomine gratiam rep̄sen-
 tat filius tuus erit. Ioānes quoq; te matrē habeat/ ut uicissim i gratia sta-
 bilitus: illuminetur ad ueritatem fidei certissimæ dignoscendam. Nō ua-
 cant Charissimi ista misterio. substinate & uigilate mecū. Vt hæc codicil-
 li pticula ad nos pueniat ut mulier nra/nra. s. aia Ioannē mœreatur ado-
 ptare in filiū/ simus Maria / illumiemur Maria. n. illumiata significat. illu-
 minemur at fide certissima: hūilitate p̄funda dicētes ex corde. Ecce acilla
 dñi fiat mihi secūdū uerbū tuū ita dicit in suo codicillo nobis redēptor

X

Y

noster/o Mulier Maria nomie:o anima fide illuminata/ecce filius tuus
ioannes:pro tua fide habeto gratiam meam ut ioannes noster nobis da
ta gratia:nos non deferat:seniles & inanes fabulas deuitemus:ineptas
disputationes/ & argutias philosophorū ne sectemur:bonū est p illa trā
fire sed non in illis persistere.Captiuemus intellectum in obsequium fi
dei. Studeamus a ioannis nomine non elongari:reliquamus malū bo
no adhæreamus:Simus sobrii & uigilemus.ita plene illuminabimur.ita
sortitis nobis animam bonam per gratiā dicit in suo codicillo dñs ie
sus Christus. Ecce mater mea Maria fide illuminata radio ueritatis æter
næ quæ humanam rationem longe supereminēt.

Quarta codicilli particula & declaratio eius.

POSTEA sciens iesus. quia omnia cōsu
mata sunt/ut cōsumaretur scriptura dixit
sitio. Vas ergo appositū erat aceto plenū
illi ergo spōgiam plenam aceto yso po cir
cumponentes obtulerunt ori eius. Cū er
go accepisset iesus acetum dixit consuma
tum est. Restabat de passionis opere i ple
ri/ quod in psalmis erat prophetatum. De
derunt in escam meam fel: & i siti mea po
tauerunt me aceto. A planta pedis uſq; ad

caput nihil intactum/nichil non uexatum fuerat nisi palatū nisi gustus.
Et profecto p gustū consumauit Eua peccatū. Vt igit' repatio nra ruinae
nrae ordine respōderet:uexat' ultimo reparator nr in gustu. Sciens itaq;
iesus quia omnia quæ de illo patriarchæ figuris & enigmatibus ostēde
rāt/quæ prophetæ nūc aptis/nūc mysticis uerbis uaticinati fuerant cōple
ta sunt/p̄ter gustus cruciatus extantes. Sciens qa omnia per quæ sentire
dolorē poterat cōsumata sūt & exhausta doloribus: ut gustū cui nulla p
pria pœna illata adhuc fuerat/mōstraret doloribus agitatū/dixit sitio. Ut
ultima pœna secūdi Adæ/cōtraria eēt ultimæ culpæ p̄thoparētū/dixit si
tio. Quis. n. o frēs i tantis pœnis nō sit exhaustus? Noctē iterderisus &
impropia colophos & alapas insomnē ducit/mane iudicio sistit': ad ua
ria tribunalia ligatus circūducit' festināter/p̄ssura multitudinis & uestiū
ab Herode sup inductarū onere icalefcit: Coronat' in p̄torio durissimis
& acutissimis spinis: quarū pūcturis sāguis acuit'. Lacerat' flagellis unde
spiritus uitales exhauriunter/oneratur cruce/raptim Caluariā ascendere
impellitur. illic dum cruce configitur/manus & pedes clauis perforan
tur. Nec uno tantum ictu nerui dilatantur/penetrantur:seperantur:sed

Z

lacerantur/clauī crasitudo semper excrescens/quo magis malleo impulsa descendit in uulnera:& ligno profundius infigit/ueuat acerbius. Est quidem durū gladio manū uno ictu trāffigi/sed gladius planus/& per æqualia ac terfa leniter extensus per solam latitudinem lædit. Clauus cōtra dum infigitur ad quattuor latera undiq; lacerans: dolorem quadrigæ minat. Vnus ictus gladii cuiuslibet ue mucronis:uno tempore con-
 quiescit. Malleorū ictus repetiti:ad manus pedesq; ligno solide configēdos:quotiens iterantur priorem dolorem antecedentiū ictuū/exasperāt:& nouum adducunt. Si longa uigilia:longa frequensq; uia:uerbera/pūctarum dolores/uulnera/lacerationes:amissio sanguinis /singula sitim faciunt/**A** Quanta fuit sitis tua domine Iesu Christe:qui sine intermissione hæc omnia passus es. Dolores qui calorem in corporibus acuunt:qui naturalem uigorem absumunt:dum uel minima constrictione uel forti exhalatione/humidum unde nutrimur exhauriunt/uerissimam & ardentissimam sitim tibi adduxerunt clementissime domine /deus noster redemptor noster inter angustias decertantium sitis est pœna acerbissima:& sæpe nondum uulnerati sitiunt ardentissime:quoniā exercentur acerrime:& a uiolento exercitio sitis semper insurgit. Tu domine qui tā atrociter impugnaris:exercerisq; tā diu:tam crudeliter laceraris:uulneraris/neq; uinceris:sed per omnia uictor euadis:dū animi plenus ea sub-
 stinēs/superas omnia:nō mirum si magna est sitis tua. Credimus & cōpatimur tibi domine dum moribundus in cruce dicis. Sitio. Vidit sitim tuam qui plorat in psalmis pœnas tuas. In siti mea potauerūt me aceto: ut hæc scriptura impleretur. i. ut ueram sitim quā prefagiuīt ppheta tuus te confirmares expertū sciēs tuis pœnis solū esse reliquum aceti potū felle mirra ue cōmistū dixisti. Sitio. Vas at appositum erat aceto plenū. Quia supplicium crucis sitim afferre solebat:ne crucifixi siti laborarēt: mos erat afferre unde (Si peterent) sitim extinguerent. Dabatur autem illis potus gustui delectabilis in pœnæ solacium. Qui mos i morte puniendis nostris etiam temporibus obseruatur:condimentis nāq; mellis aut zuchari/quæ confectioes dicimus ac uinis magis delectantibus/magis ue nutrientibus confortantur:donec ad deponēdæ supplicii uiolentia animæ articulum rediguntur. Fiunt hæc ad miserorum solacium ut mortem æquamiter uel minus dolenter sustineant/**B** Iudei q; mortem domino Iesu accelerare studebant:pro uino cōfortante acetum at tulerant:quod cadens exterius neruos detectos læderet:ori uero non satisfaceret:stomachum post sumptionem læderet. Ergo rabies iudeorū in uini & liquorum confortatiū uicē/uas apposuerat aceto plenū unde potum

potum sumeret crucifixus: si postulasset. Illi ergo qui eum crucifixerāt:
 qui carnificiā exercebant. Illi quatuor qui uestes domini iesu inter se di-
 uiserant: Spongiā aceto plenā yfopo circūponentes: obtulerunt ori
 eius: **Q**uod Ioannes hic yfopum scribit: Marcus calamū dicit: Matheus
 arundinē minime discordat: & Marci cū Matheo concinnitas in prōptu
 est. Breuis nanq; & tenuis arundo etiā hodie calamus dicitur. Yfopus au-
 tem licet herbā sonet: capulū tamen asperforii siue asperforiū quo aqua
 conspergimur sæpe significat. Et hæc ipsa instrumēta quibus aqua bñdi-
 cta aspergimur: materno uulgoq; sermone apud multos Italiae popu-
 los yfopus nominatur. Ita Matheus huius instrumenti materiā scribit di-
 cens arundinem: Marcus exprimit quantitātē dū dicit calamū: Ioannes
 formā & ministeriū referens yfopum dicit. Apparet hic manifestissime
 non fuisse crucē tam procerā q̄ incōsulte & scribitur & dicitur: **Q**uādo
 breui yfopo: i. arundineo asperforio instar calami tenuis: carnifices spon-
 giā obtulerunt ori eius. Potuissent certe sicut stātes in terra illū crucifixe-
 rant: suis manibus (si uoluissent) uas unde biberet iesus ori eius admo-
 uere. Sed ut sitim magis accēderent: os tm̄ madefacere uoluerunt: ut hu-
 midū quidē attingeret: sed non ad facietatē acciperet. Calamo autē appo-
 fuerunt spongiā: neq; ad os illā manu admouerunt ad contumeliā. Vel
 fortasse quoniā neq; homines crucifixi pœnis exacerbati nonnunq; uer-
 tebantur in rabiē: & ad motas manus mordere nitebantur: pro cuius eui-
 tatione periculū tractū erat in consuetudinē: nō uasis sed spongiis potare
 crucifixos. Cū ergo accepisset iesus acetū: dixit consumatū est testamen-
 tū & reliquū mei codicilli: consumatū est opus passiōis meæ: Consuma-
 tum est opus peregrinationis meæ: consumatū est & penitus impletum
 quicquid in uita mortali pro sua redēptione me facturū patriarchæ figu-
 ris enigmatibusq; designauerūt: **Q**uicqd prophetæ scripserūt. Sed non
 ne mori restat? Hoc ego nō faciā sed patiar. Consumatū est quicqd pu-
 gnās facere debui. Mors nō pugna ē: sed pugnae termīus extremus. Sed
 nunquid latus tuū lancea aperiendum est? Nunquid deponendus es de
 cruce? Nunquid es sepeliendus? Erunt hæc in exanimi corpore: hæc
 ego non sentiam: Consumatū dixi: quicquid sentire: quicquid agere de-
 bui in uita mortali: quicquid bellans & impugnans mundus tribulatio-
 nis inferre debuit & molestiæ: Consumatū est bellū: Cōsumatū est opus
 redēptionis hūanæ. Consumatū est quicqd dare uim pōt hoibus ut sal-
 uentur. **Q**uæ si uera sunt apparet (qd' alibi latius disputauimus) sacra-
 mēta ecclesiæ nō a uulnere lateris accipere efficaciam. **Q**uando ipse sa-
 lutis auctor: & sacramentorum institutor dixit ante lateris uulnus opus

C

D

E

F

G

suum esse consumatum. Sed nõne restabat descensus ad inferos: illic al-
ligari draconem & spoliari: liberari iustorũ aías: & de carcere educi: resur-
gere ascendere: Paraclytum mittere. Quæ omnia sacris in litteris per pa-
triarchas & prophetas prælagita prædictaq; sunt: Ad uictoriam pertinet
ista: non ad certamen: præmia sunt hæc pugna: non labores. Nõ me ma-
nent ista uiatorem & passibilem; sed comprehensorem pleneq; beatum.
Consumatum est opus redimendi. Restat redemptos liberare/componere
& beatificare.

De tenebris factis passionis tempore & declaratio earum.

a Sexta aut̃ hora tenebræ factæ sunt super uniuersam terram usq;
in horam nonã. Et circa horam nonã clamauit Iesus uoce ma-
gna dicens. Deus meus deus meus ut quid dereliquisti me? Vi-
H detur hoc loco inter Ioannem reliquosq; euangelistas non esse concor-
dia. Quando Matheus Marcus & Lucas concorditer scribunt diem esse
obtenebratum ab hora sexta usq; in horam nonam: & ante sextam Chri-
stum ne dũ crucifixũ: sed derisum: blasphematũ: aceto & felle in cruce po-
tatum scribunt. Adhuc Marcus dicit aperte. Erat aut̃ hora tertia & crucifi-
xerũt eum. Ioannes autem hora quasi sexta Iesum dicit adhuc stetitisse in
prætorio/& Pilatum illum damnare cruci tergiuersantem his uerbis ad-
ducit. Erat aut̃ parasceuæ pasce hora quasi sexta. Et dicit iudeis. Ecce rex
uester. Illi aut̃ clamabant/Tolle tolle crucifige eum. Dicit eis Pilatus. Re-
gem uestrum crucifigam? Responderunt pōtifices. Non habemus regẽ
nisi Cæsarem. Tũc ergo tradidit eum illis ut crucifigeretur. Traditus est
igitur iuxta Ioannẽ crucifigendus hora quasi sexta/Qua iuxta tres euã-
gelistas alios/iam pendebat in cruce. Sed si Ioannis sermonem & usum
describendi secundum iudeos tẽporis diligenter attendamus: facile con-
cordiam inueniemus. Diuisam habebãt iudei diem. i. lucem solis super
terram per quinq;. Primã/tertiam/sextam/nonã & undecimã. Quam
diei distributionem paterfamilias operarios mittens in uineam manife-
stat. Porro cũ duodecim sint horæ diei: p̃sertim uernali equinoctio: quo
saluatorem nostrum constat crucifixum/singulas diei particulas horas
duas/& duas quintas partes alterius horæ continere necesse est. Et cũ si-
gnum tertiæ aduenerit: quod illi succedit sextæ assignare solemus ueni-
enti. Tertiæ nihilominus præteritæ quod sequitur attribuimus nisi ul-
tra dimidium ad sextam fluxerit. Ioannes ergo qui dixit. Erat autem pa-
rasceuæ hora quasi sexta/Dum cauillaretur adhuc Pilatus pro liberãdo
Iesu non præcise dicit fuisse sextam horam sed quasi sextam. i. ante signi
eius aduẽtum. Poterant adhuc superesse duæ horæ: & duæ primæ qnq;
partes

partes horæ alterius ab hora tertia in sextam declinantes/aut paulo plus: paulo ue minus fluxisse: & per illas remanentes duas horas potuit crucifixus esse Iesus/ & uere fuit/iudeis omnia per summam celeritatem maturatibus. Ita cum signū sextæ aduenisset & in nonam uergeret: dies obscurata est. Quando ergo dicit Ioannes. Erat autē parasceux pascæ hora quasi sexta/a spacio temporis antecedenti terminū siue signum sextæ colligit tempus ut declarauimus tertia. i. in sextā uergēte. Quā autē Matheus Marcus & Lucas a sexta hora tenebras factas scribunt/tempus signant a spacio sextam horā subsequente. Quando uero Marcus dicit. Erat autē hora tertia & crucifixerunt eū/sumit tempus succedens a tertia proxime præterita. Ita nulla est dissonantia: si nō dissona mēte/ & dissoluta/ac torpida/ euangelia lecta fuerint. Quod ne nobis eueniat/substinate & uigilate sigillatim euangelistarū uerba scrutari: & qua ratione dicuntur diligenter inspicere. Tenebræ factæ sunt super uniuersam terrā. Nunquā tota terra obscurari. i. omnes partes elementi huius esse sub umbra compertæ sunt. Neque natura ferre id potest. Cum enim tenebræ sup inducatur per umbram corporis opaci splendorē solis intercipientem/ ipsum intercipientis illuminari necesse est. Quoniā illuminatū esse aliud esse nō potest quā lumen aut lucem suscipere. Nihil autem ita opacū est ut umbras tenebras possit inducere nisi terra. Quare quæ alteri terræ parti induxerit tenebras: illuminata manebit. Miracula uero quæ facit deus quibus dum fiunt: præter solitum naturæ ordinē fiant: tamen dū sunt: natura sustinente: non autē penitus abhorrente sunt: & ferre nō sufficēte. Licet enim mortuus præter naturæ legē restitatur ad pristinā uitā: tñ restitutus naturaliter uiuit. Licet cæcus præter naturæ ordinē uisum accipiat: tamē illuminatus naturaliter uidet. i. ita uidet sicut naturaliter uisum habētes. Ita uiuit resuscitatus: ita operatur: ita uegetat: sentit: intelligit: ut natus. Itaque licet tenebræ factæ sint dei uirtute: non usu naturæ: & ita sint factæ miraculo: tamen dū a sexta in nonā durauerunt: stare naturaliter debuerunt. Naturalē standi modū Hieronymus his tenebris assignauit: quod dei uirtus solis subtraxerit radios. Pōt hoc quidē facere: sed in aliqua parte illos subtrahet: & in alia multiplicabit. Si enim p uniuersum subtrahat: non est ubi radii naturaliter cōsistere possint. Ita Hieronymus radios solis non ab uniuersa terra: sed a terra iudeæ subtractos scribit. Origenes radios interceptos dicit nubibus opacis. Sed quia sibi cōstat uniuerso elemento terræ nubes tā opacas (ut tenebras ubiq; faciāt) obduci nō posse. Scribit & ipse has nubes super inductas terræ iudeæ. Porro Dyonisius Ariopagita hæc tempore uir philosophus & gentilis: qui ad cœli motus

I

K

L

rationem indagandam in Aegypto manebat/regione plana & præceteris sereno ac limpido aere pro raritate pluuiarum gaudente/scrībit ad Policarpum has tenebras se uidisse interpositione lunæ inter terrā & solem fuisse formatas. Ita nō fuerunt hæ tenebræ in sola regiōe iudeæ: sed etiā in Aegypto uicina prouincia. Concordabit facile Hieronymus Origeni radios esse subtractos. Cōcordabit & Dyonisio. Siue. n. nubes siue luna/ solis radios alicubi intercīpiat: uere illi terræ parti subtrahuntur/ cui sunt intercepti. Neq; obstat q̄ dixerit uirtute diuina subtractos. Q̄ n̄ uirtus illa uel nubes tam tetras induxit uel Lunam sic iterposuit: ut nulla creata uirtus facere potuisset. Quæ. n. creata natura nubē adducere potuit noctis tenebras die media afferentē: Eclipsim uero soli licet natura possit inducere & frequenter inducat/ Dyonisius tñ ex multis agnouit a natura hanc nō fuisse cōfectam: neq; creata uirtute potuisse cōsurgere. Erat enim luna quintadecima. i. soli opposita. In horum uero luminariū oppositione non solis: sed lunæ eclipsim natura supinducit. Q̄ in lunæ ac soli terra interposita: ad lunā phibet lumen solis accedere. Facta ergo est uirtute diuina eclipsis ista: hæc ue solis radioꝝ interceptio. i. præter solitum syderū ordinem. Q̄ n̄ eclipsim passus est sol: ubi natura illū nō cōstituit eclipsari. Affert Dyonisius & alias rationes: unde cōstat q̄ natura eclipsim hanc inducere non potuit: sed qm̄ astronomica sunt/ ne astronomiam uidear obstentare obmissas facio: cōsultius hic existimans Origenem concordare Dyonisio: ne tanti uiri & de fide catholica tā bñmeriti: pugnantia aut nō bene cōcinentia/ de re tā seria dixisse uideatur. Lunā si sol nō illuminet/ lumen hñe p̄cipi nō posset: qua sola rōne solē eclipsare sufficit: illi ad ppendiculā subterposita. Quod ergo dixit Origenes opacam nubē rhetorico stilo: translationeq; p̄functus: Lunam intelligi uoluit. Nouit. n. uir philosophus: & in omni ætate reꝝ scientiæ studiosus: nubes non tā densas posse cōpingi/ ut præ opacitate tenebras noctis inducant. Hæc si acceptauerimus: cōstabit non uniuersam terrā. i. totū elemētum terræ: sed partē eius aliquā in uniuersum fuisse obtenebratā. Itaq; dicunt tres Euangelistæ/ a sexta hora usq; in nonā tenebras factas super uniuersam terrā distributio est accōmodata: sed non illimitata. Dixit alibi euangelium. Exiit edictū a Cæsare Augusto: ut describeretur uniuersus orbis: & tñ Cæsar Augustus nō uniuerso mundo. i. oibus mūdi partibus impabat. Constat. n. ex historiis Parthos tunc non obedisse Romanis. Sed neq; Caspios montes arma Romanorū superauerunt. Intelligit̄ uniuersus orbis Romani imperii. Ita hic per uniuersam terrā iudeæ tenebras factas debemus accipere. Hæc teste Dyonisio possumus cōfirmare ad Poli-

H

ad Policarpū scribente. Dum. n. has diligenter examinat tenebras: inter earum miracula omnimodā uniuersitatē minime tacuisset. Ipse etiam in Aegypto cōsistens/per obscurissimas noctis tenebras motum luminariū sensu oculorū deprehēdere nequisset. Sit ergo hic lřæ sensus/a sexta autē hora iam signata/usq; ad horā nonā/donec eius signum proxime instaret/tenebræ nigerrimæ/noctis instar obscuræ factæ sunt uirtute diuina/non naturæ creatæ uigore sup uniuersam terram iudeā. Hunc eē lře sensum ex Luca colligere possumus/mox dicēte. Et obscuratus ē sol: qui cū nunq̄ per uniuersam terrā: sed in uno hemisperio obscurati lege naturæ consueuerit per noctem. Tunc autē cū nox nō esset sed meridies/uniuersum hemisperiū nō est penitus obtenebratū: sed tm̄ ea pars emisperii/ad quā radii solis lunæ interpositu puenire nullatenus potuerūt. Hæc uero fuit iudeæ regio: ubi penitus factæ sunt p uniuersum tenebræ. In Aegypto autē uel aliis circūstantibus regionibus: nō penitus tenebræ factæ sūt: sed obnubilatio/ut sæpe cōtingit solis eclip̄si: uno loco plus alio minus opacitatis induci/dū radii minus magis ue illis ad perpendiculā intercepti sunt/Et de uniuersitate tenebrarum harum dixerimus hæcenus.

ET Circa horā nonā clamauit Iesus uoce magna dicens. Deus meus/deus meus/ ut quid dereliquisti me? Si dñs noster Iesus Christus desolatus nō fuit: si a spe: si ab animi uigore non decidit: si certissime sciuit a diuinitate aiām non deserendā: sed cū corpore uero futurā semper. Si uitā momentaneam desererebat spontaneus: non est consentaneū q̄ lamētādo dixerit. Deus meus/deus meus/ ut qd dereliquisti me. Quare

magnū hic ego latitare existimo sacramētū/quod certe audire & discere mallet: q̄ oñdere uel docere. Sed qm̄ eo loci pductus sum: ut sine culpa tacere non possim: dicā qd̄ sentio: quod fortasse non sit a dñi saluatoris intentiōe remotū. Erat dñs Iesus Christus dei filius & deus uerus: secūda in trinitate persona: Deus cū patre: deus cum spū factō/Tres simul unus deus: & in ea rōne penitus impartibiles/indiuisibiles/& a se inuicē oino inseparabiles. Et tamen crucē patiebatur filius: nō pater neq; spūs sanctus. Quādo opus redemptionis nostræ susceptum est totū in persona filii/tres simul omnia pater filius & spūs sanctus operati sunt. Natiuitatē tres simul decreuerunt/Filius natus est solus. Peregrinationē: doctrinā: miracula: passionē: mortem iminentē & inde secutam tres simul operati sūt/

M

N

filius pertulit solus. Hoc mysteriū/hoc ineffabile sacramentū/hoc caliginis inaccessibilis secretū dñs Iesus his uerbis fortasse uoluit inotescere: ut si illud penitus capere non possumus/aliqua saltem ex parte cum humilitate & cū tremore discamus. Deus meus/pater meus. Deus meus spūs meus sanctus qui mecū oīa estis haftenus operati/ego autē solus omnia substinui/ut qd. i. ut scdm quid: scdm rationē psonæ/me dereliquisti a me seperatus es ad substinendū/Sic ego omnia substinui. Ita erunt hęc uerba non pusillanimis sed animi magnitudinē ostendētis. Qui antea dixerat consumatū est oñdens in personali uerbo plures personas efficiētes. Nunc quis cōsumauerit substinēs manifestat. Substinet hic quæso uiri optimi/& uigilate mecū/Lance rationis quæ diximus apprehendentes/& uidete quid magis cōgruat. An qui oblatuſ est quoniā uoluit: qui potestatem habuit ponendi aiām suam: & iterum sumēdi illam: qui scit animam suā a deo non desereri: cui certum est deum in sepulchro durare cum corpore/quasi per lamentū dicere a deo se relinqui. An p animi magnitudinem: per charitatis ardorem: per obedientiæ studium: per sciētiæ & certitudinis plenitudinem dicere in extremo uitæ mortalis termino: & recensere per summam: quid trinitas tota pro hominū salute decreuerit & effecerit/Quid sua psona/quid ipse solus haftenus supportauerit.

De uelo templi scisso & ultima cōmendatione domini Iesu.

O

P

T cum hęc diceret uelū templi (quod refert Lucas) scissum est in mediū. Et clamās Iesus uoce magna ait. Pater in manus tuas cōmendo spūm meum. Et hęc dicens expirauit. Templum de cuius uelo euangelista nunc loquitur: non est quod secūdo instaurauerunt redeuntes de captiuitate iudei/cum Zorobabel/adiuuātibus Ageo & Zacharia præfectis. Hoc enim secundū templum quod erat humile & a magnificentia prioris a Salomone constructi longe deficiens: Herodes ascalonita primus suæ gētis rex iudeorū de genere Antipatri idumei funditus euerit/& aliud magnificētissime erexit: quod Salomonis structuram (Iosepho hebreo attestāte) uel adæquauit uel superauit. Veli rationem ut habeamus ad plenū quid de eo sacris in litteris compertū habeam/hic afferre constitui. In Exodo sic scribitur. Facies & uelū de Hiacinto & purpura/coccoq; bis tincto/& bisso retorta/opere plumario/& pulchra uarietate cōtextum. Quod appendes ante quatuor columnas de lignis sethim/quæ quidem deauratæ erunt & habebunt capita aurea: & basses argēteas. Inſeretur aut per circulos: intra quos pones archam testamenti: quo & sanctuarium & sanctuarii facta diuidētur. Adhuc eodē libro sic scribitur. Fecit uelū de Hiacinto & purpura uermiculo ac bisso

retorta

retorta/opere plumario uarium atq; distinctum. Et quatuor columnas de lignis sethim: quas cum capitibus deaurauit/fusis basibus earum argenteis. Fecit & tentoriū in introitu tabernaculi ex Hiacinto/purpura/uermiculo/bissoq; retorto opere plumario. Adhuc palipo. libro sic legimus. Fecit quoq; uelum ex Hiacinto/purpura/cocco/& bisso/& intexit eis cherubin. Velum igitur templi ab Herode ultimo instaurati cōsentaneum est simile fuisse priori: quod iussu dei Moyses fecerat in deserto: & instar eius Salomon in Hierusalem fecerat. Hoc autem uelum p̄ singula latera uiginti cubitos habuit. Talis nāq; dimētionis oraculū super tabernaculum intimum ædificauit Salomon in templo dei: in quo archam posuit sub duabus cherubin alis eorum opertam. Dictum est aut̄ uelū: q̄ eo a frōte uelabatur oraculum siue sanctum sanctorum. Ita uelū templi. i. cortina quam diximus contexisse tēpli sanctissima atq; secretissima/Scissum est. Et quæ prius fuerant longo tempore abdita: reserata sunt. **Q**uando obscura enigmata figurarum: & prophetarū sensus obstructi de homine redimendo in sacris litteris traditi/sunt manifeste cōgniti: in Christi morte consumationem accepisse. Et quoniam porta paradisi quod uerum est sanctuarium clausa manebat: neq; quisq; ascendere in cœlum poterat: nisi filius hominis uerus/summusq; sacerdos: qui de cœlo descendit: sicut neq; intrabat sancta sanctorum/nisi summus sacerdos solus & in sanguine. Nunc aut̄ q̄ per Christi passionem ianua paradisi est patefacta/uelum templi scissum est uere: q̄n̄ sancta sanctorū & sanctissimū deum per filii sui sanguinem adire & cū illo esse omnibus licet. **Q**uod ut assequamur/Substinet hic fratres & uigilate mecum: diligentissime attendentes optimi sapientissimiq; præceptoris exemplum. Hic inter ultimū sp̄m̄ mortis iam in limine cōstitutus: quis doloribus pœnis & tristitiis sit onustus: dicit tamen. Pater in manus tuas cōmendo sp̄m̄ meum. Non q̄ commendari deo indigeat cum ipse sit deus: neq; quia sp̄m̄ suum hominis animam ab alio suscipi ambigebat q̄ a deo: cui est inseparabiliter copulata: sed ut ab illo discamus in doloribus cōstituti æquanimiter omnia tollerare: & spiritum in extremo uitæ deo patri cōmendare dicentes Pater in manus tuas cōmendo spiritum meum: & hæc dicentes expiremus: spiritum reddētes datori & redemptori deo: domino patri & patrono & fratri nostro domino Iesu Christo qui pro nr̄a doctrina patri sp̄m̄ commendans expirauit. **Amen.**

DE RESURRECTIONE DOMINI NOSTRI IESU CHRISTI
CHORDA SEPTIMA CHRISTIANI DECACORDI.

IC OPORTEBAT PATI CHRISTVM ET
resurgere a mortuis tertia die/Lucæ ultimo. Regē iu-
stitiæ qui suo sanguine deo patri pro nobis omnibus
debitū soluit. Qui (ut nudius tertius audiuius)
mortem nostram moriendo destruxit. Et diabolum
qui in ligno uicerat/superauit in ligno: qui fortem ar-
matum custodientem adhuc atrium suum: & capti-
uas illic patrum nostrorū animas detinentem/descēdit ad inferos/fudit
pfligauit: spoliavit: & alligauit. Propter hæc oīa mortē quæ idem durissi-
mam: & sepulchri angustias oportuit experiri: seq̄ triduo apud inferos:
secundū aīam continere. Oportuit etiam a mortuis resurgere die tertia/
Vt uictoriæ eius triumphus plenus utilitate: plenus gaudio: plenus glo-
ria cunctis innotesceret. Quatenus qui pro eius angustiis passionis: &
pro culpis nostris/passioni eius causam dātibus/cū eo tristati sumus/pro
resuscitato lætaremur & bene speraremus. Et sicut ille resurgens iustorū
animas de inferis eduxit ad superos: Ita in illo & per illum resurgere con-
fidant: qui baptismū tenuerint pœnitentiæ in remissionē peccatorū eius
morte firmatū. Fuit hæc resurrectio inferis luctuosa/qñ superati & spo-
liis priuati: æterno & cæco carceri solito arctius alligati sunt. Fuit mūdo
medio salutaris/qñ hominem illi præsentem in integrum restituit.
Fuit mūdo superiori lætissima/qñ regis sui triumphum agnouit imple-
tum. Horū gratia nō incondite sancta m̄ ecclesia tres dies pro gloria re-
surrectionis celebrandos instituit: de Christi resurrectione multa gloriosa
recensendo. Matris igitur nostræ instituto (debitū ut soluamus resurre-
ctiōis dominicæ) Diffinitionē & seriem aperire cōstitui. Quæ si pie &
atente audieritis/spero (sicut uobis aperte iam constat) quoniā sic oportebat
pati Christum/ita erit manifestum: quoniam illum oportebat a
mortuis resurgere tertia die.

De Resurrectione in genere/& primo quid nomen sonet.

Vid sit resurrectio dñi nostri Iesu Christi intelligere uolētes abso-
lutā seu generalē resurrectiōis diffinitionē prius oportet accipere:
natura docēte prius nos absolutā & generalē siue cōfusam acq-
rere rerū notitiā: deinde limitatā/certā/specificā/& indiuiduam. Certe si
quæ de longe ueniētem cernas: illū corpus esse primo iudicabis: nō dum
cōstante tibi an ipse se moueat. Vt uero motū eius agnoueris: aīal dices.

T

Si iam lineamēta humani corporis agnoscas: hoīem coniectabis: Si fiat propius: Ticii aut Sempronii uidens effigiē Sempronii tandē agnoscis aut Ticiū. Hanc naturā semitā hoc loco tenētes: spero absolutæ resurrectionis diffinitionē cū fuerimus affecuti ad dñi iesu Christi resurrectionē diffiniendā cōmodius accedemus. Resurrectionē in uniuersū prius secūdū noīs appellationē: dehinc secūdū rē iā diffiniamus. Est certe uerbale nomē. i. uim uerbi secū portans: sicut calefactio quæ actū sonat: quo calor ab agēte in rē prius nō calidā mittit. Ita surectio uim sonat excitatē/ siue surgere facientē: & stare qđ prius minime surgebat: neq; stabat. Sed quæ additū est nomini syllaba re: & qđ fuerat simplex surectio nomē: addita re fit cōpositū. Scire uos uelim noīa: uel. uerba simplicia quibus additur syllaba re in principio: iterationē maiori ex parte sonare. Sic citharedo modulari cithara musicū qđ incipiēte: & pficiēte sonare: uel sonuisse citharā dicimus. Si illud idē modulet: resonare uel resonuisse cōfirmabimus. Si aliqd quouis loco recte posuerimus: posuisse dicemus. Amotū uero & iterū illic p nos positū: reposuisse cōfirmabimus. Quod d' prius uidemus: qđ primo legimus: uidere uel legere nos credimus. Quæ uisa iā quæ iā lecta uidemus iterū: nos reuiderē: nos relegere asseueramus. Ita qm̄ resurgere: iterū est surgere: resurrectionē iteratā surectionē esse iā constat. Ipsa nūc surectio quid significet inspiciamus. Surgo quis usurpatū sit: ut significet quasi se erigere: se ue leuare: a primæ uatn̄ institutionē insonuit: quod m̄na lingua dicimus binōmie: surge in su. Si aqua de terra pdeat labēs: uere dī scaturire. Si uero (ut fit in puteis) pdeat nō labēs: sed intumescēs in se: & quasi ascendēs: materna lingua loquētes appropriate dicimus: lacqua surge. Hoc est quod surgere in prima sui rōne significat. Neq; n. aliud uulgare uerbū hēmus cui surgo surgis æque correspondeat. Semina igit' terræ iactata: unde herbæ nascunt' & plantæ dū p radices germināt: & aristā de terræ uisceribus ad superficiē dirigūt: dū a terra se tollunt: germinare surgereq; dicunt'. Ita ubi foetus in utero m̄ris uitalia quasi radices accipit. Vbi formatū est cor & cerebrū: ubi cordi & cerebro iseruiētia sunt digesta: ubi illis receptacula data sūt: quibus q̄si i diuerso hōies se recipiūt. Vbi in testinis: ossibus: & neruis quasi domo continentur: Carne cuteq; quasi ciuitas muris fulcita sunt oīa: cū primū uitā accipiūt: animas inde surgere dī. Si manētibus radicibus aristā herbarū: truncū ue arboris abscidās: & noua inde aristā: noua ue uirga futura trūcus assurgat: herba arbor ue: quæ in prima germinis apparitiōe surrexerat: in secūda resurgere. i. iterū surgere dī. Sic animal priori uita: per quam in lucē uenerat spoliatum iterum uiuere inchoās: resurgere uere dicetur.

dicetur. Hoc est ergo quod nomen resurrectionis importat: iterum ad uitam surgere.

De hominis resurrectione quid sit.

n Vnde quod sit resurrectio hominis: Quoniam secundum humanitatem Christus
 resurrexisset predicat / apiamus. Resurrectio hominis est dissolutæ compa-
 ginis: concertusque membrorum instaurationem ad priorē uitā. Hoc in-
 telligemus mortis ratione prospecta. Tritum est mortem hominis esse separationem animæ
 rationalis ab humano corpore. Sed hæc ipsa separatio quam mortem dicimus
 manente concertu membrorum / corporisque compaginis: fieri non potest. Neque enim
 rumpitur uita: nisi prius disturbata fuerit membrorum harmonia. Morientium
 gladio uidemus prius membra disungi: sanguinem effundi: & mox dissolu-
 ta membrorum compagine: mortem aduētare. Neque uero quia corporis partes simul
 iunctæ permanant: dum morbis uita finitur: ideo ante mortem compages cor-
 poris non dissoluitur. Humido namque deficiente: aut sicco suffocante: calido
 item humidum ac frigidum absumente: aut ab illis extincto: mors inducitur.
 Vita igitur quæ sine humoribus certo tempore: sine fluxu refluxuque sangui-
 nis per uenas circumducti: sine continua arteriarum agitatione durare non potest:
 ut primum ista in corpore non manent: abire compellitur. Dico igitur hominis re-
 surrectionem esse instaurationem compaginis membrorum. id est adunationem singu-
 lorum membrorum & omnium partium hominis ad uitam facientium. Neque tamen aduna-
 tionem tamen siue colligationem esse dico: sed concertum quasi armonicum. Ut
 quæque pars: quodlibet membrum cuique parti cuique membro coaptetur ad opera
 uitæ: non qualiscumque sed pristinae. Ut autem sit pristina uita: necesse est pri-
 stinum quod uiuificabat. id est pristinum corpus insurgere per sua membra. Pristi-
 num item uiuum facies. id est pristinam animam restitui. Quod horum coniunctione per
 armoniam præcedentem constat in uita id resurgere debere. Non igitur hominis corpus:
 non anima est: quod primo resurgit. Quia illud non est quod primo decidit.
 Et moriente homine anima non cadit: Cadit autem quod primo animæ simul & corpo-
 ris unione constabat. Hoc autem est homo. Homo igitur est qui resurgit. Quoniam
 anima redit ad corpus in quo prius fuerat. Corpus eadem membra: eandem compa-
 gem eundem concertum & armoniam resumens quam prius habuerat. Hæc de-
 claremus exemplo. Si aromatibus aceto & amigdalibus contusis atque comixtis
 quis effecerit condimentum: ut uulgo dicitur saporē uel salis: quod illis constat
 non amigdala est: non aromata: non acetum: non illa omnia simul unita. Quoniam
 si ea congefferis in unum neque per contusionem admiscueris: ut singula iam non
 sint ipsa: condimentum nunquam efficies. Est igitur condimentum siue sapor mul-
 torum comixtione aliud quoddam resultat singulis: simulque collectis: suauis
 gustui: sapidius atque iocundius: quod recetiores philosophi tertiam enti-
 tatem: Prisci compositum nuncupauerunt. Quam qui negant mea sententia com-

dimentorum oïum negant expimenta. Si qua nunc arte hæc ipsa simul
contusa & incodimentū conflata dissocient: & singula ad suā naturam
pristinā reducta pmaneat: codimentū prius ex eorū mixtura surrexerat:
decidisse dicemus/hoc ut resurgat necesse est: hæc eadē prius sociata: de-
inde disiuncta ad eundē cōtusiōis modulū cōuenire. Ita sapor q̄ decide-
rat uere relurget. Si alia aromata: Si alia amigdala: aliū ue liquorem: alio
pōdere uel mixturæ cōmertio sociaueris: idē sapor redire nō poterit. Ita
nisi pristinū corpus: ad pristinā armoniā redactū/ & pristina aia armoni-
co suo priori corpori sociata sit: uera resurrectio esse non poterit.

De possibilitate resurrectionis.

Cio quid hic te moueat: & a fide resurrectionis turbare conetur.

8 Audio itus te tibi dicere: multos hoies marinæ belluæ: multos
feræ terrestres comederūt. Multi item homines ab hominibus
in cibum absumpti sunt. Q̄ uō isti resurgere poterunt: quorū corpora
nusq̄ sunt? Neq̄ puluis quidē eorum manere uider. Q̄ n̄ in aliorū ani-
malium nutrimentum abierūt. Si item comestus ab homine partes sui
corporis sibi resumat: quō qui comederat partes habebit: quas comestus
sibi in resurrectione deposcet? Alterū aut non resurgere: aut sine suo cor-
pore resurgendo prodire confiteri cōpessimur. Veli ego tibi dare durio-
rem conditionē: ut si illā euadere nos recta ratio docuerit: ne de resure-
ctione desperes. Nascatur homo tam ferus qui per omnem uitā nisi ho-
minū cadauera non sumat in cibum: ostendo adhuc & hūc: & eos quo-
rum carnes ille comedit posse resurgere. Sed quæso patiēter auscultat: &
da deo qd' naturæ negare nō potes. Infantulus nōne augmentatur in
dies: & nutrimentum quod sui corporis pars nunq̄ fuerat: nonne pars
eius fit singulis diebus? Fit certe. Hic inq̄ infantulus nōne quotidie p-
dit aliquid pristinæ substantiæ? Certe nisi pderet: nullo nouo egeret nu-
trimento. Cum igit' nouæ partes accedant semp: ueteresq̄ discedant: fit
tandem ut idē corpus idem homo sit: partes non habens quas habuit a
principio: & uice earum nouas habens nutrimento sibi conquisitas. Di-
ces remanere substantiæ pristinæ uigorem: ut germē in semine: quo uir-
tus nutritiua partes aduenientes idem facit esse corpori: quod nutritur.
Bene se habet. Vis hæc germinis nonne per singulas germinantis partes
diffusa est? Nullam q̄tumlibet minimā partē germinantiū dederis uir-
tutis germinantis exptem. Quēadmodū & infermentata farinae massa:
modici fermenti uigor: uniuersæ massæ uim exhibet fermentandi: fie-
retq̄ tota fermētū nisi decoqueretur. Ita uirtus germinatiua q̄tumlibet
minima sibi associata omnia: idem faciet esse corpori: quod p̄ illā quasi
germen

germen primo surrexit. Homo igitur quē cadaveribus hominū semper
 nut riri iā dedimus: nūqd & ossa uorauit? An & in ossibus nō est uirtus
 germinatiua? Satis est ossa nō comesta & in hoīem ferū non eē trāslata.
 Inde pōt deus pristinū corpus instaurare supplēdo aliūde qđ in corpo-
 ris rōnem transeat. Cadauera adhuc quæ ille comedit: nō in eo oīa pmā
 serunt/digesta. n. sunt ex eis multa & in alias formas abierūt. Non fugit
 omniscientē deū qua sub forma hæc lateāt. Et quota hoꝝ portio mate-
 riæ sufficiat ad germen cadauerū comestorū plenissime nouit. Neq; uero
 uim germinandi amisit illa materia: Si modo iubeat id fieri deus: cuius
 uoluntati nulla sufficit creatura resistere. Ita licet p secūdas causas solas:
 resurrectio fieri non possit: quia germen illud in materia latitans excitare
 minime sufficiunt: tñ si secūdis causis speciali influxu accedat prima: Si
 ipsa sola cui omnis obedit creatura uoluerit in remotissimo & de remo-
 tissimo puluere pristinū corpus faciet germinare: & aliūde germini sup-
 plebit quasi alimento/unde illud sibi super addita secum unū & idē pe-
 nitus efficiat. Non latet deum puluis eorū/quos bestiaē terræ & marinaē
 belluæ integros deuorauerunt. Hūc puluerem quia bestiaē nō resurgēt)
 poterit deus adunare: & ad pristinū corpus hominis reformare. Desinet
 de hoīs resurrectione diffidere: qui diligenter inspexerit: & simul psuasū
 habuerit animas hominū in morte hoīs non extingui: & pfectius aliqd
 operari q̄ prius. Quoniā hic corpore corruptibili degrauant. Nam cū
 maneant aīæ: quæ formæ hoīum sunt/Corpora uero licet corrūpantur:
 non tñ transeunt in penitus nihil: qm̄ materia unde sunt/ingenerabilis
 est & incorruptibilis. Maneat ēt dei oīpotentia: & simul oīs scientia: quæ
 ab initio de materia tā pauca corpus hoīs cōficere potuit & sciuit: & ani-
 mam illi ifundere sine labore potuit: cur manentē materiā ut prius fue-
 rat reformare: & in corporis eiusdē redigere tempie: & aīam quā habue-
 rat/quæ semp mansit illi ispirare nō possit? Dices tñ in matris utero cor-
 pus hoīs posse fabricari. Erras. Primi hoīs corpus ī cuius mris utero for-
 matū dabis? Primæ itē matris corpus in mris utero certe formari nō po-
 tuit. An tps accessu ipotens factus est deus? Supra tēpus est. Mutari non
 pōt. Illi nulla pertranseunt: æternus. n. est. Sicut igitur primos hoīes sine
 mris utero subito & sola uoluntate pduxit in lucē: ita illos: eorūq; pge-
 niem uniuersam quā de matrū uteris eē iussit/per solā uolūtate poterit
 reformare. Attendamus igit fratres optimi/& physicis rōnibus/& fidei
 non solum nostræ: sed multarū gentiū fundamētis. Quæ hoīem aliqñ
 inceperit fatentur: & aīas hoīum esse immortales asserūt cōstantissime.
 Meminerimus materiam primā corruptibiliū oīum eē incorruptibilē.

Y

Z

A

Meminerimus i illa oium generabilium formas latitare. Meminerimus
 agens pfectius/pfectiores de illa formas educere; Meminerimus deū esse
 omniū agentiu primū atq; excellētissimū; & oēm iccirco agendi rōnē cō
 tinere: & sibi ipsi sufficere de qua materia uoluerit ad oīa pagendū. Con
 stabit certe stolidū esse & absurdū non assentiri quæ iam cū natura. i. per
 secūdas causas ab eo adiutas ille effecit/atq; cōfecit: quorū extat ex utraq;
 parte substantia. i. quorū forma non depiit: quorū semen durat illū de
 nuo in idē illud quod fuerant posse reducere: & ut iterū reuiuiscant effi
 cere si libeat. Resurrectio igitur hominis quid sit: & per quid fieri possit:
 & an illam credere sit cōsentaneum/cum aperte iam constet. Nemo mi
 ret si dixit euāgelista. Sic oportebat pati Christū: & resurgere a mortuis.
 q̄ aut die tertia fieri oportuerit infra dicemus.

I

B

Quid sit domini Iesu Christi resurrectio.
 Ed quid sit Christi resurrectio iam dicamus. Desurrexerāt (ut sic
 sibi dixerim) siue deciderant dñi nostri Iesu Christi serenitas & ue
 nustas faciei per alapas & palmarū cōtusiones: cutis nitor: & cō
 tinuitas uerberibus lacerata defecerant. Oculorū splendor sanguine de ca
 pite manante ceciderat. Capitis integritas & maiestas: corona spinea lace
 rati atq; undecunq; cōfossi pierat. Manuū firmitas & pedum clauis pfo
 ratorū abierat. Lateris integritas lācea uulnerati erat dissipata. Carnis mē
 broꝝ iuncturā/neriorūq; cōpaginē: dum cruci corpus affigitur: do
 loris acerbitas dissoluerat & dissipauerat. Humores intimi quibus uita
 feruatur effuso sanguine tempiem omnē amiserāt. Sanguis ipse in cruo
 rem uersus extra uenas/ui uulnerū fusus fuerat. Desurrexerant hæc oīa
 inq; atq; deciderant: & oīa ad corporis organici rationē attinentia p mor
 tem fuerant penitus dissoluta. Neq; uero tantūmodo ista a corpore no
 bilissimo & pstantissimo: sed a societate quoq; diuinitatis & unitate per
 sonæ diuinæ desurrexerant atq; deciderant. Verū fuerat ante passionem
 hæc oīa cōfirmare de deo/& dei filio. Verū inq; fuerat dicere serenitatem
 faciei Christi: uigorē/nitorem/cōtinuitatem cutis/oculorū splendorē/ca
 pitis uenustatem/& maiestatē. Decorem & robur manuū & pedum/la
 teris integritatē/carnis membroꝝ/iuncturarūq; compaginē/neruorū li
 gaturam & totius corporis uiuacitatē esse diuina: esse unum cū dei filio
 anteq̄ pateret. Qm̄ inerant corpori diuinitati sociato. Vbi a corpe ista
 per passionis angustias recesserūt: recessit ab eis diuinitatis unio in rōne
 psonæ: neq; eo tps spacio quo dissociata manserunt: dicere licuit illa dei
 esse: uel esse cū deo in una psona: Collapsis istis decidit humanitas salua
 toris: desuit Christus eē homo. Mortuus. n. est & decidit unitas aīæ cum

corpore. Decidit inq̄ illa tertia entitas: de qua supra iam dictum est satis. Interrupta est corporis animæq; societas. Remāsit tñ deitas utriq; aīæ. s. & corpori cōiuncta: Vbi tempus resurrectionis aduenit: lacera per uulnera uenæ: & lacera flagellis cutis/cōsolidata est. Spinarū foramina: uulnerum apturæ conclusæ sunt. Remāsit quidē quinq; uulnerum spēs/quā dicimus cicatricē/sed nihil lædens: nihil emittens: non debilitans sed decorans. Aliarū percussionū aut puncturarum nihil ego legi remāsisse ue stigii. His ita solidatis sāguis restitutus est uenis. Pulsare cœperūt arteriæ sanguine fluēte reflūēteq; p uenas. Ita restituta corporis cōpagine/membrorum concentu atq; decore aīa illa sanctissima/quæ tartara spoliauerat: corpori restituta est. **Q**uoꝝ contubernium tertiā illā entitatē/Christi. s. humanitatem mox reduxit ad uitā. **Q**uantū gaudii huic uniōi accesserit/quæ lingua dicere: quis intellectus cape queat? Corpus recupans animam: a qua rectissime semp ad ratiōis lineā moderatum fuerat/tam gloriosam: tanta uictoria exultantē: quāto existimas affectum gaudio? Anima corpus ingrediēs: quod tanta obedientia & concordia illi semp se præbuerat obsequentissimum: cum quo tantas ac tot angustias passa fuerat/lætissime sibi associasse credēda est. Si passionum socios dulce est consolationem in societate tenere: hoc corpus/hanc animam: t̄atorum dolorum: tantarum tristitiarum comites indiuiduos spōtaneos & feruētissimos: gloriosos & impassibiles effectos isepabiliter sociari: maioris est gaudi: amplioris est lætitiæ: q̄ mens nostra capere possit. Est igitur resurrectio domini nostri Iesu Christi: compagum ac cōcentus sui corporis instauratio ad uitam priorem/fœlicem/semptærnam & excellētissimam: suimet uirtute & uoluntate confecta. **Q**ualiter intelligenda sit diffinitio pro attinētibus ad rationem generis. i. ad instauratiōē compagum atq; concentus: ex dictis satis constare non dubito. Additum est in diffinitione: fœlicem ut intelligamus illū quidem ad meliorē: sed non ad diuersam uitā fuisse resuscitatū. **Q**m̄ ex eadē compage: & cōcentu eiusdē corporis & eiusdē aīæ accessu: nō nisi eadē uita insurgere potuit: melior tñ effecta ē. **Q**m̄ quæ prius passibilis fuerat & uiatix: nūc fœlix euasit & in p̄ia pmanēsa. Prius t̄panea: nunc æuitærna. i. imppetuū duratura surrexit. Neq; tñ ob hæc fit uita diuersa. **Q**ñ accidētia sbæ naturā alterare qdem: sed diuersam efficere nō sufficiunt. Adhuc qm̄ a pphetis: & ab ipso dño Iesu Christo ante passionē resuscitati: ad priorē quidē uitā: sed non ad fœlicē & pmanētē resurrexerāt: nō est utrinq; eadē penitus resurrectiōis rō. Insup q simul cū xp̄o surrexerāt: et si illi ad imarcessibile uitā fuerit resuscitati: tñ pp̄ria uirtute hoc efficere: nec pp̄ria uolūtate potuerūt.

C

D

11723

Quoniam mere naturaliter patientes: non uoluntarie operātes resuscitati sunt. Neq; tamen uiolenter resurrexerunt: quia non appetebant resurrectionis oppositum: sed naturæ motu ad illam ferebātur accipiendam. At dominus Iesus Christus uirtute propria: non naturali tantum: sed libera & propria uoluntate resurrexit. Erat enim animæ eius: erat corpori eius in unitate suppositi sociata diuinitas: quæ corpus ad pristinam harmoniam restituere: & animam organico corpori iterum itromittere potuit & uoluit. Resurrectio quoq; iustorum futura in iudicii extremi magni die: hac ipsa rōne resurrectioni Christi æquari nō pōt. Licet. n. iustorū animæ resurgant ad gloriā sempiternā: nō tñ ut Christus excellētissimū beatitudinis gradū assecunt. Ille per opationem itellectus & uolūtatis. i. uolētes & intelligētes deo iungūtur. Christi uero humanitas simul cum deo effecta est una psona. Et sanctæ Virginis uita (si iā illa in corpore resurrexit) simul cū corpore sup choros Angelorum exaltata est. Christi aut uita exaltata est in summo & excellētissimo trinitatis trono. Quoniam corpus eius: humanitas eius: anima eius unam personam & unicam faciunt cum filio dei secunda in trinitate persona.

De ratione unionis naturæ diuinæ cū humana in dño Iesu Christo.

E resurrectiōis Christi diffinitiōe satis nūc pro mea tenuitate dictum existimārē: nisi q; uos ambigere uideo: neq; satis psuasū hñe cognosco: nunc esse & futurā ppetuo dei uerbi hoīs Christi unam unicāq; psonam: & nihilominus nō misceri: nō alterari ullo pacto naturas: sed dei naturā hoīs fragilitate nō minui: & naturā hoīs a diuina maiestate nō opprimi. Hoc posse fieri exēplo monstrabimus. Si qs annulus duas gēmas habuerit quæ altera plus ualeat q̄ tota mundi pecunia soluere possit: altera decē nummis aureis sit uenalis: nōne unus & unicus annulus erit: & gēma tñ gemmā nullatenus alterabit: sed i uno annulo salua natura utriusq; gēmæ ambæ conueniēt: p̄ciosissima nō cōfundente: sed decorante minus p̄ciosam: neq; inferiori uiolāte p̄ciosissimam aut aliquatenus imutante. Annuli unitas psonalis est rō. Inextimabilis p̄cii gēma est natura diuina. Altera ualēs decē nūmos humana / Cōnectunt ambæ / faciētes quasi annulū dñm Iesum Christū unū in psona: in quo est principiū oīum creator / creator deus nulla rōne ap̄ciabilis. Est et in eo finis oīum creaturæ hō: creatus post oīa: ad cuius obsequiū creata sūt oīa. Hūc annulū p̄ciosissimū: cuius gēmas pro nra salute Christo patiēte disiūgi oportuerat: nefas erat nō restitui. Igit̄ ne tā p̄ciosū monile penitus depiret / Sic oportebat dñm Iesū Christū pati & resurgere a mortuis: & die tertia resurgē. Q d' mox mōstrare p uirib; ānitar.

De serie

De ferie resurrectionis domini Iesu.

Eriem resurrectionis dñi nostri Iesu Christi/ut p̄missimus nunc
 declarare uolētes/institutionē membrorū/cōcentū uenarū/ar
 teriarū pullum/sanationē liuorū/cōsolidationē uulnerum:reli
 qua insup quæ supra numerauimus/licet certo naturæ ordie facta sint:
 Et quæ quasi fundamēta natura eē cōstituit p̄cesisse. Quæ uero fūdata
 atq; prioribus illis suffulta sunt:posterius accessisse secūdū naturā intelli
 gamus/uno tñ tpe:uno inq̄ momēto pacta oīa credamus. Nā si in mo
 mēto:in ictu oculi:in nouissima tuba mortui resurgēt/qui nouē mēsiū
 spacio,in utero m̄ris figurati sūt caro:hō dñs Iesus q̄ in uirtute altissimi
 formatus est subito:cui nō iteruallo t̄pis rōnalis aīa tributa est: sed mox
 ut Virgo cōsensit:cū dei filio Virginis uterus hoīem cōcepit:q̄ sine par
 tus doloribus:sine multa t̄pis mora:natiuitatis tpe uenit i lucē:cuius na
 tiuitati obstetrix non interfuit:nulla muliebris sedulitas intercessit: sed
 m̄ ipsa puerpa:obstetrix/nutrix/& baiula fuit. Profecto nō aliter resur
 gere debuit a mortuis:q̄ in utero & de utero m̄ris antea surexisset. Serie
 igit̄ resurrectionis sc̄dm ordinē naturæ/colligere facile fuerit. Secundū tē
 pus simul oīa facta sunt:quæ ad resurgēdi attinent rōnē. Multa tñ ante
 resurrectionē facta sunt in mortis triduo/quorū durationē/successionē/
 rōnē ispiciamus. Durauit mortis spaciū.i. dissociata māsit Christi aīa ab
 eius s̄ctissimo corpore:horas circiter quadraginta/de tribus diebus acci
 piētes. Passus est nāq; dñs Iesus Christus circa uernū eq̄noctiū.i. quo tpe
 diebus noctes t̄pis spacio adæquant̄:hora uero meridiei emisit spiritū.
 Ita p̄ sex horas aī solis occasum uita fūctus fuerit. Q̄ in eq̄noctii tpe:si
 dies hēt horas.xii.meridies habet sex usq; ad occasum. Sepultus est hora
 cōpletorii.i. p̄pe solis occasū. Mansit in sepulchro itegrā noctē:sabbatū
 diē aīcedentē:& ipsam sabbati integrā lucē:quæ horas.xxiiii.t̄pis in se
 cōcludunt. In aurora dñicam diē præeunte quæ tertia erat a die mortis/
 resurrexit. Aurora fere per duas horas aīcedit radioꝝ solis diffusionē. Ita
 per decē horas hac die tertia corpus in sepulchro stetit fatēdū erit. Nūc
 aut̄ sex horæ diei mortis &.xxiiii.integræ diei sabbati triginta cōficiunt.
 Additæ decē horæ noctis p̄cedētis lucē tertiā quadragita in summa red
 dunt. Quadraginta igit̄ p̄ horas ex euāgeliis cōstat māsisse aīam christi
 a corpore sepatā. s. aī sepulturā circiter sex:sepulto postea corpe.xxxiiii.
 Cur potissimū quadraginta per horas mortuus māserit:itelliget qui hu
 ius numeri figuras in sacris l̄ris fuerit meditatus. Quadraginta diebus
 aquas diluuii pluit deus sup̄ terram. Quadraginta horis terræ inferiori
 diluuiū inundauit:interficiens malignitatē dæmonū:uistas aīas emun

dans & liberās. Q uadraginta diebus Moyses legē accepit i Sina. Q uadraginta horis Christus inferis & supis legem iposuit. Q uadraginta diebus unico pane cibatus Helias puenit ad montem dei Oreb. Christus unus oibus datus in unicū cibū/Vna passionis & mortis pœna cibatus: post quadraginta horas/de terræ uisceribus rediit ad lucē. Q uadraginta dies ipse Iesús antea ieiunauerat in deserto: & in fine ieiunii temptatus a Sathana illū rōne cōuicit. Q uadraginta horis squallētia inferorū pagra re: & a quo tēptatus ter fuerat: torquere triduo radēq; detrudere uoluit. Sed dices. Dies fuerūt oēs illi quadragenarii mystici: horæ sunt istæ: non dies: nō deo ipleri hic oēs pphetiæ: quæ Messiæ tpa abbrevianda demonstrant. Q ūo uerū esset qđ dicit Daniel: Ebdomadæ abbreviatæ sūt sup populū tuū: & super urbē sanctam tuā: ut cōsumet puaricatio: & finem accipiat peccatū: & deleatur iniquitas: & adducatur iustitia sempitærna: impleatur uisio & pphetia: & ungatur sanctus sanctorū. Ita o summe p̄ Ebdomadæ. i. temporū spacia redemptionis ipletæ: abbreviatæ sunt sup populū tuū sanctorum p̄m aias in limbo siue in Abraæ sinu carceratorum. Nō. n. decuit tuā misericordiā præcio iā soluto adhuc per quadraginta dies tam tibi charos hoies: tot tales ac tantos uiros: a tyranno diutius carceratos detineri: & sup urbem sanctam tuā Hierusalē cœlestē: cui suos ciues post uictoriā: mox restitui decuit. Satis igit̄ fuerit pro diebus horas dedisse mysterio: ut cōsumetur puaricatio: peccato originali introducta: qđ factū est in sinu Abraæ: p̄ribus inde liberatis: & finē accipiat peccatū. i. reatus ad pœnā dāni: liberatis oibus qui ad pœnā purgatoriā tenebantur. Et deleatur iniquitas: inuita & proterua serpentis antiq; qđ factū est in inferni pfundo: qñ alligatus est per agnū draco magnus in abyssi puteo pfundissimo: & adducat̄ iustitia sempitærna: in retributionis gloria bonis: & malis in æterna miseria: & impleat̄ uisio & pphetia quadragena numeri mystica abbreviatiōe: & ungat̄ sanctus sanctorū. His pactis infra horas quadraginta: ungat̄ in q̄ gloria resurrectionis & regni: cui flectatur omne genu. Cur hæ quadraginta horæ de tribus diebus accipiant: intelliget qui tres mundos quos attulimus examinauerit: & qđ cuiq; mundo passio Christi pfuerit contemplabit̄. Cur autem de prima die sex tantū horas in noctem declinātes: hæ quadraginta horæ sibi habeant: inde cōsurgit qđ senarius numerorū oīum perfectissimus est: & semp in se numeratus uertitur in se ipsum: & quibuscunq; suis partibus æque resultat: ut intelligamus Christi pfectionem quæ se ipsa sola cōcluditur: & semp redit in semet ipsam. Hæ porro horæ quibus ad noctem accedāt: nullas tñ continēt tenebras: ut eo temporis spatio itelligamus saluatorē fuisse in

fuisse in sinu Abrae ad patrum animas liberandas: quae nullis peccatorum tenebris obsita: sola poena damni detentae illic manebant. Et profecto si rex bello fuderit hostem: expugnauerit ciuitate: arces & munitiões obtinuerit: ante oia captiuos amicos pristinae restituet libertati. Ita rex iustitiae dominus Iesus Christus uictor descendens ad inferos / sex primas horas: liberandis patriarcharum animabus dedisse non est alienum a ratione sentire. Viginti quatuor aliae horae secundam diem simul & nocte integram accipiunt. Vt quoniam in purgatorio reseruati: neque penitus puri: neque omnino sordibus erat infecti: per noctem illos ab impuritate purgaret: per diem ad gloriam restauraret. Faciunt hoc magni post uictoriam belli duces: ut optimatibus & amicis a carcere liberatis: mediae plebis homines restituant libertati. Diei tertiae harum de quadraginta horarum spacio decem tantum & ipsae nocturnae conueniunt. Quoniam in inferno nihil est lucis: nihil est meriti: sordent omnia caligine caeca: horrent ignorantiae & confusiones nocte profunda. Quonia igitur in profundo inferni ad draconem alligandum hoc tempore anima dñi Iesu se conuertit. Et quia decalogum legis animae desperatae seruare noluerunt: per decem horas eas uoluit intueri liberatorem si uoluissent suum ut quae ingratae fuerint inuitae uiderent tot horarum spacio per quot spreta praecpta se libertate in dignas effecerunt. Vt primum autem lucis aurora rutilare potuit tenebras dimisit: & uenit ad lucem: ut cum sole caelestis: super caelestis sol utriusque mundo luce fulgentissima radiaret. Aptissime igitur haec quadraginta horae tribus diebus distributae pro earum distributione succedunt: ut locis in quibus uersatus est rex iustitiae ordinate respondeat. Talisque sit horarum distributio atque successio: qualis locorum & operis est ratio. Neque minus idoneae tribus diebus eas contineri constituit diuina sapientia: quando in ore duorum uel trium testium stat omne uerbum. Itaque ut uere mortuus comprobaretur Christus: tribus diebus expertus est mortem. Est hic non praetereundum apud oratores aliud significare tribus diebus quam tres dies. Si tres dies scripserit historicus: integras dies oportet intelligi. Si tribus diebus scripserit: satis est trium dierum partes aliquas attigisse. Euangelistae igitur mortis spacium semper dantes ablatiuo: non dies integros: sed de tribus diebus intelligi uoluerunt. Oportebat enim dominum Iesum Christum resurgere die tertia: ut dierum p numerum sufficiens faceret testimonium. Harum autem horarum distributio operum magnitudinem indicaret hic nobis ad gratiam & in futuro ad gloriam.

M

DE ASCENSIONE DOMINI TRACTATVS CHORDA
NONA.

IDENTIBVS ILLIS ELEVATVS EST: ET
nubes suscepit illum ab oculis eorum. Actū. i. Cap.
Paulo ante quadraginta dies fratres charissimi quos
mater nostra sancta Ecclesia catholica nobis hodie re
ducit in mentē: dñs noster Iesus Christus sua passiōe
deuicit infernū & spoliavit. Ianuam salutis ad scēlici

ratem in supna Hierusalem possidendā hoibus aperuit. Initio aut horū
quadraginta dierum gaudia resurrectionis Christi celebrata sunt: per quā
idem ipse dñs Iesus Christus saluator noster uictorē se mortis ostēdit: &
homines a morte posse resurgere certissime cōprobauit: Si modo pie in
illo & per illum uiuere uelint: qñ non ipse solus ab inferis rediit ad supe
ros: sed secum multa corpora sanctorū. i. multi sanctorum patrū in pprio
corpore surrexerūt. Nunc uero quod per quadraginta dies ipsius Iesu: se
cumq; resuscitatorū ueritatem resurrectionis mater ecclesia aptissime com
probauit: quo ducant uestigia sui sponsi: quo illū sequamur nostræ mē
tis oculos antepōnit: narrans inter missarū solēnia q̄ uidentibus illis/qui
ab initio secū fuerant: Videntibus illis qui eius præcepta seruabāt: Vidē
tibus matre eius gloriosissima: sanctisq; mulieribus comitātibus illam:
Videntibus apostolis est eleuatus ad cœlorū sublimia. Et nubes suscepit
eum ab oculis eorū. Huius eleuationis/quā nomine accōmodatissimo
ascensionem p̄res nostri dici uoluerunt: sancta mater ecclesia hodie gau
dia celebrans: ad lætitiā nos inuitat: simulq; excitat: hanc ipsam ascensio
nis gloriā celebrare/collaudare/colere: & q̄rū possumus meditari. Quæ
ut pagamus de ascensione saluatoris nr̄i/qui hodie uidētibus illis quos
diximus eleuatus est orōnem habiturus. Rōnem & lætitiā de illa nascentem
narrare constitui: Si prius quid ascensionis nomē importet apuero.

De ascensione in genere & secundū nomen quid illa significet.

Scēdere/sursum est ire. Sed quia pleriq; qd uere sursum sit/qd
ue deorsum: aut non uiderunt/aut aduertere noluerūt/un̄ mul
tos & magnos in errores prolapsi sūt/Sursum & deorsum quō
se habeant uideamus. Lactantius firmianus uir acutus ingenio: & inter
Christianos scriptores eloquentia nemini secundus: terrā ueritus est scri
bere rotundam. i. æque cœlo circūseptam: ne cœlum nr̄is pedibus oppo
situm/terram sub se omnino desertā h̄re/aut antipodes. i. animalia nr̄is
sub pedibus cōstituta/pedes pedibus nr̄is oppositos: sibi uero ipsis deor
sum caput h̄ntia & sursum pedes posuisse uideretur. Non aduertit hoc

N

O

P

Q

loco uir ingeniosus id esse sursum: qđ est uersus circūferentiam. Id uero
 deorsum: quod uersus centrū positum est. Omnia certe quæ ifra nos &
 centrum terræ locata sunt: nostris pedibus uere sub sunt. Quæ uero ul-
 tra centrū terræ locum acceperunt: nobis subesse non pñt. Sed quid ita?
 Qm̄ infimū uniuersi centrū est terræ: quod ultimo subest rebus omni-
 bus quæ uel in cute/uel in uisceribus mater terra sustentat. Nil uero cū
 possit infimo inferius statui: ultra centrum terræ (si qui habitant) quā-
 a nobis remotiores existant/ q̄ citra centrū habitātes/ inferiores tñ ceteriori-
 bus eē non pñt. Quæ tantūdem ut nos distāt a terræ centro: tā sunt alta
 q̄ nos. Tātum. n. circūferentiæ appropinquare ea necesse est: q̄tū a terræ
 distant meditullio. Neq; uero caput deorsum & pedes sursum eos ferre
 possumus affirmare: cū pedes eorū sicut & nostri uersus centrū siti se mo-
 ueant. Caput cœlum uersus erectū maneat. Hæc ut intelligamus: circu-
 lum & in eius medio punctū describi ope præcium existimo. Punctum
 hunc centrū credite. Lineam qua circulū claudimus: circūferentiā existi-
 mate. Infimū huius circuli/ punctus est in medio descriptus. Ille nanq; a
 circuli circūferentiā: uñcūq; remotissimus est. Hūc circa punctū circulū
 paruū describamus: quē terrā eē imaginemur: & ab eius circūferentiā ad
 maioris circuli circūferentiā/ p quadrū siue crucē: tria puncta ad singula
 latera figuremus. Punctus a singulis lateribus terræ circūferētiæ. i. mino-
 ris circuli ābitui p̄pinquior erit oīum sui lateris infimus. Secundus post
 illū erit inferior tertio. Tertius erit supremus ambobus/ sub una tñ parte
 amplissimæ circūferentiæ erit cōstitutus. Cuiuslibet lateris pūcta p̄spexeris/
 eū quē diximus ordinem inter se penitus seruare uidebis/ Sed ad pū-
 cta lateris alterius, secundū supius uel inferius ea ordinare non poteris.
 Sunt. n. extra terminos lateris illius/ qm̄ ultra centrū sunt: & singula pū-
 cta lateris unius ad quælibet puncta eiusdē ordinis in quouis alio latere
 compata: æque erunt infera: æque supra. Quoniā a centro & a circūferē-
 tia superiori æque distabunt. Quod hætenus centrum dixi: nunc terrā
 appellemus. Quod dixi circūferētiā cœlum nominemus. Quid est
 nunc ascendere? Est a terra elongari uirtute propria: & cœlo fieri propin-
 quius per motum qui dicitur latio. Sed si aliena uirtute feratur: extolli
 diceremus id/ uel assumi/ non ascēdere. Dicimus leue ascendere: quia cē-
 trum siue terrā deserit sua uirtute: & circūferentiā siue cœlum quærit.
 Dixi per motū qui dicitur latio. i. per successiuam loci nouamq; acquisi-
 tionem: quoniā si subito id fieret: non iam ascēdere sed rapi id/ uel mu-
 tari foret existimandū. Quare ascendere & descendere motū. i. tempora-
 neam successionem in loci acquisitione secundum sursum uel deorsum
 inter

R

S

inter Peripateticos semper insonuit. Ita planetae improprie ascendere uel descendere dicti sunt: quonia nunquam plus minus uel elongantur a centro terrae: neque a caelis superioribus magis aut minus appropinquant. Vtrinque .n. eos semper aequae distantes esse necesse est. Quippe qui a pristina circumferentia non discedunt: & centrum se mouere non possunt. Ad nostrum uero hemispherium tunc ascendere constabit: quando circumferentiae caeli quae nostrae terrae imminet: quae inquam nobis est supra caput: accedent. Descendent cum ab illa incipient elongari.

De ratione secundum quam dominus iesus ascendit in caelum.

Ominus igitur noster Iesus Christus hac die secundum hominem elongatus a terra: caelis uero non appropinquans tantum sed illos penetrans pertransiens/ & ad caelum usque empireum suam uirtute perueniens: ac in eius summo/ In solio inquam trinitatis ad patris dexteram gloria coronatus residens: uerissime ascendisse praedicatur. Neque uero quem moueat planetarum orbis & ipsum firmamentum caelum uel stellatum corpora esse solida: indiuisibilia penitus: & quae nulla ex parte disiungi possibile sit. Corpus autem saluatoris cum sit extensum/ solida/ continua/ integra & undecumque conclusa pertransire non posse. Hoc namque est illud ipsum corpus: quod uirtute spiritus sancti/ in sanctae Virginis utero coactum: inde exiuit: uirgine matre integra penitus permanente. Hoc inquam illud est corpus: quod adhuc mortale atque passibile: super undas maris quasi per solidum siccis pedibus ambulauit. Hoc est illud corpus: quod post resurrectionem suam totiens ad discipulos ingressum est: cenaculi foribus penitus obseratis. Quod igitur corpus adhuc in glorium/ de matre nascens: matris integritatem non uiolauit. Quod super aquas potuit ambulare: cur iam gloriosum caelos non potuit penetrare? An quia illi solidiores sunt? Facit hoc minus esse fracturae periculum: non difficiliorem transitum. Quando sine diuisione per subtilitatis dotem soliditas obstare non potuit: & debilitas laesionem nullatenus intulit. Certe quod corpus solida. i. continua/ integra/ & conclusa minus dura/ minus firma pertransendo non frangit: non aperit: non disiungit: solidius transiens minus uiolare debet. In arena/ in puluere/ aut in luto sine impressione uestigii qui pedibus incedit/ per lapides aut ferrum ambulans uestigia illis minus cogetur imprimere. Cum ergo audimus caelos aperiri/ ne credamus partem aliquam quasi ostium ab alia parte disiungi. Nullas habent aethera fores/ integrae sunt: solidae sunt: semper & undequaque conclusae sperae caelestes/ iustorum animae: beati angeli eas pertransientes/ non uiolant/ quoniam indiuisibiles: sine mole: sine corpore: mere spiritus. i. intellectus & uoluntatis.

T

V

X

D

Ytas existentes corpore detineri prohiberi uel iure non possunt. Quæ est nunciaua paradisi: quam ut ingredi possent animæ fidelium Christus per passionem aperuit: Non seræ alicuius relaxatio: non ualuarū dimensionem habentium apertura. Gratia mera est: qua Deus habiles nos facit ut ad beatitudinis locum accedere ualeamus: ubi se uidentium & amandum uoluit perpetuo ineffabili ratione exhibere. Quæ est perpetua fœlicitas animæ. Hæc porro animæ fœlicitas corpori cui sociata est anima sic beata: per dotem subtilitatis præstat agente Deo solida pertransire. Ianua igitur quæ aperitur corpori: ut cœlos pertranseat/eadem est quæ & animæ aperitur. Est inq̄ gratia: qua anima ad beatitudinis loca recipitur: qua corpus quatuor beatis dotibus honestatur/de quibus hic dicere nō est locus. Quæ in ascensionis solēnitatis nos hodie uocat ad se.
Ascensionis domini Iesu amplior declaratio.

r Edeamus igitur unde discessimus. Anima redemptoris quæ ut a corpore per mortem sepata est: mox ex omni parte euasit beatissima: cui nulla amplius pro sua uirtute & merito resistere potuit creatura: mox ut rediit ad pristinum corpus pro laboribus & pœnis transactis illud immortalitate/claritate/agilitate/subtilitateq; uestiuit. Quid dixi uestiuit: Donauit/contempauit & penitus hæc illi inseparabiliter/irre uocabiliterq; in æternum adiunxit: Ut splenderet sine nebula: se ageret quocunq; uellet: sine difficultate: sine tedio: sine labore/& omnia sine resistantia penetraret. Et sicut ipsa anima intelligens intima uiscerum: abscondita abissuum: altissima montium: non frangit illa nec aperit: nec mutilat. Ita corpus sibi perpetuo sociatum: sine quo esse non uult: per hæc omnia circumducit ad libitum illis neq; resistantibus neq; læsis. Apparet igitur dominum nostrum Iesum Christum uirtute propria ascendisse in cœlum: quando eius anima beatitudine plena deitati coniuncta corpus cui resurgendo se restituit: de terra substulit & euexit in cœlum. Videre mihi uideor quid hoc loco uos moueat. Dicit intra uos spūs diffidētia. Resurgēte dño Iesu Christo reuoluit āgelus lapidē ab ostio monumēti. Cur aīa Christi lapidē nō reuoluit: uel corpori resurgēti ad remouendū uim nō p̄stitit: Fuiſſet gloriosius eum qui resurgeret aperiri sepulchrū q̄ alienis manibus de aperto prodire. Fuiſſet adhuc mirabilius: non remoueri a monumento lapidem: & de clauso sepulchro egredi saluatorem: quemadmodum ab initio de uentre clauso uenerat ad homines. Nēpe si per beatitudinem animæ corpus iā subtilitatē acceperat: reuolui lapidē nequaquā oportebat. Plus est etiā solidissimam & imensam penetrare sperarum

arum profunditatē: q̄ parui lapidis claustra transcendere. Abscedat procul hinc & au fugiat sciolus diffidentiae spiritus. Discat humiliter: discat prudenter intellectus nostri tenuitas secreta diuina tractare. Voluit Dei ineffabilis & inobliquabilis sapientia filii sui resurrectionem ita celebrari: ut non sponte caecis luce clarius illam liceret intueri. Obstinatis & perfidis amplissimis testimoniis: certissimisq; probaretur indiciis. Itaq; angelum a sepulchro iussit magno terrae fragore ac sonitu lapidē remouere: ut natura angelica praestaret suo principi quod par erat obsequiū: essetq; angelus resurrectionis testis ac index. Omnis quoq; natura corporea tremore ac terrifico sonitu sentiret & testaretur terribilem resurgentis ab inferis auctoritatem: quam in suis uisceribus exercuerat contra daemones: & in sui superficie ad exercendum resurgebat cōtra obstinatos peccatores. Certe si angelū custodes sepulchri: lapidem inde dimouere nō cernerēt: dei uirtute resuscitari custoditū: iudeis minime retulissent. Ad hāc si iudei ueriti non sunt confingere magistri corpus subtraxisse discipulos: cū gentiles attestati sunt: angelum non hominem aperuisse sepulchrū: qd auderent quāso nisi constaret quis lapidē reuoluisset. Si uero sepulchro clauso resurrexisset: ueriti non fuissent dicere iudei: corpus in sepulchro a uermibus esse consumptum. Ne igitur perfidis ulla daretur tergiversationis occasio: clauso sepulchro: uel a se ipso apto resurgere noluit dominus Iesus Christus qui angeli mynisterio usus est ad maiestatis obsequium & testimonium ueritatis. Non. n. resurgendo quæsiuit gloriam propriam: sed nostram utilitatem: qui cum in forma dei esset ante saecula: se ipm statuto tempore exinaniuerat usq; ad mortem crucis: ad quā de integra matre nasci fuerat consentaneum: qui uenerat lacerata resurre: & solidare confracta. Ratio igitur ascensionis pro nominis significatione sic se habet.

De rōne loci unde ascendit dñs iesus & de rōne t̄pis quo ascendit.

Vnc rōnes reliquas loci: tēporis: & ordinis: attendamus. **Locus** unde ascendit dñs iesus Christus mons est oliuae (Luca attestante) cū dicit. Tūc reuersi sunt Hierosolimā a mōte q̄ uocat̄ Oliueti: q̄ est iuxta Hierosolimā sabbati hñs iter. Magna certe & mystica huius loci ratio est. Ante oīa uiam ad cœlos discipulis ostēdere uolēs iesus: illos ducit in montem: ut ab infimis terrenarū passionum affectibus eleuent mentē. Ducit in montē: ut unde quaq; conspiciant: & p̄ prudentiā nihil agant incaute. Ducit uero in montē oliueti. Olea arbor est pacis & uictoriae signū: fructus eius misericordiae lenitatē oñdit. Ita q̄ nascens pacem annunciauerat: qui per uniuersam peregrinationē suā: suos comites

A

pacem sectari docuerat: qui moriturus pacem reliquerat: qui moriens uicerat: qui resurgens ad triumphum gloriā opima adduxerat spolia: qui resuscitatus pacem pro sua uictoria proclamauerat: qui per misericordiā suā homines triumphum socios asciuerat: ut nos hæc oīa loci rō commoneret: ascensurus ad triumphum de monte oliueti ascendere uoluit. Ascendit autem quadragesima/post resurrectionem die/qui dierū numerus in nouo & ueteri testamēto celeberrimus est. Quēadmodum in sermone de domini pntatione & resurrectione monstrauius. Habet præterea quater decem. Decē nanq; sunt pcepta: quorū obseruantia salus æterna conquiritur: quæ per quatuor euangelia nos seruare docemur. Per quatuor cardinales uirtutes tenere incipimus. Per tres theologicas grā suffultas in oī uita tenemus: & hæc ipsa uita quatuor tēporū uicibus reuoluta/quasi quarto decalogo oīa gesta hominum complectente conclusa est.

De rōne cōcentus ascensionis in cruce dñi Iesu ad ascensionē in cœlum.

Ascensionis ordo/passionis ordine q̄ bene imitetur attendite. Iturus
a ad passionē dominus cum discipulis cœnat/ascensurus manducat cum illis. Lucam audite. Cum māducaisset coram eis/sumēs reliquias dedit eis. Nonne hoc idem fecit in cœna: quam se dixerat desiderio manducare cum illis. Sed in priori cœna edit agnum & azima: in hac partem piscis affi/& fauū mellis. Iam agnus immolatus & resuscitatus erat: unde piscatores hominū fuerant apostoli cōstituti. Fructū ergo suæ passionis insinuans/piscem manducauit mox ascensurus. Pro lactucis quoq; agrestibus pœnitentiam indicantibus: quæ ad purgadam animam necessaria est/agnum manducare uolētibus. Comedit autē ascensurus fauum mellis: qm̄ per ascensionem suam mel & fauus fœlicitatis æternæ appositus est manducandus super mensa sua in regno eius/his q̄ simul cum eo iam de inferis ad superos uenerant: & tunc ad sūmos ascēdebant. Sumens porro reliquias dedit eis. Nil prioris afflictionis in domino Iesu Christo remanserat. Sola quinq; uulnera seruauerant cicatricem. Has reliquias sumebat: & dabat eis coram inspiciēdas: ut illū agnoscerent. Ut uero sua beneficia discipulorum memoriæ imprimeret sempiternæ dixit. Hæc sūt uerba quæ locutus sum uobis: cum adhuc essem uobiscum: quoniam necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi: & prophetis de me. Tunc aperuit illis sensum ut intelligerēt scripturas/iam completas in agni manducatione. Ita ergo sumens reliquias dedit eis in cœna ascensionis: qui in cœna mortis se integrū dederat māducandum. In cœna mortis illos multa docuit. In cœna ascensionis dixit eis. Quoniā sic scriptū est: & sic oportebat Christum pati: & resurgere
a mortuis

a mortuis tertia die: & prædicari in nomine eius pœnitentiam in remissionē peccatorū in omnes gentes. Peracta cœna mortis iuxta Marcum & Lucam hymno dicto exierunt in montem oliuarum. Peracta cœna ascensionis iuxta Lucam. Eduxit eos foras in Bethaniam. i. Bethaniā uersus. Nam sic Lucas se ipsum exponit declarans hunc locum: actuū primo capite, ubi dicit apostolos mox celebrata ascensione a monte oliueti reuersos eē in Hierusalē. Qui si puenissēt Bethaniā nō a mōte oliueti: sed a Bethania eos scriberet esse reuersos. Sed quoniam hic mons Bethaniam euntibus erat superandus/dixit euāgelista post cibum illos in Bethaniā idest Bethaniam uersus a magistro esse deductos. Et profecto erat cōsentaneum de illo monte Iesum ascendere in cœlum de quo descendit moriturus in cruce: & eo loci apostolos consolatos & confortatos dimittere in quo a desolatis relictus fuerat. Iam uero instante ascensionis hora eleuat manus: quas imminente passione porrexerat alligandas: quas crucifigendas extēderat. Ita qui manibus depressis ac ligatis ducitur ad mortē. qui manibus moritur extēsis: manibus eleuatis pro benedictione & gratiarū actione deuote eleuatis ascendit in cœlū/Luca attestāte/qui quasi in fine euangelii statim ut uersus Bethaniam iter narrauit inceptum/mox addit. Et eleuatis manibus benedixit eis. Et factū est dum benediceret illis/recessit ab eis: & ferebatur in cœlum. Sicq; uidentibus illis eleuatus est: & nubes suscepit eum ab oculis eorum.

De ratione obsequii domino iesu Christo ascendenti præstiti.

Abuit insup ascensio dñi admirabilē in obsequio rōnem. Quā eleuatus est. Quā nubes splēdidissima suscepit illum ab oculis eorum. Licet. n. propria uirtute redemptor noster cœlos ascenderet: attamen honoris grā a sanctis angelis eleuatus est. Qui. n. angelo nunciante uenit in uterū Virginis. Qui nascens gloriæ in excelsis: & pacis in terra futuræ angelos præcones habuit/donata pacis & gloriæ cōsecutæ angelos præcones socios & ministros hñe debuit. Cum ergo audis eleuatū: obsequium cogita non auxilium: mynisteriū non fauorē: obedientiam nō ducatum. Nubes insup non sine rōne illū suscepisse describitur: sed lucidam crediderimus illā. Si. n. adhuc mortalis dum uisitatur a patre: dum illi p̄ uirtutis phibet testimonium nube lucida obumbratur. Quāto magis nūc immortalis ad patrem uadēs/lucida nube debet circūcingi: Non. n. ab Elia tantum & Moyse: sed ab oibus Patriarchis & Prophetis sociatus. Angelorū uniuersis ordinibus circūseptus. Nube igitur lucida non minus q̄ tunc excipi debuit. Descendens præterea ad homines nube susceptus est lucida. Virginis inq; carne incontaminata se te

xit. **Mysterium** incarnationis angelis malis penitus occultans: bonis nō penitus manifestans. Vide nunc q̄ bene exitus principio cōcinat. Ascendentem nubes lucida suscepit ab oculis charissimorū hominum: quem descendentem lucida Virginis caro subtraxit ab oculis oīum angelorū. **Q**uando eius natiuitatis in carne nullus eorum: neq; simul omnes plene intelligere potuerunt. Legationē Gabrielis: consensum Virginis intellexerunt. Viderunt finem. Deum hominem factum agnouerunt. Medium. i. uiam rationem & modum intelligere non sufficiunt. Sic & ascendendi principium apostoli uiderunt: terminum agnouerunt: Medium & modum nubes lucida eorum oculis interceptit. Magna igitur & inenarrabili ratione uidentibus illis dum cœpit ascendere eleuatus est angelorum obsequio. Iam uero eleuatum nubes suscepit eum ab oculis eorū: Et de ratione ascensionis haecenus.

De lætitia ascensus siue ascensionis domini iesu Christi.

Scētionis nunc lætitiā uideamus: quam in fine euāgelii sui **L**ucas perstrinxit. Illum audite. Dum bñdiceret illis recessit ab eis: & ferebatur in cœlum. Et ipsi adorantes regressi sunt Hierusalem cum gaudio magno & erant semper in templo laudantes & benedicentes deum. Vt magnitudinem huius gaudii plenius intelligamus: credamus imprimis sanctam Mariam uirginem simul cum omnibus suis sanctis sororibus: domini. s. iesu Christi materteris conuiuio in quo partem piscis assī & fauū mellis pro ultima cœna māducauit interfuisse: & cū apostolis ad montē oliueti filiū suū ad p̄rem ascensurū sociauisse: ac eius ascensionem oculis aspexisse corporeis. Hoc nos suadet credere **L**ucas euangelista huius ascensionis scriptor accuratissimus: qui narrās apostolorum de monte Oliueti ascensioē iam celebrata reditū singulorum descriptis nominibus ita dicit. Hi omnes erant perseverantes in oratiōe cum mulieribus & Maria matre Iesu: & fratribus eius. Perseuerantes hi sunt qui in aliquo ope iam steterūt & in eo permanent. Cum ergo undecim apostolos ab ascensione reuertētes cum Maria matre iesu: cum mulieribus & fratribus eius perseverantes scribit euāgelista: quid sibi uult: nisi monstrare illos unanimiter interfuisse ascensiois gloriæ contuēdæ: qui statim post illam unanimiter perseverare dicūtur. Certe adorare orare est (ut alibi scripsimus) Adorantes iuxta euāgelii finem regressi sūt: iuxta uero actuum Apostolorum seriem perseverantes erant unanimiter in oratiōe: cum mulieribus & imprimis cum Maria matre Iesu: quoniam orationis studium in ascensione incoeptum: reuersi in ciuitatem unanimiter profecuntur. Et quoniam sancta mater domini Iesu plus erat filio

erat filio suo comes quā discipula. Eam post oēs recenset euāgelista. Quā
 & memoratu dignissima finē apud oratores narratiōibus iponunt. Cū
 Maria inquit m̄re Iesu & fr̄ibus eius. Quia inter illas mulieres fuit Vir
 go mater dñi: eius nomē nō subticuit euāgelista. Quare hic idē scribēs
 passionis seriē/ si inter mulieres sequētes Iesū eūtem ad crucē: matrē eius
 agnouisset/ quod hic fecit pprio eam noīe inter comites cōscripsisset.

Benedictionum lätitia.

Ed reuertamur ad ascensionis gaudia. Dū bñdiceret illis inquit
 euangelista/ Recessit ab eis. Quibus eis? M̄re imprimis/ mater
 teris & Maria Magdalenæ m̄ris suæ cōsociis. Ioanne Iacobo fra
 tribus/ Simone & Iuda & alio Iacobo simul fratribus & oībus secundū
 carnē cōsobrinis suis Petro & reliquis apostolis. Bñdixit imprimis m̄ri
 suæ. En m̄ optima corpus quod genuisti/ peperisti/ circūcidisti/ lactasti/
 lauisti/ uestisti/ educaisti. En corpus filii tui unici/ de tuo purissimo cōcre
 tum sanguine. Nonne uerū dixit angelus Gabriel: dū te benedictā dixit
 in mulieribus: quæ tantis es gratiæ prærogatiuis ornata? Et nūc mater
 optima uerissimū est de te id Mosaycū quod dixit Isaac filio suo Iacob.
 Tu mihi es mater secundum carnem: filia secundum animā. Ecce odor
 filii mei: spiritus tui quem ipse creauit: sicut odor agri pleni: plenus ager
 uenter tuus qui salutis humano generi uberrimos attulit fructus. Sētio
 mater uirtutum quibus es uestita fragrantiam. Recolo tua de me multa
 nimis bñmerita: habeo pro his gratias: ago etiam non uerbis/ sed rebus.
 Seruiant tibi tribus/ populi/ & linguæ. Esto fratrum tuorum discipulo
 rum meorum quos pro tua humilitate ut fratres colis. Esto inq̄ eorum
 domina. Et incuruentur coram te filii matris tuæ. Ecclesiæ catholicæ alū
 ni omnes te dominam habeant. q̄ absens tibi ero corpore: mea te nō tor
 quebit absentia: quando me certissime scies nulla re indigere: omnibus
 commodis abundare. Tuis honoribus: tuis commodis: tuis beneplaci
 tis obsequentem. Neq̄ uero diu durabit nostra secundum carnem sepa
 tio. Instrues: confortabis: diriges discipulos meos. Et sicut in mea morte
 tu sola fidei lumen indeficiens: spei inconcussa columna/ charitatis am
 plissimum domicilium extitisti. Ita post ascensionem meam pro gra
 tiæ plenitudine & beneficentiæ exuberanti uirtute eris perpetuo in om
 nes mihi fide subiectos fluuius gratiarum/ quo in principio nascentis ec
 clesiæ/ quasi plantulæ nutriuntur animæ iustorum. Cum hæc imple
 ueris. Cum plantationes nostræ fuerint confirmatæ. Cum quæ ego
 plantaui tu irrigaueris: ueniam ad te: & quomodo nunc me uides ascen
 dere: sic te conducam. Gaude mater optima & fruire foelicitate quam

H

I uides in me: quam paulo post senties in te. Vos quoque matronæ uenerabiles: sorores matris meæ mihi materteræ/ quæ uestris uiris posthabitis/ filios uestros meis obsequiis perpetuo dedicastis: quæ me secutæ estis: & matrem me sequentē semper honorastis: ne credite in uanū laborauisse: cui & quali homini inseruieritis: cui magistro filios tradideritis: qualem & cuius filii matrem tāto studio colueritis: dies hodierna uidere uos faciet. Gustate & uidete mēte intēta quā suauis est dñs/ & magister uester. Beatus uir qui sperat in eo. Beatiores uos quæ in fœmineo corpore spē uirilis animi cōtinuistis. Gloria quā paulo post in meo corpore uidebitis/ **K** p captu uō uos manet. Tu Magdalena filia mihi charissima: en quales pedes lauisti: absterxisti: unxisti: faciā ne te pigeat laborum tuorū. In uasta heremi solitudine contēplationi uacantē non deseram. Pascā illic te per angelum meū: cum finis tuæ mortalitatis aduenerit: sicut me angelis comitatū cœlum uidebis ascendere: te ab eisdem eo faciam cū gloria sociari. Tu Marta hospes mihi bñficientissima (Quoniā circa multa pro me semper occupata fuisti) unum quod oibus hoibus est maxime necessarium tibi do. Videbis gloriā meam. Et postquā multa negocia tuæ actiuæ uitæ consumaueris. Postquā multos nerbonensis prouinciæ populos ad me cōuerteris: eiusdem gloriæ te participem faciā: & ad arrām seruandā promissionis: in meo corpore gloriam tibi ascensionis ostendo. Vos mei charissimi discipuli nuncii doctrinæ: testes uitæ: coopatores uinæ: & laborū comites quoniam pro mea passione turbati estis afflictique mœstitia: pro resurrectione cōfortati estis: & spe bona repleti hac mea gloriosa ascensione spem uestrā ampliare & solidare cōstitui: ut cum uos in uaserit tribulatio/ eam æquanimiter tollerare possitis. Iam dixi qui uult uenire post me abneget semet ipsum & tollat crucem suā & sequat me: Ut me sequi possitis/ uiam qua ascendo uobis monstrare constitui. Existimo non tedeat uos hac ingredi. Gloriosa est: plenaque delitiis: priā ad quam ducit multo gloriosior/ multoque fœlicior est. Ante uero quā ad hāc peruenire possitis/ crux uobis uestra tollenda est: post meque portanda. Ego prius uiam doloris: laboris & afflictionis peragraui. Iactatus sum uariis tempestatibus innumerisque procellis agitato/ perueni tādē in portum optatæ salutis: per hāc conquisite nō mihi cui natura debet: sed uobis ac reliquis uestra opa sumpturis crucem suam post meque uēturis. **L** Tu Petre quem caput oīum nominauī: quem in me quasi petra fūdatum: Petrum dixi: Scito te per crucem secuturū me. Non debes refugere uicarius pro grege saluando/ pro tua ipsius gloria/ quod pastor pro te/ proque ouibus omnibus saluandis tulit libens. Reges ecclesiam iacobum conso

brinum meum cōmuni cōsensu apostolorū Hierusalem ep̄um ordina-
 bis. Ipse primus Antiochiæ præsidebis/ & Christianorū illic nomen tuo
 ducatu manifestabitur. Romam inde perges: ubi primam ep̄i dignita-
 tem pro tuo merito/ & gloria ciuitatis instituam. Tandem per crucē illic
 uitam mortalē amittes: æternam assequeris: Multis bñdictiōibus copio-
 sus. Tu Andrea qm̄ frater es Petri: Postq̄ in Achaia ecclesias cōstitueris/
 per crucem me sequeris. Tu Ioannes cōsobrine mihi & corporis integri-
 tate simillime: eris bñdictionibus copiosus. Mortuā Drusianam suscita-
 bis in uia: pompa funeris iam elatam: sicut ego filium uiduæ de ciuitate
 Naim suscitauī. Scribes euangeliū diuinitatis meæ amplissimū testimo-
 nium: quod tam alto aggredieris inicio: ut totus mundus plene capere
 non possit: quæ tu parua pagella compinges. Scribes apocalypsim uela-
 menta siue prophetias mysteriis secretissimis refertas: quas in Pathmos
 insula tibi sp̄s sanctus oñdet. Vbi plura erūt mysteria q̄ uerba. Multi le-
 gent: pauci aut̄ intelligēt. Neq; tu sine cruce me sequeris. Cruciaberis exi-
 lio inter græcos. Inter latinos Romæ feruētis olei dolio decoqueris: sed
 non læderis. Plenus dierū ephesios in fidei ueritate firmabis. Te ad cœ-
 los deinde ascendere faciam. Te quoq; Iacobe Ioannis frater copiose a
 deo benedictiones manent: Ut inter condiscipulos pro discretionē ab
 altero consobriuo tuo Alpei & Mariæ filio: Simonis fratre: ac Iudæ:
 sis maior appellandus. Quoniam prius illo disciplinæ meæ es ascri-
 ptus Apostolus: Hispanos conuerteres ad fidem: unum ex earum pro-
 uinciarum regibus baptizabis: Reuersus in iudeam cum cruce pœnarū
 laborumq; tuorum ab Agrippa futuro rege decollaberis. Referentur
 ossa tua ad Hispaniam: Tantis bñdictionibus copiosa: ut rex alius Hy-
 spanorum qui tibi uiuo credere noluerit: obediat mortuo: & tua bñdi-
 ctione baptisma suscipiat. Toto christiano orbe nomē tuū celeberrimū
 facio. Innumerabiles multitudines ecclesiā in extremo occidente tibi di-
 catam: summo deuotionis studio uisitabunt. Te uero Iacobe qui priori
 Iacobo consobriuo nro: meo inq̄ ac tuo: nō meritis sed uocationis ordi-
 ne minor es nominādu. Quoniā post illum ad apostolatū ascitus es:
 ut benedictione præuētus es meæ cōsanguinitatis: quoniā de sorore ma-
 tris meæ natus es: Sic te bñdictionibus facio gloriosum. Es mihi corpore
 & uirtute q̄ similis. Eris p̄pterea in ciuitate Hierosolima (quo loci pro
 humano genere debitū solui) primus ep̄s: primus oīum meum corpus
 & sanguinē sub panis: uiniq; speciebus pro benedictionū copia cōsēcra-
 bis: fumes: cōseruabis: & destribues: hac rōne crucem tuam post me por-
 tabis: prædicans quippe nomen meū in templo de pinnaculo præcipita

M

beris: & fullonis fuste percussus in capite/pñtes erūnas in æternæ gloriæ
fœlicitatem cōmutabis. Tu insuper Simon cōsobrine carissime: Iacobi
frater & iudæ: bñdictionibus repletus esto perpetuo. Aegypto idolis de
dito uerum dei cultū & fidē quā te docui p̄dicabis: expugnatis in ea pro
uincia idolis/Hierosolimam reuerteris. Iacobo fratri tuo defūcto ep̄us
sufficeris/plenus ætate/annoꝝ centū uiginti forti animo crucē ferēs: in
illa magistro & cōsobrino tuo assimilatus/sp̄m reddes deo. Et per hāc
ascētionis gloriā me sequeris. Tu Iuda amboꝝ frater & mihi cōsobrine
dulcissime benedictione copiosa uestitus: ubi Persis & Medis euangeliū
prædicaueris: apud Armenos cruci tuæ gestādæ finē impones. In Erico
per martyrium ad me gloriosus accedes. Tu Philippe fili carissime/scito
benedictionē tuam esse largissimā. Primus oīum coapostolorum gentes
ad me cōgregabis/Eunuchum Candacis reginæ æthiopū instrues/bapti
zabis sp̄u sancto. in Azotum delatus/multis ab erroribus per te reuoca
tos ad me cōuertes. Per Syriam uiginti annos crucē tuam post me por
tans prædicabis euāgeliū. Reuersus edesam/heresim Hebionitarū extin
gues. De fine uitæ tuæ per septem dies antea certior factus a me/fratres/
& discipulos hortaberis in bonum/Lapidibus in cruce cōfectus/ad me
uenies granū purū pœnarum multitudīe excussū. Et tu Bartholomee
meis esto bñdictionibus fertilis/Licaoniam in sortem prædicatiōis acci
pies. Indis euangelium ex Matheo interpretaberis: circū portans post me
crucem tuam. In Albano maiōris Armeniæ ciuitate pro iustitia ab iniq̄s
decoratus: & caput trūcatus crucē depones: ad gloriā immortalitatis &
fœlicitatis æternæ possidendā: Vt me uides ascēdere assumeris a me. Tu
adhuc Thoma qui multarū benedictiōum copia digitos misisti in loca
clauorū: unde confixus in cruce pependi: Q̄ui lateris cicatricē explorās
in corpore meo de meā resurrectione mundū certiozem reddidisti: uerita
tem euangelii quam sensibus expertus es prædicabis Parthis: Medis: Per
sis: Bragmanis. Post hęc adibis supiorem Indiā: tecum portās & tu post
me crucem tuā. Cūq; magnarū & illustrium prouinciarū ingentes popu
los ad Dei ueri cultū adduxeris: ab inuidis tandē pietatis aduersariis uio
lenter oppressus: assumeris ad me: laborum tuorū p̄mia in ea gloria rece
pturus: ad quam mox me uidebis ascendere. Tu Mathee cui multas bñ
dictiones iam contibui: qñ a sordido Thelonei questu ad apostolatū
asciui te. Nunc te scribam & cancellariū meū cōstituo de tua diligētia &
probitate securus. Prædicabis opera & doctrinā meā iudeis fr̄ibus tuis.
Q̄m̄ de leuitica stirpe progenitū id agere maxime decet: ut inexcusabi
liores sint qui in cæca obstinatione perstantes: fidem meam tenere recu
sabunt.

fabunt. Recipiet post hæc prædicationem tuam Macedonia: & priusq̃ ad Aethiopiã tuæ doctrinæ destinatã transeas/munus quod tibi iniunctum est fideliter exequeris. Scribes euangeliũ/uitam & doctrinam continens meam: scribes aut litteris & sermone iudeo: & ecclesiis a te constitutis legẽdum trades: portans semp & tu crucem tuam. Per æthiopiã filium regis Egippi in Nadaber ciuitate regia suscitabis a morte regem/reginã: & resuscitatum filium baptizabis. Filiam eius Effigeniam uirginẽ castã mihi consecrabis: Regno quoq; uniuerso ad nostram fidem adducto p gladium crucem ferre cessabis. Rex nanq; Irtacus Egippo regi succedẽs: quoniã Effigeniam illi nubere uetabis: te orantem & genuflexum ante altare ubi me cõsecratum adorabis a tergo incaute gladio transuerberatum: uita mortali priuabit: pro qua a me assequeris æternam fœlicitatẽ in superna Hierusalem: ad quam nunc me ascendere uidebis. Hæ sunt (ut coniectare licet) benedictiones: quas ascẽsurus Iesus dedisse innuit euangelista cum dicit. Et eleuatis manibus suis benedixit eis: & factum est dum benediceret illis recessit ab eis.

Lætitia uisionis.

benedictiõẽ cõpleta: quali gaudio: quali lætitia: hoc sanctorum consortio iubilasse credendum est. Vidente matre filium tã lætum: tam festiuũ: tam gloriosum: tam beneficum. Videntibus materteris nepotem tanta excellentem gloria: illas & filios hęc tam charos. Videntibus apostolis oĩbus: se tam pio: tam sublimi magistro: tã excellenti dño discipulos nõ seruos sed amicos esse factos: dum singuli de sua & uicissim oēs de alterutrius & simul oĩum benedictione gauderẽt: Deq; sui dñi & magri gloria lætarẽtur. Vidẽtib; illis eleuatus est: & nubes suscepit eũ ab oculis eorũ corporeis: mētibus ipressit efficacius. Hoc est qđ Dauit spũ sancto plenus añ cantauerat. Ascẽdit Deus in iubilatione: & dñs in uoce tubæ. Iubilare nanq; est aĩ iocunditatẽ in facie mōstrare: Et a iubare: uel a iuuãdo descẽdere dñ. Ita cum animi sincera serenitas faciẽ lætitiæ iubare cõpleat. Cum animi delectatio per uirtutem delectatum maxime iuuet: iubilatio esse non debet nisi lætitiæ: iubar animum cõplens & splendens in facie. Cũ igitur dñs noster Iesus Christus plenus fœlicitate: plenus maiestate: plenus deitate interius: faciẽ iocũdissimã & indicibili lætitia aĩum plenũ declarantem mōstraret exterius: Mĩ in tãta fœlicitate & lætitia uidẽs filiũ: amitã nepotẽ: Ioãnes & Iacobus eius fr̃: Alter Iacobus: Simon & Iudas simul fr̃es: cõsobrinum: Petrus & fr̃ eius Andreas: Bartholomeus: Thomas & Matheus magistrũ & dñm contuẽtes: & singuli suas benedictiões examinãtes: pleni sancta lætitia interius

illam per faciei hilaritatem apertissime declarabāt. Sic deus & dominus
Iesus Christus ascendit iuxta prophetiam in iubilatione: in summa sui/
suorumq; lætitia. Anima complente faciem serenitate/ & illam uenustif
sime exhilarante. O quale gaudium/ quæ iocunditas/ quanta foelicitas/
O q̄ inenarrabilis lætitia aspicere matrem faciem filii gloriosam/ Aspice
re filium matrem ienarrabili lætitia plenam/ Reliquas mulieres/ omnes
apostolos/ matrem & filium/ magistrum suum uidere tam lætos. Quis
non credat illos omnes/ omni fuisse iubilatione plenissimos? Ascēdit ēt
dominus in uoce tubæ/ nō cuiuslibet sed angelicæ. Sancti nanq; angeli
per suos ordines dispositi/ ut ad regis sui iter honestarent: dum ille eleua
tur tubis uictoriam personare cœperunt. Non aeneis: non argenteis: sed
æthereis & spūalibus/ quales lingua carnis exprimere/ cor carneū cogitare
non sufficit. Mente omnes Christi triumphos armonia modulatissima
concinebāt. Auditi & uisi sunt duo ex ipsis ab apostolis/ ut refert Lucas.
Cum enim intuerentur in cœlum euntem illum: ecce duo uiri. i. in aspe
ctu uirili angeli/ astiterunt iuxta illos in uestibus albis puritatem & iocū
ditatem indicantibus qui & dixerunt. Viri galilei/ uiri transmigrations/
transmigrandi inq̄ ad tātā & talem gloriam/ qualem audistis in bñdi
ctionibus magistri uestri/ regis nostri. Quid hic statis aspicientes in cœ
lum? Hic Iesus qui assumptus est a uobis in cœlum: sic ueniet ad iudicā
dum quemadmodum uidistis eum euntē in cœlum. Hoc est quod an
gelorū tubæ resonabant. Iesus rex noster qui de morte/ de inferno uicto
riam reportauit/ qui mundi inferioris & medii prælia omnia uiriliter de
certauit/ cursum consumauit/ fidem seruauit/ occisus & sepultus resure
xit. Nunc ascendit in cœlum uidētibus illis matre. s. & discipulis: qui ab
initio secuti sunt eum: & lucida nubes suscepit eum ab oculis eorum: cū
quibus nos suæ gloriæ ad quam ascendit in iubilatione cohæredes effi
ciat: per infinita sæcula sæculorum. Amen.

TRACTATVS DE SPIRITV SANCTO CHORDA DECIMA.

R EPLETI SVNT OMNES SPIRITV SANCTO: & cœperunt loqui uariis linguis: prout spūs sanctus dabat eloqui illis. Non uisum est satis clemētiæ dñi dei nostri filium suum ad homines mittere: quos docendo ab erroribus reuocaret moriēdo redimeret: resurgendo releuaret: ascendendo cōfortaret: & quo illum secuturi essemus ostenderet. Spiritū sanctum sibi cœternū & consubstantialē super homines mittere uoluit qui in linguis igneis se illis ostenderet: & uirtutem daret: Vnde doctrinā filii fide susceptam tenere sine dubio: docere sine formidine: operari sine fatigatione sufficerēt. Ita cuius uirtute spūs in utero Virginis dei filius unigenitus uerus deus factus est homo perfectus: Eius quoq; beneficio hoies effici per adoptionem dei filii meruerunt. **Q**uoniam spūs sanctus sup apostolos ueniens: sup singulos eorum sedit & diuini amoris flāma eorum corda succendit: ut iam deum ex toto corde pāmātes: illi in omnibus & per omnia se se obsequētiſsimos ad mortē etiam usq; durissimā exhiberēt. Linguas quoq; eorum inaudita repleuit: incredibiliq; facundia. Vnde una lingua: una uoce personantes: auditoribus q̄tumlibet barbaris: sibiq; inuicē loquendi rōne distantissimis: nō minus efficaciter q̄ apte suas singulis linguas: sua idiomata: patrios sermones audiendos: intelligendos: retinendosq; tradiderunt. **P** Huius missionis: huius aduētus tam admirabilis: tam operosi: tam oportuni gaudia recolēs sancta mater Ecclesia tres dies celebrādos instituit. **Q**uonia tres diuinæ personæ hunc aduentum opatæ sūt. Pater nanq; & filius miserunt spūm sanctū: qui apostolos ceterosq; credentes tribus muneribus adornauit. Mentem impleuit agnitione ueritatis: affectum roborauit ad opera: linguam acuit & contēperauit: ut apte apud omnes nationes quæ sub cœlo sunt: laudes dei rudes antea homines intrepide disertissime & efficacissime personarent. Hoc est quod Lucas dicit. Repleti sunt omnes spiritu ueritatis secūdū mentem: sancto. i. firmo solido & inconcusso proposito affectum roborante: & cœperunt loqui confidēter: diserte: efficaciter: prout spiritus sanctus dabat eloqui illis: scientia & pio affectu iam plenis. Eloqui plus est q̄ loqui. Et profecto spiritus sanctus qui solida ueritas est & inconcussa: qui lux est indeficiens & fons bonitatis: non nisi uerissima optime eos loqui dare debet. Ita Lucas loquentium facundiam: uigorem: maiestatem aperire cōstituens: nil habuit quod de eorum ratione loquendi decentius diceret q̄ eos esse

quod eos esse locutos/prout spiritus. scilicet. dabat eloqui illis. Nos igitur matris nostre sanctae catholicae & apostolicae ecclesiae uestigia sequentes de huius muneris missione sermonem hunc decreuimus. Verum quia de tam grandibus: tamque sublimibus mysteriis: nihil dignum ego dicere uel cogitare: uos capere uel retinere posse certissimum est: sine ipsius qui missus est auxilio. Illum ipsum spiritum. scilicet. hoc loco nobis adesse deuote supplicabimus dicentes cum ecclesia matre nostra. Deus qui corda fidelium sancti spiritus illustratione docuisti: da nobis in eodem spiritu recta sapere: & de eius semper consolatione gaudere.

Distributio dicendorum de spiritu sancto secundum nomen.

Epleti sunt omnes spiritu sancto & coepunt loqui uariis linguis prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. Promiserat dominus Iesus discipulis in coena legali ubi se ipsum dedit in cibum quod pater illis mitteret spiritum. scilicet. Quando dixit. Paraclitus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo: ille uos docebit omnia/ & suggeret uobis omnia quaecumque dixero uobis: Hodie quod promiserat est impletum: quod nobis ut constet quis missus fuerit: & missionis rationem attenditis mentibus contempleremur. Spiritus. scilicet. nomen non est unum/unam tantum rem significare/ & hanc ipsam apostolis missam scire uos uelim. Est uero haec ipsa res tantae amplitudinis/ tantae uirtutis/ tanti uigoris/ ut uno nomine illam minime possumus exprimere. Sed nunquid pluris est quam prima uel quam secunda in summa trinitate persona? Minime. Tres. n. diuinae personae coaeternae/ co substantialia sibi inuicem sunt & coaequales. Cur igitur non uno nomine illam tertiam in trinitate personam: quae sub ignis & linguae specie hodie se apostolis demonstrauit appellamus? Sicut dicimus primam patrem/ secundam filium/ Caritudo nominum: & linguae angustia uel potius hebetudo ingenii faciunt hoc. Notum est tres diuinas personas esse substantiam. Per substantiam cum paternitate significat. Filius substantiam in se filiationem habentem sonat. Ita quia substantiam significant haec nomina cum relatione. scilicet. cum ratione gignentis & geniti: ut pater sit deus qui gignit. Filius qui genitus est deus: uno nomine utrumque significamus: singulum suo. Spiritum uero sanctum cum ab utroque procedat: non genitura/ sed mutua charitate/ neutro illorum nominum possumus appellare. Non enim est pater: quoniam non gignit deum filium. Non est filius: quia a deo non gignitur: sed per amorem emanat a patre simul & filio. Quoniam uero in creaturis nihil sic uenit in lucem: ut per solam uoluntatem operantis & naturam sit substantia: & inuisibilia dei per ea quae facta sunt intellecta conspiciunt: nullum est adinuentum unicum nomen: quo tertiam diuinam personam recte nuncupare possumus. Unde quod uno non possumus (pluribus utrumque ualemus) nominibus circuloquimur. Certe si hunc nominemus amorem: quod illi

R

S

nomen maxime conuenit: qm̄ a uoluntate producitur: Amor adiacentem affectum. i. passionem aut actum siue habitum uoluntatis nro idiomate sonat. Illa uero tertia in summa trinitate psona/ uere substantia est. Quare solo amoris nomine illum appellare nequiuimus. Igitur qa nomine indicante substantia eius: & modū hñdi illam/ oīno caremus: eius uigorem & efficientiam demonstrantes: illū dicimus spūm sanctū. Omnis nanq; spiritus maxime interest oposum eē: uim & motū ministrare. Quia igitur hęc tertia in summa trinitate persona infiniti uigoris est & operosissima: Qm̄ per uoluntatē & ppter bonitatem: quæ illi peculiariter tributa sunt: rerum uniuersitas a deo sumit exordium: & in illū tendit ut in ultimū finē/ opandi uigore spiritus nomen sortita est: bonitate qua conseruat: & in se dirigit quæ creauit dicitur sanctus. Vt plenius ista intelligere ualeamus: meminerimus ad creationis opus accessisse potentiam quā patri tribuimus. Sapientiā quā filio designamus. Quibus ut uoluntas accessit: mox conditæ sunt omnes creaturæ. Ita dñi. i. patris oīpotentis uerbo. i. sapiētia quæ filio attributa est: cœli firmati sunt: & spū oris eius. i. bona uoluntate spiritui eius appropriata: omnis uirtus eorū firmata est: & fulcita perdurat. Neq; uero ista differimus quia pī ptatem habeat: non filius: non spūs. s. Hñt singuli & simul omnes unā penitus eandēq; ptatem: unā mentem: unam sapientiam: unā uoluntatem: unā bonitatem. Sed ideo pī peculiariter attributa est potestas: qm̄ illū principium eē agnouimus de suo infinito uigore filium pducentem. Filiū dicimus sapientiā uel intellectū: quia per sapientiā pīs illū intelligimus genitum. Spūm. s. uolūtatem p̄dicamus: quia per dei patris & filii amorem optimū sane: qui a uoluntate nostro intelligendi usu prodire cōspicitur: illum coniectamus esse deum. Et satis forsan fuisset hanc uolitam bonitatem dum se inuicem amant pater & filius: de amore mutuo prodeuntem (p̄pterea quæ iam diximus) spūm nuncupauisse. Sed qa hoc nomen æquiucū est & icertum: additum est in eius nomine sanctus. i. firmus incōmutabilis inconcussus. Nihil spū (quem naturales philosophi agnouerūt) est mutabilius ut mox apparebit. Ita nequid creatū aut mutabile hanc de qua loquimur personā audito spūs noīe: esse credemus: additum est mox sanctus. Non est ergo spūs uitalis: quē medici reposuerunt in corde. Deus. n. penitus incorporeus cor non habet. Ille spiritus mutabilissimus est ut expimur in nobis. Est. n. uigor cordis in eius subtilissima. i. maxime pura humorū temperatura fūdatus. Qui tāta semper alteratione rotatur: ut nunq̄ nos cōsistere sinat. Qui facillime læditur & difficillime restauratur. Hic uero spūs quem missum hodie recolimus lædi

mus lædi non potest. Mutat omnia: sed mutari penitus nequit. Spiritus est sanctus. Neq; est spūs naturalis/qui in epate a phisicis sedē hīc describitur/Vñ per nutrimentū uita fouet. Hic sanguinem diffundens p uenas/& quasi p alueos uenis irrigās corpus: affectiones uegetabiles ciens: nutriēdi & uegetādi desideria cōfouet. Est certe & iste mutabilis. Quid enim pueros efficit ludibūdos: adolescentes agiles: iuuenes robustos: senescentes cogitabūdos & tardiusculos: decrepitos tardos/mœstos/iracūdos & duros: Nempē uariatus spūs naturalis in illis: iuxta sanguinis uariam rōnem uario mō se hñtem. In pueris nimis leuē & fumātē. In adolescentibus aliquātisper decoctum qdē sed feruētē atq; spumantē. In iuuenibus quasi integrā decoctionē assecutū spuma fumoq; defecatū: & calore bñ fulcitū. Vñ cōsistentiæ statum hoies assecunt. In senescētibus paulisper amittētē calorem. In decrepitis quasi iam frigidū atq; cōcretum. Ita dum sanguis pro rōne cocturæ/nūc clarior/purior/leuior/calore completior est: nunc deficiens: hūc naturalem spiritum uariari in nobis expimento probamus/& penitus extigui si sanguis suam temperaturam penitus amiserit. Nullas uenas/nullum epar/nihil sāguinis cōtinet deus/qui corporea nulla ratione concludi potest. Nullas ergo uicissitudines sentit hic amor mutuus patris omnipotentis & filii sapientissimi. Non ergo est spiritus naturalis. Sanctus est hic quem hodie colimus/& permanēs semper: ille fluxus atq; caducus. Neq; est animalis spiritus/hic cerebro continetur: & pro illius temperatura se se exercere experimento monstratur. Huius est sensum & motum animantibus immittere. Ita quorum capitis partes melius sunt distributæ: quorum meatus receptaculorum cerebri sibi inuicem melius correspondēt: hi melius sentire probantur. Hic spiritus animalis & ipse alterabilis est: quādo per fumos officinarum spiritus naturalis ad illum ascendens immutatur. Quid putas soporem in capite/in membris torporem inducere: nisi q; fumi a naturalibus membris stomaco inq̄ & epate ad caput ascendentes degrauāt cerebrum? Quid quæso est aliud ebrietas q̄ fumis uini ascēdētibus ad cerebrum turbari sensus? Quid mania? Quid omnis malenconiæ infinita uarietas: nisi cibi & potus fumositates ad caput euaporātes: & modis innumeris cerebrum perturbantes: Neq; caput: neq; cerebrum deo/qui incorporeus est possumus ascribere. Amor eius inpturbabilis ē. nullæ eū uertigines/nullæ malenconiæ/nullæ maniacæ turbatiōes attingūt. Scūs ē hic & imutabilis. nō ergo ē aiālis spūs tot mutatiōibus obnoxius. Sed p̄ter hæc tria spūs genera animalibus attributa. Quidam philoso-

Z

A

B

C

E

phi spiritum rebus penitus insensatis: & ipsis elementis inesse uoluerūt. Dicunt. n. terræ nascencia suum hñe spūm ex elementorum mixtura prodeuntem qui tandem resoluit in æthera ipsis elementis spūm exhibens. Hoc est quod archimistæ quintam eēntiam noīant: Dum metalla & mixta omnia resoluūt in elementa & illa in æthera. Dum resoluūt inq̄ mixta in terram: Terram in aquam: Aquam in aerem: Aerem in ignē: Ignē in æthera ad quātam essentiam sua sententia peruenerūt. Hāc illi putant elementorum esse & mixtorum spirituū: Et eius uirtute metalla ad se in uicem transmutari: sicut naturali spiritu nutrimenta in nutriti substantiam conuertuntur. Sed quodlibet quisq; & quātūlibet his credat modo constet hūc spūm alchimix claudi: & uase angusto obstrui: mirisq; repagulis carcerari: igni adijci: uenenis ifici. Miserum & misellum semper ad libertatem anhelare. Vnde sæpe imo semper illum detinētes aufugit: & quasi iniquos crudelissimosq; tortores: quos sæpe decipe conatus est fallit tandem. Neq; iniuria quidem. Dolus enim an uirtus quis in hoste requirit? At spiritus qui hodie domini nostri Iesu Christi discipulis missus est: claudi non potest. Girans enim in circuitu per omnia pergit: omnia continet: perficit omnia: necunde fugit: neminem fallit: non tantū metalla commutat: sed animas mutat & trahit ad se. Mutat iquā semper in melius. Non auferendo naturam pristinam: sed gratiam nouam producendo. Sanctus est & sanctitatis origo. Ita in animas sanctas transferens munera sua: prophetas & ueræ sapientix philosophos: amicos dei instituit: diuidēs singulis prout uult. Tres quos primo nominauimus: spūs & a sancto spiritu longe distare monstrauius: substantia si sunt certis in sedibus collocata: Vt uitalis in corde: naturalis in epate: animalis in capite: Variabiles tamen sunt. Propter quorum uarietatem & incōstantiam non immerito dixit propheta. Spiritus pertransibit in illo & non subsistet: & non cognoscet amplius locum suum. Quoniā quatuor humoribus in hominis corpore assidue cōmutatis spirituū huiusmodi dispositio semper fluit: & non subsistit unq̄ similis & æqualis sibi. Humoribus autem eisdem penitus perturbatis: corruptis: uel consumptis euanesūt: & locum hi spiritus amittentes: quia non sunt: & ille deficit: cognoscere nullatenus possunt. Hic uero quartus quem elementalem quorūdam opinione ostendimus: si sba sit: ratione caret: & se ipsum secundū philosophos non sufficit moderari: sed a certa regitur intelligentia: quā illi nominant non errantē. Quare infœlices alchimistæ ubi omnia in cassum experti sunt fomenta uel potius tormenta: calorū ignium mensuras: & uenenorum mortiferas uires: nūc ad astrologiā se conuertunt: putantes hunc spiritū

hunc spiritum alicui stellæ esse sociatum cuius bñficio illum assequi uolunt. Et quod mere phisice ceperant mathematice psecuntur uel potius dissipant. Nunc a nigromantia quærentes auxilium characteribus & suffumigiis hanc ipsam intelligentiã quam spūi elementoræ p̄sidem putat/flectere satagunt. Hinc est q̄ stultitiæ genus nunq̄ est solū. Dum post impuras uenenoræ mixturas impiis nigromantiũ nugis: & stolidis astrologoræ somniis se cõmunit: uel confūdit atq; cõfodit corpus simul & animam. Spūs aut̄ quē missum apostolis hodie uisum recolimus substantia est eminentissima: quæ omnibus substãtiis exhibet unde subsistat/sapiētissima. Oium est. n. artifex/omnem hñs uirtutem/oia p̄spiciens: a nullo moderata/moderatrix omnium & conseruatrix. Sed p̄ter hos tres spiritus a medicis cognitos. Et p̄ter quartũ elementis a multis attributũ nõne uentũ in sacris lr̄is spiritũ esse nominatũ legimus? Nempe in psalmo scribitur. Ignis/grando/nix/glacies spūs procellaræ quæ faciunt uerbum eius. Iam diximus nomen spūs uim agentē significare. Ita cū uentus impetuosas procellas agat: non mirũ si uentos dixit propheta spūm pcellarum. Sed hi spiritus multis nocent/nullis profunt. Non permanēt. Scit̄ unde ueniant: & quo uadant. Hic quem apostolis missum hodie gloria mur: paraclitus est. i. cõsolator: bñficus semper: utilis & honorificus. Ad ruinam nõ impellit: sed cõfirmat: & adiuuat ne ruamus in præceps. Nõ demergit: sed subleuat. Non lacerat sed refarcit. Vbi uult spirat. nescitur unde ueniat aut quo uadat. Vide q̄ utilia operatus sit in apostolis: q̄ honorifica. Abstulit pauorem: dedit securitatem. Rudes & sine litteris homines compleuit uera sapientia: nulla antea loquēdi arte linguas imbutas: & quæ uix patrio sermone suos qualescunq; cogitatus exprimebant. Ab omnium nationum quæ sub cœlo sunt gentibus fecit intelligi. neq; tantum philosophis tradita: sed quæ mens humana sua uirtute assequi non potest: præstitit persuadere & ostendere.

Angeli tam boni q̄ mali & animæ hominum spiritus nomen rite sortiantur: sed non ita proprie: sicut tertia in summa trinitate persona.

Substantias insup sepatas: quas sine dimēsiõ. i. sine mole corporea deus eē cõstituit: spūs nomine appellare solemus. Dicimus enim benignos angelos bonos spūs: puerfos itē dæmones: malignos spūs. Aias insup rōnales hoium: iter utrosq; creatas: Vt possit quibus libuerit aggregari bonos spūs dicimus: si pie in corpore uitam duxerint: malos si male. neq; immerito spiritus illis attribuimus rōnem. Oēs n. sūt admīstratorii: semp opantes: boni diuinæ misericordiæ atq; clemētiz: puerfi diuinæ iustitiæ & seueritatis decreta pficiunt. Aia uero ratio

nales operantur utrunq; dum in corpore cōstitutæ beneficentiæ aut nequitia studio occupātur. Extra corpus uero quæ pietatem coluerunt in creatoris clementia glorificāda & ipse gloriose affatim occupant. Quæ contra impietatibus submersæ fuerunt: æternos cruciatus in inferni doloribus miseræ semp exercent. Ita qm̄ hæ secundū naturam incorporeæ sunt: & semper aliqd operantur: non incongrue spiritus nomen acceperunt. Sed quia mutabiles sunt: & ex parte deficiunt: Spiritus quidem de cuius hodie missione lætamur: munera sentiunt: naturam assequi non possunt: quoniam ille increatus est & impermutabilis perseverat. Hæc spirituum quæ attuli in medium genera tam uaria apte manifestant sui nominis esse equiuocam rationem. Vnde constat tertiam diuinam personam quæ hodie sub linguis igneis sua munera dedit apostolis nomē spiritus recte sortiri: quoniam præ omnibus spiritibus est operosissima summæq; uirtutis: sed illo solo non posse concludi. Itaq; doctor sapientissimus qui uiam dei in ueritate docuit agnoscendam: a quo trium personarum in una dei natura subsistentium nomina: nobis reſerata sunt: cum primam pro gignendi ratione & potestatis auctoritate: primaria patrem dixisset: Secundam pro genitura mentis unde subsistit filium nominasset. Tertiam quoniam per uoluntatem quæ proximum est operantis dei principium: & finis omnium: spiritum sanctum nos docuit appellare. Quæ n̄ omnis motus omnisq; operationis sit primū principiu & penitus immutabile. Is igitur qui missus est spiritus creator ē omnium: per quem & cuius gratia facta sunt omnia. Tertia in summa trinitate persona: spiritus non uitalis tantum: sed uita omnium uiuentium & uicturorum: Non naturalis tantum: sed natura oīa uegetans & conseruans. Non animalis tātum: sed animorum & animarum omnium stabilimentum & basis. primum imutabile circa quod: i quo: per quem & ad quē omnia sensum & motum acceperunt. Non elementaris quinta ue essentia: sed essentia prima faciens esse omnia: & prout uult illa commutans. Non uentorum impetus: sed uentos continens & contemperans: Cui nulla tempeſtas potest resistere: neq; ultra quam iussit se potest attollere. Nō angelus bonus aut malus: sed amborum dux rector & dominus. I Non hominis anima: sed animæ plasmator. Hic est quo iuxta Lucam omnes apostoli repleti sunt: secundum animam sapientia & charitate: secundum corpus patientia & fortitudine: secundum utrunq; eloquentia & prædicandæ ueritatis uiaq; salutis ostendendæ sancto feruore.

De ratione personæ in genere.

Hactenus

Actenus qd spūs scī noīe significet est habitū. Nūc qd spūs. s. sit
h sumere uolētibus existimo opepciū intelligere prius qd sit pso-
 na in genere. Deinde qd in spē. Postea qd in deo/Tandē qd pri-
 ma/qd secūda/qd tertia in deo psona. Hæc si declarauero spero cōstabit
 tres tm̄ diuinas eē psonas: has eē unū & unicū deū: & hæc tertiā eē spūm
 scūm. Personā nō hic grāmāticē aut poetice audiamus aliqd laruatū sup
 inducta similitudine se occultās: & se aliū q̄ sit eē cōfingēs/uti in theatris
 histriones & mīmi: nūc seruos: nūc milites/nūc amātes uel potius amen-
 tes iuuenes/gestu/uoce/uestitu/incessu assimilantes. Hæc inq̄ tragicarū/
 comicarū/satyricarūq; psonarū rō q̄uis a uera psonæ significatiōe exordi-
 um h̄re potuerit/Lōge tm̄ ab illa discessit quēadmodū plene spero cōsta-
 bit/Si attētis animis accepitis quæ de uera & theologica rōe psonæ mox
 dicā. Dictū qdē rara/ītellektu ardua/sed utilia & p̄amena. Persona q̄a per
 se sonet nomē sortita ē. Per se at̄ q̄tuor modis apud philosophos dici so-
 let. **Q**uorū primus/secūdus & quartus: ad ppōnes. i. indicatiuas orōnes
 sūt accōmodati: & ad rē nr̄am nō faciūt. Iō ne aliud agere uideamur: de
 illis nihil ad p̄ns afferēdū existimo. Tertiū per se seu p̄seitatis (ut ita dixe-
 rim) modū a philosophis descriptū: & rei quā agimus uere accōmodatū
 explicemus. Hic modus nō est p̄dicādi seu de alio negādi uel affirmādi
 rō sed eēndi. Vt illud dicat̄ p se eē qd̄ solitariū ē. Sic Titius: Sēpronius:
 Socrates: Plato sigillatī sūpti p se eē dicunt̄: q̄a soli sunt. Si uero sumat̄
 Titius Sēpronio sociatus: iā neuter p se erit. Huic tertio p̄seitatis modo
 duæ sunt necessariæ rōnes. s. diuisū eē a quolibet alio: & idiuisū eē a se ip-
 so: sed in se penitus eē unū & integrū. Ita nullū accidēs hunc tertiū mo-
 dū p̄seitatis ui naturæ creatæ h̄re poterit: **Q**uia a subiecto diuisū eē non
 pōt. P̄nt quidē accidētia h̄re primū modū dicendi p se. i. intimas ptes ge-
 nus & differētiā uel totū eēntiale. i. diffinitionē de diffinito enunciantē.
 Vt si dicā albedo est color extremus: mixtura elemētōrū clariore confur-
 gens. Nigredo ē et̄ color extremus mixtura elemētōrū opaca proueniēs.
 P̄nt & secūdū modum p̄seitatis h̄re accidentia. Sufficiunt. n. integrare
 orōnem intimā pprietatem exprimentē. Vt si dicā albedo est disgregati-
 ua uisus. Nigredo cōtra cōgregatiua. P̄nt & quartū modū oñdere. s. effe-
 ctum formā necessario consequētē indicando. Vt dicere albedo albefa-
 cit. Albū albefit albedine. Sola s̄ba secūdū creatā uirtutē tertiū p̄seitatis
 suscipit modū. **Q**ñ ipsa sine alia s̄ba sufficit pmanere. S̄ba itē secūda. i.
 homo secūdū spēm: aīal scđm genus: huius tertii p̄seitatis modi peni-
 tus sunt exptes: Licet. n. sint a se ipsis indiuisa: non tamen sunt ab omni-
 bus aliis diuisa: **Q**uando per singulos homines spēm hoīs: per singula

K

L

M

N

O

animalia genus animalis est assignare. Si truncum & ramos cuiuslibet arboris simul accipis erit arbor per se unum: quia erit in se uel a se ipsa penitus indiuisa: & ab omni alia arbore sepata. Ramus eius per se hoc modo non erit: quod diu in arbore manserit. Licet enim sit indiuisus a se: non est tamen ab alio ramo diuisus: cui per truncum annectitur. Non est ab ipsa trunco diuisus per quem cum aliis ramis unam arborē facit. Si a trunco illum amputaueris: per se esse tertio perfectiatis modo uere dicitur. Unde saepe ex uno per se ente: plura per se entia fieri contingit. Vt diuisio corporis continui apte manifestat. Hoc igitur per se ens. id est substantia prima: ab omni alia substantia sic diuisa: ut nullius pars esse dicatur. A se ipsa uero penitus sic indiuisa: ut se totam integramque contineat theologi Christiani dixere suppositum. Vt per se ens tertio perfectiatis modo: & suppositum penitus intelligantur esse synonyma. Idem uero illi suppositi nomen imposuerunt: ne quis crederet sic esse per se. id est solitaria ut omni proorsus societate carerent. Multis enim associantur. Quod in suis partibus non sunt destituta. Suis accidentibus sunt fulcita. Sed quia & partes & accidentia gerunt: fulciunt: & quasi humeris portant: supposita. id est subtus posita ueluti struaturis fundamenta: sunt a theologis nuncupata. Hæc uero supposita. id est per se entia: hæc inquam per se solæ substantiæ permanentes non omnes per se sonant. id est uires suas per se ipsas non exercent. Ligna certe & reliquæ insensatæ substantiæ se non mouent: neque mutant locum: Sed aliunde moueri necesse est. Non ergo per se sonant: cum sonus fiat ex aere colliso per motum. Aliæ uero creaturæ ratione carentes: quæ sensum & motum habent: se sequuntur mouere: & sua uirtute sonare uidentur: quia tamen sine mente sunt: & non se agunt sed aguntur: et per se sonare non possunt. Dum motus omnes a mente perficiuntur: ut a prima radice sit a physicis diffinitum. Quia potissimum ratione fretus Aristoteles in unum primum motorem uenit: quem primum intelligens siue primam intelligentiam appellauit. Vere igitur se non mouet: neque per se sonat uegetabilia & sentientia tantum. Unde personæ esse non possunt. Quare nemo admiretur theologorum sententiam quod personam in sola rationali natura inueniri posse litteris demandarunt. Viderunt homines acutissimi solam naturam intelligentem per se posse sonare. Quando illa sui motus principium: suarumque operationum exordium a ratione a mente quam continet libere sumit: Substantia igitur intelligens: quæ est a se ipsa penitus indiuisa: & ab omni alia omnino diuisa: est uere persona. Apparet nunc singulos angelos uere esse personas. Sunt enim a se ipsis penitus indiuisi. Sunt etiam ab omni alia re omnino diuisi. Quod non alterius rei partes essentielles uel integrantes esse non possunt. Et si dicas illos partes esse uniuersis: Hoc est partes per aggregationem assignare: quæ sibi iuicem non cohererent: neque in unam substantiam rediguntur. Apparet etiam animam hominis non esse personam. Licet enim sit in se ipsa: sicut

& ange

& angelus penitus indiuisa: & nulla ratione partibilis: non tamē ab omni alia re est omnino diuisa. Est. n. pars hominis. Neq; uero quia ab hoie sepatur: & permanet sepata: ideo fit suppositum uel psona. Quoniam ad pristinum corpus redire desiderat & redibit aliqñ: unde pars hominis iterū fiet. Vt igitur aliqd sit psona quatuor simul accedere oportet. Illud esse natura intelligens: esse indiuisum a se: esse diuisum secundū sbam a quolibet alio: Et amplius uniri aliā rei non oportere. Hoc ego illud eē existimo: quod Ioannes Scotus sup tertio sen. dixit/ dum rōnem psonæ nititur declarare. Duplicem. s. negationē duplicis dependētiæ/ ut quo & ut quod: actualis & aptitudinalis in natura intellectuali psonæ rōnē cōficere/ Vt ex una affirmatione & quatuor negationibus rō plene confur gat unū aliquid dī esse persona. Hæc si quis diligenter inspexerit: uidebit aptissime cur antiqui theologi dixerint personam eē intellectualis naturæ indiuiduam substantiā. Cur etiam recentiores statuerunt personam esse suppositum. i. per se subsistēs tertio perfeitatis modo in natura intellectuali. Quæ nos omnia pensitantes/ dicimus personam esse substantiā intelligendi & uolēdi ui p̄ditam: suas pprietates/ sua cōiuncta accidētia per se solam substinētē: ab omni alia re sic penitus diuisam: ut materiæ/ formæ uel totius rōnem: nullo mō cum alia re possit h̄re. Sicut dicimus Petrū Paulum ue psonam. Quia uterq; p se subsistit. i. cōtinet suas pprietates: sua accidētia: suas cōditiones: sub qbus est eius sba quasi fundamentū firmans & continens totius structuræ rōnem. Intelligit. n. Petrus suo intellectu/ nō alterius/ similiter & Paulus. Vult ēt uterq; ppria sibi uoluntate in alio nō cōstante q̄ in ipso uolente. Vñ psonare. i. p se sonare pōt: & esse psona inde probat. Neq; n. Petrus pmanens homo pōt aliā rei coaptari ut sit materia ex qua illud fiat: sit ue forma per quā fiat. Aut sit totum rei alterius quam sui.

De ratione personæ diuinæ.

Ene se habet/ iacta sunt fundamēta. Vñ dicat' psona: ex quibus cōstet: & qd sit in genere habitū est. Diuinæ psonæ rōnē iā afferamus. Attulerimus aut: si dei rōnem rōni psonæ cumulauerimus. Sed qm̄ dei rō nobis adeo est icognita: ut ille melius deū nouerit: qui se illū omnino nō posse cognoscere plenius itelligit: q̄toq; plus aliis uidetur diuinæ naturæ aliquid attingere: ipse se nouit lōgius ab eius cognitione distare: ne circa impossibile nos laborare cōtingat: persuasum habeamus deum esse omnis perfectionis mensuram: fontem/ finem/ receptaculum/ & fluuium semper inundantem: nunq̄ excrescētē/ nunq̄ deficientem. Et cum bona quātumlibet maxima cogitauerimus/ hæc

deum esse credamus: neq; tñ totum deū uel eius scintillā cogitasse sic cō
fidamus. Sed quo plus boni: quo plura bōa cogitauerimus: plurā semp
restare p̄suasum hēamus: & ad ea mente puenire nō posse existimemus:
& illa nobis penitus īpossibilia cogitatu in deo esse certissime teneamus.
Q uod si qñ aliqua sup̄ priora fuerimus meditati: nihil plus dei intelle
xisse cognoscamus: q̄ prius agnouissemus. Est. n. infinitus. Itaq; recte de
deo cogitabimus: si nihil eo dignū nos ad integrū cogitasse nouerimus.

Y Nunc diuinā p̄sonam pro n̄ro imbecillitatis modulo non pro rei uerita
te p̄cisa: quā h̄ri a creatura non pōt: diffiniamus. Dicimus p̄sonam diui
nam eē naturā siue sbam infinitā: & incōprehensibilē ab oī mēte creata:
infinite intelligentē: & uolentē semp in actū: Perfectiones suas sine alte
rius adminiculo substinētē: ab omni alia re sic diuisam: ut neq; materia:
neq; forma: neq; totū: neq; pars alterius eē iam possit. Huius diffinitio
nis p̄tes iam declarauimus: nisi q̄ dei sbam uel naturā diximus declarari
non posse. Et pro declaratione illud habendū eē protestati sumus: non
posse illā creato it̄lectui penitus declarari. Satis igitur hoc loco fuerit:

Z creata & increata p̄sonā differentiā oñdisse. Persona creata & corporea:
qualis est homo: uim q̄dem semper habet intelligēdi. Interdū uero illa
non utit̄. Interdū uti non pōt. Dormiens nempe hō nihil plene intelli
git: uult nihil: & q̄diu idē membris agit̄ infantilibus: nihil intelligit: ni
hil uult: certa rōne. Adulti qui mente capiunt̄: uel aliqua corporis debi
litate desipiunt: dum durat uitiū: nil intelligunt: nihil plene uolūt: & tñ
p̄sonā eē non desinūt. H̄nt. n. unde aliqñ intelligere queāt: & intelligēt
corpore cōsolidato. Incorporeā p̄sonā & creatā (quales sunt angeli) ita
p̄sonā sunt/ut uim intelligendi semp habeant: & usum nunq̄ amittant:
neq; amittere possint. Q m̄ mole corporis nō degrauant̄: neq; organis
egent corpeis: quā uiciari debilitate sūt solita: falli tñ p̄nt: neq; oīa simul
intelligūt: neq; dei sbam mente cape funditus p̄nt. Q uoniā hi finiti: in
finitum deū mentis uigore nequeunt cōcludere. Increata & incorporeā
p̄sonā: quā sunt scā Trinitas: atq; indiuisa unitas/sic oīa: sic se semp/su
amq; naturā intelligunt: ut falli nullatenus possint. Q uoniā p̄ suā met
sbam quā illas latere nō pōt/intelligunt uniuersa. Tres igit̄ p̄sonāe gra
dus eē meminimus. Infimus post oīa creatus ex corpore constat & aīa
rōnali: in quo ordine sumus oēs. Medius omniū creaturāe primus cor
pore absolutus sola mente cōtentus intellectu & uolūtate p̄ficit̄. In hoc
ordine sunt oēs angeli q̄bus uirtus semp est intelligēdi: & usus nunq̄ ces
sat in illis: sed intelligēdo & uolendo p̄nt deficere p̄ errorē. Q uis. n. ne
get malos dāmones errauisse. Q ñ a deo creatore suo auersi sūt: Q uis

item neget illos in errore persistere: dum ad illū redire recusant: Tertius personarum gradus omnium summus est/ increatarum & penitus incorporearum/ quarum singula deus est totus: & simul omnes idē deus/ ut mox si ille persistiterit declarabimus. Istæ intellectū & uoluntatē non tam habent quā ipsæ sunt intellectus & uoluntas: non tam intelligunt quā sunt suū intelligere: suū uelle. Ita sine errore semper intelligunt: & sine defectu. Quoniam sicut a suo esse nequeunt destitui: cum sit penitus necessariū: & infinite perfectū. Intelligere uero ac uelle eorum ab illis quibus secundū rem non differant: quæ sunt perfectissime ut sic dicam necessariissime & infinite: eas perfectissime necessariissime & infinite omnia intelligere negare non possumus: nisi rationis lumen sopiat in nobis. Et de diuinarum personarum diffinitione diximus hactenus.

B

De numero nomine & essendi modo diuinarum personarum.

Vnum earum/ nomina & modos essendi nunc dicere aggrediamur.

C

In ueteri testamento multa quædam dei nomina legimus sub denario numero. Hieronymus diuinarum litterarum consultissimus collegit. El uidelicet. Eloim & Eloē. Quæ nomina deum forte predicant. Elion quod illum ostendit excelsum. Sabaoth quod uirtutum uel exercituum presidem sonat. Esserie quod qui est designat. Adonai quod dominus latine nos dicimus. La/ quod sonat in deū. Tethagramaton sonans ineffabile. Et Sadai quod robustum notat. Sed hæc obmittamus. Non enim tam personas quā naturam dei & illius naturæ eminentissime proprietates (ut nos homines coniectare & capere possumus) significare uidentur. Deus hic decem nominibus circumlocutus a Moyse/ tres personas gerit: estque totus in tribus personis: quarum prima pater/ & secunda filius/ & tertia spiritus sanctus nominatur. Pater ideo prima dicitur quoniam generat de se deū. Secunda filius dicitur quia deus est de deo: & a deo patre per generationem productus. Tertia dicitur spiritus sanctus quia ab utroque patre per amorem spiratum procedit. Nec tamen quia hæc prima/ illam secundam/ aliam dicimus tertiam/ ideo dignius aliquid: aut excellentius est in una quā in alia. Coæternæ inuicem sunt: & per omnia coæquales. Verum quia teste Ari. sublimium ueritates naturarum minus uidemus quā nichil dicoraces & nocturnæ solis lumen aspiciant. ideo lippis debiles & caligantes nostrorum intellectu oculi: mole corporis degrauati: uix per fumum & caliginem ea odorare & coniectare sufficiunt quæ naturæ incorporeæ nouerunt quæ etiam absolutissime primæque menti notissima sunt. Inde uenit quod deum patrem quasi priorē: Filium quia de illo nascitur quasi posteriorē: Spiritum sanctum ab utroque procedentem post ambos intelligimus: non aduertentes radium a sole & ab utroque prodire splendorem: neque tamen esse aliquem uel fuisse solem sine radio: utrunque semper adduxisse splendorem: non cogitantes ab igne esse calorem: & ante calorem ignem esse non posse. Cum tamen calor ab igne

D

procedat: nō cogitātes ignem per calorē ab initio semp̄ calefecisse. Qui effectus sicut ab igne per calorē adducitur: ita de igne calor isurgit. Hæc si mens nra examinaret: multa uideret alicunde pcedere: nulla eēndi secundū durationem prius aut posterius rōne/ sed ut sic dicam præexigentia quadā scdm naturā eē ordinata nroq; intelligendi modo accōmodata. Quæ tñ in deo præexigentia longe aliter se hēt: mirabilius/excellentius atq; pfectius q̄ cogitare possimus. Sunt qui dicant generationē a natura excogitatā: ut ea quæ in uno indiuiduo nequeūt pmanere: multis p generationē sibi succedentibus non deficiant. Sed generatio cū sit opus naturæ elegantissimū: ab impura & imperfecta rōne uenire nō debet. Rōne igit̄ perfectiōis. i. suæ bonitatis ad integrū cōicandæ interius: exterius uero dispartiēdæ grā: natura prima generationē esse cōstituit. Non igit̄ pro cōseruatione sp̄ei: ullo ue pro indigētia supplemento fit generatio in primo generāte: qm̄ ille sui defectū nō metuit. Quæ uero sub luna generatur: supplēt decedentium uices. Qm̄ imperfecta sunt oīa illic genita. Vbi tñ si nulla decederēt: multa adhuc genita eēnt. Qm̄ naturā quæ gignēdi uirtute carere nō debet: tāto munere nunq̄ fungi erat absurdū. Si enim turpe ē q̄tumlibet minima in natura reꝝ ociosa uacare/ q̄to turpius fuisset genitiuā uirtutē oīum excellentissimam in uniuerso sterilē permanere. Sunt qui dicant generationē tñ fieri per corpus. Sed & isti mea sentētia prioribus hebetiores ingenio sunt. Ducunt̄ nanq; errore priorū q; generatio sit ad suppetias imperfecti/ ut eorū sententia generatio sit propter corruptionē. Cum rōne cōtraria/ corruptio sit pp̄ generationē. Sed & maiori isti errore q̄ priores ideo tenent̄: quia non plus hauriūt mente q̄ sensu. Vñ sola corporea per corporū officinas gigni cōfirmāt: q̄a in sola carne oculos hñt. Ita ea quæ imaginatiōis hebetudine cape nequeūt: penitus negāt posse cōsistere: & iccirco ab incorporeis generationis opus procul abiiciūt. Nō uidēt isti generatiōem nō posse fieri sine spiritu: & a spiritu oēm uigorē accipere. Quæ si pensarent/ quia certū hñt dare quēpiam nihil posse/ qđ nō habet generatiōis opus nō tñ caducis corporibus darēt: sed sp̄i illi primo & purissimo qui deus est in eē cognoscerēt/ Vt & sp̄s gignat: & spiritum gignat. Quod si cape nequeūt: quia certis instrumentis rebusq; corporeis generationem corruptibilium fieri cōspiciunt/ Dicant quæso quia motum corruptibilium fieri corporeis uident instrumentis: quō icorruptibile cœlum: sp̄s icorruptibilis circūferat? Dicāt inq; qbus manibus: qbus brachiis: qbus ue lacertis: sp̄s tā rapido motu molē agat tam imēsam: tam ueloci illā cursu circūgiret? Dicāt quibus pedibus ipsæ intelligētia ḡdiant? Aut qbus alis se ipsas uehāt? Philosophorū

Iosophoræ naturaliū & gētiliū sniam eē negare nō possumus/Vt theolo-
 gos Christianos obmissos hic faciamus/intelligentias.i.angelos siue rō-
 nales spūs corpore solutos intellectu & uoluntate agere oīa. Hæc ambo
 illis pro manibus & pedibus: pro uectibus & machinis: pro organis & in-
 strumētis ad mouēdū abunde sufficere naturales philosophi confitent̄.
 Vt sola se rōne.i.intelectu & uolūtate ipsæ se ferant intelligētiæ/moue-
 ant:& quæ uolūt mota eē:moueātur ab illis. **Q** uibus si uim generandi
 p̄stitam dicerēt:nō aliunde q̄ mēte eos gignere statuisent. Cum ipsi sint
 mētes:& p̄ter mentem habeāt nihil.Itaq; Christiani philosophi qui pri-
 mā intelligētiā in qua sunt oīum p̄fectiōum abyssi:ab omni imp̄fectio-
 nis genere purissimi/deū.s.optimū maximū uim genitiuā ipsa dei sapiē-
 tia reuelante/h̄re nouerūt:& sine adminiculo corporeo sola illū mēte ge-
 nerare cōcinentissime cōprobarūt. **Q** d' uero generatio in aīalibus mare
 fœminaq; cōsistat. **Q** d' in uegetalibus & plātis terræ uisceribus quasi
 uase recipiēte semē/satione/solibus quasi masculo:humore spūq; uento
 rū & uaporum exhalatiōe quasi fomentis & nutrimētis indigeat genera-
 tio/facit ibecillitas generatiū seminumq; caduca natura/quæ qm̄ suis so-
 la nō sufficiunt genituris/aliūde sibi suppetias quærūt. At dñs deus nr̄:
 deus oīum moderator potētissimus:& sui plenissime cōpos:nullis eget
 adminiculis.Perfectā habet mēte sola generādi uirtutem.Ita de sua eēn-
 tia se solo filiū generat:cui nō p̄tem suæ sbæ alteratam uariis fomētis tri-
 buit:sed totā eēntiam suā penitus imutatam elargit̄:p̄ter tñ p̄ris officiū.
Q m̄ neq; oportet:neq; est rōni cōsentaneū.Sunt.n.ad inuicem relatio-
 ne opposita gignēs/& genitū. Et quod uni oppositorū est rō essendi:nō
 pōt in alio repiri/Faceret nanq; nō oppositū sed illud idē. A deo at̄ & ex
 dei essentia genitus/qd aliud poterit eē q̄ deus? Deum qui generat quid
 melius appellare possumus q̄ patrem? Deum genitum quid melius q̄ fi-
 lium nominabimus? Cum pater sit qui de sua substantia gignit filium.
 filius uero qui de substantia patris ab illo genitus est.

G

H

De generatione diuina a quo per quid & quomodo fiat.

Pomodo aut̄ se hēat & quō fiat hæc generatio si possumus nūc
 cōtemplemur.Iam cōstat deum non corpore sed spū generare/
 non ex alio/nō per aliū/nō cum alio/uel in alio/nullius a se ul-
 lo modo distātis adminiculo.Cōstat etiā spūm.i.sbam incorporeā (qua-
 lem deum eē nō dubitamus) intellectu & uolūtate constare.Intelectus
 uis est natura consistēs.Voluntas libertate potitur.Generatio igit̄ cū sit
 opus naturæ potius ab intellectu q̄ a uolūtate sumet exordium.Neq; tñ
 sine uolūtate consurget in deo:ubi inuolūtariū eē aliquid/nequit intel-

I

ligi. Cum sit ipsa dei uoluntas penitus imensa: oiaq; complectens: & cōtinens totum deum & deus sit. Intellectus opatio nō nisi intelligere est: quæ duobus cōstare dignoscit. Re intellecta & uirtute intelligēte. Ut. n. res intellecta intellectui p̄ns fit: & ille sufficit itelligere: mox in se notitiā concipit opatur & cōtinet. Deus igit̄ cuius essentia maxime est itelligibilis suo intellectu eam contuens intelligit se. Ita deus sibi ipsi p̄ns per rōnem eēndi: dum se intelligit se sibi p̄ntem & agnitū & conspicuū tenet.

K Quare p̄sona p̄ns est deus sibi p̄ns: & in se totus. Persona filii est idem deus per intellectiōē totus a se cōprehensus/ & sibi cōspiciuus. P̄rem igit̄ deum gignere filiū deum/ nihil est aliud (qd̄ nos hoīes intelligere possimus) q̄ deū sibi p̄ntem & intimū scdm eē: se sibi p̄ntem cōstituire scdm itelligi. Non ergo plures deos asserimus: cū duas has p̄sonas asserimus/ qm̄ in utraq; est idem deus. Plures tm̄ relationes ponimus. s. cōstitutiōis in esse cōspicuo: & cōstitutiōis siue plures essendi modos: quorū unū deus habet a se: alium dū se intelligit sibi conquirat: & uere parit. Sunt hæc cognitu difficilia: si ad sensus accedētes ab aīo fuerimus elongati. At si sensus reuocemus ad mentē: oīs procul aberit difficultas. Finge quæso pugnam animum. Finge inq; aīam tuā oē corpus egressam: sine ullo corporis admiculo/ se ipsam itelligere. Ut primū se intelligit: nonne quæ sibi secundū eēntiam aderat: sibi p̄sto fit secundū se oīndendi rōnē? Et per itelligentiā se totum sibi tenet cōspiciuū. i. undiq; agnitū? Et hæc eēndi p̄sentia/ nōne essendi rōni est oīno simillima? Nōne sunt hæc ambo in aīa nulla rōne a se distincta? Et tm̄ hæc p̄ntia non est illa. i. p̄ntia scdm essentiam/ non est p̄ntia per intellectū assecuta? Qm̄ hæc est ab illa: & idē penitus a se ipso eē non pōt. Hæc secunda p̄ntia quæ in nobis est accidēs: aīæ s̄ba eē non pōt. Non. n. una sola res eē pōt s̄ba simul & accidens. At in deo accidēs esse nō pōt. Quia enti infinito nihil accedit: nihil habet: nihilq; h̄re pōt quod non sit idē ipse qui habet. Est igit̄ dei filius uere p̄sona: quia est s̄ba itelligēs. Est et̄ a se ipsa penitus indiuisa. Et est diuisa ab omni alia re quæ nō est ipsa. Et quia deus ab illa nō est alius: a deo nō distinguit̄: neq; in dei rōne a p̄re sepatur. Distinguitur aut̄ ab illo in rōne p̄sonæ. Qm̄ p̄r per se ē: tertia p̄seitatis rōne quā attulimus: ut existēs deus in se. Filius per se est secundū tertiam p̄seitatis rōnem idem deus ut actu sibi agnitus & p̄ns sibi in eē conspicuo. i. ut sibi semp agnitus: & a se plene itellectus. Et de filii p̄ductiōe hæctenus. Nūc de spū sancti p̄cessiōne dicamus.

De p̄cessiōne spūs sancti & quid sit.

ficut deus p̄r & filius per intellectū itelligit: ita per uolūtatem eum & filiū uelle cōsentaneū est. Quid tum? Sicut itellectus/ itelligere:

intelligere: intellectio dei patris a dei substantia non differunt/sed sunt ipsa diuina natura/siue essentia quae intelligitur/sic uoluntas/uelle/uoluntio dei/a dei substantia non differunt. Itaque uelle se deum: & uoluntum esse: dei substantia est secundum rem: neque actus esse ullo modo credi potest: cuiusmodi est nostra uoluntio. Adhuc sicut deus ut existeret per actum intelligendi se sibi partem facit ut agnitus/Quia ad actum intelligendi pertinet rem intellectam intellectui conseruare partem. Ita amoris est amantem ferre in rem amatam (ut nos quottidie expimur) Amantem namque studia parentum ferri uidemus ad filios: & ad filiorum gratia omnia facere. Amicum insuper omnem substantiam simul & uitam pro amico libenter dedisse memoriae proditum est. Et perfecto primum amicitiae munus esse dignoscitur bonae fidentiae studium. Ut qui uere amat omni studio amato bonae facere potius quam ab illo bonae recipere anniti soleat. Haec an uera sint ueras singuli conscientias interrogate. Deus igitur pater amat essentiam suam. Similiter & filius amat eandem. Haec amoris latitudo passiuue sumpta. id est deum patrem & filium latum esse ad essentiam suam per amorem unicum/est substantia/non. n. actus esse potest/est igitur dei natura/qua cum non nisi una substantia in deo sit (quod facit eius infinitas) quicquid est in deo/dei est natura. Discernatur porro haec ipsa latitudo a patris filiorum personae necesse est. Quia nequit intelligi qui fert/& latum esse nullo modo distare. Hoc igitur totum per amorem latum esse deum patrem & deum filium in dei substantiam siue essentiam: cum habeat conditiones ad personae diuinae rationem necessarias/persona est tertia in diuina natura: quae aptissime Spiritus dicitur: quoniam spiritus interest ferre: praesertim si amor accedat. Unde quales suspirant amantes: nisi quia ferre non ualentes amatores absentiam incalescunt desiderio: & ideo refrigerandi cordis gratia/frigidum aerem solito copiosius attrahentes: & iam calefactum emittentes suspirare coguntur. Sed quia haec dei passiuua latitudo: hic egressus nulli est imperfecto commixtus: non habet desiderium: sed gaudium plenum dum tenet plenae/quod amat summe. Ideo dicitur sanctus firmus: completus: & incoscussus amoris. Non affectus: sed fructus: & tentio. Est igitur spiritus. id est deus latus in suam essentiam per amorem a patre filiorum procedentem. Quoniam non pater ut existens & intelligens se deum: & filius ut deus intellectus sibi quae plene cognitus: se eundem deum amat. Ita se habet spiritus sancti diffinitio atque processio.

L

M

N

De ratione nominum spiritui sancto in sacris litteris attributorum.

Vic diffinitioni modulatissime concinunt omnium nominum proprietates spiritui. scilicet sacris in litteris attributae. Dicitur consolator quia gaudium habet patris & filii. Quoniam non ex utriusque latitudo per amorem in diuinam essentiam uterque gaudet amplissime: & simul tres consolantur nos in omni tribulatione nostra: lati per amorem in lucentes ideas quas eadem essentia continet. Dicitur donum quoniam per hanc eandem latitudinem amoris pater se totum donat filio: & filius

patri: ambo uero se totos suæ effentiæ condonant: & inferuntur in illã. Amantis nanq; motus i amatũ est se & amorẽ suũ illi donare quẽ amat: si mō amauerit nō mercennarie: nō alicuius p̄mii uel commodi gr̄a: sed amore iusto amicũ & amicitiam eius oibus cōmodis præponente. Dicit̄ fons uiuus. Quoniã sicut uiui fontis est suam aquam: suam inq; substãtiam fundere: neq; amittere: adiacentia irrigare: neq; minui. Ita per hãc amoris lationem pater & filius suam substãtiam quasi diuinitatis liquorem copiosissimum & indefectibilem totum tribuunt spiritui sancto: neq; amittũt quod dederũt. Irrigant ẽt tres hęc diuinæ p̄sonæ creaturam ubertate innumerabiliũ gr̄arum: neq; tñ illis sui uigoris aliquid decrescit inde uel accrescit. Dñ uiuus ignis: ignis æthereus qui nulla mixtura materiæ elementorũ constat: uiuus est: se ipso nō fomẽto alicuius sb̄a corruptibilis durans: suo ardore nō cōsumit̄: sed pficitur & refulget. Est ẽt operosissimus/ & ipse sp̄s. s. amore ardet: neq; consumit̄: sed hoc ipso ardore pdurat/purus/integer/ & illæsus/omnia semp in oibus operando. Dñ charitas. Charus est. n. p̄ri filius p̄ amoris latiõem/ & filio p̄r. Charus sp̄s. s. ambobus. Chari singuli sibi & inuicem tres. Chara diuina eẽntia simul tribus & singulis. Charæ creaturæ simul oibus. Dñ sp̄alis unctio. Sicut. n. unctio corpora lenit: restaurat & conseruat. Ita hęc amoris latio mentem & dei sb̄am lenem n̄ro intelligendi mō illis iuicem tenet: & nobis ipsam lenitatẽ p̄cipare concedit. Dñ septiformis munere/ob septem munera uirtutũ: quæ hac ipsa amoris latione a deo nobis præstita sunt: præstant̄ q; quottidie. Dñ digitus dexteræ dei. Dexteræ est filius. Deus est pater. Digitus est sp̄s. s. P̄r nanq; p̄ sapientiã. i. per p̄ntiam intellectuã sui met: & oium in se relucentiũ quasi hō p̄ dexteram opus creatiõis aggredditur. Sed qa dexteræ n̄ra sine digitis eẽt mancha: utq; exeat in opus digitis nobis est opus. Digiti nanq; sunt qui pxime faciunt opa manuũ hoium/Et latio amoris qua p̄r & filius se ferunt in diuinã eẽntiam: & in ideas/oia facit. Dixit. n. & facta sunt: mādauit & creata sunt/Dixit nanq; deus/p̄ intellectu & facta sunt secūdũ ideam. Mandauit per uoluntatẽ & creata sunt secūdũ existentiã. Est ergo dei digitus sp̄s sc̄us/qñ oium creatorum existentiã cōfigurat. Neq; uero qa p̄rem dixerim deũ: filiũ dexteram eius/sp̄m. s. dexteræ digitũ: minus aliqd secūdũ q̄ primũ: minus ue tertium q̄ priores crediderimus: sicut digitus minor ẽ brachio. Brachium aut minus est hoie toto/Methaphorica ẽ ista locutio n̄ro intelligẽdi more fabricata: sed a ueritate deficit multũ/qñ neq; brachia neq; digitos habet deus/qui penitus est icorporeus. Et quia totã eẽntiam dei dedit deus p̄r filio deo: & uterq; illã totam dedit Sp̄i. s. tanti sunt singuli: quãti simul om-

simul omnes: & sibi inuicem penitus æquales ut iã diximus. Si uero plurima noia in sacris litteris sancto spiritui attributa inueneris/quæ sine dubio multa sunt ualde/Per hanc lationẽ amoris illi esse attributa/sub methaphora facile intelliges: quando uim huius lationis/pie/sobrie/iuste/cum timore & tremore fueris attentissime contemplatus.

De rone psonarũ diuinarum unde sunt tres nõ plures uel pauciores.

Stensurũ me promisi tres tm̄ in deo esse psonas/Vnũ & unicũ p̄rem: unum & unicũ filiũ: unũ & unicum sp̄m̄. s. Plana res ẽ.

P̄ nanq; est deus ut existẽs: & in se totus: & eẽntiam suam suo intellectui oĩdens agnoscedam. Vnum & unicum eẽ istud nemo hactenus dubitauit: q; mō deũ esse cognouit. Nõ habet plures existẽtias deus: non plures p̄ntialitates existẽtiarũ. Vno & unico actu semp manẽte oĩdit intellectui suo essentiã suam. Vnus ergo & unicus est p̄r. Hic plures nequit gignerẽ filios. Hoc. n. uel una genitura uel pluribus fieri oporteret. Gignũt animãtia una genitura aliqñ plures foetus: si in unũ foetum uis feminũ coire tota nõ possit. Nulla ẽ in deo debilitas: nulla supfluitas. Intellectus p̄fectissima ad gignẽdũ in deo potentia in unũ digerit oĩa: neq; aliquid supfluit: quod in unũ transire nõ possit. Q; ñ ifinita uirtus: & uigor intellectus dei suarũ ifinitatẽ eẽntiarũ/ ifinita intellectiõẽ cõcipiens/ plures actus se tenẽdi in eẽ cõspicuo: p̄ri deo tradere nõ debeo. Q; ñ qui primo ab æterno est hĩtus: semper habet & durat: & nunq; icipit haberi/ Q; m̄ est æternus. Adde actũ hunc ifinitã secũ p̄fectionẽ cum æterna p̄manẽtia semp hĩre. Videbis eiusdẽ generis plures actus nunq; cum eo posse consistere. Ita nõ erunt plures filii. Q; uoniã unus & idem semp gignitur: semp ẽ genitus: & gignenti uirtuti coæternus: ac per oĩa æque p̄fectus. Hac eadẽ rone unus est & unicus sp̄s. s. Q; uoniã p̄manet & durat: semper deũ ferri/ & latum eẽ per amorẽ in essẽtiam suã: neq; unq; ita fertur in suam eẽntiam/ p̄sonam/ & ideas in essẽtia relucentes/ ut nõ sit latus in ea. Nunq; ita ẽ latus/ ut desinat ferri. Sicut nunq; ita fit p̄ns intellectui: ut iam antea nõ cõspiciatur. Nunq; ẽ ita conspectus ut desinat p̄ns fieri. Non parũ igit; admirandi sunt qui dixerũt memoriã foecundã. i. in intellectum cũ rei eẽntia cognosceda in deo p̄cedere cognitionẽ & eẽ elicitiuũ notitiarũ genitarũ: An hanc notitiã: aliã ingenitã p̄mittentes. Vnde enim erit illa igenita notitia: si nõ de hac ipsa memoria? Porro si memoria hanc ingenitã parit: cur genitã recipit? Cur secũda priori supinducit? Vel ociosa est secũda. Vel prima ẽ nulla quã ingenitam dicũt. Nõne sanctius est dicere unam eẽ & unicã notitiã: unũ esse & unicũ amorẽ: hũc ingenitum: & illum inspiratum: quẽ nunq; ita elicere icæpit: ut semper

P

Q

R

S

non elicuerit. Non ita cōsumauit elicere/ut non semper eliciat. Quæ si cōfessi fuissent: & attendere uoluissent/plurificatos in deo actus intellectus & uolūtatis nō multa difficultate oñdere poterāt/unicū p̄rem/unicū filiū & unicū sp̄m. s. Sed ueriti sunt nequid p̄ a filio acciperet: ne quid a spiritu sc̄to filius & p̄r hērent. Quæ si fuerit unica notitia/pater p̄ illam noscere cōpellat. Si sit unicus amor: illo p̄rem ac filium amare se negari nō possit. Defecerūt scrutantes scrutinio. Filius nō est notitia: sed p̄ntia ex notitia cōsurgens: quæ p̄ntia a p̄sentante progrediēs: ad illū refert p̄ntatum quasi genitū ad gignentem. Sp̄s. s. nō est amor/ sed amoris latio. Quæ & ipsa relatio a p̄re & filio se ferentibus in eēntiam p̄diens/ ad illos refert latū eē: quasi p̄cedens ad illos uñ procedit. Ita p̄r nihil accipit a filio: licet intelligat p̄ notitiam. Quia nō intelligit p̄ relatiōem p̄sentialitatis in notitia fundatā: quæ nullatenus p̄ri ratio intelligendi ē: sed ab eius intellectu cōsurgens. Similiter p̄r & filius amant se: nihil tñ a sp̄u sc̄o recipiunt: quia latio qua sp̄s. s. constituit: non ē amandi rō: sed ab amore cōsurgens. P̄r ergo intelligit se & sibi. Similiter filius & sp̄s. s. Quia singuli intelligūt una & unica intellectuē suæ eēntiæ: cui si associaueris p̄ntialitatis rōnem ut cogniti: filium cōstitutū agnosces: non intelligēdi efficacīā attributam. P̄r item amat se: amat sibi: essentiā: filium: & sp̄m. s. Similiter filius & sp̄s p̄rem & se & sibi amant: amore amicitiaē itimo oibus & singulis. Sicut singulis ē itima deitas itimus intellectus: intima uolūtās. Nō amant aut latio: sed ex amore latio confurgit.

Vomō hæc latio qua sp̄m. s. cōstare monstrauius: a patre filioq; p̄cedat: una quæso mecum solertius adhuc ne pigeat contemplari ne si recentioræ græcoræ de sp̄s. s. processione libros legeritis/ non tantū dubia pro certis: sed falsa impia ac reprobata pro ueris piis: cōprobatifq; accipiatis. Nam posteaq; græcoræ superbia: romanū diuisit imperiū: nō satis uisum fuit hoibus ambiciosissimis tēporaneā christianoræ diuidere monarchiam: tunicāq; dñi incōsutilem diuidere: & fidem catholicā lacerare ueriti nō sunt. Voluit dñs Iesus Christus omnes suas oues unū in ouile conducere: ut illis eēt per omnem terræ orbem unū ouile & unus pastor. Voluit inq; oīum unam eē ecclesiam militātē: sicut triumphans tñ est una: & in illa unum eē uoluit primū uicarium suū: sicut in ista ipse est unicū caput. Contra græci cōstantinopolitanum patriarcham romano pontifici æqualem asseruerūt. Ut quēadmodū imperator græcus: dictus oriētalis: latino impatori qui dictus est occidentalis secūdus eē desierat. Ita patriarcha Cōstātinopolitanus: quasi spiritua lis imperator in oriente: Romano pontifici qui sp̄uale in occidente (ut illi uolūt)

illi uolunt) teneret imperium nullatenus obediret. Sed haberet ille oriē
tales ecclesias sibi subiectas: hic occidētales. Sicut imperatores græci iura
temporalia dispartita habere pernitiōse studuerant/Romano impio de
clinante. Hanc suam græci superbiam ut palliarent male icœptis/quod
sæpe immo semper contingere solet/multo peius addiderūt. Errores in
fide & moribus. De purgatoria exutarū animarū pœna: De suffragiis/
De sacramento eucharistiæ: De pœnis damnatorum: De spūs. s. pcessiōe
seminauerunt. Negauerunt eē locum in quo exutæ corporibus animæ
satisfactiōe purgentur. Q uando pro peccatis & delictis in hoc sæculo
non plene satisfecerunt: & hinc abierūt cum grā pœnitentes. Negauerūt
ad hanc ipsam purgationē (si fieret) ualere aliqd̄ uiuentiū elemosynas:
& aliqua pietatis officia. Negauerūt purgatas sic pfecte posse deum itue-
ri: Sicut ille q̄bus nulla post mortē purgatione opus fuit. Negauerūt in
inferno eē pœnam damni solam infantibus nō baptizatis: sed tā infātes
q̄ adultos pœna damni simul & sensus in inferno cruciari dixerunt. Ne-
gauerunt azimam hostiam/in Christi corpus posse conuerti: & fermēta
tis panibus hostiā pro eucharistiæ sacramēto necessario fieri debere dix-
erunt. Negauerūt spūm. s. a filio procedere: sed a solo p̄e procedere & in
filio quiescere statuerūt. Hæc cum latina ecclesia scō spū/quem hodie pe-
culialiter colimus/afflata utriusq; testamenti testimoniis falsa & impia
plane discerneret reprobauit solēniter atq; damnauit. Ita illi suæ supbiæ
pallium (ut sibi uisum est) nacti a Romana ecclesia se sepauerunt. Imita-
ti Hieroboam/qui ut decem tribus israhel ac dimidiā partē alterius Hie-
rosolimam ad deum colendū in templo accedere disturbarēt/idola cōsti-
tuit in montibus & nemoribus israhel. Ab hac porro insania plusq; terdecies
discedere uisi sunt græci. Q ñ uariis tpibus imperatores eorū & pa-
triarchæ constantinopolitani his erroribus abrenūciantes in generalibus
conciliis/Romano pontifici obedientiā promiserunt: & cum Latinis in
unam ecclesiam cōuenire professi sūt. Sed illis fortasse minus malū fue-
rat permanere in spontaneis erroribus/q̄ totiens bene refutatos male re-
sumere: & quasi canes ad uomitum reuorādum ad abiuratos errores tā
sæpe redire. Hos suos errores/ & malas hereses/cum scripturarum diuini-
narum attestatiōibus defensare conarentur/ultimum de spūs. s. proces-
sione errorem/ eo maxime sunt tutati/q̄ in symbolo & fidei forma quæ
per generale concilium spū sancto illuminante est tradita: & laminis ar-
genteis isculpta/dum exponitur a quo spūs. s. pcedere credi oporteat sic
habet. Et spūm. s. dñm uiuificantem: qui a patre procedit. Inquiunt græ-
ci. Si aliquid hac de re credi amplius oportuisset/tales ac tanti uiri sacris

Y

Z

A

B

F

C

Iris ornatissimi/ & in illis exercitatissimi formam fidei tam seriose litteris demandantes/nunq̄ inculpe obmisissent. Sed hæc eorū quæ uidetur rō multi momenti in superficie/qm̄ est uerborū pompa redimita/si intus & in cute diligentius examinēt: fumus & fucus eē dignoscitur. Cōgregatū est id concilium de cuius sculptura sibi græci blandiūtur ad hereses extinguentes: quæ tunc usq; quasi zizania in agro dñi ad triticum contaminandū uel suffocandū germinauerāt/ & excreuerāt. Hæc porro mala heresis spūm. s. a solo p̄e procedere: usq; ad illius cōciliū tpa fuerat penitus inaudita. Quia igitur oīa quæ habet p̄r/ filio dedisse plene planeq; confessum erat/ p̄ter p̄nitatis rōnem/ q̄a dari illa nō pōt/ satis uisum est sapientissimis illis factæ Synodi diffinitionibus inculpsisse qui a p̄e p̄cedit/ confisi posteros non negaturos filio qd̄ p̄r illi plane concesserat. Et p̄fecto dicere poterant/ q̄ a solo p̄e procedit/ si græcorū illis opinio/ uel adinuentio improba placuisset. Dixerunt qui a p̄e procedit: filium nō excludentes. Sicut qñ dixerūt p̄em oīpotentem: filio & spūi. s. nihil ptātis subtraxisse intelligūtur: nisi Arianos illos fuisse calūniemur. Sic certe qñ dixerunt spūm. s. dñm uiuificantem: uiuificandi uigorem illi soli non attribūt: sed simul illi cū p̄e & filio eē cōem intelligi uoluerunt. Innixi sūt antiqui illi optimæ fidei uiri: non uerborū uersutiis: sed certissimis theologiae lineis & diffinitionibus approbatis ab omnibus/ quibus confessum est in summa trinitate p̄sonis tribus ea oīa esse communia: quæ propriae personalitatis rationem non cōficiunt. Sed pagamus quod inœpimus. Si hæc mala heresis eius concilii tempore (quod certe Augustinū/ & plerosq; doctores Latinos uere theologos añcessit) usq; audita fuisset. Hieronymus feruens zelo fidei illam alicubi confutasset. Ambrosius q̄ peculiarem librum de spiritu sancto conscripsit: aliquam de hac assertionem in eo habuisset rōnem. Aug. hereticorum malleus: qui omnes sui tēporis hereses ex composito libro de heresibus edito persecutus est: & eas omnes rationum machinis fortissimis (ut quibus resisti non possit) fudit fugauit & profligauit: hac de heresi nullam penitus habuit mentionem. Quare horum tpe nullam aut nusq; fuisse credendum est. Præsertim cū Origenes/ Cirillus/ Basilius magnus/ reliq; antiq; græcorū theologi: nihil penitus (quod ipse compertum habeam) de huiusmodi assertionem confirmēt. Solus (qd̄ iter Latinas litteras a me uisas cōstet) Damascenus ex priscis & approbatis græcorū auctoribus scriptum reliquit: Spiritum. s. esse a p̄e: non a filio: sed filii spūm. Quæ sententia quō se habeat infra monstrabo: qñ super hac re florentini cōciliū: sub Eugenio romano. pōt. iiii. sui noīs celebrati decreta referam. Sed qd̄ inœpimus pagamus. De

mus. Debuerūt illius sacrosancti cōcili de quo græci loquuntur p̄sides/
 immo totū cōciliū debuit dñi Iesu Christi cuius erant singuli membra:
 sequi doctrinā: qui in euangelio p̄rissimam boni seminis satoris confi-
 lium approbat/ q̄ zizania in agro tollerauerit donec adulto ad maturita-
 tē tritico/ sine detrimento bonorū seminū peruersa ligari iussit in fascicu-
 los ad cōburrendū. Nō natam igit̄ aut suo tpe a bono tritico nō satis di-
 scretam malā heresim id cōciliū/ quod normā fidei laminis argēteis in-
 sculpsit/ cōuellere neq; debuit: neq; potuit: si plusq̄ oportet sape noluit:
 si magrō & principi suo obtemperare non recusauit. Compta uero postea
 heresis: ut penitus extirparetur nō imerito in succedentibus cōciliis addi-
 ta est symbolo illa particula/ Filioq;. Quā & græci ī cōcilio Ferrariæ per
 Eugenium quartū incepto/ & Florentiæ eodē p̄sidente completo acce-
 ptauerunt: & uerā eē confessi sunt/ ac perpetuo futuris temporibus tene-
 re: & cōfiteri sese iure iurādo solēnissime obligauerūt: Vt plene cōstat ex
 Blundi Florii Forliuiesis historia/ quā decades inscripsit. Cuius uiri uer-
 ba hac de re ego referre cōstitui. Quā non solum concilio interfuit: sed
 pontificis secretarius & scriba/ cōstitutionē ipse p̄scripsit: & mandato pō-
 tificis per uniuersum Christianū orbem ecclesiis legendam/ tenendā/ do-
 cendamq; transmisit. Is igit̄ libro decimo tertiæ decadis sic scribit. Ioan-
 ne Paleologo impatore cum ea græcorū multitudine quam secum adue-
 ctam oñdimus/ apud pontificē Eugenium Ferrariæ cōstituto/ habitæ sunt
 singulis p̄pe diebus publicæ disputatiōes. Hinc latinis occidentalibusq;
 rerum diuinæ iurisq; pontificii p̄toribus: qui apud pontificem accer-
 siti cōuenerant/ opinionēs/ ritusq; græcorū ordine expositos improbant̄
 bus. Illis ecōtra tueri/ aut aliter/ saniorēq; in partem q̄ a nobis accipentur
 iterpretari añixis. Et cū multos mēses ea durasset cōtentio: nec certus ap-
 pareret tantæ rei finis/ Ferrariā pestis inuasit. Quæ cū curiales maxie po-
 pularet/ pontificem perpulit ut concilio inde translato Florentiā demi-
 graret. Vbi sexto postq̄ applicuerat mēse post multas perniciosissimasq;
 partiū disceptationes/ ad eam deuentū est cōclusionem: qua serio enarra-
 ta facillimū intellectu est: qualia fuerint quæ tot p̄stantes utriusq; par-
 tis uiros mensium quindecim disputatione distinuerunt. Eam uero ex
 decreto/ quod summo partium consensu statutum latinis pariter & græ-
 cis scriptum litteris: per uniuersum orbem missimus/ uerbis suis refere-
 mus. Conuenientes nanq; Latini & græci in sacrosanctam icomenicam
 Sinodum Florentinam: magno studio inuicem annixi sunt: ut iter alia
 articulus ille de diuina spiritus. s. processione summa cum diligentia: &
 assidua inq̄sitiōe discuteret. Prolatis uero testimoniis ex diuinis scriptu-

D

E

ris plurimisq; auctoritatibus sanctorum doctorum orientaliū & occidentaliū. Aliquibus ex patre & filio. Quibusdam uero ex patre per filium procedere dicentibus spiritum. s. & eandem intelligentiam accipientibus omnibus/sub diuersis uocabulis. Græci quidem asseruerunt quod id quod dicunt spiritum sanctum ex patre procedere/non hac mente proferunt/ut excludant filium/sed quia eis uidebatur (ut aiunt) Latinos asserere spiritum. s. ex patre & filio tanquam ex duobus principiis & duabus spirationibus procedere. Ideo abstinerunt a dicendo quod spiritus. s. ex patre procedat & filio. Latini uero affirmauerunt non se hac mente dicere spiritum. s. ex patre filioque procedere/ut excludant patrem/qui sit fons ac principium totius deitatis/filii. s. ac spiritus sancti. Aut quod id quod spiritus. s. procedit ex filio/Filius a patre non habet: siue quod duo ponant eum principia/seu duas spirationes. Sed unam eum asserant/unicamque spirationem spiritus sancti prout hactenus asseruerunt. Et cum ex his omnibus unus & idem eliciatur ueritatis sensus/tandem in infrascriptam sanctam & deo amabilem eodem sensu/eademque mente sententiam unanimiter concordauerunt & consenserunt. In nomine igitur sanctæ trinitatis patris & filii & spiritus. s. Hoc sacramento uniuersali approbante concilio/diffinimus ut hæc fidei ueritas ab omnibus Christianis credatur: & suscipiatur. Sicque omnes profiteantur/quod spiritus. s. ex patre & filio æternaliter est: & essentiam suam/suumque esse subsistens habet ex patre simul & filio & ex utroque æternaliter tanquam ab uno principio & unica spiratione procedit. Declarantes quod id quod sancti doctores & patres dicunt ex patre per filium procedere spiritum. s. ad hanc intelligentiam tendit: ut per hoc significetur filium quoque esse/secundum Græcos quidem causam/secundum Latinos uero principium subsistentiæ spiritus. s. sicut & patrem. Et quoniam omnia quæ patris sunt per ipse unigenito filio suo gignendo dedit propter eum patrem: hoc ipsum quod spiritus. s. procedit ex filio ipse filius æternaliter habet a patre: a quo æternaliter etiam genitus est. Diffinimus insuper explicationem illorum uerborum: Filioque procedit: ueritatis declarandæ gratia: & imminente tunc necessitate licite & rationabiliter symbolo fuisse appositam. Item in azimo siue fermentato pane triticeo corpus Christi ueraciter confici: sacerdotemque in altero ipsum domini corpus conficere debere. Vnunquamque. s. iuxta suam ecclesiam siue occidentalis siue orientalis consuetudinem. Item si uere poenitentes in dei charitate decesserint antequam dignis poenitentiarum fructibus de commissis satisfecerint: & obmissis eorum animas poenis purgatorii post mortem purgari: & ut a poenis huiusmodi releuentur: prodesse eis fidelium uiuorum suffragia. Missarum. s. sacrificia orationes: elemosynas: & alia pietatis officia: que a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueuerunt: secundum ecclesiam instituta. Illorum quoque animas que post
baptisma

baptisma susceptū nullā omnino peccati maculā incurrerūt. Illos etiam qui post cōtractam peccati maculā/uel in suis corporibus uel ex eisdem exute corporibus (prout supius dictum ē) sunt purgatæ in cœlum mox recipi: & intueri clare ipsum deum/trinum & unum sicuti est/pro meritum tñ diuersitate aliū alio pfectius. Illoꝝ aut animas: qui in actuali & mortali peccato: uel solo originali decedunt: mox in infernū descender: pœnis tñ disparibus puniendas. Item diffinimus sanctā apostolicā sedē & Romanum pontificem in uniuersum orbem primatū tenere. Et ipm pontificem Romanum successorem eē bti Petri principis apostolorū: & uerum uicariū Iesu Christi: totiusq; ecclesiæ caput: & oīum Christianoꝝ p̄rem & doctorem existere/ & ipsi in beato Petro pascendi/regendi/ac gubernandi uniuersalem ecclesiā a dño n̄ro Iesu Christo plenam ptatē traditam eē. Quēadmodū in gestis icumenicoꝝ concilioꝝ/ & in sacris canonibus cōtinet̄. Renouātes insup ordinem traditū in canonibus ueterum uenerabiliū patriarchæ/ut patriarcha cōstātinopolitanus secūdus sit post scissimū Romanū pontificē. Tertius uero Alexandrinus. Quartus aut Anthiochenus. Quintus Hierosolimitāus/saluīs uidelicet priuilegiis oībus & iuribus eoꝝ. Ingenti hæc unio pontifici Eugenio apud oēs nomē p̄fessos Christianū gloriæ fuit. Hæc Blondus. Apparet nunc quō Damascenū itelligi oporteat: qñ dicit sp̄m. s. p̄cedere a p̄re: nō a filio: sed eē filii sp̄m. Nō p̄cedit a filio tanq̄ a principio oīum p̄rio. Quia m̄ filius ideo illū p̄ducit: q̄a uim productiuā habet a p̄re. Est ergo sp̄s filii nō possessiue/sicut tunica Petri q̄ emit illā uel dono accepit: nō iformatiue sicut aīa hoīs/sed principiatiue/sicut domus architecti dī/q̄a ē opus eius: qui tñ opandi uim accepit ab alio/q̄ nō est aliud principiū. Quia n̄ p̄ eundē ipm p̄cipiandi uigorē quo principiat sp̄m. s. dat filio. Neq; ē inter p̄rem & filiū dīa in h̄ndo rōnē p̄cipii: sed in mō h̄ndi. Quia n̄ p̄ hēt a se ip̄o: filius hēt a p̄re. Quod si forte p̄ errorē Damascenus aliter sēsit: nō iō tñ ē tātus doct̄or cēsendus hæreticus. Quia m̄ nō ptinaciter studioe infringēdi generalia ecclesiæ decreta/id cōscripsit. Neq; n. tūc exp̄sse decretū erat/ita nō credere neq; scribere oportere. Multa a fide catholica exorbitātia scripsisse dī Origenes: neq; iō tñ hæreticus ē h̄tus. Habita ē hæretica doctrina: sed nō hō/Quia ptinax fuisse non legit̄. Et hæreticū facit non assertio a fide & moribus deuia: sed asserentis ptinacia. Certe omnis homo mēdax: & a multiloquio raro solet abeē peccatū. Male actum eēt cum præclaris theologiæ p̄fessoribus: qui tam multa scripserunt: Si illi omnes haberētur & eēt hæretici/qui aliqd a fidei catholicæ ueritate remotum l̄ris mandauerūt. Non sūt hæretici qui ingenii imbecillitate: aut

F

G

H

non satis accurata rōne scribendi aliqua in parte a uero discedunt. Etenim quāq; bonus sopitur Homerus. Non sunt inq; hæretici qui sine fraude/ sine pertinacia hæretica scribunt. Hæretici sunt qui honoris & famæ studio: aut cuiuslibet cōmodi tēporanei cupidine ducti/nouas inusitatas/ ueritati cōtrarias sentētiās de fide ac moribus Christianis scribūt: asserūt: & defensant cū pertinacia. i. corrigi & emēdari penitus recusantes. Quae ualē Damascenū cū Origene: reliquisq; magnis scriptoribus: q̄ iter multa bona/pia & recta quæ de fide ac moribus p̄ eos scripta sūt: si fortasse in aliquo defecerunt/accusare ac dānare ut hæreticos nimis est temerariū: nimisq; crudele. Cōstat. n. illos tales ac tantos uiros: charitate feruidos: humilitate & māsuetudine solidos: obia mites/ & flexibiles: omniq; uirtute redimitos/ uita & moribus speculum rectitudinis fuisse perpetuum.

De Spūs facti processione a filio & ipsius filii testimonia.

Ed redeamus ad decretū quod ex Blundo attulimus seriem/ s Vbi scio eēt opepreciū de singulis inde redargutis: indeq; cō probatis/reddere rōnem. Sed quia nimis id foret opofū: magnoq; uolumine negociū indigeret: solū quod ad p̄ntis diei solēnitatē attinet: & tā solēni decreto cōprobatū est/dñi etiā Iesu Christi auctoritate firmemus. Quae certe plus ē q̄ rō hūanitus adinuenta. Hæc enī fallit sæpe uel fallitur. Illa p̄petuo inobliquabilis ē. Est. n. Iesus uia recta/ueritas certa/uita non deficiens & beata. Eius igit̄ testimoniū de spiritus sancti processione audiamus. Suæ resurrectionis ueritatem/cū iuxta Lucam ostendisset: oportunitatem declarauisset: & testes omnium horū instituisse: siue rogauisset apostolos/ut eorum solidius testimonium futurum ostenderet: mox adiecit. Ego mittam p̄missum p̄ris mei in uos. Hoc porro p̄missum ad quid mitteret idem Iesus alibi p̄ Ioannem oñdisse refertur. Cū aduenerit paraclitus quē ego mittam uobis a p̄re. i. spiritū ueritatis qui a p̄re p̄cedit: ille testimoniū phibeat de me. Ut nimirū testimonium discipulorū: spūs ueritatis assistētia/fauore attestatione/ solidum & immutabile redderetur. Quē admodum idem dñs Iesus Christus Ioānis testimonio aptissime monstrat dicens. Si abiero mittā eū ad uos. Quē uero se missurū uelit itelligi/mox declarat adiiciens. Cū uenerit spūs ille ueritatis docebit uos oēm ueritatē: Ille me clarificabit: Quia de meo accipiet: & annūciabit uobis. Oīa quæcūq; hēt p̄r mea sūt. Tergū uersari neq̄mus his locis aptissime redēptorē nr̄um affirmat sp̄m. s. a filio p̄cedere: nisi oīum theologorū sn̄iam: de missiōis rōne fuerius asp̄nati.

Dicunt

Dicunt pleriq; theologi p̄clarissimi doctrina: & celeberrimi sanctitate: in
 diuinis p̄sonis hanc eē missi rōnē: ut a quo quæuis triū p̄sonarū mittit: **I**
 ab illo p̄cedat. Ita cū a filio mittēdū dicat ueritas sp̄m. s. & illa nullate-
 nus possit a ueritatis rōne discedere p̄culdubio illū misit. Q̄m̄ aut̄ hac
 ipsa die quā celebramus: ad cōplendā p̄missionē missus est: dubitari ne-
 quit sp̄m. s. a filio p̄cedere. Alii uero theologi argutiores fortasse uideri
 uolētes: q̄a creatura missa nō semp a mittēte p̄cedit secūdū eē: sed t̄m ab
 illo accipit auctoritatē/ conati sunt oñdere missionē nō includere p̄ces-
 sionem adesse simpliciter. Q̄m̄ a quo quis minime procedit secundum
 eē simpliciter: missus dī s̄ape. Sed hi postq̄ multa dixerūt: redeunt t̄n cū
 prioribus in gr̄am. Dicūt. n. q̄ licet inter creaturas possit auctoritas dari/
 non procedēti a dante secūdū eē naturæ/ac inde constet p̄cessionē ad
 esse naturæ nō esse de intima rōne missiōis/t̄n in diuinis assentiendū est
 sc̄dm eos (rōne cogēte) q̄ nihil diuinæ cuiusuis p̄sonæ datur: nulla illi
 tribuit̄ auctoritas nisi per emanationē ad esse s̄bam & p̄sonā. Itaq; & ho-
 rum sn̄ia/p̄sona diuina quæ mittit aliā/principiū est. Vñ quæ mittit̄ ori-
 ginem ducit. Q̄ uare inter priores & hos subsequentes hæc est sola con-
 trouersia rō/q̄ illi p̄cessionē ad esse/personam dicūt/ad rōnem formale
 missionis accedere: non tamen ubiq; sed in deo. Isti dicunt hanc p̄ces-
 sionem ad eē s̄bam uel personam nō eē penitus ad missiōis rōnem in crea-
 turis necessariā. In diuinis t̄n semp illam ante ire: q̄uis non sit de eius rō-
 ne formali. Vnde secūdū utrorūq; sententiā/nulla p̄sona diuina aliam
 mittit: nisi a mittēte missa procedat. Q̄ uia missus auctoritatē a mittente
 in deo non accipit: nisi per processum ad esse personam. Vt iam est habi-
 tum. Itaq; secūdū oēs theologos: qui hactenus missionis diuinæ rōnē
 scrutati sunt/quæ persona diuina mittit̄: illa a mittente procedit. Sed spi-
 ritus sc̄us a filio mittitur illo ipso teste qui id p̄mittit & fallere nequit.
 Ergo a filio sp̄s sc̄us procedit. Ne quis uero hanc missionis rōnē cauilla-
 ri possit quasi a latinis adinuentam: & non a gr̄acis scriptoribus tradi-
 tam. Vtrorumq; magister dominus Iesus Christus illā exponere digna-
 tus est. Paraclitum dixit spiritum ueritatis. Filio autem ueritas maxime
 tributa dignoscitur. Q̄ ui ergo est spiritus ueritatis/a ueritate non spira-
 tus esse non potest. A quo autem spiritus est: ab illo profecto procedere
 nullatenus est negandum: nisi aliter q̄ per spirationem spiritum quis p̄-
 cedere fuerit autumatus. Magr̄ ergo sapientissimus/qui spiritū. s. a filio
 p̄cedere sic monstrauerat/mox addidit. Q̄ ui a patre p̄cedit. Ne a solo fi-
 lio illum p̄cedere quis possit asserere. Ita qui a patre dixit spiritum. s. pro-
 cedere: & spiritum illum dixit esse ueritatis: & a se mitti: qui ueritas est.

K

Missionem processionis uigore sapientissime solidatam eē monstrauit. Rursus sine argumētatione: & uerborū interpretamento: ut a se filio illū pcedere monstraret: apte dixit. Ille de meo accipiet. A quo. n. accipiet de suo: nisi a se ipso dāte. Quid porro accipiet: nisi quod habet ille q̄ dat. Quid uero habet nisi deū eē: & esse simplicissimum. Accipiet igitur de meo eē a me filio. Quid ita. Quia omnia quæ habet pater mea sūt: & ideo non dat ea pater sine me: Dat autem p̄ spiritui scō ut sit deus a deo procedens. Et quia sine me non dat: do & ego. Ita ille de meo accipiet: a me procedendo: & annunciabit uobis quod accepit. Accipit aut̄ diuinitatem: & me deum eē: uos faciet certiores: Vñ testimonium phibebit de me certissimū. Quia in cā scientiæ exptus me deū: dū & ipse deus a me pcedit: plene pōt attestari doctrinam & opa mea a deo eē: & s̄bam meā eē deum. Manifestū eē iam debet saluatorem nostrū his quos in mediū attulimus sermōibus aptissime demōstrasse eum qui mittit sp̄m. s. a se mittente pcedere. Qñ missio de processione illo ipso teste & expositore sumit exordiū. Adhuc idē ip̄e saluator nr̄ qd̄ uerbis implicitis asseruerat & cōfirmauerat: facto tandē comprobauit. Nanq; paulo añq̄ celos ascēderet: qñ apostolos ad prædicandū legat dicēs. Sicut misit me p̄: & ego mitto uos: mox insufflauit & dixit. Accipite sp̄m. s. & quorū remiseritis peccata: remittūtur eis: & quorū retinueritis retenta sūt. Flatū (ut sic dixerim) a flāte pcedere ambigi non pōt. In specie aut̄ flatus maḡ optimus sp̄m. s. dedit. Nō. n. diceret accipite: nisi uellet dare. Nollet: nisi exequi posset qd̄ dicebat: ac illos inuitabat accipe. Facit porro diuina sapiētia rerum spēs semp sacramētis latētibus esse simillimas. Quare sicut flatus a Christo flāte certissime pcedebat: ita sp̄s. s. sub flatus sp̄e elargitus a filio dei q̄ flabat & sp̄m. s. dabat: signo certissimo pcedere mōstrat. His igit̄ Christi dei nr̄i: dei ueri attestatiōibus: tā uerbis: q̄ signo certissimo factis: instructa scā mater ecclesia sp̄m. s. a filio pcedere statuit eē cre dēdū. Ad quā rē nō deest rō humanitus fabricata: fidei tñ fūdamēto fulcita. Est certe dei filius plena imago p̄ris æterni. Oēs rōnes quæ ī p̄re sūt: si filio nō repugnāt: cōtinēs secūdū rē: & oñdēs āplissime. Sed p̄r hēt un̄ sp̄m. s. spirare sufficiat: & hæc rō filio nō repugnat: Spirare. n. & genitū eē minime dissentiuūt. Ergo in filio ē spirare p̄ oīa uigorosū sicut in p̄re: nisi q̄ p̄r a se ipso uim hēt un̄ spirat: Filius hāc accipit a p̄re: qd̄ ipse testatur. Oīa quæ hēt p̄r mea sūt. Oīa inqt̄ nihil excludēdo: hēt ergo spirare. Si dicas nō hēt generār: ergo nō hēt oīa. Meminisse debes q̄ iā diximus: pfectā imaginē h̄re oīa quæ in re imaginata consistunt: & imagini non repugnant. Et præter hæc si nō habet generare: hēt genitum eē quod illi
plene cor.

plene correspondet: & plene uim genitiuam ostendit. Ita nihil deest illi quod ad imaginis rōnē attinere uideatur: si sibi spirare non desit. Adhuc si a filio non procederet spūs sanctus/ quæ nam inter illos necessitudo eē uideretur? Processione neētuntur personæ diuinæ/ ut semper una aut sit per aliam: aut aliam producat. Porro si a filio spūs. s. non pcederet (neq; enim filius ab illo procedit) nulla esset processionis affinitas inter illos. Adhuc ut pro numero psonæ essendi quoq; modi in deo plene cōsurgant. Sicut prima est penitus a se: secūda est penitus a prima. Ita tertiam oportuit eē penitus a duabus. P̄r igit' penitus ē a se/ filius a p̄re solo/ spūs scūs ab ambobus. Ita prima psona ē una & est penitus ip̄ducta. secūda una est & ab una p̄ducta. Quia origine seqtur illā. tertiā igitur a duabus pcedere cōuenit/ sicut ambas origine sequit': ne originis ordo p personæ ordinē mancus existat. Quod uero in historia b̄ti Andreæ apostoli legit' uerum spūm. s. a p̄re pcedentē: & in filio p̄manentē/ hāc sententiā non reprobat: sed cōfirmat. Permanet. n. amoris latio in re cognita: dū amor ad id terminat' qd' agnoscit'. Et nihilominus a re cognita amor pcedit. Q̄ n̄ p cognitionē q̄sq; amare quasi ipellit'. Neq; uero q̄a a duobus pcedat spūs scūs a p̄re. s. & filio/ ideo alter eorū minus plene illū pducere sufficit. Non. n. ad suppetias addit' filius/ quasi a p̄re solo pcedere non possit. A singulo eorū pcedit sufficienter: neq; minus ab altero: q̄ simul ab ambobus. Q̄m̄ una ui infinita ambo producūt. Et ille de una infinitæ uolūtatis uirtute pcedit. Non h̄nt duas uoluntates p̄r & filius singulus suam. Vna est & unica utriusq; uoluntas/ & in utroq; infinita. Non ergo in altero perfectius: neq; simul in ambobus perfecta magis. Quoniā infinito non fit additio. Sunt ergo duæ personæ spirantes: sed unica in illis est spiratiua facultas quæ singulis sufficit ad spirandū. Sed nexus & concordia & p̄cipii unitas in psonis duabus: duos efficit unū esse principium. Veluti si quis princeps plures ad unam cām miserit oratores: omnes legationem exponent: eritq; per multos una legatio adimplēta. Qui si fuerint æque graues: & addicendū æqualiter instructi: singuli totum sufficienter peragent legationis officium: & simul omnes pagent illud. Quoniam illis una & unica legationis forma simul omnibus est tributa. Dei igitur maiestas: non aliūde: sed a se ipsa sumens oēm auctoritatē: & illam p̄ri ac filio cōem eē constituens: dum p̄r oīa quæ habet filio p̄bet. P̄rem & filiū unū cōstituit principium: unū spūs. s. pcedere p̄dicatur. Sunt t̄n̄ duo principiātes. Sicut in una legatione est una auctoritas exponēdi credita: multi t̄n̄ sunt illā exponētes. Igit' spūs. s. quo hodie repleti sunt apostoli: reliquiq; discipuli: q̄ cœpunt loq; p̄t spūs scūs

N

O

dabat eloqui illis est deus per amorē latus in suā eēntiam/sbām/siue na-
turam & in oēs creaturæ eēntias. i. ideas in illo relucētes: pcedens a deo
in se penitus exn̄te/qd̄ est p̄sona p̄ris & sibi p̄nte per intellectū & penitus
agnito/qd̄ est p̄sona filii. Et per hęc hactenus de p̄cessione ac missione
sp̄s. s. dixerimus. Nō ad sufficientiā qd̄ē (Neq; n. id ulla pōt creatura
præstare) sed pro nostra imbecillitate scrutati fuerimus. Quod illi no-
men. Cur sic noiet. Quæ nois rō secundū rē. Quō pcedat & a qbus.

De missione sp̄s sancti.

P Vnc eius missionē (ut a principio p̄misimus) declarem. Hic
n añ oīa scire uos uelim processionē a missione hoc maxime dista-
re: q̄ illa denotat pcedētem inde naturam & sbām sumere un̄
pcedit. Ista significat missum sumere auctoritatē ab illo qui mittit. Mis-
sionem uero æternā a temporanea hoc solo distare/q̄ illa est acceptio au-
ctoritatis circa æterna/hęc circa tēporanea. Vna tñ missione & unica: &
hac ipsa æterna sp̄s. s. æternaliter & tēporanee missus ē. Neq; qa de no-
uo missus eē dicat̄/noui aliquid illi accessit: qui missus asseritur/neq; qa
uariis sub figuris missus credit̄/uariisq; t̄pibus multas illi missionis rō-
nes aduenisse credamus. Vna & unica missione æterna & incōmutabili
Q facta sunt oīa/illo qui missus ē penitus imutato. Sed quō t̄poream mis-
sionē & æternam unā eē possit intelligi/cū iter se pugnare uideātur unā
rem æternā eē: & hanc eandē factam esse in t̄pe. Et præter hęc cū t̄poreæ
missiones uariis sint factæ tēporibus/nec unis sub formis/sed lōge disti-
milibus/quō una censeri poterunt: p̄sertim cum illæ nō p̄manent: Et
p̄teritū p̄nti ac futuro in his quæ fluūt idē eē non possit: Dicam maius/
si missionis ueritatē audire uolueris. Audiam libens: ut maius aliqd̄ in-
telligā: Sed hoc mius negligi nolim. Est. n. mea sn̄ia q̄ arduum creditu:
scitu uero altissimū. Sed qm̄ arduis & difficillimis uirtus accendit̄: & ge-
stit generosa mens difficilia supare: erit mihi suauissimū: si maius attule-
ris tua sn̄ia: Et hunc mea sententia maximū difficultatis nodū enodaue-
ris. Attende. Missio sancti sp̄s cuius hodie solēnia colimus non tñ æter-
na est: aut t̄poreana. Sed & hęc tēporanea non solū ē illa uisibilis quæ a q-
busdā tripartita describit̄: cui & ab aliis supadditur quarta. En qd̄ hoc ē:
Affer quæso ptes t̄poreæ missionis & adice quartā quā a qbusdā super
R inductā refers: Et cur non ab oibus asserat̄ edisserūt. Missus ē tempora-
neæ sp̄s. s. in colūbæ sp̄e. Dum dñs Iesus Christus batizatus est: missus
est in sp̄e flatus: Q ñ dñs Iesus insufflauit apostolis dicēs. Accipite sp̄m
scūm: quorū remiseritis peccata remittunt̄ eis: & quorū retinueritis reten-
ta sunt. Missus ē hodie dum cōplerent̄ dies penthecostes sup discipulos

Christi cōgregatos in unū. Missus est inq̄ in linguis igneis quæ sup illos infederūt. Has tres temporaneæ missionis partes negare nō possumus. Q̄m̄ priores duas ex euangelio: tertiā ex actibus apostolorū suscepit ecclesia: quartā missionis uisibilis seriem factā in nube lucida: multi (neq̄ sane spernēdi) theologi asserunt. Vt in Christi transfiguratiōe tres summæ trinitatis personas in signo uisibili affuisse demonstrant. Patrem in uoce: filium in gloria transfigurati corporis. Spiritū. s. in nube lucida. Sed q̄a ex euangelio aliisq̄ nouæ legis lris: hāc nubem spūs. s. personam contexisse non constat: & semp aliis in locis q̄bus personæ diuinæ oñsæ sunt sub signo sensibili euāgelistæ uel alii apostoli id nō silent: qui multa nō audent: ne plusq̄ oportet sape uideant: hanc quartā spūs. s. missio nē penitus obmittunt. Trifariam igitur dubitari non pōt: missum fuisse spūm. s. sub uisibiliū rerum spē. Inuisibiliter autē & quasi impceptibiliter missus ē: mittiturq̄ quotidie plures ad hoies: ad plura loca: ad plura negocia q̄ cogitare qs possit. Et cum ad oēs una sit æterna missio & unica: & semp in oibus eadē temporaneæ sunt rerū p hanc ipsam pmutatio nes innumeræ. Hoc ē quod maius asserere uolebā. Arduū tibi uidet æternam & tpaneā in triformi sensibili spē spūs. s. missionē unam asserere & unicam. Multiplices & innumerabiles insensibiliū modorū missiōes eiusdem spūs: una & unica missione pagunt. Sed quō hoc credibile fuerit? Credemus pculdubio si eorū quæ diximus rōnem nō ad rudem supficiem tm̄: sed intus & incute: mentis oculis attente fuerimus contemplati. Tria in uniuerso eē meminimus añ oīa dei uoluntatē & intellectū ut sic dicam: exercētia sine labore: sine tedio: sine suimet qui exerceat mutatione. Videt dei intellectus diuinā eēntiam penitus immutabiliter: qm̄ neq̄ illa aliter oñdi pōt q̄ semel oñsa ē: Et nō nisi semel & semp oñdit: q̄a sine temporū uice: & in æternitatis pmanētia oñditur & uidet: & nequit intellectus illam aliter itelligere q̄ sit oñsa. Fallere. n. falli ue nō potest. Q̄m̄ est ipse sine fine pfectus. Videt quidditates rerū. i. rōnes uniuersales oīum creaturæ. Videt circa hęc uniuersalia particulares rōnes accedentes & decedentes quæ in oñdente & uidente penitus increatæ & immutabiles sunt. Vita. n. sunt. Nam qd̄ factū est in tpe: in ipso primo faciente añq̄ fieret uita erat. Sicut domus añq̄ fabricata sit exterius in mente artificis habet eē: quod nō mutatur q̄uis dū sit augmentis accrescat: & lineis uariet: dumq̄ facta est edaci uetustate: uel hoīum iniuria debilitetur. q̄diu nanq̄ durat artifex: & rōne cōstat: structuræ norma in illo est penitus inuariata. Qui si maneret ppetuo: & nulla rōne mutari illū contingeret: pmaneret in illo rō domus penitus imutata. Deus igit qui

S

T

semper est idem: & alius esse non pōt: rōnes creaturæ: quas Plato dixit ideas. i. similitudines secūdū certos numeros: mensuras: & pondera penitus imutabilia: ad quæ lineam creaturæ dū fiunt cōpignant: continet mente secūdū quas & quarū instar creaturæ formant: & formata uariantur penitus inuariata dei sba: quæ exactissime cōtinet illa oīa secūdū quæ creaturæ uariant. Sed nunqd uarietatum quæ i creaturis omnibus tam sæpe contingūt mensuras & numeros cōtinet deus? Continet certe/ At illas oportet eē uariabiles. Aliter. n. creaturæ non uariarent: nisi suæ uarietātū rō uaria fieret/ atq; scdm eam artifex deus illas uariari decerneret. Sunt oīum uarietātū in deo rōnes & similitudines/ siue ideæ aut exēplaria. Vñ iam diximus particulares cōditiones accedētes & decedentes uniuersalibus illum uidere. Sed tñ hæ suam uarietatem in dei mēte iuariabiliter (ut sic dixerim) hñt. Exemplo me itelliges melius q̄ aut rōne/ aut narratione digestæ ueritatis. Et hoc ipm uelim. Affer igr̄ obsecro exēplum: Vñ intelligam rē uariam iuariabiliter alicubi posse cōsistere? Si pictor uel statuarius imaginem pingere/ aut formare cōstituit: nonne p̄figit in mente certam rōnem picturæ uel imaginis/ a qua nullatenus discedere p̄ponit? Certe nō pōt aliter facere/ si plene artem calleat. Nōne decernit imaginē rudibus antea lineamentis effingere: deīde per singulos dies donec cōceptam in mēte formam expresserit nōne uersare p̄ponit imaginem? nonne p̄ singulos dies illā uersat & mutat? Si in mente eius mutatio aliqua fieret/ ut nō ab initio p̄meditata p̄sequeret? Sed aut adderet/ aut detraheret aliqd his quæ facere decreuerat a principio. Certe rationem artis ab initio nō fuisset assecutus. Aut in medio opis ab illa deficeret. Ita q̄uis p̄ singulos dies dum fit pictura/ uel statua/ donec p̄fecta sit mutet in melius: artis tñ rō in pictoris mente uel sculptoris eadem penitus manet semp. Licet etiā aliter se hñe statuam uel picturā hodie faciat q̄ heri/ Velitq; illam aliter cras eē q̄ hodie. Non tñ ipse: uel artis rō mutatur in illo. Q̄ m̄ a principio meditatus est & uoluit oēs statuæ mutationes: in se ipso penitus imutabiliter p̄durātes/ Si (quod iā dixi) totā sit artis rōnem ex integro cōsecutus. Deus igitur fabricator mundi sapiētissimus: cuius industriæ nihil unq̄ accedere potuit. Ab initio & añ sæcula: añ inq̄ omne tēpus: & sine principio cuiuslibet durationis: anteq̄ mundus fieret: & principia oīs æui cōstituerent: sciuit & cōstituit mundi machinam fabricare/ factus est aut mundus/ qñ illū fieri decreuerat. Quia ergo mundus aliqñ factus est nouus: nihil inde noui deo accessit. Q̄ n̄ uoluntate & decreto ab æterno cōstituto fecit illum: nihil suæ uoluntatis ē quouis mō mutatū. Dixit. n. idest deliberauit & cōstituit ab æterno:
non tunc

non tunc primum dixit quā facta sunt: sed facta sūt quā illa fieri sua æterna cōstitutione decreuerat. Veluti si artifex hodie pponat statuā inchoare post mensem: & mense trāfacto in opus exeat. Non noua uoluntate: uel mutata nouū hoc facit exterius: quod in sua mente antiquatum est. Quod si sola uolūtate faceret: nullatenus mutaretur. Quā (ut iam diximus) ab initio id facere uoluit. Si itē uoluntate sola mutationes in suo artificio oportunas posset efficere: quia illas uoluit dum opus facere cōstituit/nihil penitus mutaret in artifice/in cuius uolūtate opis mutationes ab initio fuisset certa rōne constitutæ. Imbecillitas artificis: non uoluntate sola: sed manibus sua opa facientis: & non nisi p motū facere potentis: & sine tpe mouere nequeuntis: quā tempus ē numerus motus/& mensuratū sine intrinseca mēsurā eē non pōt/facit artificē mutari p mēbra in opando: qui uolūtate semper est idē. At deus cuius ptās semp par est sapientiæ: Sicut rōne oīa uno actu cōprehēdit sic uolūtate unico actu pōt omnia. Neq; ut opus digerat organis corporeis: aut instrumētis indiguus est: opus digerit sine tpe. Igit' quia est supra tempus: sine mutatiōe corporis cuius est penitus expers: sine uolūtatis nouitate/quā nō recipit noua facit oīa: uno & unico actu suæ potētissimæ uoluntatis. Nempe q; artifex uno actu uolūtatis/nolit oīa artis opa: facit ibecillitas intellectus: quæ nō nisi unā rem uno tpe sufficit intelligere. At nō sic deus cuius intellectus est infinitus/quia illi nihil est nec eē pōt nouū: omnia pfectissime itellexit & itelligit semp/& oīa simul/& oīū mutabilitates ac mutationes/una uolitione uoluit ab æterno/quæ suæ uoluntati nō est acquisita/sed innata cōsbalis & illi idē plene: non aliunde adueniens: nō adiacens alterius uirtute: sed sibi intima semp eadem. Mutat' ergo mundus/mutant' inq; creaturæ. Ratio siue idea secūdū quā illas imutat deus/nulatenus uariat'. Quia infinitus itellectus mutationis nō est capax: & rō pfectissimæ artis in artificis pfectissimi pfectissima mēte mutari neq;. Neq; etiā mutatur uoluntas dei: per quā oīa creata mutantur. Quā non noua uolitiōe neq; diuersa: nouitates diuersissimæ rerū adducit in mūdo: Sed una & unica æterna uolitione suæ uoluntati consubstantiali: & æquali per omnia mutat uniuersa. Sicut non mutatur artis intētio: siue uoluntas artificis: quæ permanens eadem per destinatas artis uicissitudines/ab initio præconceptas opus artis immutat.

Declaratio iam dictorum & quorsum dicta sint ostensio.

e Runt hæc oīa plene agnita & penitus idubitata si habuerimus p suatum deum in mundi structura quasi sapiētissimū & pfectissimum architectum tanta sapientia & agēdi potestate pditū

ut suæ artis rationi agē diq; uirtuti nihil ab æterno potuerit accedere: ni-
 hil deficere: nihil penitus imutari/Vt nullis machinis: nullis instrumen-
 tis: nullis organis: sed sola uolūtate atq; decreto efficiat uniuersa: oīa cō-
 mutet se ipso penitus imutabili permanente. Sed quorsum hæc? ad de-
 monstrandū tot spūs scī missiones unā eē. Quæ loco/tpē/atq; affectuū
 disparitate a deo uariantur ut nullā similitudinem recipiant. Si uigilanter
 quæ diximus examinauerimus percipies. Age examinemus/Attēde. Spi-
 ritum scūm qui mittitur iam satis cōstat eē deū: & eius temporaneā mis-
 sionem eē ptātis acceptionē circa aliquod tpale iā pro cōfesso tenemus.
 Hæc si aliqua uisibili spē facta sit illū dicimus uisibiliter missum: & hāc
 ipsam missionem eē uisibilē affirmamus. Si uero inuisibiliter exequatur:
 illū dicimus inuisibiliter missum: & hāc ipsam missionē dicimus inuisi-
 bilē. Ita missio æterna uel tpaneā. Generalis uel spēalis ratiōe termini ad
 quem missus ē tendit/nomen sumit: Sicut extrinseca & uisibilis aut in-
 trinseca & inuisibilis dī rōne mediū sub cuius figura missus opat. Quæ
 si agnoscis & tibi cōstat extrinseca alicui rei illam multiplicare uel secun-
 dū substantiā diuersa facere nō posse: Sicut albedo uel nigredo supindu-
 cta parieti illū nō faciūt a se ipso diuersum. Neq; quia multi colores sint
 in superficie illa trāsit in multas: sed una est & manet sub multis. Ita certe
 una missionis rō: diuersis terminis aut diuersis mediis compata: non ti-
 bi uidebitur in se diuersa: sed una & unica scdm substantiam/imutata pe-
 nitus agnosceretur: p̄sertim si mente nō excidet qd̄ tam seriose declaratū ē
 spūm. s. eē deum: & eius missionem eē acceptionē auctoritatis ad opus
 exequendū & in illo non differre executionem ab auctoritate suscepta.
 Quoniā utrinq; est eadem uolēdi opatio. Quare necesse est hanc exe-
 cutionem a deo fieri uolūtate una: æternoq; decreto imutabiliter oīa cō-
 mutante. Bene se habet/ & iam intelligo cum dicis missionē spūs. s. æter-
 nam: dicere te uerā illam & unicā acceptionē auctoritatis ad exequendū
 æternaliter acceptam in rebus p̄petuis sempq; mansuris. Cum dicis tem-
 poraneā missionē eiusdē spūs: dicere eandē auctoritatē/ & acceptionem
 auctoritatis eandē/ Sed ad res tēporaneas t̄paliter cōmutandas. Cū dicis
 eiusdem spūs missionē generalē: dicere eandē acceptionē auctoritatis ad
 generalia pagenda. Cum dicis spēalem: dicere eandē auctoritatē ad spe-
 ciale aliquid exequendū. Cum dicis missionē tpaneā atq; uisibilē eius-
 dem spūs: dicere acceptā auctoritatē/executioni mandandi in signo uisi-
 bili. Cum dicis missionē tpaneā & inuisibilē eiusdem spūs: dicere acce-
 ptam auctoritatem executioni mandandi nullo signo sensibili ad opus
 adhibito: ut semp sit eadem missio: sed termini aut modi exequendi di-
 uersi sint.

uerſi ſint. Ita prorfus. Veluti ſi quem pontifex Romanus legatū cum iurisdictione ad ſpūalia & pphana: ſiue ſæcularia ad diuerſa mūdi climata: diuerſaq; ad negocia mittat. Erit certe una miſſio: una legatio ex pte mittentis & miſſi nullatenus uariata. Et tñ diuerſa ſortiet' nomina: p diuerſitate negotioꝝ: locoꝝ: & tēporū: quæ legationē uel legati rōnem nō uariabunt: neq; multiplicabūt: opa tñ erunt uaria: legationis ſiue miſſiōis auctoritate penitus imutata. Copioſe certe ſatiſfactū eſt: tãgo & teneo in finitas miſſiones. i. executiones auctoritatis una miſſione cōſiſtere: & uiſibilem ac inuiſibile: æternam ac tpaneam rōnem miſſiōi additã: illã nō poſſe mutare: neq; multiplicata negocia poſſe illam multiplicare. Præſertim qm̄ (qd' & tu monuiſti) per ſolã uolūtatem deus p̄r: & filius mittūt ſpūm. s. Ille ſola uolūtate miſſus opatur: quæ una tñ in tribus eſt: ſummeq; neceſſaria: & plures eē nō poteſt: neq; in ſe ipſa h̄re cōtingentiam uel mutationē: licet ſuper mutabili re ueniens illam immutet.

De ratione miſſionis ſpūs ſancti in triplici uiſibili ſpecie.

Ed cur ſpūs ſanctus in triplici uiſibili ſpecie miſſus eſt & non in pluribus. Cur ēt potiffimum in illis quas diximus uidelicet in ſigura colūbæ primo. Deinde in flatu forma. Et tandē (quod hodie recolimus) in igneis liguīs. Vñ omnes quos ſupſedit: repleti ſunt & cœperunt loqui uariis linguis: put ſpūs. ſ. dabat eloqui illis: ſcire deſidero: ut p̄ntis ſolēnitatis rōnem copioſius habeam: & feruentius colã: quo illam certius agnouero. Tres ſunt qui fidei catholicæ teſtimonium dant in cœlo: P̄r: Verbum: & Spūs. s. & hi tres unū ſūt ſcđm ſubſtantiã. Tres item ſunt qui hanc ipſam fidē atteſtant' in terra: Spūs: Aqua: & Sãguis. Spūs inq; angelici boni: qui naſcente dño n̄ro Ieſu Chriſto n̄ræ fidei magiſtro & principe cantauerūt. In terra pax hoĩbus bonæ uolūtatis. Qui paſtoribus dixerunt: annuncio uobis gaudiū magnū: quia natus eſt nobis hodie ſaluator mūdi. Spūs itē angelici mali qui a multis expulſi exeuntes clamabant illū eē Chriſtū. Spūs item humani qñ pueri hebræorū portantes ramos oliuæ: obuiauērūt dño clamantes: Bñdictus qui uenit in noīe dñi rex iſrael. Spūs Ioannis Baptiſtæ qui dixit. Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mūdi. Aqua etiã teſtimoniū phibuit qñ ſe calcabile præbuit dño Ieſu Chriſto: & eius imperio cōtinuit impetū tempeſtatis: factō comprobans & atteſtans dñm Ieſum Chriſtū eē deum factorē ſuū cui illa nullatenus reſiſtere poſſit. Sanguis quoq; non thauoꝝ aut uitu loꝝ: ſed hoĩum mortuoꝝ: qui concretus & hebes in uenis: iterum dño Ieſu Chriſto iubente per illas fluere cœpit: & ueterem cōcentum armoniamq; neruorum iam ſilentem renouauit. Tres etiam mundos figurauit

Y

Z

antiquitas: inferū siue subterraneū/mediū subcœlestē/& supremū siue cœlestē. q̄ hos tres mundos inhabitant rōnales spūs fidei nr̄æ caput/dñm Iesum Christū uenerant & colūt. Q̄ n̄ in noīe Iesu flectitur omne genu/cœlestium/terrestriū/& infernoꝝ. Tres sūt status rōnalis creaturæ. Primus sc̄dm quē iſtituta est: in quo q̄dam pmanſerūt: quidā ab eo ceciderunt. Alter in quo se p̄cipitauit: & facta est deſtituta. Ab hoc q̄dam rōnales spūs releuantur. Quidā in eo manēt perpetuo: & releuari nō p̄nt: quia nolunt. Alter naturæ reſtitutæ: ad quem releuati quidam plene perueniunt: quidam minime. Rurſus releuatæ naturæ triplex ē rō: Quidā releuant: & nunq̄m recidūt. Quidā releuantur & iteꝝ decidūt: ut releuentur: Quidam nunq̄m releuātur. Horum trinōꝝ ordinū gr̄a ter in ſigno uiſibili ſapientiffimus deus sp̄m. s. ſuū mittere uoluit: qui ad fidē trinitatis uenit cōfirmandā: cui triplex est ex cœlo ex terra: ex iferno teſtimonium. Qui tres mundos illuſtrat. Inſimū per punientē iuſtitiā. Mediū per miſericordiā releuātē. Supremū per gloriā fœlicitantē. Venit p̄terea spūs. ſ. ad hoīes ut purget immundos. Proficientes. i. iā purgatos: p̄ficiat & corroboret. Roboratos cōfirmet & illuſtret. Quare ter magna cū rōne miſſus in ſpecie uiſibili inuenitur.

De ratione miſſionis spūs. ſ. in Columbæ ſpecie: in ſtatu halitu: & in igneis linguis.

A T primo q̄dem in Colūbæ ſpē: q̄n̄ Chriſtus a Ioāne aquis iordanis baptizatus eſt. Audite quæſo figurā: Deinde figurati myſterii rōnem accipite. Cum aquis diluuii purgata eſt terra peccatis: ſolus Noe ob iuſtitiā quam coluit cū uxore & liberis liberorumq; uxoriſque per arcā ſaluatus eſt. Volens hic certior fieri an plene eēt terra purgata peccatis. An ſibi liceret egredi arcā: colere terram: & hominū inſtaurationi opam dare: Bis emiſit Columbā: quæ ad eū reuerſa ad ueſperā: tulit oliuæ ramum ore ſuo: uirentibus foliis. Ita expectatis ſeptem diebus aliis Noe egreſſus eſt arcā: & a deo b̄ndictionē accepit. Secūduſ Noe rex iuſtitiæ qui uenit cœlum terrāq; purgare peccatis: & genus humanū in integrū reſtituere: cum proprii corporis arcam noſtræ ſalutis certiffimū instrumentū undis fluentibus iordanis expoſuit: ut aquas ad baptiſmū ſuo baptiſmo ſanctificaret: ac ſctificatas oñderet: in columbæ ſpē sp̄m. ſ. ad ſe uenire: & ſup ſe ſedere conſtituit & conſpexit. Et ſicut Noe primus poſt Columbæ reditū expectauit ſeptem diebus aliis. Ita ſecūduſ Noe q̄ per ſeptē ebdomadas paſſionis ſuæ myſteria uoluit celebrari. Ad ſpūs. s. miſſiōem ſeptem alias ebdomadas itermiſit. Quatenus primo ſeptenario a cordibus nr̄is extirparentur uicia: ſecūdo uirtutes ſererentur. Et ſpūs. s. qui in colūbæ

qui in columbæ sp̄e ad purgandū nos uenit primo septēnario: In specie flatus: secūdo adueniens septēnario pficiat quos purgauit. In tertio uero per ignis speciē supra nos adueniat & illuminet atq; confirmet. Est colūbus animal sine felle amicissimū homini: cuius sanguis oculorū maculas purgat: & dolores lenit: eius stomachus purgat margaritas & efficit meliores. Ita sp̄s. s. ab oī amaritudine ignoratiæ uel nequitia alienus: amore sapientiæ & fulgore iustitiæ mentis oculos purgans & acuēs quos absorbet: nō assumēs sed efficiēs meliores: sub columbæ sp̄e nō sine rōe in dñi Iesu Christi baptisate se monstrauit. Postremo qa dñs Iesus Christus baptizatus ē ut homines cōciues scōr̄e āgelorum & domesticos dei faceret: in eius animalis effigie hoc in baptisate sp̄s. s. uoluit apparere: quod cœleste eēt & aereum: & nihilominus cū hoibus hitaret. **Q** m̄ & is super quem uenit de cœlo descendens: cœloꝝ cōditor: moderator & dominus: in terris uisus est: & cum hoibus conuersatus est: ad eor̄ salutem promerendam. Nunc qa purgatos conuenit roborari: ne relabant̄ in fordes: & robur hominis maxime est a sp̄u uitali simul & naturali: qui alitu uel flatu maxime dignoscit̄. **Q** n̄ robusti hoies solidæ cōpaginis & bñ sani: multo uigore & bono odore respirant: e contra graciles raræ texturæ debiles: aut non uigoroſe respirant: aut non bene olent alitu. Datus ē iccirco a dño Iesu christo. s. s. in alitus sp̄e: quem uigoroſū & optime olētē fuisse credere debemus. **Q** m̄ dñm Iesum Christū secūdū hoiem cōstat fuisse corporaturæ tempatisimæ: oīumq; sanissimæ. Vt igit̄ nostrū robur sp̄m. s. nobis eē constaret: Vt sciremus quia nō sumus sufficiētes boni aliquid cogitare quasi a nobis: Vt meminissimus nos bona loqui docente sp̄iritu totius p̄fectionis auctore: ut nostram uitam a deo esse sciremus: & in illo atq; per illum nos uiuere agnosceremus: ut puderet nos cor nr̄um malis cogitationibus sordescere: In sp̄e flatus alitus & spiramine: un̄ uita p̄manet: & sine quo durare non pōt: oñsus est sp̄s. s. missio ne secūda. Tertium sp̄s. s. opus est: adiutos & roboratos ad p̄fectum reducere: & decorare: Vt per ecclesiæ sacramenta quæ eiusdē sp̄s. s. munere suscipimus: nos euadere intelligamus oēs in uirum p̄fectū: in mensuram ætatis plenitudinis Christi. In igne se oñdit tertia missione sp̄s. s. **Q**uid. n. magis p̄ficere pōt q̄ ignis: qui inter elementa p̄fectissimus est. Cuius uirtute oēs naturæ elementis compacte concoquant̄ & in ultimā p̄fectionē coalescunt. Est certe ignis inter oīa elementa op̄osissimus: atq; purissimus. Est p̄ficiens omnia: & a nullo ipse p̄fectus. **Q**uid porro magis pōt ornare corpus q̄ splendor? **Q**uid ornatius animo q̄ lucis fulgor accedere pōt? Ignis si purus. i. si sine aliorum elemētōꝝ mixtura sumat̄:

C

D

E non comburit: sed illuminat. Nō deuorat: sed perficit & decorat. Ita quæ spūs. s. corpus exornat: & animā splēdescere facit oīum fulgore uirtutū: ad tertii muneris sui oñsionem in igne uoluit apparere. Non cuiuslibet formæ: sed quasi lingua. Neq; hoc frēs charissimi mysterio uacat. Discernitur hō a brutis rōne. Sed si sit elinguis quasi sine ratione uī. Quia rōnis opus plene oñdere nō sufficit. Multa qdem secundū rōnem sunt hominis officia: sed linguæ ministerio ornatissimus ē. Hic ego crediderim exornandæ linguæ studio dicta eē humanitatis studia: & qui rethoricis student: humanitatis lrīs dictos eē opam dare. Qm̄ humanissimū hoīs opus est eloqui. Multa sūt in homine membra: nullum magis hominē oñdit q̄ lingua. Quid Eschinē. Quid Demosthenē: claros fecit apud græcos & potētes nisi lingua? Marcum Catonem illū Censoriū senatorē ex rustico & rudi porcorū custode (uñ portius dictus est) linguæ uirtus qua tot clientes ostendit infontes: & se totiens iustum uirum & æquum in senatu: & in cōcionibus tutatus est: semper inter primos & potentissimos Romanæ Urbis proceres cōstituit & seruauit. Marcum item Cicero nem Arpinatem: & nouū in Vrbe: quid consulē in ea constituit? Quid Catilinæ cōiurationē extinguere præstitit? Quid plusq̄ Cæsarem aliquñ posse in Romana rep. tribuit? Quid Pompeo illū uenerādum & inter primos fecit hri? Quid illi duos Cæsares cōciliauit? Quid illum post suas partes profligatas in senatu retinuit? Quid Octauiano ad imperiū illum tribuit adiutorē? Quid per tot sæcula nomen eius summa cū ueneratione recolere facit? Certe linguæ facundia: & ad iusti & æqui studia persuadenda p̄mptissima. In quo si perseuerasset. Si philippicas inimicamente & uindictæ studio ad infamiam Marci Antonii sempiternam nō edidisset: nunq̄ p̄fecto proscriptis inter ciuiles ardores & turbines fuisset annumeratus: nunq̄ carnificū gladiis fuisset expositus. Ita quem lingua bñ frenata ad summos honoris gradus: & sibi ip̄i qui obtinuit antea uix optabiles euexit: illū eundē effrenis facta subuertit: prostrauit: & carnificibus tradidit obtrūcandum. Dies me deficiet: si quos fructus bonos bona: quos item malos mala lingua inter hoīes pariat afferre uoluero. Certo certius est respublicas Regna: Reges bñ moratæ linguæ beneficio augeri: conseruari & p̄manere. Iniuriose autē linguæ uicio: quæ uel supbia effertur: uel ligat̄ auaritia: uel libidine sordet: oēm publicam & priuatā rem p̄cipitari notissimū est. Vidisti priuatas domos lingua castigata præsertim in fœminis pace iocundissima p̄frui. Vide cōtra ubi sit nurus loquax: ubi fœminæ rixosæ: domū non posse cōsistere. Frum nondū cōiugatorum charitas rarissime uiolatur. Mōstrum est nondū uxoratos frēs diuidere

diuidere substantiã & habitare sepatim. Contra ubi uxores duxerũt pro miraculo est illos simul hãtare diutius. Quid hoc efficit: nisi linguæ muliebris immoderata loquacitas? Vultis o uiri domos uestras a iurgiis & a rixis tranquillas? Ante oĩa uestram cõpescite linguam: deinde uxorũ loquacitatem comprimite. Tales uobis erunt filii: tales famuli: quales lingua uestra & uxorũ uestræ habere uoluerit. Vultis o ciues qui ad clauũ reip. in puppi sedetis uras resp. esse sc̃elices? Adhibite publicis cõsiliis linguas castigatas & castas. Fluctuat antea senatus q̃ ciuitas. Sed ne uos diutius per sæcularia circũducam. Quid ampliauit: quid gloriosam effecit monachorũ uitam: nisi lingua dei per assiduas orõnes: & proximi utilitatem: per prædicationes & monita personãs idesse. O Dominice in quo potissime tuæ uitæ imitatores ualere exhortatus es? Tu quid egisti? Hereses lingua: & idessis sermonibus persecutus sum: Fratres meos intentos esse uolui malis heresibus extirpandis: puritatem fidei catholicæ prædicandæ tuendæ: & rationibus defensandæ. O Francisce qui tantis uirtutibus claruisti: ut uexillum triumphantis Christi tuo corpori portares in sculptum. Quid tibi postq̃ mēte es in melius cõmutatus fuit maximæ curæ? Quid potissimum egisti: postq̃ stigmata dñi Iesu in corpore tuo circũportare mœruisti: quid fratres tuos agere uoluisti? Ego semper dominum Iesum Christũ: & pr̃is eius beneficia populis prædicaui: nusq̃ ab hoc studio me retraxi: a uibus etiã & quadrupedibus: immo & maris piscibus: ore meo dei magni beneficia enarraui. Non solum hereses persecutus sum: sed etiã penitus a fide Christi alienos adiuui: & coram illis intrepidus euangelii ueritatem prædicaui. Postq̃ corpus laboribus effoetũ: & in edia cõsumptum est: Christi uulnera in me suscepi: quia ambulare non poteram: studui circũferri: & linguam & quæ mihi sola erat integra in dei laudibus enarrandis semper exercui: semper docui euangelii ueritatem. Et in extremo uitæ constitutus a prædicatione cessare non potui: Fratres meos ad uoluntariæ paupertatis studiũ animaui. Qui ut prædicãdi gratiam a domino assequerẽtur: eos assidue prædicare præcepi hac potissimum rõne: ut in prædicatione quam facerent: casta & examinata eorum eloquia essent ad utilitatem & ædificatiõem populi: cui uirtutes & uitia: pœnam & gloriam: cum sermonis breuitate per fratres meos prædicari madaui. Qm̃ uerbum abreuiatum fecit dominus super terram. Nulla esset abstinentia uirginum: Nulla perseverantia cõfessorum: Nulla constantia martyrum: nisi fuisset prædicatio apostolorum. Fidẽ Christi linguæ ministerio: seminandam: purgandam: alẽdam: retinendam:

defendendam: & perpetuo conseruandam spiritus. s. ab initio præuide-
rat: & iccirco in igneæ linguæ figura potissimum uoluit apparere: ut qui
labia Esaïæ prophetæ calculo ignito de altari sumpto per angelum pur-
gari mandauerat ad prophetiam: suo etiam splendore & feruore ad euā-
gelii ueritatem illustraret: hac die qua repleti sunt omnes discipuli Iesu
spiritu. s. & cœperunt loq̄ uariis linguis: prout spiritus dabat eloqui illis
euāgelicam ueritatem per quam in psalterio decem chordarum omnis
ecclesia iustorum de suo & redemptori nostro domino Iesu Christo
psallat semper. AMEN.

Marci Vigerii Saonensis ordinis minorum Tituli Sanctæ Mariæ Trans-
tyberim presbyteri Cardi. Senogallieñ. Decachordum Christianū finit.
Quod Hieronymus Soncinus in Vrbe Fani his characteribus impressit
die. x. Augusti. M. D. VII. Sacræ Theologiæ magistris Guido de Sancto
Leone & Francisco Armillino de Serra comitum eiusdem ordinis
Correctoribus.

	Braam cur exultauit ut uideret diem christi iesu.	car. lii. Z.
	Abbreuiatio dormitiōis christi magna cū rōne facta.	c. ccxviii. K.
a	Abſq; ſynagogis facient uos: quid ſibi uelit.	car. cxlvi. B.
	Acetū cur dño iesu in cruce ſitiēti ſit datū in potū.	car. ccix. B.
	Accntia panis & uini cur christi corpi iherere nō poſſint.	c. cxx. S.
	Accidentis quæ ſit ultima ratio: & primum ſubſtētaculum.	car. cxxi. V.
	Accidentia non habere ſecūdam naturam perfeitatē tertii modi quōs habeāt primam ſecundam & quartam.	car. ccxxxi. N.
	Accipite & comedite: quid ſibi uelint.	car. cxxiiii. O.
	Accipite eum uos: quid ſibi uelit.	car. clxxiii. C.
	Accuſationis coram pilato contra iesum factæ apparatus.	car. clxxiii. F.
	Accuſationes contra Iesum aperte oſtendi confictas.	car. cxc. R.
	Ad annam primum cur ductus ſit dominus iesus.	car. clx. Y.
	Adduco eum uobis foras cur dixit pilatus.	car. clxxxiiii. K.
	Ad hoc ueni in mundum: quid ſibi uelit.	car. clxxv. S.
	Adhuc modicū tēpus uobiſcū ſum cur dixerit dñs iesus.	car. cxxxii. L.
	Adiuuro: qd ſignificet/ & iuramēti a Caypha p̄ſtiti interptatio.	car. clxvi. B.
	Adorationis apparatus.	car. liii. X.
	Adorationis p̄paratio ſtrictim collecta.	car. lxix. G.
	Admonitio iudicibus utilis.	car. clxxiiii. G.
	Ad quid ueniſti: quid ſibi uelit.	car. clvi. H.
	Agonie domini iesu ueritas.	car. ciii. K.
	Agni in holocaustum oblati lege purgationis ratio.	car. lxxix. G.
	Alios ſaluos fecit quo ſenſu dictum ſit.	car. cxcix. Q.
	Alchimiſtarum ſtultitia.	car. ccxxix. D.
	Alchimiſtæ cur nūc ad aſtologiā/ nūc ad nigromatiā ſe cōuertāt.	car. ccxxix. G.
	Amen ueritatē ſignificare tripliciter.	car. cxvi. T.
	Amari a domino iesu christo quantum proſit.	car. cxxxvii. G.
	Amoris ueri ſtudia & beneficentia.	car. ccxxxv. L.
	Amoris indicium certum.	car. cxlii. I.
	Amoris diffinitio.	car. cxliii. N.
	Amē dico tibi/ hodie mecum eris in paradiso expoſitio.	car. cciiii. N.
	Amodo filiū hoīs in dextra uirtutis dei uidēdū: qd ſibi uelit.	car. clxvii. F.
	Ancillam cur ſe dixerit regia ſalutatione honorata.	car. xxvi. G.
	Angelorum ſcientia/ ut ſit noſtra ſublimior & certior.	car. iiii. E.
	Angelus cur nomē unius chori & ſimul oīum ordinū ſpūum btōꝝ ſit.	c. iiii. G.
	Angelus gabriel cur miſſus ſit ad uirginem.	car. v. K.
	Angeli quomodo deſcendant corporea effigie tecti nō adiuti.	car. xvi. C.
	Angelum corporis beneficio egere ad mouendum corpus in qua eſt debilitate	

imaginatiue asseritur.	car. xvii. D.
Angelus confortans dominum iesum in agonia positum.	car. cliiii. S.
Angeli semp boni sūt/ & uere opant: demōes falsi sūt & false opāt.	c. clxxix. H
Angeli angelos/ & aīæ aīas per seipsos plenæ intelligunt.	car. clxxxii. Y.
Angeli non plene deum intelligunt.	car. clxxxii. Z.
Animam hominis non esse personam.	car. cxxxi. S.
Annūciatiōis mysteriū ienarrabile eē & icōpræhēsibile oī creatæ mēti.	car. iii. A.
Annūciationis festū diem esse colendissimū ab hoibus & angelis.	car. iii. B.
Annunciacioni cur succedat natiuitas saluatoris.	car. xxvii. T.
Annūciacionis festiuitas cōcinens missiōni spiritus sancti.	car. ccxxvii. O.
Ante faciē oīum populorū xpm paratū salutare cur dixerit symeō.	c. lxxxviii. B.
Ante diem festum paschæ cur iesus discipulos moneat.	car. cxii. A.
Anne oratio ad conspiratos in iesum.	car. clxiii. Q.
Antipodes nullos esse etiam si terra rotunda sit/ & maxima ex parte cœlo: id est aere circūseptā.	car. ccxx. Q.
Apostolos duodecim cur scribat euangelista ultimam cœnam cœnauisse cum domino Christo.	car. cxvi. Z.
Apostolorum modestia.	car. cxxx. Z.
Apparatus siue distributio quæ passionem antecedunt.	car. cxi. Y.
Aquam in peluim mittere iesum: quid sibi uelit.	car. cxiii. K.
Architophel figurā egisse pontificum in captura iesu.	car. clvi. F.
Aries abraæ christi humanitas.	car. ccvii. O.
Aries figurās eucharistiæ sacrm secūdū efficiētē causam.	car. cxxvii. I.
Articuli heresum grecorum.	car. ccxxxvii. Y.
Asino cur potissimum infederit dñs iesus palmarum die.	car. xciiii. A.
Ascendere & descendere: quid sit.	car. ccxx. S.
Ascēdēs dñs eleuat ab angelis nō ad auxiliū: sed honoris grā.	car. ccxxiii. E.
Ascendit deus in iubilatione declaratio.	car. ccxxvi. N.
A temetipso hoc dicis cur iesus interrogauerit.	car. clxxiiii. I.
At illi magis clamabant astute.	car. cxcii. E.
Audi filia & uide &c. quid sibi uelit.	car. lxii. K.
Aue conuenientissime mariæ ab angelo dici.	car. xviii. H.
Augumenti christi manifestationis indicium.	car. cxxxviii. R.
Aurū a magis oblatū: Thus & myrrhā cur uirgo mē debeat accipe.	c. lxxiii. D.
Aue rex iudeorum cur christo dixerint romani milites.	car. clxxxix. Q.
B	
Baptismi grā licet sit prima in ordine nō tñ in pfectione meriti.	car. cxxvii. F.
Barbæ nascētis tēpus: & augumenti status & decrementi.	car. lxxviii. B.
Benedictionem opere constare.	car. xix. K.

Beneficentiæ lex & ius.	car. lxxxvii. X.
Bethphage: quid significet.	car. xcii. Q.
Bñdictio Magdalenæ & Mariæ a christo data ascensionis tēpore.	car. ccxxiii. K.
Benedictus & benedicere: quid sit.	car. xcvi. H.
Beate steriles &c. quid sibi uelit.	car. cxcv. Y.
Bethania exisse dominum iesum ascensurū quomodo itelligi debeat pro Lu- cæ euangelistæ concordia in seipso.	car. ccxxii. D.
Benedictio matri data a domino iesu christo.	car. ccxxiii. H.
Benedictio materteris suis data a domino iesu ascensuro.	car. ccxxiii. I.
Bonos angelos non fictē agere neq; male operari.	car. clxxvii. G.
Bouem & Asinum inter quos natus est iesus latrones inter quos crucifixus est designasse.	car. cxcv. C.
Blaffemia triplex a ptereuntibus contra dñm iesū crucifixū dicta.	car. cxcix. P.
Blaffemia duplex latronis pendētis a sinistra dñi Iesu crucifixi.	car. ccii. E.
Blondi forliuiensis narratio decreti de pcessione spūs sancti.	car. ccxxxviii. D.

C

Canticū Mariæ uirginis sublimius cātico Mariæ sororis Moyfi.	car. xvi. A.
Cātico mariæ ostendit eam nō fuisse de filii passione lamētatam.	car. cix. M.
Calicē bis in ultima cœna a christo porrectum fuisse discipulis.	car. cxviii. I.
Causæ primæ in agendo efficaciatia.	car. cxix. Q.
Calicem a se transferri cur christus orauerit.	car. cxxxi. G.
Charitatē seruādā cur in ultima cœna dñs iesus totiēs iterauerit.	car. cxlii. K.
Causam & occasionem dare: quid distet.	car. cxlvi. D.
Capturi iesum unde retrorsum abierunt & ceciderunt.	car. clyii. L.
Captura & alligatio domini iesu.	car. clix. X.
Cayphæ domum congruere perduto iudeorum consilio.	car. clxiii. O.
Cayphæ adiurantis astutia.	car. clxv. A.
Cayphas ad interrogandum iesum: unde surrexerit.	car. clxv. Y.
Carnifices cur milites dixerit euāgelista.	car. cxcviii. L.
Cayphæ interrogatio primæ suggestioni concordat.	car. clxix. M.
Calamo spōgia alligata cur potauerint dñm iesum christum.	car. ccx. E.
Cœnauisse cū dño iesu ultimā cœnā cur euāgelistæ n̄ scribāt matrē eius.	cxvi. Y.
Cedron cur dominus transferit ante passionem.	car. cl. R.
Cœlestium terrestrium & infernoꝝ genua domino iesu flecti.	car. lviii. T.
Cereos accēlos cur circūferamus purificatōis solēnia celebrātes.	car. lxxvi. C.
Centri ratio declarans: quid sursum: & quid deorsum.	car. ccxx. R.
Cœli quomodo aperiantur.	car. ccxxi. X.
Cœli nubes angeli.	car. clxvii. H.
Christianas ueritates lumine naturali solo non posse discerni.	car. xli. G.
Chrianas ueritates q̄re nulla creatura ppria uirtute possit itelligere.	car. xli. H.

Christus nascens cur matrem nullatenus læserit.	car. xlvii. I.
Christus quid significet.	car. lxxxiii. F.
Christum in eucharistia corporeo modo non locari.	car. cxxi. A.
Christus scdm hoïem q̄ rōne se p̄ntē exhibeat sp̄ibus eucharistiæ.	car. cxxiii. I.
Christus p̄ quos: q̄bus: q̄bus de causis & quotiēs sit traditus.	car. cxxvi. A.
Christiani hominis officium & ratio.	car. cxlii. L.
Circūcidit̄ iesus: ut per oïa mēbra passus ostendat̄.	car. li. X.
Circūcisio quid sibi uelit auctore paulo.	car. li. Y.
Circūcisio duplex ex littera Pauli.	car. lii. A.
Circūcisio cur per circuitum fiat.	car. lii. B.
Circūcisio carnis quid præferat.	car. liiii. E.
Circūcisionem primi concilii decreto abolitā.	car. liiii. G.
Circūcisionem dei decreto abolitam.	car. lv. H.
Circūcidi cur uoluit dominus iesus.	car. lv. I.
Circūcidendo & baptizando cur nomina dentur.	car. lvi. M.
Circūcisionis solēnia recte subsequi epiphaniæ festiuitatē.	car. lix. V.
Circūcisio cur in uirilibus sit instituta.	car. li. V.
Cibi triplices animæ circūcise apponendi.	car. liii. D.
Cibi & potus in regno dei: qui sint.	car. cxiii. G.
Citius fieri: quid uoluerit iesus.	car. cxxxi. H.
Clarificatus ē filius hoïs: & deus clarificatus ē ī eo: qd̄ sibi uelit	c. cxxxii. K.
Clementia dei in comparabilis.	car. xcix. P.
Chlamidem coccineam: coronam spineam: arūdineum sceptrum: cur mili- ti dederit uerberato iesu.	car. clxxxviii. O.
Cognitionis gradus inter Mariam & Helisabeth.	car. xxiii. Q.
Conceptus uirginis ab aliæ fœminæ cōceptibus d̄ria.	car. xlvi. C.
Conceptus & natiuitatis d̄ni Iesu difficultatum solutio.	car. xlix. R.
Corpus amplissimum loco non claudi.	car. xlvi. M.
Corpus locum nō occupare necessario omnino.	car. xlix. N.
Corpus minus per plura maiore se longe diffundere.	car. cxxii. C.
Corpus xp̄i & sāguis sub acc̄ntibus panis & uini quō cōtineant̄.	c. cxxii. D.
Corpus christi nō oïno fuisse ligatū lege aliæ corpore.	car. cxxii. E.
Corpori d̄ni Iesu quæ gr̄æ sint cōcessæ in ultima cœna.	car. cxxii. G.
Corpus & sanguinē d̄ni Iesu rem eē in sac̄o: & signum.	car. cxxvi. B.
Corpus christi qua ratione.	car. ccxxi. V.
Concilium Primum.	car. liiii. F.
Cohors quot milites habeat.	car. cliiii. T.
Cohors romanæ militū cur armata sit ad capiēdū Iesum.	car. cliiii. V.
Consilium a quo dari possit: & quid sit.	car. clx. Z.
Cōsiliū iniisse iudeos bis apud Cayphā in captura d̄ni Iesu.	c. clxiiii. N.

Concordia trium euangelistarum sup Petri negatione.	car. cxxxiii. N.
Conscientiæ ratio.	car. lxxiiii. G.
Côcordia euāgelistæ de hora crucifixiōis/ & mortis dñi iesu.	car. ccx. H
Côcordia euāgelistæ de iumēto: sup quo dñs accessit hierlē.	car. xciii. S.
Commendationis locus maxime attendendus.	car. lxxxiiii. H.
Columbi oblati lege purgationis ratio.	car. lxxviii. I.
Condolentiæ/ & tristitiæ ratio.	car. cv. R.
Colūna ignis figurans eucharistiæ formam.	car. cxxvii. M
Commouit populum. &c. dictum amphibologicè.	car. clxxxv. T.
Constāter accusātes iudei nō scdm uirtutē fortitudinis.	car. clxxxvi. B.
Cōturbatus ī sua exercitatiōe dñs iesus: q̄re & quō fuerit.	car. cxciii. Q.
Cōfidit ī deo. ipudētissime dictū a carnificibus cōtra iesum.	car. cc. S.
Confidit in deo. quo sensu dixerint pontifices iudeorum: cōtra domi- num iesum crucifixum.	car. cc. T.
Consumatum est. quid sibi uelit.	car. ccx. F.
Colūba emissa a Noe spūs. s. missionē ī spē colūbæ p̄lagiuit.	car. ccxliiii. A.
Cogitatiōes ex multis cordibus uirgini reuelatæ passionis t̄pe.	car. cx. X.
Creaturæ irrationales cur sint tenebræ.	car. xl. Z.
Creticorum dierum ratio.	car. lxxvii. S.
Creata uirtus un̄ in agēdo differat ab increata.	car. cxix. P.
Credendorum secundū catholicam fidem prima ratio.	car. cxxxiiii. R.
Credenda a christianis.	car. cxxxv. X.
Creata melius & uerius eē in deo/ quam in se ipsis.	car. clxxxiii. E.
Creatura cur resuscitare non possit.	car. ccxvi. Y.
Creari posse aliquid quod æternum sit.	car. cxx. R.
Crimina contra iesum conficta.	car. clxiiii. R.
Crudelitas horrenda nimis.	car. lxxv. X.
Crucis domini iesu magnitudo & affixionis modus.	car. cxcv. D.
Crucifixores domini iesu fuisse quatuor.	car. cxcvi. E.
Crucifixores carnifices domini iesu fuisse quatuor.	car. cxcviii. M.
Crucem nō fuisse magnæ proceritatis: ut nostri asserunt.	car. ccx. D.
Cur aquæ administratione dñs iesus exemplum humilitatis potissime executus est.	car. cxiiii. Q.
Cum exercitu Herodes cur iesum acceperit.	car. clxxxvi. C.
Cū obduxero cœlū nubibus: dc̄m Noe cōpletū ī cruce xp̄i.	car. ccvi. M.
D	
Dauid Mariæ progenitorem merito describi.	car. xv. Y.
Damasceni expositio de processione spiritus sancti.	car. ccxxxix. F.

Damnati quomodo uolunt bonum.	car. ccii. F.
Dabit ei dominus sedem patris sui.	car. xxi. T.
Decies centena milia hominum ī expugnatione iudeæ occisa: non agita septem milia capta.	car. lxvi. X.
Decretum florentini concilii sup controuersis græcorum/ & latinorum de fide/ & moribus.	car. ccxxxviii. E.
De uoluntate dei: nasci scientiam contingentium.	car. xciii. T.
Desiderio desiderauī. &c. quid sibi uelit.	car. cxvii. B.
Desideriū Simeonis complementum.	car. lxxxvi. P.
Deo nullam hominum maiestatem posse comparari.	car. vi. O.
Deus cur significare dicat/ actu opans: & quō hoc itelligi deat.	car. vi. P.
Deus quomodo dicatur ignis esse comburens.	car. vii. S.
Deus est: quō maius cogitari non potest.	car. viii. V.
Deus quid sit: creaturā capere non posse.	car. viii. X.
Deus est spera intellectualis.	car. viii. Y.
Deus quomō quasi centrum in spera se habeat.	car. ix. Z.
Deo nihil esse facilius factu uel difficilius.	car. xxv. T.
Deus cur statim se angelis ab initio non plene ostēderit p propriā sub- stantiam agnoscendum.	car. xxxiii. Y.
Deum accedendum adorationis grātia.	car. lix. Z.
Deum cur timere debeamus.	car. cxl. B.
Deum p ignaros & ipios/ aliqñ futura p̄dicere & pia.	car. clx. A.
Deum hēre filium: nō est alium deum eē/ q̄ unicum.	car. clxvi. C.
Deus meus: deus meus: ut qd dereliquisti me: qd sibi uelit.	car. ccxii. N.
Deum quid esse/ p̄supponere debeamus.	car. ccxxxii. X.
Deus cur sēp itelligat oīa sine errore/ & sine fatigatione.	car. ccxxxiii. B.
Dei nomina decem.	car. ccxxxiii. C.
Deum esse & patrem & filium.	car. ccxxxiiii. H.
Dæmonum attestatione cur dominus recusaret.	car. xcvi. N.
Despōsatā eē Mariam sine mēda: saluo p̄posito uirginitatis.	car. xv. V.
Deposuit Iesus potentes de sede: exaltatus in Cruce.	car. ccvi. G.
Dextera uirtutis dei quæ sit.	car. clxvii. E.
Dexteræ dei digitus expositio.	car. ccxxxv. O.
Dii gentium/ cur accesserint ad suos adoratores.	car. lix. Y.
Dilexit Xps ī fine suos/ qui erāt ī mūdo: qua rōe dcm̄ sit.	car. cxii. B.
Dilectio ab homine christiano/ qualis tenenda sit.	car. cxliii. M.
Dicent montibus &c. quid sibi uelit.	car. cxcv. Z.
Dimitte eis: pro quibus dictum sit.	car. ccii. C.

Dislipata p passionem & mortem dñi Iesu xp̄i.	car. ccxyi. B.
Diffinitio resurrectionis domini Iesu.	car. ccxyii. D.
Dixit insipiens primum expositum de ministris p̄tificū.	car. clxxi. S.
Dixit insipiens in corde suo/cur iterauerit Dauid.	car. cxciii. P.
Diuinā personā a creatura diffiniri proprie nō posse.	car. ccxxxii. Y.
Discipuli omnes cū suo magistro cur ultimam cœnam non cœnauerint.	car. cxvii. A.
Dolorem ī partu Maria sentire non debuit.	car. xx. P.
Doloris & tristitiæ differentia.	car. ci. D.
Doloris causæ.	car. ci. E.
Dolor realis/& imaginarius.	car. cii. F.
Doloris imaginatione nascētis origo & ratio.	car. cii. H.
Dolorum xp̄i numerosa acerbitas.	car. cii. I.
Dolores dñi Iesu in passione strictim recensiti.	car. ciii. N.
Dolores imaginati a sancta Virgine passionis t̄pe istāte.	car. cvii. G.
Dolor/& gaudium excellens:cur interimant.	car. ccv. A.
Doctrina sine scientia profitentium falsitas.	car. clxxix. L.
Donec/nō semper sonare post futuz.	car. cxyiii. C.
Dona domini Iesu maxima.	car. cxliii. O.
Dormientes discipuli:quid significet.	car. cli. B.
Dormite/& requiescite:quod scribit Matheus/& Marcus:ironice dictum a domino.	car. cliii. Q.
Dos gloriosi corporis a deo est:usus ab hominis uolūtate.	car. xlix. O.
Dos subtilitatis:quid sit.	car. cxlix. P.
Dotibus corporis gloriosi singulis dominum Iesum Christum sigillatim usum in uia.	car. cxxii. F.
Duodecim legiones angelorum:cur dominus Iesus dixit:& cur plusq̄ duodecim sine determinatione.	car. clyii. O.

C

Ecce helisabeth:probatio confirmationis est ab exemplo efficacissimo & accomodatissimo.	car. xxiiii. P.
Ecce stella quam uiderant:quid sibi uelit.	car. lxi. E.
Ecce rex uester:quid sibi uoluerit.	car. cxcii. I.
Ecce filius tuus quomodo uerum fuerit Ioannem ostendendo.	car. ccviii. T.
Ego sum uia/ueritas/& uita:tribus uirtutibus theologis satisficit.	car. lxxxix. E.
Ego ī pr̄e:& pr̄ ī me ē. quid sibi uelit.	car. cxxxv. T.

Ego palam locutus sum &c. quid sibi uelit.	car. clxi. E.
Ego semper docui in synagoga: quid sibi uelit.	car. clxi. F.
Ego ad hoc natus sum: quid sibi uelit.	car. clxxv. O.
Embriom̄is formatio.	car. xliii. M.
Elemosyna quomodo & de quibus fieri debeat.	car. lxx. P.
Emendatum ergo: cur dicit Pilatus.	car. clxxxviii. L.
Aequalitas oīmoda diuinæ p̄sonarū secūdū p̄fectionē.	car. ccxxviii. V.
Ergo rex es tu: quid sibi uelit.	car. clxxv. N.
Error qua uia ad intellectum ueniat.	car. clxxxi. R.
Erat lux uera &c. cur dixerit euangelista.	car. xli. E.
Esurientes replentes bonis per crucem dñi Iesu.	car. ccvi. H.
Et gloriam plebis tuæ israel: quid sibi uelit	car. lxxxix. F.
Aeternam uitam quomodo det Christus.	car. cxxv. Q.
Euangelium Ioannis recte post tria euangelistarum uolu- mina in lege conscribi.	car. xxix. B.
Euangelistæ affirmant uera: enunciant falsa a uero non discedentes.	car. lx. B.
Eucharistiæ sacramento aliter est p̄ns deus & caro Christi q̄ aliis rebus.	car. cxxiii. K.
Eucharistia quot signa quot ue res i se contineat	car. cxxv. T.
Eucharistiæ excellentia sup oīa ecclesiæ sacramenta.	car. cxxvi. E.
Eucharistiæ excellentia secūdū efficiētē causam.	car. cxxvii. G.
Eucharistia sola cur domini uerbis: reliqua uero sacramenta uerbis humanis conficiantur.	car. cxxvii. H.
Eucharistiæ secūdū formā excellētia incōprehensibilis.	car. cxxvii. L.
Eucharistiæ exempla secundum partes illā itegrātes.	car. cxxvii. N.
Eucharistiæ excellētia secundum permanentiam.	car. cxxviii. P.
Euangelistæ cur non penitus idem: & cur non singuli omnia scripserunt.	car. cxxxi. C.
Euangelistarum concordia de loco orationis & captura domini Iesu.	car. cl. V.
Euangelistarum concordia super instrumento quo potatus est Iesus in cruce.	car. ccx. C.
Euangelistarum concordia sup secundo examine.	car. clxiii. M.
Eux ruina reparationis operi quomodo respondeat.	car. clxx. Q.
Exemplaria in mente artificis longe distare ab ideis.	car. xxxix. T.
Ex uoluptate carnis: & ex uolūtate uiri nasci homines secundum corpus: & deo secundum gratiam.	car. xliii. N.

Examen tertium: quid contineat.	car. clxxii. x.
Exempla non semper esse uera semper autem debere declarare ueritatem.	car. xlv. V.
Exempla ad spontaneam: & non petitā elemosinā.	car. lxxi. T.
Exinanitio domini Iesu qualis fuerit.	car. xciiii. Z.
Exinanitionis forma assumenda.	car. xciiii. B.
Exinaniuit se: quid sibi uelit.	car. c. V.
Exempla plus persuadere q̄ uerba.	car. cxiiii. P.
Exhibebit plusq̄ duodecim legiōes: quo sensu dixerit dominus Iesus.	car. clyiii. P.
Ex & de præpositiōes ordinē succedentiū reḡ sonāt aliqñ.	car. cxviii. F.
Ex hoc non manducabo &c. quid sibi uelit.	car. cxviii. H.
Experientiam astrologos confutare.	car. clix. S.
Exultauit Mariæ sp̄s maxime dū stetit iuxta crucē filii sui.	car. ccv. Z.

F

Falsa & blaffema scripta in euangelio: nihilominus uere pieq; per omnia.	car. lx. D.
Falsorum testium contra Iesum conquirendoz rō.	car. clxiiii. P.
Falsi testes cōtra Iesum subornati: cur plene nō probarent.	car. clxiiii. S.
Falsitas maloz angelorum.	car. clxxviii. F.
Falsitas hominis pessima.	car. clxxx. O.
Fecit mihi magna &c. quid sibi uelit.	car. lxxxviii. Z.
Fœlicitas uiæ & patriæ.	car. cxlviii. I.
Fecit potentiam in brachio suo qñ pēdebat in cruce.	car. ccvi. F.
Fœtum assimilari parentum affectibus dum generant.	car. xxiiii. N.
Filius altissimi quando declaratus sit Iesus.	car. xx. S.
Filias de latere surgere quid sit.	car. lxix. H.
Filii prodigi ad patrē in euangelio uerba: qd sibi uelint.	car. lxiiii. O.
Fili o Dauid: quid sibi uelint turbæ dicentes.	car. xc. G.
Filiæ Hierusalem &c. quid sibi uelit.	car. cix. Q.
Filiæ Hierusalem nolite flere super me &c. qd sibi uelit.	car. cxci. X.
Filius in deo unde sit uirtus.	car. ccxxxvi. Q.
Filius non est notitia neq; sp̄s. s. est amor.	car. ccxxxvi. T.
Fiat mihi nō aut̄ faciam ego: cur Maria responderit.	car. xxvi. A.
Fines terræ in manu dei: & altitudines montium cur esse dicantur.	car. lxx. M.
Fidei Christianæ prima radix quæ sit triginta ac trium dierum numerus ostendit.	car. lxxix. F.

Fidem Christi sermonibus semp & necessario adhibendā.	car. cv. T.
Fidei xp̄ianæ fundamentum primum.	car. cxxxiiii. Q.
Fidei arbor quas partes habeat principales.	car. cxxxvi. B.
Fides & obedientia se inuicem efficiunt: & conseruant charitatem.	car. cxxxvi. E.
Fidei/spei/& charitatis/erga dominum Iesum ratio.	car. cxlvii. H.
Fidei cōmissariatus ratio a dño adducta í testamēto.	car. cxlviii. L.
Fidei efficacia.	car. cc. V.
Fidem & gratiam a nobis conquirendam.	car. ccviii. Y.
Figura osculi Iudæ.	car. clvi. G.
Figura eductionis dñi Iesu ad crucem.	car. cxc. iiii. T.
Figuræ de Christo inter duos latrones í cruce pendentes.	car. cciiii. O.
Fortitudo dei quomodo intelligat̄ esse aliqua creatura.	car. yi. N.
Fortuna inter homines unde ius acceperit.	car. x. B.
Fortuna unde ius acceptum inter hoies teneat.	car. x. C.
Fregisse panem dominum Iesum/sacramentum conficiendo: quid significet.	car. cxix. O.
Fuit homo missus a deo. de Ioanne euāgelista couenienter dictum intelligi.	car. xxvii. X.
Fundamentum legum statuendarum/noscendarum/ & scrutandarum.	car. cxlvi. E.
Gabrielem inter seraphin esse eminentissimum.	car. v. I.
Gabrielem ex significato ostendere angelum: qui uenit ad Virginem esse eminentissimum.	car. xvi. M.
Gabrielem non adiiisse uirginem alarum remigio.	car. xvi. B.
Gabrielis nomen quo docente Maria nouerit/Euangelista conscripserit.	car. xvii. E.
Gabrielem allocutum Mariam stando.	car. xviii. F.
Gabriel p̄ tria uerba Mariæ satisfacit.	car. xxiii. H.
Galilea prouincia cur ānuntiationi conueniat.	car. ix. A.
Gaudium Magorum pro stella reuisa.	car. lxxvii. C.
Gauisus est ualde qua ratione Herodes.	car. clxxxv. X.
Generationis in dño Iesu duplex ratio: p̄sona una tm̄.	car. clxvi. D.
Generationem in deo esse non ad suppetias.	car. ccxxxiii. E.
Generationem primo esse a spiritu: & per spiritum.	car. ccxxxiii. F.
Generationem a deo remoueri non posse.	car. ccxxxiiii. G.
Generatio dei ab itellectu est: sed non sine uoluntate.	car. ccxxxiiii. I.
Gethsemani uillam & uillæ hortum cur ingressus est	

Iesus capiendus.	car. cl. T.
Gladius pertransiēs cor Virginis in filii passiōe q̄s fuerit.	car. cx. V.
Gladios qui haberent in captura dñi Iesu: & qui fustes.	car. clv. B.
Gloria in excelsis deo: cur angeli cantauerint nocte natiuitatis Christi.	car. cxxxvii. I.
Gratiæ omnes fœminis gratæ: in Maria accumulatae.	car. xviii. L.
Gratia plena: cur angelus ad Mariam sit præfatus.	car. xx. N.
Gratiæ septem/Mariæ cōcessæ: & p̄ angelū enarratae.	car. xx. O.
Gratiarum epilogus/Mariæ ab angelo enuntiatarum.	car. xxi. Y.
Gratiæ a Simeone actæ.	car. lxxxvii. S.
Gratiæ a Iesu actæ accepto calice.	car. cxyiii. K.
Gratiæ larga diffinitio.	car. cxix. N.
Gratia cur signum in sacramento esse non possit.	car. cxxvi. D.
Gratia a mundo miseræ eximit homines.	car. clv. Z.
Græcos supbiæ sp̄s scismaticos: mox hæreticos effectos.	car. ccxxxvi. V.
Græci unde se diuiserunt ab ecclesia latina.	car. ccxxxvii. Z.
Græcos terdecies hæresibus suis renūtiasse/ & recidiuasse.	car. ccxxxvii. A.
Græcorū excusatio de hæresi/circa sp̄s s̄cti p̄cessionē.	car. ccxxxvii. B.
Græcorum hæresis cōfutatio excusationis.	car. ccxxxvii. C.
H	
Hebrei unde diuisi/ & binomii.	car. lxxxix. C.
Hedi p̄ peccato oblati: quid sibi uellent.	car. cxci. O.
Herodis redargutio.	car. lxxiii. Q.
Herodis pœna p̄ perfidia.	car. lxxv. T.
Herodis astutia inconsulta: dum responderet Magis.	car. lxxvi. Z.
Herodes ad quem scribitur Iesus missus/ q̄s fuerit.	car. clxxxv. V.
Herodis interrogationes præsumptæ.	car. clxxxvi. Y.
Herodi cur Iesus non responderit.	car. clxxxvi. Z.
Herodes cur remiserit Iesum ad Pilatum.	car. clxxxvii. H.
Hæredes domini Iesu qui sint.	car. cxlix. P.
Hæretica assertio nō facit hæreticū: sed p̄tinatia asserēdi.	car. ccxxxix. G.
Hæretici completa diffinitio.	car. ccxxxix. H.
Hæsitatio discipulorum qualis fuerit in ultima cœna.	car. cxxx. Y.
Hydria farinæ/ & lecythus/ dei figurans Eucharistiæ indeficientiam & p̄manentiam.	car. cxxxviii. Q.
Hieronymi origenis/ & Dyonisii concordia: sup tenebris inductis passionis tempore.	car. ccxi. L.
Hypocritas xp̄ianos Herode esse longe deteriores.	car. lxxv. S.

Hypocritarum falsitas.	car. clxxx. M.
Hoc erat in principio apud deum: cur dicat Euangelista.	car. xxxvi. K.
Hoc erat in principio apud deum. quid sibi uelit.	car. xxxvii. O.
Hoc est corpus meum. quid significet.	car. cxxv. Z.
Hodie mecum eris in paradiso. quomō sit impletum.	car. cciiii. P.
Homo de Virgine natus: non est filius spiritus sancti.	car. xlyi. B.
Honoris affectus rapidissimus.	car. lii. C.
Honorē & beneficētiæ studiū/ cui & cur maxie debeamus.	car. c. X.
Homines quid maxime quærere debeant.	car. clxxxi. V.
Hora uestra/ & potestas tenebrarum. quid sibi uelit.	car. clyiii. R.
Hora uestra: quo sensu dixerit dominus Iesus.	car. clix. V.
Homini formatio & cōfirmatio p septēnarium numerū.	car. lxxvii. X.
Humanum uerbum in hoc mundo secundum legem cōmunem: cur legitimum/ & perfectum esse non possit.	car. xxxi. M.
Humilitatis domini Iesu inditium.	car. xciii. V.
Humilitatis utilitates.	car. cxiiii. O.
Humilitatis amplectendæ ratio potissima.	car. cxvi. X.
I	
Ianua paradisi a domino Iesu aperta quæ sit.	car. ccxxi. Y.
Iam uos mūdi estis. &c. quo sensu dixerit dñs Iesus.	car. cxli. D.
Ideoq; quod nasce't ex te. &c. ex pmissis ifert' ut cōclusio.	car. xxiiii. M.
Idæas artificū mētibus necessarias: sed dei mēti maximæ.	car. xxxviii. S.
Iesus nomen datum saluatori ex officio.	car. xx. Q.
Iesum habuisse tria uerba in hac uita.	car. xxxv. D.
Iesus primo conceptionis momento plene formatus: cur p nouē mēses in utero steterit Virginis.	car. xlv. X.
Iesus p præterito/ quomodo cōueniat filio Virginis.	car. lvi. P.
Iesus p rei emergentis merito dictus Virginis filius.	car. lvii. Q.
Iesus futuri expectatione merito dictus Virginis filius.	car. lvii. R.
Iesus nomē: quādo & unde cœperit celebrari.	car. xcvi. M.
Ignis inferni cur non extinguat.	car. viii. T.
Ignorantia prima radix in uoluntarii.	car. xci. M.
Ignorantia quando non excusat operantem.	car. xci. N.
Ignorantia quæ punienda: & quæ non.	car. cxlvi. F.
Ignorantiam iudeorum ad patiētiæ rationem adduci a dño Iesu coram apostolis: non ad excusationem culpæ.	car. cxlvi. G.
Ignorantia carnificum dñm Iesum crucifigentium.	car. cci. Y.
Ignorantia affectata unde proueniat.	car. cci. B.

Imperfectum meum uiderunt oculi tui: Et plurimum quæ sequuntur ratio.	car. lxxi. R.
Imaginationem doloris uerum dolorem parere.	car. ciii. L.
In principio Genesis nõ sumi ut in principio Ioãnis euãgelii.	car. xxix. C.
In Te.	car. xxiii. L.
In principio creauit deus cœlũ & terrã: quid significet.	car. xxix. D.
In principio erat uerbum: quid significet.	car. xxix. E.
Incarnationẽ cur deus distulerit usq; ad Mariæ tẽpora.	car. xiiii. P.
Incarnationis uerbi dei notitiam: quam Adæ peccato perdiderũt homines per fidem recipiunt.	car. xlii. L.
Incarnationis filii dei ratio potissima.	car. c. T.
In propria uenit: quid significet.	car. xlii. K.
Intentionis Ratio.	car. lxxiiii. I.
Inuoluntarii actus duas tm̄ radices habere possunt.	car. xci. L.
Inuolũtarii per ignoratiã dñia ab inuolũtario per uiolẽtiã.	car. xcii. P.
Indolentia stoicorũ abiicienda.	car. ciiii. Q.
Inconditæ præ tristitia uocum.	car. cix. L.
Indulgẽdum humanæ fragilitati exẽplo dñi Iesu.	car. clii. I.
Interrogatio Annæ de discipulis & de doctrina q̄lis fuerit.	car. clxi. C.
Intellectio diuina qualis sit.	car. clxxxii. A.
Inuidia inuidum humiliat.	car. clxxxvi. A.
In circuitu impii ambulãt de Pilato & de Herode ad litteram expositum.	car. clxxxvii. I.
Innocens ego sum &c. cur dixerit Pilatus.	car. excii. L.
Iniuriarum dimittendarũ admonitio.	car. ccii. D.
Inter duos latrones cur crucifigi uoluerit dñs Iesus.	car. cciii. M.
Intellectionẽ siue notitiã in deo eẽ unã tm̄ unũq; amorẽ.	car. ccxxxvi. S.
Infufflando cur dñs Iesus dederit Apostolis spũm scũm.	car. ccxl. L.
Ioseph adhuc robustum desponsasse Mariam.	car. xiiii. R.
Ioseph nomen Mariæ uiro accõmodatissimum.	car. xiiii. T.
Ioseph patris nomen scdm̄ legem refugere nequiuisse.	car. lxxxv. M.
Ioannes cur se dilectum scribat a Iesu.	car. cxxx. A.
Ioãnem tm̄ fuisse per adoptionem Mariæ filium.	car. ccviii. V.
Ioãnes adoptiuus uirginis filius mystice factus.	car. ccviii. X.
Iosephi de domino Iesu testimonium.	car. cxcvi. F.
Israelite ueri qui sint.	car. xc. G.
Iudicia falsa unde nascantur.	car. xxxii. Q.
Iustitia originalis hæreditas a filio prodigo consumpta.	car. lxx. K.
Iustitia uoluit hominis redẽptorẽ acerrime cõtristari.	car. ci. B.

Ius ad gratiam baptismo semper acquiri: non autem gratiam in adultis sine contritione.	car. cxiii. L.
Iubilare deo quibus in rebus: & quare debeamus.	car. lxx. L.
Iudæ pedes cur lauerit dominus.	car. cxy. R.
Iudam leuare calcaneum contra dñm: quid sibi uelit.	car. cxxix. T.
Iudicioꝝ pueriores grauius peccare q̄ iudices puerse iudicātes.	c. cxci. X.
Iudeorum pœna pro perfidia.	car. lxxv. V.

L

Laus a quibus sit expetenda.	car. lxxxiii. A.
Laus & confessio uera quæ sit.	car. clxxv. P.
Lapis angularis figurās eucharistiā secūdum finem.	car. cxxvii. K.
Lapidis angularis ratio in domino iesu christo.	car. clxii. L.
Lapidis ad iactum cur separatus sit iesus oraturus.	car. cli. Z.
Latronis dexteri confessio.	car. cciii. I.
Latronis dexteri humilitas.	car. cciii. L.
Latroni pio cur dominus Iesus donauerit paradysum.	car. cciii. Q.
Lauādoꝝ a x̄po pedū & porrigēdi potū discipulis dispar ratio.	c. cxix. L.
Lapidem a monumento cur per angelum remouerit resurgens dominus iesus christus.	car. ccxxi. Z.
Labores domini iesu.	car. cxxxviii. Q.
Legationi quatuor afferunt dignitatem.	car. iiii. D.
Legatorum partes in exponendo orationem.	car. xviii. G.
Legiones plusq̄ duodecim angelorum.	car. xxii. B.
Legum latorum & patrum familias utilis admonitio.	car. cxli. G.
Legum condendarum causa.	car. cxlii. H.
Lilium inter spinas mariæ uirginitas præter cæteras.	car. xiiii. S.
Lingua maximum uitæ totius inditium thuri assimilat̄.	car. lxxiiii. L.
Linguz ignez forma cur tertia uisibili missione acceperit spiritus sanctus.	car. ccxly. E.
Lintheus a christo assumptus: quid sibi uelit.	car. cxiii. I.
Liber scriptus intus & foris.	car. clxxxiiii. F.
Lichostrati loco mystice sedit Pilatus dānaturus iesum.	car. cxcii. H.
Loci & locati adæquationis ratio.	car. cxxi. Z.
Loquela iniqua ab homine: iusta a deo.	car. clxxvii. G.
Locutus quæ est deus: & ad quos patres nostros christi passionem prælagientia.	car. ccvi. K.
Lucis spiritualis a lucæ corporea differentia.	car. xli. D.
Lucis & luminis uigor uim & beneficentiam dei maxime manifestat.	car. xxxix. X.

Lumen ad reuelationem &c. quid sibi uelit.
Lunæ motus per septénarium.

car. lxxxix. D.
car. lxxvii. R.

M

Mariæ nomen decorum.

car. xvi. Z.

Mariæ ad angelum responsionis perfectio.

car. xxv. Y.

Mariam in partu ope humana non adiutam.

car. xlii. K.

Maria concipiendo non est uoluptate subrepta.

car. xliii. K.

Maria per nouem menses cur non sit grauata fœtu.

car. xlvi. G.

Mariam optimam patronam & aduocatam.

car. lxxviii. D.

Maria cur legē purgationis impleuerit quæ purgari nõ eguit.

car. lxxx. L.

Mariæ matris domini dolores in cœna legali.

car. cviii. H.

Mariam a dolore non esse superatam in filii passione: sicut neq; in conceptu a delectatione.

car. cviii. K.

Mariam non desiderasse uel uoluisse absolute filium a morte liberari.

car. cix. N.

Mariam a principio stetisse iuxta crucem.

car. ccv. S.

Mariam matrē dñi iuxta crucem non esse lamentatam.

car. ccv. T.

Maria suam prophetiã stans iuxta crucē uidit impleri.

car. ccv. X.

Matrem cur non a principio aspexerit & allocutus fuerit dominus reus crucifixus.

car. ccv. R.

Mater domini illum secuta non est.

car. cl. Q.

Maria cleophæ: quomodo sit soror matris domini.

car. ccvii. R.

Matrimonii uinculum.

car. xv. X.

Matrimonii lege: quid necessario debeat uxor marito.

car. lxxxv. L.

Magnus: quid erit iesus.

car. xx. R.

Magis cur non ostendit spiritus sanctus locum natiuitatis: sicut natiuitatem.

car. lxiii. N.

Magi offerētes munera cur matrē potius q̄ filiū alloquantur.

car. lxxii. V.

Magorum petitio: & petitionis ratio.

car. lxxii. X.

Magorum oblatio liberalissima.

car. lxxii. Y.

Magos quæ ad iesum adduxerint adorandum.

car. lxxii. Z.

Magorum facultates non posse usui cedere.

car. lxxii. A.

Mare qua ratione sit dei.

car. lxx. N.

Magnanimi finis.

car. lxxxviii. Y.

Magnitudo domini iesu.

car. cxxxviii. S.

martyres in pœnis: quomodo tristes & leti esse potuerint.

car. cv. S.

maneat qua rōne xp̄s in nobis: nosq; maneamus in illo.

car. cxliiii. P.

manere in xp̄o nõ sufficit: sed illū manere in nobis oportet.

car. cxli. F.

mane astabo tibi: quid sibi uelit.

car. cliii. R.

Magis timuit pilatus qua ratione.	car. cxc. S.
Manus cur pilatus lauerit anteq̄ iesum crucifigēdū daret.	car. cxcii. K.
Magnificentia dei in quo maxime splendeat.	car. ccv. Y.
Magna quæ fecit deus in uirgine.	car. ccvi. D.
Maledicta terra &c. dictū Adæ cōpletū in christi cruce.	car. ccvi. L.
Maioris ac minoris iacobi ratio.	car. ccxxv. M.
Massadæ excidium durissimum.	car. lxxvi. Y.
Membra hominis per septēnarium disposita.	car. lxxviii. F.
Mens: quid significet.	car. xxxi. H.
Mentis uitio uerbū degenerare: qñq; absq; defectu obiecti.	car. xxxii. P.
Mens plus est uerbo quam mater.	car. xxxii. R.
Mentis dei ab hoīum & angeloz mente differentia.	car. xxxv. E.
Memento mei domine declaratio.	car. cciii. K.
Mirabilia eucharistiæ: sed non incredibilia.	car. cxxiii. M.
Mirabiliū eucharistiæ possibilitatis ratio strictim cōclusa.	car. cxxiiii. N.
Miracula dominum iesum mirabilius fecisse q̄ sancti fecerint uel faciant.	car. cxxxv. Y.
Miraculis deum glorificari.	car. cxxxv. Z.
Miracula christi a miraculis sanctorum differre non secūdem rem: sed secūdem modum operandi.	car. cxxxv. A.
Ministros cur pontifices & pharisei cohorti romanæ addiderint pro capiendo iesu.	car. clv. X.
Misericordia domini iesu.	car. clvi. I.
Micheas figura iesu.	car. clxxi. T.
Misericordia dei in christi cruce maxime referata.	car. ccvi. E.
Miracula semper fieri natura ferente.	car. ccxi. K.
Missionis diuinarum personarum regula.	car. ccxl. I.
Missio spiritus sancti temporanea triplex.	car. ccxli. R.
Missio eterna spūs sancti semper est una in oībus tēporaneis missiōibus eius: quæ nō numerant nisi in rōne termini ad quem.	car. ccxlii. S.
Missio spiritus sancti: unde dicatur æterna/uel tēporanea/uisibilis uel inuisibilis/generalis uel specialis.	car. ccxliii. V.
Missionum spiritus sancti diffinitiones summarie.	car. ccxliiii. X.
Moralium purgatiuarum ab heroicis differentia.	car. xiiii. N.
Mores hominum per septēnarium uariari.	car. lxxviii. E.
Modestia præcepti domini iesu.	car. cxliiii. P.
Mortuos non resuscitari uiolenter.	car. ccxvii. E.
Mūdus per ip̄m factus est cur dixerit euangelista.	car. xli. F.
Munera a donantibus uerbis non extollenda.	car. cxix. M.

Mundus odiens bonos uiros: & ab illis odio habendus.	car. cxliiii. V.
Mundi intellectuales duo.	car. cxliiii. X.
Mundus miseræ non habet proprium principem.	car. cxlv. Y.
Mutationes subito factæ in conceptu sanctæ uirginis.	car. xliii. P.
Multitudo maris & fortitudo gētiū in Esaia: qd sibi uelint.	car. lxix. F.
Multa passa sum in somnis &c.	car. clxxvii. Z.
Mulier non mater cur dixit dominus iesus matrem alloquens de cruce.	car. ccvii. S.
Multa corpora sanctorū surrexisse cum dño iesu.	car. ccxx. N.
Mutationē nullā fieri in deo: dum mutat creaturas.	car. ccxlii. T.

N

Nazaret cur annūciationi sit deputata.	car. x. D.
Natiuitatis iesu sacrm a quo & qūo discere oporteat.	car. xxvii. V.
Naboth christum prefigurasse.	car. clxix. N.
Negatio quando rationem fundet.	car. cix. P.
Necessitas non logica: uel methaphysica/ sed moralis deum duxit ad ho- minem & ad mōrtē crucis.	car. c. Z.
Nihil sciri ab homine uere dictum a socrate.	car. clxxxi. T.
Nouum testamētum initium habere in ioāne.	car. xxix. A.
Nominum imponendorū uariæ rationes.	car. lvi. N.
Nominis decori habendam rationem.	car. lxxxii. Y.
Nō rapinā arbitratus est esse se æqualē deo declaratio.	car. xciiii. Y.
Nouissimi diei ratio.	car. cxxv. R.
Noctu cur scribat euangelista iudam recessisse.	car. cxxxii. I.
Non qūo mundus dat/ ego do uobis: quid sibi uelit.	car. cxxxviii. N.
Nobis non licet interficere quemq̄ declaratio.	car. clxxiii. D.
Non haberes in me potestatem: quid sibi uelit.	car. cxc. V.
Nouissime adducti duo falsi testes nō dictū sine rōne.	car. clxy. V.
Nubes cœli cum quibus ueniet dominus iesus.	car. clxvii. G.
Nube lucida cur dominus ascendēs excipiat.	car. ccxxiii. F.
Nullam pœnam esse omnino malam: sed quamlibet habere rationem boni.	car. clxxix. I.
Nullius hominis resurectio domini iesu resurectioni est æqui- parabilis.	car. ccxyii. F.

O

Obumbrabit tibi: quid sibi uelit.	car. xxiii. K.
Obiectum: quid significet.	car. xxxi. J.
Obscurationis in malis angelis & hoibus differētia.	car. xxxiiii. A.

Obedientiæ condimentum.	car. cxxxvi. C.
Obedientiæ fructus.	car. cxxxvi. F.
Octo circūcisionis dierum spatium quomodo capiatur.	car. lv. K.
Octonarium numerum designare iustitiam.	car. lv. L.
Oceani motus per septēnarium.	car. lxxvii. V.
Oliua misericordiam: & iustitiæ ueritatem: palma uictoriam cur ostendant.	car. xci. H.
Oliueti mōtem cur dñs ascenderit: ubi caperetur.	car. cl. S.
Oliueti mōtē cur elegerit dñs: ut inde ascēderet in cœlum.	car. ccxxii. A.
Omnia per ipsum facta sunt: quid significet.	car. xxxvii. P.
Omnis qui acceperit gladium &c. quomodo uerum sit.	car. clvii. N.
Ois qui est ex ueritate audit uocem meam: quid sibi uelit.	car. clxxv. T.
Omnipotencia dei ad quæ sit.	car. xxv. X.
Operatione unica deum efficere & conseruare.	car. xl. Y.
Operositas pacem nutrit.	car. cxl. Z.
Opera christi ostendere illum esse deum.	car. cxxxv. V.
Ordo trium terminorum quatuor primarum propositionum Ioannis contemplatione dignissimus.	car. xxxvii. H.
Orationis ratio ad solum deum in die passionis christi.	car. xcix. Q.
Orationem domini iesu in horto non secūdam sensum: sed rationis motu esse formatam.	car. cyi. Z.
Orationis dñi iesu in horto conditio: quid sibi uelit.	car. cyii. D.
Oratio assidua & uera quæ sit.	car. cli. E.
Oñonē cur tertio replicauerit iesus sciēs se nō esse audiēdū.	car. clii. K.
Orationem non obmittendam.	car. clii. L.
Orando dñm iesum non esse mentitum.	car. clii. M.
Orationem christi non fuisse ineptam/uel stultam/quis peteret nō ob- tinenda/uel importuna.	car. clii. N.
Orationem dñi iesu in horto fuisse exauditam.	car. clii. O.
Orationis ratio efficax semper.	car. clii. P.
Osanna qualis dictio sit.	car. xcvi. F.

P

Pater meus operat' usq; modo quō intelligatur.	car. vii. R.
Pater nri qui es in cœlis cur orare docēs iesus sit præfatus.	car. lxii. L.
Pater faciens opera: quis sit intelligendus.	car. cxxxiiii. S.
Pater ignosce illis: quid sibi uoluerit.	car. cci. X.
Pater in manus tuas &c. nō sui sed nri grā dixit dñs iesus.	car. ccxiii. R.
Patrem deum gignere filium deum: quid sit.	car. ccxxxiiii. K.

Pater in deo cur sit tm̄ unus.	car. ccxxxvi. P.
Paternitas ioseph qualis fuerit.	car. lxxxv. K.
Pacis distinctio.	car. lxxxvii. V.
Pacē cum deo cur hoies obtinuerint & nō dāmones.	car. cxxxvii. H.
Pacem cur dñs iesus relinquere se dixerit & donare.	car. cxxxvii. K.
Pax christi qualis sit/ & quomodo detur.	car. cxxxviii. M.
Pacē christi accipiētes cur turbari & formidare nō debeāt.	c. cxxxviii. O.
Pacem quæ maxime oppugnent.	car. cxliii. Q.
Pax flagitiosa non durat.	car. cxli. C.
Pacis fundamentum primum.	car. cxliiii. R.
Pacem qbus reliquerit dñs iesus: Quibus ue donauerit.	car. cxxxviii. L.
Pacē quo iure melius q̄ mūdus relinq̄t & donet dñs iesus.	c. cxxxviii. P.
Pāupertati bene morate conuenire mundiciam.	car. lxxiii. E.
Partus an sit ad uitā editus: septē horæ a natiuitate māifestāt.	c. lxxviii. Z.
Palmarum solēnitatis ad presentationem cōtinuatio.	car. xci. K.
Passio christi unde incipiat secūdam rem.	car. cii. G.
Passionem dominus iesus uerissime noluit.	car. cv. V.
Passionem quomodo dñs iesus semper & oīno uoluerit: & quomodo eandem aliquo modo noluerit.	car. cvii. C.
Passionem christi ab oratione eius in horto incipere.	car. cl. Y.
Paruuli baptizati profitentur contritionem.	car. cxiii. M.
Panis uiniq; substantiam cur cum suo corpore permānere nō faciat dominus in eucharistiæ sacramento: aut aliam immittat substantiam ad illa accidentia sustentandum.	car. cxx. T.
Panis intinctus Iudæ porrectus qualis fuerit.	car. cxiii. D.
Patientiæ excellentia.	car. cxliiii. S.
Patientia domini iesu.	car. clxxxviii. M.
Peccatores tenebre sunt.	car. xl. B.
Peccatores a deo audiri & illi cure esse.	car. lx. C.
Peccata unde remittantur.	car. cxxvi. C.
Peccata occulta bona intētiōe cōtegi posse/ imo debere.	car. clxxx. N.
Peccata non proprie esse infinita.	car. xcix. R.
Pœne filii imagine matrem dolore lacerant.	car. cvii. F.
Pœnitētiā a baptismo sumere efficaciam.	car. cxiii. N.
Penarum domini iesu acerbitas.	car. clxxi. V.
Percutere colaphis & alapis cedere: quid distet.	car. clxx. R.
Perseuerandum in studio uirtutum.	car. lxvii. A.
Personæ diuinæ penitus indiuisæ secūdam esse & operari operationem/	

tamen extrinsecam separatim posse terminare.	car. ccxii. M.
Personæ diffinitio secundum theologos antiquos & secundum recēiores:	
Et per se completa diffinitio.	car. ccxxxii. V.
Personæ creatæ & increatæ differentia.	car. ccxxxii. Z.
Personarum tres gradus.	car. ccxxxii. A.
Persona poeticæ & oratoriæ diffinita.	car. ccxxxii. K.
Persona theologicæ unde sumatur.	car. ccxxxii. L.
Perseitatis tertii modi ratio.	car. ccxxxii. M.
Petri & reliquorum apostolorum exitus.	car. ccxxxiii. L.
Petri nō uerbo sigillatim sed signo dormitio rephēsa a dño iesu. c. cli. C.	
Perfidia uel insania christianorum inexcusabilis.	car. cxxv. S.
Physicam rationem non plene ostendere duo corpora in eodem loco esse non posse.	car. xlvi. L.
Pilatus secundo nititur liberare iesum.	car. clxxxiii. I.
Pilati industria tertia pro absoluēdo a morte dñm iesū.	car. clxxxviii. K.
Pilato ultimo interroganti cur iesus non responderit.	car. cxc. T.
Pilati industria quarta pro liberando iesu.	car. cxc. Z.
Pilati industria in optione proponenda.	car. cxc. B.
Pilati secundus conatus ad liberandum dominum iesum.	car. cxcii. G.
Pilatus cur cruci iesu titulum mutare noluerit.	car. cxcvii. H.
Piscis affi partem & fauum mellis cur dominus iesus comederit ascensurus.	car. ccxxii. B.
Plausu populorum cur excipi uoluerit dominus iesus	car. xci. I.
Plorare coram deo quomodo debeamus.	car. lxx. O.
Planctus & lamentationes in dolore unde proueniant.	car. cviii. I.
Plebis natura.	car. cxc. C.
Plangebant & lamentabantur: quid distet.	car. cxciii. V.
Planete quomodo ascendant uel descendant.	car. ccxxi. T.
Possedi hominem per deum expositio.	car. lvi. O.
Postulandi ordinata ratio.	car. cxlviii. N.
Potestas tenebrarum quæ sit.	car. clx. T.
Pontifices sacerdotes duo simul.	car. clx. B.
Pontificum & phariseorum hypocrisis.	car. clxxii. Z.
Possū destruere templum dei quæ crimina cōplectatur.	car. clxy. X.
Potus christo datus in cruce quō nostræ reparatiōi rñdeat.	car. ccix. Z.
Pregnantes cur sæpe doleant: & uarie agitentur.	car. xlvi. H.
Presentationis legalis diffinitio & declaratio.	car. lxxx. M.
Presentationis legalis sumarium.	car. lxxxi. P.

Presentationis lex a moyse quater repetita.	car. lxxxii. R.
Presentationis executio.	car. lxxxvi. R.
Presentationis lex.	car. lxxx. N.
Presentationis legalis declaratio.	car. lxxxii. O.
Presentiæ christi in æucharistia tota ratio.	car. cxxiii. L.
Presidentis reip. quæ sint partes.	car. cxl. A.
Presidentium genera in iesu captura cōmixta.	car. clv. E.
Pretereūtes blaffemādo crucifixū. d. q. eēt / & qd sit blaffemare. cxcix. O	
Principum sacerdotum pluralitas unde sit.	car. clv. C.
Prima pilati uerba ad iudeos: qui christū pñtauerunt.	car. clxxii. A.
Prima ratio qua pilatus uoluit liberare iesum.	car. clxxiii. E.
Prosternendo se Magi: quid sibi loquantur.	car. lxix. I.
Promissio symeoni facta: siue responsum ei datum.	car. lxxxvi. O.
Prophetiā nō necessitasse iudā: neq; ad eā iplēdā se necasse.	car. cxlviii. M.
Procubuisse iesum in faciem suam: quid sibi uelit.	car. cli. A.
Prophetia de p̄cio christi uenditi.	car. clv. Z.
Prophetarū uaticinia nō dare causam passionis dñi iesu.	car. clviii. Q.
Prophetia de responsione christi date Annæ.	car. clxi. H.
Prophetias non esse causam effectuum prophetatorum.	car. ci. A.
Processionis & missionis diuinæ differentia: Et quid æterna a temporanea distet.	car. ccxli. P.
Prophetias nō esse causam pphetatorum / sed p̄conia.	car. cxxix. S.
Prudentiam deo offerendam.	car. lxxiiii. H.
Purificatiōis & pñtatiōis ad superiores solēnitates cōtinuatio.	c. lxxvi. M.
Publicani humilis oratio.	car. lxxi. S.
Purgationis & pñtationis solēnitas magna rōne instituta.	car. lxxvi. N.
Purificationis diffinitio & eius declaratio.	car. lxxvi. P.
Purgationis legem secundū sp̄m a uiris esse seruandā.	car. lxxx. K.
Puer iesus cur dicatur dum presentatur.	car. lxxxiiii. I.
Purā rerū ueritatē hoīes asseq nō posse dum sunt in uia.	car. clxxxi. S.

Qualitates panis & uini / licet sint extense in quantitate non bene substantantur ab illa in æucharistia. car. cxxi. Y.

Quatragita p horas cur mortuis annūerari uoluerit dñs iesus. ccxviii. I.

Quadragesimæ horæ resurrectiōis cur de tribus diebus accipiāt. c. ccxviii. L.

Quē queritis cur dixerit dñs iesus cape uolētibus illum. car. clvi. K.

Quæ sit missionis ratio. car. ccxxviii. R.

Qui uenit in nomine dñi dicētes turbe: qd sibi uelint. car. xcvi. I.

- Quid accipit si quem misero dicens dominus: qd intēdat. car.cxxix.V.
 Quia de mundo non estis: quid sibi uelit. car.cxlvi. T.
 Quid me interrogas: quid sibi uelit. car.clxi. G.
 Quid gloriaris in malitia/ ad litteram declaratum de iniquitate iudeo-
 rum contra dominum Iesum. car.clxxviii. G.
 Quid fecisti cur quærat pilatus a domino Iesu. car.clxxv. K.
 Quid faciã de iesu quasi per ironiã snia absolutoria est. car.cxc. D.
 Quiesce in terra &c. dictũ Isaac cõpletũ in christi psona. car.ccvii. P.
 Quis missus est. car.ccxviii. R.
 Quomodo fiet istud. car.xxii. C.
 Quod factum est in ipso uita erat: quid sibi uelit. car.xxxix. V.
 Quod facis fac citius: ad quid dixerit dominus iesus. car.cxxxi. F.

R

- Reges & pontifices potius seruire q̃ imperare. car.iiii. F.
 Requieuit deus die septimo/ quomodo intelligatur. car.vii. Q.
 Regnabit in domo iacob in æternum. car.xxi. V.
 Regni eius non erit finis. car.xxi. X.
 Regnũ christi esse æternũ aliud significare q̃ id nõ hñe finẽ. car.xxii. A.
 Remediorum humanæ salutis ordo. car.li. S.
 Regis messie uirtutes. car.lxiiii. P.
 Religionem filiis a parentibus non esse prohibendam. car.lxxxii. X.
 Rñsum accepisse a spiritu sancto symeonẽ: qd sibi uelit. car.lxxxiiii. E.
 Reparationem hominis inde incipere unde ruina. car.cxii. C.
 Redẽptionẽ hois cur per se nõ per creaturã deus opatus sit. car.c. Y.
 Rubus figurãs æucharistiã scdm rōnẽ partiũ illã itegrãtiũ. c.cxxviii. O.
 Recubitus ioãnis super pectus iesu qualis sit accipiẽdus. car.cxxx. B.
 Remedium contra tentationes. car.cxlv. A.
 Regnum meum non est de hoc mundo/ cui interrogationi pila-
 ti satisfaciãt. car.clxxv. L.
 Redemptoris nostri liberalitas. car.cxcvii. K.
 Remissio iniuriæ blasphemantibus dñm iesum crucifixum. car.cci. Z.
 Remissio iniuriæ pontificibus scribis & phariseis. car.cci. A.
 Rempub. optimatum & popularium/ quomodo unum caput ha-
 bere conueniat. car.cxl. Y.
 Respexisse deũ humilitatẽ Mariæ maxime iuxta crucẽ stãtis. car.ccv. B.
 Resurrectio: quid significet. car.ccxiii. T.
 Resurrectionis hominis diffinitio & mortis ratio. car.ccxv. V.
 Resurgere proprie/ nec corpus hominis/ nec aia dicitur. car.ccxv. X.

Resurrectionis fundamentum.	car. ccxvi. Z.
Resurrectionem mortuorum/quæ persuadeant.	car. ccxyi. A.
Restituta per resurrectionem domini iesu.	car. ccxvii. C.
Resurrectionem dñi iesu seriem non habere succedentē.	car. ccxviii. G.
Reliquias piscis & faui/ad quid dominus iesus ascensurus de-	
derit suis.	car. ccxxii. C.
Repleti sunt omnes spiritu sancto expositio.	car. ccxxvii. Q.
Repleti quibus sint apostoli spiritu sancto replente.	car. ccxxx. I.
Requiri quatuor ad rationem personæ.	car. ccxxxii. T.

S

Sancti angeli quomodo creatorem suum intelligunt ab initio per	
speciem concreatam.	car. xxxii. V.
Sanguine puro de uirginis corpore ad loca generationis descēdente Ie-	
su corpus cur formari decuerit.	car. xlvii. F.
Salutare dei: quid sibi uelit.	car. lxxxviii. A.
Salutem cur expectarent turbæ a domino iesu.	car. xcvi. K.
Satisfactionis ius/unde consurgat.	car. c. S.
Salus proximorum proprie utilitati anteponenda.	car. cxv. S.
Sacramenta ecclesiæ in ultima cœna a christo instituta: quid ante eius	
mortem operarentur.	car. cxvii. C.
Sacramentum tantum sumere: quid sit.	car. cxxv. X.
Sumere rem & non sacramentum: quid sit.	car. cxxv. Y.
Sacræ ecclesiæ a uulnere lateris christi efficacitã nõ accipere.	car. ccx. G.
Sanctam mariã interfuisse cum apostolis ascēssioni dñi.	car. ccxxiiii. G.
Saluum me fac domine ad litteram expositum pro accusatoribus & iu-	
dicibus domini iesu.	car. clxxxvi. F.
Sanguis eius super nos/respõsio fuit secūdum legem.	car. cxcii. M.
Sathanam ingressum ludam: quid sibi uelit.	car. cxxxi. E.
Sciebant dæmonia illum esse christũ quo sensu dictũ sit.	car. xcvi. O.
Scandali diffinitio: & quid sit scandalizari.	car. cxlvi. C.
Scientia de quibus sit.	car. clxxxii. B.
Sciētie hoĩum apud Aristotilem magis opinatę q̃ scite.	car. clxxxiii. C.
Scientiam a solo deo assequi posse.	car. clxxxiii. D.
Scala iacob crux christi est.	car. ccvii. Q.
Sciens quia oĩa dedit ei pater in manus/qua rōne dictũ sit.	car. cxii. D.
Sciens quia a deo exiuit & ad deum uadit: quid sibi uelit.	car. cxii. E.
Secundum uerbum tuum: quid sibi uoluerit.	car. xxvi. B.
Scdm uerbũ tuum: qd sibi uoluerit symeon qñ hæc dixit.	car. lxxxvii. T.

Senectutis bonè fructus.	car. lxxxv. N.
Sedete hic/octo tm̄ apostolis dictum/& quibus.	car. cl. X.
Sermo dei in quo firmandi sunt homines.	car. cxlix. O.
Seniores in christi passione ab euāgelistis noiati qui sint.	car. clv. D.
Sensus qui decipitur/& quomodo.	car. clxxx. Q.
Semen per septem horas firmatum in utero suscipientis fœmine quomodo formari incipiat.	car. lxxviii. Y.
Septēnarii numeri admiranda ratio.	car. lxxvii. Q.
Sequebantur autem alii duo/nequā/quomodo sit scribendum & legendum.	car. cxcv. B.
Secte doctorum hebreorum.	car. clxi. D.
Sententia iudeorum de iesu qualis fuerit.	car. clxvii. K.
Sententia Herodis remissoria.	car. clxxxvi. E.
Sententia Pilati cōtra Iesum magis pmissiua q̄ diffinitiuā.	car. cxcciii. N.
Seruos esse omnes homines domini nostri iesu christi.	car. cxvi. V.
Sine ipso factum est nihil/ad quid dixerit euāgelista.	car. xxxviii. Q.
Signum non necessario indicat signatum/nisi sit causa uel effectus eius.	car. lxi. G.
Sinderesis ratio.	car. lxxiii. F.
Sinderesis officium.	car. clxxvi. V.
Si diligeretis me gauderetis utiq̄/quare dixerit iesus.	car. cxxxviii. V.
Signum cur iudas dederit.	car. clv. Y.
Si ergo me queritis: quid sibi uelit.	car. clvii. M.
Si male locutus sum: quid sibi uelit.	car. clxii. K.
Si non esset hic malefactor: quid sibi uelit.	car. clxxii. B.
Si hunc dimittis impudenter dictum.	car. cxcii. F.
Symeonis attestantis conditionem.	car. lxxxii. Z.
Symeon cyreneus cur suffectus sit ad crucē portādā post iesū. c. cxcciii. S	
Si inuiridi hoc faciunt: quid sibi uelit.	car. cxcv. A.
Si rex israel est: quid sibi uoluerit.	car. cxcix. R.
Si filius dei es a latrone ironice dictum.	car. ccii. G.
Similitudo spiritalis siue species intelligibilis: quid sit: & quibus/& ad quid formetur.	car. xxxi. K.
Singulare mariæ priuilegium fuit stare iuxta crucem mente constanti.	car. ccvi. C.
Sitis dñi iesu acerbitas: & cur dolores sitim exasperent.	car. ccix. A.
Solis motus per septēnarium.	car. lxxvii. T.
Spiritum primo & maxime generare non corpus.	car. xxii. E.

Spiritus triplex ad inuicem ordo scdm cōtinēs & cōtētū.	car. cexxiii. F.
Spiritus sanctus superueniet in te.	car. xxiii. G.
Spūm ultra septem horas cōtineri nō posse salua uita.	car. lxxviii. D.
Spiritus sanctus quomodo fit in homine.	car. lxxxiii. D.
Spiritus in quo symeon uenit in templum.	car. lxxxvi. Q.
Spiritus quidem promptus est: quid sibi uelit.	car. cli. F.
Spiritus sancti missio cur per tres dies celebretur.	car. ccxxvii. P.
Spiritus sanctus cur non uno simplici nomine nominetur sicut alia duæ personæ diuinæ.	car. ccxxviii. S.
Spūs sanctus cur noiet' tertia in summa trinitate psona.	car. ccxxviii. T.
Spiritus tantum cur tertia diuina persona nō dicatur.	car. ccxxviii. X.
Spiritus uitalis ratio.	car. ccxxviii. Y.
Spiritus naturalis ratio.	car. ccxxix. Z.
Spiritus naturalis diuersitas secundum etatem/unde sit.	car. ccxxix. A.
Spiritus animalis ratio.	car. ccxxix. B.
Spiritus animatorum ratio.	car. ccxxix. C.
Spiritus sancti perfectio.	car. ccxxix. E.
Spūs naturalis: uitalis: & animalis: locus & opationes.	car. ccxxix. F.
Spiritus sancti diffinitio.	car. ccxxxv. N.
Spiritus sanctus unde sit unicus.	car. cxxxvi. R.
Spūm sanctum procedere a filio: ipso filio attestāte pbat'.	car. ccxli. K.
Spiritum sanctum a filio procedere probationes humanitus adinuentæ.	car. ccxli. M.
Spiritum sanctum a patre & filio æque procedere.	car. ccxli. N.
Spiritus sancti completa & explanata diffinitio.	car. ccxli. O.
Spūs sancti in colūbe specie cur primo sit uisibiliter missus.	car. ccxliiii. B.
Spūs sanctus cur in specie flatus secūdo sit missus & datus.	car. ccxlv. C.
Spūs scūs in specie ignis cur tertia uisibili missione datus sit.	c. ccxlv. D.
Speciem concreatam angelis perfectius deum ostendere/ q̄ no- stram nobis.	car. xxxiii. X.
Speciem dei qualem habuit Adam sibi cōcreatam/ & qualis post lapsum reuaferit: qualem item habeamus hic.	car. xxxiii. Z.
Spes duplex.	car. lxxxiii. C.
Speculum optimum in aduersa fortuna.	car. ci. C.
Spe retributionis: aut timore pœne quō obedire liceat.	car. cxxxvi. D.
Spineæ coronæ & sceptrā arūdinea dñi Iesu mysterium.	car. clxxxviii. P.
Sputis cur iudei impeterent saluatorem.	car. clxyiii. L.
Spatium quo christus stetit mortuus.	car. ccxviii. H.

Stella a magis uisa qualis fuerit.	car. lx. A.
Stellarum beneficio saluatorem incarnari non potuisse.	car. lxi. F.
Stellā a magis uisam non fuisse signum necessarium ostendens christi natiuitatem.	car. lxi. H.
Stella a magis uisa regis natiuitatem indicare nequiuit.	car. lxii. I.
Stelle bñficio nō didicisse magos ubi esset rex adorādus.	car. lxiii. M.
Stellam stare supra locum ubi erat puer.	car. lxvii. B.
Sterilem & confectam senio concipere uiri uirtute difficilius est q̄ uirginem concipere dei uirtute.	car. xxiiii. R.
Stans maria iuxta crucem quæ cogitaret.	car. ccv. V.
Stabat iuxta crucem &c. quid sibi uelit.	car. cx. R.
Sternebant ramos in uiarum margine.	car. xcv. D.
Superiores angelorū ordines esse inferioribus p̄stātiores.	car. v. H.
Subtilitatis dos in corpore glorioso: quid operetur.	car. xlviij. K.
Sudor christi orantis quomodo sanguineo colore tinctus sit.	car. ciii. M.
Surgat a cœna qua ratione iesus.	car. cxiii. F.
Substentari multa & non tangere substentantem.	car. cxxi. X.
Sumendi æucharistiam dispar ratio.	car. cxxv. V.
Subtilitas gloriosi corporis qualis sit.	car. cxxii. H.
Sub lunaria oīa non plene sciri posse creata uirtute.	car. clxxxii. X.
Susceperunt eum ut fuerat prophetatum.	car. cxciij. R.
Suscepit israel puerum suum in cruce pendentem.	car. ccvi. I.
super uniuersam terrā tenebras factas passionis tēpore.	car. ccxi. I.
suppositum & per se unū tertio perfeitatis modo apud theologos christianos idem significat.	car. ccxxxi. P.
suppositum & personam non esse penitus idem.	car. ccxxxi. Q.
suspirium/unde proueniat.	car. ccxxxv. M.
substātia secūda non habet perfeitatem tertii modi.	car. ccxxxi. O.

T

Tacebat iesus nec refellebat testes consultissime.	car. clxv. Z.
Tenebre opient terrā: Et caligo populos: qd sibi uelit.	car. lxviii. E.
Tentationi quid obiiciendum.	car. lxxiiii. R.
Testimonio quæ sint requisita Epilogus.	car. lxxxiiii. G.
Testamenti domini distributio.	car. cxxviii. R.
Ter negaturū petrū cur dixerit iesus: cū tñ negauerit quater.	car. cxxxiii. P.
Tenete & ducite caute/cur dixerit iudas.	car. cly. A.
Templum ab herode ædificatum.	car. ccxii. O.
Tēporaneam & æternā missionē esse penitus unam.	car. ccxli. Q.

Theauri hominum qui sint/& quæ arcule:cur aperiendi.	car.lxxi.Q.
Timor duplex.	car.lxxxiii.B.
Titulum super crucem iesu cur posuerit pilatus.	car.cxcvi.E.ii.
Tituli crucis supplementum.	car.cxcvii.G.
Tituli crucis domini iesu ueritas.	car.cxcvii.I.
Timere deum quam sit utile.	car.cci.H.
Tolle filiū tuū &c. dictū Abraæ cōplet' in dño crucifixo.	car.ccvii.N.
Transitus christi amplitudo.	car.cxii.Z.
Tres dies cur resurrectioni domini iesu celebrandæ ecclesia de- dicauerit.	car.ccxiiii.S.
Tres sunt qui testimonium dant in terra expositio.	car.cxliiii.Y.
Tres mundi ab antiquis figurati.	car.ccxliiii.Z.
Tres termini in tribus primis propositionibus ioannis: Tres diuinas personas manifestant.	car.xxxvi.M.
Tristitia tres habet radices.	car.ciiii.O.
Tristitiæ iesus unde sit penitus expers:& unde tristis esse potuerit usq; ad mortem.	car.cy.Y.
Tristitia & dolor sanctæ mariæ qualis fuerit.	car.cx.S.
Trina petri negatio quomodo se habeat.	car.cxxxii.M.
Trine negationis petri uarietas.	car.cxxxiii.O.
Tristitia quomodo somnum adducat.	car.clii.G.
Tristitia quæ parit uigiliam.	car.clii.H.
Tribus diebus aliud significare q̄ tres dies.	car.ccxix.M.
Trium personarum diuinarū nominis ratio.	car.ccxviii.D.
Tronus tuus &c. quo sensu dictum sit.	car.iii.C.
Turbatam esse mariam salua uirtute:imo per uirtutem.	car.xix.L.
Turbatio mariæ qualis fuerit.	car.xix.M.
Turturis oblatis lege purgationis ratio.	car.lxxix.H.
Turturem/colūbum/& agnum pro matre offerri dum purgatur:non pro filio dum offertur.	car.lxxxv.V.
Turbatio iesu qualis sit.	car.cxxx.X.
Tuam ipsius aiam pertrāsibit gladius:quid sibi uelit.	car.cx.T.
Tui erant:quid sibi uelit.	car.cxlvi.K.
Tu es rex iudeorum/cur pilatus potissime interroget.	car.clxxiiii.F.
Tu es rex iudeorum:quid sibi uelit.	car.clxxiiii.H.
Tunicā incōsutilē dñi cur carnifices non diuiserint.	car.cxcviii.N.
Turbarum christum comitantium distinctio.	car.xcvi.L.

Vado ad patrem/qa maior me est: quid sibi uelit.	car. cxxxviii. T.
Vallis syioe: & uallis iofaphat: quæ presagiant.	car. xcii. R.
Verbum quid sit strictim declaratur.	car. xxv. V.
Verbum inter omnia animalia habet solus homo.	car. xxx. D.
Verbum angeli unde sit perfectius uerbo hominis.	car. xxx. E.
Verbū dei unde sit pfectissimū/semper idē/& oīno inuariabile.	car. xxx. F.
Verbi humani diffinitio: & eius declaratio.	car. xxx. G.
Verbi humani causæ secundum quatuor causæ genera.	car. xxxi. L.
Verbum de ueritatibus catholicis fide acquisitum cur falsum esse non possit.	car. xxxi. O.
Verbo bono formandō quæ sint opportuna.	car. xxxii. S.
Verbum sanctorum angelorum unde sit nostro perfectius.	car. xxxii. T.
Verba quæ habent sancti angeli & quot.	car. xxxiiii. A.
Verbum in Dæmone posse duplicari/in homine esse unicum in hac uita.	car. xxxv. C.
Verbi dei perfectiones quibus angelorū & hoīum uerbū caret.	car. xxxv. F.
Verbum dei semper esse productum & semper produci.	car. xxxv. G.
Verbum hominis non esse filium hominis/neq; uerbum angeli filius angeli.	car. xxxv. H.
Verbum dei quomodo sit in deo & apud deum.	car. xxxvi. I.
Verbum caro factum est expositio.	car. xliii. Q.
Verbum caro potius q̄ homo factum est multis de causis dixit Euangelista.	car. xliii. R.
Verbum caro quomodo sit factum.	car. xliiii. S.
Verbi personæ & naturæ hominis unio/quō se habeat.	car. xlv. T.
Verbum semper a deo esse genitum: & semper gigni.	car. xlvi. Z.
Verbum dei unicū esse necessario: neq; posse multiplicari.	car. xlyi. A.
Vegetabilia & sensibilia non sunt persona.	car. ccxxxi. R.
Velum templi: quid sit.	car. ccxii. P.
Veli templi scissio: quid indicauerit.	car. ccxiii. Q.
Ventus unde dictus sit spiritus.	car. ccxxx. H.
Venit princeps mundi huius de quo dictum sit.	car. cxxxix. X.
Velauerunt faciem eius/quomodo intelligi debeat.	car. clxx. P.
Vestimenta super Asinam poni/& Christum super Asinum uehi: quid sibi uelit.	car. xciii. X.
Vestimenta a turbis strata in uia quomodo fuerint.	car. xcvi. C.
Vestimēta & ramos in uia sternere turbas: quid sibi uelit.	car. xcvi. E.
Vestimenta quæ deposuit Iesus loturus discipulorū pedes.	car. cxiii. H.

Vestimēta cur sciderit Cayphas audita rñsione Iesu.	car. clxvii. I.
Veste alba cur Herodes Iesum induerit.	car. clxxxvi. D.
Verfusia ministri qui alapa percussit dñm Iesum Annæ rñdētē.	car. clxii. I.
Veritatis amplitudo.	car. clxxvii. A.
Veritatem assequendi uia.	car. clxxvii. B.
Veritas uegetabilium.	car. clxxviii. C.
Veritas sensibilium.	car. clxxviii. D.
Veritas rationalium/ & primo angelorum.	car. clxxviii. E.
Veritas & falsitas hominum.	car. clxxix. K.
Veritas in cognoscente/ quomodo se habeat.	car. clxxx. P.
Veritas integra solus deus est: & in solo deo.	car. clxxxiii. G.
Veritatis integre diffinitio.	car. clxxxiii. H.
Vexatores dñi Iesu post secundum examen qui fuerint.	car. clxx. O.
Vidimus gloriam eius/ quare scripserit ioānes.	car. xxviii. Y.
Videntes filii dei & c. expositio.	car. I. T.
Videntibus illis eleuatus est: expositio.	car. ccxx. O.
Vigilate & orate: ut nō itretis in tētationē: qd sibi uelint.	car. cli. D.
Violentia secunda radix inuoluntarii.	car. xcii. O.
Virginitas cur in Maria primo cœperit cōmendari.	car. x. E.
Virginitatis Mariæ excellētia sup matronarū affectū quā honestū. c. xi. F.	car. xi. F.
Virginitatē quæ rōnes uideant ostēdere nō esse uirtutem.	car. xi. G.
Virginitas unde habeat uirtutis rationem.	car. xii. H.
Virginitas unde sit irrecuperabilis creata uirtute.	car. xii. K.
Virginitatem a solo deo posse restitui.	car. xii. L.
Virginitatis utilitates.	car. xiii. M.
Virginitatē Mariæ coniugium ostendit excellētissimam.	car. xiiii. Q.
Virginitatē cur cōcipiētes amisisse ea corpis parte oporteat.	car. xlvii. D.
Virgo Maria quō in cōceptu uirgo necessario pmanferit.	car. xlvii. E.
Virginitatis claustra xp̄s nascēdo in m̄re uiolare nō potuit.	car. xlix. Q.
Virginis Mariæ urbana gratitudo Magis ostēsa.	car. lxxiii. C.
Virginem matrem plus dedisse filio quā parentes ambo filiis donare possint.	car. cxvii. D.
Virginē matrē cū suo filio ultimā cœnā legalē cœnauisse.	car. cxvii. E.
Virtuosus uirtutis materiam sibi non facit.	car. xii. I.
Virtutes heroicæ perfecte sunt.	car. xiii. O.
Virtus altissimi obūbrabit tibi: declaratio est antecedētium.	car. xxiii. I.
Virtus per gratiam p̄stita operatur iuxta naturæ metas.	car. xxv. S.
Virtute & māsuetudine acq̄rēda a xp̄o regna mūdi: nō armis.	c. lxxii. B.

Virum non cognosco.	car. xxii. D.
Vinctum unum cur dimitterent iudei in pascha.	car. cxcii. Y.
Vinctum insignem cur de barraba dixerit euangelista.	car. cxcii. A.
Vitam habent multa: Deus solus uita est.	car. xxxviii. R.
Vita erat lux hoium: & lux in tenebris lucet: quid sibi uelit.	car. xl. A.
Vita erat lux hominum.	car. xl. C.
Vimbra mortis non morte detentas patriarcharum animas.	car. lvii. S.
Vnde fiat in hominis mente deceptio.	car. xxxi. N.
Vnicum uerbum in quatuor primis propositionibus euange- lii Ioannis.	car. xxxvi. L.
Vnam creaturam simul esse in diuersis locis: & differenter in multis.	c. cxxi. B.
Vniuersam cohortem cur congregauerint milites uerberato do- mino iesu.	car. clxxxviii. N.
Vnitatis ecclesie in uno capite ratio.	car. ccxxxvi. X.
Vocabitur filius dei declarat quod dixit filius altissimi uocabitur.	c. xxiiii. O.
Vocales littere a natura septem.	car. lxxviii. A.
Volendi & nolendi modi.	car. ciiii. P.
Voluntates in domino iesu duae.	car. cv. X.
Voluntas increata tristari nequit.	car. cvi. A.
Voluntatis portio superior: & inferior quomodo sumatur.	car. cvi. B.
Voluntatis iniquae pessima conditio.	car. clxv. T.
Volita si contristant: lamentum tamen non adducunt.	car. cix. O.
Vt sisterent eum domino: quid sibi uelit.	car. lxxx. Q.
Vt non traderet iudeis cur dixit dominus iesus.	car. clxxv. M.
Vuluae nomen non obscena sonare.	car. lxxxii. S.
Vuluam/quid uere aperiat.	car. lxxxii. T.
Vsq; ad mortem: quid sibi uelit dicens dominus iesus.	car. cvii. E.
Vxor pilati: similis Euae: Pilatus similis Adae.	car. clxxvi. X.
Vxor pilati: quid sit in somniis passa.	car. clxxvi. Y.
Finis.	

Erratorum correctio quae pars horum uoluminum habet.

CIn numero chartarum hi sunt errores. pro. lxxxix. habetur. lxxxiiii. pro
xcvii. habetur. xvii. pro. xcvi. habetur. nihil. pro. cvi. habetur. cix. pro. cxl.
cxli. cxlii. habetur. cl. cli. clii. pro. clxiii. habetur. clxvii.

CIn codicis scriptura hi sunt errores. charta. xxii. semipagina prima. li-
nea. xix. finem uero carentiam amplitudinis pro finis uero carentiam am-
plitudinem. Charta. xxvii. semipagina secunda/linea. xxxiiii. malorum hanc

sum pro malarum. Char. xxviii. semipagina prima linea. xii. edixerit pro edisserit. charta. xxxi. semipagina secunda. linea. xxvii. notia pro notitia. char. xxxvi. semipagina secunda. linea. xvii. orōnis partes pro parte. char. xxxix. semipagina prima. linea. viii. artificium pro artificū. & linea. xxix. efficiente pro efficientem. char. xlvi. semipagina prima. linea. xiiii. nauitatem pro natiuitatem. char. lii. semipagina secūda. linea. xiiii. irascibili pro irascibilis. char. lv. semipagina secunda. linea. xii. illulisse, p illulisse. char. lvi. semipagina secūda. linea penulti. apparuit pro aperuit. char. lxi. semipagina secūda. linea penulti. dicit pro didicit. char. lxiii. semipagina prima. linea. xxi. indiciis pro indicis. char. lxiiii. semipagina prima. linea. vi. munerimus pro muneribus. char. lxxv. semipagina prima. linea. xxix. obsoniorum pro obsoniorū / & profonetam pro proxenetā. char. lxxviii. semipagina prima. linea penultima. fidem pro finem. char. lxxxiii. semipagina secūda. linea. xxxi. cradamus pro credamus. char. lxxxviii. semipagina prima. linea. vi. libertatis pro liberalitatis. charta. xc. semipagina prima. linea. xvi. blebis pro plebis. char. xci. semipagina priā. linea. xxiii. pharisaicam declinare pro pharisaicam declinaret. & linea. xxxiii. ab originarum pro ab originum. char. xcix. semipagina secūda. linea ultima in hac dictione necessitate transposite sunt litteræ. char. cy. semipagina secunda linea. xx. latis pro satis. char. cxxvii. semipagina secunda. linea. xxxvi. manus pro munus. char. cxxix. semipagina prima. linea. xiiii. idē pro diem. char. cxli. semipagina prima. linea. xiiii. lingua putrida seipsis fracescunt / pro ligna putrida seipsis flaccescunt. char. cxlvi. semipagina prima. linea xxxiiii. interficendo pro interficiendo. char. clv. semipagina secunda. linea. xvi. domini pro dominii. char. clvi. semipagina secunda. linea. xiiii. dextera pro dextera. char. clvii. semipagina prima. linea. iii. minturnio pro minturnis. char. clviii. semipagina prima. linea. xi. rogarem pro rogare. char. clxxxi. semipagina prima. linea. xxxvii. sbæ pro substantiæ. char. cxc. semipagina prima. linea pma. licostratos pro lithostrotos. char. cxcv. semipagina secunda. linea ultima. dhærebat pro adhærebat. char. cc. semipagina secunda. linea. vii. fides pro fide. char. ccii. semipagina secūda. linea. iii. blaffemat pro blaffemabat. char. ccxv. semipagina secūda. linea xviii. cor re pro corpore. char. ccix. semipagina prima. linea. xxvii. do ut lozem pro dolorē. & linea. xxx. ultima pœna pro ut ultima pœna. char. ccxxi. semipagina prima. linea. iii. a cœlis pro cœlis sine a p̄positione.

[The text in this block is extremely faint and illegible due to the low resolution and blurriness of the image. It appears to be a single column of text, possibly a list or a series of entries, but no specific words or numbers can be discerned.]

Page 157

67

ORIGINAL
37
300
V67
1507

84B
11239

